

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ : ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΣΥΝΤΗΡΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Διπλωματική Εργασία: Καπναποθήκη Τσιμίνο στην Καβάλα

Φοιτήτρια: Μαρία - Ζηνοβία Κανέλλη, Αρχιτέκτων Μηχανικός

Καθηγητές: Δούση Μαρία, Αλεξοπούλου Αλεξάνδρα

Νοέμβριος 2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Η Καβάλα ως καπνούπολη – η επίδραση στην αρχιτεκτονική

1. Η πόλη της Καβάλας.....	7
1.1 Γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο.....	9
2. Καπνός εισαγωγικά.....	13
2.1 Διάδοση του καπνού.....	15
2.2 Ποικιλίες καπνού.....	16
2.3 Καπνός στην Ελλάδα - περίοδοι ανάπτυξης.....	18
3. Η εξέλιξη της παραγωγικής διαδικασίας καπνού και της αρχιτεκτονικής του στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη.....	21
3.1 Η διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας του καπνού.....	23
3.2 Χωρική επεξεργασία.....	24
3.3 Το καπνόσπιτο.....	26
3.4 Εμπορική επεξεργασία.....	27
3.5 Νέες τεχνολογίες στην εμπορική επεξεργασία του καπνού.....	29
4. Η ανάπτυξη του καπνού στην Καβάλα.....	33
4.1 Η ανάπτυξη του καπνού στην Καβάλα.....	35
4.2 Οι πρώτες επιχειρήσεις και χώροι επεξεργασίας καπνού στην Καβάλα.....	38
4.3 Καπνεργάτες και Καπνεργάτριες. Συνθήκες εργασίας.....	46
4.4 Χώροι επεξεργασίας καπνού σήμερα.....	48
5. Χαρακτηριστικά των Καπναποθηκών της Καβάλας.....	53
5.1 Συνθήκες περιβάλλοντος και επίδραση στον σχεδιασμό – Δομικά υλικά.....	56
5.2 Θέση των καπναποθηκών στον ιστό.....	58
5.3 Διάρθρωση χώρων – χωροθέτηση χρήσης – λειτουργική οργάνωση.....	60
5.4 Ογκοπλασία κτιρίων.....	63
5.5 Τυπολογικά χαρακτηριστικά καπναποθηκών.....	64
5.6 Μορφολογικά χαρακτηριστικά καπναποθηκών.....	67
_[Σύνοψη]	
5.7 Κατασκευαστική δομή καπναποθηκών.....	72

B. Η Καπναποθήκη Τσιμίνο

B.1 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ – ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ

1. Σχέση μνημείου με την ευρύτερη περιοχή.....	81
1.1 Διαχρονική Ανάλυση.....	83
1.2 Συγχρονική Ανάλυση.....	105
2. Ιστορική ανάλυση κτιρίου.....	119
2.1 Περιγραφή κτιρίου.....	120
2.2 Γεωμετρική αποτύπωση.....	141
2.3 Οικοδομικές φάσεις.....	154
2.4 Αναπαράσταση Αρχικής Μορφής.....	166
3. Ανάλυση τυπολογικών και μορφολογικών στοιχείων του κτιρίου.....	177
4. Ανάλυση της κατασκευαστικής δομής του κτιρίου.....	191
5. Ανάλυση της παθολογίας του κτιρίου.....	209
6. Αξιολόγηση – Συμπεράσματα.....	225

B.2. ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ – ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

1. Επεμβάσεις αποκατάστασης.....	231
2. Πρόταση επαναχρήσης.....	237
2.1 Αρχική ιδέα - διαμόρφωση πρότασης.....	239
_ co - working spaces	
_ κτιριολογικό πρόγραμμα - διάγραμμα χρήσεων	
2.2 Συμβατότητα νέας χρήσης.....	251
3. Νέες επεμβάσεις.....	253
3.1 Περιγραφή της νέας πρότασης.....	255
3.2 Επεμβάσεις.....	256
3.3 Περιβάλλον χώρος.....	258
4. Αρχιτεκτονικά σχέδια πρότασης επανάχρησης.....	261

[Εισαγωγή]

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Προστασία, Συντήρηση και Αποκατάσταση Αρχιτεκτονικών Μνημείων και Συνόλων» της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Η εργασία δομείται σε δύο μέρη : το πρώτο αφορά σε μια ευρύτερη διερεύνηση στην πόλη της Καβάλας και συγκεκριμένα στην περίοδο ακμής του καπνού. Η διερεύνηση αυτή αφορά σε όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που σημάδεψαν την εν λόγω «καπνούπολη», αλλά κυρίως την επίδρασή τους στην αρχιτεκτονική της. Επιχειρείται, έτσι, μια ιστορική διαδρομή για να κατανοηθεί το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της εποχής, μέσα στο οποίο δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν τα ιδιαίτερα αυτά βιομηχανικά οικοδομήματα των καπναποθηκών. Το δεύτερο μέρος επικεντρώνεται στην παρουσίαση του κτιρίου της καπναποθήκης Τσιμίνο στην Καβάλα, δίδυμη καπναποθήκη, λιθόκτιστη με ξύλινο σκελετό, με έτος ανέγερσης κοντά στα 1910. Το κτίριο λειτούργησε ως καπναποθήκη από το 1929 έως το 2004 από την επιχείρηση Τσιμίνο.

Η ενότητα αυτή συνοψίζεται σε δύο διακριτές ενότητες, δηλαδή, στην ιστορική ανάλυση και τεκμηρίωση της υπάρχουσας κατάστασης της καπναποθήκης και στην πρόταση αποκατάστασης και επανάχρησής της. Στα πλαίσια της ανάλυσης – τεκμηρίωσης πραγματοποιήθηκε η έρευνα και η γεωμετρική αποτύπωση του κτιρίου, η οποία οδήγησε στην πλήρη γνώση της τυπολογίας και μορφολογίας του, καθώς και της κατασκευαστικής του δομής και της παθολογίας του. Στη συνέχεια, αξιολογώντας όλα τα στοιχεία που προέκυψαν από αυτήν την ανάλυση, γίνεται μια πρώτη διερεύνηση για την αποκατάσταση του κτιρίου της Καπναποθήκης Τσιμίνο, καθώς και για την επανάχρησή του, με σεβασμό όλων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών που αναδεικνύουν τη μοναδικότητά του.

A. Η ΚΑΒΑΛΑ ΩΣ ΚΑΠΝΟΥΠΟΛΗ – Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

1. Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

1.1 Γεωγραφικό και ιστορικό πλαίσιο

Ο νομός Καβάλας εκτείνεται στο νοτιοανατολικό τμήμα της Μακεδονίας και βρίσκεται ανάμεσα από τους ποταμούς Νέστο ανατολικά και Στρυμόνα δυτικά, οι οποίοι αποτελούν φυσικά όρια του νομού. Έχει έκταση 2.109 τ. χλμ. και συνορεύει στα βορειοδυτικά με τον νομό Δράμας, στα ανατολικά με τον νομό Ξάνθης και στα δυτικά με τον νομό Σερρών, ενώ βρέχεται από το Αιγαίο πέλαγος [Θρακικό πέλαγος]. Στον νομό συμπεριλαμβάνονται επίσης το νησί της Θάσου και οι νησίδες Θασοπούλα και Φιδονήσι που είναι ακατοίκητες.

Η διαμόρφωση του εδάφους της ευρύτερης περιοχής χαρακτηρίζεται από ορεινούς και δύσβατους όγκους και από μερικά ανοίγματα προς τη θάλασσα. Η εναλλασσόμενη γεωφυσική μορφή με τις δύσκολες προσβάσεις ευνοούσε τη δημιουργία ενός δικτύου μικρών ή μεσαιών πληθυσμιακών συγκεντρώσεων και διαμόρφωνε ορισμένες περισσότερο προνομιούχες συγκριτικά περιοχές, όπου σημειώθηκαν πυκνώσεις των εκμεταλλεύσιμων εδαφών και των ανθρώπινων εγκαταστάσεων¹.

Η ιστορία των κατοίκων χάνεται στα βάθη των προϊστορικών χρόνων². Δυστυχώς οι ανασκαφές έχουν φέρει στο φως ελάχιστα από αυτούς τους οικισμούς. Πρόκειται για τους Νεολιθικούς οικισμούς του Δικελή – Τας και Πολυστύλου, κι έναν ακόμη κοντά στα νεκροταφεία της πόλης. Στην παλιά πόλη της Καβάλας δεν έχουν βρεθεί ευρήματα στην ίδια θέση της πόλης που να υποδεικνύουν την ύπαρξη προϊστορικού οικισμού³.

Ο γεωγραφικός τόπος⁴ που καταλαμβάνει η πόλη της Καβάλας, ορίζεται στα βόρεια από τις άδενδρες και πετρώδεις εξάρσεις του παράλιου Συμβόλου όρους, ύψους περίπου 500 – 550 μ. Η συνεχής και δύσβατη οροσειρά, διαπερνάται σε δύο σημεία στο βορειοδυτικό και βορειοανατολικό άκρο της πόλης. Μεταξύ του Συμβόλου όρους και της θάλασσας, στα νότια, εκτείνεται αμφιθεατρική περιοχή και μια βραχώδης απόληξη του όρους που εισχωρεί στη θάλασσα και μοιάζει με νησί⁵.

Στην ένωση της χερσονήσου με την αμφιθεατρική περιοχή, διαμορφώνεται ένα σημαντικό, φυσικό, ελεγχόμενο πέρασμα, που χωρίζει αλλά συγχρόνως συνδέει την ανατολή με τη δύση. Η προνομιακή και στρατηγική θέση αυτής της χερσονήσου, σ' ένα σταυροδρόμι χερσαίων και θαλάσσιων φυσικών οδών⁶, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες για τη συνεχή κατοίκηση της και επέδρασαν καθοριστικά για τη διαμόρφωση και λειτουργία της πόλης. Το λιμάνι της είναι η δεύτερη φυσική έξοδος της Βαλκανικής χερσονήσου στη Μεσόγειο, μετά το λιμάνι του Θερμαϊκού κόλπου, ενώ το κάθετο χερσαίο δίκτυο από τη πλούσια πεδιάδα του Δάτου και των Φιλιππων και το Χριστόφορο Παγγαίο διασταυρώνονταν στη θέση της Καβάλας στο στενό πέρασμα, με το μοναδικό δρόμο που συνέδεε την Ανατολή με τη Δύση, την αρχαία Εγνατία οδό.

Λιθογραφία με άποψη της πόλης της Καβάλας από τη θάλασσα, 19ος αιώνας

Ο νομός Καβάλας

¹ Α. Στεφανίδου, Η πόλη - λιμάνι της Καβάλας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας Πολεοδομική διερεύνηση 1391-1912, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 20

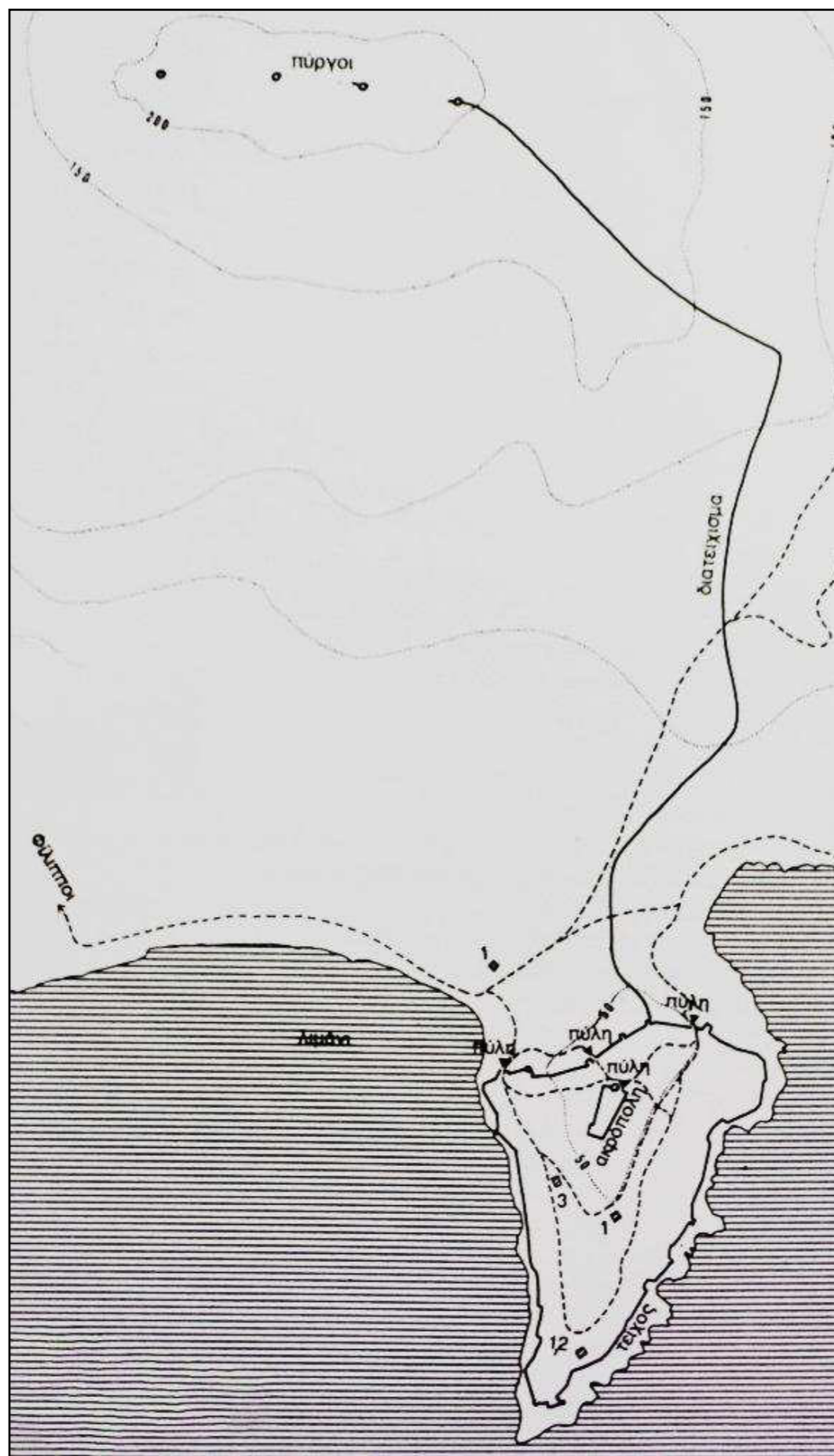
² Κ. Ι. Χιόνης, Συνοπτική ιστορία της πόλης Καβάλας των Φιλίππων και της Θάσου, Καβάλα, 2000, σελ. 11

³ Δ. Λαζαρίδης, Οδηγός Αρχαιολογικού Μουσείου, Αθήνα 1969, σελ. 13

⁴ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 22

⁵ Δ. Λαζαρίδης, ό.π., σελ. 16

⁶ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 19

Βυζαντινή Χριστούπολη

Η ιστορία ξεκινά από την αρχαιότητα με την Νεάπολη, έπειτα με τη βυζαντινή Χριστούπολη και στη συνέχεια με την οθωμανική Καβάλα. Οι περισσότερες πληροφορίες που αφορούν την αρχαία και βυζαντινή περίοδο συναντώνται κυρίως στις γραπτές πηγές, καθώς τα περισσότερα μνημεία που έχουν απομείνει σήμερα είναι της οθωμανικής περιόδου. Η Νεάπολις υπήρξε αποικία της Θάσου. Οι Θάσιοι άποικοι της Πάρου, μετά την εγκατάστασή τους στη Θάσο, το πρώτο μισό του 7ου αιώνα π.Χ. άρχισαν να προεκτείνονται στην απέναντι πλευρά της Θράκης⁷. Η θέση της Νεαπόλεως είχε τέτοια στρατηγική και οικονομική σημασία, που δεν ήταν δυνατόν να ξεφύγει της διορατικότητας των Θασίων⁸, οι οποίοι ήθελαν να αποκτήσουν βάσεις όπου τα εμπορεύματα τους θα εύρισκαν διέξοδο.

Κατά τους Ελληνιστικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους, ο λιμένας της Νεαπόλεως είναι το τέρμα μιας εμπορικής οδού που ενώνει τους Φιλίππους με την Ανατολή, δια μέσου της Αλεξάνδρειας και της Τρωάδος. Ως επίγειο των Φιλιππών εξελίσσεται στο σημαντικότερο λιμάνι της περιοχής και αναβαθμίζεται ως σταθμός της Εγνατίας οδού⁹. Η Νεάπολη είναι η πρώτη πόλη που αποβιβάζεται το 49 μ.Χ. ο απόστολος Παύλος για να βρεθεί μέσω της Εγνατίας οδού στους Φιλίππους. Η συσχέτιση του Χριστιανισμού στην Ελλάδα και με την πορεία του Αποστόλου Παύλου οδήγησε πιθανόν στην μετονομασία από Νεάπολη σε Χριστόπολη. Η Χριστούπολη έμενε πάντα το τελευταίο οχυρό της περιοχής και αποτέλεσε φραγμό για τους επιδρομείς, στρατηγική θέση και λιμάνι, που εξασφάλιζε επικοινωνία με την πρωτεύουσα και τη Θεσσαλονίκη. Μετά την κατάλυση του βυζαντινού κράτους από τους Φράγκους, την πόλη κατέχουν οι Λομβαρδοί. Το 1387 κυριεύεται από τον Τούρκο, οι οποίοι την κατακτούν το 1391 και την καταστρέφουν. Η Χριστόπολη στο πέρας της ιστορίας κυριεύεται, καταστρέφεται, επαναοικοδομείται και ως το 1425 διατηρεί ακόμα το όνομά της, όταν οι Οθωμανοί οικοδομούν τα «νέα τείχη» στη μισοερειπωμένη βυζαντινή ακρόπολη. Για ένα διάστημα [ενός μήνα] κατακτάται από τους Βενετούς. Έπειτα οι Τούρκοι ξανακυριεύουν την πόλη¹⁰, η οποία εμφανίζεται πλέον με νέο όνομα, το σημερινό της Καβάλας. Σύμφωνα με τον Γ. Μπακαλάκη, το καινούργιο όνομα της πόλης πρέπει να σχετίζεται με το βυζαντινό φρούριο της Καβάλας στην Ανατολή, όνομα το οποίο μετέφεραν οι Τούρκοι έποικοι με τον ερχομό τους¹¹.

Η πόλη της Καβάλας

⁷ Κ. Ι. Χιόνης, Συνοπτική ιστορία της πόλης Καβάλας των Φιλιππών και της Θάσου, Καβάλα, 2000, σελ. 13

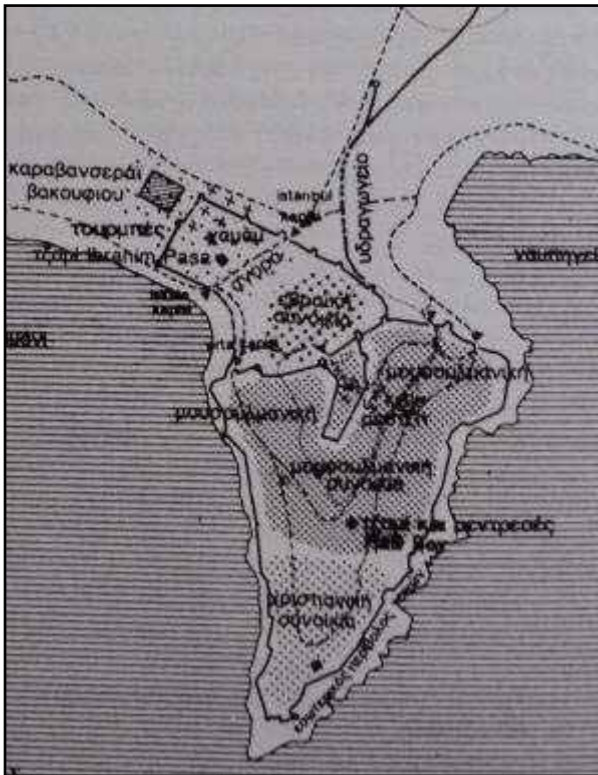
⁸ Δ. Λαζαρίδης, ό.π., σελ. 14

⁹ Νικολαΐδου, Αρχαία Νεάπολις, σελ. 26

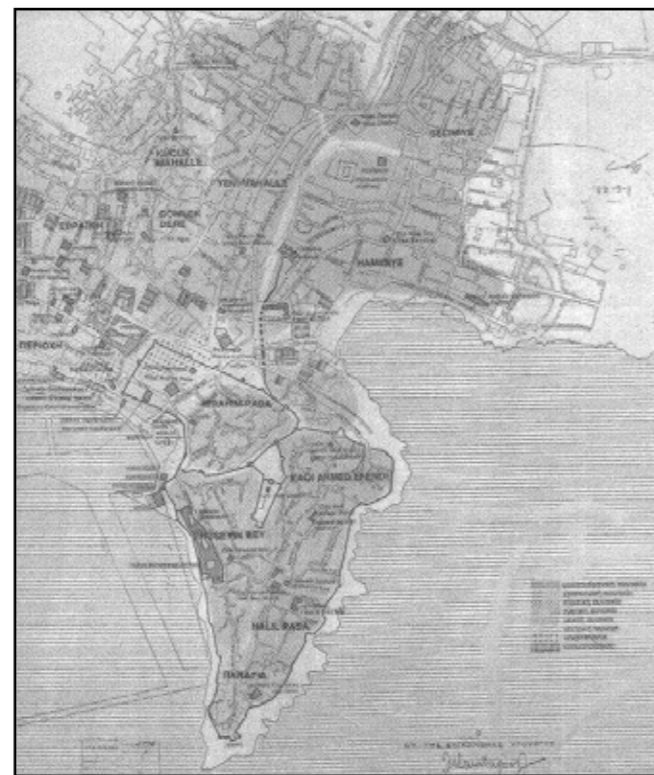
¹⁰ Μέρτζιος, Μνημεία Μακεδονικής Ιστορίας, σελ.27-28

¹¹ Μπακαλάκης, Το τοπωνύμιο Καβάλα, σελ. 129-132

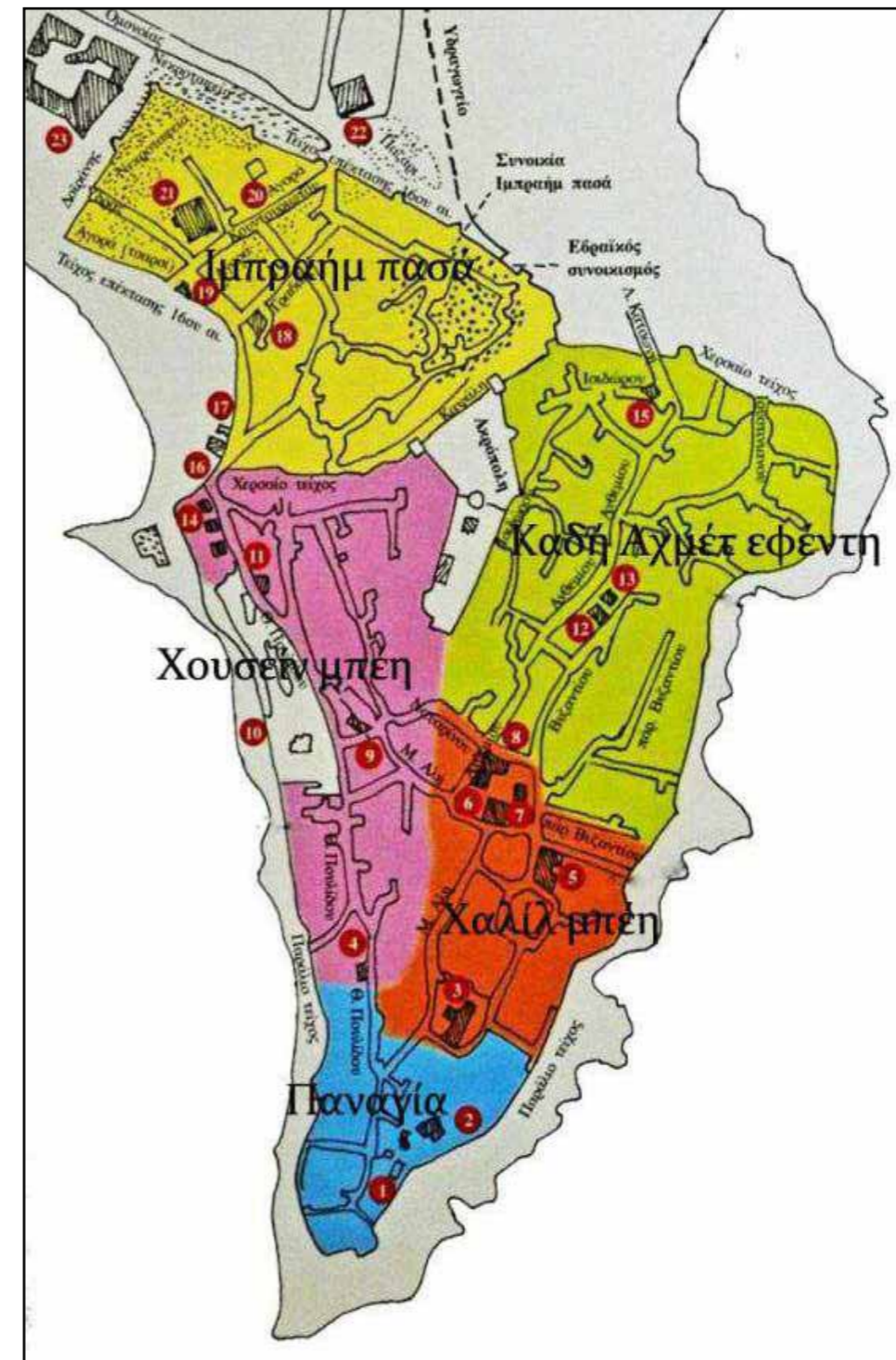
Ο 16ος αιώνας υπήρξε περίοδος ανασυνοικισμού από την οθωμανική αυτοκρατορία των καταστρεμμένων πόλεων και των έρημων νήσων. Μια από αυτές τις πόλεις υπήρξε η Καβάλα¹², η οποία ιδρύθηκε πάνω στη παλιά στο τριγωνομετρικό ύψωμα του ακρωτηρίου. Ο αρχικός πληθυσμός των Εβραίων αυξήθηκε με την εγκατάσταση Ελλήνων και Τούρκων, οι οποίοι συνέρρευσαν τα επόμενα έτη. Η στρατιωτική δύναμη των Τούρκων και η περίβολος των τειχών έδιναν ασφάλεια στους νέους κατοίκους. Μετά το 1530, επί Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπούς η οποία αναδημιουργείται και εξωραϊζεται με νέα δημόσια κτίρια. Το παλιό κάστρο όμως δεν επαρκεί για να εξασφαλίσει όλες τις ανθρώπινες ζωές που συγκεντρώθηκαν για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες της νέας πόλης, γι' αυτό και επεκτείνεται με νέα οχύρωση πέραν της βυζαντινής πόλης. Στα όρια αυτά λειτουργούσε η πόλη μέχρι και το 1850, όταν με την δραστηριοποίηση του ελληνικού στοιχείου και την ανάπτυξη του εμπορίου του καπνού η πόλη της Καβάλας επεκτείνεται εκτός των τειχών. Η πρώτη χριστιανική συνοικία δημιουργήθηκε στην περιοχή του Άγιου Ιωάννη, όπου κτίστηκαν τα πλούσια σπίτια των Ελλήνων και ξένων εμπόρων, ενώ κοντά στο λιμάνι υψώθηκαν τα μεγάλα κτίρια επεξεργασίας και αποθήκευσης του καπνού¹³. Βασικός λόγος επέκτασης πέρα τα όρια της Παναγιάς υπήρξε η «στενότητα» χώρου σε συνδυασμό με ενδυνάμωση του ελληνικού στοιχείου. Η άδεια ανοικοδόμησης έξω από τα τείχη δίνεται το 1864 και διπλασιάζει την πόλη. Οι μουσουλμανικές συνοικίες άρχισαν να εξαπλώνονται προς τη βόρεια πλευρά της πόλης.

Οθωμανική Καβάλα, μέσα 17ου αι.
Επέκταση με νέα οχύρωση

Οθωμανική Καβάλα, αρχές 20ου αι.

Οργάνωση κατοικημένου χώρου σε συνοικίες

¹² Κ. Ι. Χιόνης, ό.π., σελ. 68

¹³ Α. Μπακιτζής, Παναγιά Καβάλας, σελ. 218

2. Ο ΚΑΠΝΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

2.1 Διάδοση του καπνού

Η εισαγωγή του καπνού¹⁴ στην Ευρώπη έγινε από την Αμερική, ειδικότερα από τα νησιά του αρχιπελάγους των Μπαχάμας, τον 15ο αι. Η ανακάλυψή του συνέπεσε με την ανακάλυψη της ίδιας της ηπείρου, από τον Χριστόφορο Κολόμβο. Στα μέσα του 16ου αι. αναφέρονται οι πρώτες καλλιέργειες καπνού στην Πορτογαλία και Ισπανία. Λίγο μετά, η καλλιέργειά του άρχισε να εξαπλώνεται και στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, καθώς και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Πιθανολογείται ότι η εισαγωγή του καπνού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία έγινε μέσω του λιμανιού της Κωνσταντινούπολης από Βενετούς ή Γενοβέζους εμπόρους γύρω στο 1580¹⁵.

Ο Rouquerville στο βιβλίο του «Περιηγήσεις στην Ελλάδα»¹⁶ αναφέρει ότι η εισαγωγή της καπνοκαλλιέργειας στον ελλαδικό χώρο αναφέρεται ότι έγινε τον 16ο αι., από δύο Γάλλους εισαγωγείς, οι οποίοι καλλιεργούσαν καπνό στα περίχωρα της Θεσσαλονίκης. Από τον 17ο αι οι αναφορές για την καλλιέργεια του καπνού αρχίζουν και πληθαίνουν. Στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη η συστηματική καλλιέργεια του καπνού άρχισε τον 19ο αι. [γύρω στο 1821]. Οι πρώτες ποικιλίες καλλιεργήθηκαν στην Χρυσούπολη, Γενησέα, Δράμα και Καβάλα¹⁷. Στην Ελληνική Εμπορική Εγκυκλοπαίδεια, που εκδόθηκε στην Βενετία το 1815, σημειώνεται ότι στην Μακεδονία τα καπνοχώρα καταλάμβαναν μεγάλες εκτάσεις.

Ο καπνός, και το κάπνισμα ευρύτερα, από την αρχή της ιστορίας του αγαπήθηκε, μισήθηκε, εκδιώχθηκε, τόσο στην δυτική Ευρώπη όσο και στην Ανατολή – αφορισμοί από τον Πάπα, επιβολή προστίμων στους χρήστες, ραπισμοί, παραδειγματικές τιμωρίες μέσω ακρωτηριασμού μύτης ή χειλιών, απαγχονισμοί, αυστηρά κρατικά περιοριστικά μέτρα, κτλ. Ωστόσο, η καλλιέργειά του κατάφερε να επικρατήσει και να γίνει ένα από τα πιο ανταγωνιστικά εξαγωγίμα προϊόντα, το οποίο προστατεύθηκε κατά περιόδους από μονοπωλιακές πολιτικές. Ιδιαίτερα για την ελληνική οικονομία, η σημασία του καπνού είναι αναμφισβήτητη. Ο καπνός αποτελεί μία ιδιαίτερα προσοδοφόρα καλλιέργεια, ειδικά αν λάβουμε υπόψη ότι μπορεί να καλλιεργηθεί σε εδάφη που δεν επιδέχονται άλλου είδους καλλιέργειες¹⁸. Απασχολεί πολύ εργατικό προσωπικό, τόσο στην διαδικασία παραγωγής όσο και στην επεξεργασία και μεταποίηση, προσφέροντας τα προς το ζην σε πολλές αγροτικές και εργατικές οικογένειες. Αλλά και έμμεσα, μέσω της φορολογίας αποτελεί σημαντική πηγή εσόδων για το κράτος. Η εξαγωγή του, και συνεπακόλουθα και η συμβολή του στο εθνικό ισοζύγιο ήταν κυμαινόμενη ή και μειούμενη από τις αρχές του 20ου αι. και έπειτα, ωστόσο δεν παύει να παραμένει μέχρι σήμερα το πρώτο ή δεύτερο σε αξία εξαγωγικό αγροτικό προϊόν της χώρας¹⁹.

¹⁴ Π. Γιακουμάκη, Από την Αμερική στην Ευρώπη, Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Ένθετο «Επτά Ημέρες», 11/1997

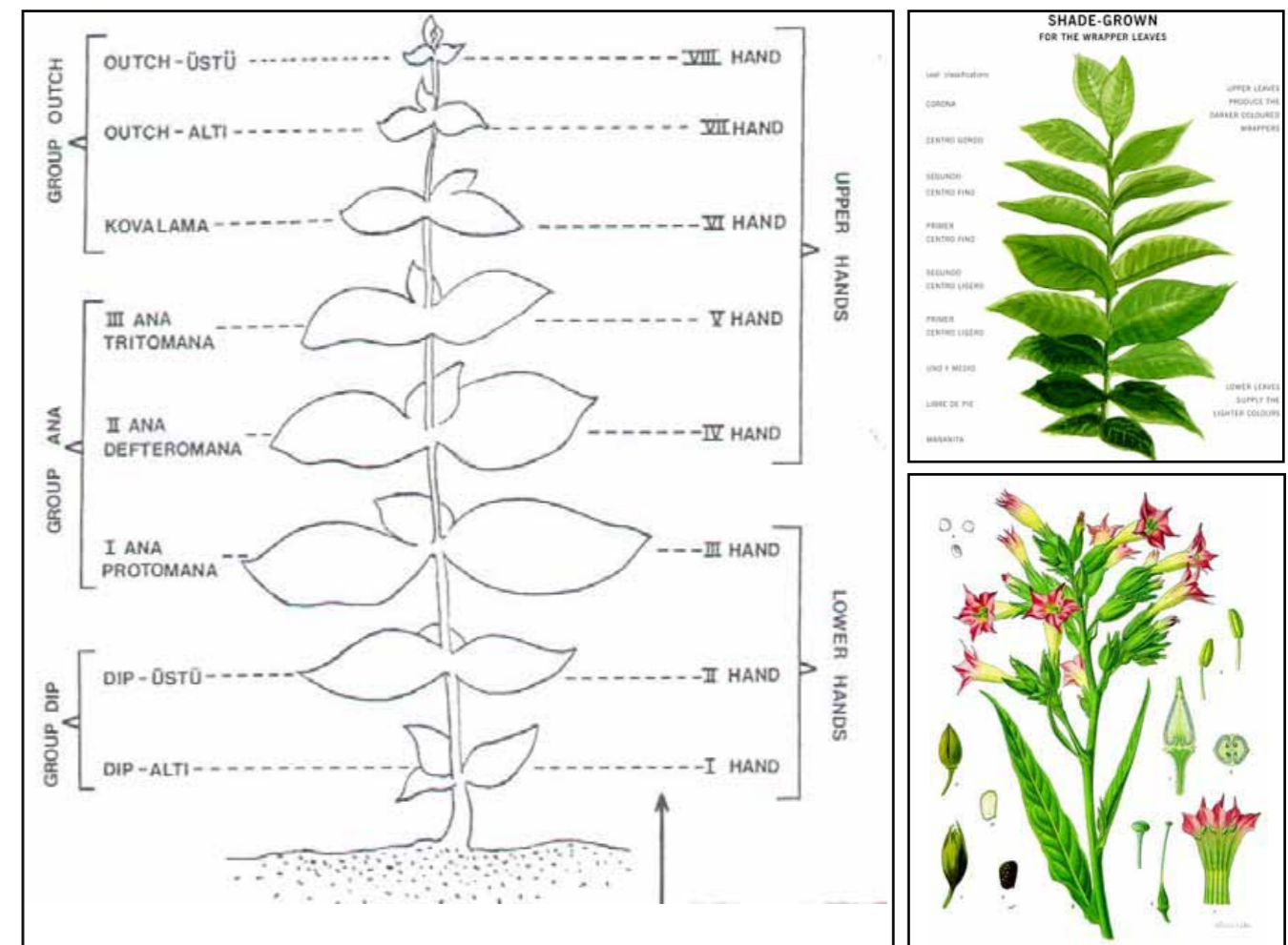
¹⁵ Γ. Ιωαννίδης, Το καπνικό στην Καβάλα. Μαρτυρίες και στοιχεία από το καπνεμπόριο και την καπνεργασία, Ιδιωτική Έκδοση-Δημοτικό Μουσείο Καβάλας 1998

¹⁶ Π. Γιακουμάκη, ο.π., <http://kavala.pkteam.gr>

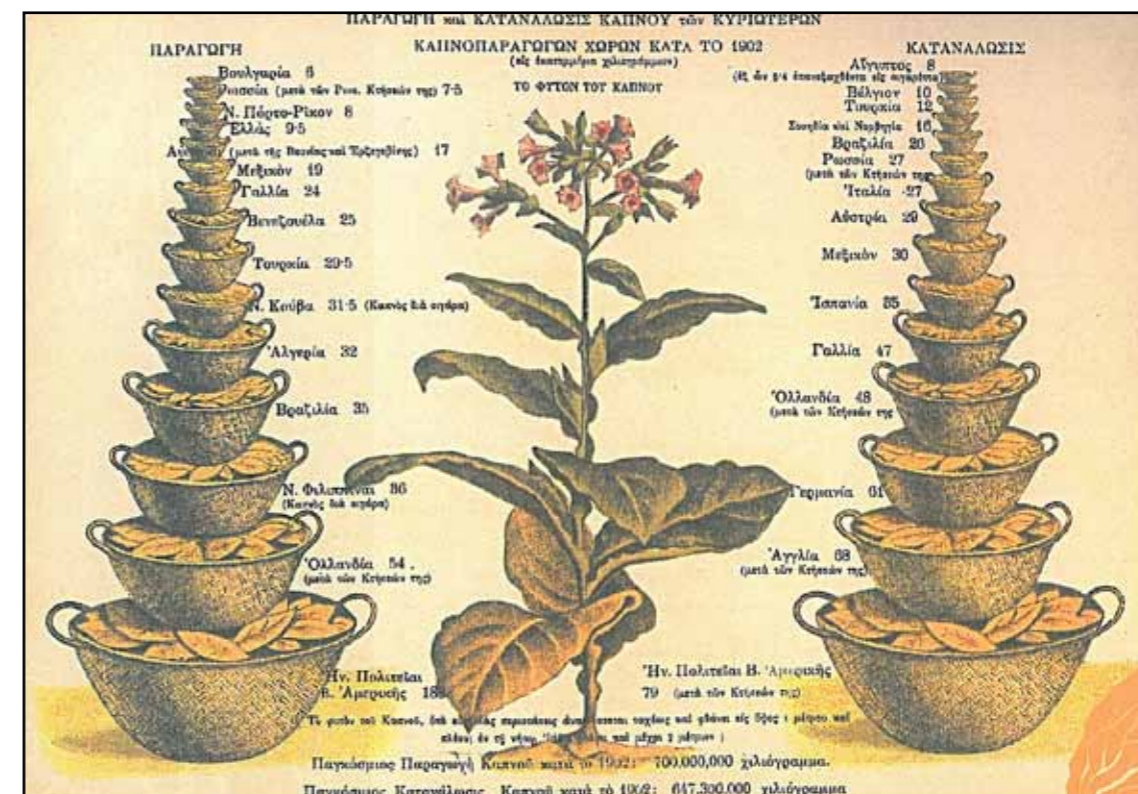
¹⁷ Σ. Αγγελούδη - Ζαρκάδα, Παλιές καπναποθήκες και καπνόσπιτα. Οι συνθήκες εργασίας των καπνεργατών, Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Ένθετο «Επτά Ημέρες», 11/1997

¹⁸ Λ. Λαμπριανίδης, Ο καπνός στην Ελλάδα, Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, Ένθετο «Επτά Ημέρες», 11/1997

¹⁹ Α. Μάντζαρης, Τα καπνά μας, Μελέτη βραβευθείσα από την Ακαδημία, Εκδ. «Πυρός», Αθήνα 1929, Σκούρας Δημ., Ο καπνός στην ελληνική οικονομία, Gutenberg 2001, Πάτρας Νικ. Β., Καπνική οικονομία και καπνική πολιτική, Θεσ/νίκη 1954

Το φυτό του καπνού και τα άνθη του

Χρώμο - τυπο - λιθογραφείον Ματάντου και Χαρισιάδου

2.2 Ποικιλίες καπνού

Μέχρι τον μεσοπόλεμο, η Ελλάδα, και κυρίως η Μακεδονία, φημιζόταν για τις εξαιρετες ποικιλίες «ανατολικών καπνών». Στα «ανατολικά καπνά» ανήκουν οι ποικιλίες²⁰ : 1] μπασμάς, 2] Κατερίνης, 3] Καμπά-Κουλάκ, 4] Καμπά-Κουλάκ μη κλασικά, 5] μυρωδάτα Αγρινίου, 6] ζιχνομυρωδάτα, 7] τσεμπέλια και 8] μαύρα. Στην Ελλάδα επίσης καλλιεργήθηκαν πειραματικά στην αρχή καπνά ξενικού τύπου, Virginia και Burley. Οι ποικιλίες έχουν να κάνουν τόσο με την ποιότητα του φύλλου, όσο και με το μάζεμα του φυτού. Τα φύλλα, άλλωστε, μαζεύονται από πάνω προς τα κάτω σε χέρια [πρωτομάνα, δευτερομάνα, κ.α].

Οι ευμενείς όροι για την καλλιέργεια του καπνού είναι η γεωλογική σύσταση του εδάφους και οι κλιματολογικές συνθήκες²¹. Αυτές ήταν και οι συνθήκες ο πετυχημένος συνδυασμός των οποίων προσδίδει «εξαιρετικές» ιδιότητες²² στα «ανατολικά καπνά». Η μεγάλη υγρασία ευνοεί την σωστή επεξεργασία και κανονική ζύμωση του προϊόντος η οποία σε συνδυασμό με τα αργιλοαμμώδη, κεκλιμένα και όχι εύφορα εδάφη συνθέτουν τις ιδανικές απαιτήσεις της καπνοκαλλιέργειας, παράλληλα με την σωστή τεχνική και την πλούσια εμπειρία των καπνοπαραγωγών²³.

Οι παραπάνω συνθήκες συντρέχουν κυρίως στην περιοχή της Δυτικής Θράκης και της Ανατολικής Μακεδονίας. Για αυτό τον λόγο ήδη επί Τουρκοκρατίας η καλλιέργεια του καπνού επεκτεινόταν συνεχώς παρά τις πολιτισμικές και θρησκευτικές επιφυλάξεις των Οθωμανών τα πρώτα χρόνια. Άλλωστε τα εδάφη των περιοχών αυτών δεν προσφέρονται για κανένα άλλο αξιόλογο ή αποδοτικό προϊόν προς καλλιέργεια, κατά συνέπεια ο καπνός είναι προϊόν άριστης και μοναδικής προσαρμογής στις υφιστάμενες οικολογικές και πληθυσμιακές συνθήκες²⁴. Από το 1940 και μετά, οπότε και επιτείνεται ο εμπορικός και εξαγωγικός ανταγωνισμός σε παγκόσμιο επίπεδο, αρχίζει να εισάγεται στην Ελλάδα η καλλιέργεια και ξενικών ποικιλιών, των Βιρτζίνια και Μπέρλεϋ, των οποίων η καλλιέργεια εντατικοποιείται από την δεκαετία του 1980 και εξής.

Ο καπνός είναι φυτό μονοετές, δηλαδή ολοκληρώνει τον βιολογικό του κύκλο σε έναν χρόνο περίπου και φυτό μεταφυτεύσιμο. Η επεξεργασία του καπνού, διαλογή, ταξινόμηση, δεματοποίηση αποσκοπεί: α] στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων που απαιτούνται για την καλή ζύμωση και στην συνέχεια στην συντήρηση του προϊόντος, που παρουσιάζει εξαιρετική ευπάθεια στις προσβολές από σήψη και μούχλα [ευρωτίαση], β] στη δημιουργία τμημάτων της παραγωγής ή της εμπορικής μερίδας με ταυτότητα κυρίως ή και λεπτομερειακών χαρακτηριστικών [γένους, ποιότητας, μεγέθους, χρώματος, καπνιστικών χαρακτηριστικών] σε τρόπο που να διευκολύνει και τη διαπραγμάτευση και την προσφορότερη βιομηχανική χρησιμοποίηση του καπνού, γ] στην συσκευασία του προϊόντος κατά τρόπο που να διασφαλίζει την χωρίς ζημία μεταφορά του.

Βασικά συστήματα επεξεργασίας των «ανατολικών καπνών» είναι:

1. του μπασμά
2. του μασμά-μπαγλι
3. της Σαμψούντος [κεφαλοδεμένα]
4. του τύπου Σμύρνης [παρμαθοδέματα]
5. του τύπου Ντιζή ντεγκί [αρμαθοδέματα]
6. της τόγκας

²⁰ Οι διάφορες ποικιλίες των ανατολικών καπνών πήραν την ονομασία τους στα τουρκικά, ανάλογα α. με τον τρόπο συσκευασίας [Μπασμάς=φύλλα καπνού πατημένα, Μπασή μπαγλή=δέσμη φύλλων καπνού δεμένη στον μίσχο], β. με το σχήμα τους [Καμπά Κουλάκ=χοντρά «αυτιά»], γ. με τον τόπο παραγωγής [Σαμψούς, Τραπεζούς]

²¹ Γ. Λάμπρου – Μ. Τζανίδης, Τα ανατολικά καπνά, Καβάλα 1939, σελ 38-39

²² Τέτοιες «εξαιρετικές» ιδιότητες είναι η γεύση, το άρωμα, το χρώμα, η καυστικότητα, η τοξικότητα, η υγροσκοπικότητα, η ελαστικότητα

²³ Ε. Σκάνδαλης, Ο καπνός εν τω πλαισίου της γεωργικής οικονομίας της Β. Ελλάδος, Εμπορική Τράπεζα Ελλάδος, Αθήνα 1960, σελ 43

²⁴ Ε. Σκάνδαλης, ό.π., σελ. 43

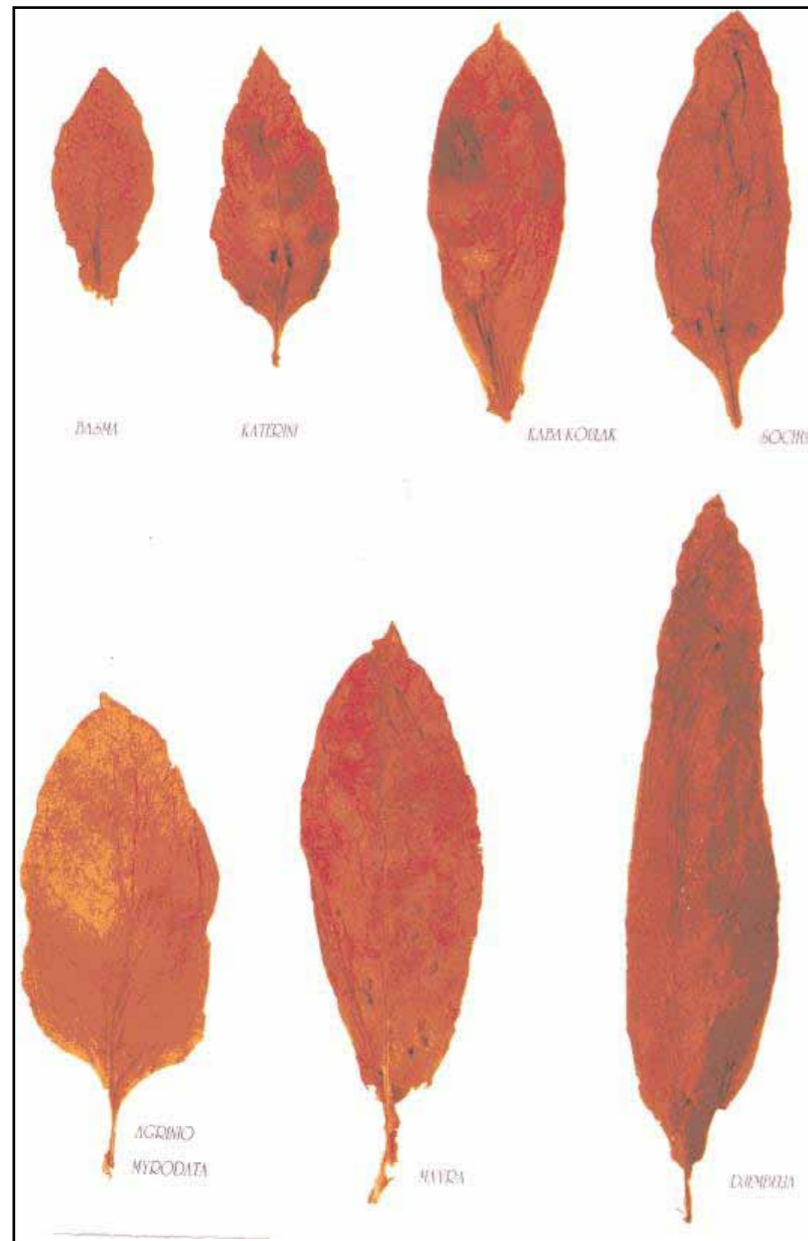
Χωράφι - Συλλογή καπνού

Ποικιλία μπασμά - ξήρανση

Τα καπνόφυλλα

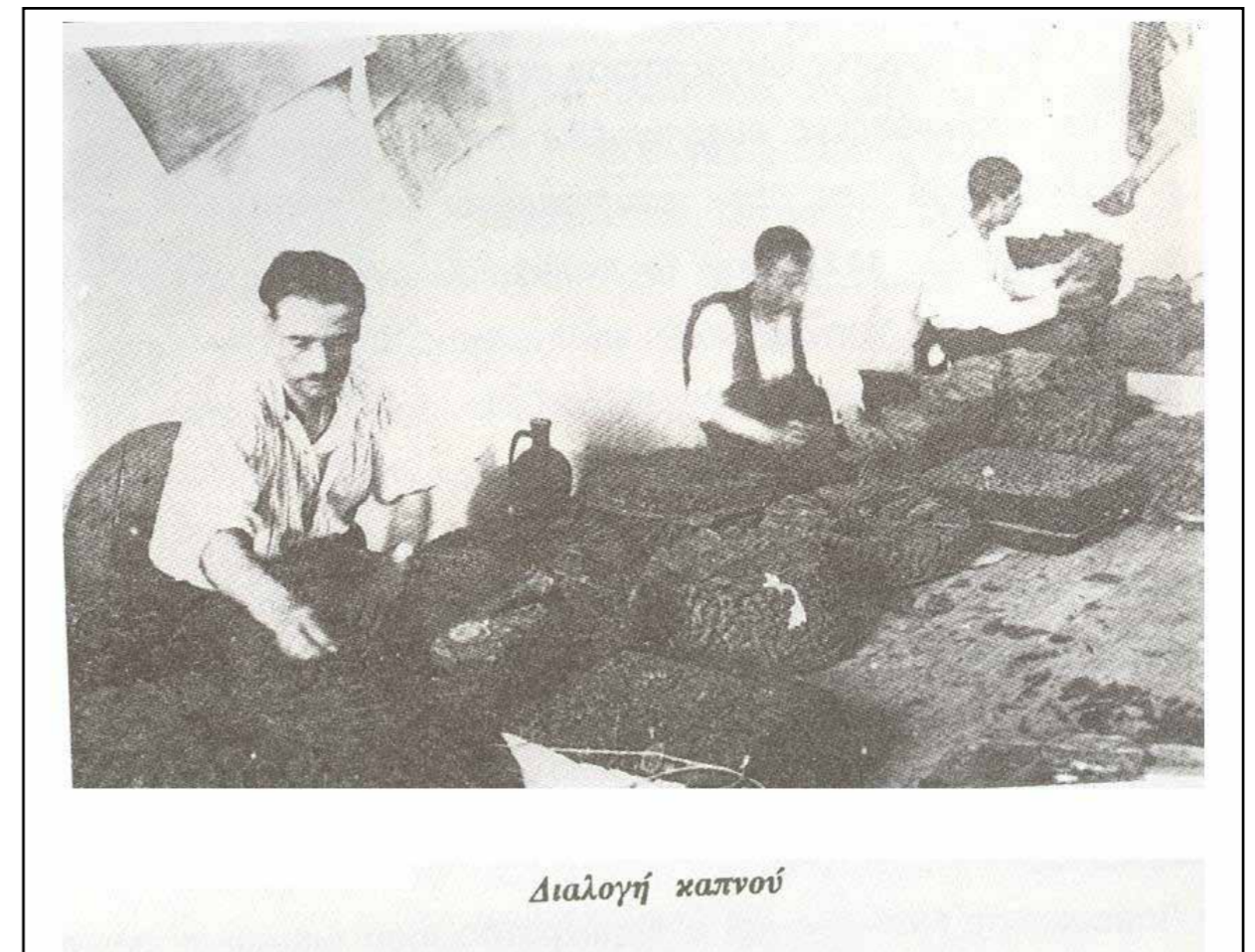
Καπνά Ανατολίτικου τύπου

Καπνά ξενικού τύπου:
Virginia, Burley

Τα 4 πρώτα είναι ξεχωριστά όσον αφορά τη χωρική όσο και την εμπορική επεξεργασία, το πέμπτο εφαρμόζεται μονάχα κατά τη χωρική επεξεργασία [με εξαίρεση ορισμένες περιπτώσεις δοκιμαστικής του εφαρμογής και κατά την εμπορική επεξεργασία] και το τελευταίο σύστημα μονάχα εφαρμόζεται κατά την εμπορική επεξεργασία.

Όταν τα πρώτα χρόνια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου άρχισαν να επιβάλλονται οι οικονομικοί όροι ορισμένων αγορών, όπως και οι τάσεις και προτιμήσεις τους, καταβλήθηκαν προσπάθειες για να περιορισθεί στο ελάχιστο δυνατό όριο το κόστος των καπνών. Τότε άρχισε σε συνδυασμό με την εφαρμογή της τούγκας, να καθιερώνεται η ανάμεικτη χωρική επεξεργασία των καπνών, χωρίς διάκριση ποιοτικών κατηγοριών [μαξούλι, ρεφούζι] και η οποία ονομάστηκε σειρά Παστάλ.

Διαλογή καπνού

Διαλογή καπνού, Καβάλα 1900

2.3 Καπνός στην Ελλάδα - περίοδοι ανάπτυξης

Η παραγωγή καπνού στην τότε ελεύθερη Ελλάδα, σύμφωνα με αναφορές²⁵ του 1842, είχε την καλύτερη ποιότητα στις πεδιάδες Άργους, Λεβαδείας και Καλαμών. Οι ποσότητες, όμως, που παράγονταν δεν επαρκούσαν για τις ανάγκες του ελεύθερου κράτους και γινόταν εισαγωγές από τον Αλμυρό και άλλα μέρη της Θεσσαλίας. Η προσάρτηση της Θεσσαλίας το 1881 τόνωσε την καπνοπαραγωγή. Αξιόλογη, όμως, παραγωγή παρατηρείται στα 1844 - 1847, επί τουρκοκρατίας, στις περιφέρειες Δράμας, Καβάλας, Χρυσούπολης, Πραβίου και Ξάνθης, δηλαδή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης.

Από το 1858 μέχρι το 1911, η παραγωγή και η εξαγωγή των ανατολικών καπνών αυξάνεται διαρκώς. Χαρακτηριστικές είναι, όμως, οι περίοδοι²⁶ εξάπλωσης της καλλιέργειας των καπνών από το 1913 και μετά που αναφέρονται στη συνέχεια. Η ιστορική αναφορά στα γεγονότα αυτά κρίνεται απαραίτητη για την κατανόηση των συνθηκών που επικρατούσαν στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης. Οι περίοδοι αυτές συνοψίζονται στα εξής :

- Με την προσάρτηση των εδαφών της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης στο ελληνικό κράτος, η καλλιέργεια γίνεται συστηματικότερη και η εξαγωγή αυξάνει, με αποτέλεσμα να θεμελιώνεται η εκτίμηση του καπνού στη διεθνή αγορά.
- Με την εγκατάσταση των Ελλήνων προσφύγων στα 1922 - 1923, η καπνοπαραγωγή προοδεύει, καθώς οι περισσότεροι είναι αγρότες και επιδίδονται στην καλλιέργεια του καπνού.
- Στα 1929 το κραχ των Η.Π.Α. προκαλεί οξύτατη καπνική κρίση, με κάμψη της καπνοπαραγωγής.
- Κατά το έτος 1932 και μετά αρχίζει η παρέλευση της οικονομικής κρίσης με την εμφάνιση των Γερμανών ως μεγάλου αγοραστή.
- Στα 1941, υπό την βουλγαρική κατοχή, το προϊόν των καπνοπαραγωγών δημεύεται.
- Με την εισβολή η καπνική οικονομία εξαρθρώνεται, 22.000.000 κιλά καπνού αρπάζονται από τους Γερμανούς. Από το 1949 με την έναρξη της ανασυγκρότησης γίνονται μεγάλες προσπάθειες από τους καπνοπαραγωγούς για την σταθεροποίηση της παραγωγής.

Οι χρονικές αυτές τομές δίνουν περιόδους ανόδου και κάμψης της καπνοπαραγωγής.

Η διαλογή, μέρος από τον πίνακα «Καλλιέργεια του Καπνού», 1960 του χαράκτη Τάσσου Αλεβίζου και της Λουκίας Μαγγιώρου

²⁵ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σ. 17. Αναφορά του Πρόξενου της Βαυαρίας στην Αθήνα Ε. Στρογκ, στο βιβλίο του «Η Ελλάς ως βασίλειον»

²⁶ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σ. 39-40

Η αγροτική ζωή, τόσο των αντρών όσο και των γυναικών, άμεσα συνδεδεμένη με τον καπνό : συγκομιδή και μπούρλιασμα

3. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΘΡΑΚΗ

3.1 Η διαδικασία συλλογής και επεξεργασίας του καπνού

Η παραγωγή και το εμπόριο καπνού αποτέλεσαν την οικονομική και γενικότερα αναπτυξιακή βάση της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, από τον 19ο μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα, με αποτέλεσμα η περιοχή το διάστημα αυτό να λειτουργήσει ως περιφερειακό δίκτυο σε χωροταξικό επίπεδο. Αυτό που ονομάζουμε παραγωγική διαδικασία του καπνού, κατά την ολοκληρωτική του έννοια περιλαμβάνει και τους τρεις βασικούς τομείς παραγωγής. Η πρωτογενής παραγωγή, αφορά στην καλλιέργεια και συγκομιδή του φυτού. Σε δευτερογενές επίπεδο, πραγματοποιείται η επεξεργασία του προϊόντος σε δύο φάσεις, τη χωρική και την εμπορική επεξεργασία, ενώ ο τριτογενής τομέας αναπτύσσεται με τη γέννηση του εμπορίου ανατολικών καπνών²⁷.

Έτσι, η επεξεργασία των καπνών Ανατολικού τύπου περιλαμβάνει δύο στάδια :

α) Το στάδιο της χωρικής επεξεργασίας που γινόταν στα χωριά και η συντήρηση του προϊόντος μέχρι την πώληση ήταν στα χέρια των παραγωγών²⁸.

β) Το στάδιο της εμπορικής επεξεργασίας που γινόταν στις καπναποθήκες.
[η εμπορική επεξεργασία περιλαμβάνει δύο συστήματα : της κλασσικής - παραδοσιακής επεξεργασίας και της τόγκας]

Συνοπτικά, οι εργασίες του καπνοπαραγωγού ολοκληρώνονται σε τέσσερα διαδοχικά στάδια, στο «σπορείο», στο «χωράφι», στο «ξηραντήριο» και στην «αποθήκη του παραγωγού»²⁹.

Οι λειτουργικές ανάγκες των καπναποθηκών, προκύπτουν από την διαδικασία επεξεργασίας του καπνού. Στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, η παραγωγή τόσο στα καπνόσπιτα όσο και στις καπναποθήκες, αφορά μόνο στην επεξεργασία του «καπνού σε φύλλα». Η καπνοπαραγωγή και η καπνοβιομηχανία, με την επεξεργασία του προϊόντος λειτούργησαν ως συντελεστές ανάπτυξης και εξέλιξης της «αρχιτεκτονικής του καπνού» - των βιομηχανικών αυτών, δηλαδή, κελυφών που στέγασαν τον καπνό.

Χωρική επεξεργασία καπνού

²⁷ Ι. Σιναμίδης, Από το καπνόσπιτο στην καπναποθήκη. Η εξέλιξη της παραγωγικής διαδικασίας καπνού και της αρχιτεκτονικής του στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη, εισήγηση ΤΙΣΣΙΗ

²⁸ Ι. Β. Ιωαννίδης, Το καπνικό στην Καβάλα, Καβάλα, 1998, σελ. 44

²⁹ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙΣΣΙΗ

3.2 Χωρική επεξεργασία

Το φυτό του καπνού σπέρνεται το Μάρτιο. Όταν μεγαλώσει λίγο ο χασλαμάς φυτεύεται τον Ιούνιο σε ευθείες γραμμές. Μέσα στον ίδιο μήνα ακολουθεί το σκάλισμα³⁰. Η έναρξη της χωρικής επεξεργασίας θεωρείται η **συλλογή ή σπάσιμο** των καπνόφυλλων, η οποία γίνεται βαθμιαία καθώς τα φύλλα του φυτού δεν ωριμάζουν ταυτόχρονα. Η διαδικασία αυτή γίνεται Από τον Ιούλιο ως το Σεπτέμβριο και διαιρείται σε έξι χέρια και σε κάθε χέρι αντιστοιχούν τρία με τέσσερα φύλλα του κάθε φυτού. Η συλλογή των χεριών γίνεται με διαφορά ορισμένων ημερών. Τα πατόφυλλα, δηλαδή τα χαμηλότερα φύλλα ή το πρώτο χέρι, πρέπει να μαζεύονται νωρίς ώστε να μπορούν τα φυτά να αερίζονται καλύτερα. Πολλά από αυτά απορρίπτονται ως ακατάλληλα καθώς είναι συνήθως σκισμένα και χωματισμένα. Τα κορυφόφυλλα, ή ούτζ ή έκτο χέρι αποτελούν τον χειρότερο καπνό, εκτός αν πρόκειται για αρωματικό καπνό οπότε είναι ιδιαίτερα αρωματικά και εκλεκτά.

Οι εργάτριες τοποθετούν τα φύλλα το ένα πάνω στο άλλο και σχηματίζουν δεσμίδες των είκοσι και πλέον φύλλων, τις οποίες ταξινομούν σε κοφίνια ή κάνιστρα για να μεταφερθούν στην αποθήκη, όπου μένουν προσωρινά σκεπασμένα με κάποιο πανί. Σύντομα αρχίζει το **αρμάθιασμα** [ή μπουρλιασμά], οι γυναίκες χρησιμοποιώντας σακοράφες³¹ περνούν από τα φύλλα λεπτά σχοινιά [σπάγκο], μήκους περίπου δύο μέτρων. Οι σειρές φύλλων που σχηματίζονται κρεμιούνται σε σκιερό μέρος της αποθήκης και αφήνονται εκεί για περίπου ένα σαρανταοκτάωρο, αρχίζει με τον τρόπο αυτό η **αποξήρανσή** τους. Το διάστημα αυτό ακολουθεί η μεταφορά τους στο χαγιάτι, ή κάποιον εξωτερικό χώρο που να μπορεί με εύκολο και γρήγορο τρόπο να προστατευθεί από τις καιρικές συνθήκες, όποτε χρειάζεται. Εκεί, τοποθετούνται σε συστοιχίες, στηριγμένες σε πασσάλους ώστε να κρατιούνται σε σχετική απόσταση από το έδαφος και να αερίζονται καλύτερα, προστατευμένα ταυτόχρονα από την σκόνη³². Με την πάροδο του χρόνου τα φύλλα χάνουν την υγρασία τους και όταν κριθεί ότι η αποξήρανσή τους έχει ολοκληρωθεί μεταφέρονται στην αποθήκη όπου δένονται τα δύο άκρα κάθε σχοινιού για να σχηματίσουν τις αρμαθιές. Με τη συνένωση πέντε με δέκα αρμαθιών δημιουργούνται τα τόπια τα οποία κρεμιούνται και πάλι στην αποθήκη.

Όταν τα φύλλα του καπνού έχουν την κατάλληλη υγρασία προς επεξεργασία ξεκινάει η διαλογή τους. Η διαλογή γίνεται ανάλογα με την ποιότητα, το χρώμα, και το μέγεθος των φύλλων, ενώ η εργασία πραγματοποιείται σε παστάλια³³. Επομένως, το τελευταίο στάδιο της χωρικής επεξεργασίας αποτελεί η **συσκευή ή παστάλιασμα**³⁴, η συσκευασία δηλαδή του καπνού [τοποθέτηση των φύλλων το ένα πάνω στο άλλο]. Το παστάλιασμα διαφέρει, ανάλογα με τα είδη του καπνού και έχει σχέση με την ταξινόμηση των φύλλων και τη χρησιμοποίηση ή μη, κλωστής ή σπάγκου, για το δέσιμο των δεσμίδων³⁵. Οι εργάτριες διαλύουν τα τόπια και αφαιρούν τα σχοινιά των αρμαθιών, με μια πρόχειρη διαλογή χωρίζουν τα καλά φύλλα από τα κατώτερα και τοποθετώντας τα το ένα πάνω στο άλλο σχηματίζουν καλούπια των πενήντα περίπου φύλλων, τα οποία πρέπει να έχουν όμοια και ίσα φύλλα.

³⁰ Σ. Αγγελούδη – Ζαρκάδα, Καπνός. Ανατολική Μακεδονία και Θράκη. Παλιές καπναποθήκες και καπνόσπιτα, οι συνθήκες εργασίας των καπνεργατών, Ο καπνός και η ιστορία του, Ημερολόγιο 2010, ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

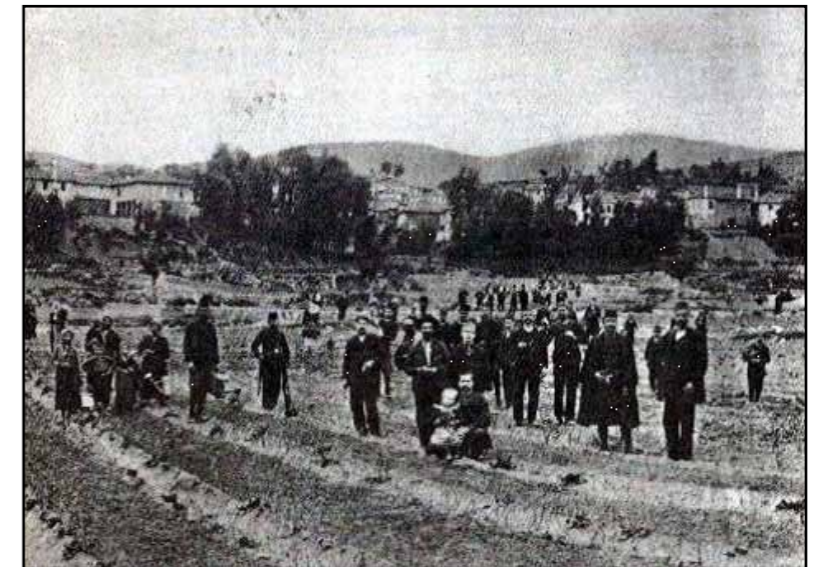
³¹ μεγάλη βελόνα με την οποία ράβουμε κάτι με σπάγκο

³² οι αρμάθες του καπνού προσδένονται στα ξηραντήρια από βέργες ή καλάμια και στη συνέχεια αναρτώνται σε τοίχους με ανατολικό ή νότιο προσανατολισμό ή σε υποστηρίγματα στο ύπαιθρο. Μετά την αποξήρανση, οι αρμάθες αφαιρούνται από το ξηραντήριο το πρωί και μεταφέρεται ο καπνός στους χώρους προς αποθήκευση. [Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ]

³³ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

³⁴ Η διαδικασία αυτή, που είναι ιδιαίτερα δύσκολη, γίνεται το φθινόπωρο ή τον χειμώνα ώστε τα καπνόφυλλα να είναι ελαφρώς νοτισμένα εξαιτίας των συνθηκών της εποχής, και να μην θρυμματίζονται

³⁵ Στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη εργάζονται κυρίως σε πεπεσμένα παστάλια και σε κεφαλοδεμένα [παστάλια Μπασμά και Μπασί Μπαγλι αντίστοιχα]

Καλλιέργεια καπνού

Συλλογή καπνού

Αρμάθιασμα καπνού

Αρμαθιές καπνού

το αρμάθιασμα [μπούρλιασμα]
χρησιμοποιώντας τη σακοράφα

Όταν τελειώσει το παστάλιασμα, ακολουθεί μία διαφορετική εργασία, το **τέγκιασμα**³⁶. Τα καλούπια, αφού δεθούν με σχοινί ή περιτυλιχθούν με ένα φύλλο αραδιάζονται κυκλικά πάνω σε μία στρογγυλή σανίδα διαμέτρου μεγαλύτερης από πενήντα εκατοστά, τον τάκο, σχηματίζοντας γύρους στο κασνάκ. Τα καλούπια παραμένουν στους γύρους [τέγκια] για περίπου ένα μήνα, μέχρι να πασταλιαστούν όλα τα χέρια, ώστε να πραγματοποιηθεί η ζύμωση. Έπειτα διαλύονται οι γύροι και ξεκινά η **δεματοποίηση**³⁷. Στοιβάζονται κατά σειρά το ένα πάνω στο άλλο και δένονται σφιχτά με βαμβακερά πανιά ή άλλα από κάνναβη, σχηματίζοντας τα **δέματα** που είναι έτοιμα πλέον για πώληση³⁸. Μετά την ολοκλήρωσή τους τοποθετούνται στην αποθήκη του παραγωγού, το ένα κοντά στο άλλο, όπου και συντηρούνταν, μέχρι την ημέρα παράδοσης των καπνών στον αγοραστή ή στο μεσίτη³⁹. Κατόπιν κάθε Απρίλιο, ο καπνός μεταφερόταν στα λιμάνια του Πόρτο Λάγος και της Καβάλας. Εκεί αποθηκευόταν σε ειδικούς χώρους, υποβαλλόμενος σε ειδική επεξεργασία, που θα αναλυθεί σε επόμενη παράγραφο, και μετά φορτωνόταν στα πλοία για εξαγωγή⁴⁰.

Δράμα, αρμάθιασμα καπνών

³⁶ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙΣΣΙΗ

³⁷ Πραγματοποιείται το μήνα, Ιανουάριο

³⁸ Ε. Πλιάκα, Ι. Σιναμίδης, ερευνητική εργασία ΔΠΘ, Ξάνθη 2004

³⁹ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙΣΣΙΗ

⁴⁰ Σ. Αγγελούδη – Ζαρκάδα, ό.π., ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

3.3 Το καπνόσπιτο

Το καπνόσπιτο αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα της εξέλιξης της αγροτικής κατοικίας στον βαλκανικό χώρο τον 19ο αιώνα. Η χωρική επεξεργασία του καπνού διαρκούσε μεγάλο χρονικό διάστημα και πραγματοποιούνταν με τη χειρωνακτική εργασία ολόκληρης της οικογένειας του παραγωγού. Επιπλέον απαιτούσε πολυμελή οικογένεια και υπαγόρευε τη λειτουργία ειδικών χώρων, με προδιαγραφές για την παραγωγή και αποθήκευσή του υπό κατάλληλες συνθήκες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία ολοκληρωμένων παραγωγικών μονάδων. Η εμπειρία της παραγωγικής διαδικασίας, αλλά και οι οικονομικές και κοινωνικές δομές κατά τον 19ο αιώνα, κατεύθυναν τη λειτουργία των παραγωγικών μονάδων με πυρήνα πάντοτε την κατοικία του καπνοπαραγωγού, είτε με τη δημιουργία χώρων εντός του καπνόσπιτου είτε με την κατασκευή ενός συνόλου κτισμάτων.

Οι διαφορετικές μορφές αποτελούν παραλλαγή του βασικού τύπου της διώροφης, πλατυμέτωπης, νοτιοανατολικά προσανατολισμένης αγροτικής κατοικίας, με κύρια χαρακτηριστικά της το διώροφο χαγιάτι στον καλό προσανατολισμό, την απουσία εκτεταμένων ανοιγμάτων στον βορρά και τη μεγάλη αυλή με τους βοηθητικούς χώρους. Η λειτουργική οργάνωση του κτιρίου είχε οριζόντιο καταμερισμό, καθώς η διημέρευση και ανάπαυση της οικογένειας περιοριζόταν στον όροφο, ενώ οι παραγωγικές διαδικασίες πραγματοποιούνταν κυρίως στο ισόγειο⁴¹. Η επεξεργασία των καπνόφυλλων απαιτούσε ένα χώρο ευάερο για μπρούλιασμα [αρμάθιασμα], χώρους για το κρέμασμα, χώρο για το παστάλιασμα, μέρος για τη λόκβα. Όλα αυτά επιλύθηκαν σοφά με το χρόνο⁴². Σ' αυτή την παράγραφο δεν θα γίνει πλήρης περιγραφή των διεργασιών που λάμβαναν χώρα στα καπνόσπιτα.

Τέλος, θα αναφερθεί το σαντζάκι, κτίριο πρωταρχικής σημασίας και λειτουργικότητας για την παραγωγική μονάδα. Με την εξέλιξη της καπνεργασίας, σε πολλές περιοχές υιοθετήθηκε η κατασκευή ενός ιδιαίτερου κτίσματος, άμεσα συνδεδεμένου με την επεξεργασία του καπνού. Σε αυτό πραγματοποιούνταν όλες οι παραγωγικές φάσεις της χωρικής επεξεργασίας εκτός από την αποθήκευση. Κατά περίπτωση το σαντζάκι συναντάται υπόσκαφο, προκειμένου ο υπόγειος χώρος να συμβάλει στην ύγρανση του καπνού.

Άποψη από τα ξηραντήρια - τοποθέτηση σε συστοιχίες στηριγμένες σε πασσάλους

Μεταφορά δεμάτων καπνού

Το καπνόσπιτο του Χατζόπουλου στα Άβδηρα Ξάνθης, όπου καλλιεργούνται τα χρυσόφυλλα

Ζύγισμα χωρικού δέματος

⁴¹ Ι. Συναμιδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

⁴² Σ. Αγγελούδη – Ζαρκάδα, ό.π., ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

3.4 Εμπορική επεξεργασία

Η εμπορική επεξεργασία έχει να κάνει με τα στάδια επεξεργασίας στα οποία θα υποβληθεί ο καπνός από τη στιγμή που θα φτάσει στις καπναποθήκες μέχρι να πωληθεί ως επεξεργασμένο προϊόν. Τα στάδια από τα οποία περνάει ο καπνός στα καπνεργαστήρια αποσκοπούν:

- Στην πλήρωση των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την καλή ζύμωση και στη συνέχεια συντήρηση του προϊόντος αυτού, το οποίο είναι ιδιαίτερα ευπαθές στις προσβολές από σήψη και ευρωτία [μούχλα].
- Στον καθαρισμό του προϊόντος από οτιδήποτε βλαβερό και άχρηστο.
- Στον ποιοτικό διαχωρισμό του και την ταξινόμησή του κατά τμήματα τα οποία εμφανίζουν ομοιότητα ως προς τα κύρια ή λεπτομερειακά χαρακτηριστικά [γένος, ποιότητα, μέγεθος, χρώμα, καπνιστικές ιδιότητες].
- Στην συσκευασία του προϊόντος με τρόπο που να εξασφαλίζει την μεταφορά χωρίς ζημιές, αλλά και να παρουσιάζει καλαισθησία στον τρόπο κατασκευής των δεμάτων⁴³.

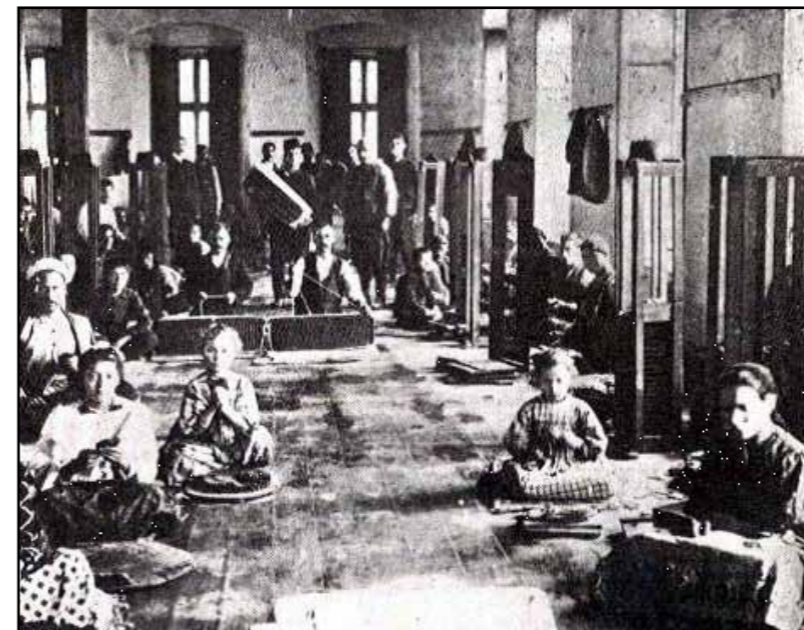
Ο καπνέμπορος εξετάζοντας τον καπνό διάφορων παραγωγών επέλεγε και αγόραζε αυτόν που θεωρούσε καταλληλότερο. Τα δέματα του ακατέργαστου προϊόντος μεταφέρονταν στην καπναποθήκη και τοποθετούνταν στο ημιυπόγειο [αποθήκευση]. Εκεί γινόταν η λεγόμενη **συντήρησή** τους. Το στάδιο αυτό ήταν απαραίτητο γιατί εξασφάλιζε τόσο την απαλλαγή τους από το χώμα και τις ξένες ύλες της καπνομερίδας, όσο και την ομοιομορφία και το ενιαίο βάρος των δεμάτων, ενώ τέλος συντελούσε καθοριστικά στην απαλλαγή από την περίσσια υγρασία, προκειμένου να συντηρηθούν για μεγάλο διάστημα⁴⁴. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η κατά το δυνατόν ομοιόμορφη ύγρανση των καπνών οι στοιβαδόμενοι φρόντιζαν να αναταξινομήσουν τις στήλες των αποθηκευμένων δεμάτων⁴⁵. Με την είσοδο των χωρικών δεμάτων στην καπναποθήκη, τα καπνά μεταφέρονταν στα **κρεβάτια** συντήρησης, από τους στοιβαδόμενους. Όσα δέματα είχαν μικρότερη υγρασία από την επιθυμητή προωθούνταν στα υγραντήρια⁴⁶.

Όταν το στάδιο της συντήρησης ολοκληρωνόταν οι εργάτες αυτοί μετέφεραν τα δέματα στα σαλόνια επεξεργασίας. Σε κάθε σαλόνι υπήρχε ο **πρωτομάστορας [ή ουσταμπάσης]**, ο οποίος ανάλογα με το εύρος του σαλονιού⁴⁷ είχε και τους ανάλογους βοηθούς, τους **μάστορες [ή ουστάδες]**⁴⁸. Εκτός από την ευθύνη για την σωστή επεξεργασία του καπνού, κάθε αρχιμάστορας, αναλάμβανε την πρόσληψη των καπνεργατών και τον καθορισμό του μεροκάματου, λογοδοτώντας βέβαια στην εργοδοσία⁴⁹.

Στα σαλόνια οι **εξαστρατζήδες ή ντεξίδες [δεματοσυσκευαστές]** αναλάμβαναν το στάδιο της χαρμανοποίησης, με άλλα λόγια, ξεφύλλιζαν τα δέματα και διαχώριζαν τα καπνόφυλλα ανάλογα με την ποιότητά τους⁵⁰. Κατά τη διαδικασία αυτή, οι ντεξίδες ήταν καθισμένοι σε ψάθες ανά δύο στηριζόμενοι ο ένας στην πλάτη του άλλου, σχηματίζοντας μια ζώνη κατά μήκος των παραθύρων ώστε να μπορούν να εργάζονται με ικανοποιητικό φυσικό φωτισμό.

Ξεφύλλισμα καπνού - εμπορική επεξεργασία

Χαρμανοποίηση στα σαλόνια επεξεργασίας

Χαρμανοποίηση στα σαλόνια επεξεργασίας

⁴³ Γ. Λάμπρου – Μ. Τζανίδης, 1939, ό.π. σελ 75

⁴⁴ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

⁴⁵ Ε. Πλιάκα, Ι. Σιναμίδης, ό.π., Ξάνθη 2004

⁴⁶ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

⁴⁷ Κάθε βοηθός επέβλεπε ένα με δύο σαλόνια, δηλαδή περίπου εβδομήντα με εκατό εργάτες και εργάτριες [Ε. Πλιάκα, Ι. Σιναμίδης, ό.π., Ξάνθη 2004]

⁴⁸ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

⁴⁹ Γ. Ρουκούνης- Μ. Γιαννοπούλου, Οι καπναποθήκες της Ξάνθης, Θρακικά Χρονικά, τεύχος 45, Ξάνθη 1991, σελ. 82

⁵⁰ τα περνούσαν στις πασταλτζούδες, οι οποίες ξαναπατάλιζαν τα φύλλα κατά χρώμα, χέρι, μέγεθος, ποιότητα και τα έβαζαν στην άκρη [Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ]

Τα διαχωρισμένα πλέον καπνά, περνούσαν από τους ντεξίδες στις **πασταλιτζίδες** [διαλογείς φύλλων], οι οποίες ήταν επίσης καθισμένες σε ψάθα σε απόσταση περίπου μισού μέτρου από τους πρώτους. Οι εργάτριες αυτές ασχολούνταν με τη δεματοποίηση, τοποθετώντας τα φύλλα το ένα πάνω στο άλλο σχημάτιζαν δέματα, τα τσούλια. Παρόλο που τα δέματα αυτά προορίζονταν για πώληση και επιπλέον επεξεργασία στις σιγαροβιομηχανίες συχνά ήταν κατασκευασμένα με ιδιαίτερη φροντίδα και καλαισθησία.

Τα δέματα αυτά μεταφέρονταν και πάλι στις αποθήκες από τους **ιστιφτζίδες** [στοιβαδόρους] όπου ταξινομούνταν σύμφωνα με την ποιότητά τους μέχρι την πώλησή τους. Στη συνέχεια ο ιστιφτζής έπαιρνε τα έτοιμα παστάλια και τα έστρωνε πάνω σε μία σανίδα ή σε γύρο, για να κατασκευάσει τα ιστίφια. Όταν τελειωναν όλες οι σειρές, προωθούσε το ιστίφ στον ντεκτσή. Ο δεματοποιός, έστρωνε αντίστοιχα τα παστάλια σε σειρές στην κάσα δεματοποίησης μέχρι να ολοκληρωθεί και να ραφτεί το εμπορικό δέμα⁵¹.

Κατηγορίες καπνεργατών – ορολογία

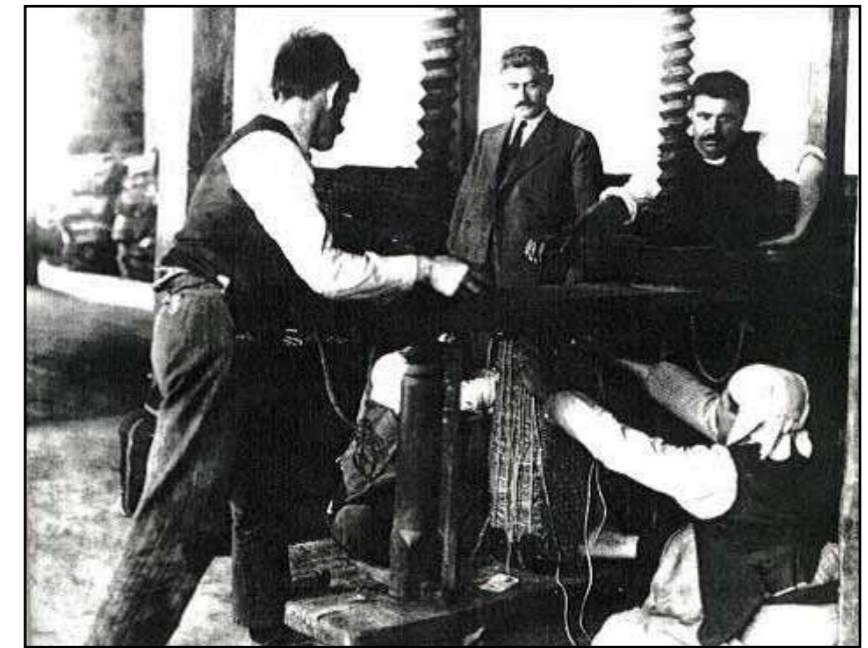
[Στην επεξεργασία υπήρχε εξειδίκευση και οι εργάτες ανάλογα με την ειδικότητα και το ρόλο τους στην παραγωγική διαδικασία χωρίζονταν σε κατηγορίες]

Πασταλιτζίδες ¹	Διαλογείς φύλλων
Ακταρματιτζίδες ²	Αναμεικτές
Ντενκτιτζίδες ³	Δεματοσυσκευαστές
Ιστιφτιτζίδες ⁴	Στοιβαδόροι
Υγραντές	Υγρασία καπνών

[πηγή : Γ. Πέγιος]⁵²

⁵¹ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

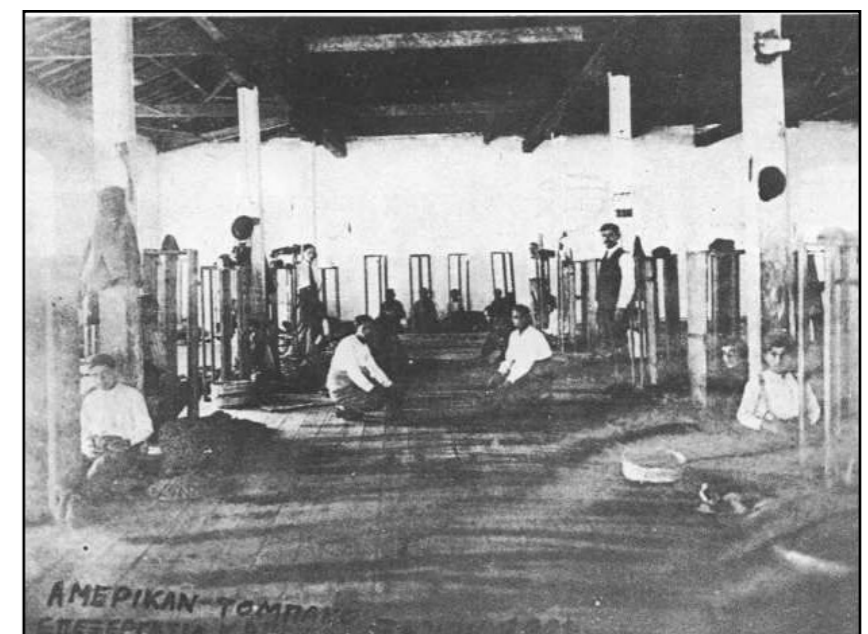
⁵² Γ. Πέγιος, Από την ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος της Καβάλας 1922-1953, εκδ. ΟΑΕΔ, Αθήνα, 1984, σελ. 26

Δεματοποίηση από τους πασταλιτζήδες

Χαρμανοποίηση στα σαλόνια επεξεργασίας

Κλασική επεξεργασία σε σαλόνι

Κοφίνια διαλογής

Κάσα ή σεντούκι

Αποθήκευση καπνού, Καβάλα

Τοποθέτηση των δεμάτων σε κρεβαταριές [η τόγκα σε θέση κιλίτσι]

Καλλιτεχνική επεξεργασία καπνού, Καβάλα

3.5 Νέες τεχνολογίες στην εμπορική επεξεργασία του καπνού

Η κλασική επεξεργασία των ανατολικών καπνών έφτασε σε σημείο να αναδειχτεί σε λεπτότατη εργασία, η οποία αποσκοπούσε και στην καλαισθητική διάταξη των καπνόφυλλων σε δέματα, εργασία η οποία προσέθετε κόστος στο προϊόν και σοβαρή δαπάνη. Τη δεκαετία του 1920 ξεκίνησαν πολλές απόπειρες αντικατάστασής της και τελικά καθιερώνεται το **σύστημα της τόγκας**. Η επεξεργασία της τόγκας άρχισε γύρω στα 1933⁵³. Η τόγκα ήταν η απλή και γρήγορη επεξεργασία και αποσκοπούσε στον περιορισμό στο ελάχιστο του κόστους των καπνών, με αυξημένη παραγωγικότητα. Το νέο σύστημα της τόγκας στηριζόταν στη μαζική απασχόληση γυναικών εργατριών που πληρώνονταν λιγότερο από τους άνδρες, οι οποίοι πλέον απολύονται. Αρχικά, η διαδικασία ήταν η ίδια με την κλασική επεξεργασία, με τη μόνη διαφορά ότι τα φύλλα δεν δεματοποιούνται κατά μέγεθος, αλλά τοποθετούνται «χίδη»⁵⁴ στις κάσες για να γίνει το δέμα [τόγκα, 28 - 30 κιλά]⁵⁵.

Με τη νέα μορφή επεξεργασίας χαμηλού κόστους καταργούνται όλα τα παλιά μέσα και τα στάδια παραγωγής της τόγκας αποτελούν το **ξεφύλλισμα**, το **χαρμάνισμα**, το **κοσκίνισμα** και το **πάτημα**.

Ο αρχιστοιβαδός συγκροτούσε το χαρμάνι και οι ουστάδες προωθούσαν τα δέματα στο σαλόνι. Οι ξεφυλλίστριες χαλούσαν το παστάλι και ξεχώριζαν τα καπνόφυλλα κατά ποιότητα στο μπροστινό τμήμα του πάγκου τους. Τα ξεχωρισμένα καπνόφυλλα τα συνέλλεγαν οι συλλέκτριες κατά ποιότητα σε κόφες και τα μετέφεραν στη **χαρμανιέρα**. Το χαρμάνισμα ήταν μία εξειδικευμένη εργασία, την οποία πραγματοποιούσε ο ειδικός χαρμαντζής, αδειάζοντας την κάσα της χαρμανιέρας, σκορπίζοντας κι απλώνοντας τα καπνά για το κάθε χαρμάνι.

Δράμα 1957, καπνεργάτριες στην τόγκα

⁵³ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό. π., σ. 97

⁵⁴ κακήν κακώς

⁵⁵ Ο. Ζώνιου και Κ. Κουτσουφλιανιώτη, Οι χώροι επεξεργασίας καπνού στην Καβάλα ερευνητική εργασία Α.Π.Θ., 1999-2000

Στον χώρο αυτό υπήρχε μία καταπακτή στο πάτωμα, από την οποία τα καπνά διοχετεύονταν σε έναν **καταράκτη**, που τα οδηγούσε στα **κόσκινα**.

Το κόσκινο ήταν μία κατασκευή ξύλινη με σήτες, το οποίο κουνιόταν παλινδρομικά και έριχνε τα φύλλα σε μία κάσα που βρισκόταν στο μπροστινό του χείλος. Εκεί ο εργάτης [πατητής] είχε μπροστά του την **κάσα πατήματος** και παρασκεύαζε τα δέματα, τα οποία με την ολοκλήρωσή τους τοποθετούνταν πάνω σε κρεβάτια για περαιτέρω συντήρηση⁵⁶.

Ο έλεγχος του καπνού γινόταν από τους μεσίτες στη βυζιέρα και έπειτα περνούσαν όλα τα δέματα ένα - ένα από μπροστά τους [καθρέφτης]. Μετά ακολουθούσε η μεταφορά και η φόρτωση στα πλοία⁵⁷.

Η προσπάθεια μείωσης του κόστους επεξεργασίας των καπνών, σε συνδυασμό με την εξέλιξη της τεχνολογίας στη βιομηχανία, είχε σαν αποτέλεσμα τη σταδιακή αντικατάσταση όλων των εργασιών στην τούγκα, με σύγχρονες εγκαταστάσεις. Συγκεκριμένα απομακρύνονται τα παλιά υγραντήρια με βραστό νερό και τα τελάρια και αντικαθίστανται από αυτόματα μηχανήματα προϋγρανσης και υψηλής ύγρανσης, καταργείται το ξεφύλλισμα με το χέρι και γίνεται πλέον με ξεφυλλιστικές μηχανές η ποιοτική διαλογή γίνεται σε δύο φάσεις, κατά τη τροφοδοσία των ξεφυλλιστικών μηχανών και στα ταπί-ρολάν διαλογής, καταργούνται οι συλλέκτριες και τα καπνά οδηγούνται στη χαρμανιέρα μέσω ενός συγκεντρωτικού ταπί, καταργούνται οι χαρμαντζήδες και η εργασία γίνεται πλέον μηχανικά, τα κόσκινα αντικαθίστανται από δονητές - διανομείς που οδηγούν τα καπνόφυλλα στις πατητικές μηχανές, καταργούνται οι πατητές και η δεματοποίηση γίνεται με μηχανικές πρέσες⁵⁸.

Η νέα διαδικασία της επεξεργασίας απαιτεί χωρικές ανακατατάξεις - τροποποιήσεις. Το σύστημα της τούγκας προαπαιτούσε χώρους μεγάλους και ενιαίους. Έτσι, στα παλαιότερα κτίρια η προσαρμογή της μηχανής έφερε αλλαγές μικρής κλίμακας στους χώρους: εσωτερικά, ανοίγονται μικρά ανοίγματα για τη συνέχεια των ταινιών, και εγκαθίστανται ηλεκτρικές εγκαταστάσεις. Αλλαγές, επίσης, έφερε και η κατασκευή ανελκυστήρων για την πιο εύκολη μεταφορά των καπνών. Τέλος, τα νεότερα κτίρια της ύστερης φάσης του καπνού, με την είσοδο της μηχανής, χρειάζονται πλέον μεγάλους και μακρόστενους χώρους κυρίως για τις ταινίες - ταπί και μικρότερους για τα υπόλοιπα μηχανήματα.

Επεξεργασία καπνού με τις μηχανές

Φόρτωση στα πλοία

Χειροκίνητη μηχανή για να πάρει η τούγκα διαστάσεις εξαγωγής [Μέγκενι]

Έλεγχος του καπνού από τους μεσίτες

Ο καπνός ελέγχεται πάνω σε βυζιτιέρες

Ηλεκτρικές εγκαταστάσεις

Ανοίγματα για τη συνέχιση των ταινιών

⁵⁶ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

⁵⁷ Ο. Ζώνιου και Κ. Κουτσοφλιανιώτη, ό.π., 1999-2000

⁵⁸ Ι. Σιναμίδης, ό.π., εισήγηση ΤΙCΣΙΗ

Επεξεργασία από τις καπνεργάτριες,
Δράμα 1950

Επεξεργασία από τις καπνεργάτριες,
Δράμα 1950

Επεξεργασία από τις καπνεργάτριες,
Δράμα 1957

Επεξεργασία από τις καπνεργάτριες,
Δράμα 1957

Καβάλα. Καπνεργάτριες στην τόγκα

Επεξεργασία
από τις
καπνεργάτριες,
Καβάλα 1933

4. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΚΑΠΝΟΥ ΣΤΗΝ ΚΑΒΑΛΑ

4.1 Η ανάπτυξη του καπνού στην Καβάλα

Στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη η συστηματική καλλιέργεια καπνού αρχίζει πριν στο 1821. Το 1860 η περιοχή άνηκε στο Σαντζάκι Δράμας που υπαγόταν στο Πασαλίκι της Θεσσαλονίκης. Το Σαντζάκι περιελάμβανε τους καζάδες Δράμας, Πραβίου, Καβάλας, Σαρή Σαμπάν, Γενησέας και Κομοτηνής. Κάλυπτε 1.800.000 στρέμματα και εξυπηρετείτο τα λιμάνια Καβάλας, Κεραμωτής και Πόρτο Λάγος. Τα 2/3 της καλλιεργήσιμης γης τα εκμεταλλεύονταν μικροκαλλιεργητές, το υπόλοιπο 1/3 ήταν τσιφλίκια και τα βασικά προϊόντα : δημητριακά, καπνός και βαμβάκι. Η πρώτη ποικιλία καπνού καλλιεργείτο στη Χρυσούπολη, Γενησέα και Καβάλα, η δεύτερη σε Χρυσούπολη, Δράμα, Γενησέα, η Τρίτη σε Χρυσούπολη, Γενησέα, Δράμα και στο Πράβι και η τέταρτη ήταν μείγμα των τριών παραπάνω ποικιλιών και η καλλιέργειά της γινόταν στη Γενησέα και στην Καβάλα. Η Γενησέα και η Χρυσούπολη είχαν εξαιρετική καπνά γνωστά σε όλη την Τουρκία με το όνομα «χρυσόφυλλα». Οι καπνοπαραγωγοί παρέδιδαν τα καπνά στους καπνέμπορους που τα επεξεργάζονταν στις πόλεις : Καβάλα, Ξάνθη, Ελευθερούπολη, Δράμα, Δοξάτο, σε χάνια και σε μισθωμένες αποθήκες. Σύντομα μεγάλοι καπνέμποροι και εξαγωγικοί οίκοι οικοδόμησαν ιδιόκτητες καπναποθήκες δαπανώντας τεράστια ποσά. Τα περισσότερα καπνά της Ξάνθης, της Γενησέας και της Κομοτηνής, εξαγονταν στην Τουρκία στα μέσα του 19ου αιώνα από το Πόρτο Λάγος. Όμως, το κύριο εξαγωγικό εμπόριο προς την Ευρώπη γινόταν διαμέσου του λιμένα της **Καβάλας**. Η πόλη ήταν ήδη έδρα πολλών προξενείων που εξυπηρετούσαν τους εμπορικούς οίκους. Η ραγδαία ανάπτυξη του καπνεμπορίου ανέδειξε την πόλη της Καβάλας στην τριετία 1909 – 1912 σε πρώτο εξαγωγικό λιμάνι της Μακεδονίας με τετραπλάσιες εξαγωγές σε σχέση με την Θεσσαλονίκη⁵⁹.

Η εμπορική επεξεργασία του καπνού πραγματοποιείται αποκλειστικά στα συγκροτήματα των καπναποθηκών [καπνομάγαζα], τα οποία ανήκουν στην κατηγορία των βιομηχανικών κτιρίων καθώς κατασκευάστηκαν για να στεγάσουν την βιομηχανική παραγωγή της εποχής. Η σωστή και απρόσκοπτη επεξεργασία του καπνού συνδεόταν άρρηκτα με τους χώρους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των καπνομάγαζων, ενώ υπαγόρευε τη λειτουργική και μορφολογική οργάνωση των κτιρίων.

Κατάταξη της Καβάλας ως ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα καπνού

⁵⁹ Σ. Αγγελούδη – Ζαρκάδα, ό.π., ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

Τα βιομηχανικά αυτά κτίρια χτίστηκαν για να προστατεύσουν τις μηχανές και τα προϊόντα που αυτές παράγουν από τις καιρικές συνθήκες και να στεγάσουν την ανθρώπινη δραστηριότητα, εξυπηρετώντας την προστασία των εργαζομένων από τα καιρικά φαινόμενα όταν ο αριθμός τους είναι σημαντικός. Οι βιομηχανικοί χώροι της Ελλάδας αποτελούν ένα ιδιαίτερο αρχιτεκτονικό κομμάτι του οποίου η ιστορία εξελίσσεται παράλληλα με τις γενικότερες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες επηρεαζόμενο από τις τάσεις και τις επιδράσεις που αυτές προκαλούν. Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις διαδοχικές περιόδους, που στο σύνολό τους συνθέτουν την ιστορία των κτιρίων αυτών. Η πρώτη αφορά στο διάστημα ανάμεσα στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα ως τη δεύτερη δεκαετία του 20ου, η δεύτερη καλύπτει το διάστημα του μεσοπολέμου και τα χρόνια της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης, ενώ η τρίτη αναφέρεται στην εποχή μετά το 1960⁶⁰.

Η Καβάλα, ως τα μέσα του 19ου αιώνα ήταν μια μικρή πολίχνη, περιορισμένη μέσα στα τείχη της χερσονήσου της Παναγίας. Ο αριθμός του πληθυσμού της ήταν μικρός και αποτελούνταν από ελληνικά, εβραϊκά και τουρκικά στοιχεία. Η άδεια ανοικοδόμησης, όμως, έξω από τα τείχη [1864] διπλασιάζει την πόλη και πολλαπλασιάζει το ελληνικό στοιχείο⁶¹. Η παραγωγή του καπνού του βαμβακιού και των δημητριακών ήταν εκείνη την εποχή η κύρια ασχολία των κατοίκων. Λόγω της παραγωγής αυτών των προϊόντων και σιγά - σιγά αποκλειστικά του καπνού, άρχισαν να εγκαθίστανται στην πόλη μόνιμα έμποροι και εργάτες με την ελπίδα μιας καλύτερης τύχης. Εγκαθίστανται, επίσης και ξένοι εμπορικοί οίκοι που ιδρύουν υποπροξενία, για να διευκολύνονται τα εμπορικά τους συμφέροντα. Αποτέλεσμα ήταν η αλματώδης κοινωνικοοικονομική πρόοδος της Καβάλας, που συνοδεύτηκε από αντίστοιχο οικοδομικό οργανισμό. Τότε έγινε η κατάταξή της ως ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα καπνού⁶², το πρώτο μάλιστα σε αξία εξαγομένων προϊόντων⁶³, καθώς ήταν και το πλησιέστερο λιμάνι μιας καπνοπαραγωγικής περιοχής.

Η Καβάλα μετά την έξοδο από τα τείχη, γύρω στα 1864. Οι πρώτες καπναποθήκες έχουν κτιστεί

⁶⁰ Γ. Ρουκούνης.- Μ. Γιαννοπούλου, Οι καπναποθήκες της Ξάνθης, Θρακικά Χρονικά, τεύχος 45, Ξάνθη 1991, σελ. 82

⁶¹ Κ. Ι. Χιόνης, Συνοπτική ιστορία της πόλης Καβάλας των Φιλίππων και της Θάσου, Καβάλα, 2000, σελ. 12

⁶² Α. Στεφανίδου, Η πόλη - λιμάνι της Καβάλας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας Πολεοδομική διερεύνηση 1391-1912, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη, 1991, σελ. 181

⁶³ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 175

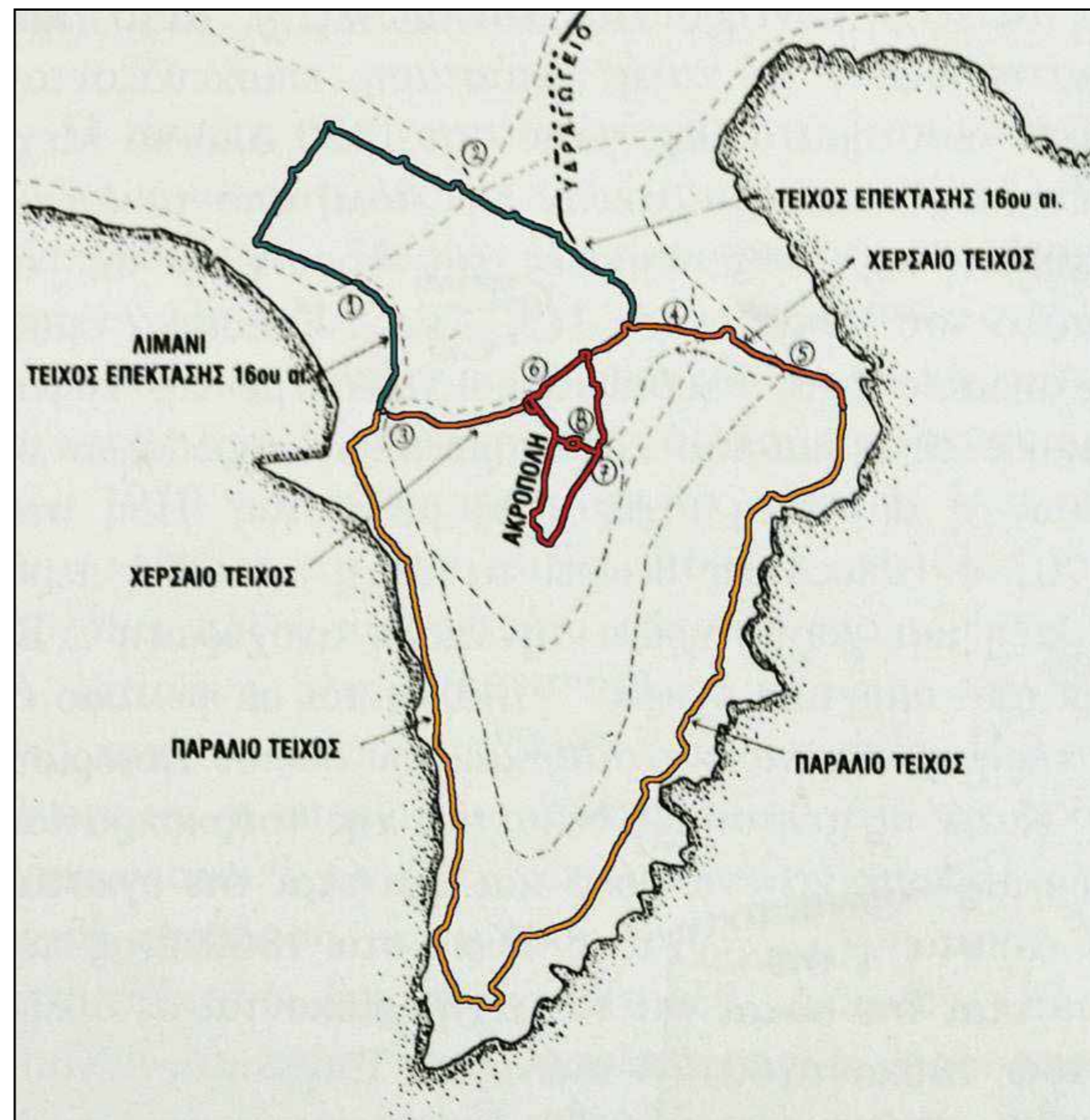
Παράλληλα, η ανάπτυξη των εμπορικών δρόμων στα Βαλκάνια, η σιδηροδρομική σύνδεση Θεσσαλονίκης - Κωνσταντινούπολης και η δημιουργία λιμενικών εγκαταστάσεων σ' αυτόν τον άξονα, δημιούργησαν τις κατάλληλες συνθήκες ανάπτυξης της οικονομίας στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη⁶⁴.

Η ανάπτυξη του καπνού στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη, και ιδιαίτερα στην Καβάλα οφείλεται σε μια σειρά παραγόντων, που αναφέρονται στο **κλίμα**, το **έδαφος**, τη **θέση**, αλλά και τη δημιουργικότητα των ανθρώπων που ασχολήθηκαν με το προϊόν αυτό. Οι εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής ευνόησαν την ανάπτυξη προσοδοφόρων ποικιλιών του καπνού και συντέλεσαν στην παραγωγή άριστης ποιότητάς του. Άλλωστε, ο καπνός είναι προϊόν θερμών χωρών και ευπαθής σε ακραίες θερμοκρασίες. Γι' αυτό και η παραγωγή του εξαρτάται από παράγοντες, όπως το έδαφος, η θερμοκρασία, η υγρασία κ.α.⁶⁵

Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, για την περίπτωση της Καβάλας, να σημειωθεί ότι η γεωγραφική της θέση, ο κόλπος της και το **λιμάνι**, την κατέστησαν γρήγορα γνωστή σε όλο τον κόσμο. Η επικοινωνία της με Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη και Αίγυπτο και η δυνατότητα προσάραξης στο λιμάνι μεγάλων σκαφών αποτέλεσαν την αρχή για την εμπορία και τη μεταφορά του καπνού σε διάφορα μέρη της γης⁶⁶. Από εδώ, επίσης, διακινούνταν μεγάλες ποσότητες καπνών της ευρύτερης περιοχής [Δράμα, Ξάνθη και Πράβι Ελευθερούπολης]⁶⁷.

Παράλληλα, οι καπνέμποροι, με πρακτικό πνεύμα και βασικό κίνητρο το κέρδος, εκμεταλλεύτηκαν τη γεωγραφική θέση της Καβάλας, για να αναπτύξουν τη δραστηριότητα τους στην Ευρώπη και αλλού, ιδρύοντας επιχειρήσεις - χώρους εξαγωγής καπνού. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν το κερδοφόρο προϊόν του καπνού να προσελκύσει το ενδιαφέρον των Ευρωπαϊκών χωρών, που κυριάρχησε αργότερα στην εγχώρια παραγωγή⁶⁸.

Τέλος, η φήμη της ποιότητας του καπνού βασίστηκε κυρίως στα χέρια του εργάτη, που απόκτησε ειδικευση στον τρόπο καλλιέργειας και επεξεργασίας. Με τον τρόπο αυτό παρήγαγε ανταγωνίσιμο προϊόν, με μικρό κόστος που αποτέλεσε σοβαρό παράγοντα οικονομικής ακμής⁶⁹. Η εμπορευματοποίηση της παραγωγής τονώθηκε, βέβαια, ακόμη περισσότερο με την εγκατάσταση των προσφύγων στην πόλη της Καβάλας, οι οποίοι μετέφεραν και συνέχισαν την εμπειρία τους στην καλλιέργεια του καπνού στα νέα εδάφη. Όλα τα παραπάνω συντέλεσαν στο να γίνει, η πόλη της Καβάλας, ένα από τα μεγαλύτερα εξαγωγικά κέντρα καπνού της Ελλάδας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής.

Διάγραμμα των τειχών και της ακρόπολης. Η πόλη ως τον 19ο αιώνα περιορισμένη μέσα στα τείχη της χερσονήσου της Παναγίας.

⁶⁴ Βιομηχανικά μνημεία της Ελλάδας, Αθήνα, 1999, σελ. 18

⁶⁵ Ι. Β. Ιωαννίδης, Το καπνικό στην Καβάλα, Καβάλα, 1998, σελ. 9 και σελ. 21

⁶⁶ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 23

⁶⁷ Βιομηχανικά μνημεία της Ελλάδας, εκδ. ΥΠΠΟ, Αθήνα, Φεβρουάριος 1999, σελ. 18

⁶⁸ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 9

⁶⁹ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 9

4.2 Οι πρώτες επιχειρήσεις επεξεργασίας καπνού στην Καβάλα

Η ανάπτυξη της καπνοκαλλιέργειας, η επέκτασή της στην περιοχή και η φήμη της εξαιρετικής ποιότητας, όπως αναφέρθηκε, κατέστησαν την Καβάλα σε κύριο εξαγωγικό κέντρο καπνού⁷⁰. Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης ήταν η καλύτερη οργάνωση των καπνεμπορικών επιχειρήσεων, η εγκατάσταση ξένων εμπόρων και η ανέγερση πολλών καπναποθηκών από τις επιχειρήσεις αυτές. Οι μεγάλοι καπνέμποροι και οι μεγάλοι εξαγωγικοί οίκοι οικοδόμησαν ιδιόκτητες καπναποθήκες [καπνομάγαζα] δαπανώντας τεράστια ποσά⁷¹.

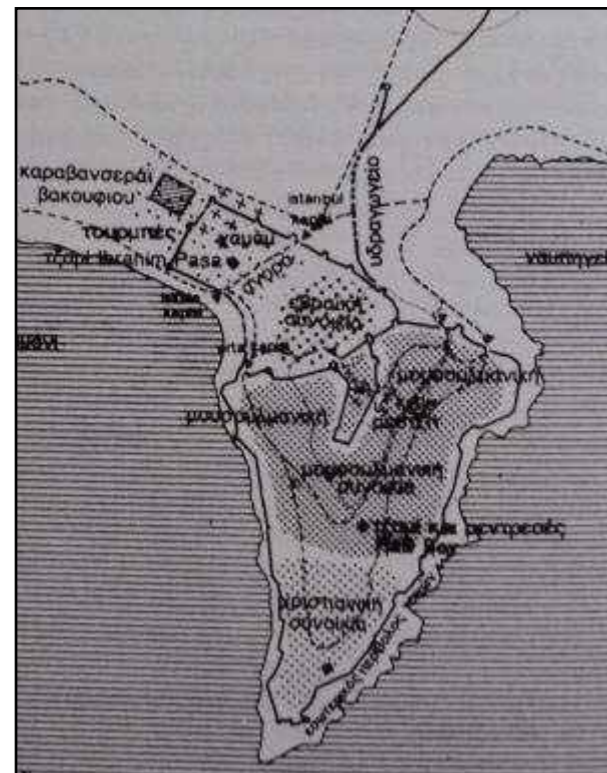
Στα μέσα του 19ου αιώνα οι 4.000 - 5.000 Έλληνες, Τούρκοι και Εβραίοι κάτοικοι της πόλης είναι ακόμη περιορισμένοι μέσα στα τείχη της χερσονήσου της Παναγιάς, στο Μαχαλά. Οι 100 περίπου χριστιανικές οικογένειες είναι οργανωμένες στην Ελληνορθόδοξη κοινότητα Καβάλας και ασχολούνται με το εμπόριο του καπνού και του βαμβακιού. Με το χρόνο η προσέγγιση των ατμόπλοιων στο φυσικό λιμάνι της πόλης αυξάνει τον πληθυσμό των εμπόρων. Στην πόλη ήδη από το 1701 λειτουργεί Γαλλικό προξενείο παράλληλα με το Βενετικό υποπροξενείο. Γύρω στο 1850 αρχίζει τις εργασίες η καπνεμπορική εταιρεία των αδερφών Αλλατίνι. Στα χρόνια 1850 - 1864 πολλοί Έλληνες από την Ήπειρο, Σέρρες, Κρήτη και Δυτική Μακεδονία καταφτάνουν στην Καβάλα. Από τους πρώτους έρχονται ο μεγάλος ευεργέτης της κοινότητας Μιχαήλ Σπόντης, υποπρόξενος της Αυστρίας, ο Μιχαήλ Φώσκολος, υποπρόξενος της Γερμανίας και οι οικογένειες Γρηγοριάδη, Ναλμπάντη, Τόκου, Βάρδα, Ιορδάνου και Σολού. Όλοι ασχολούνται με την επεξεργασία και το εμπόριο καπνού.

Σύντομα οι χριστιανικοί αντιμετώπιζον οξύ πρόβλημα με τη στέγαση αλλά και την εξεύρεση εργαστηρίων επεξεργασίας καπνού γιατί τα κτίρια ανήκουν στους Τούρκους. Με έγγραφο τους προς το Πατριαρχείο [3-11-1864] ζητούν τη μεσολάβηση του στην Υψηλή Πύλη για να κτίσουν «οικίας και εργαστήρια» έξω από τα τείχη σε τόπο που είναι «πετρώδης, κρημνώδης και αμμώδης». Με την ενέργεια αυτή «θα πολλαπλασιασθή το προϊόν του καπνού, όν εργαζόμεθα και θα εκατονταπλασιασθή το τελωνείον»⁷².

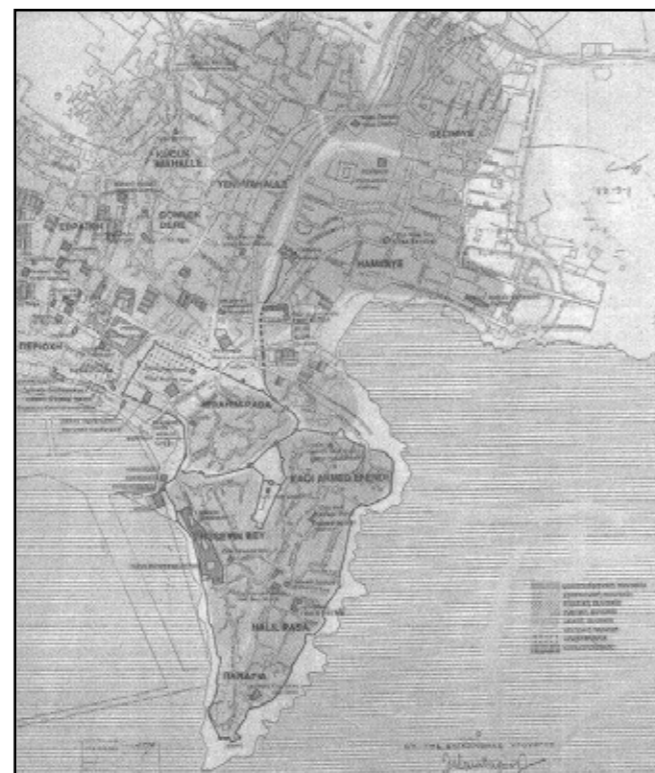
Ο καπνός την εποχή εκείνη είναι το χαρακτηριστικότερο προϊόν της Ανατολικής Μακεδονίας. Η εμπορία του όμως απαιτεί μεγάλα κεφάλαια για την αγορά, αποθήκευση και μεταφορά του, γι' αυτό μόνο μεγάλοι εμπορικοί οίκοι αγοράζουν καπνά από τους Μπέηδες. Οι Μπέηδες έχοντας την κάλυψη των αρχών αγοράζουν από τους παραγωγούς συχνά με αναγκαστική αγορά. Συνεργάτες τους οι ισχυροί Εβραίοι της Θεσσαλονίκης, αντιπρόσωποι μεγάλων εμπορικών οίκων και κρατικών μονοπωλίων καπνού της Αυστρίας και της Γαλλίας και προστάτες τους οι πρόξενοι τους σε Καβάλα και Θεσσαλονίκη. Το 1866 κτίζεται η πρώτη συνοικία έξω από τα τείχη, σημερινή συνοικία του Αγίου Ιωάννη. Οι πρώτες καπναποθήκες εμφανίζονται ήδη μετά το 1864, στην παλαιότερη άποψη της νέας πόλης⁷³.

Διαίρεση οικοπέδων στην Οθωμανική πόλη

Οθωμανική Καβάλα, μέσα 17ου αι.
Επέκταση με νέα οχύρωση

Οθωμανική Καβάλα, αρχές 20ου αι.

⁷⁰ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 9

⁷¹ Στην πόλη της Καβάλας, για παράδειγμα, το 1860 η εταιρία Abbot ξόδεψε 15.000 λίρες Αγγλίας, ποσό τεράστιο για την τότε εποχή [πηγή Σαπφώ Αγγελούδη - Ζαρκάδα]

⁷² Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

⁷³ Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

Άποψη της νέας πόλης από τον Μαχαλά, πριν το 1896. Η Κεντρική Συνοικία συγκεντρώνει τις περισσότερες καπναποθήκες.

Η Καβάλα τα πρώτα χρόνια μετά την έξοδο από τα τείχη. Στην περιοχή του Αγ. Ιωάννη οι καπναποθήκες πληθαίνουν. Άποψη της χερσονήσου και της παράλιας πόλης γύρω στο 1885

Στην δεκαετία 1870 - 1880 το καπνεμπόριο στην Καβάλα αυξάνεται ακόμα περισσότερο. Οι καπνεμπορικές επιχειρήσεις πραγματοποιούν μεγάλες εξαγωγές σε χώρες του εξωτερικού και οι περισσότεροι καπνέμποροι συνεχίζουν τις επιχειρήσεις που παρέλαβαν από τον πατέρα τους. Οι πρώτοι που ασχολήθηκαν με την εξαγωγή καπνών είναι Έλληνες από την Καβάλα, που εξήγαγαν καπνά κυρίως στη Ρωσία, Ρουμανία, Αγγλία, Γερμανία, Αίγυπτο, Αυστρία, Κωνσταντινούπολη, Ιταλία και άλλες χώρες⁷⁴.

Πρώτοι Έλληνες εξαγωγείς καπνών από την Καβάλα

- Ν. και Γ. Γρηγοριάδης
- Ι. Ναλμπάντης
- Π. Βάρδας
- Αφοι Ν.Γ. και Σ. Τσιμούρτο
- Χ. Ριγανέσης
- Α. Σολού
- Δ. Τόκος
- Χ. Ιωάννου
- Ν. Κανάνης
- Ι. Κωνσταντινίδης
- Π. και Μ. Φώσκολος
- Αφοι Φέσσα
- Αφοι Ι. Ν. και Δ Σωσίδη

[πηγή Ι. Β. Ιωαννίδης]

Η κατάκτηση της ξένης αγοράς, όμως, είχε ως αποτέλεσμα την εγκατάσταση στην Καβάλα μεγάλων εμπορικών οίκων του εξωτερικού στα 1884, οι οποίοι άρχισαν να προβαίνουν σε αγορές και στην επεξεργασία καπνών. Τα ονόματα των κυριότερων αυτών οίκων και οι χρονολογίες εγκατάστασής είναι :

- Αλλατίνι [ιταλική οικογένεια Θεσ/νίκης] - μέσα 19ου αι.
- Regie [οθωμανικό μονοπώλιο] - 1884
- M. L. Herzog et Cie [αυστροουγγρική] - 1890
- N. Mayer et Cie [αγγλική] - 1890
- American Tobacco Company - 1901
- Alston/ Gary/ Glenn/ M. Melahrino [αμερικανικές] - 1901
- Schinasi Bros [αμερικανική] - 1901

[πηγή Α. Στεφανίδου]⁷⁵

⁷⁴ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 24

⁷⁵ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 197

Παρόλο που ο συνολικός αριθμός των ευρωπαϊκών και αμερικανικών εταιριών δεν είναι μεγάλος, αυτές έλεγχαν σημαντικό τμήμα της καπνεμπορικής δραστηριότητας⁷⁶.

Λόγω της εγκατάστασης, λοιπόν, των ξένων εμπορικών οίκων δημιουργήθηκε ανάγκη στέγασης των βιομηχανιών και, επομένως, ανέγερσης νέων χώρων – κτιριακών κελυφών για την αποθήκευση και επεξεργασία του καπνού. Ήδη, βέβαια, οι πρώτοι αυτοί χώροι - καπναποθήκες εμφανίζονται, όπως αναφέρθηκε, γύρω στα 1864 έξω από τα τείχη, παραλιακά, κοντά στην περιοχή όπου άλλοτε εκτεινόταν το μουσουλμανικό νεκροταφείο⁷⁷.

Οι ξένες επιχειρήσεις χτίζουν αρχικά τις καπναποθήκες τους κατά μήκος της παραλίας, καθώς ο τρόπος μεταφοράς των καπνών μέσω του λιμανιού ήταν καθοριστικός. Σύντομα εξαπλώνονται σε όλο το μήκος της παραλίας από το Φάληρο δυτικά μέχρι το μικρό λιμάνι ανατολικά δημιουργώντας στο εσωτερικό αυτού του άξονα μια ημικυκλική ζώνη⁷⁸.

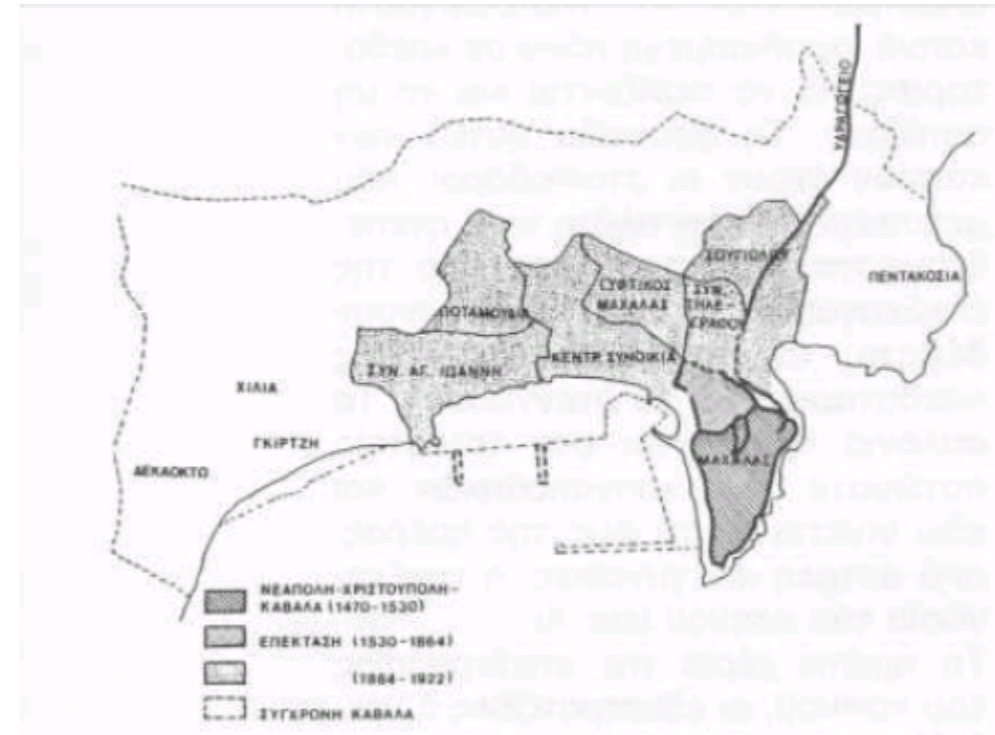
Η οικονομική ακμή της πόλης δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες για πνευματική, πολιτιστική και κοινωνική ανάπτυξη της Ελληνορθόδοξης κοινότητας. Σύντομα εγκαινιάζονται τα κτίρια του Αρρεναγωγείου [1881] και Παρθεναγωγείου [1894]. Αξιοσημείωτο το γεγονός πως οι Έλληνες καπνεργάτες προσφέρουν για τη μόρφωση των παιδιών της κοινότητας τους ένα μεροκάματο το χρόνο.

Στο τέλος του 19ου έχουν διαμορφωθεί πέντε χριστιανικές συνοικίες του Άγιου Ιωάννη, Κιουτσούκ Ορμάν, Ποταμουδιών, Κεντρική Συνοικία, Μαχαλάς, Τηλεγράφου και Καρά Ορμάν. Οι Τούρκοι κυρίως κατοικούν στον Μαχαλά και οι νέοι Τούρκοι στο Σούγιολου. Καπναποθήκες υπάρχουν διάσπαρτα σε όλες τις συνοικίες της Καβάλας. Οι περισσότερες συναντώνται στην παραλιακή

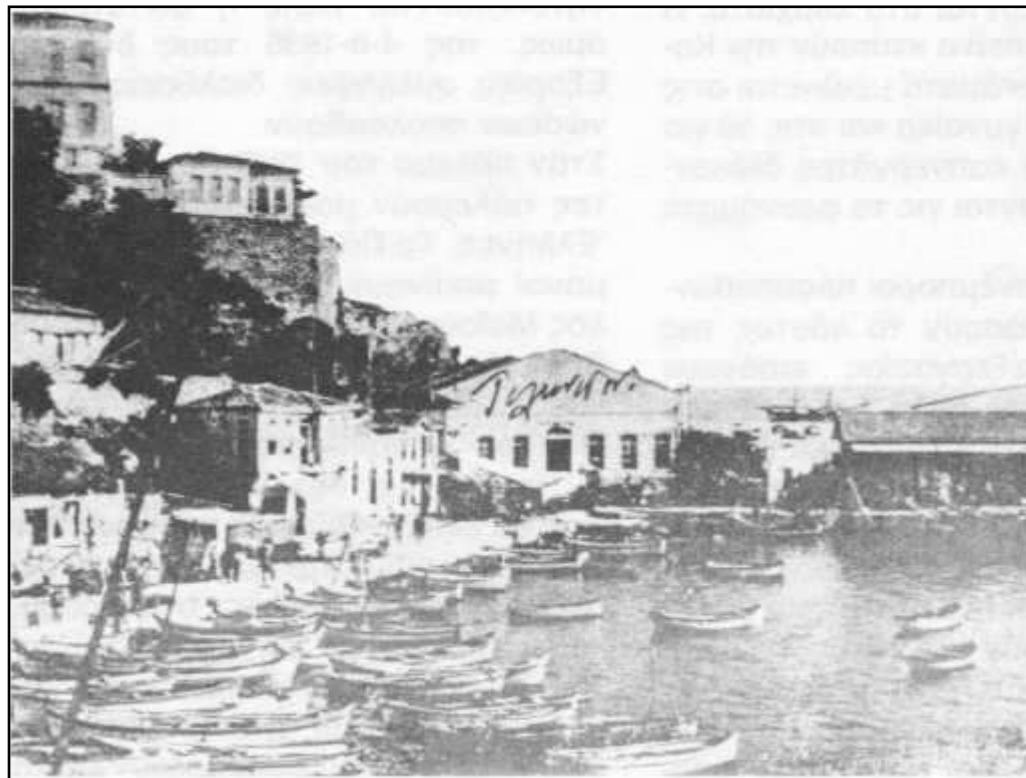
⁷⁶ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 203

⁷⁷ Σ. Αγγελούδη, Η Καβάλα ως καπνούπολη, Αρχαιολογία, τ.18, 1986

⁷⁸ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 310

Χάρτης της Καβάλας με τις συνοικίες ανά διαδοχή περιόδων

Το φυσικό λιμάνι της πόλης [1918]. Διακρίνεται το τελωνείο της εποχής

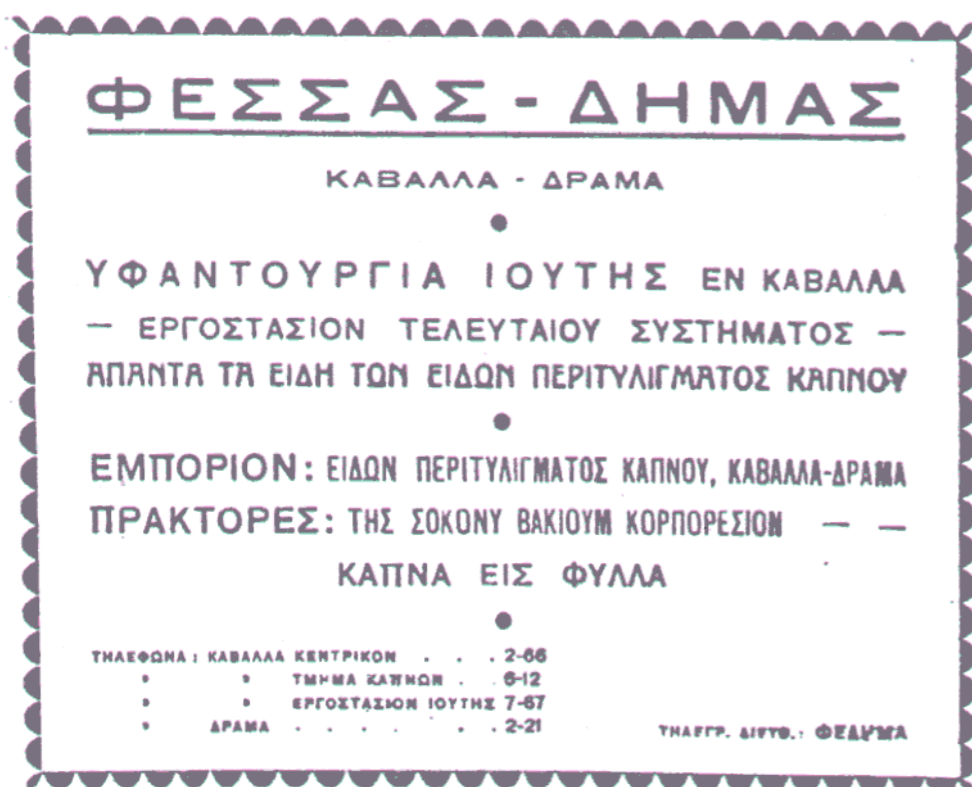
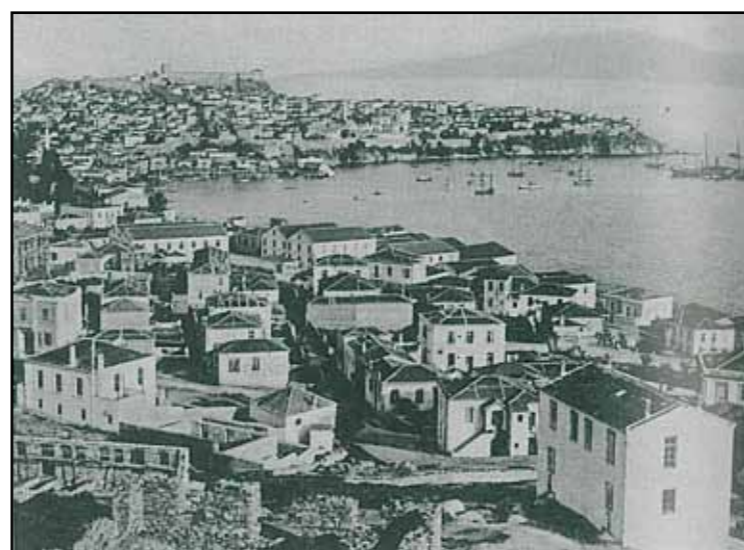
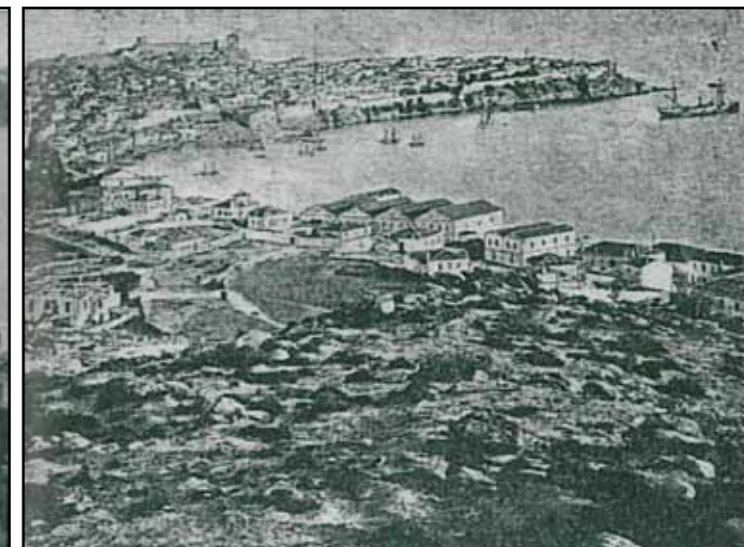
Συνοικισμός Βύρωνος [1928]

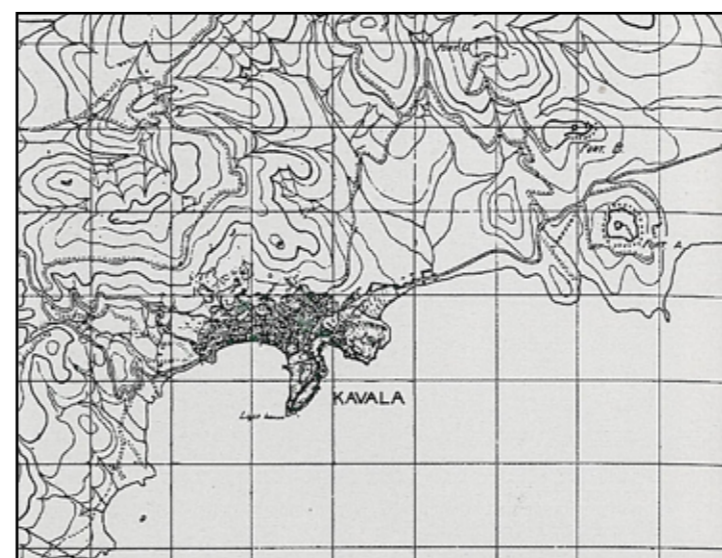
Η περιοχή των καπναποθηκών 1909

περιοχή του Άγιου Ιωάννη και στο Σούγιολο για να διευκολύνεται η μεταφορά με τις μαούνες ως τα ατμόπλοια. Η παραλιακή σειρά των καπναποθηκών είναι ήδη διαμορφωμένη από το τέλος του 19ου αιώνα.

Τα κτίρια των καπναποθηκών δεν είχαν ιδιαίτερες λειτουργικές απαιτήσεις, καθώς στην Καβάλα γινόταν τότε το βασικό στάδιο της εμπορικής επεξεργασίας: ταξινόμηση, συσκευασία σε δέματα, περιποίηση, αποθήκευση. Το δεύτερο στάδιο, κοπής και συσκευασίας σε τσιγάρα, πούρα και άλλα είδη –βιομηχανικός κλάδος – γινόταν σε άλλα μεγαλύτερα αστικά κέντρα αποκλειστικά από την Regie Co-Interesse de tabacs de l' Empire Ottoman. Υπήρξαν κάποια μικρά ιδιωτικά καπνοκοπήρια, τα οποία έκλεισαν λόγω του μονοπωλίου⁷⁹. Ορισμένοι, βέβαια έμποροι στην Καβάλα κατασκεύαζαν και εξήγαγαν τσιγάρα μέχρι το 1884 [Κούζης, Λεβίδης]⁸⁰. Μετά την άρση του μονοπωλίου, γύρω στα 1925, ιδρύονται στην Ανατολική Μακεδονία τα πρώτα ιδιωτικά καπνοκοπήρια και εργοστάσια τσιγάρων. Ειδικότερα στην Καβάλα ιδρύεται το καπνοκοπήριο του Λ. Μαρούλη⁸¹, στην περιοχή του σημερινού Πολυκλαδικού Λυκείου. Βοηθητικές, τέλος, επιχειρήσεις επεξεργασίας του καπνού ήταν τα λεγόμενα εργοστάσια τσουλιών και διαφόρων περιτυλιγμάτων καπνού [περιτυλιγμάτα καπνού από γιούτα - Φέσσας, Δήμας].

Υφαντουργία Γιούτας - Φέσσας, Δήμας

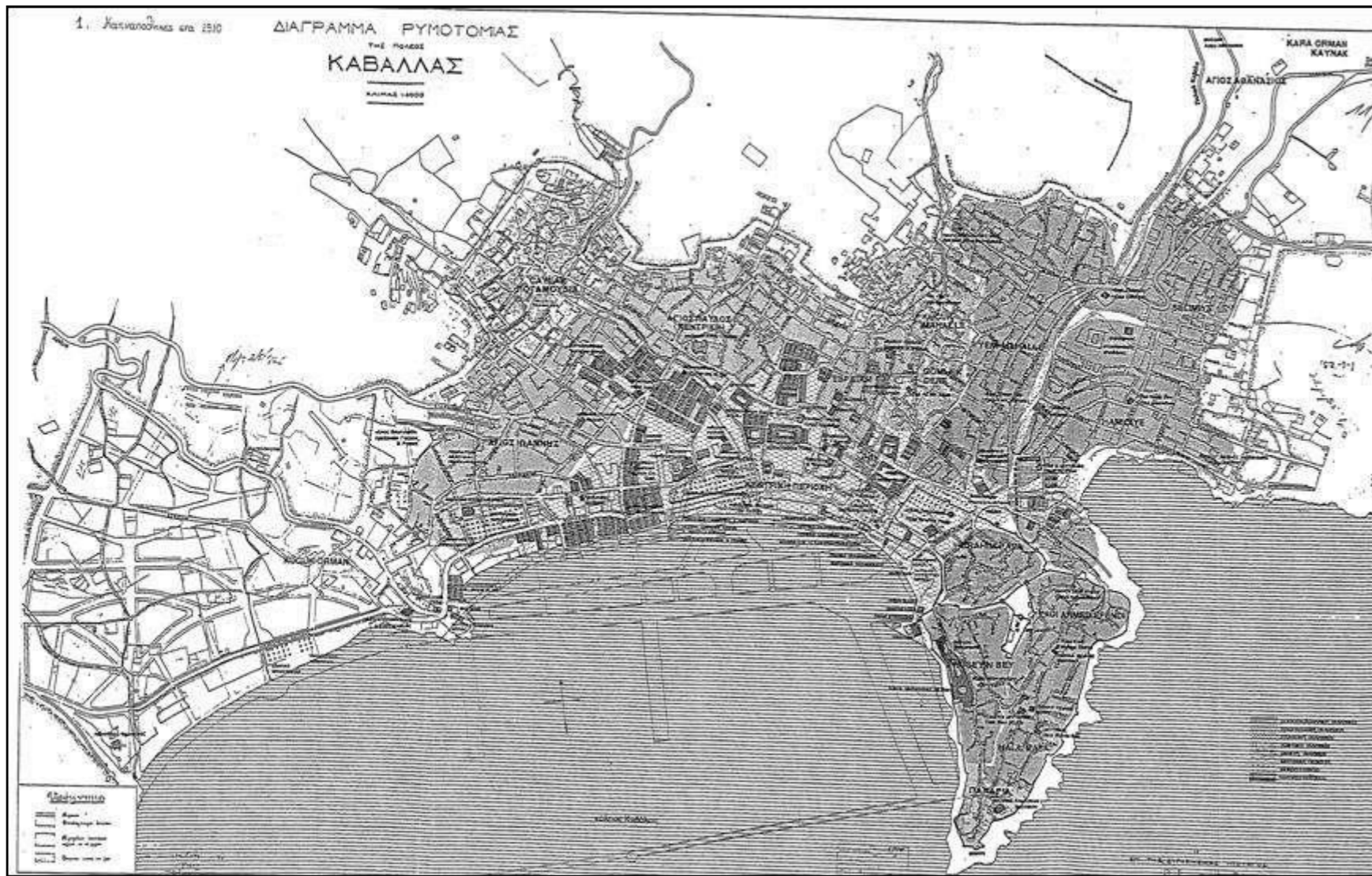
1. Άποψη της νέας και της παλιάς πόλης στις αρχές του 20ου αιώνα
2. Άποψη της παλιάς πόλης στο τέλος του 19ου αιώνα - 1898
3. Άποψη της νέας και της παλιάς πόλης στις αρχές του 20ου αιώνα
4. Άποψη της νέας και της παλιάς πόλης στις αρχές του 20ου αιώνα - 1912
[από αριστερά προς τα δεξιά]

Χάρτης της πόλης της Καβάλας και της περιοχής της [5 Ιανουαρίου 1917 - κλίμακα 1 : 50.000]

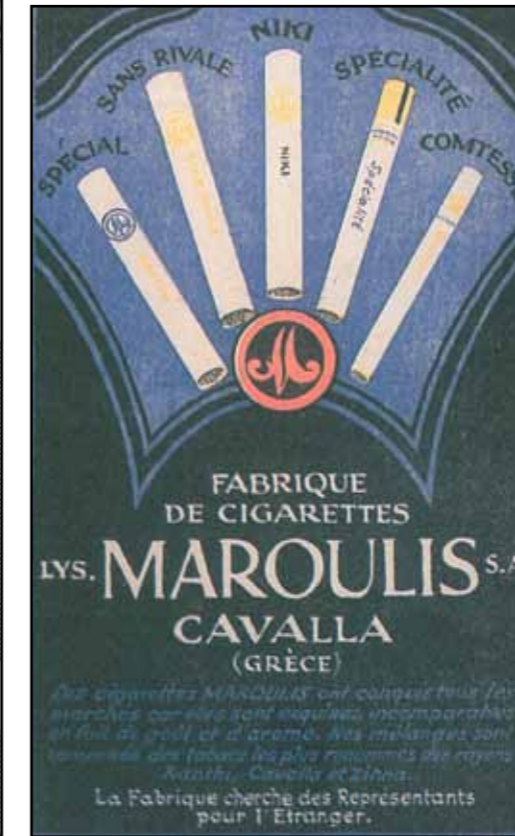
⁷⁹ Α. Στεφανίδου, ό.π., σελ. 191-192

⁸⁰ Ι. Β. Ιωαννίδης, ό.π., σελ. 27

⁸¹ Πανελλήνιον Λεύκωμα Εθνικής Εκατονταετηρίδος 1821-1921, Η χρυσή βίβλος του Ελληνισμού, Αθήνα, 1925, τ. Β2, σελ. 243-244

Διαφημίσεις των καπνοβιομηχανιών της εποχής

1890 - 1910 περίοδος ανέγερσης μεγάλων συγκροτημάτων καπναποθηκών στην πόλη της Καβάλας [από διάταγμα ρυμοτομίας του 1923]

Οι παραλιακές καπναποθήκες σε καρπτοστάλ της εποχής - αρχές 20ου αιώνα

Μεταφορά καπνού - παλιές καρπιοστάλ

Φόρτωση καπνού στα πλοία - λιμένας Καβάλας

Χάρτης με το συνολο των καπναποθηκών τέλη 19ου με αρχές 20ου αιώνα στην πόλη της Καβάλας

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ

Χάρτης Καπναποθηκών (τέλη 19ου - αρχές 20ου αιώνα)

Απεικόνιση σε αεροφωτογραφίες του 1939 και 1950

1. ΜΑΓΠΕΡ Ν. και ΣΙΑ ΛΙΜΠΕΔ
2. ΚΑΡΑΜΠΕΤΣΗ ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗ - ΚΩΝ/ΝΟΥ
3. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
4. ΒΑΚΙΡΤΖΗ Γ. Ν.
5. ΓΙΑΝΤΣΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
6. ΒΟΥΛΓΑΡΙΔΟΥ ΜΑΡΙΑΣ
7. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗ ΑΝΔΡΟΜΑΧΗΣ
8. ΒΟΥΛΛΑ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΩΝ/ΝΟΥ
9. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΕΛΕΝΗΣ (το γένος Μασχοπούλιδου)
10. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗ ΕΛΕΝΗΣ
11. ΛΟΓΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ
12. ΜΙΣΣΙΡΙΑΝ Α. και Μ. (Ε.Τ.Ε 1)
13. ΑΝΔΡΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
14. ΙΟΡΔΑΝΟΥ ΕΥΓΕΝΙΟΥ
15. ΝΑΤΑΝ ΙΣΑΑΚ ΝΑΧΜΙΑ
16. ΠΑΠΑΔΟΠΙΑΝΝΗ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (Ε.Τ.Ε. 2)
17. ΚΟΜΜΕΡΣΙΑΛ
18. ΑΛΑΤΑ ΧΡΗΣΤΟΥ
19. ΜΠΕΒΕΝΙΣΤΕ ΜΟΥΣΟΝ
20. ΜΟΣΧΟΠΟΥΛΔΗ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
21. ΑΦΩΝ ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΥ
22. ΤΕΓΑ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
23. ΦΙΛΟΠΤΟΧΟΥ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΚΥΡΙΩΝ ΚΑΒΑΛΑΣ
24. ΖΑΧΑΡΙΑΔΗ ΖΑΧΑΡΙΑ
25. ΣΤΑΝΙΣΛΑΒ ΠΕΚΙΟΛΙ
26. ΚΟΥΖΗ ΑΜΑΛΙΑΣ
27. ΑΥΣΤΡΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
28. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε. 3)
29. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε 4)
30. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε. 5)
31. ΦΕΣΣΑ ΔΑΝΑΗΣ
32. ΣΤΑΥΡΙΔΗ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ (ΓΙΑΝΤΣΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ)
33. HERZOG Co.
34. ΔΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
35. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ
36. (Ε.Τ.Ε. 13)
37. ΑΦΩΝ ΙΟΡΔΑΝΟΓΛΟΥ (Ε.Τ.Ε. 14)
38. ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
39. ΔΑΝΙΕΛ ΙΣΑΑΚ
40. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ ΑΜΑΛΙΑΣ
41. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΑΖΙΖ (Ε.Τ.Ε. 6)
42. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΑΖΙΖ (Ε.Τ.Ε. 7)
43. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΑΖΙΖ (Ε.Τ.Ε. 8)
44. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ (Ε.Τ.Ε. 9)
45. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 10)
46. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 11)
47. ΜΠΟΡΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 12)
48. SCHINAZI Bros
49. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΙΩΑΝΝΗ
50. ΣΑΡΙΚΑ ΖΗΣΗ
51. ΠΟΥΛΑΚΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ (Ε.Τ.Ε. 1332)
52. ΧΑΝΟΥΜ ΦΑΤΜΕ - ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ
53. ΜΑΝΔΑΛΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ (Ε.Τ.Ε. 306)
54. ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ
55. ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΣΕΣΙ ΑΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 15)
56. ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΣΕΣΙ ΑΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 16)
57. ΣΕΣΙ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 17)
58. ΣΑΡΙΚΑ-ΓΙΑΚΑ
59. ΔΕΙΡΜΕΝΤΖΟΓΛΟΥ ΕΚΤΟΡΑ - ΙΩΑΝΝΟΥ (Ε.Τ.Ε.28)
60. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 18)
61. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 19)
62. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 20)
63. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 21)
64. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 22)
65. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 24)
66. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 23)
67. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 27)
68. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 26)
69. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 25)
70. (Ε.Τ.Ε. 29)
71. ΣΑΛΕΜ ΙΣΟΥΑ ΔΑΥΙΔ
72. ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΠΝΟΚΟΠΗΤΗΡΙΟΝ ΚΑΒΑΛΑΣ (Ε.Τ.Ε. 30)
73. ΦΙΑΝΣΕ ΧΑΝΟΥΜ (Ε.Τ.Ε. 31)
74. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ και ΣΤΑΥΡΟΥ (Ε.Τ.Ε. 32)
75. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΘΩΜΑ
76. ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΖΟΝ
77. ΤΖΟΑΝΝΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
78. ΙΣΡΑΗΛΗΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΒΑΛΑΣ
79. ΑΦΩΝ ΤΕΖΑΨΙΔΗ (Ε.Τ.Ε. 49)
80. ΑΦΩΝ ΤΕΖΑΨΙΔΗ (Ε.Τ.Ε. 48)
81. ΑΦΩΝ ΤΕΖΑΨΙΔΗ (Ε.Τ.Ε. 43)
82. ΑΦΩΝ ΤΕΖΑΨΙΔΗ (Ε.Τ.Ε. 42)
83. (Ε.Τ.Ε. 41)
84. (Ε.Τ.Ε. 40)
85. (Ε.Τ.Ε. 39)
86. ΑΧΜΕΤ ΕΦΦ (Ε.Τ.Ε. 44)
87. ΤΣΟΥΤΣΟΥ ΜΕΜΕΤ ΕΦΦ (Ε.Τ.Ε. 45)
88. ΤΣΟΥΤΣΟΥ ΜΕΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 46)
89. ΑΧΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 47)
90. ΛΟΥΛΗ ΧΡΗΣΤΟΥ
91. ΚΟΛΟΚΥΘΑ ΜΙΧΑΗΛ
92. ΠΡΙΜΙΚΥΡΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ
93. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΟΛΓΑΣ
94. ΚΙΕΖΙΝ ΕΜΙΝ (Ε.Τ.Ε. 13004/301)
95. ΡΕΖΗ (Εμπορικό κέντρο Καβάλας)
96. ΡΗΓΑΝΕΖΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
97. ΜΠΑΛΑΝΟ-ΜΑΛΕΤΟΓΛΟΥ-ΚΑΛΛΙΤΖΗ-ΒΑΣΙΛΑΪΝΑΣ (Ε.Τ.Ε. 33)
98. ΚΙΡΛΗ ΑΛΗ ΟΜΕΡ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 34)
99. ΚΙΡΛΗ ΑΛΗ ΟΜΕΡ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 35)
100. ΦΕΣΣΑ ΣΤΕΡΓΙΟΥ
101. ΜΠΕΝΒΕΝΙΣΤΕ ΣΑΜΟΥΗΛ και ΣΙΑ
102. ΣΠΟΝΤΗ ΜΙΧΑΗΛ
103. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΑΝΤΩΝΙΟΥ
104. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
105. ΣΠΟΝΤΗ
106. ΣΕΜΠΕΤΙΝ ΕΦΕΝΤΗ ΜΟΥΦΤΗ ΖΑΔΕ (Ε.Τ.Ε. 36)
107. ΜΕΧΜΕΤ ΣΟΥΧΤΗ ΒΕΗ (Ε.Τ.Ε. 290)
108. ΦΕΣΣΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ
109. ΦΕΣΣΑ ΣΑΒΒΑ
110. ΑΛΗ ΣΑΠΗΤ ΒΕΗ (Ε.Τ.Ε. 38)
111. (Ε.Τ.Ε. 37)
112. ΑΒΒΟΤ ALFRED
113. ΟΦΜΑΝ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ
114. ΤΣΙΤΑΛΗ ΑΛΗ (Ε.Τ.Ε. 50)
115. ΝΟΥΡΗ ΟΥΣΤΑ (Ε.Τ.Ε. 51)
116. ΣΦΗΚΑ ΑΝΝΑΣ
117. ΤΣΙΜΙΝΟ Α. ΦΛΩΡΑΣ (Ε.Τ.Ε. 349)
118. (Ε.Τ.Ε. 55)
119. ΑΛΗ ΓΚΑΛΙΠ (Ε.Τ.Ε. 56)
120. ΣΑΚΗΡ ΕΦΕΝΤΗ και ΜΟΥΣΤΑ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 57)
121. (Ε.Τ.Ε. 52)
122. (Ε.Τ.Ε. 53)
123. (Ε.Τ.Ε. 54)
124. ΣΕΦΚΗ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 2148)
125. ΠΕΤΡΙΔΗ ΕΥΘΥΜΙΟΥ (Ε.Τ.Ε. 58)
126. (Ε.Τ.Ε. 1327)
127. ΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΟΓΛΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ (Ε.Τ.Ε. 1326)
128. ΤΣΙΜΙΝΟ ΑΑΡΩΝ (Ε.Τ.Ε. 1311)
129. ΤΟΠΑΛ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 59)
130. ΜΠΑΣΤΕΡΛΗ ΚΙΟΛΗ ΧΟΤΖΑ (Ε.Τ.Ε. 60)
131. ΤΟΠΑΛ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 61)
132. ΧΑΤΖΗ ΣΑΜΗ ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 66)
133. ΡΑΘΙΤΑΛΗ ΥΣΕΪΤ (Ε.Τ.Ε. 65)
134. ΠΕΡΙΤΖΙ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 62)
135. ΠΕΡΙΤΖΙ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 9302/9303)
136. ΠΕΡΙΤΖΙ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 63)
137. (Ε.Τ.Ε. 64)
138. ΚΑΠΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ «ΜΑΡΟΥΛΗ ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ
139. ΤΖΑΝΕΤΟΥ (Α.Κ. 3255)
140. ΦΟΥΡΛΗ ΙΩΑΝΝΟΥ (Ε.Τ.Ε. 67)
141. ΝΑΪΛ ΕΦΦ. και ΓΙΟΥΝΟΥ ΜΟΥΣΤΑΦΑ (Ε.Τ.Ε. 68)
142. ΧΑΤΖΗ ΜΕΧΜΕΤ ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ (Ε.Τ.Ε. 69)
143. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ «ΜΑΛΕΑ Ι. ΜΑΡΙΑΣ» (Το Γένος Σπόντη)
144. ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ «ΑΦΩΝ ΦΕΣΣΑ» (Ε.Τ.Ε. 313)

4.3 Καπνεργάτες και καπνεργάτριες. Συνθήκες εργασίας.

Την περίοδο της Τουρκοκρατίας, παρ' όλα τα δύσκολα χρόνια της και την απαγόρευση των σωματείων, η πρώτη απεργία γίνεται το 1896 και επιτυγχάνει την αύξηση του ημερομίσθιου. Λίγο μετά την επανάσταση των Νεότουρκων [1908] επιτρέπεται η ίδρυση του πρώτου Καβαλιώτικου καπνεργατικού σωματείου, με το όνομα «Ευδαιμονία», που επιτυγχάνει τη μείωση του 12ωρου σε 9 ώρες, αύξηση του μεροκάματου, ενώ μυστικά ενισχύει τον Μακεδονικό Αγώνα. Στις 27-10-1912 οι Βούλγαροι καταλαμβάνουν την πόλη, αλλά στις 26-6-1913 ο ελληνικός στρατός την απελευθερώνει. Με τον Α' παγκόσμιο πόλεμο οι Βούλγαροι επανέρχονται για να εκδιώχουν ξανά το 1918. Μετά την απελευθέρωση, η ανάπτυξη της πόλης είναι αλματώδης. Η επεξεργασία και το εμπόριο του καπνού, και η παρά την έλλειψη τεχνητού λιμανιού, επικοινωνία και συναλλαγή με μεγάλα εμπορικά κέντρα, συντελούν στην εισροή κεφαλαίων και πληθυσμού. Ο μεικτός πληθυσμός της ανέρχεται από το 1914 στους 20.000 κατοίκους. Η ευημερία δοκιμάζεται με την Μικρασιατική καταστροφή, όταν 27.500 πρόσφυγες καταφτάνουν στην πόλη. Ο πληθυσμός διπλασιάζεται και πρόσφυγες κατοικούν σε παράγκες αλλά και καπναποθήκες ως και το 1928⁸².

Ο αριθμός των καπνεργατών και των καπνεργατριών της Καβάλας, που δούλευαν στις καπνεμπορικές εταιρίες και μέσα στις 160 καπναποθήκες τις ανήλιες και ανθυγιεινές, ήταν 14.000 το 1922 μέχρι το 1930. Δηλαδή το μισό εργατικό δυναμικό των καπνεργατών της Ελλάδας δούλευε στην πόλη της Καβάλας⁸³. Μετά την Μικρασιατική καταστροφή οι περισσότεροι πρόσφυγες που εγκαθίσταντο στην πόλη απορροφούνται κυρίως στα καπνά, άλλοι φεύγουν στην ύπαιθρο εργαζόμενοι ως αγρότες στην καλλιέργεια του καπνού. Η ζήτηση εκείνη την εποχή στις καπναποθήκες είναι μεγάλη, με το κενό που δημιουργείται από την αποχώρηση των Τούρκων [συνθήκες Νείγυ και Λωζάνης]⁸⁴.

Η περίοδος καπνεργασίας ξεκινά την άνοιξη και τελειώνει το φθινόπωρο, σπάνια συνεχίζει ως τα Χριστούγεννα και τον χειμώνα συνήθως υπάρχει ανεργία⁸⁵. Οι ώρες εργασίας τους το καλοκαίρι ήταν 8 και το χειμώνα 7, γιατί το φως της ημέρας δεν επαρκούσε για 8. Το ωράριο τους ήταν το ακόλουθο : το καλοκαίρι άρχιζε η δουλειά το πρωί 7 με 11 και το απόγευμα 2 με 6, ενώ το χειμώνα 8 το πρωί με 11.30 και το απόγευμα 1.30 με 5. Οι εργάτριες επίσης πιάνανε δουλειά ένα τέταρτο αργότερα από τους άντρες και σχολούσαν ένα τέταρτο αργότερα από αυτούς. Οι καπνεργάτες προσλαμβάνονται από τον πρωτομάστορα ή αρχιεργάτη. Οι εργάτριες, επίσης κάνανε δεκάλεπτο ομαδικό διάλειμμα δύο φορές την μέρα, πρωί και απόγευμα. Η είσοδος και η έξοδος γινόταν με κωδωνοκρουσίες, όπως και τα διαλείμματα. Τα μεροκάματα γράφονται, αν ο εργάτης έριχνε τη μάρκα του στο κουτί, που βρισκόταν στην είσοδο του μαγαζιού ή με κατάσταση ημερομισθίων, τα οποία έγραφε ο γραμματικός σε ώρα εργασίας. Η πληρωμή γινόταν κάθε Παρασκευή την ώρα της δουλειάς⁸⁶. Σε κάθε κεντρική είσοδο υπήρχε ο θυρωρός [καβαζής], που φύλαγε την είσοδο. Την ώρα που σχολούσαν οι εργάτες τους έψαχνε σε όλο το σώμα, ακόμα και τα πόδια, για να μην έχουν κλέψει καπνά, τις δε γυναίκες τις έψαχνε η καβάζαινα. Την ώρα της δουλειάς επιτρεπόταν οι καφέδες και τα αναψυκτικά από τα κοντινά καφεενεδάκια⁸⁷.

⁸² Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

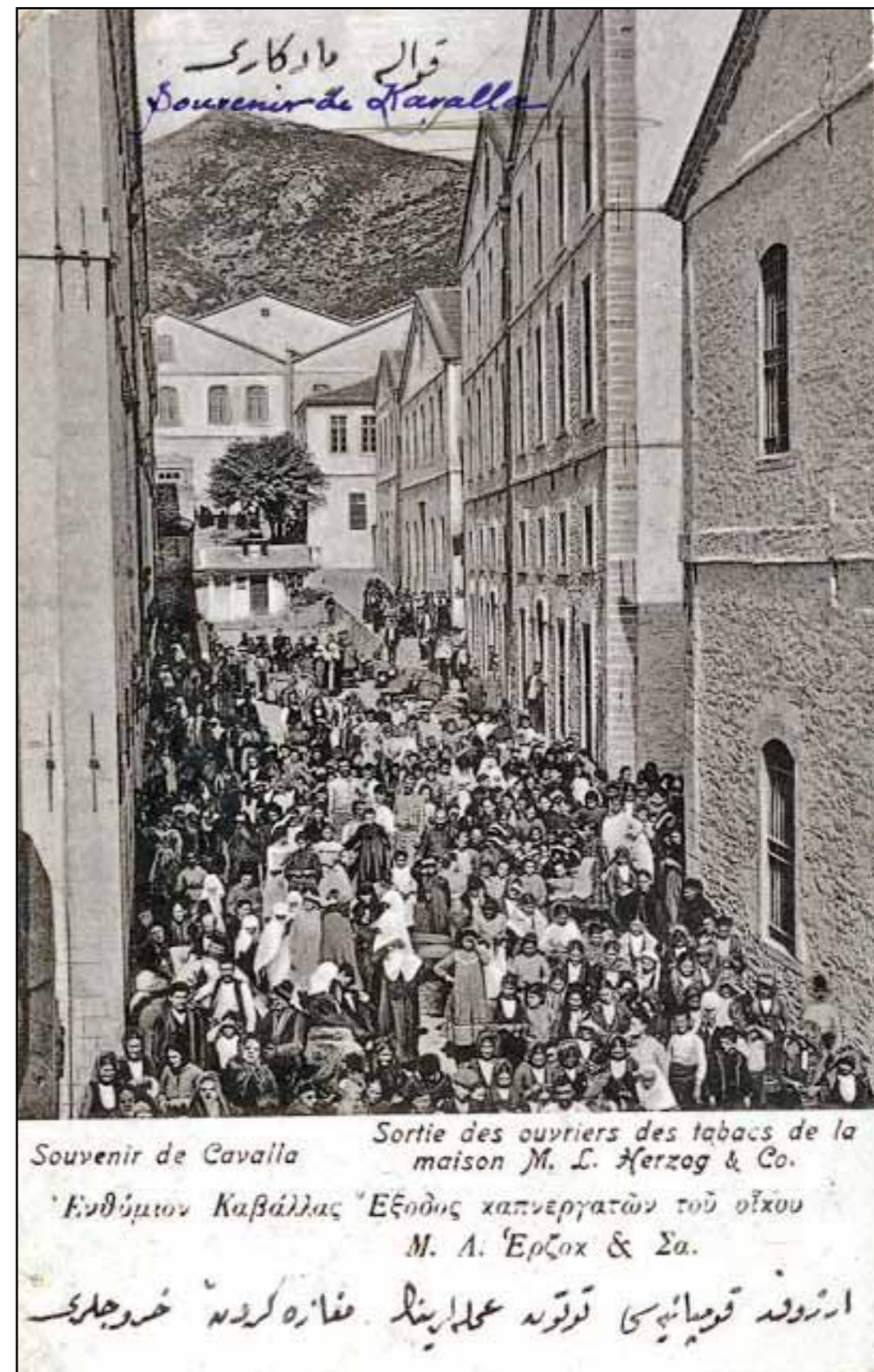
⁸³ Γ. Πέγιος, Αθήνα, 1984

⁸⁴ Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

⁸⁵ Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

⁸⁶ Γ. Πέγιος, Αθήνα, 1984

⁸⁷ Γ. Πέγιος, Αθήνα, 1984

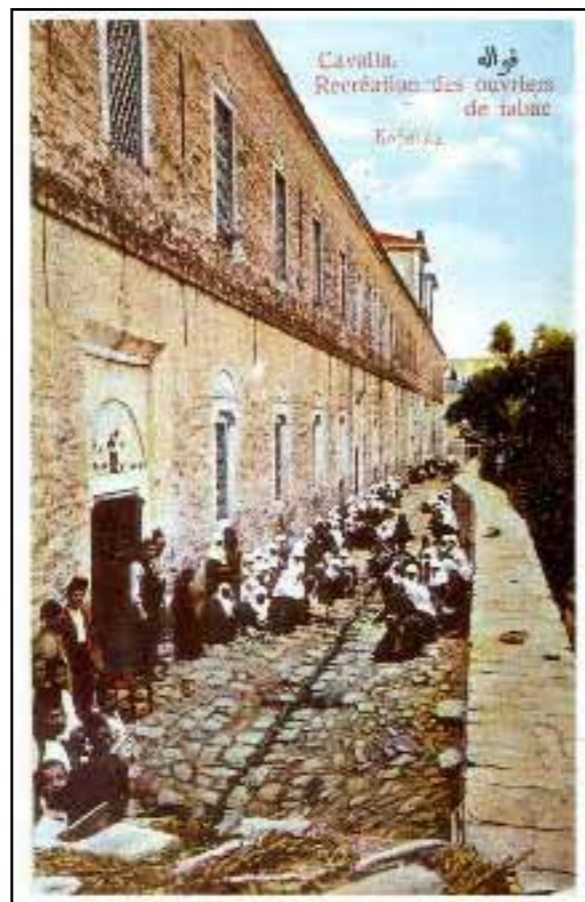
Έξοδος καπνεργατών του οίκου Μ. Α. Έρζοκ και Σα. στην Καβάλα

Ώρα ξεκούρασης για τις καπνεργάτριες και τους καπνεργάτες κοντά στα 1900, Καβάλα

Οι καπνεργάτριες εν ώρα εργασίας, μπροστά στους πάγκους εργασίας και οι επιστάτες, Καβάλα [προσωπικό αρχείο]

έβρανο, να πουλά εργατικές εφημερίδες, μέχρι και τον «Ριζοσπάστη», την αγαπημένη εφημερίδα των καπνεργατών⁹⁰. Αυτές ήταν οι συνθήκες δουλειάς των 14 χιλιάδων εργατών της Καβάλας, που η πόλη έμοιαζε με πραγματική κυψέλη, όταν το ανθρώπινο αυτό μελίσσι μπαινόβγαине στις καπναποθήκες. Με το σχόλασμα πρώτα των αντρών οι στενοί δρόμοι της πλημύριζαν από μία μάζα ανθρώπων που από μακριά διέκρινες μόνο τα κεφάλια τους, καλυμμένα με κόκκινα φέσια και άσπρα ψαθάρια. Μέχρι να γίνει η αποσυμφόρηση των δρόμων από τους άντρες, σε 10 λεπτά της ώρας, επακολουθούσε και δεύτερο κύμα πλημμύρας. Αυτή τη φορά οι γυναίκες ντυμένες με μαύρες ποδιές και πολύχρωμες ομπρέλες, που κρατούσαν ανοικτές, για να προφυλαχτούν από τον καλοκαιρινό καυτό ήλιο.⁹¹

Αξίζει να σημειωθεί πως το μεροκάματο ρυθμιζόταν από τη διακύμανση της χρυσής λίρας και καθώς αντιστοιχεί στα 7/25, είναι το καλύτερο μεροκάματο της χώρας. Το 1925 ξεσπών ταραχές στην πόλη εξαιτίας της μυστικής φόρτωσης ανεπεξέργαστων καπνών προς Γερμανία. Το 1926 ιδρύεται με έδρα την Καβάλα το Κρατικό Γραφείο Προστασίας Καπνού Ελλάδος, με σκοπό την οριστική παύση εξαγωγών ανεπεξέργαστων καπνών και την επίβλεψη σωστής καλλιέργειας, επεξεργασίας και διαφήμισης του καπνών. Τον ίδιο χρόνο ιδρύεται το Ταμείο Ασφάλισης Καπνεργατών [Τ.Α.Κ] με έδρα τη Θεσσαλονίκη και αποφασίζεται η κατοχύρωση του επαγγέλματος του καπνεργάτη, η επιδότηση των ανέργων καπνεργατών και η υγειονομική τους περίθαλψη. Το 1927 οι καπνέμποροι επιχειρούν μείωση του μεροκάματος και κλείνουν τα καπνομάγαζα. Το 1928 αποτυγχάνει η μεγάλη απεργία των καπνεργατών. Παρ' όλα αυτά οι καπνεργάτες πρωτοστατούν στην κοινωνική ζωή της πόλης. Έχουν δύο εβδομαδιαίες σατυρικές εφημερίδες, τον «Κύμα» και το «Ζιζάνιο» και δύο πολιτιστικούς συλλόγους τον «Αισχύλο» και τον «Εργατικό Αστέρα»⁹².

Με την οικονομική κρίση του 1930 το μεροκάματο μειώνεται στις 27 δρχ. για τη γυναίκα και στις 50 δρχ. για τον άντρα, επακόλουθο της μείωσης των εξαγωγών των επεξεργασμένων καπνών, παρά την εγκαινίαση του νέου λιμανιού το 1929 από τον Ελ. Βενιζέλο. Οι καπνεργάτες εκείνη την εποχή διώκονται και εξορίζονται για τα φρονήματα τους. Το 1933 το σύστημα της τόγκας, προς μείωση του κόστους παραγωγής, φέρνει ανακατατάξεις. Τα χρόνια που ακολούθησαν και τα χρόνια της κατοχής είναι δύσκολα για την εργατική τάξη. Το μεροκάματο μειώνεται στο ελάχιστο και η καταπίεση είναι γεγονός. Στις 12-9-1944 η πόλη απελευθερώνεται από τον ΕΛΑΣ. Ακολουθεί οργάνωση, οι καπνεργάτες χωρίς διευθυντές επεξεργάζονται 9 -10.000.000 κιλά καπνού. Μετά τον εμφύλιο, οι καπνέμποροι αιτούνται την κατοχύρωση του καπνεργατικού επαγγέλματος αποκλειστικά στις γυναίκες. Το 1953 ψηφίζεται στη Βουλή η έξοδος των αντρών από το επάγγελμα, ελάχιστοι από τους οποίους αποζημιώνονται με μια μικρή σύνταξη. [7.894 καπνεργάτες κινητοποιούνται χωρίς αποτέλεσμα]. Την μοίρα και τον μαρασμό του επαγγέλματος ακολούθησαν στην συνέχεια και οι εναπομείναντες εγκαταλελειμμένες καπναποθήκες.

⁹⁰ Γ. Πέγιος, Αθήνα, 1984

⁹¹ Γ. Πέγιος, Αθήνα, 1984

⁹² Αγγελούδη - Ζαρκάδα Σ., ό.π., 1986

Καβάλα, 3.4.1925
Συγκέντρωση διαμάρτυρίας
κατά της εξαγωγής
ανεπεξέργαστων καπνών

Στην πορεία της ιστορίας, η εργοδοτική συμπεριφορά προς τους εργάτες ήταν ανάλογη με τις περιστάσεις. Όταν υπήρχε ζήτηση εργατών, επικρατούσε σχετική ελευθερία, όταν όμως περιοριζόταν η δουλειά, άρχιζε η εργοδοτική τρομοκρατία με απειλές, διωξίματα και άλλα εργοδοτικά καμώματα, που απέβλεπαν να παίρνουν όλο και περισσότερη δουλειά από τους εργάτες. Στα σαλόνια επεξεργασίας, εν γνώσει των επιχειρήσεων, έπρεπε να εκλεγεί νόμιμα ο προϊστάμενος του σαλονιού, ο οποίος ήταν μέλος του σωματίου και εκπροσωπούσε όλους τους εργάτες του σαλονιού.

Με την έναρξη της επεξεργασίας του καπνού το σωματείο⁸⁸ των καπνεργατών, το Κ.Ε.Κ.⁸⁹, ήταν υποχρεωμένο να συνδεθεί οργανικά με τους εργαζόμενους των καπνεμπορικών επιχειρήσεων. Με βάση τα σαλόνια επεξεργασίας ο προϊστάμενος έπαιρνε μέρος στις συσκέψεις, που γινόταν τακτικά, με προϊστάμενους άλλων σαλονιών και άλλων επιχειρήσεων. Είχε τακτικές επαφές και συνεργασίες με τον γενικό γραμματέα του σωματίου και ενημέρωνε σχετικά με τους εργάτες για κάθε θέμα που προέκυπτε. Ενδιαφερόταν να μην παραβιάζεται το δωρο και να εφαρμόζεται σωστά η σύμβαση. Επίσης, μεσολαβούσε για ζητήματα που προέκυπταν μεταξύ εργατών και εργοδοτών και υπερασπιζόταν αυτούς που τυχόν διωχόταν από την επιχείρηση. Επιπλέον, υποχρέωση του ήταν εν ώρα εργασίας να εισπράττει τις συνδρομές των μελών της Κ.Ε.Κ., να κάνει

⁸⁸ Οι καπνεργάτες ήταν οργανωμένοι σε δύο σωματεία το Κ.Ε.Κ και την Πρόοδο

⁸⁹ Καπνεμπορική ένωση Καβάλας

4.4 Χώροι επεξεργασίας καπνού σήμερα

Σήμερα, με την καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης, γίνεται αισθητός ο συνολικός κτηριακός τους όγκος, που δεσπόζει μέσα στην πόλη και κρατά ζωντανά κάποια ίχνη, πλέον, από τη λαμπρή αυτή εποχή του καπνού. Βέβαια, η σημερινή κατάσταση των καπναποθηκών είναι αρκετά διαφοροποιημένη. Τα εναπομείναντα κτίρια των καπναποθηκών αποτελούν μοναδικές μνείες της πρώην καπνούπολης.

Η κλιμακούμενη κρίση στην καπνεργασία μετά το 1950, οδήγησε στην κατασκευή λίγων σύγχρονων κτιρίων. Στη συνέχεια, οι ξένοι εμπορικοί οίκοι εγκατέλειψαν την πόλη και τα κτίρια που έχτισαν πέρασαν στα χέρια νέων ιδιοκτητών. Τα ιστορικά κελύφη, αν και αρχικά χρησιμοποιήθηκαν ως αποθηκευτικοί χώροι, στην πορεία εγκαταλείφθηκαν, ενώ σημαντικός αριθμός από αυτά έγινε βορρά στα χέρια του οικοδομικού κεφαλαίου, μέσω του συστήματος της αντιπαροχής που αφάνισε την παλιά όψη της πόλης της Καβάλας. Ορισμένα από τα κτίρια που δεν υπάρχουν σήμερα, είναι το συγκρότημα καπναποθηκών μεταξύ των οδών Ε. Σταυρού, Δαγκλή, Φιλίππου και Μητροπόλεως και οι καπναποθήκες στο δυτικό άκρο της Βενιζέλου, καθώς ο οικοδομικός οργασμός στα 1970 τα εξαφάνισε. Κτίρια μεγάλων διαστάσεων, χωρίς στατικά προβλήματα, που καταλαμβάνουν ολόκληρες οικοδομικές νησίδες και δύναται να δεχτούν ένα μεγάλο εύρος χρήσεων, δυστυχώς, κατεδαφίζονται αβασάνιστα.

Τα κτίρια σήμερα αποτελούν, σήμερα, κατά μείζονα λόγο ανενεργά κελύφη. Η παραγωγική διαδικασία του καπνού υπήρξε μοχλός ανάπτυξης της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, και κατά συνέπεια της πόλης της Καβάλας για έναν αιώνα περίπου. Η μνήμη, η ιδιαίτερη μορφολογία και οι ποιότητες είναι εγγεγραμμένες στην πόλη. Το κτηριακό δυναμικό της περιόδου αυτής αποτέλεσε την ιστορική ταυτότητα του τόπου. Η βιομηχανική κληρονομιά του καπνού, βέβαια παρά τις πιέσεις και τις απώλειες, ακόμα φαίνεται να αντέχει. Η τοπική κοινωνία και ο κεντρικός κρατικός μηχανισμός, οφείλουν να αναγνωρίσουν τη σημασία της και να χαράξουν συγκεκριμένη πολιτική γραμμή, προς διαφύλαξή της, με μια γενική, ευρύτερη θεώρηση που αφορά σε ένα σύνολο, μια ιστορική ενότητα που σημάδεψε την πόλη της Καβάλας.

Πίνακας 1
Κατανομή του επεξεργασμένου καπνού ανάμεσα στα κέντρα καπνεργασίας: 1945-79 (% μ.ο. κατά περίοδο)

Table 1
Distribution of the amount of processed tobacco leaves among processing centres: 1945-79

Κέντρα καπνεργασίας	1945-49	1950-59	1960-69	1970-79
Θεσσαλονίκη	31,1	38,9	51,5	64,9
Καβάλα	35,4	26,6	19,5	10,9
Ξάνθη	6,5	5,8	5,3	3,0
Σέρρες	6,0	3,6	3,1	1,0
Δράμα	5,9	4,7	3,2	0,8
Αγρίνιο	3,1	4,3	3,7	7,7
Βόλος	4,1	7,3	6,8	5,0
Πειραιάς	4,7	4,9	4,0	0,2
Σάμος	1,0	0,6	0,2	0,2
Λοιπά	2,2	3,3	2,7	5,3
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0

Πηγές: ΓΠΚΘ (Δελτίον), ΕΟΚ (α,β, και δ), Καπνική Επιθεώρησης και ΤΑΚ (Δελτίον).

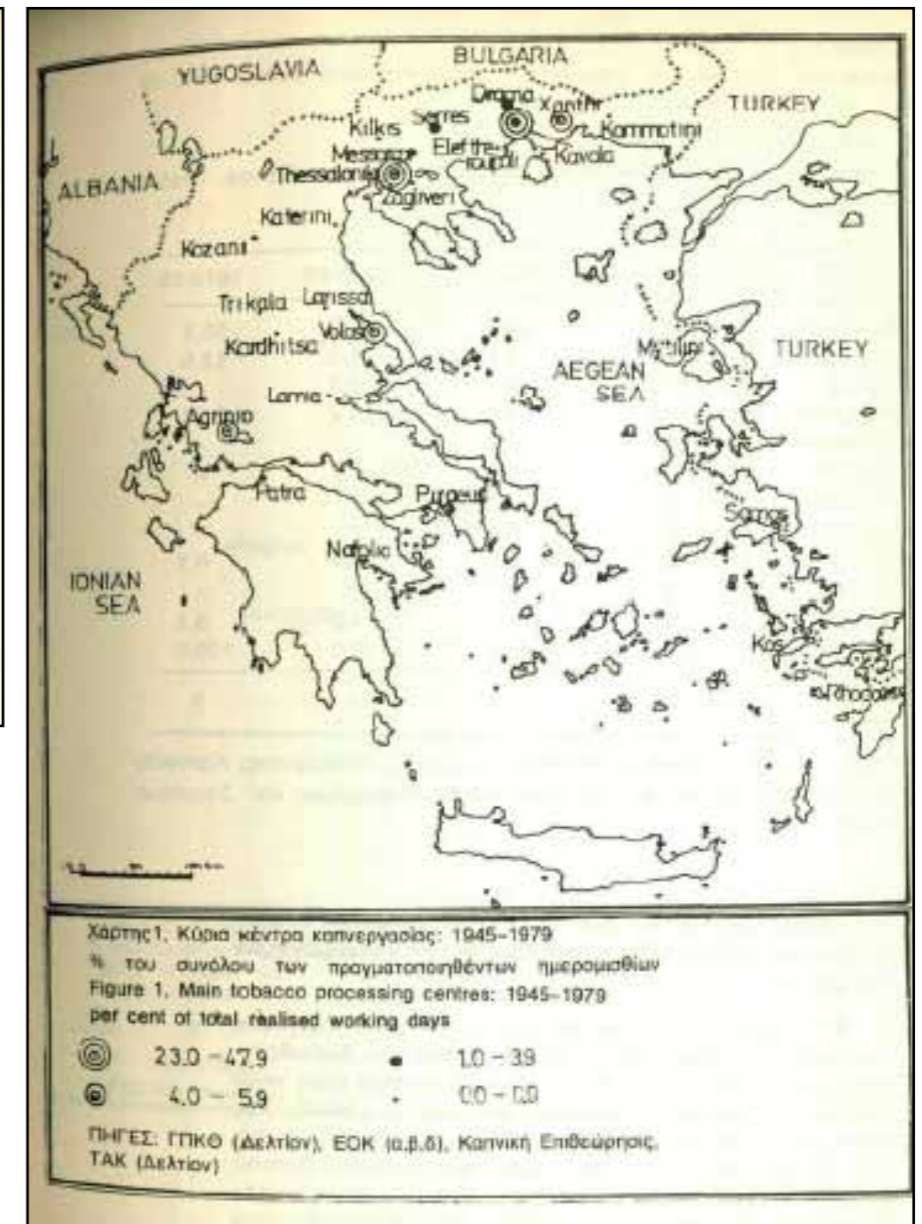
Πίνακας 2
Κατανομή των ημερομισθίων που πραγματοποιήθηκαν στην καπνεργασία ανάμεσα στα κέντρα καπνεργασίας: 1945-79 (% μ.ο. κατά περίοδο)

Table 2
Distribution of realised working days among processing centres: 1945-79

Κέντρα καπνεργασίας	1945-49	1950-59	1960-69	1970-79
Θεσσαλονίκη	29,5	34,9	50,3	73,6
Καβάλα	37,1	29,6	22,4	10,7
Ξάνθη	7,8	7,0	5,3	3,0
Δράμα	7,0	5,1	2,3	0,8
Βόλος	2,4	6,2	6,4	3,5
Σέρρες	6,0	4,5	3,0	1,3
Πειραιάς	3,2	3,6	3,1	0,2
Αγρίνιο	3,6	3,7	3,7	4,8
Σάμος	1,2	0,6	0,5	0,1
Λοιπά	2,2	4,8	2,5	2,0
Σύνολο	100,0	100,0	100,0	100,0
Αριθμός κέντρων	17	17	14	13

Πηγές: ΓΠΚΘ (Δελτίον), ΕΟΚ (α,β, και δ), Καπνική Επιθεώρησης και ΤΑΚ (Δελτίον).

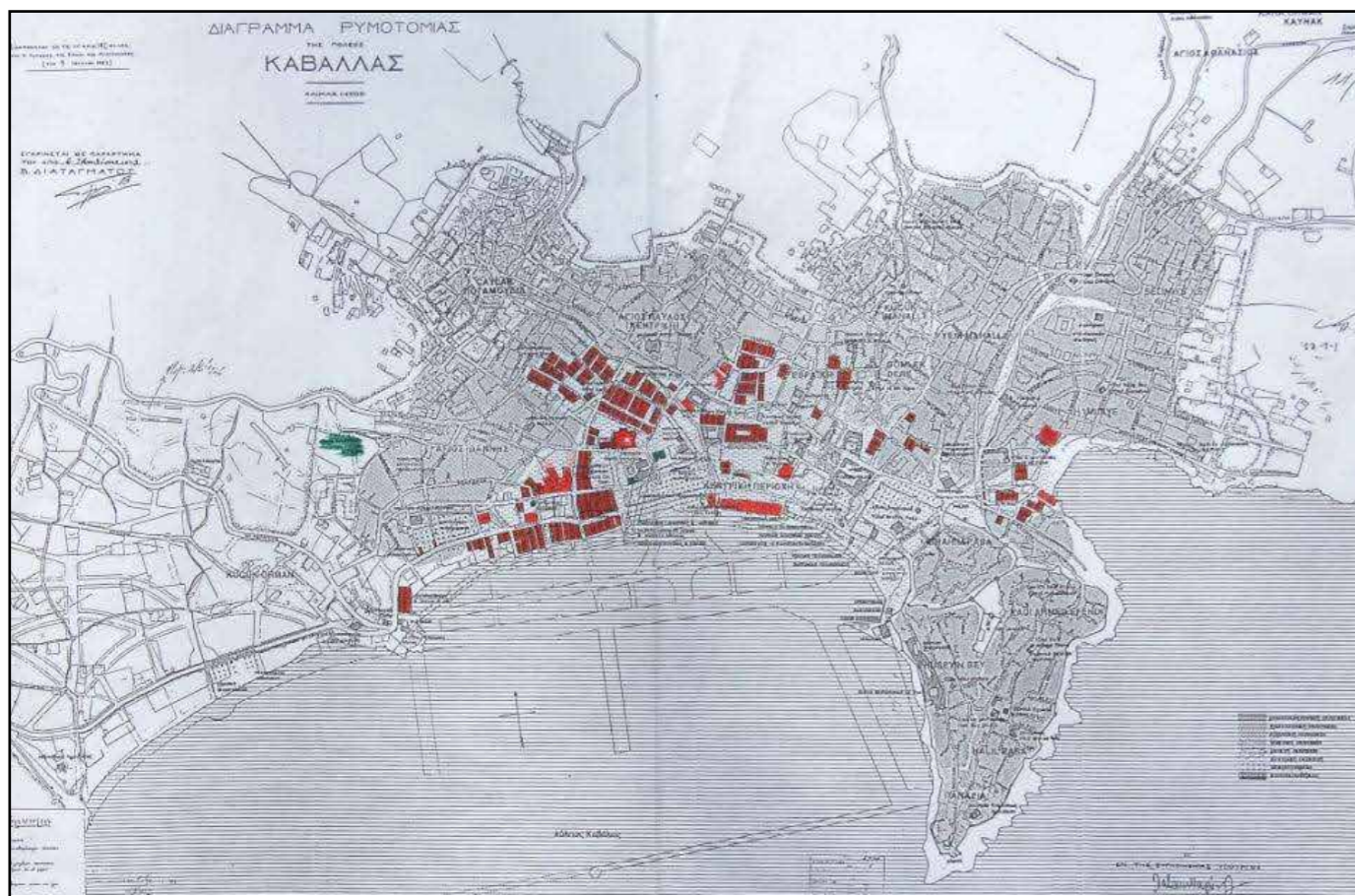
Πίνακες που αφορούν την περίοδο 1945 - 79. Ο πρώτος δείχνει την κατανομή του επεξεργασμένου καπνού ανάμεσα στα κέντρα καπνεργασίας και ο δεύτερος την κατανομή των ημερομισθίων. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα ποσοστά της Καβάλας.

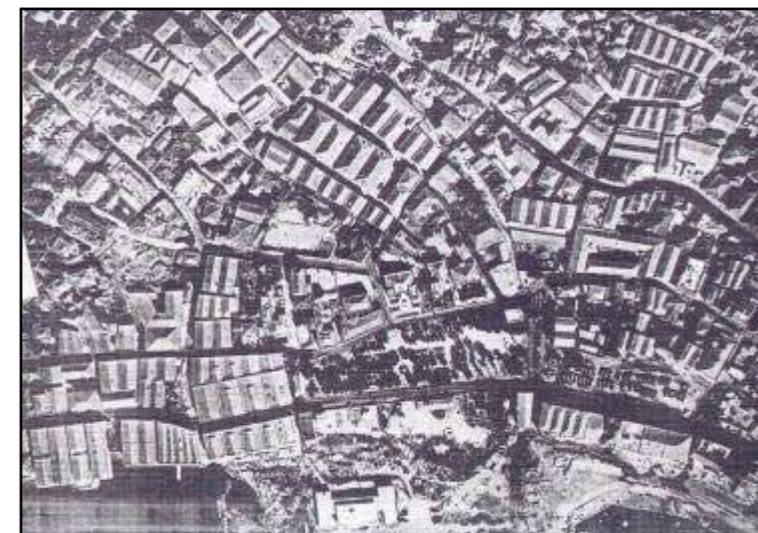
Στο χάρτη σημειώνονται τα κύρια κέντρα καπνεργασίας την περίοδο 1945 - 79 με βάση του συνόλου των πραγματοποιηθέντων ημερομισθίων.

Οι παραλιακές καπναποθήκες σε καρτποστάλ της εποχής

Οι καπναποθήκες της Καβάλας πριν τις κατεδαφίσεις

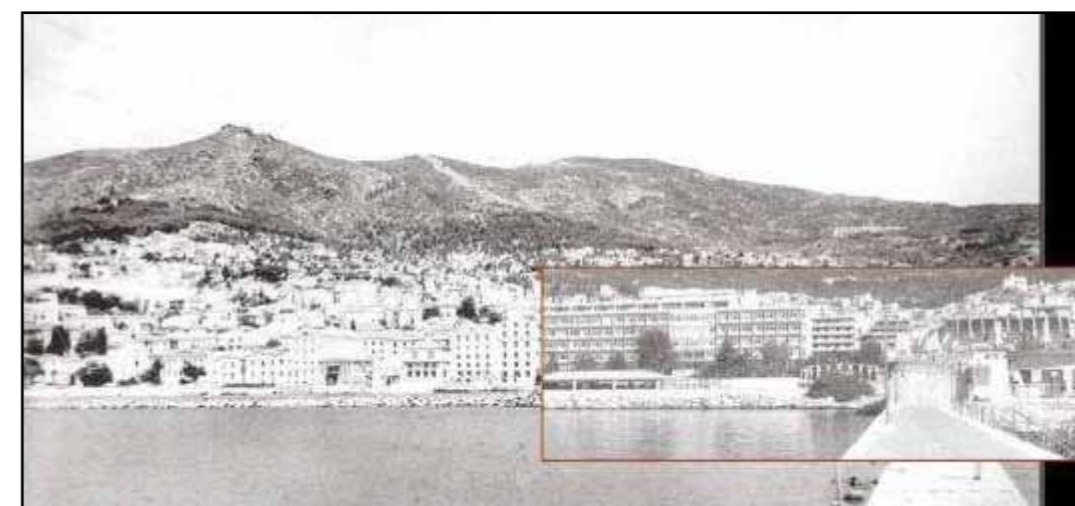
Αεροφωτογραφία του 1956 - εικόνα των καπναποθηκών [αρχείο Π. Φραγγίδη]

Αεροφωτογραφία του 2010 - η σημερινή εικόνα

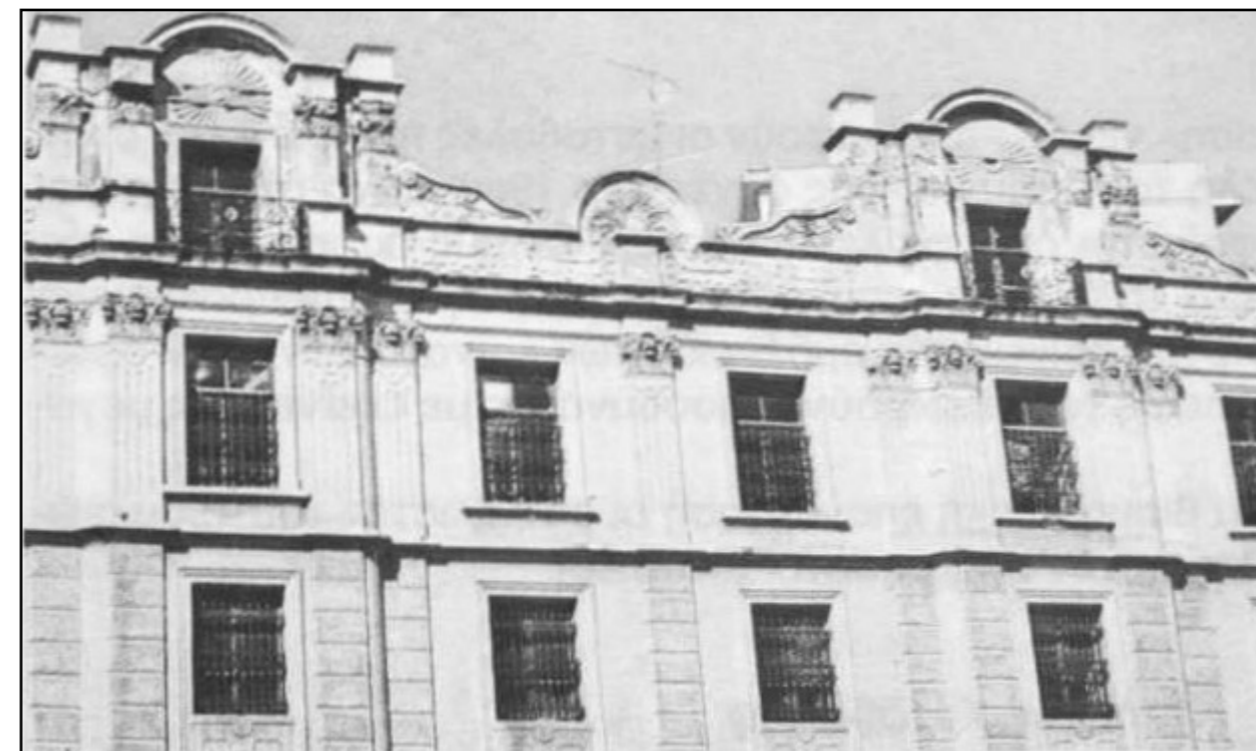
Στοιχεία ΕΠΑ Καβάλας: Καπναποθήκες σε λειτουργία και καπναποθήκες κενές σήμερα. Να σημειωθεί ότι δεν σημειώνονται οι καπναποθήκες που έχουν τροποποιηθεί και αλλάζει χρήση και λειτουργούν ως ξυλουργεία ή καταστήματα

Άποψη της πόλης παλιά και νέα

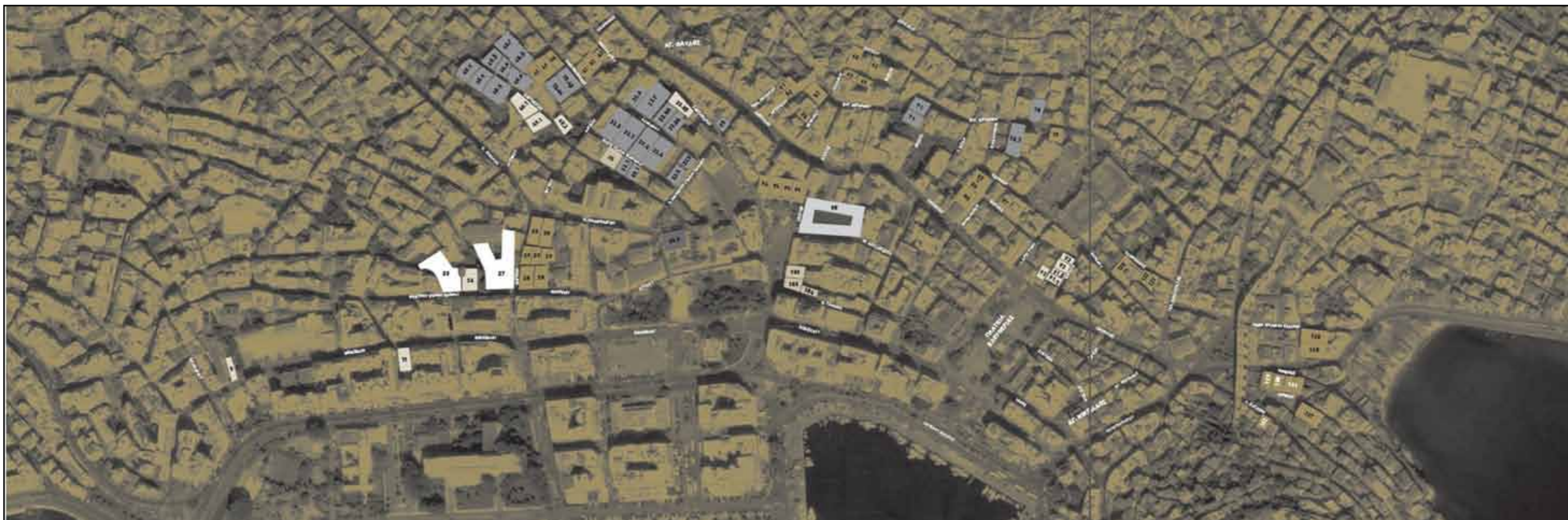
Οι παραλιακές καπναποθήκες

Το μπάζωμα 1929 - 61

Η Δημοτική Καπναποθήκη, σήμερα έχει αξιοποιηθεί και λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΧΑΡΤΗ

Εναπομείναντες Καπναποθήκες

Χάρτης με τις εναπομείναντες καπναποθήκες της Καβάλας

3. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ	49. ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΙΩΑΝΝΗ	93. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ ΟΛΓΑΣ
11. ΛΟΓΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ	51. ΠΟΥΛΑΚΗ ΣΤΕΦΑΝΟΥ (Ε.Τ.Ε. 1332)	95. ΡΕΖΗ (Εμπορικό κέντρο Καβάλας)
15. ΝΑΤΑΝ ΙΣΑΑΚ ΝΑΧΜΙΑ	52. ΧΑΝΟΥΜ ΦΑΤΜΕ - ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΗ	103. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
25. ΣΤΑΝΙΣΛΑΒ ΠΕΚΙΟΝ	55. ΚΛΗΡΟΝΟΜΩΝ ΣΕΣΙ ΑΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 15)	104. ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΗ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ
26. ΚΟΥΖΗ ΑΜΑΛΙΑΣ	57. ΣΕΣΙ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 17)	120. ΣΑΚΗΡ ΕΦΕΝΤΗ και ΜΟΥΣΤΑ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 57)
27. ΑΥΣΤΡΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	60. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 18)	122. (Ε.Τ.Ε. 53)
28. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε. 3)	62. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 20)	123. (Ε.Τ.Ε. 54)
29. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε. 4)	65. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 24)	128. ΤΣΙΜΙΝΟ ΑΑΡΩΝ (Ε.Τ.Ε. 1311)
30. ΧΑΤΖΗ ΣΑΚΙΡ ΑΓΑ / GLENN TOBACCO Co (Ε.Τ.Ε. 5)	66. ΝΑΖΜΗ ΜΠΕΗ (Ε.Τ.Ε. 23)	129. ΤΟΠΑΛ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 59)
33. HERZOG Co.	71. ΣΑΛΕΜ ΙΣΟΥΑ ΔΑΥΙΔ	130. ΜΠΑΣΤΕΡΛΗ ΚΙΟΛΗ ΧΟΤΖΑ (Ε.Τ.Ε. 60)
35. ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ	78. ΙΣΡΑΗΛΗΤΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΒΑΛΑΣ	131. ΤΟΠΑΛ ΜΕΜΕΤ ΕΦΕΝΤΗ (Ε.Τ.Ε. 61)
39. ΔΑΝΙΕΛ ΙΣΑΑΚ	79. ΑΦΩΝ ΤΕΖΑΨΙΔΗ (Ε.Τ.Ε. 49)	132. ΧΑΤΖΗ ΣΑΜΗ ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 66)
41. ΜΠΟΡΟΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΑΖΙΖ (Ε.Τ.Ε. 6)	83. (Ε.Τ.Ε. 41)	137. (Ε.Τ.Ε. 64)
42. ΜΠΟΡΟΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΑΖΙΖ (Ε.Τ.Ε. 7)	84. (Ε.Τ.Ε. 40)	
45. ΜΠΟΡΟΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 10)	85. (Ε.Τ.Ε. 39)	
46. ΜΠΟΡΟΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 11)	87. ΤΣΟΥΤΣΟΥ ΜΕΜΕΤ ΕΦΦ (Ε.Τ.Ε. 45)	
47. ΜΠΟΡΟΒΑΛΗ ΖΑΔΕ ΕΜΙΝ και ΑΧΜΕΤ (Ε.Τ.Ε. 12)	91. ΚΟΛΟΚΥΒΑ ΜΙΧΑΗΛ	
48. SCHINAZI Bros	92. ΠΡΙΜΙΚΥΡΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ	

5. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΩΝ ΤΗΣ ΚΑΒΑΛΑΣ

Σημαντικό τμήμα της πόλης της Καβάλας καταλαμβάνουν τα κτίρια επεξεργασίας και αποθήκευσης καπνού – οι καπναποθήκες της. Πρόκειται για ένα σύνολο κτιρίων που η δημιουργία τους είναι άμεσα συνδεδεμένη με την άνθιση του καπνεμπορίου στην Καβάλα που ξεκίνησε στη δεκαετία του `70. Η εμφάνιση των καπναποθηκών στον αστικό ιστό της πόλης αποτέλεσε κυρίαρχη εικόνα για αρκετές δεκαετίες. Η σταδιακή, όμως, μείωση της παραγωγής και εμπορίας του καπνού, είχε ως αποτέλεσμα τα κτίρια αυτά να μείνουν χωρίς χρήση, αποτελώντας έναν σημαντικό κτιριακό όγκο, ο οποίος παραμένει μέχρι και σήμερα ανεκμετάλλετος μέσα στον αστικό ιστό. Παρακάτω δίνεται μια εικόνα της τυπολογικής και μορφολογικής ανάλυσης των κτισμάτων των καπναποθηκών, αλλά και άλλων επιμέρους στοιχείων που συμβάλλουν στον σχηματισμό μιας ολοκληρωμένης εικόνας του κτιριακού βιομηχανικού αποθέματος της πόλης της Καβάλας. Η σωστή και απρόσκοπτη επεξεργασία του καπνού συνδεόταν άρρηκτα με τους χώρους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των καπνομάγαζων, ενώ υπαγόρευε τη λειτουργική και μορφολογική οργάνωση των κτιρίων.

Φέρουσα κατασκευή από πέτρα

Καπναποθήκη Πετρίδη, οδός Δαγκλή

5.1 Συνθήκες περιβάλλοντος και επίδραση στον σχεδιασμό – Δομικά υλικά

Ο καπνός εξαρτάται κυρίως από παράγοντες που επηρεάζουν και αφορούν στην ποιότητά του, αυτοί είναι : η υγρασία, η θερμοκρασία, η ηλιοφάνεια κ.λ.π. Οι χώροι επεξεργασίας, συντήρησης και αποθήκευσης, επομένως, ήταν αναγκαίο να διασφαλίζουν την ποιότητα του αφενός και αφετέρου να τον προστατεύουν από τις εκάστοτε κλιματολογικές συνθήκες. Έτσι, οι κτιριακές μονάδες επεξεργασίας, συντήρησης και αποθήκευσης διαμορφώνονται και υλοποιούνται σύμφωνα με την παραπάνω συνθήκη. Τα κτίρια των καπναποθηκών αποτελούν ανάγνωση της λειτουργίας αποτυπωμένη με έννοιες χωρικές, στην ουσία μια μετάφραση της σε χώρο.

Τα πρώτα καπνομάγαζα, στην πόλη της Καβάλας, κτίζονται παραλιακά ώστε να εξασφαλίζεται η υγρασία [για να μην ξεραίνεται ο καπνός], αλλά και επιπλέον να είναι εφικτή η μεταφορά του δια μέσω του λιμένα. Κατά τους θερινούς μήνες, για την αποφυγή της ζέστης, τα παράθυρα ήταν ερμητικά κλειστά και μάλιστα με εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια]. Ο χώρος αποθήκευσης είναι άρτια αεριζόμενος : τα ανοίγματα και το μέγεθος τους, καθορίζεται από τις εκάστοτε ανάγκες φωτισμού, που προκύπτουν από τη χρήση ανά επίπεδο. Έτσι, στα πρώτα επίπεδα συναντώνται μικρά ανοίγματα λόγω της αποθήκευσης των καπνών, ενώ στα ψηλότερα όπου και γίνονταν η επεξεργασία ήταν μεγαλύτερων διαστάσεων. Στην επεξεργασία του καπνού, το φως παίζει κυρίαρχο ρόλο, για αυτό και οι μονάδες παραγωγής αποτελούν αυτόνομες κατακόρυφες στήλες, ενώ ο καταμερισμός των εργασιών σε κάθε μονάδα πραγματοποιείται ανά επίπεδα. Ο καπνός κατά την αποθήκευση και τη ζύμωσή του έχει ανάγκη τον αέρα και το σκοτάδι ή το ημίφως κατά περίπτωση, ποτέ όμως απευθείας το φως του ήλιου. Αρχικά στο υπόγειο και έπειτα στο ισόγειο και το μεσοπάτωμα, τα καπνά συντηρούνταν και αποθηκεύονταν σε κρεβαταρίες. Το υπόγειο, ως υπόσκαφος χώρος συγκέντρωνε παραπάνω ποσοστά υγρασίας, γι' αυτό λειτουργούσε και ως χώρος υγραντηρίου. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα υπήρχαν πηγάδια, που εξυπηρετούσαν τον σκοπό αυτό⁹³.

Όσον αφορά στη διατήρηση της θερμοκρασίας εντός κελύφους, τα καπνομάγαζα φέρουν πέτρινη τοιχοποιία πάχους 0.60 - 1.00 μ., ώστε να υπάρχει δροσιά το καλοκαίρι και κατάλληλη ζέστη - ανεκτή θερμοκρασία τους χειμερινούς μήνες για τους εργάτες. Να σημειωθεί πως η χρήση θέρμανσης θα έβλαπτε την ποιότητα του καπνού. Οι συνθήκες που επικρατούσαν στις καπναποθήκες εξασφάλιζαν σίγουρα στον καπνό την ποιότητά του, ήταν όμως ιδιαίτερος βλαβερές για το ανθρώπινο εργατικό δυναμικό – τις καπνεργάτριες. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά του Σ. Ιωαννίδη «...για τις ξεφυλλίστριες τι τραβούν οι κακόμοιρες! Μαρτυρούν της μάνας τους το γάλα, σωστή κόλαση, έτσι που είναι καταχωνιασμένες χειμωνιάτικα εκεί μέσα. Σόμπα τίποτα. Και συχνά ανοιχτά τα παράθυρα. Αντίθετα το καλοκαίρι κλειστά, να κόβεται η ανάσα σου»⁹⁴. Οι χώροι επεξεργασίας, να σημειωθεί επιπλέον ότι ήταν μεγάλοι – ευρύχωροι, ενιαίοι χώροι, χωρίς σύστημα εξαερισμού, όπου για την εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού, οι όψεις οργανώνονταν με πολλά και εκτεταμένα συμμετρικά ανοίγματα. Κάποιο ρόλο αερισμού ίσως έπαιζαν οι φεγγίτες στα αετώματα των στεγών που εμφανίζονται σε μερικές καπναποθήκες.

⁹³ Ι. Σιναμίδης, Από το καπνόςπιτο στην καπναποθήκη. Η εξέλιξη της παραγωγικής διαδικασίας καπνού και της αρχιτεκτονικής του στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη, εισήγηση ΤΙΣΣΙΗ

⁹⁴ Σ. Ιωαννίδης, Ξάνθη 1870 - 1940, Ξάνθη, 1990, σελ. 117

Στα νεότερα κτίρια οι ανάγκες φωτισμού και η επιταγή της χρήσης καθορίζουν και εδώ το μέγεθος των ανοιγμάτων και διαμορφώνουν τη γεωμετρία τους. Έτσι, στα πρώτα επίπεδα, όπου γινόταν η αποθήκευση, υπήρχαν ανοίγματα μικρά σε μέγεθος και λίγα σε αριθμό και στα τελευταία επίπεδα σειρές μεγάλων παραθύρων, καθώς εκεί γινόταν η επεξεργασία. Γενικά οι νεότερες καπναποθήκες διατηρούν κοινά χαρακτηριστικά με τις προγενέστερες. Να σημειωθεί, όμως, πως τα ανοίγματα εδώ διαφοροποιούνται των παλαιότερων καπναποθηκών καθώς προστίθενται διπλά τζάμια στα παράθυρα για την εξασφάλιση των απαραίτητων για τον καπνό συνθηκών.

Τα **δομικά υλικά** που χρησιμοποιήθηκαν για το χτίσιμο των καπναποθηκών δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη ποικιλία, αλλά διαφέρουν ως προς τη χρονολόγηση των κτιρίων.

Στα πρώτα κτίρια η κατασκευή υλοποιείται με κύρια δομικά υλικά : την πέτρα [γρανίτης] και το ξύλο. Η πέτρα χρησιμοποιείται στους εξωτερικούς φέροντες τοίχους και το ξύλο αποτελεί το υλικό για την κατασκευή των υποστυλωμάτων και δοκαριών, καθώς και των πατόξυλων και σανίδων και της στέγης. Από ξύλο γίνεται επίσης, και η κατασκευή των κλιμακοστάσιων και των κουφωμάτων. Ως συνδετικό υλικό της λιθοδομής και ως επίχρισμα εξωτερικά χρησιμοποιείται το ασβεστοκονίαμα. Χαρακτηριστική η χρήση του μετάλλου στις καπναποθήκες τις περιόδου αυτής. Μέταλλο συναντάται : στο σκελετό του υπογείου [υποστυλώματα και δοκάρια], στα κάγκελα – κιγκλιδώματα των παραθύρων εξωτερικά, στα εσωτερικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια], στις σιδεριές που προφυλάσσουν τις πόρτες και τέλος, ως αγκύρια στις όψεις ή βοηθητικές λάμες στη σύνδεση δοκών [π.χ. δίδυμες δοκοί]. Χρήση μετάλλου, επίσης, έχουμε και στις μεταλλικές γέφυρες, όπου αυτές συναντώνται. Οι όψεις διακοσμούνται με πλίνθους, που τοποθετούνται περιμετρικά στα παράθυρα και στις ακμές των κτιρίων ως επιμελημένος διάκοσμος. Η επικάλυψη της στέγης είναι από κεραμίδια. Τέλος, χρησιμοποιείται επίστρωση πέτρας στα πατώματα του υπογείου.

Στα νεότερα κτίρια η φέρουσα κατασκευή υλοποιείται με οπλισμένο σκυρόδεμα – και η πλήρωση με πλίνθους. Η πέτρα τώρα τοποθετείται, σε ορισμένες περιπτώσεις, ως επένδυση των τοίχων εξωτερικά και η χρήση του ξύλου περιορίζεται μόνο στα κουφώματα και τα παντζούρια, τα οποία, όμως, σε κάποια κτίρια καπναποθηκών είναι μεταλλικά. Τα κλιμακοστάσια είναι επίσης, από οπλισμένο σκυρόδεμα με επικάλυψη μαρμάρου, ενώ τα πατώματα έχουν μωσαϊκό ή πλακάκια. Τα κτίρια αυτά καλύπτονται με δώμα που φέρει προστατευτικό κιγκλιδώμα ή στηθαίο και σε μερικές περιπτώσεις με στέγη αντί δώματος, η οποία είναι, επίσης, κατασκευασμένη από μπετόν με επικάλυψη από κεραμίδια. Έντονη είναι η χρήση των υαλότουβλων με σκοπό τη δημιουργία μεγάλων ανοιγμάτων, προς εξασφάλιση περισσότερου φωτισμού των ορόφων και των κλιμακοστασίων, όπου δημιουργούν φωτιστικές ζώνες σε κατακόρυφο αλλά και οριζόντιο άξονα. Στην πλειοψηφία τους, οι καπναποθήκες της ύστερης περιόδου έχουν εμφανές το κατασκευαστικό σύστημα τους σε όψη. Οι όψεις αντιμετωπίζονται γενικά με φονξιοναλιστική διάθεση, αντικατοπτρίζοντας τη λειτουργία του κτιρίου και διακρίνονται κυρίως για τη λιπότητα της εμφάνισής τους με το διάκοσμο, κατά κύριο λόγο, ανύπαρκτο. Χαρακτηριστικές είναι τέλος, στα κτίρια αυτά την ύστερης περιόδου, οι οριζόντιες ζώνες που τρέχουν περιμετρικά σε όψη. Τα νεώτερα κτίρια των καπναποθηκών αποτελούν ευκρινείς όγκους με αυστηρή γεωμετρική πρόσοψη, όπου η μονολιθικότητα του όγκου τους αποσυμπιέζεται με τις γραμμικές αδιάκοπες λωρίδες των πλακών και των φεγγιτών διατρέχουν περιμετρικά τις όψεις, τονίζοντας την οριζόντια διάσταση και προσδίδοντας, ρυθμό και γραμμικότητα.

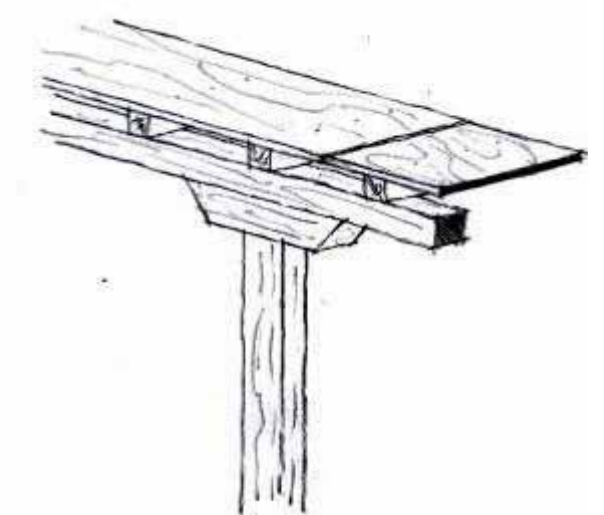
Ξεφύλλισμα στους χώρους επεξεργασίας: μεγάλοι – ευρύχωροι, ενιαίοι χώροι. Η οργάνωση των όψεων με πολλά και εκτεταμένα συμμετρικά ανοίγματα εξασφαλίζει ομοιόμορφο και ικανοποιητικό φωτισμό. Η εργασία πραγματοποιείται πλησίον των παραθύρων

Οι όψεις των καπναποθηκών διαμορφώνονται με συμμετρικά ανοίγματα που εξασφαλίζουν τον απαραίτητο για την εργασία φωτισμό στο εσωτερικό

Οι φεγγίτες της στέγης ενισχύουν τον φωτισμό στο εσωτερικό

Το ξύλο αποτελεί το υλικό για την κατασκευή των υποστυλωμάτων και δοκαριών, καθώς και των πατόξυλων και σανίδων.

Εσωτερικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια]

Φεγγίτης στη στέγη

Το ξύλο αποτελεί το υλικό για την κατασκευή των υποστυλωμάτων και δοκαριών, καθώς και των πατόξυλων και σανίδων για τις καπναποθήκες των πρώτων χρόνων.

Καπναποθήκη στην οδό Παλαιολόγου. Φέρουσα κατασκευή από οπλισμένο σκυρόδεμα

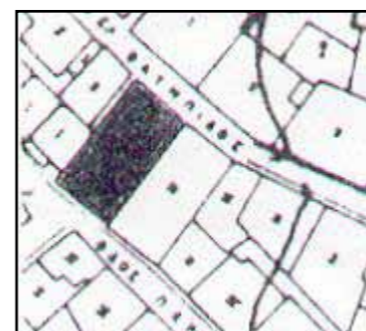
Καπναποθήκη στην οδό Δαγκλή. Φέρουσα κατασκευή από οπλισμένο σκυρόδεμα, τα ανοίγματα μορφώνονται με υαλότουβλο

5.2 Θέση των καπναποθηκών στον ιστό

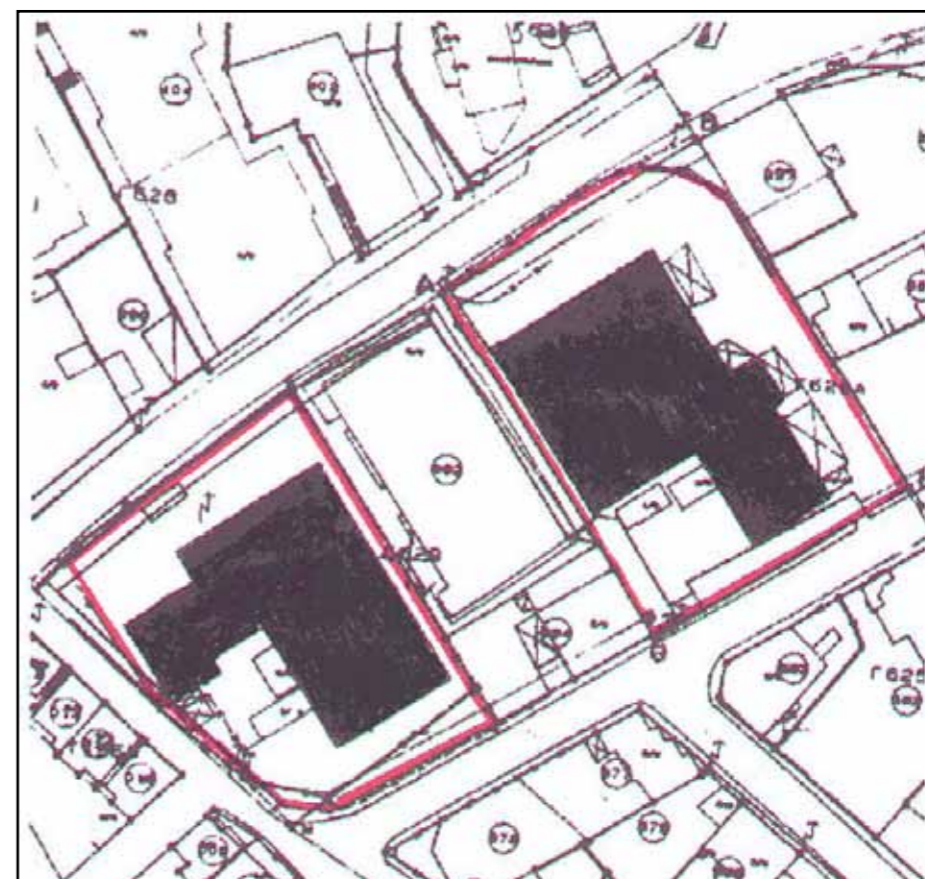
Στην προσέγγιση και κατανόηση των στοιχείων που αφορούν το κτιριακό βιομηχανικό αποθέματος της πόλης της Καβάλας συγκαταλέγεται η θέση τους στον ιστό, η γειτνίαση, η επαφή με άλλα οικοδομήματα ή η αυτοτέλεια και απομόνωσή τους. Έτσι, δύναται η θεώρηση και διάκριση της θέσης των καπναποθηκών στον αστικό ιστό σε 2 κατηγορίες :

1. Η θέση των καπναποθηκών ως προς τα άλλα κτίρια
2. Η θέση των καπναποθηκών μεταξύ τους

Στην πρώτη κατηγορία η θέση τους δεν παρουσιάζει ποικιλία, καθώς τις περισσότερες φορές επικρατεί η ίδια εικόνα. Τα πρώτα κτίρια των καπναποθηκών βρίσκονται σε επαφή με τα γειτνιακά κτίρια με μία ή περισσότερες πλευρές τους. Εικόνα αναμενόμενη, αν αναλογιστεί κανείς τα αποτελέσματα της ραγδαίας οικοδομικής δραστηριότητας της πόλης στα 1970, που κρίνεται άναρχη και δίχως προγραμματισμό. Ανάλογη και η εικόνα των νεότερων καπνομάγαζων που οικοδομήθηκαν στη συνέχεια και χωροθετήθηκαν και αυτά στο κέντρο της πόλης. Εξαιρεση αποτελούν 2 κτίρια που χτίστηκαν στο Περιγιάλι, προς την έξοδο της πόλης και είναι κατά κάποιον τρόπο περίοπτα, καθώς διαθέτουν μεγάλο οικόπεδο.

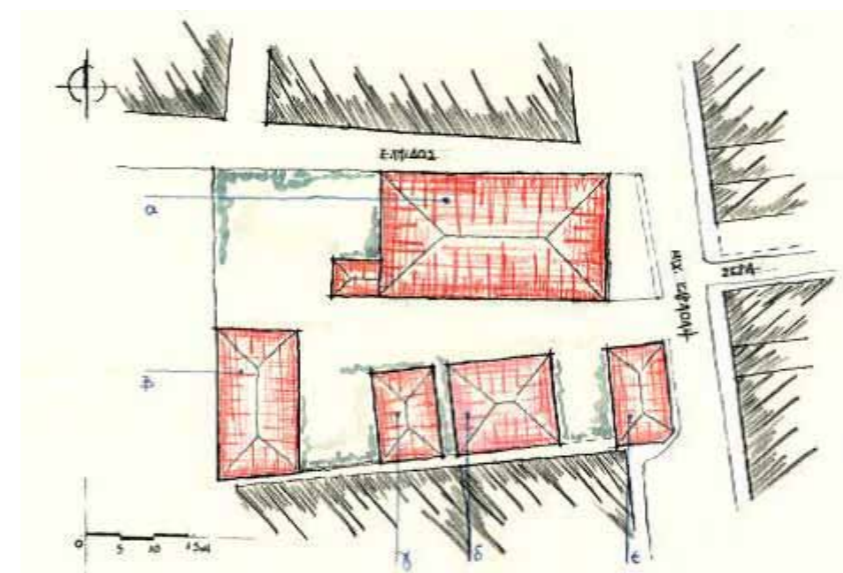
Θέση των καπναποθηκών ως προς τα άλλα κτίρια
α. οδός Αμύντα - πάροδος
β. οδός Καράγου

Καπναποθήκες στο Περιγιάλι [οδός Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού]

Η οδός Βενιζέλου στις αρχές του 20 αιώνα και σήμερα. Το νέο περιβάλλον που προκύπτει είναι διάφορο της προγενέστερης κατάστασης

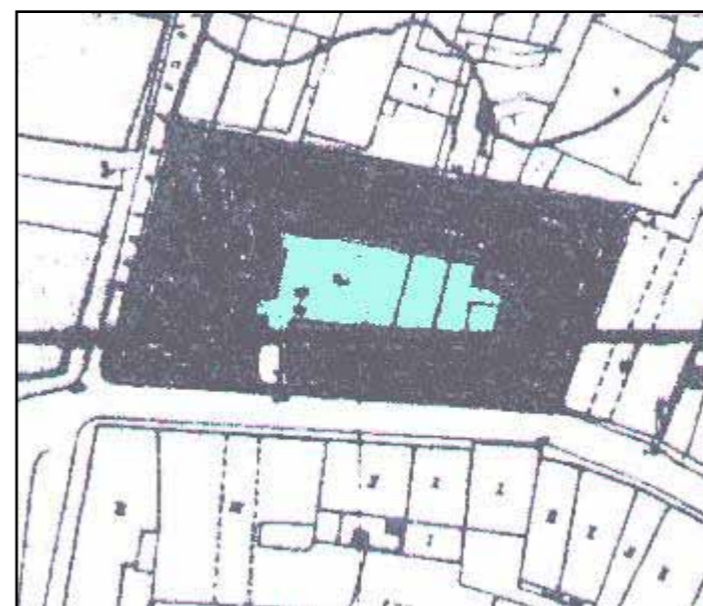
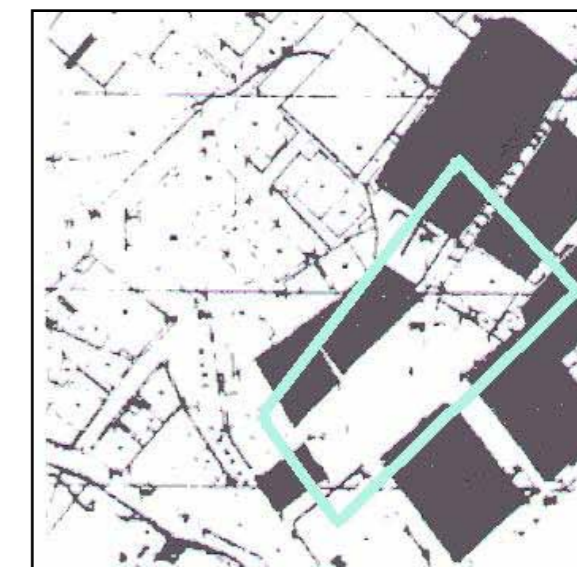
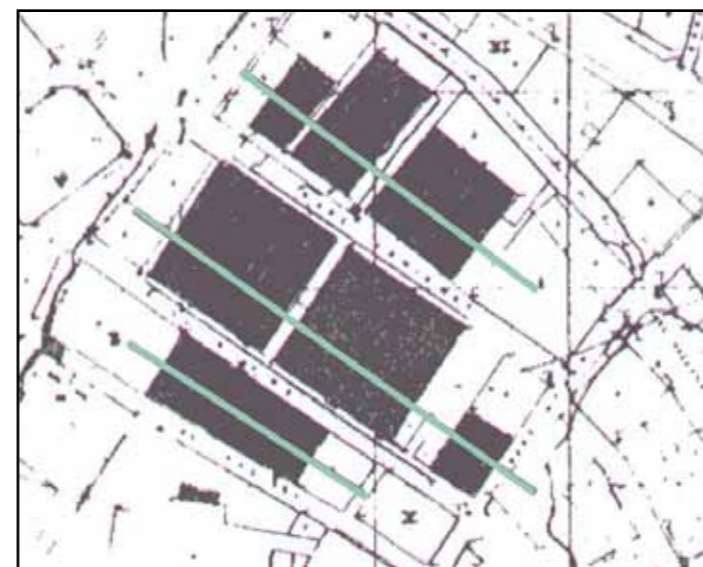
Συγκρότημα καπναποθηκών στην Ξάνθη. Κεντρικό κτίριο επεξεργασίας καπνού, αποθήκη ανεπεξέργαστου καπνού, αποθήκη επεξεργασμένου καπνού, κτίριο διοίκησης, κατοικία

Ως προς τη θέση των καπναποθηκών μεταξύ τους και τον τρόπο ένταξης στον ιστό, παρατηρούνται 2 επιμέρους περιπτώσεις : στην πρώτη τα κτίρια εμφανίζονται **μεμονωμένα** και ανεξάρτητα, ενώ στη δεύτερη εμφανίζονται σε **συγκροτήματα**.

Τα πρώτα κτίρια καταλαμβάνουν την έκταση ολόκληρου οικοδομικού τετραγώνου. Τότε η πανταχόθεν ελεύθερη ένταξή τους στο οικόπεδο ευνοούσε σημαντικά τη δυνατότητα φυσικού φωτισμού. Για τα μεμονωμένα κτίρια που συναντάμε σήμερα στον ιστό, βέβαια, είναι πιθανό να ανήκαν στο παρελθόν και αυτά σε συγκροτήματα καπναποθηκών που όμως διασπάστηκαν - κατεδαφίστηκαν σε κάποια χρονική περιοχή. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα στην οδό Βενιζέλου, όπου άλλοτε υπήρχαν τα περισσότερα κτίρια και σήμερα έχει απομείνει μόνο ένα.

Για τα συγκροτήματα, ανάλογα με τη θέση των κτιρίων διακρίνονται σε 3 κατηγορίες :

1. Σύνολα κτιρίων σε σειρά, καθώς εμφανίζονται πολλά κτίρια [τρία ή τέσσερα συνήθως] μαζί σε παράταξη, με διαδρόμους μεταξύ τους ή χωρίς [σχηματίζοντας μεσοτοιχίες μεταξύ τους]
2. Σύνολα κτιρίων που οργανώνονται γύρω από μια μικρή πλατεία
3. Σύνολα κτιρίων που δημιουργούν αίθριο

Συγκροτήματα καπναποθηκών
 1] Κτίρια σε σειρά [οδοί Νίκης και Δαμιανού]
 2] Γύρω από πλατεία [πλατεία Ελευθερίας]
 3] Με αίθριο [οδός Μ. Αλεξάνδρου και Αβέρωφ]

5.3 Διάρθρωση χώρων – χωροθέτηση χρήσης – λειτουργική οργάνωση

Οι λειτουργίες που στεγάζουν τα κτίρια των καπνεμπορικών επιχειρήσεων στην περιοχή της Καβάλας, κατά γενική ομολογία, είναι η αποθήκευση, η επεξεργασία και οι χώροι διοίκησης. Οι παλαιότερες καπναποθήκες αποτελούνται από χώρους επεξεργασίας, χώρους αποθήκευσης και χώρους διοίκησης - γραφεία. Σε ότι αφορά την αποθήκευση του καπνού, αυτή αποτελεί βασική χρήση και αναπόσπαστο κομμάτι του χώρου των καπναποθηκών, καταλαμβάνοντας είτε το σύνολο των κτιρίων είτε το μεγαλύτερο μέρος αυτών όταν τα γραφεία και η επεξεργασία δηλαδή δεσμεύουν μέρος του χώρου. Ίσως σε όλα αυτά να οφείλεται και η ονομασία των κτιρίων ως «καπναποθήκες».

Οι απαιτήσεις του χώρου αποθήκευσης είναι λίγες και αφορούν, όπως αναφέρθηκε, την εξασφάλιση ικανοποιητικών συνθηκών περιβάλλοντος [υγρασία, φωτισμός, αερισμός] για τα καπνά και δυνατότητα εύκολης ταξινόμησης και μεταφοράς των επεξεργασμένων ή χωρικών δεμάτων.

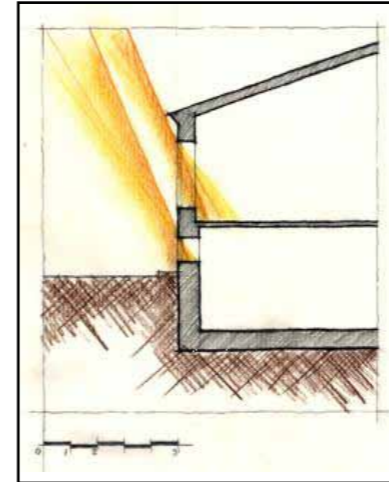
Η πρώτη συνθήκη διασφαλίζεται από την ύπαρξη ανοιγμάτων περιμετρικά του κτιρίου που σε συνδυασμό, σε ορισμένες περιπτώσεις, με τις μικρές οπές [φεγγίτες] χαμηλότερα αυτών δημιουργούν το κατάλληλο ρεύμα αέρος και προϋποθέσεις φυσικού αερισμού σε κάθε όροφο. Επιπλέον, ήταν απαραίτητη η ύπαρξη υπόγειου χώρου ο οποίος χρησιμοποιούνταν για την αποθήκευση των δεμάτων καπνού που αγόραζε ο καπνέμπορος. Το υπόγειο, ως υπόσκαφος χώρος, συγκέντρωνε κάποια ποσοστά υγρασίας τα οποία ευνοούσαν το στάδιο της συντήρησης του καπνού. Η υγρασία των υπόγειων χώρων σίγουρα διευκόλυνε τη συντήρησή τους, ωστόσο ήταν αναγκαίο να είναι ελεγχόμενη προκειμένου να βρεθούν τα καπνόφυλλα στις επιθυμητές συνθήκες. Οι συνθήκες αυτές μπορούσαν εύκολα να δημιουργηθούν με την χρήση, ομοίως, των περιμετρικών ανοιγμάτων που επέτρεπαν τον αερισμό του χώρου, όποτε κρινόταν απαραίτητος. Η θέση τους χαμηλά στην τομή και οι περιορισμένες διαστάσεις τους εμπόδιζαν το φως του ήλιου να περάσει στο εσωτερικό και έτσι η θερμοκρασία διατηρούνταν κατά το δυνατό σταθερή.

Η δεύτερη συνθήκη, από την πλευρά της, απαιτεί μεγάλους ελεύθερους χώρους με δυνατότητα προσαρμογής στις ανάγκες που δημιουργούνται από τη συνεχή μετακίνηση του εμπορεύματος. Έτσι, οι μεγάλες κατόψεις με τον ελεύθερα διατεταγμένο κάναβο υποστυλωμάτων μέσα τους αποτελούν την συνήθη εικόνα ενός χώρου αποθήκευσης που εξασφαλίζει την ροικότητα του χώρου και την ευελιξία της διάταξης των «κρεβαταριών», όπως χαρακτηριστικά ονομάζονται οι ξύλινες κατασκευές πάνω στις οποίες τοποθετούνται τα χωρικά ή εμπορικά δέματα καπνού. Στην περίπτωση της αποθήκευσης στην υπόγεια στάθμη, η αποθήκευση του ακατέργαστου προϊόντος σε επίπεδο ελάχιστα χαμηλότερα από αυτό του δρόμου διευκόλυνε σημαντικά τη μεταφορά των δεμάτων, είτε μετά την αγορά τους από τον παραγωγό, είτε μετά την πώληση του επεξεργασμένου προϊόντος σε εμπόρους.

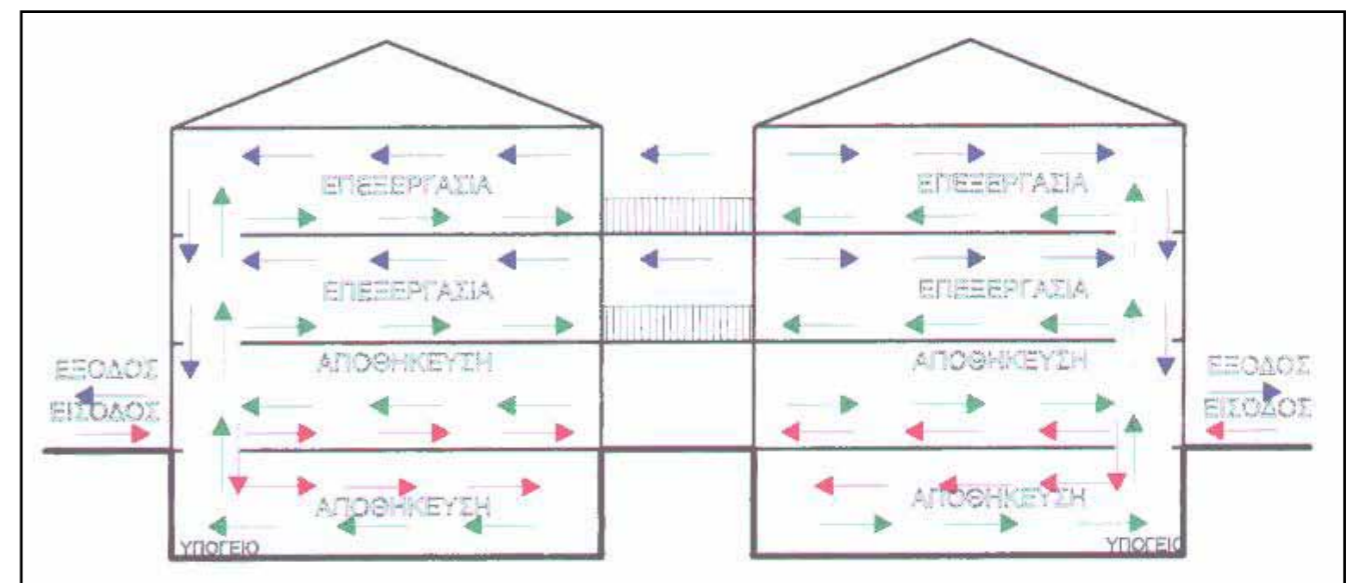
Η επεξεργασία των καπνών με τη σειρά της, συνήθως τοποθετείται στους δύο τελευταίους ορόφους του κτιρίου. Η επιλογή στηρίζεται σε κριτήρια που έχουν αναφερθεί προηγουμένως και προσδιορίζουν πως οι όροφοι δεν ήταν ιδιαίτερα κατάλληλοι για την αποθήκευση. Οι απαιτήσεις του χώρου επεξεργασίας δεν είναι τόσο σημαντικές ώστε να προβλέπονται κατά την μελέτη και κατασκευή των καπναποθηκών. Βέβαια οι χώροι στους οποίους αργότερα στεγάζεται η επεξεργασία των καπνών υφίστανται κάποιες αλλαγές στο εσωτερικό τους, με οπές στο μεταξύ των ορόφων δάπεδο ώστε να επιτυγχάνεται η κατακόρυφη επικοινωνία με τη χρήση κυλιόμενων ιμάντων των μηχανημάτων.

Η επεξεργασία και η αποθήκευση άλλοτε γίνεται στο ίδιο σώμα - ίδιο κτίριο και άλλοτε σε σχέση και σε συνδυασμό με τις γειτονικές καπναποθήκες. Στην πρώτη περίπτωση, στα πρώτα επίπεδα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, γίνεται η αποθήκευση των καπνών και στα τελευταία και

Η θέση των ανοιγμάτων των υπογείων χώρων είναι χαμηλά στην τομή και οι περιορισμένες διαστάσεις τους εμπόδιζαν το φως του ήλιου να περάσει στο εσωτερικό και έτσι η θερμοκρασία διατηρούνταν κατά το δυνατό σταθερή.

Γέφυρες από μέταλλο ή από οπλισμένο σκυρόδεμα, συνδέουν κτίρια που είναι σε γειτνίαση

Διάγραμμα 1: Κτίρια σε γειτνίαση

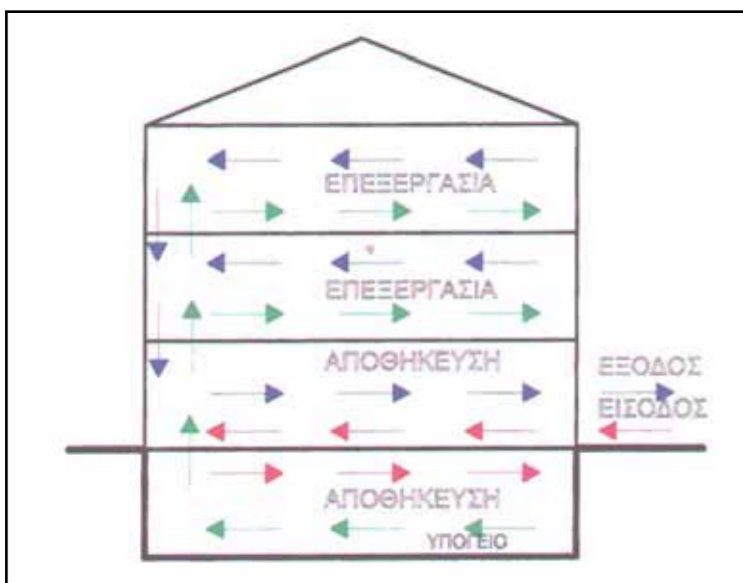

Τα ανοίγματα στο ισόγειο είναι λίγο μικρότερα από αυτά των υπερκείμενων ορόφων και στο μεσοπάτωμα ή πρώτο όροφο, αντιστοίχως μικρότερων διαστάσεων των παραθύρων των ανώτερων επιπέδων

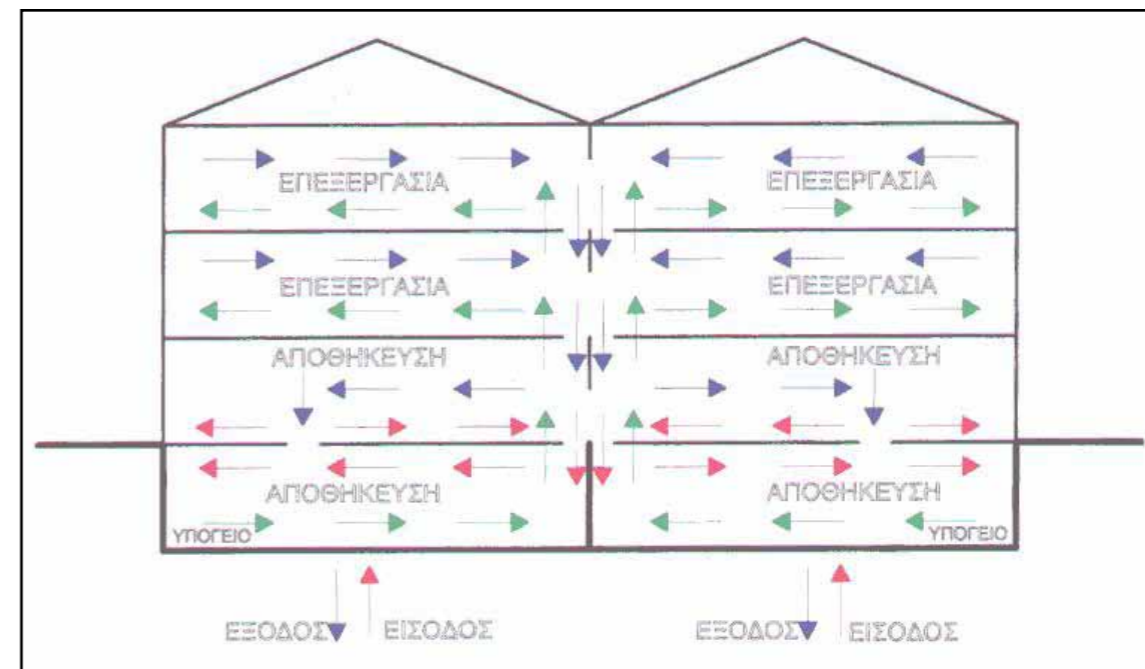
ανώτερα η επεξεργασία. Στη δεύτερη περίπτωση, τα κτίρια είναι σε γειτνίαση και συνδέονται με γέφυρες, δημιουργώντας ένα «σύστημα καπναποθηκών» σε αλληλουχία - συγκροτήματα καπναποθηκών, ενώ η επεξεργασία και η αποθήκευση γίνεται με τον ίδιο τρόπο που παρατηρείται και στις μεμονωμένες – ανεξάρτητες καπναποθήκες. Ο απόλυτος χρονικός εντοπισμός αυτής της διαφοροποίησης δεν είναι ευδιάκριτος. Ωστόσο, η εμφάνιση των γεφυρών, που είναι κατασκευασμένες είτε από μέταλλο, είτε από μπετόν, μπορεί να οδηγήσει σε κάποιο χρονικό προσδιορισμό ανάλογο με τη χρήση του υλικού ανά περίπτωση. Η παρουσία τους, βέβαια, υποδηλώνει πιθανές ενοποιήσεις ιδιοκτησιών και επεκτάσεις, λόγω έλλειψης επαρκούς χώρου για την ομαλή λειτουργία των διαδικασιών.

Οι χώροι επεξεργασίας [σαλόνια] βρίσκονται στα τελευταία και ανώτερα επίπεδα [2ο όροφο και πάνω]. Αυτοί είναι ενιαίοι χώροι με μεγάλα, μακρόστενα ανοίγματα για καλύτερο φωτισμό, που εξυπηρετούσαν την επεξεργασία. Αντίθετα, οι χώροι αποθήκευσης βρίσκονταν στα χαμηλότερα επίπεδα [ισόγειο, υπόγειο και μεσοπάτωμα όπου αυτό συναντάται] και είναι αντιστοιχώς τάξης μεγέθους με τους υπερκείμενους χώρους επεξεργασίας. Σε ορισμένες καπναποθήκες, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, είχε κατασκευαστεί και μεσοπάτωμα, ένας όροφος δηλαδή, μικρότερου ύψους από τους υπόλοιπους το δάπεδο του οποίου δεν έφτανε ως τον τοίχο της πρόσοψης. Λειτουργούσε έτσι, σαν εσωτερικός εξώστης και τόνιζε την είσοδο αφήνοντάς της δώροφο ύψος. Σε πολλές περιπτώσεις στον χώρο αυτό συγκεντρώνονταν οι ενδιαφερόμενοι αγοραστές επεξεργασμένου καπνού, προκειμένου να έρθουν σε επαφή με τους καπνέμπορους, καθώς και να αξιολογήσουν δείγματα του προϊόντος⁹⁵.

Τα ανοίγματα στο υπόγειο είναι ευκρινώς μικρότερα και συνήθως κλειστά, ενώ στο ισόγειο λίγο μικρότερα από αυτά των υπερκείμενων ορόφων και στο μεσοπάτωμα, επίσης, αντιστοιχώς μικρότερων διαστάσεων των παραθύρων των ανώτερων επιπέδων. Η αποθήκευση, άλλωστε, και η συντήρηση των καπνών απαιτούσαν, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο ειδικές συνθήκες περιβάλλοντος. Τα κτίρια των καπναποθηκών, όπως και αλλά αντιστοιχά βιομηχανικά, είναι απόρροια της λειτουργίας - μία ανάγνωση των διαδικασιών αποτυπωμένη σε χώρο.

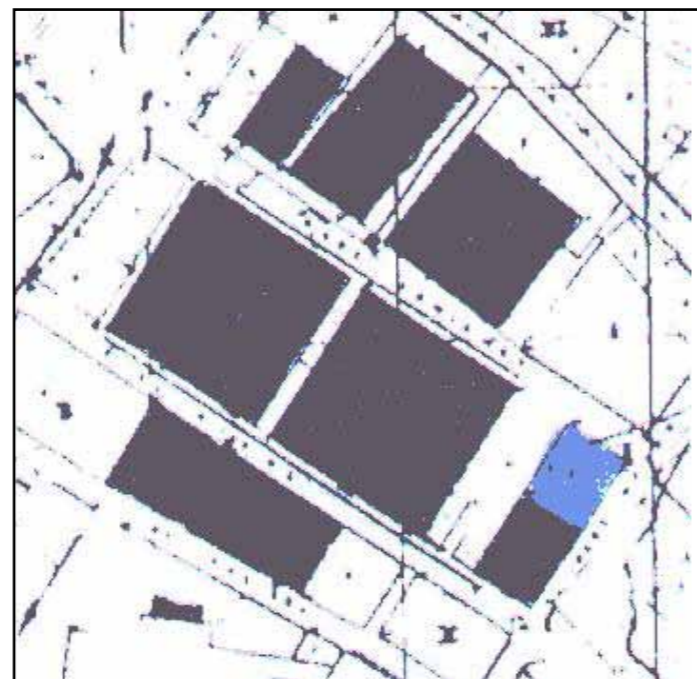
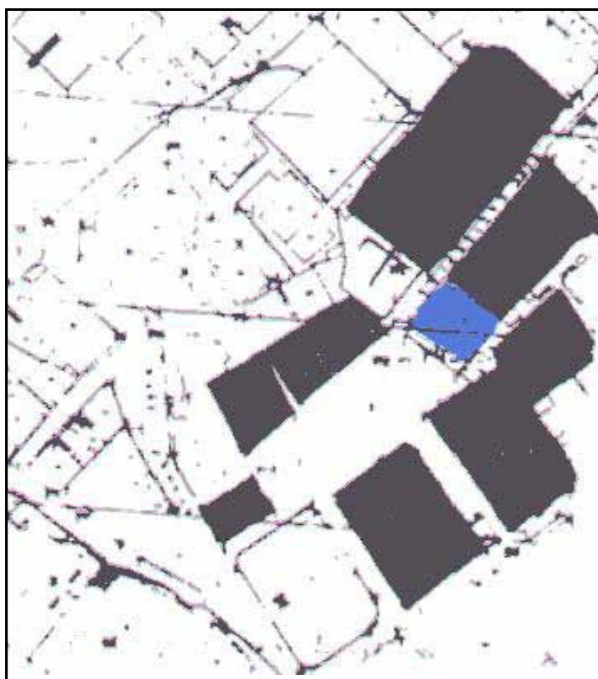

Διάγραμμα 2: Κτίρια μονόχωρα

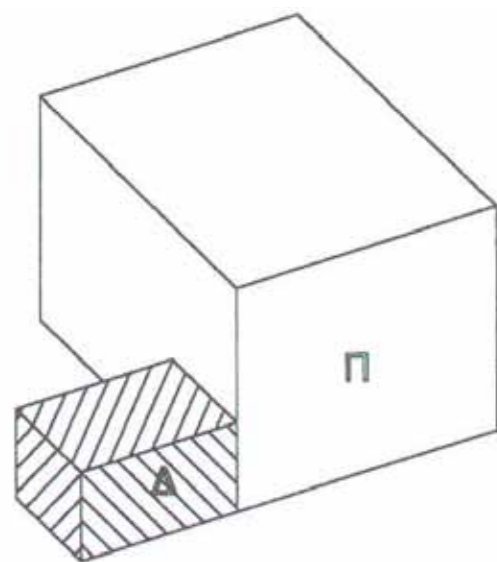
Διάγραμμα 2: Κτίρια με 2 χώρους

⁹⁵ Οι χώροι αυτοί ονομάζονταν «βιζιτιέρες» και ήταν εξοπλισμένοι με έπιπλα που συχνά οι έμποροι έφερναν από τα ταξίδια τους στην Ευρώπη. [Πλιάκα Εύη, Σιναμιδής Ιορδάνης ερευνητική εργασία ΔΠΘ, Ξάνθη 2004]

Χώροι διοίκησης - γραφεία

Κτίρια γραφείων συγκροτημάτων : πλατεία Ελευθερίας και οδού Δαμνανού

Χώροι διοίκησης και παραγωγής στα νεότερα κτίρια

Νεότερα κτίρια καπναποθηκών στην πόλη της Καβάλας

Οι χώροι διοίκησης - γραφεία ως αυτόνομα και αυτοτελή κτίρια εμφανίζονται σπανίως στην πόλη της Καβάλας. Λίγα είναι τα κτίρια γραφείων που ανήκαν σε ξένους εμπορικούς οίκους και χτίζονταν κοντά στα συγκροτήματά τους - επιχειρήσεις. Σπανίως, επίσης, εμφανίζονται γραφεία ως χώροι στα κτίρια των καπναποθηκών.

Επιπλέον, όσον αφορά στους χώρους γραφείων και όπου αυτοί συναντώνται, δεν είναι εντελώς ξεκάθαρα τα κριτήρια με τα οποία επιλέγεται η θέση τους και αν αυτή ήταν προμελετημένη από την κατασκευή της καπναποθήκης, ή προέκυψε αργότερα σύμφωνα με τις ανάγκες τις κάθε εταιρίας. Γεγονός είναι πάντως ότι σε ελάχιστα παραδείγματα διαφοροποιούνται οι όψεις των κτιρίων στα ανάπτυξης των γραφείων του ενώ δεν υπάρχει κάποια προτίμηση ή κάποια θέση ευνοϊκή για την χωροθέτηση τους σε αυτό. Τέλος, όσον αφορά σε υπόλοιπες χρήσεις εντός καπναποθηκών, χώροι υγιεινής φαίνεται πως υπήρχαν μέσα σε ελάχιστα κτίρια και όπου συναντώνται αποτελούν μεταγενέστερη προσθήκη.

Όσον αφορά στην διάρθρωση των χώρων, οι περισσότερες καπναποθήκες είναι μονόχωρες χωρίς να λείπουν και αυτές που διαμορφώνονται με δύο, τρεις και τέσσερις χώρους. Οι χώροι των καπναποθηκών είναι ενιαίοι με διάφορα σχήματα - τύπους κάτοψης, και κατά κύριο λόγο μακρόστενοι με πλάτος κάτοψης από 7 - 14 μ. για μονόχωρες, που κατά περίπτωση φτάνει τα 22 μ., από 11 - 15 μ. για αυτές που αρθρώνονται με δύο χώρους, 11 μ. για τους τρεις χώρους και 7 - 12 μ. για τους τέσσερις. Η επικοινωνία των χώρων είναι κατακόρυφη [κλιμακοστάσια και ανελκυστήρες αργότερα σε μεταγενέστερη φάση], αλλά και οριζόντια καθώς οι χώροι επικοινωνούν με εσωτερικά ανοίγματα. Γενικά παρατηρείται μια ροϊκότητα χώρων και άμεση επικοινωνία όλων των χώρων μεταξύ τους είτε στο οριζόντιο επίπεδο είτε στο κατακόρυφο με τη χρήση ανελκυστήρα ή κλιμάκων. Κατά κύριο λόγο, όμως, η κυρίαρχη κίνηση στους χώρους των καπναποθηκών που εξετάζουμε είναι η κατακόρυφη καθώς ταυτίζεται με την κίνηση που ακολουθεί ο καπνός στην πορεία του από τους χώρους αποθήκευσης μετακινούμενος σε όλους σχεδόν τους χώρους της καπνοθήκης.

Στα νεότερα κτίρια, η επεξεργασία και η αποθήκευση πραγματοποιείται στο ίδιο κελύφος - ίδιο κτίριο. Οι χώροι επεξεργασίας και αποθήκευσης είναι μακρόστενοι χώροι και τα πλάτη των κατόψεων ποικίλουν. Η επικοινωνία γίνεται και εδώ κατά κύριο λόγο κατακόρυφα. Η διοίκηση και οι χώροι γραφείων ή καταλαμβάνουν το δικό της κτίριο δίπλα στην παραγωγή και σε άμεση επαφή ή βρίσκονται εντός κελύφους, στο ισόγειο επίπεδο των κτιρίων σε αμεσότητα με τις υπόλοιπες χρήσεις. Όσον αφορά στους χώροι υγιεινής - wc, αυτοί υπάρχουν σε όλα τα κτίρια και καταλαμβάνουν θέση εντός κτιρίου.

Η **ροή παραγωγής**, ανάλογα με την άρθρωση των χώρων διακρίνεται στις εξής περιπτώσεις:

1. Για τα μονόχωρα και αυτά με δύο, τρεις και τέσσερις χώρους, η επεξεργασία και η αποθήκευση γίνεται στο ίδιο κτίριο.
2. Για τα κτίρια που είναι σε γεινίαση, η επεξεργασία και η αποθήκευση γίνεται με συνεργασία των κτιρίων που συνδέονται μέσω γεφυρών.

Όμοια είναι και η ροή παραγωγής και στα νεότερα κτίρια. Η ροή της παραγωγής γίνεται κατακόρυφα στα μονόχωρα και νεότερα κτίρια, ενώ σε αυτά με τους δύο και πάνω χώρους και σε αυτά που συνδέονται με γέφυρες γίνεται κατακόρυφα και οριζόντια.

5.4 Ογκοπλασία κτιρίων

Ο όγκος αποτελεί την πρώτη παράμετρο που αντιληπτικά αναγιγνώσκει ένας επισκέπτης του χώρου κατά την πρώτη επαφή του με αυτό. Αναζητώντας τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του όγκου των κτιρίων θα εξετάσουμε αναλυτικά τους παράγοντες που τον επηρεάζουν : το ύψος, το σχήμα της κάτοψης και το είδος της στέγασης στην περιοχή της Καβάλας. Όσον αφορά τη στέγαση των κτιρίων, η διαμόρφωση της επιφέρει αξιοσημείωτες αλλαγές τόσο στη χωρικότητα όσο και τη μορφή των καπναποθηκών.

Σε πρώτη φάση οι καπναποθήκες στην πόλη της Καβάλας ήταν διώροφες κατασκευές. Στη συνέχεια, σε δεύτερη φάση, αρχίζουν να κτίζονται πολυώροφες με ύψος ως και 6 ορόφους με ή χωρίς υπόγειο. Οι καπναποθήκες της εποχής αυτής σε όλες τις πόλεις είναι πολύ μεγαλύτερες, πολυώροφες και μόνο στην Ξάνθη εξακολουθούν να είναι διώροφες με υπόγειο⁹⁶. Ο όγκος τους είναι αρχικά μικρός με δίρριχτη συνήθως στέγη και στη συνέχεια γίνεται μεγάλος με παρόμοια στέγαση. Κατά την πλειοψηφία των κτιρίων, μάλιστα, οι όγκοι τους δεν είναι καθαρά γεωμετρικοί αφού το σχήμα της κάτοψης, που επαναλαμβάνεται στους περισσότερους ορόφους, είναι ακανόνιστο ακολουθώντας εφαιπτομενικά τις πλευρές των οικοπέδων τους. Έτσι, συνήθως συναντώνται ακανόνιστοι [τραπεζοειδές και τραπέζιο σχήμα κάτοψης]. Να σημειωθεί πως δεν λείπουν, όμως, και οι περιπτώσεις απλού ορθογωνικού όγκου που φέρει δίρριχτη συνήθως στέγη με αετώματα, που συμπληρώνουν το μέγεθος. Ο όγκος των καπναποθηκών είναι επιμήκης, στενομέτωπος ή πλατυμέτωπος ως προς την κύρια όψη του κτιρίου. Εσωτερικά το ύψος των χώρων ποικίλει ανά επίπεδο. Ξεκινώντας από το ισόγειο, εμφανίζονται ύψη από 2.90 - 3.20 μ., στο μεσοπάτωμα, όπου αυτό υπάρχει, ύψη χαμηλότερα έως 2.50 μ., ενώ στους ορόφους τα ύψη ποικίλουν από 2.70 - 2.90 μ. Όσον αφορά το τελευταίο επίπεδο, παρουσιάζει ύψη μεγαλύτερα από αυτά των άλλων ορόφων και κατά περίπτωση, όπου δεν υπάρχει ψευδοροφή, καταλαμβάνει το ύψος της στέγης.

Ως προς τα νεότερα κτίρια, ο όγκος είναι μεγάλος, υψηλός, συμπαγής και βαρύς, με οριζόντια συνήθως οροφή. Τα μικρά οικόπεδα της περιοχής, οι νέοι τρόποι επεξεργασίας και αποθήκευσης των καπνών και η μηχανοποίηση της παραγωγής ευνόησαν την καθ' ύψος ανάπτυξη των κτιρίων. Πρόκειται συνήθως για απλούς ορθογωνικούς όγκους, κτίρια περίοπτα και επιβλητικά, λόγω του χώρου που καταλαμβάνουν, με ένα τυπικό βιομηχανικό εσωτερικό και κατά περίπτωση συνδυάζονται με μικρό αυτόνομο κτίριο για τη διοίκηση. Οι όγκοι των κτιρίων, κατά μείζονα λόγο, υπακούουν πιστά στα ιδεατά γεωμετρικά στερεά των οικοδομικών κανονισμών.

⁹⁶ Σ. Αγγελούδη – Ζαρκάδα, ό.π., ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

Διώροφη κατασκευή

Πολυόροφη κατασκευή

Διώροφη καπναποθήκη της πρώτης περιόδου

Πολυόροφη καπναποθήκη - νεότερο κτίριο της ύστερης περιόδου

Καπναποθήκες του M. L. Herzog et Cie
στην οδό Δαμιανού [φώτ. του 1986]

Καπναποθήκες στην οδό Φιλίππου 14, 12 και
Ηπείρου [φώτ. του 1990]

Καπναποθήκες στην οδό Ηπείρου
[φώτ. του 1990]

5.5 Τυπολογικά χαρακτηριστικά

Η αναλυτική τυπολογική διεύρυνση των κτισμάτων επιτρέπει την εκτίμηση των ιδιαίτερων ποιοτήτων και χαρακτηριστικών τους και διευκολύνει στην διεξαγωγή συμπερασμάτων. Η κατάταξη των καπναποθηκών και η ανεύρεση συγκεκριμένων τύπων που προκύπτουν με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά τους, είναι επίπονη εργασία και απαιτεί κατάλληλη επιλογή στοιχείων, έτσι ώστε να προκύψουν σωστά αποτελέσματα. Η σωστή και απρόσκοπτη επεξεργασία του καπνού συνδεόταν άρρηκτα με τους χώρους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των καπνομάγαζων, ενώ υπαγόρευε τη λειτουργική και κατά συνέπεια τυπολογική οργάνωση των κτιρίων. Το εσωτερικό των καπναποθηκών είναι ενιαίο. Η ανάγκη, λοιπόν για ενιαίο χώρο εργασίας εξασφαλίστηκε με την ορθογωνική ελεύθερη κάτοψη, την οποία διέκοπταν μόνο οι συστοιχίες των υποστυλωμάτων. Αν και συναντάμε και άλλους τύπους κάτοψης, η ορθογωνική χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα γιατί οργάνωνε λειτουργικά το εσωτερικό σε δύο ζώνες εργασίας, κατά μήκος των μεγάλων πλευρών, δηλαδή στις φωτιζόμενες από τα παράθυρα περιοχές, αφήνοντας ανάμεσά τους άνετο διάδρομο για τη μεταφορά του προϊόντος. Στην επεξεργασία του καπνού, το φως παίζει κυρίαρχο ρόλο, η εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού, γι' αυτό και οι μονάδες παραγωγής αποτελούν αυτόνομες κατακόρυφες στήλες, ενώ ο καταμερισμός των εργασιών σε κάθε μονάδα πραγματοποιείται ανά επίπεδα.

Κάθε καπναποθήκη λειτουργούσε είτε ως μοναδική, είτε ως συγκρότημα δύο ή περισσότερων μονάδων παραγωγής. Συνοπτικά δύνανται να θεωρήσουμε τους παρακάτω τύπους:

1. Μονόχωρος I
2. Εν σειρά

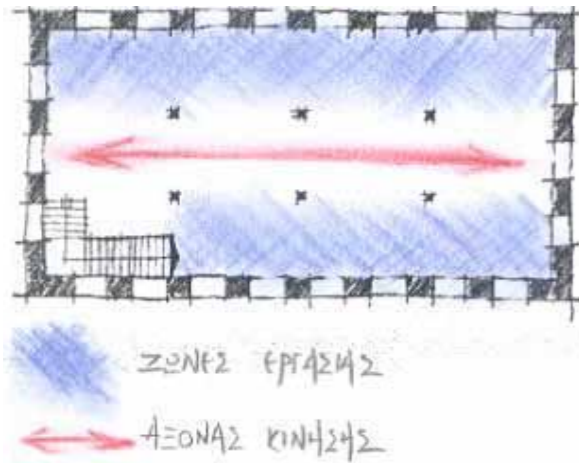
1. Ο **Μονόχωρος I** είναι δρομικής κάτοψης, συνήθως 2 – 5 ορόφων, που ανάλογα τη μορφή του οικοπέδου που καταλαμβάνει, ορίζεται και το σχήμα της [συνήθως τραπέζιο]. Η κάτοψη αποτελείται από 1 – 4 σειρές υποστυλωμάτων. Η επιλογή του μονόχωρου τύπου έγκειται στην ανάγκη ύπαρξης ενιαίας κάτοψης. Η επεξεργασία του καπνού προϋποθέτει τη συνεργασία των ντεξιδών με τις πασταλιτζίδες, επομένως η τοποθέτησή τους σε κοινό χώρο επιταχύνει τη διαδικασία. Η ανάγκη, λοιπόν για ενιαίο χώρο εργασίας εξασφαλίστηκε με την ορθογωνική - τραπεζοειδή ελεύθερη κάτοψη, την οποία διέκοπταν μόνο οι συστοιχίες των υποστυλωμάτων. Ο τύπος αυτός χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα γιατί οργάνωνε λειτουργικά το εσωτερικό σε δύο ζώνες εργασίας, κατά μήκος των μεγάλων πλευρών, δηλαδή στις φωτιζόμενες από τα παράθυρα περιοχές, αφήνοντας ανάμεσά τους άνετο διάδρομο για τη μεταφορά του προϊόντος.

2. Συνήθης είναι η περίπτωση γειτονικών κτισμάτων είτε τοποθετημένα **εν σειρά**, με κοινή μεσοτοιχία, είτε σε μικρή απόσταση το ένα από το άλλο αφήνοντας μεταξύ τους κενό, διάστασή του οποίου ήταν αποτρεπτική για τον φωτισμό της συγκεκριμένης πλευράς από τυχόν ανοίγματα. Λειτουργούσε ως αρμός διαστολής μεταξύ των κτιρίων και ήταν ένας τρόπος δημιουργίας ασυνέχειας στις όψεις πετυχαίνοντας διαμπερότητα και οπτικές φυγές ανάμεσα σε δύο παράλληλους δρόμους⁹⁷. Ο τύπος συναντιέται εν σειρά II, III, IV, V, στην ουσία, είναι οι διάφοροι «συνδυασμοί» του τύπου μονόχωρος I. Επανάληψη και αλληλουχία του μονόχωρου I σε n αριθμό, όπου $n=5$ στην περίπτωση της Καβάλας, με επαφή στη μεγάλη πλευρά του στερεού. Η κάτοψη κάθε επιμέρους μονόχωρου I αποτελείται από 1 – 4 σειρές υποστυλωμάτων.

⁹⁷ Π. Μόρμωρη, Οι καπναποθήκες της Καβάλας, ερευνητική εργασία ΕΜΠ, Αθήνα, σελ 13-14

Να αναφέρουμε στο σημείο αυτό τρεις ακόμα περιπτώσεις που ξεφεύγουν από τους παραπάνω τύπους. Στην περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, μπορούμε να διακρίνουμε και διάφορες παραλλαγές του επιμήκη, ορθογώνιου τύπου, τους τύπους σχήματος Γ και Π, οι οποίοι λόγω διάταξης αποκτούν υπαίθριο χώρο ή αίθριο. Στην πόλη της Καβάλας συναντιέται ο τύπος σχήματος Γ με υπαίθριο χώρο, ο οποίος προκύπτει λόγω οικοπέδου. Οι ανοιχτοί αυτοί χώροι χρησιμοποιούνταν για την εκτόνωση των καπνεργατών κατά την έξοδο τους από το κτίριο. Επίσης, συγκεντρώνονταν συνήθως εκεί κατά το διάλειμμα τους. Ο τύπος Γ διαθέτει 1 σειρά υποστυλωμάτων.

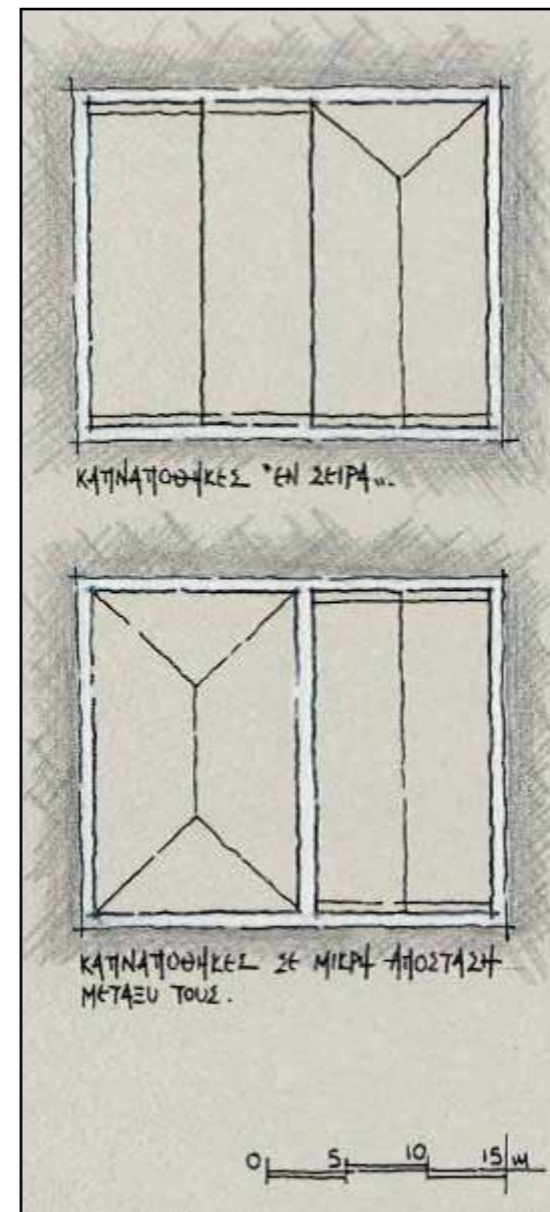
Ο δεύτερος τύπος αφορά σε δύο κτίρια καπναποθηκών εν σειρά ως προς την επιμήκη πλευρά που αρθρώνονται σε κεντρικό επιμήκη όγκο όπου υπήρχε διαμπερή κεντρική είσοδος [π.χ. Meyer et Cie 1893]. Τέλος, ο τρίτος τύπος αφορά στα κτίρια καπναποθηκών που αρθρώνονται με κλειστή αυλή, διαθέτοντας 2 στοές. Ουσιαστικά πρόκειται για 4 όγκους καπναποθηκών. Η κάτοψη αποτελείται από 1 σειρά υποστυλωμάτων και 2 σειρές [π.χ. εμπορικό κέντρο Σκιπετάρη].

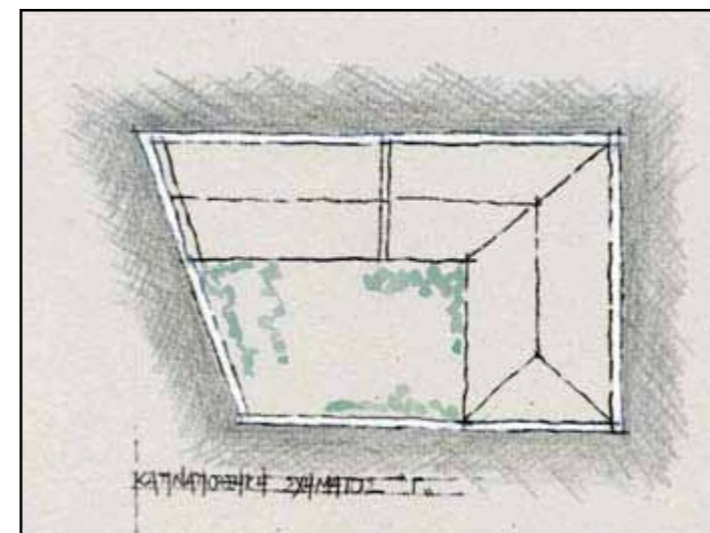
Οι ζώνες εργασίας και κίνησης σε μονόχωρο Ι με 2 σειρές υποστυλωμάτων και κλίμακα σε σχήμα Γ στην κάτοψη του ισόγειου

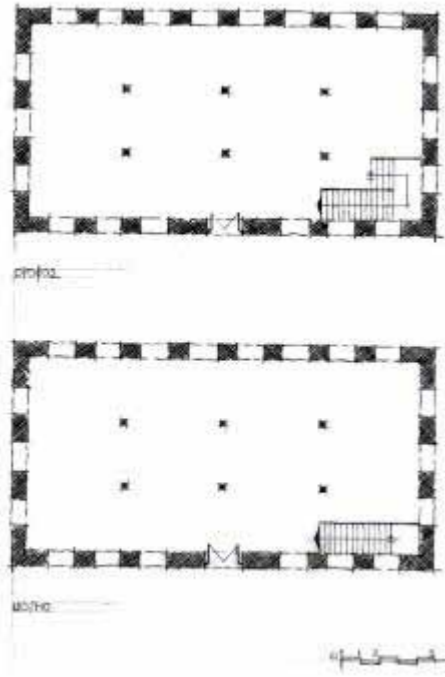
Η εργασία φαίνεται ότι πραγματοποιείται στους κανάβους κοντά στα παράθυρα. Ο μεσαίος κάνναβος είναι ελεύθερος και παραλαμβάνει τις κινήσεις.

Καπναποθήκες εν σειρά

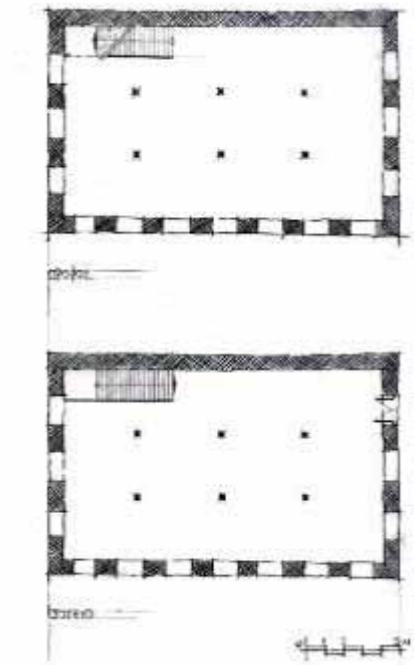

Καπναποθήκη σε σχήμα Γ

Η κατακόρυφη κυκλοφορία πραγματοποιείται μέσω άνετου κλιμακοστασίου εντός κελύφους. Κάθε τύπος διαφοροποιείται όσον αφορά τη θέση του κλιμακοστασίου. Στη μία άκρη του διαδρόμου δούλευαν τα πατήματα στα δέματα, ενώ στο τέλος του συναντούμε το κλιμακοστάσιο, ούτως ώστε η κυκλοφορία να πραγματοποιείται ανεξάρτητα από την επεξεργασία. Στα πρώτα καπνομάγαζα η γραμμή ανάβασής του τοποθετούνταν παράλληλα με τον μεγάλο άξονα. Σε περιπτώσεις μεσοτοιχίας η σκάλα έκανε στροφή με τη βοήθεια σφηνοειδών βαθμίδων. Όμως συνήθως τοποθετούνταν δίπλα στη μία από τις δύο στενές πλευρές του κτιρίου. Έτσι, αποτελούσε συνέχεια του εσωτερικού διαδρόμου διευκολύνοντας την προσπέλαση χωρίς ωστόσο να επηρεάζει τα σαλόνια⁹⁸.

⁹⁸ Π. Μόρμορη, ό.π., Αθήνα, σελ 13

Διαφοροποιήσεις στον τρόπο τοποθέτησης του κλιμακοστασίου σε κάτοψη, αλλά και στο σχήμα του ανάλογα με τον τύπο και ανά περίπτωση

5.6 Μορφολογικά χαρακτηριστικά

Παρατηρώντας την αρχιτεκτονική των βιομηχανικών κτιρίων της πρώτης περιόδου [τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα ως τη δεύτερη δεκαετία του 20ου], στην οποία τοποθετείται χρονικά η κατασκευή των καπνομάγαζων της Καβάλας, διαπιστώνεται μεγάλη ποικιλία στη μορφή των κτισμάτων γεγονός που οφείλεται όχι μόνο στην διαφοροποίηση του τόπου στον οποίο ανεγείρονται αλλά και στο ότι αποτελούν μια νέα κτιριακή κατηγορία που αναζητά νέα μορφολογικά πρότυπα δανειζόμενη στοιχεία δοκιμασμένα σε κτίρια διαφορετικών χρήσεων⁹⁹. Με την έναρξη της βιομηχανικής περιόδου στην Ελλάδα διαπιστώνονται τρεις διακεκριμένοι τύποι τέτοιων κτιρίων, σε ότι αφορά στη μορφολογία τους. Αυτοί είναι το «παραδοσιακό κτίριο», που είναι επηρεασμένο από την αρχιτεκτονική των βιομηχανικών κτιρίων της βρετανικής κατά κύριο λόγο βιομηχανικής επανάστασης, το «μνημειακό κτίριο», το οποίο αντλεί στοιχεία από την ευρωπαϊκή βιομηχανική αρχιτεκτονική της πρώτης βιομηχανικής επανάστασης και το «οδοντωτό κτίριο» που μπορεί να θεωρηθεί αμιγής βιομηχανικός τύπος¹⁰⁰. Οι καπναποθήκες της Καβάλας, στις οποίες εστιάζουμε, κατατάσσονται στην κατηγορία κτιρίου παραδοσιακού μορφολογικού χαρακτήρα, καθώς κυρίαρχα χαρακτηριστικά τους αποτελούν τοπικά και νεοκλασικά στοιχεία που υλοποιούνται με παραδοσιακές μεθόδους και υλικά. Έτσι, η μορφολογία των καπναποθηκών της Καβάλας, είναι «λαϊκή νεοκλασική»¹⁰¹. Ευδιάκριτη είναι η διαίρεση των όψεων σε βάση – κορμό – στέψη, η οποία έχει αναφορές στην κλασική αρχιτεκτονική. Ο τρόπος οργάνωσης των ανοιγμάτων τους, επιπλέον, βασίζεται αποκλειστικά στη συμμετρία. Οι όψεις είναι συνήθως διάτρητες από ανοίγματα σχετικά μεγάλων διαστάσεων που επιτρέπουν στο φως του ήλιου να φωτίσει φυσικά το εσωτερικό. Υπάρχει η άποψη πως τα πρώτα καπνομάγαζα που κατασκευάστηκαν ήταν βασισμένα στις γενικές αρχές που διέπουν τις κατοικίες και κυρίως τις εκκλησίες. Χαρακτηριστικά τους αποτελούσαν η άτακτη άρθρωση των χώρων του εργοστασίου και οι πολλοί άξονες ανάπτυξης της διαδικασίας παραγωγής.

Η μορφή των παλαιότερων καπναποθηκών στην περιοχή της Καβάλας αρχικά συναντάται στην πιο απλή εκδοχή της, καθώς εκλείπουν ιδιαίτερα στολίδια και διακοσμητικά. Βέβαια, σε μεταγενέστερη περίοδο η μορφή εξαρτάται άμεσα από πιθανές επιρροές από ρεύματα ή άλλα κινήματα αρχιτεκτονικής κατά τον σχεδιασμό που ακολουθήθηκε στις όψεις των κτιρίων. Έτσι, στη φάση αυτή εμφανίζεται ο διάκοσμος με εκλεκτικιστικά και νεοαναγεννησιακά δείγματα, Art-Nouveau και Art-Deco, ενώ πιο σπάνια μερικές καπναποθήκες αποδίδονται στον γερμανικό νεοκλασικισμό¹⁰². Στην ύστερη φάση, τα νεώτερα κτίρια διαφοροποιούνται λόγω οικοδομικού υλικού και είναι λιτά κτίρια με εμφανές το δομικό σκελετό. Αναμφίβολα, τα καπνομάγαζα είναι περίοπτα και επιβλητικά κτίρια στον ιστό απλής μορφής ή πιο επιμελημένης.

Στην πρώτη φάση, οι καπναποθήκες είναι ογκώδη παραλληλεπίπεδα, απλής μορφής η οποία συνίσταται στο γεγονός ότι οι κύριες και οι δευτερεύουσες, πλάγιες όψεις τους παραμένουν **λιτές δίχως διάκοσμο**. Εκλείπουν γεωμετρικά σχήματα, σχηματισμένες διακοσμήσεις ή οι ιδιαίτερες επιμελημένες διακοσμητικές ταινίες που χωρίζουν τα κτίρια σε ζώνες. Είναι επιχρισμένες σχηματίζοντας οριζόντιες χαράξεις ή μένουν ανεπίχριστες [εμφανής η πέτρα, οι παραστάδες, τα υπέρθυρα των εισόδων – παραθύρων και οι ταινίες που ορίζουν τα πατώματα]. Οι ανεπίχριστες είναι οι περισσότερες σε αριθμό στην πόλη της Καβάλας και οι κύριες όψεις των οποίων μορφώνονται με συμμετρικά παράθυρα με ευθύγραμμο ή τοξωτό υπέρθυρο και φεγγίτη, με πλαισιώσεις από τούβλο, πέτρα ή σοβά και κλειδιά.

⁹⁹ Γ. Ρουκούνης - Μ. Γιαννοπούλου, Οι καπναποθήκες της Ξάνθης, «Θρακικά Χρονικά», τεύχος 45, Ξάνθη 1991, σελ 82

¹⁰⁰ Γ. Ρουκούνης - Μ. Γιαννοπούλου, ό.π. σελ 75

¹⁰¹ Γ. Ρουκούνης - Μ. Γιαννοπούλου, ό.π. σελ 82

¹⁰² Σ. Αγγελούδη - Ζαρκάδα, ό.π., ειδική έκδοση της εφημερίδας «Η ΕΒΔΟΜΗ», Καβάλα 2010

Καπναποθήκη απλής μορφής ανεπίχριστη στην πλατεία Ελευθερίας [φώτ. 1986]

Καπναποθήκες του M. L. Herzog et Cie =στην οδό Δαμιανού [φώτ. του 1928]

Καπναποθήκες απλής μορφής, α. ανεπίχριστη [οδός Δαμιανού], β. επιχρισμένη [οδός Ευγ. Ιορδάνου]

Καπναποθήκη στην πλατεία Ελευθερίας, επιχρισμένη, με διάκοσμο. Διακοσμήσεις - πλαισιώσεις στα ανοίγματα, οριζόντιες ζώνες που ορίζουν των πατωμάτα και κατακόρυφες ταινίες τον μεσότοιχο και τις γωνίες του κτιρίου [φώτ. 1986]

Καπναποθήκη επιχρισμένη, και με σχηματοποιημένες διακοσμήσεις, στην οδό Σαλαμίνας και Αναγεννήσεως [φώτ. 1986]

Διακοσμητικές, περίτεχνες πλαισιώσεις στα ανοίγματα

Υπερυψημένο στηθαίο

Στις άλλες όψεις [πλάγιες όψεις] υπάρχουν επίσης παράθυρα, άλλοτε συμμετρικά και άλλοτε σε τυχαίες θέσεις. Όλα τα ανοίγματα στο σύνολο τους μορφώνονται με ξύλινα κουφώματα¹⁰³ και φέρουν σιδερένιο κιγκλίδωμα, συνήθως απλής μορφής. Κατά περίπτωση συναντάμε μεταλλικά ρολά αλλά και εσωτερικά σκούρα¹⁰⁴. Ως προς το μέγεθος τους, στο ισόγειο τα ανοίγματα είναι μεγάλα, στο μεσοπάτωμα όπου αυτό υπάρχει είναι μικρά, ενώ στα τελευταία είναι μεγαλύτερα. Το μέγεθος των ανοιγμάτων, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, καθορίζεται από τις εκάστοτε ανάγκες φωτισμού, που προκύπτουν από τη χρήση ανά επίπεδο. Η οργάνωση των όψεων με πολλά συμμετρικά τοποθετημένα ανοίγματα ήταν το αποτέλεσμα της προσπάθειας για εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού στο εσωτερικό, για τη διευκόλυνση των καπνεργατών κατά τα στάδια της χαρμαντοποίησης και δεματοποίησης του καπνού. Για τον ίδιο λόγο οι διαστάσεις των παραθύρων είναι κατά το δυνατόν αυξημένες, είναι αξιοσημείωτο το ιδιαίτερα χαμηλό ύψος της ποδιάς τους που δεν ξεπερνά, κατά κύριο λόγο, τα 0.40 m¹⁰⁵. Ορισμένα ανοίγματα των υπόγειων διαφοροποιούνται έχοντας λαμπάδες και ποδιές με κλίση προς τα έσω. Η κατασκευή αυτή συντελεί στην καλύτερη διάχυση του φωτός στο εσωτερικό¹⁰⁶.

Ομοίως με τα παράθυρα, μορφώνονται και οι θύρες των καπναποθηκών, φέροντας επιπλέον εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια]. Η εξωτερική θύρα είναι τοποθετημένη σε κεντρικό άξονα, στην κύρια όψη ακολουθώντας τις κατακόρυφες γραμμές που ορίζουν οι σειρές των παραθύρων και σε μικρό ύψος πάνω από το επίπεδο του δρόμου¹⁰⁷. Οι καπναποθήκες είχαν μοναδική είσοδο, όπως όριζε ένας νόμος του 1875, που ονομάζεται «φόρος του καπνού», και προσπαθούσε να καταπολεμήσει το λαθρεμπόριο του καπνού¹⁰⁸. Στην πλειοψηφία τους οι θύρες είναι ορθογωνικές, βέβαια δεν πρέπει να παραλείψουμε την περίπτωση θυρών με τοξωτό τελείωμα. Οι θύρες εξωτερικά είναι δίφυλλες συμπαγείς είτε ξύλινες με ξυλόγλυπτα μοτίβα, είτε βαριές μεταλλικές και φέρουν σφυρήλατο διάκοσμο. Στο ανώτερο τμήμα τους, σε κάποιες περιπτώσεις, βρίσκουμε ξύλινους ή μεταλλικούς φεγγίτες προστατευμένους με μεταλλικά κιγκλιδώματα.

Η στέγαση των κτιρίων γίνεται με δίρριχτες κυρίως στέγες, ξύλινων ζευκτών, μία ή περισσότερες, που φέρουν τριγωνικά αετώματα με φεγγίτες διαφόρων σχημάτων [ορθογώνιοι φεγγίτες ή κυκλικοί κατά κύριο λόγο], φεγγίτες που άλλοτε προεξέχουν και άλλοτε όχι, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις δε διακρίνεται το αέτωμα από τη μία πλευρά, λόγω του υπερυψωμένου στηθαίου. Δε λείπουν, όμως και περιπτώσεις στις οποίες η στέγη συναντάται τρίρριχτη και τετράρριχτη. Η επικάλυψη συνήθως στις πρώτες είναι από βυζαντινά κεραμίδια, ενώ στις πιο ύστερες είτε με βυζαντινά είτε με ρωμαϊκά κεραμιδιά.

Σπάνια εμφανίζονται προεκτάσεις με την μορφή εξωστών στα κτίρια των καπναποθηκών. Στις περιπτώσεις όπου αυτοί παρατηρούνται, είναι απλοί ή και διακοσμημένοι με περίτεχνα κιγκλιδώματα και με μαρμαρίνα φουρούσια. Χαρακτηριστικά είναι επίσης, τα μονογράμματα των εταιριών και οι επιγραφές με τη χρονολογία κατασκευής του κτιρίου που κοσμούν τις όψεις ορισμένων καπναποθηκών, ως εκδήλωση ταυτότητας, κύρους αλλά και επιβολής.

¹⁰³ Σε ελάχιστες περιπτώσεις υπάρχουν και μεταλλικά

¹⁰⁴ Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 17

¹⁰⁵ Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 15

¹⁰⁶ Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 17

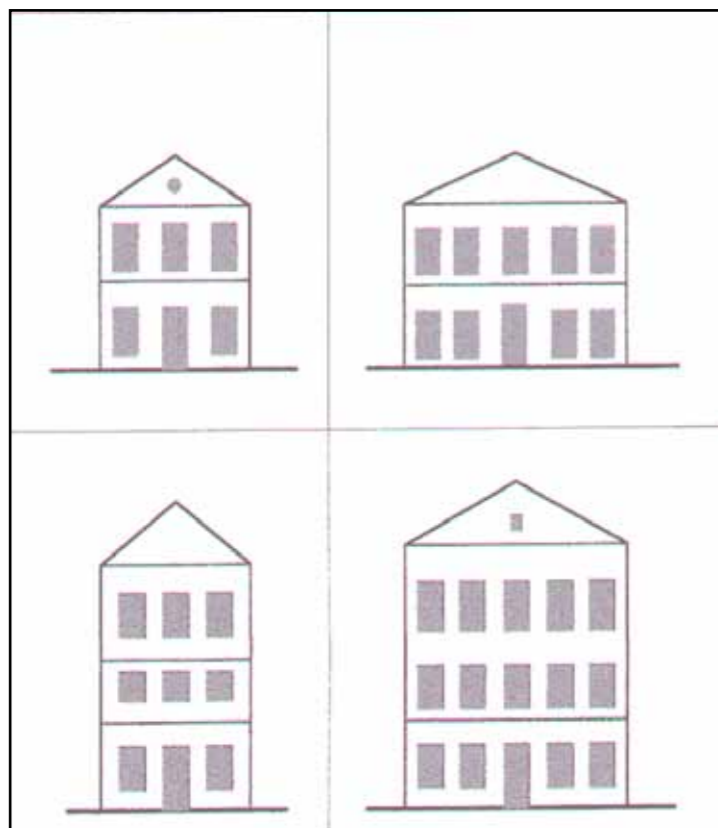
¹⁰⁷ Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 17

¹⁰⁸ Ε. Πλιάκα, Ι. Σιναμίδης ερευνητική εργασία ΔΠΘ, Ξάνθη 2004

Κατά την φάση που εμφανίζεται ο **διάκοσμος** παρατηρείται έντονη διακόσμηση στις κύριες όψεις των κτιρίων. Διακοσμητικές ταινίες, σχηματοποιημένες διακοσμήσεις και γεωμετρικά σχήματα χωρίζουν τα κτίρια σε ζώνες, ορίζοντας τα πατώματα και τονίζοντας τον οριζόντιο άξονα. Μαρμάρινες ή γύψινες ψευδοπαραστάδες και απομιμήσεις λαξευτής λιθοδομής στις γωνίες των κτιρίων μιμούνται κλασικά πρότυπα και τονίζουν τον κατακόρυφο. Περίτεχνα κιγκλιδώματα τοποθετούνται στα παράθυρα και τις πόρτες, διακοσμημένα στηθαία, επενδύσεις από τούβλο και ολόκληρες σειρές από τούβλο, διακοσμητικά πλαίσια από σοβά [συνήθως η απομίμηση δόμων και του κλειδιού στα υπέρθυρα] δίνουν διαφορετική όψη σε αυτά τα κτίρια.

Τη μορφολογία των καπναποθηκών επηρέασαν καθοριστικά η τεχνολογία και τα δομικά υλικά της εποχής. Έτσι, τα νεότερα κτίρια της ύστερης περιόδου στην πόλη της Καβάλας είναι επίσης λιτής μορφής, κατασκευασμένα από οπλισμένο σκυρόδεμα και τοιχοποιία. Δεν φέρουν καθόλου διάκοσμο, είναι συνήθως επιχρισμένα αφήνοντας κατά περίπτωση εμφανή το δομικό σκελετό, ή έχουν επένδυση από πέτρα. Χαρακτηριστικές είναι οι οριζόντιες και κατακόρυφες ζώνες που οργανώνουν συμμετρικά τις όψεις που οργανώνουν συμμετρικά τις όψεις. Τα ανοίγματα είναι επίσης συμμετρικά διαφόρων μεγεθών και σχημάτων. Εμφανίζονται μικρά στα κατώτερα επίπεδα και μεγαλύτερα στα τελευταία όπου πραγματοποιείται η επεξεργασία. Κυριαρχεί το δώμα και η στέγη, όπου υπάρχει, είναι δίρριχη ή τετράρριχη. Η είσοδος είναι πάντα σε εσοχή και προστατεύεται συνήθως από στέγαστρο.

Η οργάνωση των όψεων με πολλά συμμετρικά τοποθετημένα ανοίγματα ήταν το αποτέλεσμα της προσπάθειας για εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού στο εσωτερικό. Αξονικά τοποθετημένα ανοίγματα σε όψη. Τα ανοίγματα είναι, επίσης, συμμετρικά διαφόρων μεγεθών και σχημάτων. Εμφανίζονται μικρότερα συνήθως στα κατώτερα επίπεδα και μεγαλύτερα στα τελευταία όπου πραγματοποιείται η επεξεργασία.

Πίνακας 9 ¹ : Τύποι ανοιγμάτων			
ΠΑΡΑΘΥΡΑ		ΠΟΡΤΕΣ	
ΜΕ ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΟ ΥΠΕΡΘΥΡΟ	ΜΕ ΤΟΞΩΤΟ ΥΠΕΡΘΥΡΟ	ΜΕ ΕΥΘΥΓΡΑΜΜΟ ΥΠΕΡΘΥΡΟ	ΜΕ ΤΟΞΩΤΟ ΥΠΕΡΘΥΡΟ
Χωρίς φεγγίτη και χωρίς περιμετρικό πλαίσιο	Χωρίς πλαίσιο	Με ευθύγραμμο πλαίσιο	
Με φεγγίτη και χωρίς περιμετρικό πλαίσιο	Με ευθύγραμμο πλαίσιο	Με τοξωτό πλαίσιο	
		Πίνακας 10²: Τύποι φεγγιτών Λουλούδι Εξάγωνο Οβάλ Κυκλικός Με ευθύγραμμο υπέρθυρο Με τοξωτό υπέρθυρο	
Χωρίς φεγγίτη και με περιμετρικό πλαίσιο	Με τοξωτό πλαίσιο από πλίνθους		
Με φεγγίτη και με περιμετρικό πλαίσιο	Με τοξωτό πλαίσιο από πέτρα		
Με φεγγίτη, περιμετρικό πλαίσιο και κλειδί			

Τύποι ανοιγμάτων : παράθυρα, πόρτες, φεγγίτες

Μονογράμματα και επιγραφές κτιρίων

Καπναποθήκες στην πλατεία Ελευθερίας της Schinasi Bros - 1905, επιχρισμένες και με διακοσμητικές πλαισιώσεις στα ανοίγματα και οριζόντιες ταινίες [φώτ. 1986]

Καπναποθήκη της Regie επί της Μ. Αλεξάνδρου, ανεπίχριστη με σχηματοποιημένο διάκοσμο [φώτ. 1990]

Καπναποθήκες της America Tobacco Co., οδός Φιλίππου 30, 32 και Δαγκλή, χτίστηκαν η πρώτη το 1901/Ε1319 και η δεύτερη το 1899/Ε1397
Η πρώτη αποτελεί νεώτερο κτίριο απλής μορφής και η δεύτερη επίσης, απλής μορφής ανεπίχριστη καπναποθήκη [φώτ. 1990]

[Σύνοψη]

Δύναται να θεωρήσουμε την παρακάτω λογική για την περίπτωση των καπναποθηκών στην πόλη της Καβάλας. Έτσι, παραθέεται η παρακάτω καταγραφή και κατηγοριοποίηση με αριθμητικά δεδομένα¹⁰⁹, κατά την οποία λαμβάνοντας υπόψη τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά έγιναν οι εξής κατατάξεις των κτιρίων:

A. το παραδοσιακό κτίριο

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό: Υλοποιείται με παραδοσιακές μεθόδους [περιμετρική φέρουσα τοιχοποιία με σειρές ξύλινων υποστυλωμάτων] και δομικά υλικά [πέτρα, ξύλο].

1. Το παραδοσιακό δώροφο κτίριο χωρίς διάκοσμο

Στον τύπο αυτό ανήκουν 15 κτίρια. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν τα δώροφα κτίρια με απλή μορφή. Τα κτίρια αυτά είναι, δηλαδή, χαμηλού όγκου με διάφορα σχήματα κάτοψης, μονόχωρα, με δύο και τέσσερις χώρους. Οι όψεις, κατά περίπτωση, είναι επιχρισμένες ή ανεπίχριστες, με συμμετρική διάταξη ανοιγμάτων στην κύρια συνήθως όψη. Η στέγαση γίνεται με δίρριχτη στέγη τις περισσότερες φορές.

2. Το παραδοσιακό πολυώροφο κτίριο χωρίς διάκοσμο

Εδώ ανήκουν τα περισσότερα κτίρια - 32 σε αριθμό. Κύριο χαρακτηριστικό τους είναι ο μεγάλος όγκος. Είναι συνήθως μονόχωρα, αλλά εμφανίζονται και κτίρια με δύο και τρεις χώρους. Η μορφή είναι η ίδια, όπως και στον προηγούμενο τύπο, όπως επίσης και η στέγαση.

3. Το παραδοσιακό πολυώροφο κτίριο με διάκοσμο

Ο τύπος αυτός περιλαμβάνει 5 κτίρια. Χαρακτηριστική είναι εδώ η μορφή των κτιρίων. Η διακόσμηση παίζει μεγάλο ρόλο καθώς δίνει στα κτίρια ξεχωριστή όψη. Επιχρισμένες όψεις με διακοσμητικές ταινίες, περίτεχνα στηθαία, διακοσμητικά κιγκλιδώματα στα ανοίγματα, επενδύσεις και διάφορα στολίδια αποτελούν μερικά από τα στοιχεία που δίνουν τη χαρακτηριστική αυτή μορφή των κτιρίων. Η στέγαση δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, καθώς εμφανίζεται ως επί το πλείστον η δίρριχτη στέγη με αετώματα και το υπερυψωμένο στηθαίο.

B. το μοντέρνο κτίριο

Κυρίαρχο χαρακτηριστικό: το πολυώροφο μπλοκ με δομικό σκελετό οπλισμένου σκυροδέματος.

1. Το πολυώροφο κτίριο χωρίς διάκοσμο

Στον τύπο αυτό ανήκουν 7 κτίρια. Χαρακτηριστικό είναι επίσης εδώ, εκτός από κατασκευαστικό σύστημα, ο όγκος του κτιρίου. Έχει βαρύ και ογκώδη χαρακτήρα με απλή μορφή. Οι όψεις είναι λιτές, επιχρισμένες χωρίς διακόσμηση, με συμμετρική διάταξη ανοιγμάτων, που δημιουργούν ζώνες, οριζόντια ή κάθετα. Ο εμφανής, ορισμένες φορές, δομικός σκελετός διασπά το επίπεδο των όψεων. Μόνο η είσοδος ή τα γραφεία διαφοροποιούνται, κατά περίπτωση, προκειμένου να γίνει οπτικά φανερό η θέση τους. Κυριαρχεί το δώμα¹¹⁰.

¹⁰⁹ Ο. Ζώνιου και Κ. Κουτσουφλιανιώτη, Οι χώροι επεξεργασίας καπνού στην Καβάλα, ερευνητική εργασία Α.Π.Θ., 1999-2000.

¹¹⁰ Ο. Ζώνιου και Κ. Κουτσουφλιανιώτη, ό.π., ερευνητική εργασία Α.Π.Θ., 1999-2000

A

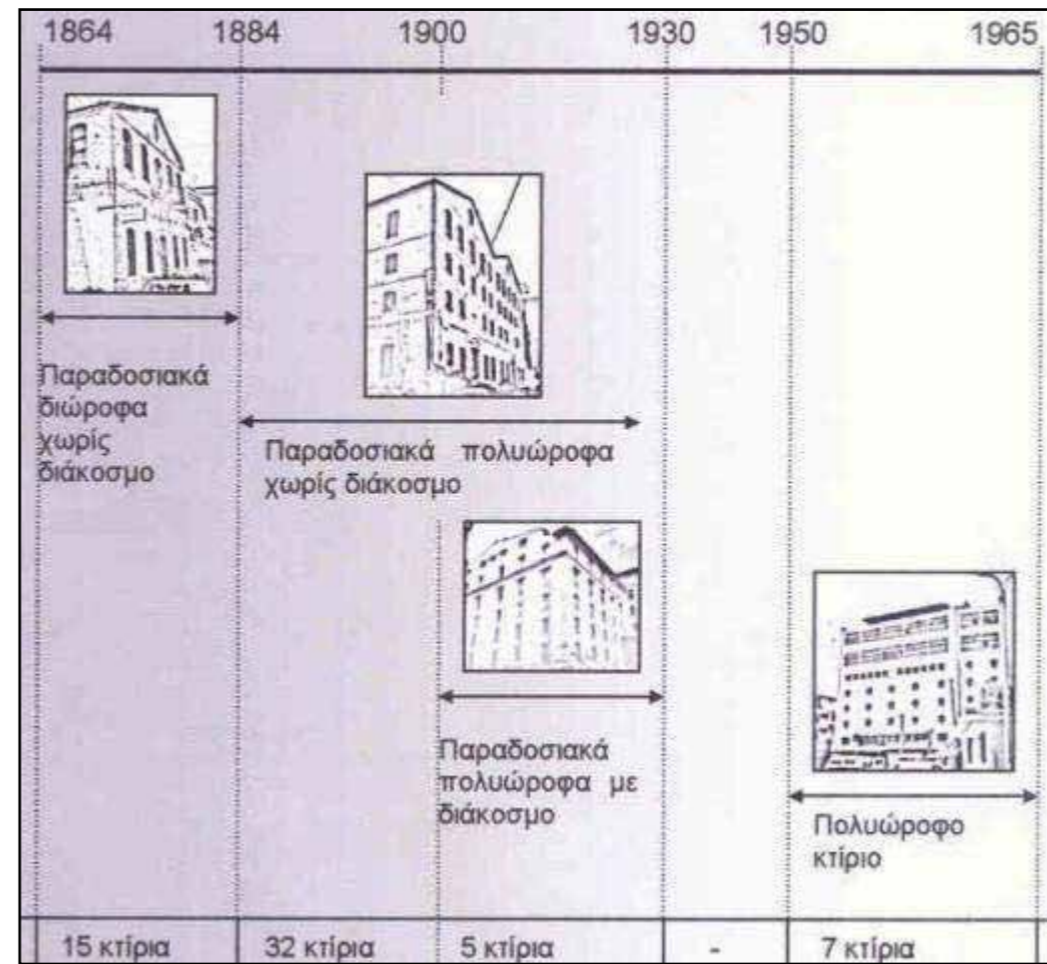
1

2

3

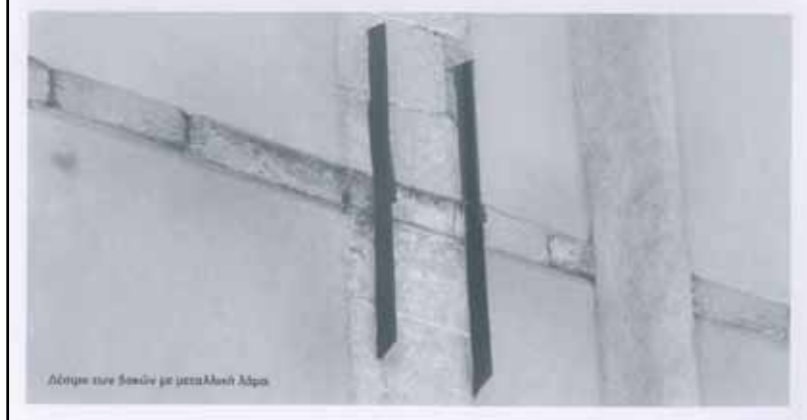

B

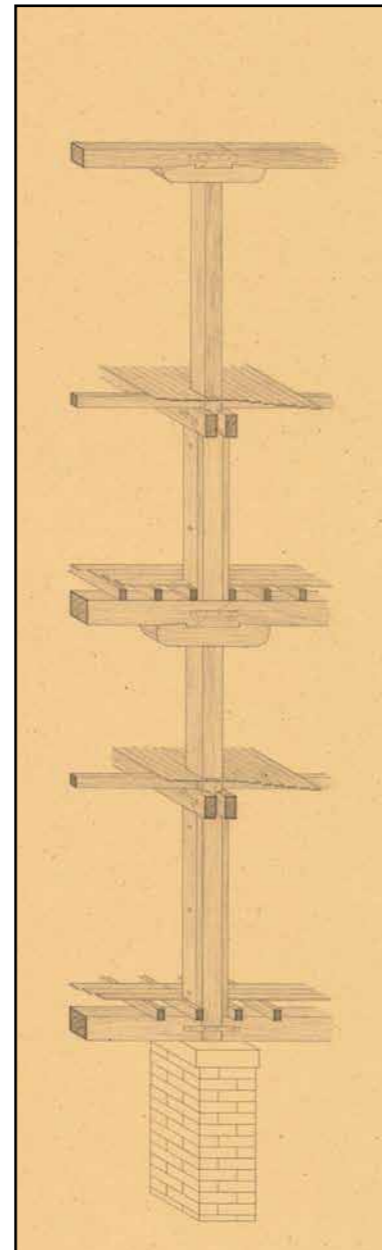

Καπναποθήκη στην παραλία κατά το στάδιο της κατασκευής της - με κριώματα

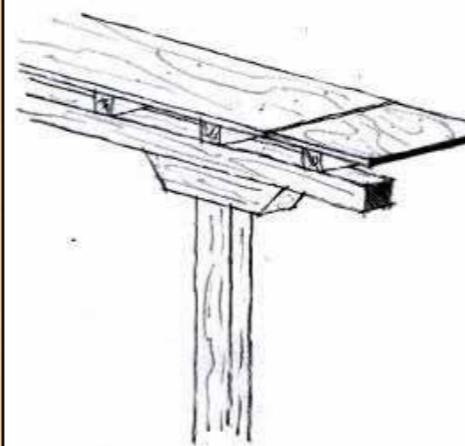

Κατασκευαστικό σχέδιο του αρχιτέκτονα Ιωάννη Τόμπου - αντισεισμική αγκύρωση δοκών και λιθοδομής των καπναποθηκών της Καβάλας. Δέσιμο των δοκών με μεταλλική λάμα.

Κατασκευαστικό σύστημα δοκών στύλων καπναποθήκης Πορτοκάλογλου στη Δράμα [διπλωματική εργασία Δ.Π.Θ.]

Σύστημα δοκού που εδράζεται σε μαξιλάρι και στη συνέχεια σε στύλο

Τα αγκύρια εμφανή στις όψεις των καπναποθηκών. Μαρτυρούν εξωτερικά τον αριθμό των υποστυλωμάτων του κτιρίου

5.7 Κατασκευαστική Δομή

Το κατασκευαστικό σύστημα των καπναποθηκών που συναντάται στην πόλη της Καβάλας, ανάλογα την εποχή και κατά συνέπεια την τεχνολογία του υλικού, είναι δύο ειδών : λιθοδομή [από γρανίτη¹¹¹] με ξύλινα υποστυλώματα και οπλισμένο σκυρόδεμα.

Στην πρώτη περίπτωση, η φέρουσα κατασκευή υλοποιείται με περιμετρική λιθοδομή πάχους 0.60 - 1.00 μ. με ξύλινα υποστυλώματα σε μία ή περισσότερες σειρές διαστάσεων 0.29 x 0.25 μ. - 0.19 x 0.19 μ., με επιμήκη θεμελίωση. Τα πατώματα όλων των καπνομάγαζων είναι κατασκευασμένα από ξύλο. Τα υποστυλώματα φέρουν ξύλινα δοκάρια, ορθογωνικής διατομής, διαστάσεων 0.20 x 0.10 μ. που στηρίζονται τόσο σε ειδικά κατασκευασμένες εσοχές των περιμετρικών τοίχων όσο και στα ξύλινα υποστυλώματα. Πάνω από τα δοκάρια τοποθετούνται πατόξυλα διαστάσεων 0.20 x 0.10 και σε αποστάσεις 0.40 - 0.60 μ. Αυτή την σχετικά πυκνή διαδοκίδωση καλύπτει η τελική επίστρωση από αρκετά μεγάλου πλάτους σανίδες [0.14 μ.]. Αξιοσημείωτο είναι το σύστημα κατασκευής του σκελετού. Παρατηρείται ως επί το πλείστον, εναλλαγή της διεύθυνσης των δοκαριών, πατόξυλων και σανίδων ανά επίπεδο. Με τον τρόπο αυτό η κατασκευή δένεται καλύτερα και το κτίριο γίνεται πιο σταθερό. Χαρακτηριστικό, επίσης, είναι ότι στα υπόγεια, όπου υπάρχουν, εμφανίζονται μεταλλικά υποστυλώματα διατομής 0.20 x 0.18 μ. σχήματος διπλού U και στη λιθοδομή μεταλλικοί ελκυστήρες που δένουν καλύτερα την κατασκευή. Η χρήση του μετάλλου είναι χαρακτηριστική στην κατασκευή. Μεταλλικές λάμες χρησιμοποιούνται ευρέως στην ενίσχυση και ένωση εν σειρά δοκών [χρήση κυρίως στις δίδυμες δοκούς]. Αγκύρια, επίσης, χρησιμοποιούνται ευρέως στη σύνδεση της διαμήκης δοκού και της εγκάρσιας με τη λιθοδομή [σχέδιο Τόμπου]. Τα αγκύρια, μάλιστα, στις όψεις μαρτυρούν εξωτερικά τον αριθμό των υποστυλωμάτων του κτιρίου.

Σε ό,τι αφορά στα κλιμακοστάσια παρότι είναι πάντοτε ξύλινα, μπορούμε να διακρίνουμε πλήθος διαφορετικών τρόπων κατασκευής τους. Σε ορισμένα κτίρια οι σκάλες βρίσκονται σε μικρή απόσταση από τον περιμετρικό τοίχο και τρεις κεκλιμένες ξύλινες δοκοί συνιστούν τη βαθμιδοφόρο τους. Σε άλλες περιπτώσεις εφάπτονται στον περιμετρικό τοίχο ο οποίος λειτουργεί ως βαθμιδοφόρος. Ακόμη, είναι πιθανό ο χώρος κάτω από την κλίμακα να απομονώνεται με κατακόρυφη ξύλινη κατασκευή, κλειστή με σανίδες. Οι κουπαστές και οι χειρολισθήρες είναι κατασκευασμένες, επίσης, από ξύλο. Τις περισσότερες φορές οι κατασκευαστές τους δεν αρκούνταν σε απλές μορφές και έτσι στα στοιχεία αυτά γίνεται εμφανής η καλλιτεχνική τους διάθεση¹¹².

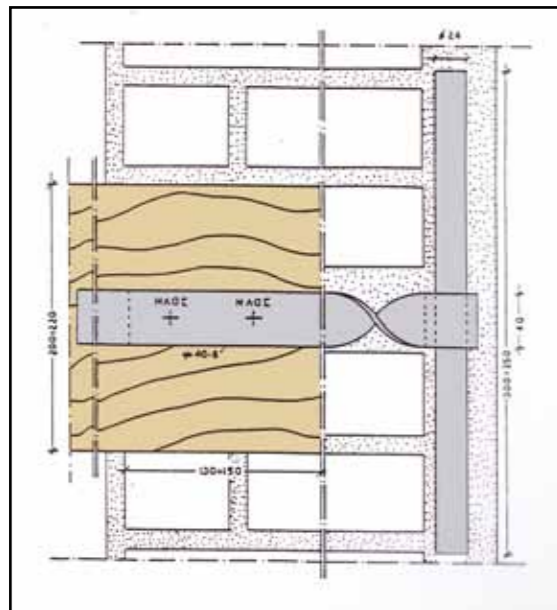
¹¹¹ Γρανιτόπετρα από τα πετρώματα της Καβάλας

¹¹² Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 18

Ο τρόπος στέγασης είναι κοινός : δίρριχτες κυρίως στέγες [μία ή περισσότερες], αλλά και τρίρριχτες και τετράρριχτες, που στηρίζονται στους περιμετρικούς τοίχους και τα υποστυλώματα. Το γεγονός ότι στις περισσότερες από αυτές δεν υπάρχουν ψευδοροφές [ταβάνωμα] μας επιτρέπει να μελετήσουμε από κοντά την κατασκευή του ξύλινου ζευκτού. Το κάθε ζευκτό έχει την πιο απλή τριγωνική μορφή αποτελούμενο από τον οριζόντιο ελκυστήρα, τους αμείβοντες, έναν κατακόρυφο ορθοστάτη και δύο αντηρίδες συνδεδεμένες μεταξύ τους με μεταλλικούς συνδέσμους ή με εντορμίες και ήλους¹¹³. Στο σύστημα αυτό καρφώνονται οι τεγίδες, οι επιτεγίδες και το πέτσωμα για να καλυφθεί τελικά από κεραμίδια βυζαντινού ή ρωμαϊκού [πιο σπάνια γαλλικού] τύπου. Την απόληξη των στεγών καλύπτουν περιμετρικά στηθαία. Ανάλογα με τη μορφή της στέγης [δίρριχτη, τρίρριχτη] μπορεί να διαμορφώνουν ημικυκλικά ή τριγωνικά αετώματα, που αποτελούν συνέχεια του τοίχου και κατά συνέπεια είναι από το ίδιο υλικό, στα οποία συχνά υπάρχει κάποιος ορθογώνιος ή κυκλικός φεγγίτης που ενισχύει τον φωτισμό της σοφίτας. Να σημειώσουμε στο σημείο αυτό πως η στέγη παρουσιάζει ομοιότητες κατασκευαστικά με την στέγαση της τρίκλιτης βασιλικής [1860, ύστερη περίοδος]. Πιθανόν να αποτελεί επιρροή και δάνειο κατασκευαστικό. Υπάρχει άλλωστε και η άποψη πως τα πρώτα καπνομάγαζα που κατασκευάστηκαν ήταν βασισμένα στις γενικές αρχές που διέπουν τις κατοικίες και κυρίως τις εκκλησίες, όπως ήδη έχει αναφερθεί σε προηγούμενη παράγραφο.

Στη δεύτερη κατηγορία η κατασκευή υλοποιείται από οπλισμένο σκυρόδεμα. Τα υποστυλώματα και τα δοκάρια είναι από μπετόν και τούβλα. Στη στέγαση των κτιρίων αυτών κυριαρχεί το δώμα, όπου υπάρχει στέγη και είναι και αυτή από μπετόν και επικάλυψη με κεραμίδια.

¹¹³ Π. Μόρμωρη, ό.π., Αθήνα, σελ 17

Μεταλλικές λάμες στην τοιχοποιία δένουν την κατασκευή, προσφέροντας αντισεισμική ικανότητα. Στα σχήματα παρουσιάζονται τρόποι σύνδεσης ξύλινης δοκού με την μεταλλική λάμα.

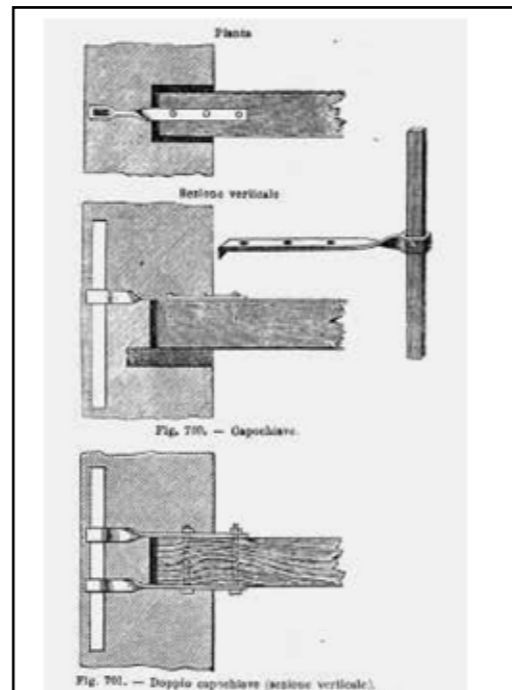
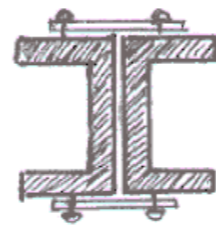
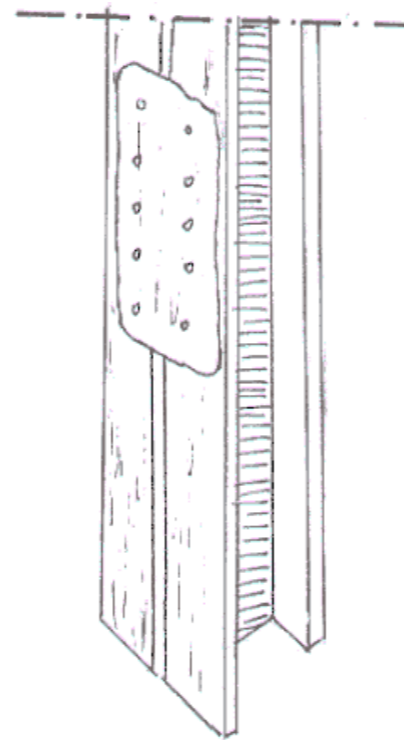

Figure 3 : Connection between beam and masonry with single and double steel element and punch, Pareto and Sacheri (1889).

Μεταλλικό υποστύλωμα διπλού U

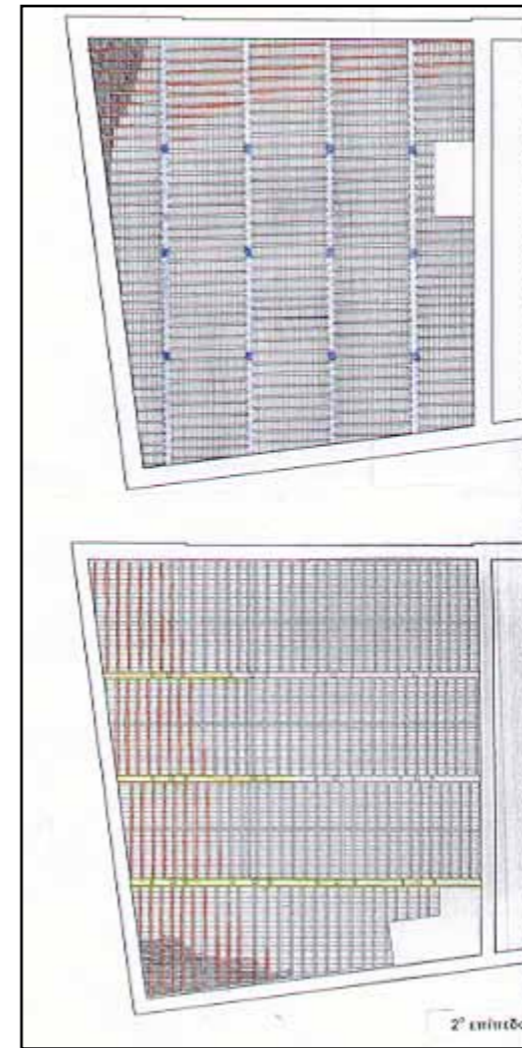
Δημοτική καπναποθήκη - κατασκευαστικό σύστημα. Σύστημα διπλής δίδυμης δοκού. Φαίνονται οι μεταλλικές λάμες, τόσο στο δέσιμο με την λιθοδομή, όσο και στην ένωση των δύο επιμέρους ξύλων της δοκού πάνω από τον στύλο [φωτο 2014]

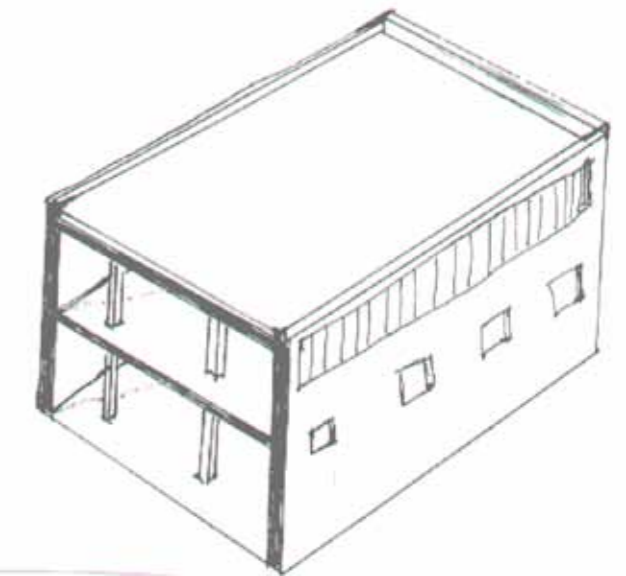
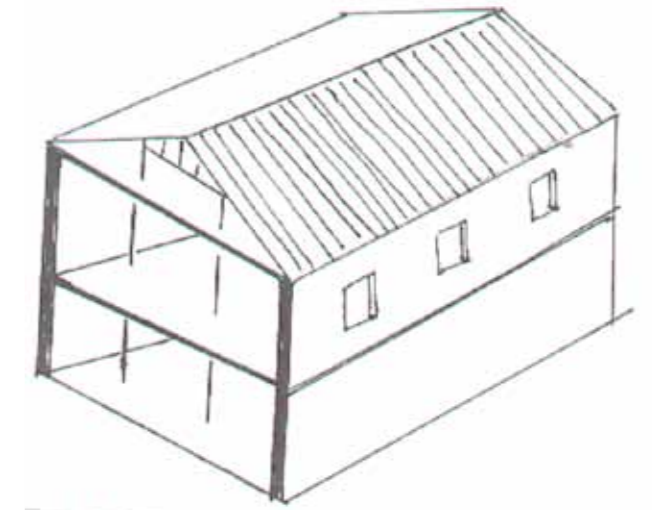
Σύστημα διπλής δοκού και επιμέρους ένωση με μεταλλική λάμα

Δημοτική καπναποθήκη - η σκάλα από το ισόγειο στον πρώτο.
Αρθώνεται με τρεις κεκλιμένες ξύλινες δοκοί που συνιστούν τη βαθμιδοφόρο τους
[φωτο 2014]

Σύστημα κατασκευής του σκελετού

α. Στέγηση παλαιότερων καπναποθηκών
β. Στέγηση νεότερων καπναποθηκών

Καπναποθήκες ΣΕΚΕ - στέγη σε μοντέρνα κατασκευή

Καπναποθήκες ΣΕΚΕ - στέγη σε μοντέρνα κατασκευή

Εσωτερική άποψη του Αγίου Μηνά [1852] του αρχιτέκτονα Ράλλη Πλιούφου, εξωτερική στοά Π γύρω από κεντρικό πυρήνα τρίκλιτης βασιλικής. Ο στύλος μορφώνεται με περίτεχνο κιονόκρανο

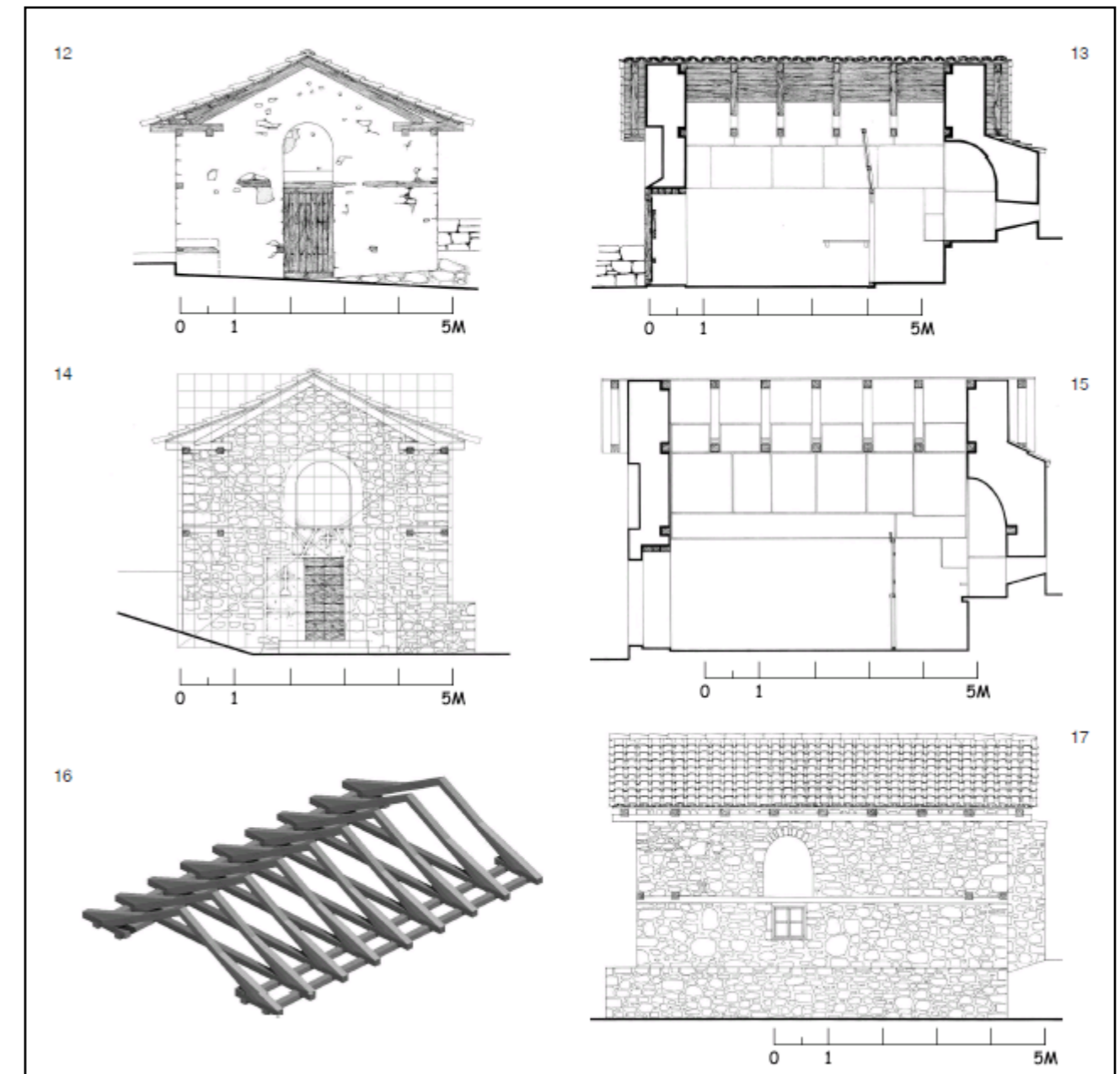

Η στέγη παρουσιάζει ομοιότητες κατασκευαστικά με την στέγηση της τρίκλιτης βασιλικής [1860, ύστερη περίοδος]. Πιθανόν να αποτελεί επιρροή και δάνειο κατασκευαστικό. Υπάρχει άλλωστε και η άποψη πως τα πρώτα καπνομάγαζα που κατασκευάστηκαν ήταν βασισμένα στις γενικές αρχές που διέπουν τις κατοικίες και κυρίως τις εκκλησίες. Χαρακτηριστικό εδώ το κιονόκρανο ως απόληξη των στύλων σε σαλόνι καπναποθήκης.

Ο Άγιος Αντώνιος Πολιούχος της Βεροίας - τρίκλιτη μεταβυζαντινή βασιλική

Η εκκλησία της Παναγίας των Ξένων - τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική, γνωστή ως Κυρά Φανερωμένη, ιδρύθηκε από τον ιερομόναχο Νικόδημο στις αρχές του 18ου αιώνα

Ο Άγιος Νικόλαος στη Βευή [Μπάνιτσα], Φλώρινα στο μεταίχμιο της βυζαντινής και μεταβυζαντινής περιόδου, μονόχωρη ξυλόστεγη βασιλική. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σχέδια της στέγης

Β. Η ΚΑΠΝΑΠΟΘΗΚΗ ΤΣΙΜΙΝΟ

B.1 A P X I T E K T O N I K H A N A Λ Y Σ H - T E K M H P I Ω Σ H

1. ΣΧΕΣΗ ΜΝΗΜΕΙΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

1.1 Διαχρονική Ανάλυση

Η καπναποθήκη «Τσιμίνο» ή «Τσιμίνο Ααρών» είναι ένα λιθόκτιστο, ανταλλάξιμο κτίσμα και βρίσκεται¹¹⁴ στο νοτιοανατολικό τμήμα της οθωμανικής συνοικίας Χαμιντιγιέ [Hamidiye] στην Καβάλα, επί της συμβολής των οδών Πάροδος Νυρεμβέργης και Νυρεμβέργης [παλαιά οδός Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού] και Παλαιού Υδραγωγείου [ή Εθνική οδός Καβάλας – Ξάνθης]. Είναι ένα κτίσμα περίοπτο στον ιστό της πόλης και καταλαμβάνει σχεδόν μία οικοδομική νησίδα. Βρίσκεται ανατολικά του Υδραγωγείου¹¹⁵, στις παρυφές του λόφου της Παναγίας και δυτικά από το λιμανάκι που λειτουργεί ως καρνάγιο. Νότια συνόρευε με το κτήμα Περιντζί Μεμέτ Εφέντη¹¹⁶ και νοτιοανατολικά με τις 3 καπναποθήκες¹¹⁷, εν σειρά, των Τοπάλ Μεμέτ Εφέντη και Μπαστέρλη Κιόλη Χότζα που διασώζονται ακόμα, ενώ προς βορρά με την καπναποθήκη του Κουγιουμτζόγλου Ευάγγελου, η οποία έχει κατεδαφιστεί. Όλες οι παραπάνω καπναποθήκες υπήρξαν ανταλλάξιμα κτήματα¹¹⁸. Προς βορρά υπήρχε το külliye του [Hacı] Ali rıza, δίπλα στο υδραγωγείο μεταξύ των οδών Κολοκοτρώνη και Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού και παρόδου, που περιλάμβανε ένα τζαμί και μεντρεσέ, γνωστό και με το Χατζή¹¹⁹ [Τοπογραφικό 1939]¹²⁰. Σήμερα σώζεται μόνο η πτέρυγα των δωματίων του μεντρεσέ¹²¹.

Πρόκειται για δίδυμη καπναποθήκη, λιθόκτιστη με ξύλινο σκελετό -σε σχετικά καλή κατάσταση διατήρησης- τετραγωνικής περίπου κάτοψης και συνολικής έκτασης κτίσματος 725.46 τ.μ. Η προς μελέτη καπναποθήκη είναι ένα τετραώροφο με υπόγειο, ανταλλάξιμο κτίριο, με έτος ανέγερσης κοντά στα 1910, που αγοράστηκε το 1929 από την επιχείρηση Τσιμίνο και συγκεκριμένα από τον Ααρών Ιακώβ Τσιμίνο, πατέρα του Σαμπετάι Τσιμίνο, εβραϊκής καταγωγής. Η καπναποθήκη σύμφωνα με το πωλητήριο και το συμβόλαιο αγοράστηκε με το τότε ποσό 1.061.000 δραχμών. Αποτελεί περίοπτο, μεμονωμένο κτίσμα, που δεν εντάσσεται σε συγκρότημα επιμέρους κτιρίων. Το κτίριο έχει κηρυχθεί διατηρητέο στις 21 Απριλίου 1988 [ΦΕΚ 211 Β'/21.4.1988]. Σήμερα ανήκει στον Ααρών Τσιμίνο, πολιτικό μηχανικό, κληρονόμο και γιο του Σαμπετάι Τσιμίνο και εγγονό του πρώτου ιδιοκτήτη Ααρών Τσιμίνο καθώς και στους Αλβέρτο, Λουΐζα και Ιάκωβο Κοέν, ομοίως εβραϊκής καταγωγής.

Τα ακίνητα γενικώς και επομένως και οι καπναποθήκες των Τούρκων που περιήλθαν στο Ελληνικό Δημόσιο [σύμφωνα με τον Νόμο 1073 «περί απαγορεύσεως εμπορίας και δικαιωπραξιών των εν Ελλάδι περιουσιών αυτών και διοικήσεως εγκαταλελειμμένων ακινήτων εν ταις Νέαις Χώραις» της από 30 Ιανουαρίου 1923 συμβάσεως ανταλλαγής πληθυσμών μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, της από 21 Ιουνίου 1924 αποφάσεως της Μικτής Επιτροπής και της από 10 Ιουνίου 1930 Ελληνοτουρκικής συμφωνίας της κυρωθείσης δια του νόμου 4793] παρεδόθησαν στην Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος υπό του Γραφείου Ανταλλαγής Καβάλας. Μετά την καταγραφή της ανταλλάξιμης περιουσίας, η οποία έγινε το 1923 με την ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ ελληνικού και τουρκικού κράτους, έγιναν γνωστά τα ανταλλάξιμα κτήματα της Ελλάδος. Σε κάθε ένα δόθηκε ένας αριθμός ανταλλάξιμου κτήματος και στη συνέχεια ανέλαβε τη διαχείρισή τους η Υπηρεσία Διαχείρισης Ανταλλάξιμων Μουσουλμανικών Κτημάτων [Υ.Δ.Α.Μ.Κ]. Όσοι βρήκε μέσα στα κτήματα τους μετέτρεψε σε διαχειριστές αυτών. Από το 1926 και μετά, όσοι επιθυμούσαν μπορούσαν να αγοράσουν ανταλλάξιμα κτήματα μέσω της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, στην οποία είχε παραχωρηθεί η διαχείριση της ανταλλάξιμης περιουσίας. Η διαδικασία αυτή

¹¹⁴ Καπναποθήκη Τσιμίνο, Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού 36, Αγία Βαρβάρα, Καβάλα είναι η ακριβή οδός

¹¹⁵ Γνωστό σήμερα ως «καμάρες» για τους Καβαλιώτες

¹¹⁶ Ι. Βύζικας, Καβάλα, η Μέκκα του καπνού. Καπναποθήκες, Καβάλα 2010

¹¹⁷ Μία εκ των οποίων δίδυμη

¹¹⁸ Στην περιοχή ανατολικά του υδραγωγείου συγκεντρώθηκαν οι μουσουλμάνοι μετά την έξοδο από τα τείχη

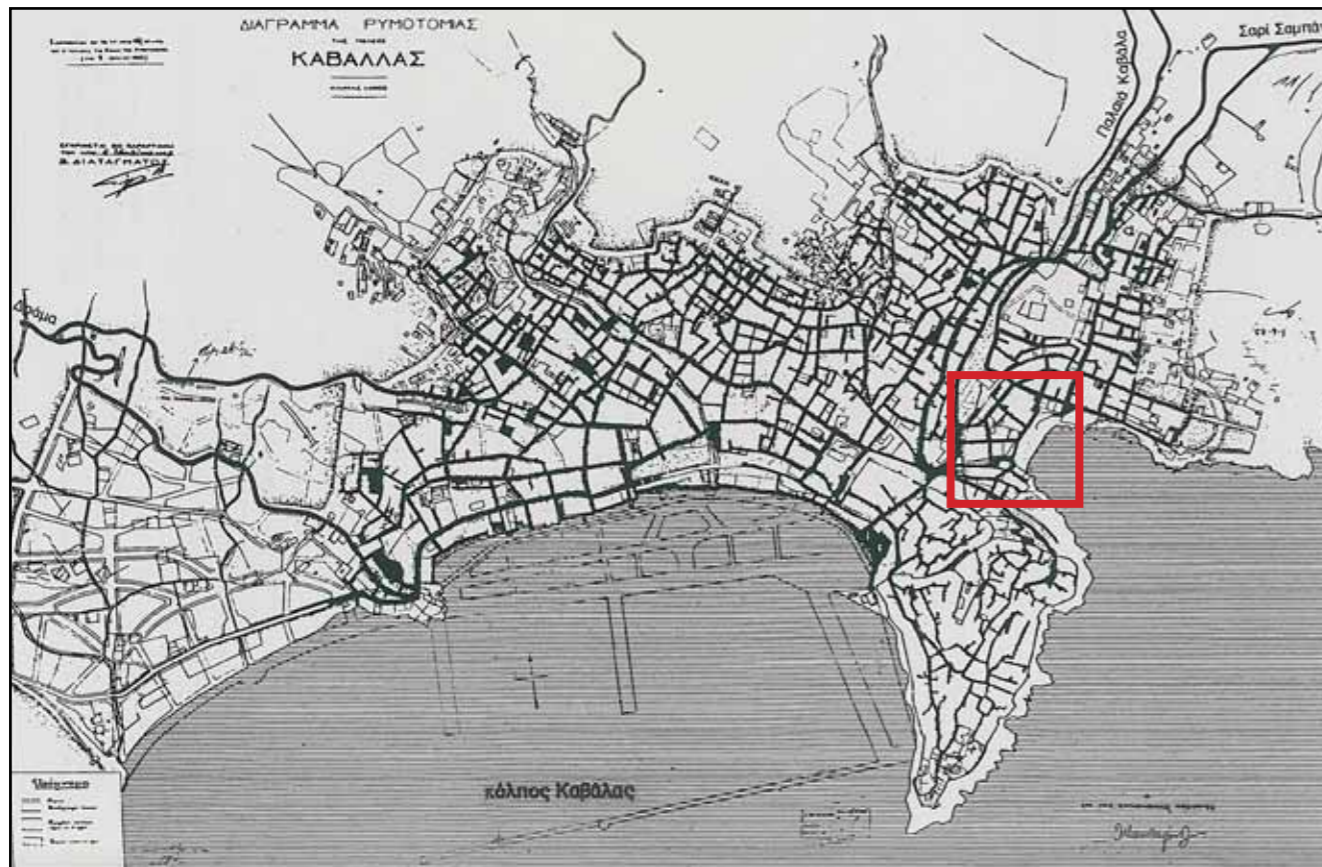
¹¹⁹ Από το 1926 το κτήμα νοικιάζεται σε ιδιώτες

¹²⁰ Α. Στεφανίδου, Η πόλη - λιμάνι της Καβάλας κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, Πολεοδομική διερεύνηση 1391-1912, Διδακτορική διατριβή, Θεσσαλονίκη 1991, σελ 278

¹²¹ Α. Στεφανίδου, ό.π., , σελ 287

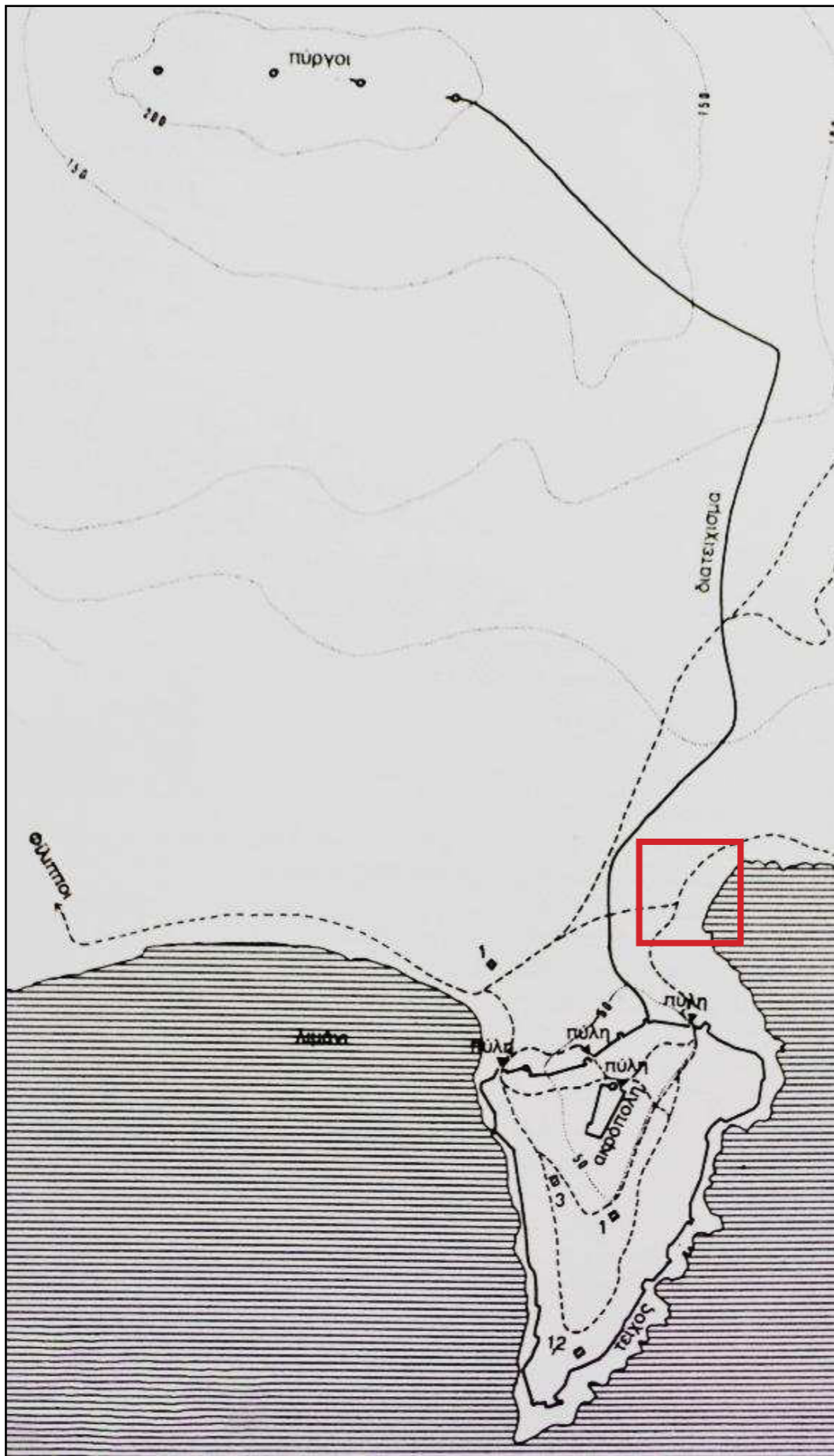

Χάρτης της πόλης της Καβάλας και της περιοχής της [5 Ιανουαρίου 1917 - κλίμακα 1 : 50.000].
Επισήμανση της περιοχής μελέτης.

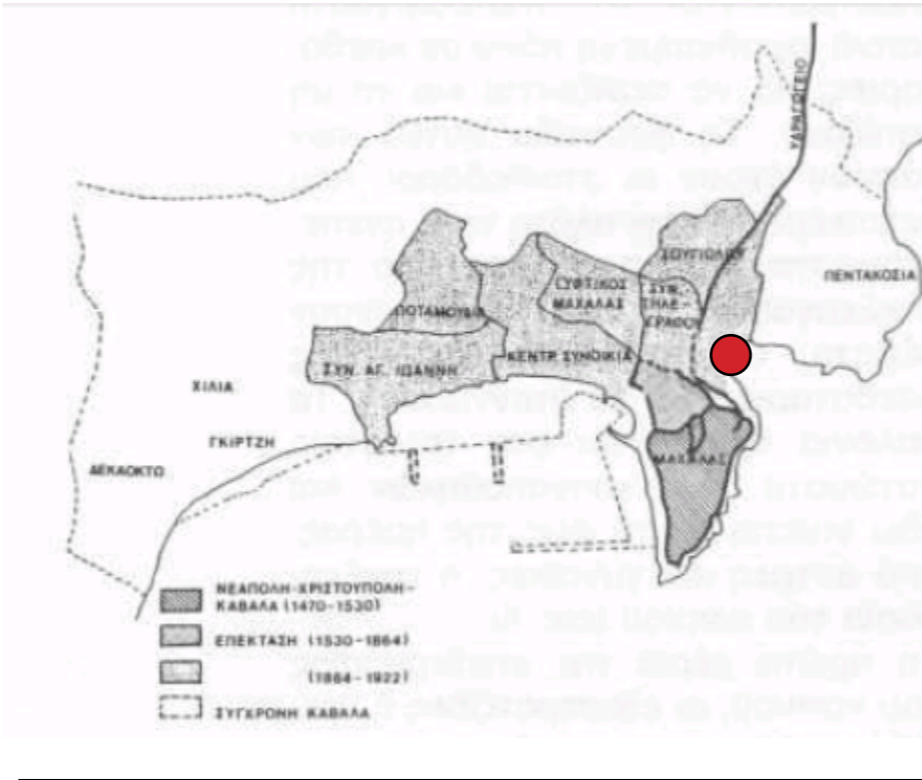

Ο πολεοδομικός ιστός [από το διάταγμα ρυμοτομίας 1923].

Επισήμανση της περιοχής ενδιαφέροντος, εκεί όπου βρίσκεται η καπναποθήκη Τσιμίνο.

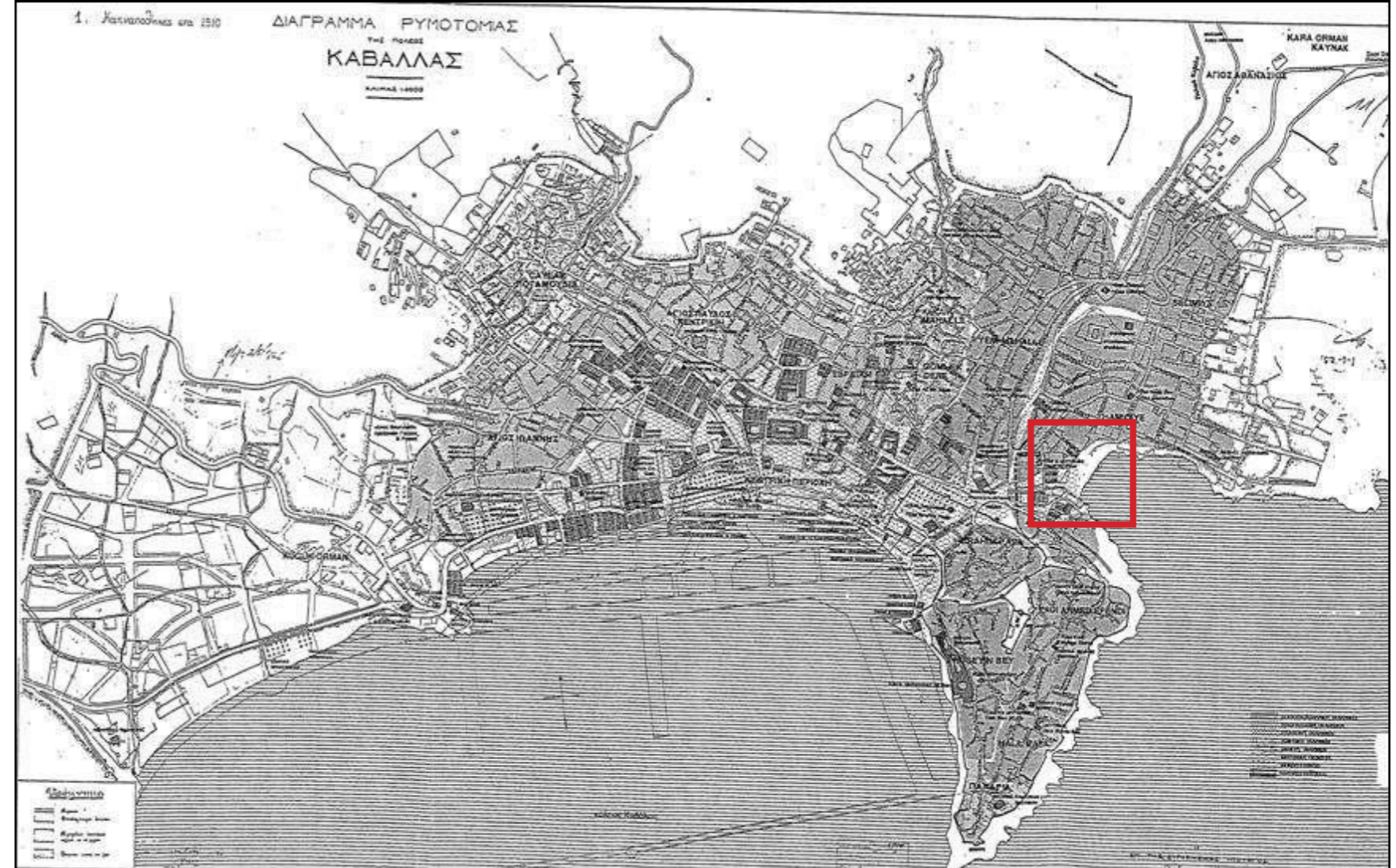
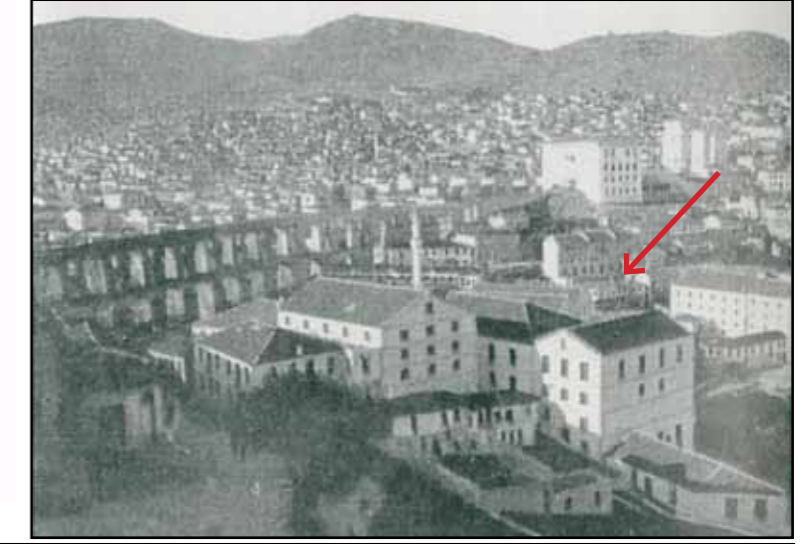

Βυζαντινή Χριστούπολη - Η πόλη κατά την βυζαντινή περίοδο είναι περιορισμένη στην χερσόνησο της Παναγιάς. Επισήμανση της περιοχής ενδιαφέροντος που αποτελεί, κατά τα βυζαντινά έτη, φυσική, αδιαμόρφωτη και, κατά συνέπεια, αδόμητη έξοδο προς τη θάλασσα.

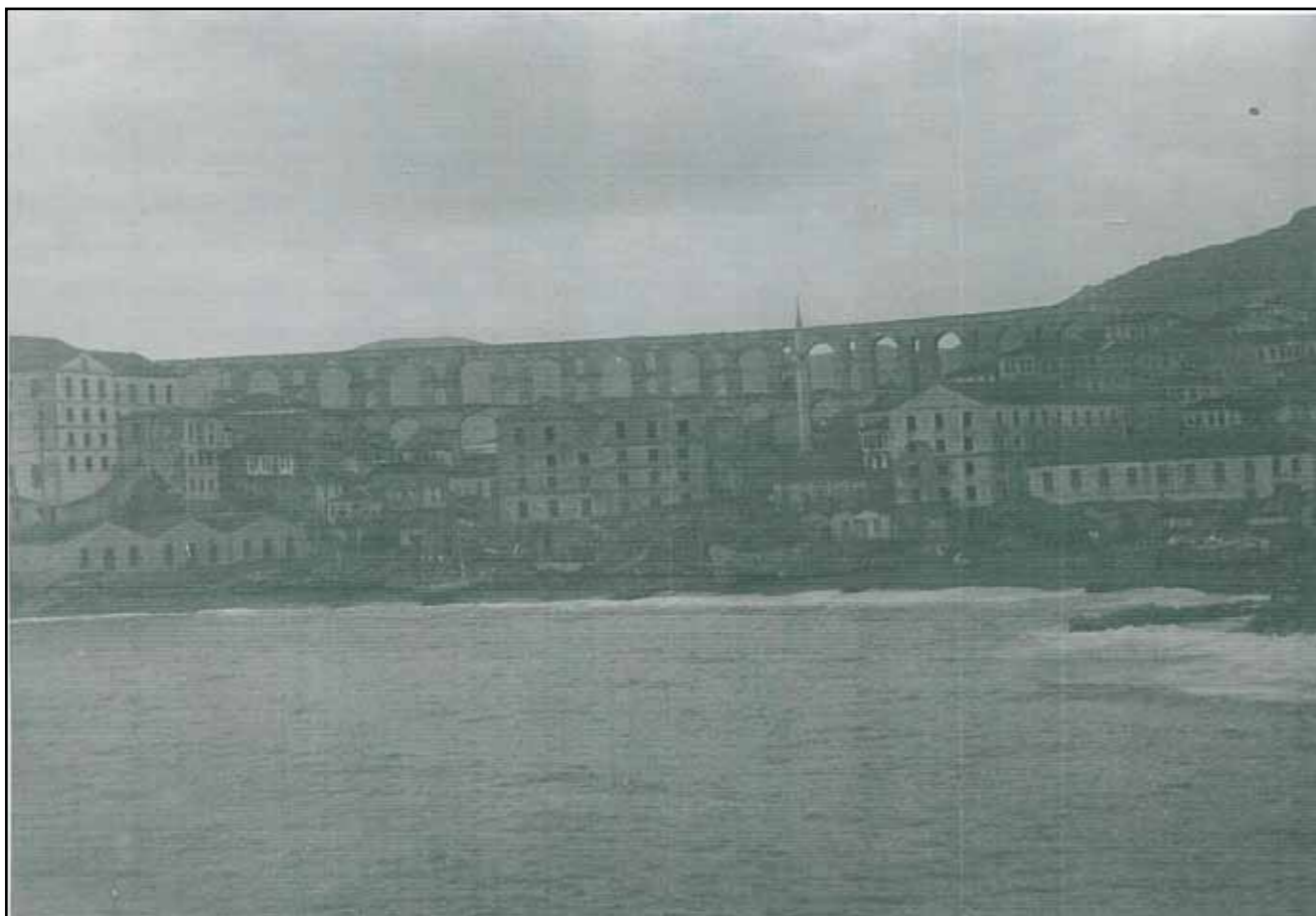

Χάρτης της Καβάλας με τις συνοικίες ανά διαδοχή περιόδων
 Νεάπολη - Χριστούπολη - Καβάλα [1470-1530]
 Επέκταση προς βορειοανατολικά [1530-1864]
 Δεύτερη επέκταση προς ανατολή και δύση [1864-1922]
 Σύγχρονη Καβάλα

Καπναποθήκες ανατολικά του Υδραγωγείου [από Balkani riacak, 1914].
 Η καπναποθήκη Τσιμίνο έχει οικοδομηθεί.

1890 - 1910 περίοδος ανέγερσης μεγάλων συγκροτημάτων καπναποθηκών στην πόλη της Καβάλας [από διάταγμα ρυμοτομίας του 1923]
 Η καπναποθήκη Τσιμίνο βρίσκεται βόρεια του μαχαλά της Παναγιάς και ανατολικά του Υδραγωγείου, όπου συναντώνται λιγότερες σε αριθμό καπναποθήκες σε σχέση με τις δυτικές συνοικίες και τις παραθαλάσσιες ζώνες, καθώς η πόλη αναπτύχθηκε κυρίως προς τη δύση [συνοικία Αγίου Ιωάννη] και σε δεύτερο στάδιο ανατολικά

Άποψη της καπναποθήκης Τσιμίνο από τη θάλασσα, κοντά στο 1920 [από Ταχυδ. Δελτάριο]

Άποψη της πόλης δυτικά του Υδραγωγείου [από Ταχυδ. Δελτάριο]

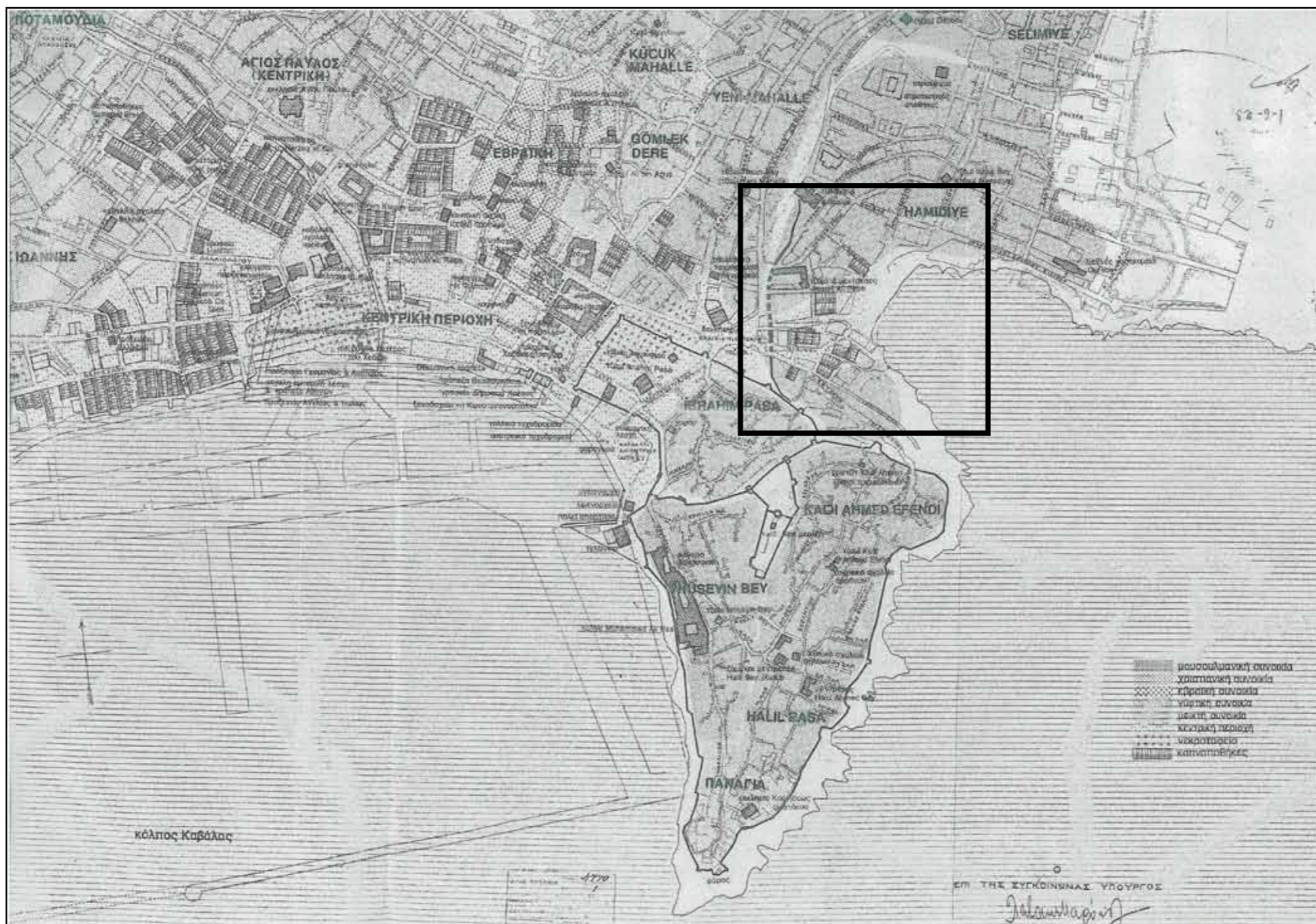
Άποψη της πόλης ανατολικά του Υδραγωγείου με την σειρά των καπναποθηκών στις οποίες προστέθηκε ένας όροφος και külliye του Hacı Ali paşa [29 Οκτωμβρίου 1918]

Σκίτσο άγνωστου δημιουργού, πιθανόν περιπλανώμενου ταξιδευτή που απεικονίζει την πόλη της Καβάλας πριν την έξοδο από τα τείχη. Ενδιαφέρον έχει η απεικόνιση της σχεδόν παρθένας περιοχής δυτικά του Υδραγωγείου

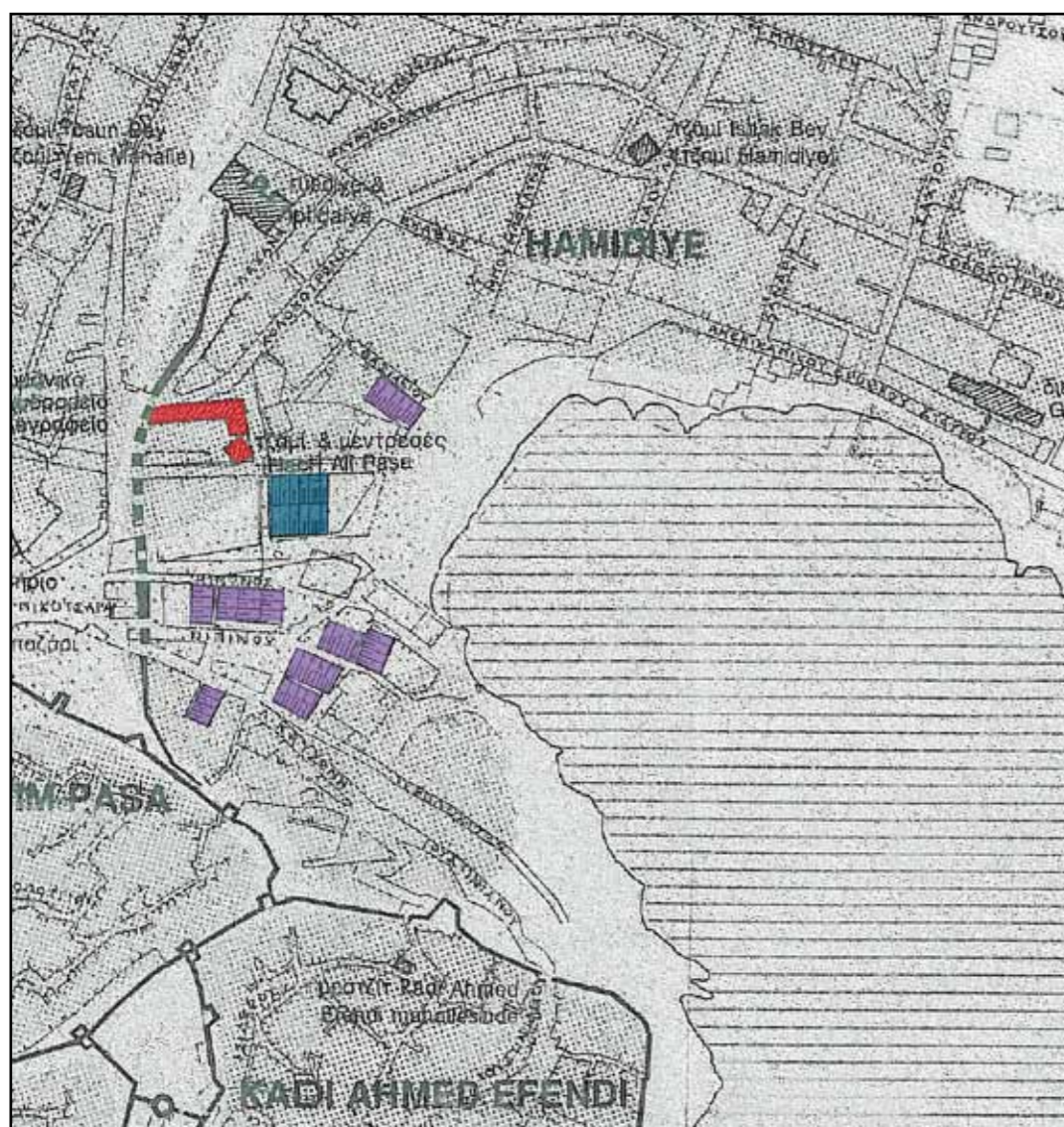

Καπναποθήκες επί της Κίμωνος 6-8 στα δυτικά του Υδραγωγείου και νότια της καπναποθήκης Τσιμίνο [φωτ. του 1986]

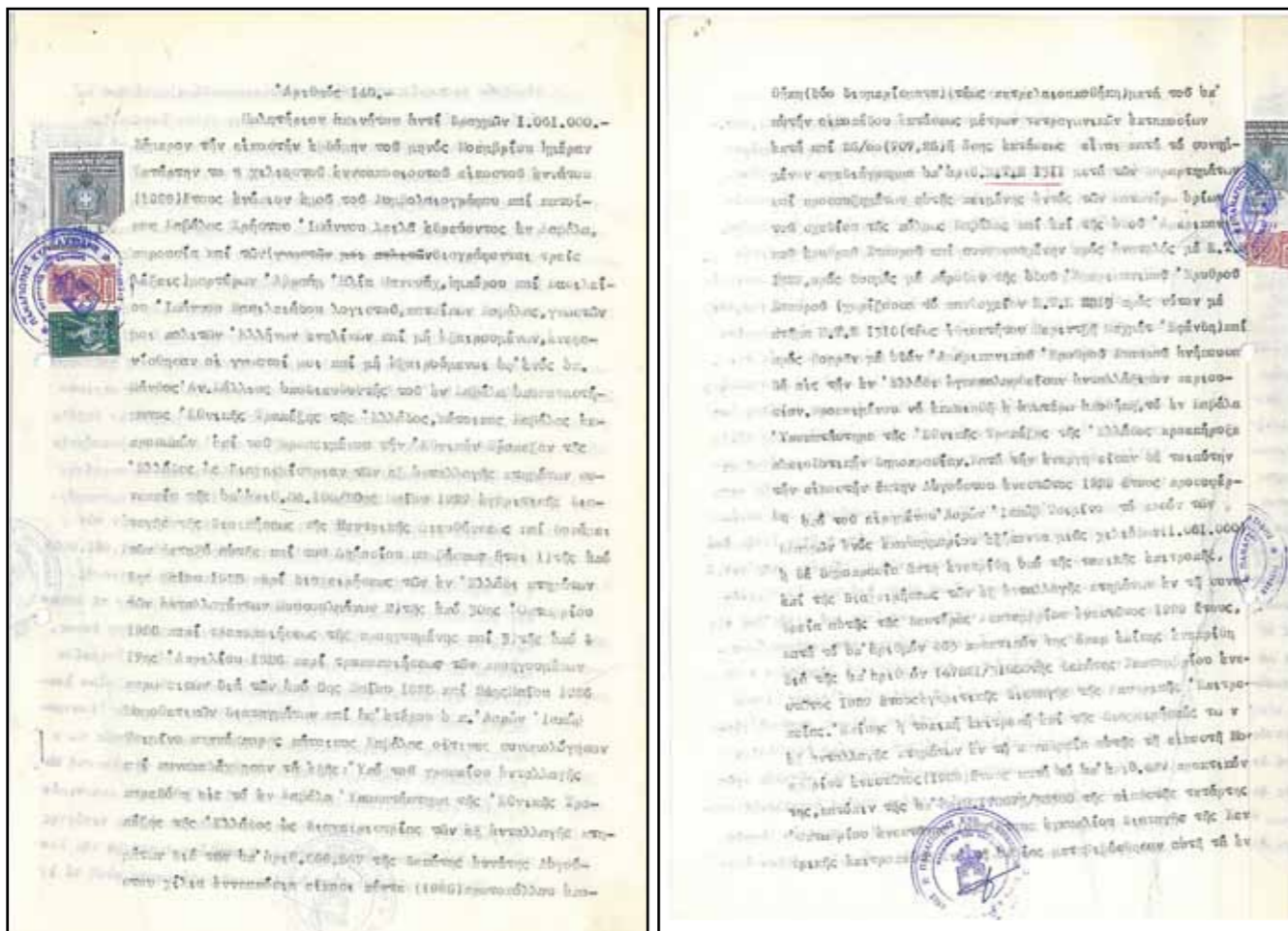

Από διάταγμα ρυμοτομίας του 1923

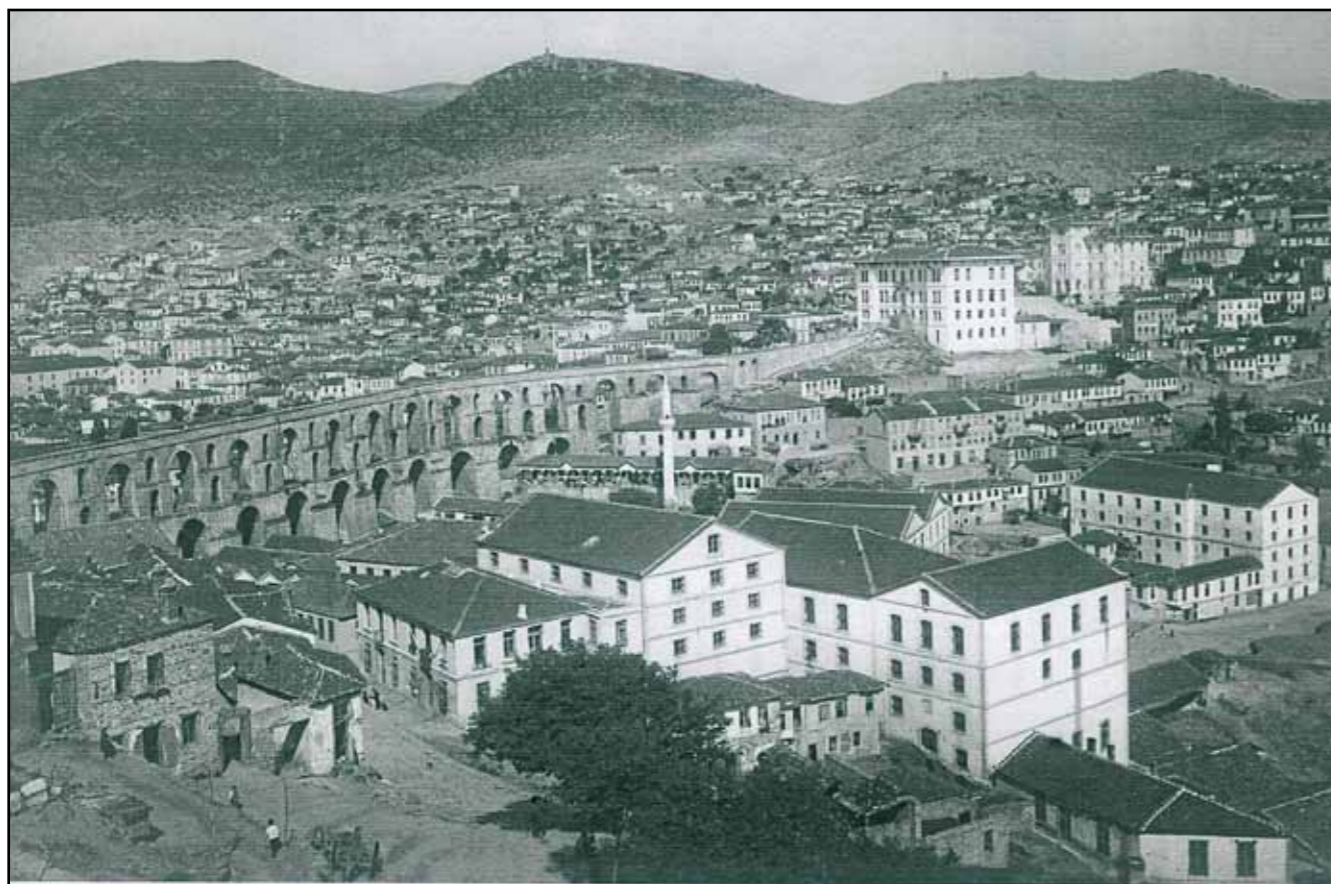
Η καπναποθήκη είναι ελεύθερη προς τη θάλασσα και το λιμανάκι είναι αδιαμόρφωτο. Ο δρόμος δεν έχει κατασκευαστεί ακόμα. Η Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού σταματάει στην αμμουδιά του κολπίσκου. Η καπναποθήκη αδιάκοπη έχει άμεση σχέση με τη θάλασσα.

- Καπναποθήκη Τσιμίνο
- Τζαμί και μεντρεσές külliye του [Haci] Αλί ραζα
- Καπναποθήκες

Το συμβόλαιο της καπναποθήκης. Αγοράστηκε το 1929 από την επιχείρηση Τσιμίνο, εβραϊκής καταγωγής, με το τότε ποσό 1.061.000 δραχμών.

Η περιοχή ανατολικά του Υδραγωγείου Η καπναποθήκη Τσιμίνο κτίστηκε κοντά στη θάλασσα, όπως τα περισσότερα βιομηχανικά κελύφη της εποχής στην πόλη της Καβάλας. Οι εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της πόλης της Καβάλας αλλά και της ευρύτερης περιοχής ευνόησαν την ανάπτυξη προσοδοφόρων ποικιλιών του καπνού και συντέλεσαν στην παραγωγή άριστης ποιότητάς του.

διήρηκε ως το 1940. Στη συνέχεια έγινε επιπλέον κατάτμηση της ανταλλάξιμης περιουσίας, σύμφωνα με τις ανάγκες, σε μικρότερα τμήματα και δόθηκαν εκ νέου αριθμοί σε αυτά. Να σημειωθεί ότι το 1925 δημιουργήθηκε η Επιτροπή εξέτασης των δικαιοπραξιών, που εξέταζε τα δικαιολογητικά που είχαν προσκομίσει οι πολίτες στα χέρια της, προκειμένου να πιστοποιηθεί η γνησιότητά τους. Σήμερα σώζονται τα στοιχεία από το Οθωμανικό κτηματολόγιο : οι διαδοχές στο ιδιοκτησιακό καθεστώς, η χρήση τους και οι ημερομηνίες κατεδάφισής τους και ανέγερσης νέων οικοδομών στο οικοπέδό τους. Το κτήμα της καπναποθήκης Τσιμίνο είχε αριθμό Ε.Τ.Ε 1311¹²² και συνορεύει με τα κτήματα με αριθμούς Ε.Τ.Ε 1322 προς ανατολή, Ε.Τ.Ε 1310 προς το νότο και Ε.Τ.Ε 2213 δυτικά¹²³. Στους πίνακες του οθωμανικού κτηματολογίου αναφέρεται μόνο η χρήση [πετρελαιοαποθήκη], δίχως να περιλαμβάνονται επιπλέον στοιχεία ιδιοκτητών, όπως συμβαίνει με άλλες καπναποθήκες ή λοιπά κτήματα.

Προφανώς ο όρος «πετρελαιοαποθήκη» δεν ανταποκρίνεται στην δομή του κτιρίου και σίγουρα δεν θα μπορούσε να λειτουργήσει με αυτήν την χρήση. Το κτίριο κατασκευάστηκε εξ αρχής για καπναποθήκη, σύμφωνα με τα άλλα αντίστοιχα σύγχρονα πρότυπα των καπναποθηκών της Καβάλας, και για κάποιο λόγο του ιδιοκτήτη της τότε οθωμανικής κυριαρχίας δηλώθηκε σαν πετρελαιοαποθήκη.

Η καπναποθήκη Τσιμίνο κτίστηκε κοντά στη θάλασσα, όπως τα περισσότερα βιομηχανικά κελύφη της εποχής στην πόλη της Καβάλας. Όπως αναφέρθηκε, σε προηγούμενη ενότητα, οι εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες της πόλης της Καβάλας αλλά και της ευρύτερης περιοχής ευνόησαν την ανάπτυξη προσοδοφόρων ποικιλιών του καπνού και συντέλεσαν στην παραγωγή άριστης ποιότητάς του. Απλώς η Καβάλα σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή της ανατολικής Μακεδονίας και δυτικής Θράκης είχε το επιπρόσθετο πλεονέκτημα να είναι το λιμάνι και επομένως ο τόπος εξαγωγής του επεξεργασμένου καπνού.

Η πόλη επεκτείνεται το 1864 πέρα τα όρια της Παναγίας πρώτα προς τη δύση και συγκεντρώνει χάνια, карабанσεράγια και αποθήκες κ.ά. Η πόλη αρχίζει να οργανώνεται μέσω πολλαπλών μετασχηματισμών. Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα αρχίζει η ανοικοδόμηση των νέων περιοχών¹²⁴. Στα ανατολικά συγκεντρώνονται οι μουσουλμανικές συνοικίες : Σελιμιγιέ [Selimiye], Χαμιντιγιέ [Hamidiye], Γενί Μαχαλέ [Yeni mahalle] και στο μέσο κατά μήκος του ρέματος οι γύφτικες συναθροίσεις Gömlek Dere, Κιουτσούκ Μαχαλέ, [Kücük mahalle] και [ή] Τενεκέ. Στα δυτικά οργανώνονται οι χριστιανικές¹²⁵. Η συνοικία Χαμιντιγιέ [Hamidiye] εκτείνεται γύρω από τον ανατολικό όρμο της πόλης και ορίζεται από το υδραγωγείο και την οδό Κωνσταντίνου Ποιητού [Ολύμπου, πρώην İdaîye caddesi] στα δυτικά, τις οδούς Καραϊσκάκη, Μιαούλη, Γκούρα στα βόρεια, τις οδούς Σαχτούρη, Κολοκοτρώνη, Αγίας Βαρβάρας στα ανατολικά και την παραλία στα νότια. Η τουρκική συνοικία ονομάστηκε έτσι προς τιμή του Αβδούλ Χαμίτ Β' [1876 – 1909]¹²⁶.

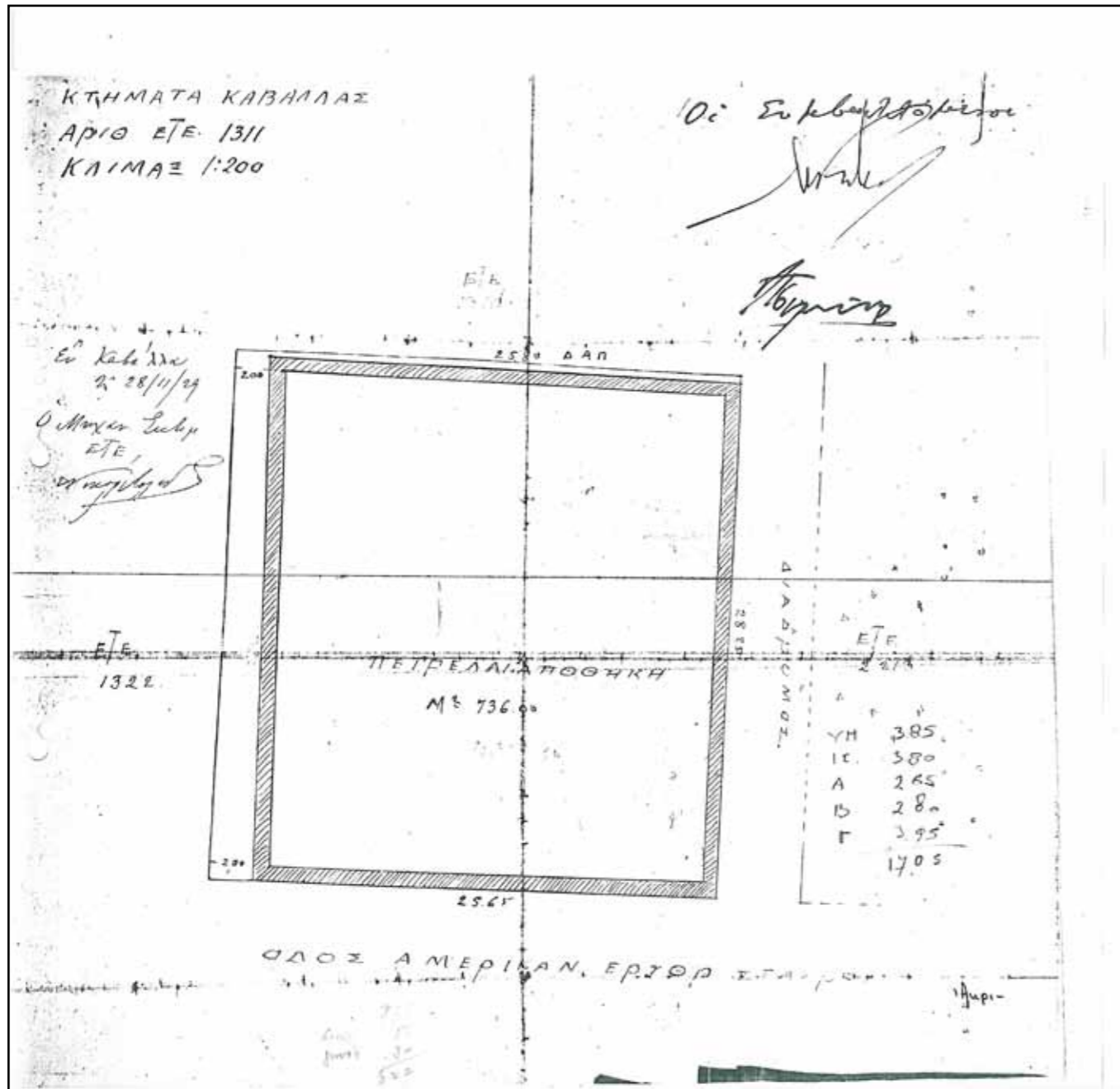
¹²² Ι. Βύζικας, ό.π., Καβάλα 2010

¹²³ Συμβολαιογραφική πράξη 1929

¹²⁴ Α. Στεφανίδου, ό.π., Θεσσαλονίκη 1991, σελ 285

¹²⁵ Ο εθνοκοινοδομικός διαχωρισμός των συνοικιών εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να υπάρχει ως το τέλος της τουρκοκρατίας αλλά παράλληλα εμφανίζεται νέα τάση στη συγκρότηση των περιοχών κατοικίας, αποτέλεσμα των νέων κοινωνικών μορφωμάτων

¹²⁶ Α. Στεφανίδου, ό.π., Θεσσαλονίκη 1991, σελ 285

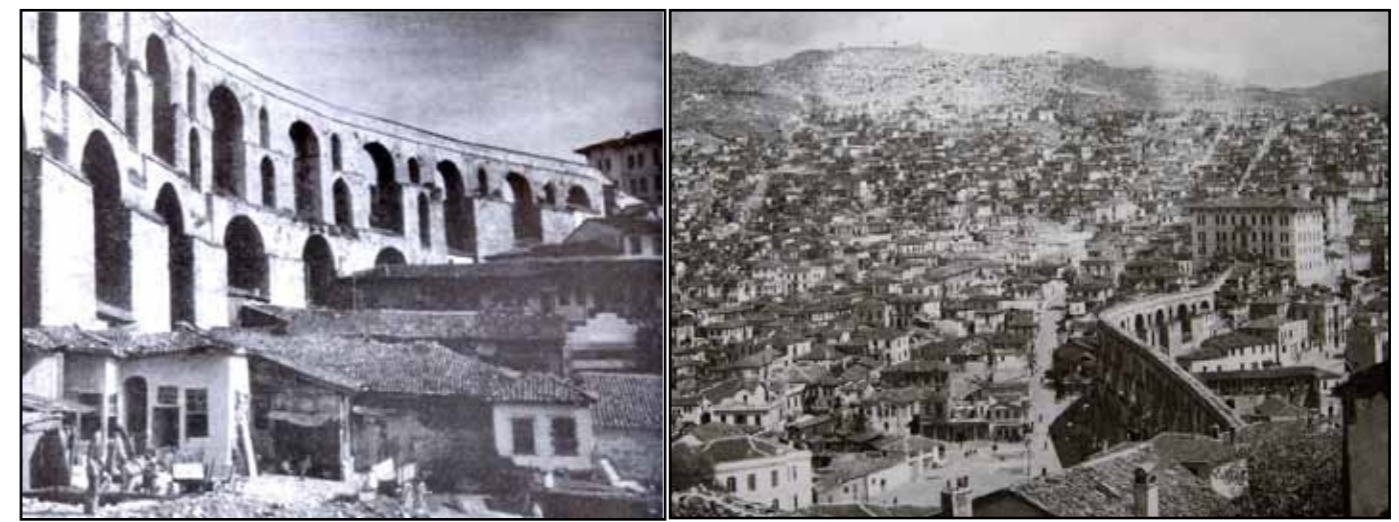
Με την παρούσα απόφαση έιν επισημασμένη ονομαστικώς και αριθμικώς η καπναποθήκη του 1929, όπου η καπναποθήκη Τσιμίνο αναφέρεται ως πετρελαιοαποθήκη. Το κτίριο ίσως, να δηλώθηκε ως αποθήκη πετρελαίου για κάποιο τυπικό λόγο, αλλά τότε να μην λειτούργησε με αυτή τη χρήση.

11-11-50

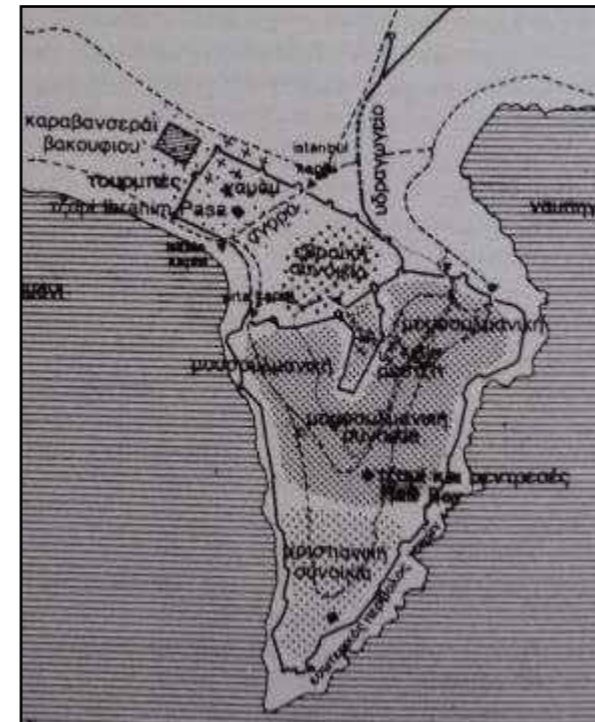
11-11-50

11-11-50

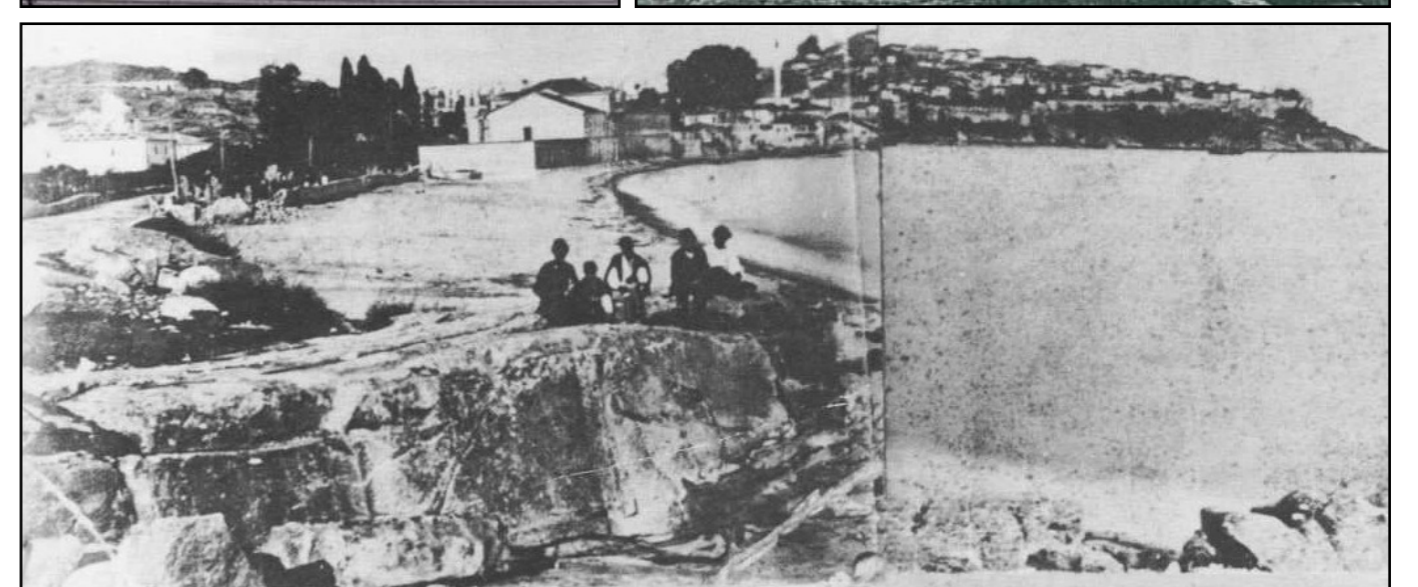
11-11-50

Η πόλη ανατολικά και δυτικά του Υδραγωγείου στις αρχές του 20ου αιώνα. Φαίνεται külliye του [Haci] Ali paşa και το γυμνάσιο

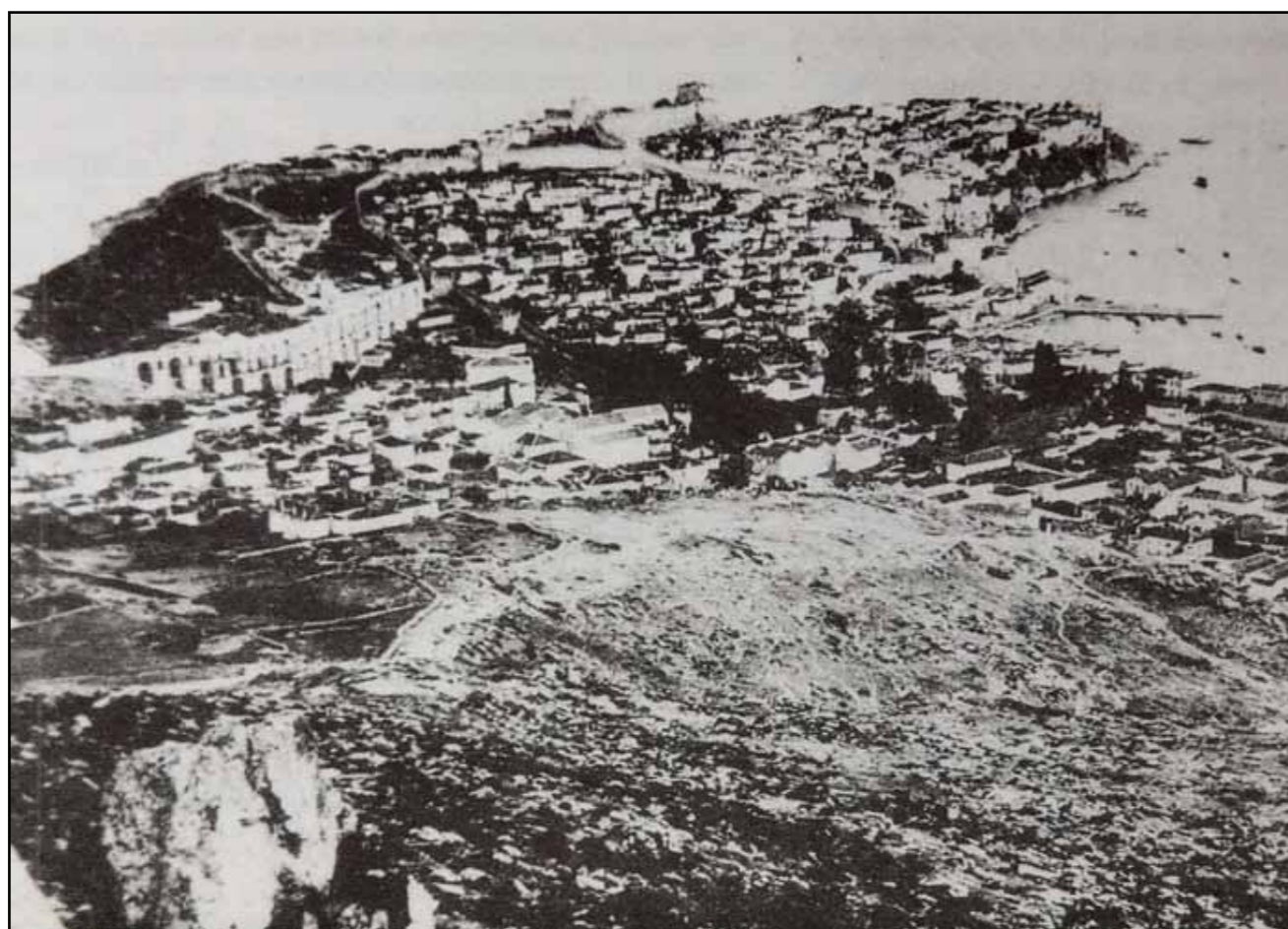

Η πόλη επεκτείνεται το 1864 πέρα τα όρια της Παναγίας πρώτα προς τη δύση και συγκεντρώνει χάνια, καραβανσεράγια και αποθήκες κ.ά. Η πόλη αρχίζει να οργανώνεται μέσω πολλαπλών μετασχηματισμών. Μετά τα μέσα του 19ου αιώνα αρχίζει η ανοικοδόμηση των νέων περιοχών.

Άποψη της πόλης ανατολικά του Υδραγωγείου. Η καπναποθήκη Τσιμίνο έχει οικοδομηθεί.

Άποψη της πόλης. Η πόλης έχει επεκταθεί προς δύση και φαίνεται η ανάπτυξη της και προς δύση πέραν του ορίου του Υδραγωγείου

Στην περιοχή που εξετάζεται [Χαμιντιγιέ¹²⁷], βόρεια του μαχαλά της Παναγίας και ανατολικά του υδραγωγείου συναντώνται οι λιγότερες σε αριθμό καπναποθήκες¹²⁸ [12 καπνομάγαζα, που αρχίζουν να οικοδομούνται λίγο πριν τα τέλη του 19ου αιώνα] σε σχέση με τις δυτικές συνοικίες και τις παραθαλάσσιες ζώνες, καθώς η πόλη αναπτύχθηκε κυρίως προς τη δύση [συνοικία Αγίου Ιωάννη] και σε δεύτερο στάδιο ανατολικά. Η οδός Παλαιού Υδραγωγείου αποτελούσε την έξοδο της πόλης προς την Ξάνθη ενώ, η οδός Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού [σημερινή οδός Νυρεμβέργης] είσοδο στην πόλη. Η οδός Παλαιού Υδραγωγείου αποτελεί, επιπλέον, σήμερα και ένωση της περιοχής με τα Πεντακόσια, συνοικία που δημιουργήθηκε μετά το 1922 έπειτα από την εγκατάσταση των προσφύγων στην πόλη. Ο δρόμος του Παλαιού Υδραγωγείου άνοιξε το 1940 με την κατοχή της πόλης από τους Βούλγαρους για την μεταφορά τους προς την Ανατολή. Παρατίθεται η πράξη τακτοποιήσεως [πράξη προσκυρώσεως και αναλογισμού] που βρέθηκε στο αρχείο του δήμου σε φάκελο που δεν αφορούσε την καπναποθήκη, αλλά άλλο κτίριο, η οποία διαμορφώνει τις οικοδομικές γραμμές μεταξύ των γειτνιακών οικοδομήσιμων κτημάτων. Το χωρίο που αφορά το προς μελέτη κτίριο είναι η παράγραφος 32. Από την πράξη αυτή και το ρυμοτομικό διάγραμμα που επισυνάπτεται βλέπουμε τον αριθμό του οικοπέδου που είναι 53 – 54 – 55 – 56 – 53. Επίσης, μελετώντας το ρυμοτομικό διάγραμμα κλ. 1:500 βλέπουμε την αριθμηση του κτήματος που είναι 395.

Φαίνεται πως το κτήμα βρισκόταν, αν και απόκεντρα, σε σημείο με έντονη «κινητικότητα» [πύλη εισόδου και εξόδου προς την Ξάνθη] και η καπναποθήκη υπήρξε εξέχουσα καθώς δέσποζε επιπροσθέτως μπροστά στην θαλάσσια ακτογραμμή. Με την έλευση των προσφύγων συναντώνται κάποια προσφυγικά, μικρού ύψους, κτίσματα μεταξύ ακτογραμμής και κτίσματος, όπως φαίνεται σε κάποιες παλιές φωτογραφίες αλλά και στο τοπογραφικό διάγραμμα του 1940. Το σημερινό καρνάγιο υπήρξε πάντα ένα απάνεμο λιμανάκι {φυσικός όρμος} που πιθανόν να χρησιμοποιούταν και να εξυπηρετούσε τη μεταφορά καπνών, σίγουρα μικρή εμβέλεια, λόγω έλλειψης στοιχειωδών λιμενικών έργων, σε σχέση με τον κύριο λιμένα της πόλης. Στην βιβλιογραφία αναφέρεται ως ναυπηγεία ή ανατολικός ταρσανάς¹²⁹.

Το κτίριο, μετά τις ανακατατάξεις στην πόλη λόγω εγκατάστασης των προσφύγων, αγοράζεται το 1929 από τον Ααρών Τσιμίνο και αρχίζει αμέσως τη λειτουργία του ως καπναποθήκη. Το κτίριο πριν το 1929 χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη καυσίμων [πετρελαίου], σύμφωνα με τα οθωμανικά αρχεία, τη συμβολαιογραφική πράξη και το βιβλίο του Ι. Βύζικα¹³⁰. Πιθανότατα, όμως, το παραπάνω δεδομένο δεν είναι αληθές, καθώς δεν προκύπτει από κανένα επιμέρους στοιχείο¹³¹ και επιπροσθέτως, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η κατασκευαστική δομή του και η μορφή του ήταν μόνο για λειτουργία καπναποθήκης. Το κτίριο ίσως, να δηλώθηκε ως αποθήκη πετρελαίου για κάποιο τυπικό λόγο, αλλά τότε να μην λειτούργησε με αυτή τη χρήση, σύμφωνα και με την μαρτυρία του νυν κληρονόμου του κου Ααρών Τσιμίνο, πολιτικού μηχανικού στο επάγγελμα και εγγονού του πρώτου ιδιοκτήτη της καπναποθήκης Ααρών Τσιμίνο.

¹²⁷ Που συνόρευε βορειανατολικά με τη συνοικία Σελιμιγιέ

¹²⁸ Οι περισσότερες συναντώνται στην παραλιακή περιοχή του Αγίου Ιωάννη και στο Σούγιολοι για τη διευκόλυνση της μεταφοράς με μαούνες και ατμόπλοια

¹²⁹ Α. Στεφανίδου, ό.π., Θεσσαλονίκη 1991

¹³⁰ Ι. Βύζικας, Καβάλα, η Μέκκα του καπνού. Καπναποθήκες, Καβάλα 2010

¹³¹ Επισυνάπτεται τοπογραφικό διάγραμμα – μέρος της συμβολαιογραφικής πράξης 1929 – όπου αναφέρεται ως πετρελαιοαποθήκη

Στην περιοχή βόρεια του μαχαλά της Παναγίας και ανατολικά του υδραγωγείου συναντώνται 12 καπνομάγαζα, που αρχίζουν να οικοδομούνται λίγο πριν τα τέλη του 19ου αιώνα. Η καπναποθήκη Τσιμίνο έχει τον αριθμό 128 [Ε.Τ.Ε 1311]

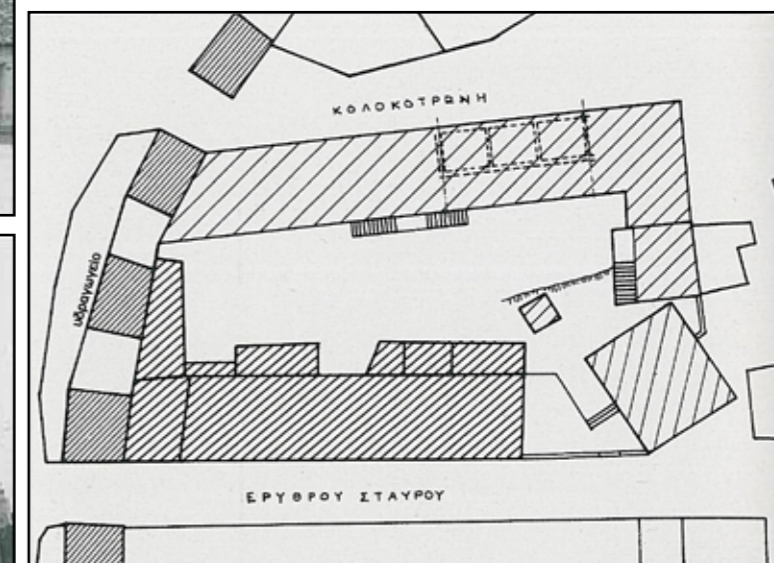
Οι εναπομείναντες, σήμερα, καπναποθήκες στην περιοχή ανατολικά του Υδραγωγείου

Άποψη της πόλης ανατολικά του Υδραγωγείου. Η καπναποθήκη Τσιμίνο δεσπόζει μπροστά στο λιμανάκι

Άποψη του külliye του [Haci] Ali paşa - βόρεια όψη [φωτ. 1982]
Άποψη από την αυλή του külliye του [Haci] Ali paşa [φωτ. 1982]

Το külliye του [Haci] Ali paşa δίπλα στο Υδραγωγείο, μεταξύ των οδών Κολκοτρώνη και Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού - τοπογραφικό 1939

ΚΑΒΑΛΛΑ

1/1940

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΟΣΚΥΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ

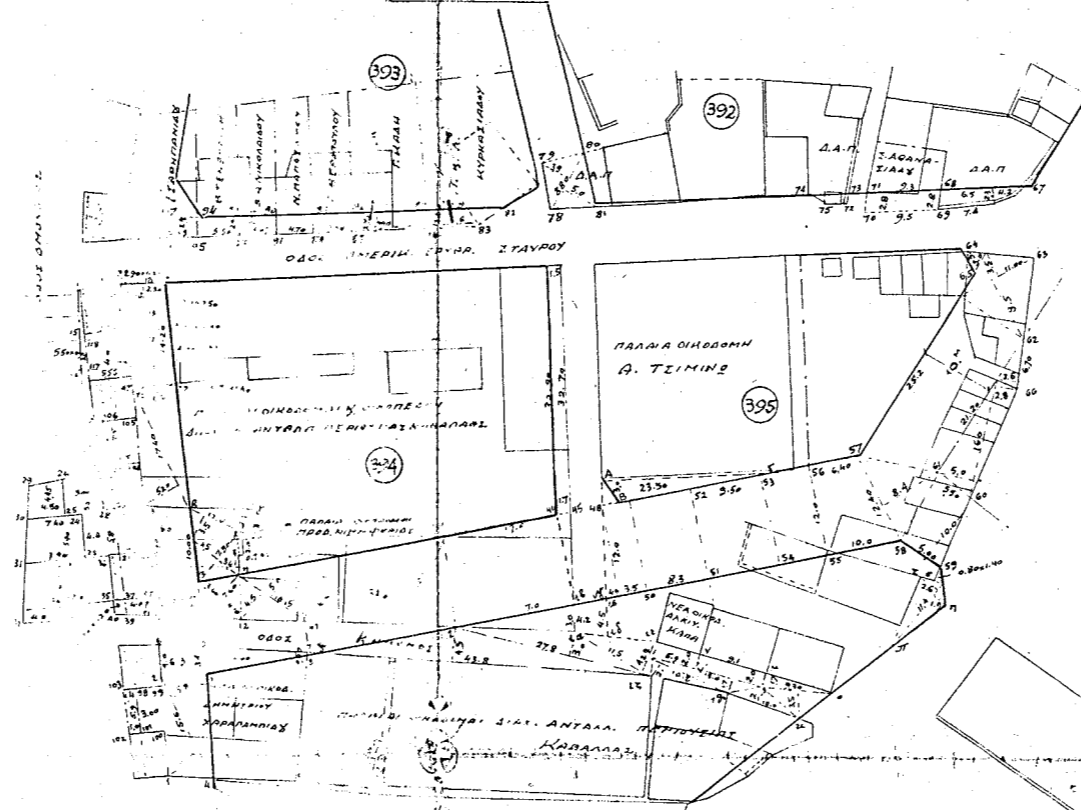
ΑΝΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

ΡΥΜΟ-ΜΙΚΡΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ

ΚΛΙΜΑ 1:500

ΣΤΡΑΤΗ ΠΑΤΡΙΩΝ ΝΙΚΟΤΙΔΩΝ
 ΕΛΛΗΝ. ΠΡΟΣΟΝΑ ΒΑΘΟΣ 4 Μ.
 " ΕΜΒΑΔΟΝ 30 Μ²
 ΔΙΑΤΙΣΘΑΟΥΣ
 ΕΛΛΗΝ. ΠΡΟΣΟΝΑ 6 Μ.
 " ΒΑΘΟΣ 8 Μ.
 " ΕΜΒΑΔΟΝ 70 Μ²

- 10) ΣΑΚΚΟΥ ΛΟΥΚΑ ΚΥΡΑΪΔΕΩΝ
82-85-84-85-82 - 10,91 x 6,4 = 20,70 Μ²
- 11) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΚΑΛΗ
84-85-86-87-88 - 9,9 x 2,50 = 24,70
- 12) ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΒΕΡΟΠΟΥΛΟΥ
86-87-88-89-86 - 5,40 x 2,45 = 13,20
- 13) ΝΙΜΦΩΟΥ ΠΑΠΑΧΩΡΟΥ
88-89-90-91-88 - 4,7 x 2,45 = 11,50
- 14) ΒΑΣ. ΔΙ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
90-91-92-93-90 - 5,47 x 2,95 = 12,40
- 15) ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΓΕΝΕΡΕΩΝ
92-93-94-95-92 - 5,50 x 2,40 = 13,20
- 16) ΣΑΛΩ ΣΑΡΡΑΪΔΗΣ
94-95-96-97-94 - 5,05 x 2,40 = 12,00
- 17) ΔΙΑΚΕΙΡ. ΑΝΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
V 40-118-116-115-40 - 3,90 x 3,30 = 3,70
113-114-113-114-113 - 3,80 x 2,50 = 7,80
111-112-113-114-111 - 3,80 x 2,50 = 7,80
109-110-111-112-109 - 4,00 x 1,90 = 7,60
76-100-110-112-76 - 2,50 x 1,40 = 3,40 Μ²

ΕΜΒΑΔΟΝ ΠΡΟΣΚΥΡΩΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ

1) ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΜΗΝΩΒΩΔΙΟΥ 1-2-3-4-5 - 15,00 x 2,45 = 36,75 7,00 x 2,45 = 17,15 8,00 x 2,45 = 19,60 Σ 73,50	2) ΑΝΝΟΥ ΚΑΒΑΛΛΗΣ 4,80 x 4,5 = 21,60 2,70 x 3,50 = 9,45 1,50 x 2,10 = 3,15 1,50 x 2,10 = 3,15 Σ 37,35	3) ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΜΗΝΩΒΩΔΙΟΥ 15,00 x 2,00 = 30,00 10,00 x 2,00 = 20,00 15,00 x 1,75 = 26,25 10,00 x 2,00 = 20,00 Σ 106,25
--	--	---

ΕΜΒΑΔΟΝ ΔΥΜΟΤΟΜΟΥΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΠΕΔΩΝ

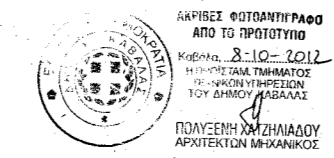
1) ΑΝΝΟΥ ΧΑΡΑΔΗΜΗΛΙΟΥ 1-2-3-4-5 - 15,00 x 2,45 = 36,75 7,00 x 2,45 = 17,15 8,00 x 2,45 = 19,60 Σ 73,50	2) ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΝΙΚΗΦΩΝΙΔΟΥ 1-2-3-4-5 - 15,00 x 2,45 = 36,75 7,00 x 2,45 = 17,15 8,00 x 2,45 = 19,60 Σ 73,50	3) ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΜΗΝΩΒΩΔΙΟΥ 15,00 x 2,00 = 30,00 10,00 x 2,00 = 20,00 15,00 x 1,75 = 26,25 10,00 x 2,00 = 20,00 Σ 106,25
--	---	---

ΔΙΑΚΕΙΡ. ΑΝΤΙΩΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ

37-37-38-38-37 - 2,00 x 1,50 = 3,00	40-38-37-38-10 - 4,00 x 2,10 = 8,40	10-47-10-18 - 1,20 x 2,50 = 3,00	76-77-8-10-76 - 1,20 x 1,20 = 1,44	12-43-43-11-12 - 1,00 x 1,00 = 1,00	109-108-107-106 - 5,50 x 1,20 = 6,60	27-107-108-109-27 - 5,50 x 1,20 = 6,60	42-43-44-45-42 - 2,50 x 1,10 = 2,75	17-17-12 - 17,00 x 1,20 = 20,40	16-40-41-16 - 12,00 x 1,20 = 14,40	44-45-46-47-44 - 17,00 x 3,20 = 54,40	47-48-49-48 - 12,00 x 1,40 = 16,80	44-48-48-48-49 - 12,00 x 1,20 = 14,40	43-43-10 - 4,30 x 3,30 = 14,19	87-82-83-54-87 - 12,00 x 1,50 = 18,00	53-54-55-54-53 - 12,00 x 1,50 = 18,00	50-51-52-53-50 - 10,00 x 2,40 = 24,00	57-58-59-60-61-62-63-64-65-62 - 5,90 x 5,50 = 32,45	12-10-11-12 - 12,00 x 1,50 = 18,00	67-68-69-67 - 7,00 x 2,10 = 14,70	25-26-27-28-25 - 10,00 x 1,50 = 15,00	60-61-62-63-64-65-66-67 - 6,70 x 3,60 = 24,12	67-68-69-67 - 7,00 x 2,10 = 14,70	72-73-74-75-72 - 4,20 x 1,30 = 5,46	76-77-80-81-78 - 8,80 x 4,35 = 38,10
-------------------------------------	-------------------------------------	----------------------------------	------------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------	--	-------------------------------------	---------------------------------	------------------------------------	---------------------------------------	------------------------------------	---------------------------------------	--------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	---	------------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------	---	-----------------------------------	-------------------------------------	--------------------------------------

ΕΘΕΩΡΗΘΗ
ΕΝ ΚΑΒΑΛΛΑ ΤΗ 16 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1940
ΟΝΟΜΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ
ΣΤ. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ

ΑΝΤΙΒΕΣ ΑΝΤΙΓΡΑΦΟΝ
ΕΝ ΚΑΒΑΛΛΑ ΤΗ 28 ΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1951
ΝΟΜΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΑΒΑΛΛΑΣ
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΡΕΝΙΕΡΗΣ

Ρυμοτομικό
 διάγραμμα
 κλ. 1:500, που
 επισυνάπτεται
 στην πράξη
 προσκυρώσεως και
 αναλογισμού, η
 οποία διαμορφώνει
 τις οικοδομικές
 γραμμές μεταξύ
 των γειτνιακών
 οικοδομήσιμων
 κτημάτων

Κατά της παρούσης επιτρέπονται ενστάσεις εντός προθεσμίας δέκα ημερών από της κοινοποίησης αυτής. Η επί της πράξεως και των ενστάσεων απόφασις είναι αμετάκλητος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ
Νομορχανικόν Καβάλας

Αριθ. Πρωτ. 311 Έν Καβάλας τη 17 Ιανουαρ. 1940

Αριθ. Πράξ. 1

Π Ρ Α Ξ Ι Σ

ΠΡΟΣΚΥΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

Επί τη από 13-10-1939 υπ' αριθ. 7920 αίτησει Δήμου Καβάλας

αίτουμένου την σύνταξιν της προσηκούσης πράξεως ΠΡΟΣΚΥΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΣΜΟΥ

οίκονόμου κειμένου εν Καβάλας και επί της οδοῦ

Κέκωνος

ΛΑΒΟΝΤΕΣ ΥΠ' ΟΨΕΙ

α) Τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 31-37 καὶ 42-48 τοῦ ἀπὸ 17 Ἰουλίου 1923 Ν.Α. «περὶ σχεδίων πόλεων κλπ.» ὡς ἐτροποποιήθη διὰ τῶν ἀπὸ 3 Δεκεμβρίου 1925 καὶ 8 Αὐγούστου 1926 Ν.Α. κυρωθέντων καὶ τροποποιηθέντων ὑπὸ τοῦ Νόμου 3976, διὰ τοῦ ἀπὸ 27 Φεβρουαρίου 1928 Ν.Α. κυρωθέντος καὶ τροποποιηθέντος ὑπὸ τοῦ 2 Αὐγούστου 1927 Διατάγματος καὶ διὰ τῶν Νόμων 4343 καὶ 5289.

β) Τὸ ἀπὸ 18 Μαρτίου 1926 Διάταγμα «περὶ ἐπεκτάσεως τοῦ ἀρθρου 4 ἀπὸ 27]2]26 Ν.Α. κλπ. εἰς πάσας τὰς πόλεις καὶ κόμας τοῦ Κράτους».

γ) Τὸ ἀπὸ 2 Ἰανουαρίου 1932 Διάταγμα «περὶ θέσεως ἐν ἰσχύϊ διατάξεων τινῶν τοῦ Νόμου 5269».

δ) Τὰς διατάξεις τοῦ ἀρθρου 44, παραγρ. 4, 5 καὶ 7 τοῦ Γενικοῦ Οἰκοδομικοῦ Κανονισμοῦ τοῦ Κράτους, ὡς καὶ πάσαν σχετικὴν τοῦτου διατάξιν.

ε) Τὸ ἀπὸ 3-10-1936 Διάταγμα, δι' οὗ ὀρίζονται τὰ ἐλάχιστα ὅρια ἐπιφανείας καὶ διαστάσεων τῶν οἰκοπέδων τῆς πόλεως Καβάλας.

στ) Τὸ διὰ τοῦ ἀπὸ 4-7-1923 Διατάγματος ἐγκριθέν-τροποποιηθέν σχέδιον ἑπιφανείας τῆς πόλεως Καβάλας.

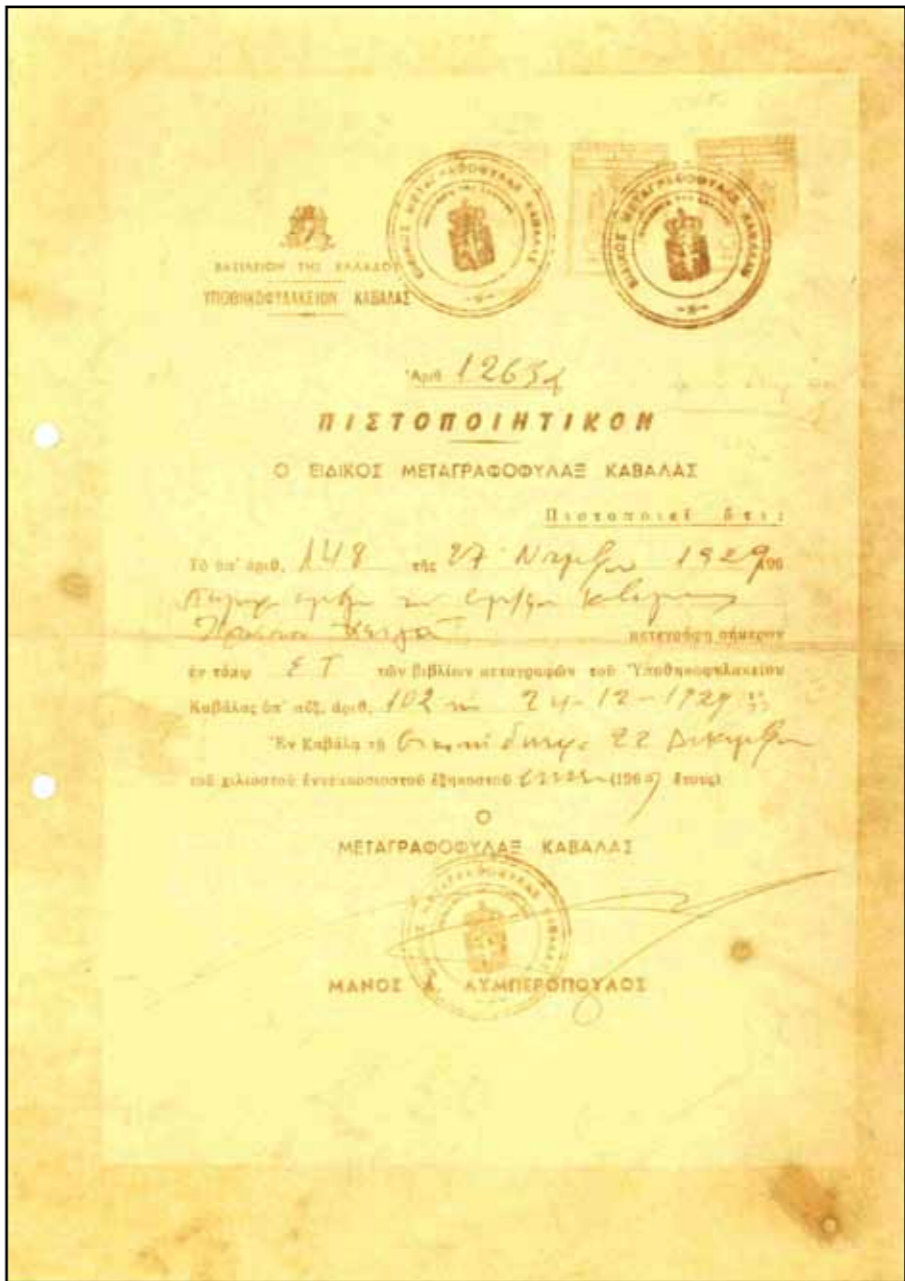
ζ) Τὸν Νόμον Γ ΝΑ' ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεκκληρώθη διὰ μεταγενεστέρων διατάξεων.

η) Τὰς ὑπ' ἀριθ. 60 τῆς 30]6]1853, 25 τῆς 14]9]1887, 63650 τῆς 10]11]1927 καὶ 65428 τῆς 19]10]1928 ἐγκυκλίους διαταγὰς, ὡς καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 16269 τῆς 1 Μαρτίου 1932 διαταγὴν.

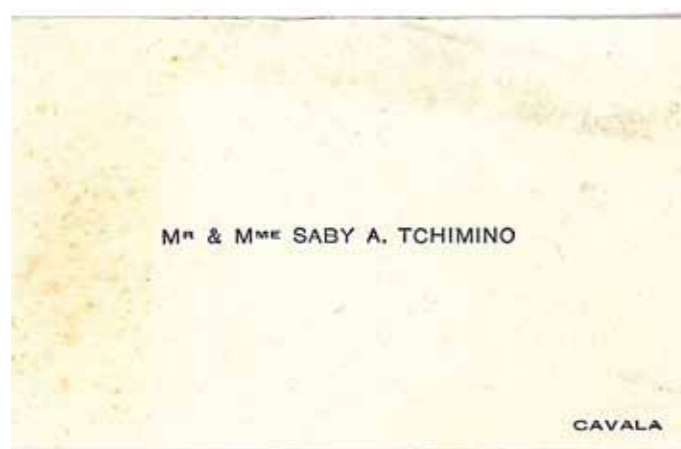
θ) Τὸ παρὰ τοῦ ἀρμοδίου τεχνικοῦ ὑπαλλήλου συνταχθέν κατόπιν ἐπιτακίου μεταβίβασης καὶ καταμετρήσεως τῶν ἰδιοκτησιῶν συμφώνως πρὸς τὰ ὑποδειχθέντα ὅρια ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων φαινομένων ἰδιοκτητῶν, προσκληθέντων νομίμως διὰ τῆς ἀπὸ 3-12-1939 ὑπ. ἀριθ. 3139 ἐπιδοθείσης αὐτοῖς προσηκούσης, ὡν παρέστησαν κατὰ τὴν αὐτοψίαν οἱ Σ. Ριπτόσι, Α. Τιμιλίμου, Α. Κόκα, Δ. Χαρολαμπίδης, Π. Καραπέτσας, Π. Περίδης, Α. Βούρα, Ι. Ζεμπίλας, Δ. Μαρδάρης καὶ Π. Νικηφορίδης

πρόκειρον κτηματολογικὸν διάγραμμα, συσχετισμένον πρὸς τὸ ἰσχύον σχέδιον καὶ τὰς ἀπὸ τοῦτου ὀριζόμενας οἰκοδομικὰς γραμμάς, ὅπερ διάγραμμα θεωρεῖται ὡς παράρτημα τῆς παρούσης πράξεως.

- καὶ 39' (24,39) ἑκαστος.
- 30) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 50,51,52,3 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 60' (99,60) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη καὶ ἡ ἀρὰν λαμβάνου ἐξ ἡμισίας ἦτοι διὰ μέτρ. τετραγ. τεσσαρδῆκοντα ἐνδὲ καὶ 60' (49,80) ἑκαστος.
- 31) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 51,52,53,54,51 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 114,00 διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη καὶ ἡ ἀρὰν λαμβάνου ἐξ ἡμισίας ἦτοι διὰ μέτρ. τετραγ. πεντήκοντα ἐνδὲ (57,00) ἑκαστος.
- 32) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 53, 54,55,56,53 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ (78) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη καὶ ἡ ἀρὰν ἐξ ἡμισίας ἦτοι διὰ μέτρ. τετρ. τριάκοντα ἐνδὲ ἑκαστος.
- 33) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 55,56,57,58,59 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 40' (98,40) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ.
- 34) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 57,58,59,60,61,62,63,64,65, 57ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. τετρακοσίων ἐνδὲ καὶ 50' (411,50) & ἀχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ.
- 35) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 60,61,62,66,60 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 10' (71,10) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ.
- 36) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 67,68,69,67 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 50' (20,50) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ.
- 37) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 72,73, 74, 75,72 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 50' (9,50) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ.
- 38) Διὰ τὸ ρυμοτομοῦμενον τμήμα οἰκοπέδου 73,79,80,81,78 ἑμβαδοῦ μέτρ. τετραγ. ἐνεσθῆναι ἐνδὲ καὶ 70' (39,70) διαχειρίσεως ἀνταλλαξιμοῦ περιουσίας Καβάλας ὑπὸ χρεοῦ πρὸς ἀποζημιωσιν εἶναι ἡ ἰδία αὐτοαποζημιωμένη ἐξ ἄλλοῦ καὶ ἡ ἀρὰν λαμβάνου ἐξ ἡμισίας ἦτοι διὰ μέτρ. τετραγ. ἑξήκοντα ἐνδὲ καὶ 55' (12,35) ἑκαστος.

Πράξη προσκυρώσεως και αναλογισμού, η οποία διαμορφώνει τις οικοδομικές γραμμές μεταξύ των γειτνιακών οικοδομήσιμων κτημάτων. Το χωρίο που αφορά το προς μελέτη κτίριο είναι η παράγραφος 32. Από την πράξη αυτή και το ρυμοτομικό διάγραμμα που επισυνάπτεται βλέπουμε τον αριθμό του οικοπέδου που είναι 53 - 54 - 55 - 56 - 53.

Ρυμοτομικό διάγραμμα κλ. 1:500, που επισυνάπτεται Κάρτες και καρτέλες καταγραφής των χωρικών που βρέθηκαν στην καπναποθήκη Τσιμίνο

Η καπναποθήκη οικοδομήθηκε γύρω στο 1910. Η χρονολογία ανέγερσης προκύπτει και εκτιμάται κατά προσέγγιση από τις καρτ ποστάλ¹³² της εποχής που παραθέτονται. Το κτίριο απεικονίζεται στην καρτ ποστάλ Α με ημερομηνία αλληλογραφίας στο πίσω μέρος της, 10 Αυγούστου 1914 [επισυνάπτεται και η καρτ ποστάλ Β με ημερομηνία αλληλογραφίας στο πίσω μέρος της, 21 Απριλίου 1924 όπου, κατά συνέπεια, επίσης, υπάρχει το κτίριο της καπναποθήκης].

Με δεδομένο ότι εκείνη την εποχή οι καρτ ποστάλ κυκλοφορούσαν μετά από 1 ή 2 χρόνια μετά την λήψη της φωτογραφίας εκτιμούμε ότι απεικονίζουν μια προγενέστερη κατάσταση της ημερομηνίας που αναγράφεται στην αλληλογραφία. Άρα, η φωτογραφία της καρτ ποστάλ Α χρονολογείται γύρω 1912 – 1913 και αντίστοιχα της Β το 1922 – 1923. Βέβαια, μας είναι άγνωστο εντελώς πόσο αργότερα από την κυκλοφορία της αγοράστηκε η καρτ ποστάλ από τον αποστολέα και επομένως, ίσως να έχουν τραβηχτεί πιο πριν, απεικονίζοντας μια ακόμα πιο προγενέστερη κατάσταση από την παραπάνω εκτίμηση.

Επιπλέον, στο σημείο αυτό να προσθέσουμε και την ιστορική τεκμηρίωση που προκύπτει από το κτίριο του Γυμνασίου Αρένων Καβάλας - τοπόσημου της περιοχής, αλλά και της πόλης της Καβάλας- που οικοδομήθηκε περίπου στα 1900 - 1903 και είναι φυσικά τεκμηριωμένα προγενέστερο της υπό μελέτη καπναποθήκης. Το κτίριο του Γυμνασίου απεικονίζεται, μάλιστα, στην καρτ ποστάλ Β βόρεια του υδραγωγείου και είναι το πολυώροφο εξέχον κτίσμα στο άκρο του και στο δεξί τμήμα της φωτογραφίας.

Επομένως, συνοψίζοντας τα δεδομένα, σύμφωνα με τα παραπάνω το κτίριο της καπναποθήκης Τσιμίνο οικοδομήθηκε πριν το 1912 – 1913 και μετά το 1900 - 1903. Τέλος, σε καρτ ποστάλ, η οποία χρονολογείται μεταξύ 1905 και 1910, η καπναποθήκη Τσιμίνο δεν υπάρχει. Στην φωτογραφία αυτή φαίνεται το προγενέστερο συγκρότημα των καπναποθηκών που συνορεύει νότια μέχρι και σήμερα με την καπναποθήκη Τσιμίνο. Η λήψη της φωτογραφίας είναι από βορειοδυτικά και πιθανόν κοντά στο Γυμνάσιο και ίσως μάλιστα από τον προαυλίο του χώρου. Έτσι, σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, μπορούμε να θεωρήσουμε ότι η καπναποθήκη Τσιμίνο οικοδομήθηκε μεταξύ του 1905 και 1912 .

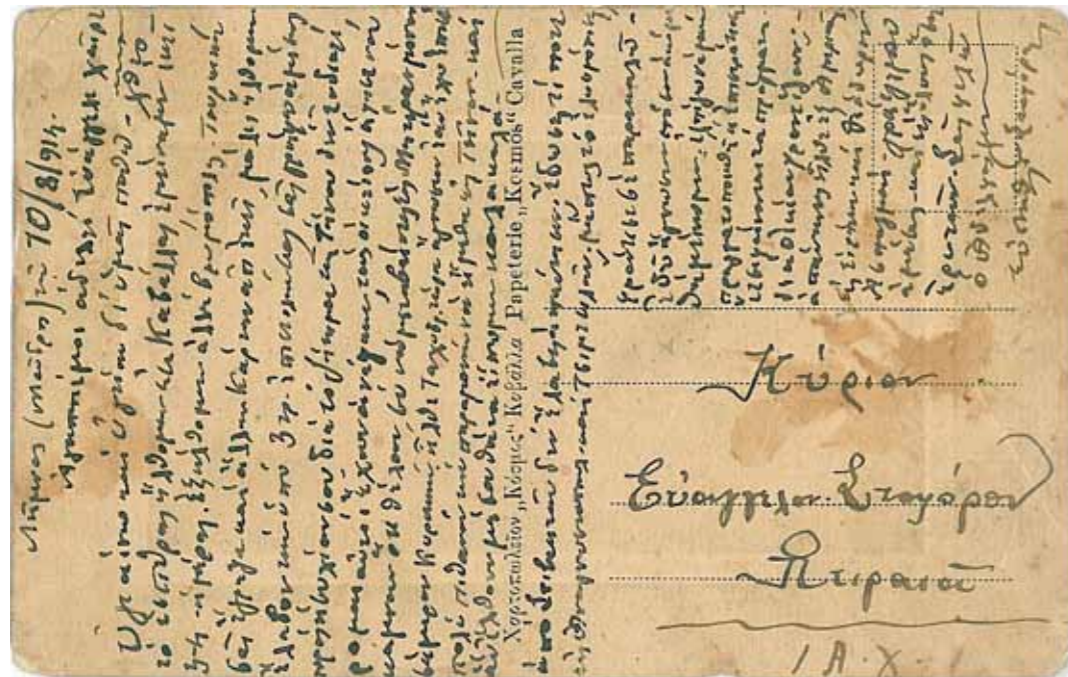
Προκύπτει, επομένως, βάσει των ιστορικών αυτών προσεγγίσεων, αλλά και έπειτα από επαφές και επιπλέον εκτιμήσεις με τον κληρονόμο κο Ααρών Τσιμίνο και τον ιστορικό – ερευνητή κο Ι. Βύζικα ότι η καπναποθήκη Τσιμίνο οικοδομήθηκε γύρω στο 1910. Στο εξής, θεωρούμε τη δεδομένη αυτή χρονολογία ως έτος ανέγερσης του κτιρίου.

Το κτίριο λοιπόν υπάρχει από το 1910, και πιθανόν αρχικά ως χώρος αποθήκευσης. Λόγω, όμως, των ιδιαίτερων τυπολογικών και μορφολογικών χαρακτηριστικών του εκτιμούμε ότι σχεδιάστηκε για τον καπνό και τη λειτουργία του ως καπναποθήκη. Το 1916 το κτίριο βομβαρδίστηκε από τον Αγγλικό στρατό και σύμφωνα με τον σημερινό κληρονόμο κο Ααρών Τσιμίνο «βρέθηκε οβίδα στη στέγη».

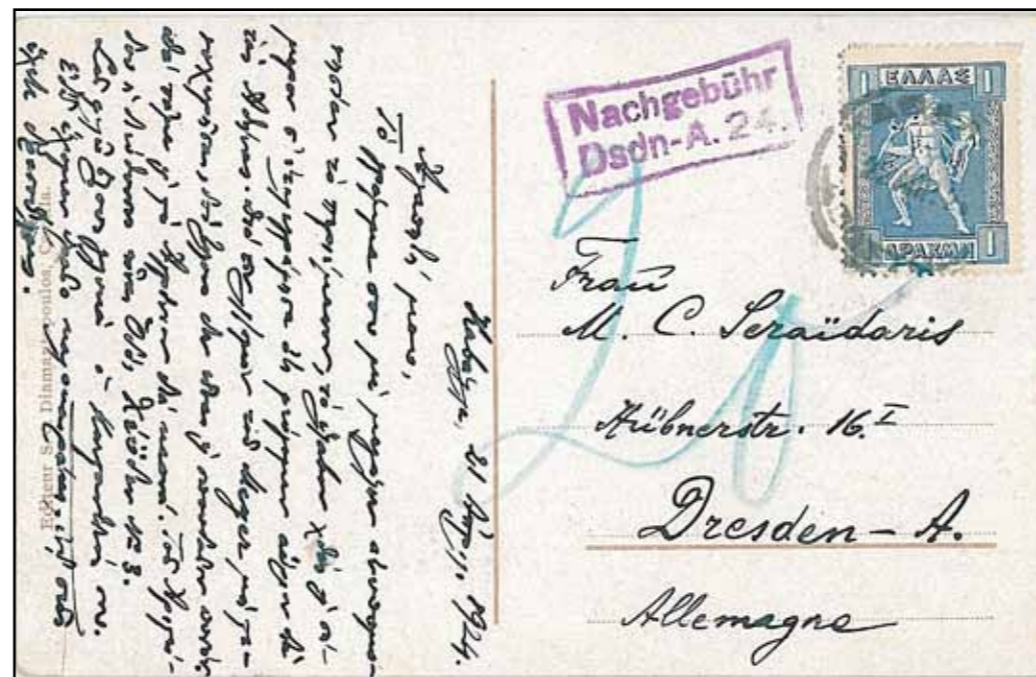
Η επιχείρηση «Ααρών Ι. Τσιμίνο και Σία, καπνά εις φύλλα» λειτούργησε από το 1929 σαν καπναποθήκη που επεξεργαζόταν μπασμάδες και ανατολικά καπνά μέχρι το 1941, από τον Ααρών Τσιμίνο. Συμφωνά με την βιντεοσκοπημένη μαρτυρία του Σαμπετάι Τσιμίνο, υιού και κληρονόμου του ιδρυτή Ααρών Τσιμίνο, τα τελευταία χρόνια της ζωής του, και το ντοκιμαντέρ της ΕΡΤ¹³³, ο Ααρών Τσιμίνο το 1918 άρχισε να ασχολείται με τα καπνά μαζί με έναν Τούρκο. Αρχικά ήταν και ο ίδιος καπνεργάτης. Σύμφωνα με τον ίδιο [Σαμπετάι Τσιμίνο], από 1918 έως το 1929 ήταν ο χρυσός αιώνας για τον καπνό. Τα χρόνια μεταξύ 1929 έως και την κατοχή της πόλης από τους Βούλγαρους, η καπναποθήκη Τσιμίνο λειτουργεί κανονικά και αποτελεί κύρια πηγή εσόδων για την οικογένεια Τσιμίνο, απασχολώντας μεγάλο αριθμό καπνεργατών. Η καπναποθήκη Τσιμίνο ήταν γνωστή για την πολύ καλή ποιότητα καπνού [μπασμάδες και ανατολίτικα καπνά], λόγω των καλών συνθηκών που επικρατούσαν στο κτίριο και της γειννίασης με το καρνάγιο

¹³² Οι καρτ ποστάλ βρέθηκαν στο προσωπικό αρχείο του κληρονόμου Ααρών Τσιμίνο

¹³³ Αμήχανη Βιομηχανία – Ενθύμιον καπνού [Καβάλα] ντοκιμαντέρ της ΕΡΤ

Καρτ ποστάλ με ημερομηνία αλληλογραφίας 10 Οκτωβρίου 1914

Καρτ ποστάλ με ημερομηνία αλληλογραφίας 21 Απριλίου 1924

Το λογότυπο της καπναποθήκης Τσιμίνο, που κοσμεί το αέτωμα του κτιρίου

Πριν την οικοδόμηση της καπναποθήκης Τσιμίνο 1905 - 10

Η καπναποθήκη Τσιμίνο έχει οικοδομηθεί

– θάλασσα. Η καπναποθήκη δουλεύει με αρκετή ξένη πελατεία. Πολλοί πελάτες θέλουνε να συντηρήσουν εκεί τη μερίδα του καπνού τους [δέματα]. Το '30 με το κραχ σταματάνε οι εξαγωγές των Αμερικανών πελατών. Λίγο αργότερα στο κτίριο εμφανίζεται το «μαμούδι», όπως αποκαλούν οι Καβαλιώτες, έντομο σαν σαράκι που πολλαπλασιάζεται ταχύτατα και ανοίγει τρύπες στο εμπόρευμα. Το «μαμούδι» δύναται να καταστρέψει όλο το καπνό μέσα σε μία σεζόν που συνεπάγεται την καταστροφή της επιχείρησης, σύμφωνα με τον σημερινό κληρονόμο της κο Ααρών Τσιμίνο. Στην καπναποθήκη Τσιμίνο εξολοθρεύεται, ενώ άλλες εκείνη την περίοδο καίγονται, μη μπορώντας να διασώσουν το εμπόρευμα από το έντομο, για να πάρουν την αποζημίωση που χορηγούσε το κράτος σε καπναποθήκες που έπαιρναν φωτιά. Να σημειώσουμε ότι ο καπνός καίγεται μόνο εξωτερικά και όχι ολοκληρωτικά, έτσι επαναχρησιμοποιούνταν. Το '40 με την βουλγαρική κατοχή στην πόλη της Καβάλας, ανακόπτεται η λειτουργία της επιχείρησης Τσιμίνο.

Κατά τη διάρκεια της νύχτας της 3ης Μαρτίου του 1943, οι βουλγαρικές δυνάμεις κατοχής στην Ανατολική Μακεδονία και Θράκη σαρώνουν τις πόλεις Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη, Καβάλα, Δράμα και Σέρρες και συλλαμβάνουν όλους τους Εβραίους κατοίκους, σηκώνοντάς τους στη μέση της νύχτας και κατάσχοντας τα υπάρχοντά τους. Οι Εβραίοι μεταφέρονται στην Τρεμπλίνκα της Πολωνίας, Στρατόπεδο Εξόντωσης.

Τους έκλεισαν σε καπναποθήκες και, μερικές μέρες αργότερα, τους μετέφεραν σε διαμετακομιστικά σημεία μέσα στην κυρίως Βουλγαρία όπου και τους ενέκλεισαν σε πρόχειρα στρατόπεδα. Από εκεί τους εκτόπισαν, με συνοπτικές διαδικασίες, έξω από τα βουλγαρικά σύνορα προς τις «Γερμανικές Ανατολικές Περιοχές» σύμφωνα με Συμφωνητικό το οποίο υπογράφηκε στη Σόφια στις 22 Φεβρουαρίου 1943 μεταξύ των Ντάνεκερ και Μπέλεβ. Ο τελικός σταθμός ήταν το Στρατόπεδο Εξόντωσης στην Τρεμπλίνκα της Πολωνίας...¹³⁴

Στην Καβάλα, η σύνθεση της εβραϊκής κοινότητας περιλάμβανε, από τη μια, εύπορους αστούς, καπνέμπορους και επιστήμονες, και από την άλλη, φτωχούς καπνεργάτες και τεχνίτες¹³⁵.

Το 1943, οι Βούλγαροι εισβάλλουν στην πόλη, στα σπίτια και στις επιχειρήσεις των Εβραίων και κατάσχουν τις περιουσίες τους. Οι Καβαλιώτες Εβραίοι, αρνήθηκαν κάθε συνεργασία με τους Βουλγάρους -παρά το γεγονός ότι τους ζητήθηκε και γι' αυτό υπέστησαν διώξεις και οδηγήθηκαν, τελικά, στη μεγάλη θυσία, στο Ολοκαύτωμα. Κάποιοι προνοητικοί είχαν προλάβει να φύγουν στην Αθήνα, ενώ αρκετοί Καβαλιώτες Εβραίοι βγήκαν στο βουνό ως αντάρτες συμμετέχοντας σε Αντιστασιακές Οργανώσεις.

Οι Βούλγαροι κατάσχουν την περιουσία της οικογένειας Τσιμίνο, το αρχοντικό Τσιμίνο και την καπναποθήκη και διώχνουν τον ίδιο και την οικογένειά του. Από τα μέλη της οικογένειας Τσιμίνο δεν κατορθώνουν όλοι να διασωθούν. Επιβιώνουν μόνο ο Ααρών και ο γιος του Σαμπετάι. Ο Σαμπετάι βλέπει για τελευταία φορά

¹³⁴ Πηγή διαδικτυο, «70η Επέτειος της Εκτόπισης των Εβραίων Ελλήνων από τις πόλεις Αλεξανδρούπολη, Κομοτηνή, Ξάνθη, Καβάλα, Δράμα και Σέρρες. Η εξόντωση των αδελφών μας, Ολοκαύτωμα, Μνήμη» Πωλ Χάγουελ

¹³⁵ Στην απογραφή του 1569 μετρήθηκαν 23 εβραϊκές οικογένειες, 113 μουσουλμανικές και 46 χριστιανικές. Η ανάπτυξη της Καβάλας, το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, τη μετέτρεψε σε σημαντικό καπνοπαραγωγικό και καπνεμπορικό κέντρο, οπότε και πολλοί Εβραίοι από άλλες ρωμανιωτικές κοινότητες της Ελλάδας, εγκαταστάθηκαν εκεί, αναζητώντας καλύτερη τύχη. Στα 1885, κατέστη δυνατή η κατασκευή Συναγωγής, ενώ στις αρχές του 20ου αιώνα, η Ισραηλιτική Κοινότητα Καβάλας υπερέβαινε τις 2000 ψυχές

τους δικούς του, τα πέντε αδέρφια του και την μητέρα του, στον συρμό που τους μετέφερε στα ενδότερα της Βουλγαρίας, όπου θανατώνονται. Για πάνω από 2000 εξοντωθέντες Εβραίους οι επιζήσαντες ανέγειραν μνημείο θυμάτων Ολοκαυτώματος στο εβραϊκό Νεκροταφείο Καβάλας. Λίγο πριν πεθάνει ο Ααρών Τσιμίνο, το 1969, ζήτησε από τον γιο του Σαμπετάι [Σάμπι] να κατασκευάσει μνημείο στη μνήμη τους.

Ο Ααρών Τσιμίνο εξορίζεται στη γερμανοκρατούμενη τότε Ελλάδα, ως κρατούμενος σε στρατόπεδο συγκέντρωσης, αλλά διαφεύγει και κρύβεται στην Αθήνα όπου εκδίδει πλαστή ταυτότητα, με το όνομα Νικόλαος Κανταρτζής, με δύο μάρτυρες τον φίλο του Ιορδάνογλου και έναν ακόμη, και, έτσι, επιβιώνει. Ο Σαμπετάι κρατιέται όμηρος σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στα βουλγαρικά εδάφη. Τα καταναγκαστικά έργα του «έσωσαν» τη ζωή, όπως αναφέρει σε μαγνητοσκοπημένη του συνέντευξη. Μετά την απελευθέρωση και την λήξη της κατοχής της πόλης από τους Βουλγάρους, η διασωθείσα οικογένεια Τσιμίνο επιστρέφει στην Καβάλα.

Να σημειωθεί ότι ο Μεταξάς απαγόρευσε με σχετική νομοθεσία να ανοίγουν πιστώσεις οι Εβραίοι σε τράπεζα. Η θέσπιση αυτού του μέτρου δημιούργησε πρόβλημα στην επιχειρηματικότητα των Εβραίων που ασχολιόνταν με τα καπνά, εφόσον η επεξεργασία του καπνού δεν γινόταν χωρίς πίστωση. Έτσι, για να μπορέσει ο παππούς Ααρών Τσιμίνο να λειτουργήσει την επιχείρηση κάνει εικονικό προσύμφωνο με τον Έλληνα Ευάγγελο Δημ. Κουγιουμτζόγλου. Η επιχείρηση πλέον μετονομάζεται από Ααρών Ιακώβ Τσιμίνο σε Ευάγγελου του Δημητρίου Κουγιουμτζόγλου και Ααρών Ιακώβ Τσιμίνο και το λογότυπο Α.Ι.Τ αλλάζει σε Ε.Δ.Κ. Έτσι, η επιχείρηση κατορθώνει και λειτουργεί, συνεργάζεται μάλιστα με μεγάλα γραφεία στην Ελβετία και άλλους ξένους εμπορικούς οίκους.

Μετά τον θάνατο του Ααρών, το 1969, αναλαμβάνει ο γιος του ο Σαμπετάι Τσιμίνο, ο οποίος δείχνει και αυτός ιδιαίτερο ζήλο για τα καπνά. Εκείνη την εποχή το καπνεμπόριο εξακολουθεί να είναι σε άνθηση. Η επιχείρηση αποκτά αρκετούς ξένους πελάτες, οι οποίοι την προτιμούν λόγω εξαιρετικών συνθηκών των καπνών. Μάλιστα αρκετοί επιδιώκουν να συντηρούν εκεί τη μερίδα του καπνού [δέματα]. Ο Σαμπετάι έχει ως επιστάτη και άτομο της εμπιστοσύνης του, τον «παραγιό» του, κο Μανώλη Μπαλή, ο οποίος και σήμερα είναι ο φύλακας του κτιρίου.

Τον Απρίλιο του 1988, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2919/12007/15.3.1988 [ΦΕΚ 211 Β'/21.4.1988] το κτίριο, ιδιοκτησίας πλέον Τσιμίνο Σαμπετάι και Κουγιουμτζόγλου Δημητρίου, χαρακτηρίζεται ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Υπήρχε και προηγούμενη υπουργική απόφαση στις 3 Ιουλίου 1987 [ΦΕΚ 628 Β' /3.6.1987] και τον Ν. 1469/50 μαζί με άλλα 7 κτίρια στην Καβάλα κατά την οποία καθορίζονται οι όροι δόμησης. Η διάταξη του 1988 έρχεται ως διορθωτική.

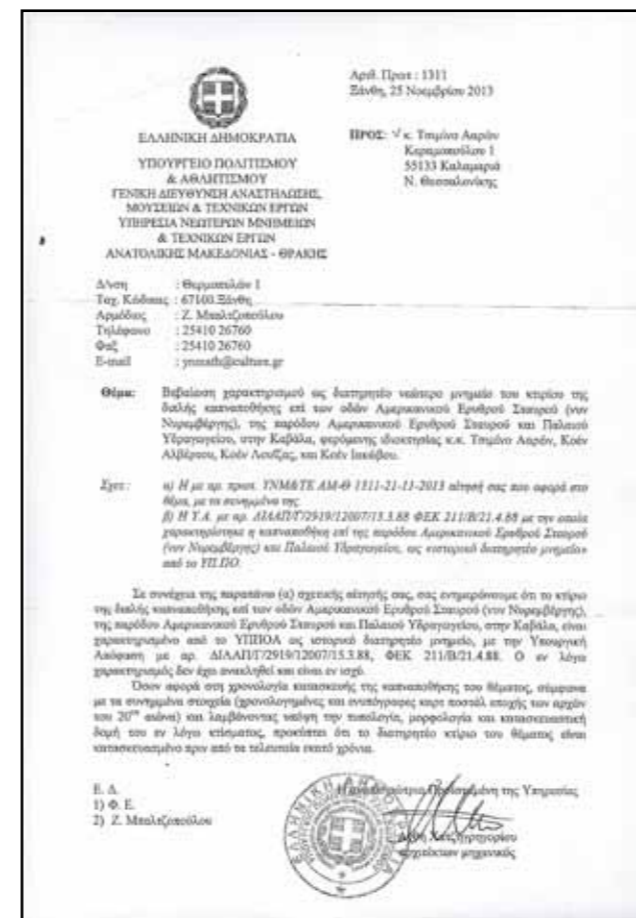
Λίγο πριν το 2004 και κυρίως μετά το 2000 οι δουλειές ελαχιστοποιούνται. Η καπναποθήκη λειτούργησε ως το 2004 από τον διάδοχο του Ααρών Τσιμίνο, τον Σαμπετάι Τσιμίνο και μετά τον θάνατό του, παύει οριστικά τη λειτουργία της. Η εταιρεία Μισσιριάν Α.Ε τη νοικιάζει για κάποιο διάστημα για αποθήκευση, ενώ στη συνέχεια και σταδιακά ο κος Σαμπετάι Τσιμίνο δωρίζει τα μηχανήματα παλαιού τύπου επεξεργασίας καπνού στον κο Ι. Βύζικα, ο οποίος αρχίζει να οργανώνει υλικό για τη δημιουργία μουσείου καπνού στην Καβάλα.

Το Μάρτιο του 2012 ο κληρονόμος κος Ααρών Τσιμίνο, γιος του Σαμπετάι, όντας πολιτικός μηχανικός, σε συνεργασία με τον αρχιτέκτονα Χρήστο Αυγερινό καταθέτει μελέτη για την αποκατάσταση του και επανάχρηση της καπναποθήκης με μεταβολή χρήσης σε ξενοδοχείο, η οποία όμως απορρίπτεται από την Υπηρεσία Νεωτέρων Μνημείων και την Διεύθυνση Τεχνικών Έργων Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης καθώς η νέα πρόταση περιλαμβάνει την πλήρη αποξήλωση του εσωτερικού του διατηρητέου μνημείου με καθαίρεση του ξύλινου σκελετού και της φέρουσας ενδιάμεσης τοιχοποιίας από λιθοδομή, αντικαθιστώντας τα με νέα υλικά [νέος

φέρων οργανισμός σύμμεκτης κατασκευής από οπλισμένο σκυρόδεμα κλπ]. Μετά την εύλογη απόρριψη της πρότασης από την Εφορεία ο κος Ααρών Τσιμίνο εγκαταλείπει τα σχέδια του για την αποκατάσταση του μνημείου και το κτίριο παραμένει πλέον έρμαιο της εγκατάλειψής του στον χρόνο.

Σήμερα, 2014, ο κος Τσιμίνο βρίσκεται στα δικαστήρια καθώς η νεόδμητη οικοδομή προς το καρνάγιο -ανατολικά του κτιρίου- η οποία βρίσκεται στην ίδια οικοδομική νησίδα, διεκδικεί μέρος του κτήματος- οικοπέδου που ανήκει στην καπναποθήκη Τσιμίνο. Τέλος, θα πρέπει να αναφερθεί ότι μέχρι πριν μερικές δεκαετίες η ευρύτερη περιοχή της καπναποθήκης θεωρείτο κακόφημη, λόγω της εκεί λειτουργίας των πορνείων της Καβάλας, σημάδι ίσως και αυτό της πάλαι ποτέ «χρυσής εποχής» της πόλης του καπνού, με πελάτες φυσικά την εργατική τάξη. Βέβαια, αντίστοιχα, και στα πλαίσια της χρυσής αυτής εποχής οι καπνέμποροι κάθε βράδυ μαζεύονταν σε μια παραθαλάσσια ταβέρνα στον Μπάτη, όπου διασκέδαζαν με μουσική υπόκρουση πιάνου και στο τέλος πετούσαν στην θάλασσα και τον πιανίστα και το πιάνο.

Και επειδή όχι μόνο τα κτίρια έχουν μνήμη και διεκδικούν τον σεβασμό που τους αρμόζει, αλλά και οι άνθρωποι που με την παρουσία τους σε αυτά γράψανε την δική τους ιστορία, επιπροσθέτως, παρατίθεται ως σχολιασμός και το παρακάτω : Οι Καβαλιώτες θέλοντας να δείξουν το εφήμερο της ζωής λέγανε χαριτολογώντας «...θα περάσει κι αυτός τις καμάρες», εννοώντας «για να τον πানে στα μνήματα», καθώς ο δρόμος προς το νεκροταφείο περνούσε υποχρεωτικά κάτω από τις καμάρες. Δυστυχώς, όμως, παρόλη την λεγόμενη τότε «χρυσή εποχή» της Καβάλας, το μεροκάματο και οι συνθήκες εργασίας ήταν τέτοιες για τους καπνεργάτες τις καπνεργάτριες... που κάθε μέρα περνούσαν τις καμάρες.

Η οικογένεια Τσιμίνο

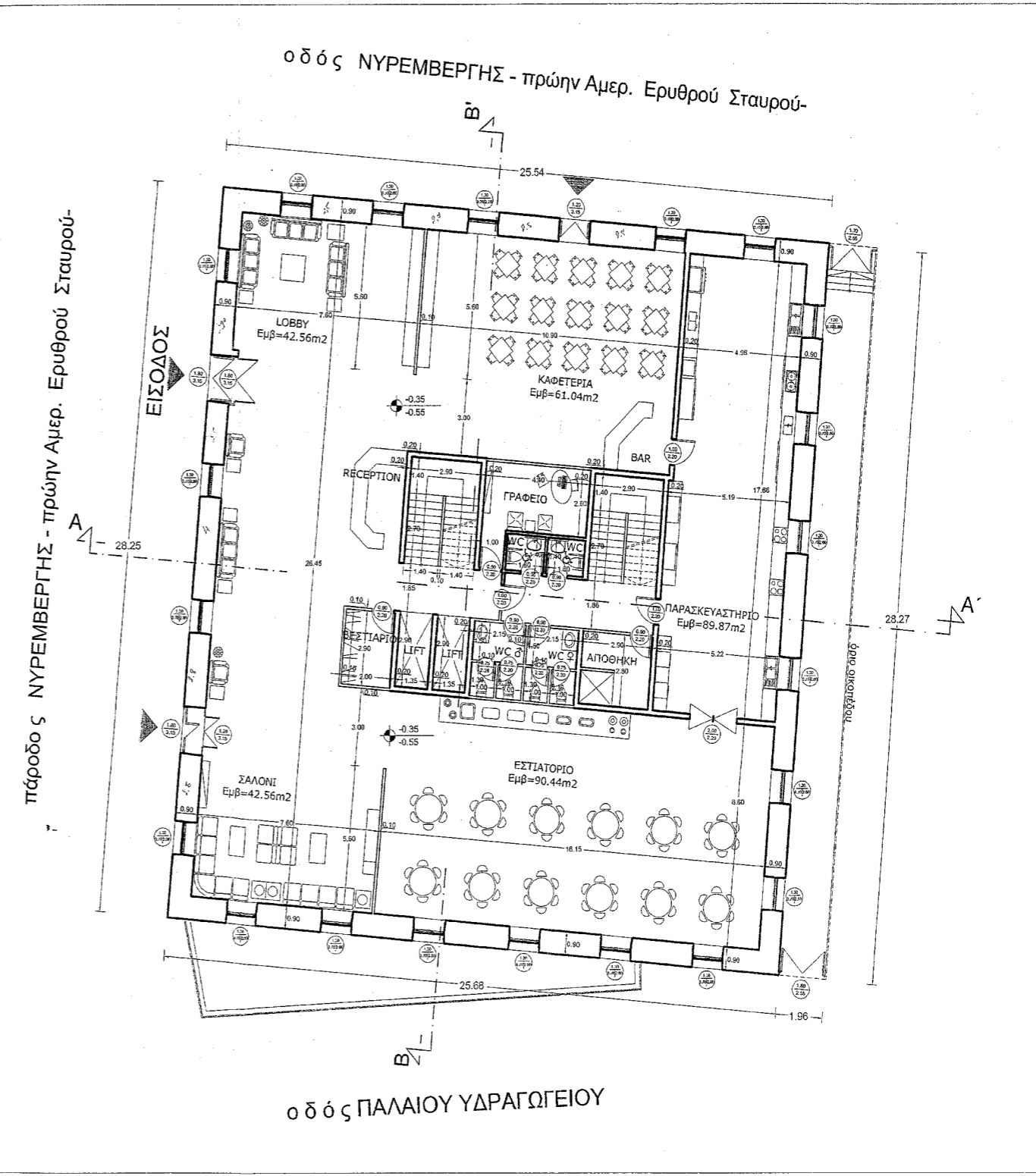
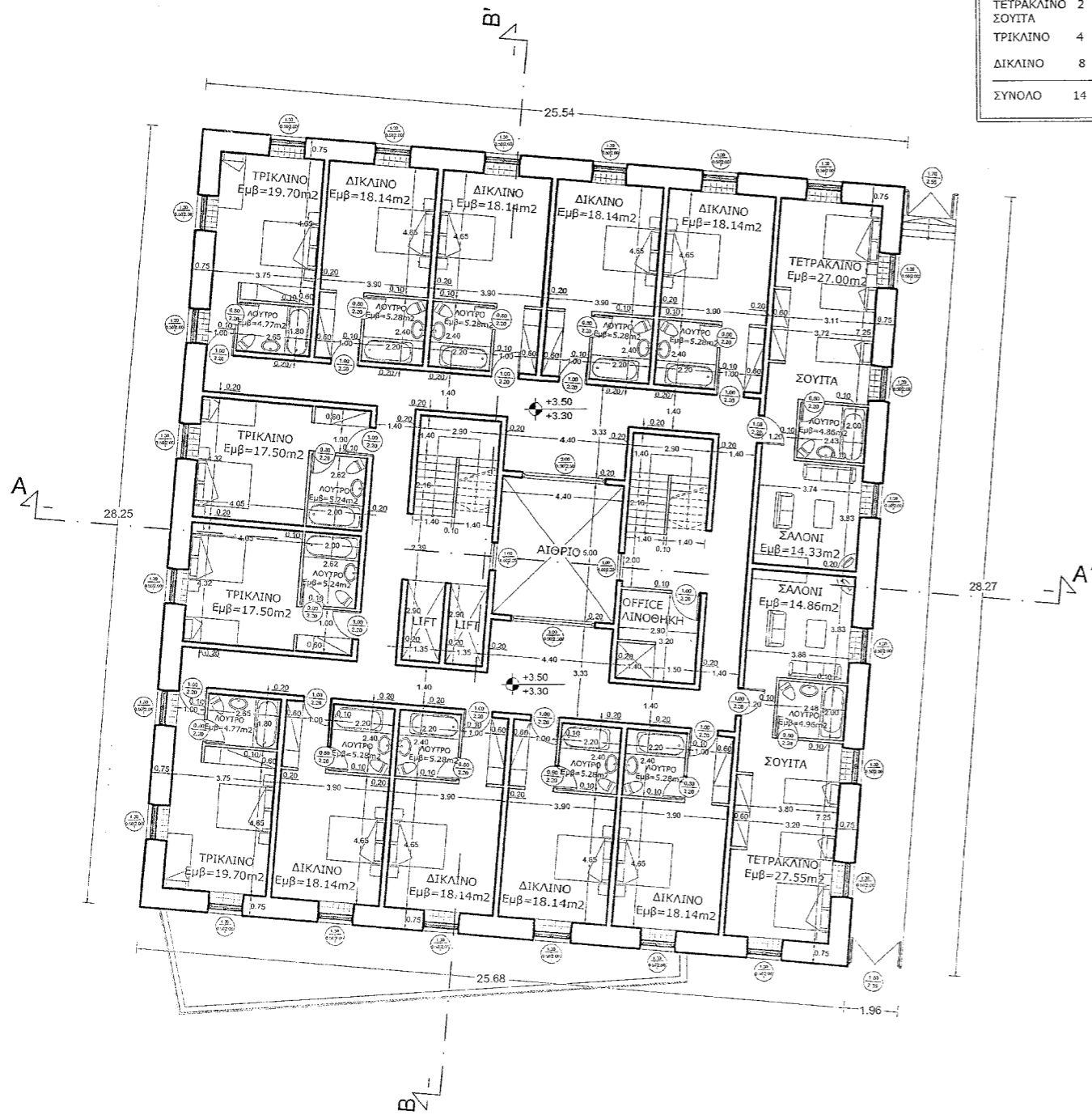

Ο Σαμπετάι Τσιμίνο

Βεβαίωση χαρακτηρισμού ως διατηρητέο νεώτερο μνημείο του κτιρίου της διπλής καπναποθήκης ιδιοκτησίας Τσιμίνο

ΔΥΝΑΜΙΚΟΤΗΤΑ ΟΡΟΦΟΥ

ΔΩΜΑΤΙΑ	ΚΛΙΝΕΣ
ΤΕΤΡΑΚΛΙΝΟ 2	8
ΣΟΥΙΤΑ	
ΤΡΙΚΛΙΝΟ 4	12
ΔΙΚΛΙΝΟ 8	16
ΣΥΝΟΛΟ 14	36

Σχέδια μελέτης για την αποκατάσταση του και επανάχρηση της καπναποθήκης με μεταβολή χρήσης σε ξενοδοχείο

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ
3 ΙΟΥΛΙΟΥ 1987

ΤΕΥΧΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ
628

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων δύο (2) κτηρίων που βρίσκονται στη Λαμία του Ν. Φθιώτιδας επί των οδών α) Υψηλάντου και Τσιριμώκου (κτήριο του Γυμνασίου Λαμίας) φερόμενου ως ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου, β) Καραϊσκάκη, φερόμενου ως ιδιοκτησία κληρονόμων Κων/νου Μουτάφη και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης. 1
- Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων επτά (7) κτηρίων που βρίσκονται στην πόλη της Καβάλας επί των οδών 1) Μεγ. Αλεξάνδρου αρ. 26 και Π. Μελά, 2) Βενιζέλου αρ. 25, 3) Πλατεία Ερυθρού Σταυρού αρ. 2, 4) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 9 και Καράνου αρ. 1, 5) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 6, 6) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 8, 7) Αμερ. Ερυθρού Σταυρού αρ. 36 και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης. 2
- Κίνηση της διαδικασίας σύνταξης του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου Γρεβενών Ν. Γρεβενών. 3

ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

- Αριθ. ΟΙΚ. 39601/2622 (1)
- Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων δύο (2) κτηρίων που βρίσκονται στη Λαμία του Ν. Φθιώτιδας επί των οδών α) Υψηλάντου και Τσιριμώκου (κτήριο του Γυμνασίου Λαμίας) φερόμενου ως ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου, β) Καραϊσκάκη, φερόμενου ως ιδιοκτησία κληρονόμων Κων/νου Μουτάφη και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν. 1577/1985 (ΦΕΚ 210/Α) και ειδικότερα τα άρθρα 3 και 4 (παρ. 2).
2. Την υπ' αριθ. 75724/1151/30.12.1983 κοινή απόφαση των Υπουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως και Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΦΕΚ 767/Β) και ειδικότερα το άρθρο 5, όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. 28112/356/17.4.1985 όμοια απόφαση (ΦΕΚ

205/Β/85).

3. Την από 6.4.1987 αιτιολογική έκθεση και την από 19.5.1987 εισήγηση της Δ/σης Παραδοσιακών Οικισμών και Περιβάλλοντος (Γ7).

4. Την από 5.5.1987 απάντηση του Συλλόγου Καθηγητών του του Γυμνασίου Λαμίας, την από 8.5.1987 απάντηση των κληρονόμων Κων/νου Μουτάφη, αποφασίζουμε:

1. Χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα δύο (2) κτήρια που βρίσκονται στη Λαμία του Ν. Φθιώτιδας επί των οδών α) Υψηλάντου και Τσιριμώκου (κτήριο του Γυμνασίου Λαμίας) φερόμενου ως ιδιοκτησία του Ελληνικού Δημοσίου, β) Καραϊσκάκη, φερόμενου ως ιδιοκτησία κληρονόμων Κων/νου Μουτάφη, όπως φαίνονται σημειωμένα στο σχετικό πρωτότυπο τοπογραφικό διάγραμμα σε κλίμακα 1:2000 που θεωρήθηκε από τον Προϊστάμενο της Δ/σης Πολεοδομικών Εφαρμογών με την υπ' αριθ. 39601/1987 πράξη του και που συνοπτικό του αντίτυπο δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

2. Στα χαρακτηριζόμενα ως διατηρητέα κτήρια απαγορεύεται κάθε αφαίρεση, αλλοίωση ή καταστροφή των επιμέρους αρχιτεκτονικών και διακοσμητικών στοιχείων τους.

3. Επιτρέπεται η επισκευή, η αποκατάσταση, ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, η ενίσχυση του φέροντα οργανισμού, η εσωτερική διαρρύθμιση καθώς και επεμβάσεις για λόγους λειτουργίας και χρήσης των διατηρητέων κτηρίων, εφόσον δεν αλλοιώνεται ο αρχιτεκτονικός χαρακτήρας τους και δε θίγονται τα διατηρητέα στοιχεία τους.

4. Δεν επιτρέπεται η τοποθέτηση φωτεινών ή μη επιγραφών και διαφημίσεων σε οποιαδήποτε θέση των κτηρίων.

Επιτρέπεται μόνο η τοποθέτηση επιγραφών περιορισμένων διαστάσεων που πληροφορούν για τυχόν χρήση των κτηρίων.

5. Για οποιαδήποτε επέμβαση στο εξωτερικό και εσωτερικό των διατηρητέων κτηρίων και στον περιβάλλοντα χώρο τους καθώς και για την τοποθέτηση επιγραφών απαιτείται η έγκριση της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ).

6. Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 1 Ιουνίου 1987

ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ

Αριθ. ΟΙΚ. 32421/2104 (2)

Χαρακτηρισμός ως διατηρητέων επτά (7) κτηρίων που βρίσκονται στην πόλη της Καβάλας επί των οδών 1) Μεγ. Αλεξάνδρου αρ. 26 και Π. Μελά, 2) Βενιζέλου αρ. 25, 3) Πλατεία Ερυθρού Σταυρού αρ. 2, 4) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 9 και Καράνου αρ. 1, 5) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 6, 6) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 8, 7) Αμερ. Ερυθρού Σταυρού αρ. 36 και καθορισμός ειδικών όρων και περιορισμών δόμησης.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜ. ΕΡΓΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του Ν. 1577/1985 (ΦΕΚ 210/Α) και ειδικότερα τα άρθρα 3 και 4 (παρ. 2).

2. Την υπ' αριθ. 75724/1151/30.12.1983 κοινή απόφαση των Υπουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως και Χωροταξίας, Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΦΕΚ 767/Β) και ειδικότερα το άρθρο 5, όπως τροποποιήθηκε με την υπ' αριθ. 28112/356/17.4.1985 όμοια απόφαση (ΦΕΚ 767/Β/85).

3. Την από 18.8.1986 αιτιολογική έκθεση της Δ/σης Παραδοσιακών Οικισμών και Περιβάλλοντος (Γ7).

4. Την από 1.10.1986 απάντηση του Λιμενικού Ταμείου Καβάλας, την από 3.10.1986 απάντηση των Λικατερίνης Γραικούση, Μυρτιάς Σαμαρά, Ροβέρτου Γραικούση και την παρέλευση της προθεσμίας που ορίζεται από τις διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 2 του Ν. 1577/85 (ΦΕΚ 210/Α) χωρίς να περιέλθουν στη Δ/ση Παραδοσιακών Οικισμών και Περιβάλλοντος (Γ7) τυχόν αντιρρήσεις των λοιπών ενδιαφερομένων, αποφασίζουμε:

1. Χαρακτηρίζονται ως διατηρητέα επτά (7) κτήρια που βρίσκονται στην πόλη της Καβάλας επί των οδών:

1) Μεγ. Αλεξάνδρου αρ. 26 και Π. Μελά, φερόμενα ως ιδιοκτησία της Τράπεζας της Ελλάδος.

2) Βενιζέλου αρ. 25, φερόμενο ως ιδιοκτησία της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος.

3) Πλατείας Ερυθρού Σταυρού (Καραλή) αρ. 2, φερόμενο ως ιδιοκτησία του Λιμενικού Ταμείου της Καβάλας.

4) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 9 και Καράνου αρ. 1, φερόμενο ως ιδιοκτησία Δέσπονας Ιακωβίδη.

5) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 6, φερόμενο ως ιδιοκτησία Λικατερίνης Γραικούση, Μυρτιάς Σαμαρά, Ροβέρτου Γραικούση.

6) Γαλ. Δημοκρατίας αρ. 8, φερόμενο ως ιδιοκτησία Ελένης Καρακατσάνη.

7) Αμερ. Ερυθρού Σταυρού αρ. 36, φερόμενο ως ιδιοκτησία Λαρών Τσιμίνο, όπως φαίνονται σημειωμένα με οικιαγράμμο στο σχετικό πρωτότυπο τοπογραφικό διάγραμμα σε κλίμακα 1:2000 που θεωρήθηκε από τον προϊστάμενο της Δ/σης Πολεοδομικών Εφαρμογών με την υπ' αρ. 32421/1987 πράξη του και που συνοπτικό του αντίτυπο δημοσιεύεται με την παρούσα απόφαση.

2. Ως διατηρητέα χαρακτηρίζεται το αρχικό εκάστοτε κτήριο καθώς και οι αναρριζόμενες με αυτό μεταγενέστερες προσθήκες, όχι όμως και τα πάσης φύσης καθ' ύψος ή καθ' επέκταση προσκείμενα που αλλοιώνουν το αρχικό κτήριο και μπορούν να αφαιρεθούν μετά από έγκριση της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ).

3. Στα χαρακτηριζόμενα ως διατηρητέα κτήρια απαγορεύεται κάθε αφαίρεση, αλλοίωση ή καταστροφή των επιμέρους αρχιτεκτονικών και διακοσμητικών στοιχείων τους.

4. Επιτρέπεται η επισκευή, ο εκσυγχρονισμός των εγκαταστάσεων, η ενίσχυση του φέροντα οργανισμού, η εσωτερική διαρρύθμιση καθώς και επεμβάσεις για λόγους λειτουργικών των διατηρητέων κτηρίων, εφόσον δεν αλλοιώνεται ο γενικός αρχιτεκτονικός χαρακτήρας τους και δε θίγονται τα διατηρητέα στοιχεία τους.

5.α. Δεν επιτρέπεται η τοποθέτηση φωτεινών ή μη επιγραφών και διαφημίσεων σε οποιαδήποτε θέση των διατηρητέων κτηρίων. Επιτρέπεται μόνο η τοποθέτηση επιγραφών περιορισμένων διαστάσεων που πληροφορούν για τυχόν χρήση των χώρων των κτηρίων.

β. Κατ' εξαιρεση επιτρέπεται η τοποθέτηση φωτεινών επιγραφών στο ισόγειο καταστημάτων που αναφέρονται αποκλειστικά στο όνομα και στο αντικείμενο των εργασιών τους. Οι φωτεινές επιγραφές στα ισόγεια των καταστημάτων, έστω και αν τοποθετούνται μέσα στις προθήκες, έχουν χρώμα λευκό ή κίτρινο, σταθερό και συνεχές και αποτελούνται από μεμονωμένα στοιχεία, γράμματα, αριθμούς.

6. Για οποιαδήποτε οικοδομική εργασία στο εξωτερικό και εσωτερικό των διατηρητέων κτηρίων και στο χώρο που τα περιβάλλει, καθώς και για την τοποθέτηση επιγραφών απαιτείται η έγκριση της Επιτροπής Πολεοδομικού και Αρχιτεκτονικού Ελέγχου (ΕΠΑΕ).

7. Η ισχύς της παρούσας απόφασης αρχίζει από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 20 Μαΐου 1987

ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ

Τον Απρίλιο του 1988, σύμφωνα με την υπουργική απόφαση ΥΠΠΟ/ΔΙΛΑΠ/Γ/2919/12007/15.3.1988 [ΦΕΚ 211 Β'/21.4.1988] το κτίριο, ιδιοκτησίας πλέον Τσιμίνο Σαμπετάι και Κουγιουμτζόγλου Δημητρίου, χαρακτηρίζεται ιστορικό διατηρητέο μνημείο. Υπήρχε και προηγούμενη υπουργική απόφαση στις 3 Ιουλίου 1987 [ΦΕΚ 628 Β' /3.6.1987] και τον Ν. 1469/50 μαζί με άλλα 7 κτίρια στην Καβάλα κατά την οποία καθορίζονται οι όροι δόμησης. Η διάταξη του 1988 έρχεται ως διορθωτική.

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Table with 3 columns: ΑΘΗΝΑ 21 ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1988, ΤΕΥΧΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ, ΑΡΙΘΜΟΣ ΦΥΛΛΟΥ 211

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ
Γροποποίηση των άρθρων 70, 71, 72 και 76 του Κώδικα Τροφίμων σε συμμόρφωση προς τον κανονισμό 1915/87/ΕΟΚ...

Διόρθωση σφάλματος στην ΥΠΠΟ/ΓΝΟΣ/10553/9.3.88 κοινή υπουργική απόφαση
ΥΠΟΥΡΓΙΚΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ & ΕΓΚΡΙΣΕΙΣ
Αριθ. 1981/87
Τροποποίηση των άρθρων 70, 71, 72 και 76 του Κώδικα Τροφίμων σε συμμόρφωση προς τον κανονισμό 1915/87/ΕΟΚ...

Αριθ. Γ6α/663

Χορήγηση άδειας άσκησης επαγγέλματος Κοινωνικού Λειτουργού στην Γεωργία Δέδε του Χρήστου.

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΥΓΕΙΑΣ, ΠΡΟΝΟΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ

Με την απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Γ6α/663/18.3.88 έχει χορηγηθεί στη Γεωργία Δέδε του Χρήστου άδεια άσκησης επαγγέλματος Κοινωνικού Λειτουργού.

Αθήνα, 18 Μαρτίου 1988

Με εντολή Υπουργού

Ο Διευθυντής Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΙΔΑΠ/Γ/2919/12007

Χαρακτηρισμός ως ιστορικών διατηρητέων μνημείων οκτώ (8) καπναποθηκών στην πόλη της Καβάλας, σύμφωνα με το Ν. 1469/50.

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Έχοντας υπόψη:

- 1. Τις διατάξεις:
α) Του Ν. 1558/85 «περί Κυβέρνησης και Κυβερνητικών Οργάνων» που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 137/τ.Α./26.7.85.
β) Του άρθρου 52 του Ν. 5351/1932 «περί Αρχαιοτήτων».
γ) Του Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».
δ) Του Π.Δ. 941/77 «περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ».
2. Το Π.Δ. 161/26.4.84 (ΦΕΚ 54/Α/30.4.84) «περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων των Υπουργείων ΥΠΠΕ-ΥΧΟΠ».
3. Τα στοιχεία του φακέλου.

4. Την ομόφωνη γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων με αριθμό 9/5.11.87, αποφασίζουμε: Χαρακτηρίζουμε ως ιστορικά διατηρητέα μνημεία, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830», οκτώ (8) καπναποθηκές της πόλης της Καβάλας, διότι με την ιδιότητά τους χαρακτηρίζονται ως ιστορικά, οικονομικά, κοινωνικά και βιομηχανικά ιδιαίτερα της εξέλιξής της.

1. Κτίριο Καπναποθηκών στην οδό Φιλίππου 10, ιδιοκτησίας της Αυστροελληνικής Εταιρείας Καπνών Α.Ε. Το κτίριο έχει τυπολογία κατοφής χαρακτηριστική των καπναποθηκών και σαφείς επιδράσεις της ART-DECO.

2. Το ισόγειο, μόνο κτίριο των καπναποθηκών στην οδό Δαμιανού 21 και 23Α ιδιοκτησίας Σ.Ε.Κ.Ε. Α.Ε. Το κτίριο είναι πέτρινο με χαρακτηριστική μορφολογία και οργάνωση των καπναποθηκών της εποχής της ακμής της Καβάλας.

3. Το κτίριο της καπναποθήκης στην οδό Αρχαίου, ιδιοκτησίας της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος. Πρόκειται για πεντάκροφη τυπική καπναποθήκη με εμφανή πέτρινη τοιχοποιία και ορθογώνια κάτοψη.

4. Το κτίριο της καπναποθήκης στην οδό Παλαιολόγου 9-9Α και Δαγκλή, ιδιοκτησίας Γ. Πετρίδη, που αποτελεί μέρος συγχροτίματος πέτρινης καπναποθήκης με την τυπική μορφολογική οργάνωση των καπναποθηκών. Η είσοδος πλαισιώνεται από μαρμάρινες ψευδοπαραστάδες που συγκρατούν αέτωμα. Ψηλότερα υπάρχει μαρμάρινο φάντωμα που πλαισιώνει αραβική επιγραφή με τη χρονολογία κατασκευής (1900-1903).

5. Το κτίριο Καπναποθήκης, στην οδό Φιλίππου 30-32, ιδιοκτησίας Θεοδωρίδη, που ανήκει στο συγκρότημα πέντε καπναποθηκών και αποτελεί τυπικό δείγμα.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η είσοδος που πλαισιώνεται από μαρμάρινες ψευδοπαραστάδες που συγκρατούν τριγωνικό αέτωμα. Ψηλότερα υπάρχει μαρμάρινο φάντωμα που πλαισιώνει αραβική επιγραφή με την χρονολογία κατασκευής (1900-1903).

6. Το κτίριο καπναποθήκης στην οδό Ελευθερίας 3-5, ιδιοκτησίας Ιωάννη Τόμπρου. Πρόκειται για δύο καπναποθήκες που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα συγκροτήματος καπναποθηκών που οργανώνονται γύρω από την Πλατεία Ελευθερίας.

7. Τα κτίρια των καπναποθηκών στην οδό Δαμιανού 12, ιδιοκτησίας Α. Ευστρατίδη Ο.Ε. και στην οδό Δαμιανού 14, ιδιοκτησίας Αντώνη Πουλάκη. Πρόκειται για δύο πέτρινα κτίρια με την τυπική μορφολογία των καπναποθηκών και αποτελούν μαζί με άλλα ακόμα κτίρια το συ-

γκρότημα των καπναποθηκών του καπνέμπορου Δ. Σπόντη.

8. Το κτίριο της καπναποθήκης στην οδό Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού και παλαιού Υδρογωγείου, ιδιοκτησίας Ταμίνο Σαμπετά και Δημ. Κουκουμτζήλου.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 15 Μαρτίου 1988

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Αριθ. ΥΑΠΟ /ΔΙΔΑΠ/Β/3020/12.008

Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης, που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία, του κτιρίου Δημητρίου Πολίτη στην Κορώνη του Ν. Μεσσηνίας.

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Έχοντας υπόψη:

- 1. Τις διατάξεις α) του Ν. 1558/85 «περί Κυβέρνησης και Κυβερνητικών Οργάνων» που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 137/τ.Α./26.7.85.
β) του άρθρου 52 του Ν. 5351/1932 «περί Αρχ./των».
γ) του Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».
δ) του Π.Δ. 941/77 «περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ».
2. Το Π.Δ. 161/26.4.84 (ΦΕΚ 54/Α/30.4.84) «περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων των Υπουργείων ΥΠΠΕ-ΥΧΟΠ».
3. Τα στοιχεία του φακέλου.

4. Την ομόφωνη γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεωτέρων Μνημείων με αριθμό 10/26.11.87, αποφασίζουμε:

Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης, που χρειάζεται ειδική κρατική προστασία σύμφωνα με τον Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830», το κτίριο ιδιοκτησίας Δημητρίου Πολίτη στην Κορώνη του Νομού Μεσσηνίας γιατί είναι χαρακτηριστικό δείγμα κτιρίου τοπικής αρχιτεκτονικής του περασμένου αιώνα στο οποίο δίνουν πρόσημο ενδιαφέρον οι επιρρεσμένες από τον νεοκλασικισμό διακοσμήσεις και αρχιτεκτονικές λεπτομέρειες της όψης.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 15 Μαρτίου 1988

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΜΕΛΙΝΑ ΜΕΡΚΟΥΡΗ

Αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΙΔΑΠ/Γ/5266/335

Χαρακτηρισμός ως έργου τέχνης, του κτιρίου της οδού Μιλτιάδου 18, ιδιοκτησίας Μαρίας Συμεωνίδου, στην Αθήνα.

Η ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Έχοντας υπόψη:

- 1. Τις διατάξεις α) του Ν. 1558/85 «περί Κυβέρνησης και Κυβερνητικών Οργάνων» που δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 137/τ.Α./26.7.85.
β) του άρθρου 52 του Ν. 5351/1932 «περί Αρχ./των».
γ) του Ν. 1469/50 «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830».
δ) του Π.Δ. 941/77 «περί Οργανισμού του ΥΠΠΕ».
3. Την ΥΑ με αριθ. ΥΠΠΟ/ΔΙΟΙΚ/Ο-Ε/Φ09/32530/8.8.86 «περί μεταβίβασης αρμοδιοτήτων και δικαιώματος υπογραφής «Με Εντολή Υπουργού» στο Γενικό Γραμματέα, στον Ειδικό Γραμματέα του Διοικητικού Τομέα Πολιτιστικής Κληρονομιάς και στους Προϊσταμένους Δ/σεων, Τμημάτων και Γραφείων της Κεντρικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού» (ΦΕΚ 548/τ.Β/12.8.6).

2. Το Π.Δ. 161/26.4.84 (ΦΕΚ 54/Α/30.4.84) «περί ανακατανομής αρμοδιοτήτων των Υπουργείων ΥΠΠΕ-ΥΧΟΠ».
3. Τα στοιχεία του φακέλου.

4. Την ομόφωνη γνωμοδότηση του Τοπικού Συμβουλίου Μνημείων Στερέας Ελλάδας, με αριθμό 20/14.12.87, αποφασίζουμε:

Χαρακτηρίζουμε ως έργο τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν. 1469/50, «περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1930», το κτίριο της οδού Μιλτιάδου 18 στην Αθήνα, ιδιοκτησίας Μαρίας Συμεωνίδου, αφ' ενός επειδή παρουσιάζει ιδιαίτερο μορφολογικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, αφ' ετέρου επειδή μαζί με τα γειτονικά κτίρια διαμορφώνει και καθορίζει το ύψος της περιοχής.

[Το υδραγωγείο]

Το γνωστότερο μνημείο της σύγχρονης Καβάλας είναι οι «Καμάρες», το παλιό υδραγωγείο της πόλης. Το μνημείο δεσπόζει στο άκρο της παλιάς πόλης και εντυπωσιάζει με τον όγκο του αλλά και την αρχιτεκτονική του.

Υπήρξε έργο ζωτικής σημασίας για την πόλη της Καβάλας, γιατί με αυτό υδροδοτήθηκε η χερσόνησος της Παναγίας που μέχρι τον 16 αιώνα ήταν άνυδρη. Έτσι, ο ασήμαντος οικισμός μετατράπηκε σε μικρή πόλη της περιοχής. Ο Pierre Belon¹³⁶ αναφέρει στα 1547 ότι η Καβάλα ήταν στο παρελθόν έρημη και ακατοίκητη, αλλά λίγα χρόνια μετά την κατασκευή του Υδραγωγείου έγινε ένας «όμορφος και πολυάνθρωπος οικισμός».

Παρόμοιο υδραγωγείο της οθωμανικής περιόδου, τόσο επιβλητικό και τόσο ισχυρής κατασκευής, δεν έχει εντοπιστεί αλλού. Πιθανολογείται λοιπόν ότι στον ίδιο χώρο υπήρχε υδραγωγείο παλιότερης περιόδου [της ρωμαϊκής ή μεσοβυζαντινής], πάνω στα απομεινάρια του οποίου χτίστηκαν οι Καμάρες.

Κατά τη Ρωμαϊκή εποχή οι μέθοδοι υδροδότησης των πόλεων εξελίχθηκαν σημαντικά. Οι Ρωμαίοι εκμεταλλευόμενοι το γερό θεωρητικό υπόβαθρο των Ελλήνων, κατασκεύασαν έργα δαπανηρά και με μνημειώδη χαρακτήρα για την κάλυψη των αναγκών σε νερό.

Η κατασκευή μεγάλων και επιβλητικών υδραγωγείων με τοξωτές υδροφόρες γέφυρες συνιστά αποκλειστικά ρωμαϊκή καινοτομία, που βασιζόταν σε συστηματικές μετρήσεις αποστάσεων, γωνιών και υψομέτρων, προϋπέθετε δε μία αυστηρά καθιερωμένη σειρά εργασιών.

Το υδραγωγείο της Καβάλας, σύμφωνα με την επικρατέστερη άποψη και τις νεώτερες αρχαιολογικές ανακαλύψεις, είναι το ρωμαϊκό υδραγωγείο της αρχαίας Νεάπολης που κατασκευάστηκε πιθανότατα ανάμεσα στον 1ο και τον 6ο αιώνα μ.Χ. Κατά καιρούς δέχτηκε πολλές επισκευές και λειτούργησε μέχρι και τη μεσοβυζαντινή περίοδο. Από τα τέλη του 14ου αιώνα το υδραγωγείο έπαυσε να λειτουργεί και να συντηρείται.

Κατά την τουρκοκρατία, ο πρώτος Βεζίρης του Σουλεϊμάν του Β, ο Ιμπραήμ πασάς, αποφάσισε να μεγαλώσει την πόλη και να την κοσμήσει με ιδιωτικά και δημόσια κτίρια. Τότε η ανάγκη για νερό αυξήθηκε και έτσι αποφάσισε στη θέση του παλιού και κατεστραμμένου υδραγωγείου, την οικοδόμηση ενός μεγαλύτερου. Έτσι, στα 1520 με 1530

ανοικοδομήθηκαν οι επιβλητικές «Καμάρες» της πόλης. Μέσα από αυτές το νερό μεταφερόταν από τα απέναντι υψώματα της Παλιάς Καβάλας, όπου υπήρχαν πολλές πηγές, για να φτάσει στους κοινόχρηστους χώρους της πόλης: λουτρά, δεξαμενές και κρήνες.

Το υδραγωγείο που κατασκεύασαν οι Οθωμανοί είναι μια διπλή τοξωτή κατασκευή με μήκος περίπου 280 μέτρα. Το μέγιστο ύψος του στο κέντρο είναι 25 μέτρα.

Το παλιό αυτό υδραγωγείο ύδρευσε την πόλη της Καβάλας μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αι. Διατηρήθηκε σε καλή κατάσταση χάρη στη συνεχή συντήρησή του. Τεκμήριο των συνεχών επεμβάσεων είναι η πολυμορφία των τόξων του.

Τα προβλήματα άρχισαν να εμφανίζονται κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αι. Το νερό του παλιού υδραγωγείου δεν επαρκούσε πια για να καλύψει τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες της χερσονήσου της Παναγίας. Επιπλέον δημιουργήθηκαν νέες τουρκικές συνοικίες στο ανατολικό μέρος της πόλης [Γενή Μαχαλέ, Χαμιντιγιέ, Σελμιγιέ] που υδροδοτούνταν και αυτές από τις πηγές της Παλιάς Καβάλας. --Το 1912 - 1913 οι αρχές της βουλγαρικής διοίκησης μετέτρεψαν το μονοπάτι του νερού σε δρόμο. Η διέλευση πεζών, κοπαδιών και αμαξών προκαλούσε ρήγματα και βλάβες στον αγωγό, με αποτέλεσμα την απώλεια του νερού αλλά και τις συχνές μολύνσεις του.

Στα χρόνια της εγκατάστασης των προσφύγων το νερό έφτανε στην παλιά πόλη μέρα παρά μέρα και μόνο για λίγες ώρες και οι κοινόχρηστες βρύσες. Για να μειωθεί η λειψυδρία, στις αρχές της δεκαετίας του 1930 η χερσόνησος της Παναγίας υδροδοτήθηκε και από τη δεξαμενή του Αγίου Αθανασίου. Το αρχαίο υδραγωγείο μπήκε σε αχρηστία και έκλεισε τον κύκλο της ζωής του στα μέσα του 20ου αιώνα.

Οι «Καμάρες», το Υδραγωγείο του Ιμπραήμ, βεζίρη του Σουλτάνου Σουλεϊμάν.

Το Υδραγωγείο της Καβάλας στις αρχές του 20ου αιώνα

Εικαστική αναπαράσταση του Υδραγωγείου της Καβάλας και του καρνάγιου

¹³⁶ Ο Pierre Belon [1517 - Απρίλιος 1564] ήταν Γάλλος φυσιοδίφης του 16ου αιώνα και ένας από τους πρώτους περιηγητές της Ελλάδας, Αιγύπτου, Παλαιστίνης και Μικράς Ασίας

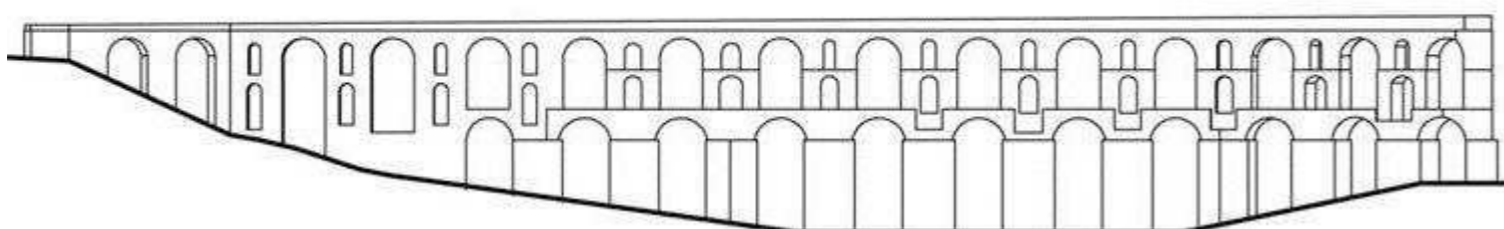
Το Υδραγωγείο κοντά στα
1900 - η περιοχή ανατολικά

Το Υδραγωγείο - κάτοψη

Εικαστική απεικόνιση του Υδραγωγείου και της πόλης της Καβάλλας

Το Υδραγωγείο - όψη

Άποψη του Υδραγωγείου και της ζωής της πόλης

1.2 Συγχρονική Ανάλυση

Η Καβάλα, σήμερα, εκφράζει μίαν απόλυτη συνολική υποβάθμιση της άλλοτε ακμάζουσας, βιομηχανικής πόλης του καπνού. Τα εναπομείναντα κτίρια των καπναποθηκών αποτελούν ανενεργά κελύφη, μοναδικές μνείες της πρώην καπνούπολης. Η παραγωγική διαδικασία του καπνού υπήρξε μοχλός ανάπτυξης της Ανατολικής Μακεδονίας και της Θράκης, και κατά συνέπεια της πόλης της Καβάλας για έναν αιώνα περίπου. Επιπροσθέτως η Καβάλα είχε την ιδιαιτερότητα και το πλεονέκτημα να είναι και το λιμάνι εξαγωγής. Σήμερα το κάποτε διοικητικό κέντρο και κόμβος ανάμεσα στη Θεσσαλονίκη και την Κωνσταντινούπολη είναι απλώς μια άφωνη επαρχιακή πόλη, έχοντας χάσει την αίγλη της, διατηρώντας απλώς μόνο μνήμες και μια γραφικότητα, που πηγάζει από την γεωμορφία της, κι αυτήν ακόμα αλλοιωμένη από τις βίαιες και άναρχες οικοδομικές επεμβάσεις των οικονομικών συμφερόντων της αντιπαροχής. Η Καβάλα η πρώτη εργατούπολη της Ελλάδος, το ισχυρό πολυπολιτισμικό κέντρο των Βαλκανίων με τον πρώτο αριστερό Δήμαρχο στην Ελλάδα Παρτσαλίδη, το δεύτερο κέντρο μετά την Θεσσαλονίκη στην Βόρεια Ελλάδα, σήμερα υπάγεται διοικητικά στην Ξάνθη.

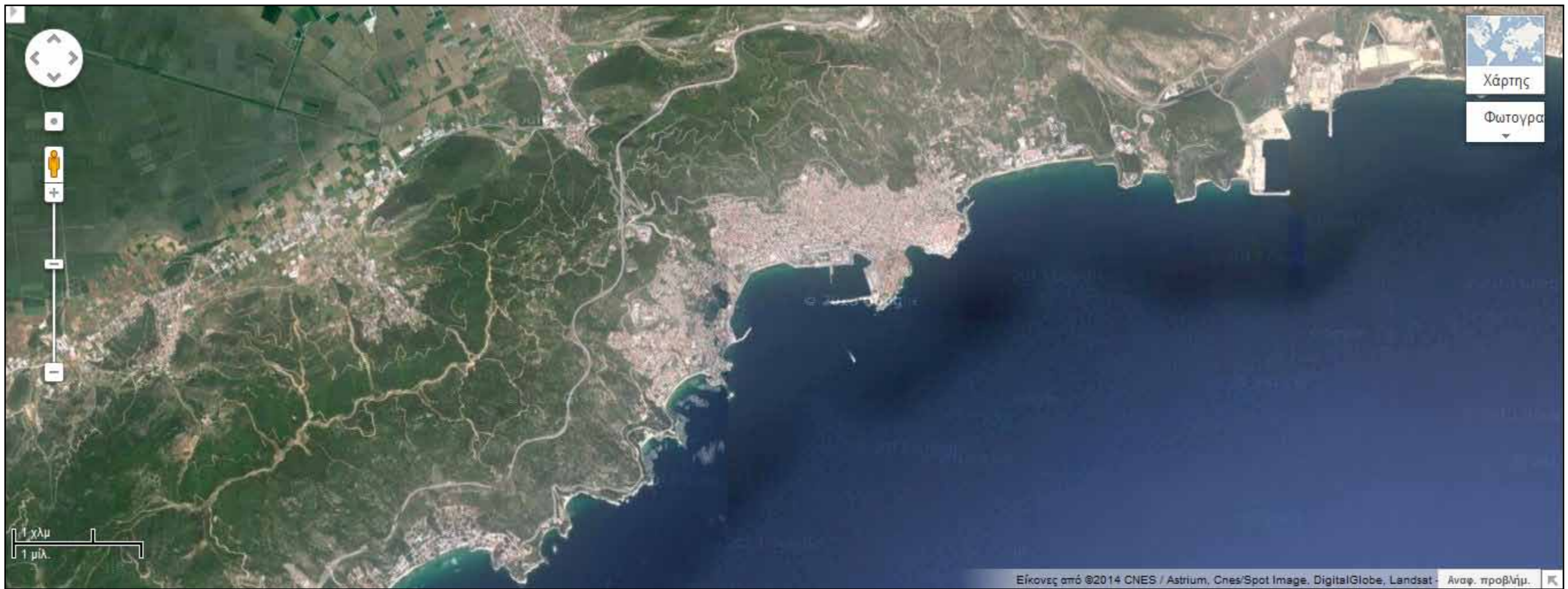

Η καπναποθήκη Τσιμίνο σε σύγχρονο περιβάλλον

Η κλιμακούμενη κρίση στην καπνεργασία μετά το 1950, οδήγησε στην εγκατάλειψη και στη συνέχεια στον οριστικό αφανισμό σημαντικού αριθμού κτισμάτων εξαιτίας της αντιπαροχής και του οικοδομικού οργανισμού του '70, αλλοιώνοντας την παλιά όψη της πόλης και εξαλείφοντας το ανάγλυφο της άλλοτε περήφανης και γραφικής καπνούπολης. Κτίρια μεγάλων διαστάσεων, σχεδόν δίχως καθόλου σοβαρά, στατικά προβλήματα, που καταλαμβάνουν ολόκληρες οικοδομικές νησίδες και δύναται να δεχτούν ένα μεγάλο εύρος χρήσεων, κατεδαφίζονται. Η ιδιαίτερη μορφολογία, όμως, και οι ποιότητες της τότε εποχής είναι εγγεγραμμένες στην πόλη, αλληλένδετες με τις ζωές των ανθρώπων που δούλεψαν στα καπνομάγαζα.

Το κτιριακό δυναμικό της περιόδου αυτής, αποτέλεσε την ιστορική ταυτότητα του τόπου. Τα κελύφη των καπναποθηκών, διατηρώντας την ιστορική μνήμη που αποτυπώθηκε σε αυτήν την ιδιαίτερη κατηγορία κτιρίων, αποτελούν τεκμήριο της κοινωνικής και πολεοδομικής ανάπτυξης του τόπου. Η συλλογική μνήμη, άλλωστε, διασώζεται στις αφηγήσεις των παλιότερων και την αισθητή παρουσία των λίγων καπνομάγαζων [ίσως γιατί είχαν λιγότερο οικονομικό ενδιαφέρον] που σώθηκαν, που λες ότι ακόμα και σήμερα αποπνέουν την χαρακτηριστικότερη οσμή του καπνού.

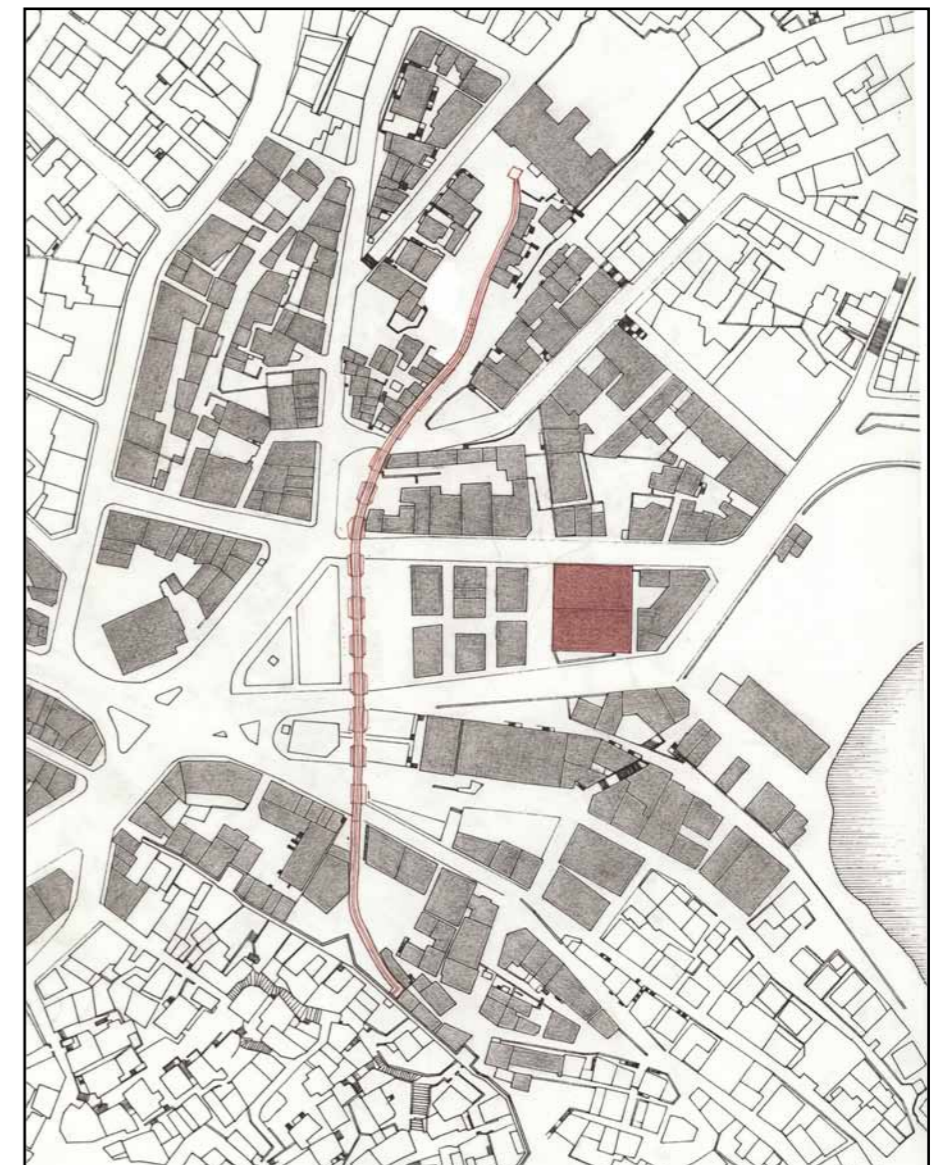
Σήμερα, στην προς μελέτη περιοχή παρουσιάζεται μια εικόνα εγκατάλειψης - αποσάθρωσης και εν τέλει αμηχανίας, όσον αφορά στην αστική οργάνωσή της. Η εικόνα της περιοχής φανερώνει μεγάλη πολυπλοκότητα καθώς υπάρχουν πολυάριθμες παραλλαγές στη διάταξη των κτισμάτων, στην ογκοπλασία τους και στη μορφολογία των όψεων τους. Η ετερογένεια αυτή είναι αποτέλεσμα της οργανικής εξέλιξης της πόλης και της βαθμιαίας αλλαγής των κτιριακών τύπων. Η καπναποθήκη Τσιμίνο δεσπόζει σε αυτό το ποικίλο περιβάλλον καταλαμβάνοντας σχεδόν ένα οικοδομικό τετράγωνο.

Η πόλη της Καβάλας και η περιοχή μελέτης - ενδιαφέροντος - google maps

Η ένταξη(;) της καρταποθήκης στον σύγχρονο ιστό - bing maps

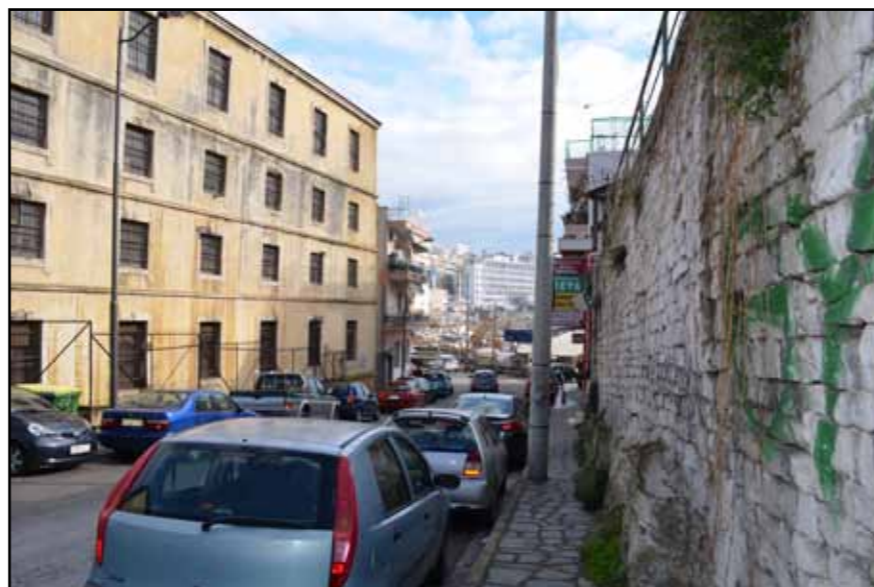

Η ένταξη(;) της καπλαποθήκης στον σύγχρονο ιστό - bing maps

Η καπλαποθήκη Τσιμίνο

Ογκώδη νέα συστήματα σχεδόν προσκολλούνται στο σώμα της καπναποθήκης

Οδός Παλαιού Υδραγωγείου
 Πάροδος Νυρεμβέργης
 Οδός Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού

Τα ρεύματα εισόδου και εξόδου του εθνικού δικτύου διχοτομούν την περιοχή και αποκόπτουν το μεγαλύτερο τμήμα της από το γεινιακό πολεοδομικό ιστό, με αποτέλεσμα να λειτουργεί ως αστική νησίδα με έντονα, όμως, προβλήματα προσβασιμότητας. Το περιβάλλον, σήμερα, μεικτό και ασύνδετο, κρίνεται αφιλόξενο – ξενικό για τον περαστικό που με δυσκολία διασχίζει πλέον την περιοχή, καθώς πεζοδρομήσεις και διαβάσεις εκλείπουν. Η ανομοιογένεια της περιοχής και τα ετερόκλητα στοιχεία που την συνθέτουν, μορφώνουν ένα σύστημα επιβαρημένο από κίνηση, που θυμίζει κυκλοφοριακό κόμβο, και ισορροπεί στα όρια του παλιού με το νέο, ανάμεσα στον παραδοσιακό συνοικισμό του «βράχου της Παναγίας» και την άμορφη μάζα βόρεια του των πυκνών οικοδομών χωρίς σαφή αρχιτεκτονικό χαρακτήρα.

Το περιβάλλον της καπναποθήκης Τσιμίνο συντίθεται από τα εναπομείναντα κτίρια των καπναποθηκών [εγκαταλελειμμένα ή μη] προς το νότο, που χαρακτηρίζουν τον ιστό στην πόλη της Καβάλας και αναμφισβήτητα, αποτελούν μάρτυρες της βιομηχανικής κληρονομιάς της πόλης και το μεσαιωνικό υδραγωγείο, κατασκευή του 16ου αιώνα, που αποτελεί ισχυρό τοπόσημο της πόλης και πολεοδομικό όριο μιας άλλης εποχής. Τα κτίρια των καπναποθηκών της προς μελέτη περιοχής, κατά κύριο λόγο, αποτελούν ανενεργά κελύφη προς επανάχρηση. Σε κάποια από αυτά έχουν αποδοθεί κατά καιρούς νέες χρήσεις, εν μέρει ή στο σύνολό τους, ετερόκλητες ή μη ως προς την τυπολογία τους. Χαρακτηριστικά τα δύο καταστήματα επίπλων, που λειτουργούν στα ισόγεια των καπναποθηκών επί της οδού Κίμωνος, αλλοιώνοντας τον χαρακτήρα των κτιρίων, επεμβαίνοντας βίαια στις όψεις τους, αλλά και στο εσωτερικό τους. Καθώς, επίσης, και η νέα χρήση της κατοικίας, στο καπνομάγαζο επί της οδού Πιπίνου, όπου η αποκατάσταση γεννά πολλά ερωτηματικά για το μέλλον αυτών των κτιρίων, κρίνοντάς τα και μόνο εξωτερικά από την νέα μορφολογία και την ασύμβατη ποιότητα των όψεών τους.

Αμήχανες και σημειακές πράσινες ζώνες μεταξύ των καμάρων του υδραγωγείου, νεόδμητες οικοδομές και παραπήγματα, που προχειρώς κατασκευάστηκαν, προς στέγαση των χαμηλότερων κοινωνικά στάθμεων. Στοιχεία, τόσο συνήθη πλέον στη θέαση των σύγχρονων αστικών αποκεντρωμένων συνοικιών, εξαιτίας των υφιστάμενων μεταβολών στο διάβα του χρόνου, όσο και ετερόκλητα και ασύμβατα μεταξύ τους.

Το περιβάλλον της καπναποθήκης Τσιμίνο, σήμερα, είναι ποικιλόμορφο με αντιπαραβαλλόμενα στοιχεία. Η, σε μικρή κλίμακα, ανάμειξη πολλών και ποικίλων χρήσεων και η άμεση σχέση με τη δυναμική των δρόμων-αξόνων αποτελούν στοιχεία δυσανάλογα με την παλιά περιοχή, καθώς πλέον κυριαρχεί ένα ιδιόμορφο μοντέλο αστικής κατοίκησης το οποίο αντανάκλα τις άναρχες και χωρίς σοβαρή μελέτη παραγωγικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές και δομές της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας.

Χάρτης 1 : Δομημένο - Αδόμητο

Χάρτης 2 : Κυκλοφορίας - κίνηση τροχοφόρων

Χάρτης 3 : Υψών Περιοχής

Η περιοχή, από το 1970 και έπειτα, μετασχηματίζεται, αλλάζει γεωμετρία και αποκτά ποιότητες αστικές. Αναπτύσσεται συσσωρευτικά από πολλαπλές ανοικοδομήσεις που έχουν ως οικοδομική αρχή την πολυκατοικία. Η καπναποθήκη ουσιαστικά πνίγεται από τις οικοδομές. Ανατολικά γεινιάζει με 3 κτίρια, 2 τριώροφες πολυκατοικίες και μια αποθήκη με διπλό ύψος ορόφου, που ομογενοποιούνται στα όρια του οικοδομικού τετραγώνου, λειτουργώντας ως συμπαγής όγκος. Το ογκώδες νέο σύστημα, συναγωνίζεται το κτίριο της καπναποθήκης και επιπλέον, αποτελεί το βασικότερο οπτικό εμπόδιο για τη θέαση της καπναποθήκης από το παραλιακό μέτωπο. Λειτουργεί ως φραγμός του κτιρίου προς τη θάλασσα – καρνάγιο αφενός, και αφετέρου μοιάζει να «προσκολλάται» βίαια στο σώμα της καπναποθήκης.

Το υδραγωγείο, που προμήθευε κάποτε με νερό τη συνοικία της Παναγίας και τον άρχοντα της Καβάλας Μωχάμετ Άλη από το Σούγιουλου [τόπος νερού], δεσπόζει ως φόντο δυτικά της καπναποθήκης Τσιμίνο και επιβάλλεται στο χώρο με την κλίμακα και την ισχυρή του λιτότητα, αποτελώντας το πιο σημαντικό μνημείο της πόλης. Αναμφίβολα, έχει χάσει τον ζωτικό του χώρο και την αίγλη του παρελθόντος. Το επιβλητικό υδραγωγείο που επί αιώνες κυριαρχούσε στο τοπίο και ήταν ορατό από παντού, ασφυκτιά μέσα στις πολυκατοικίες. Κάτω από τα τόξα του περνούν οι δρόμοι που συνδέουν το κέντρο της πόλης με τις ανατολικές περιοχές της και μέχρι πρότινος, πριν την κατασκευή της περιφερειακής Εγνατίας, οι δύο πυλώνες του βόρεια και νότια της καπναποθήκης συνδέανε την Ελλάδα με την Κωνσταντινούπολη και αντιστρόφως. Αταιρίαστες, αμήχανες κατασκευές παρενοχλούν το μνημείο, ενώ ανάμεσα σε κάποια «ποδαρικά» του, βόρεια και νότια της καπναποθήκης, διατηρούνται ακόμη τα μικρά προσφυγικά σπιτάκια. Η γεινίαση καπναποθήκης - υδραγωγείου πραγματοποιείται μέσω της παρεμβολής χαμηλού ύψους κτισμάτων, που βρίσκονται κατά κύριο λόγο σε εγκατάλειψη. Εκεί ήταν και οι θέσεις των πορνείων την εποχή που άκμαζε η πόλη λόγω της καπνοβιομηχανίας της.

Το 2009 προκηρύσσονται δύο αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί ιδεών με αντικείμενο την ανάπλαση της περιοχής, ανατολικά και δυτικά του υδραγωγείου, με σκοπό την αναβάθμιση του αστικού υπαίθριου χώρου εκατέρωθεν του. Κύριος στόχος των δύο διαγωνισμών, υπήρξε η ανάδειξη του μνημείου ως ισχυρού τοπόσημου της πόλης και η εξυγίανση της περιοχής ώστε να αποτελέσει οργανική απόληξη της πόλης στα ανατολικά. Σημειώτεον ότι λίγο παλαιότερα είχε πραγματοποιηθεί αναβάθμιση του μνημείου του υδραγωγείου με στερεωτικές επεμβάσεις και αρμολογήματα από την αντίστοιχη Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων. Στην ουσία οι δύο διαγωνισμοί εκατέρωθεν του υδραγωγείου αφορούν κοινή θεματική και έπρεπε να οριστούν εξ αρχής ως μια και όχι ως δύο ενότητες προς ανάπλαση του χώρου συνολικά και ομοιόμορφα τόσο ανατολικά όσο και δυτικά του μνημείου.

Συγκεκριμένα, ο διαγωνισμός ανατολικά του υδραγωγείου, υπαγόρευε τη διαμόρφωση πλατείας στη θέση του προς απαλλοτρίωση οικοδομικού τετραγώνου. Η «περιοχή ανατολικά» που αφορά τον διαγωνισμό, ορίζεται από τις Καμάρες, το καπνομάγαζο Τσιμίνο και τις οδούς Παλιό Υδραγωγείου και Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού και θέτει προβληματική για τη σύνθεση στάσεων και κινήσεων που αναπτύσσονται σε επίπεδα άμεσα συναρτημένα με τις φυσικές υψομετρικές διαφορές της περιοχής.

_Οδός Παλιού Υδραγωγείου - Ο δρόμος σχηματίζεται κάτω από τις καμάρες του Υδραγωγείου

_Πρώην...καπνομάγαζο στην οδό Πιπίνου - κατοικία

_Πρώην...καπνομάγαζο επί της οδού Κίμωνος - κατάσταση επίπλων

_Το περιβάλλον της καπναποθήκης Τσιμίνο, ποικιλόμορφο με αντιπαραβαλλόμενα στοιχεία

_Πρώην...καπνομάγαζο στην οδό Πιπίνου - κατάσταση επίπλων

_Η καπναποθήκη Τσιμίνο στο σύγχρονο περιβάλλον της

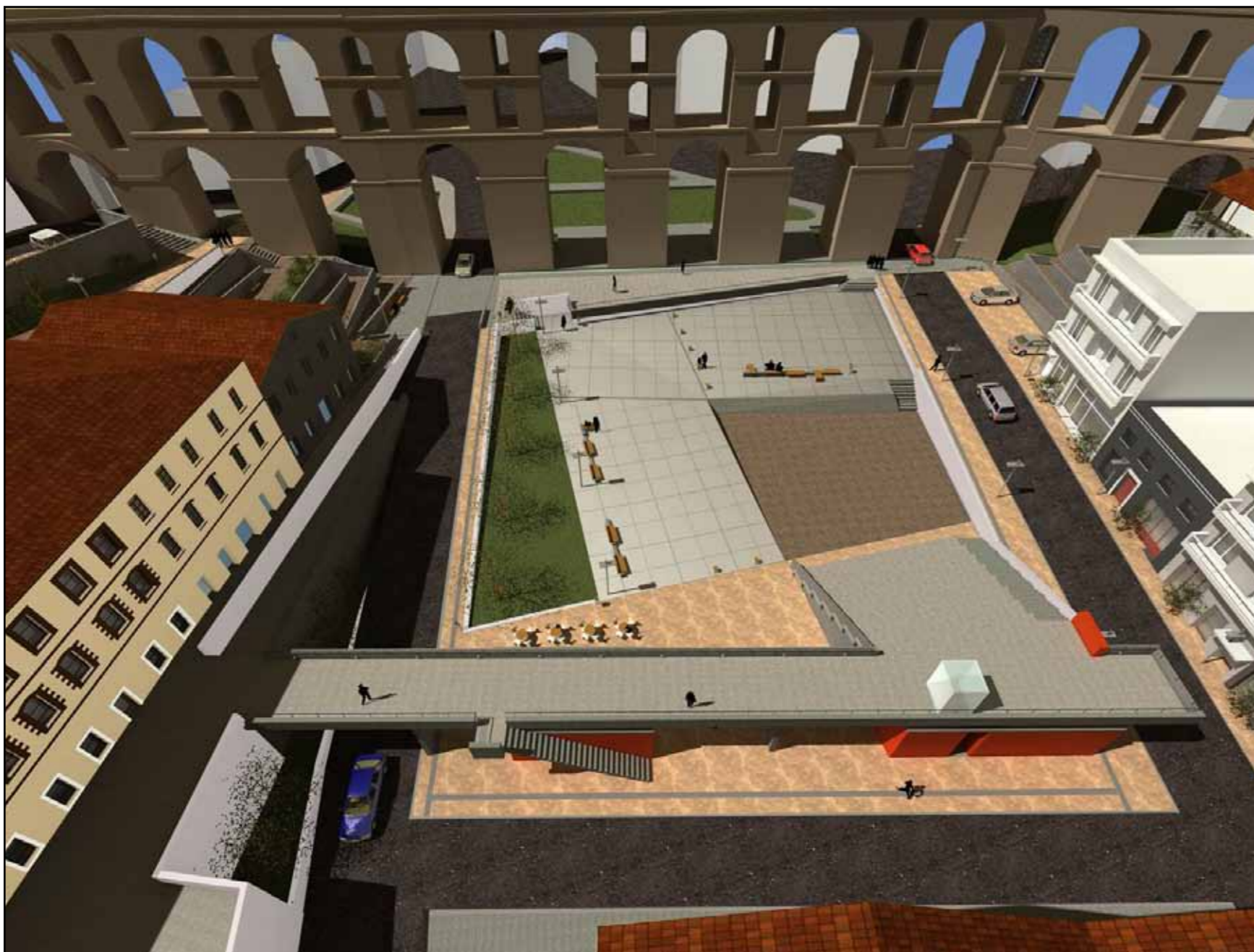
_ Προσέγγιση της θάλασσας. Προς το καρνάγιο και το λιμανάκι
 _ Άποψη του καρναγίου από τον νότο [κάτω από την χερσόνησο της Παναγιάς]
 _ Το περιβάλλον της καπναποθήκης Τσιμίνο, ποικιλόμορφο με αντυπαραβαλλόμενα στοιχεία

_ Άποψη από το καρνάγιο. Στο βάθος η στέγη της καπναποθήκης
 _ Άποψη από την περιοχή του καρναγίου
 _ Περιοχή προς ανάπλαση ανατολικά του Υδραγωγείου και δυτικά της καπναποθήκης Τσιμίνο

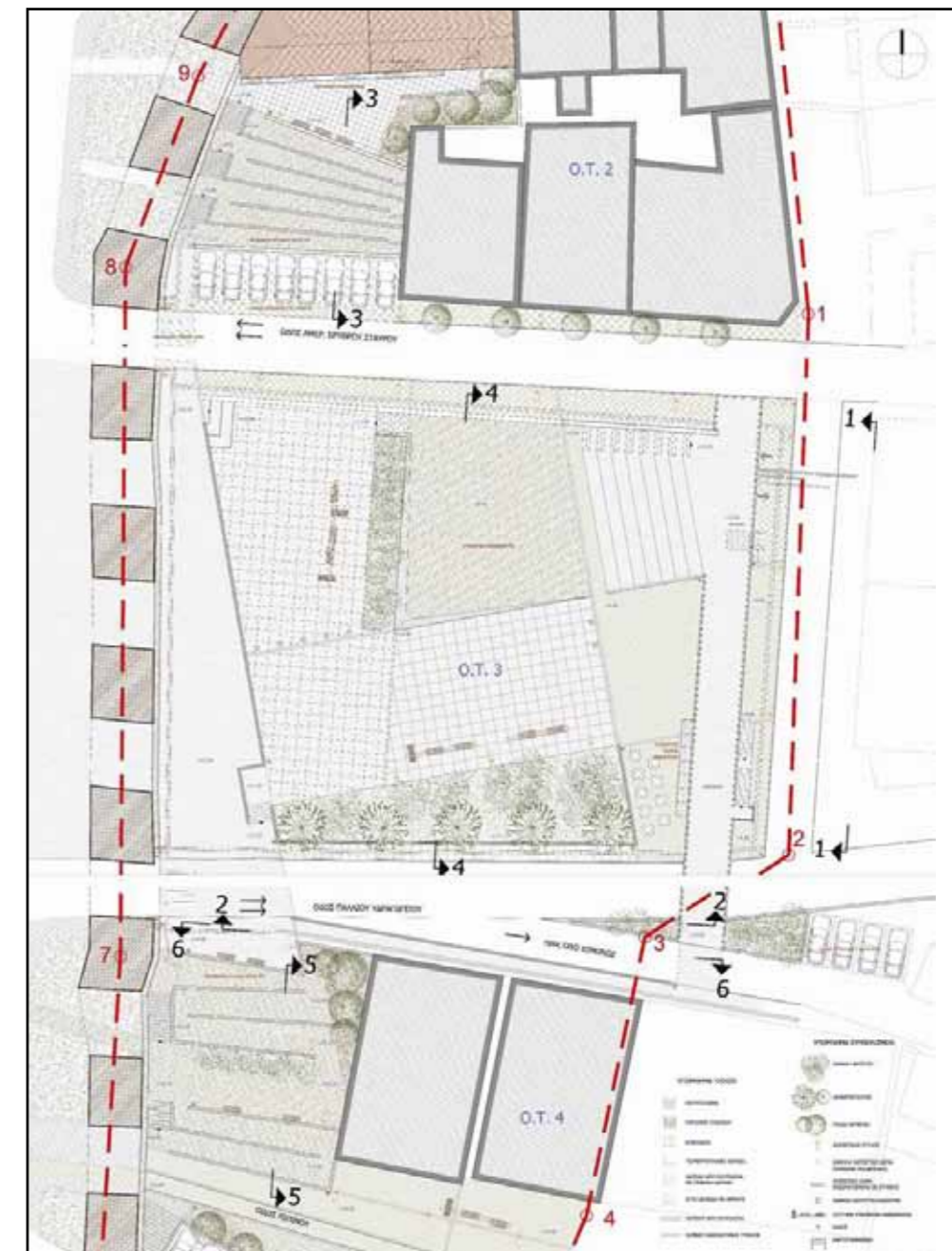
Όλες οι λύσεις προσπαθούν να προσεγγίσουν τα ζητήματα αυτά. Το πρώτο βραβείο παίρνουν οι κ. Ελ. Κουσκούτη και κ. Ελ. Μαλαχιά. Συγκεκριμένα, προτείνεται η διαμόρφωση μιας κεντρικής πλατείας στη θέση του προς απαλλοτρίωση Ο.Τ. 3. Το πρώτο επίπεδο, σχήματος Π, είναι το κυρίως επίπεδο κίνησης μέσω του οποίου ενοποιούνται μεταξύ τους τα επιμέρους τμήματα της περιοχής μελέτης. Ξεκινάει από τη στάθμη της βάσης του υδραγωγείου, συνεχίζει παράλληλα με τα καπνομάγαζα της οδού Κίμωνος, στρίβει παράλληλα πάλι με τις καμάρες, αλλά σε απόσταση από αυτές και υπερυψωμένο από το δρόμο [γέφυρα], για να καταλήξει σε υπαίθριο αμφιθέατρο με θέα το υδραγωγείο. Το δεύτερο επίπεδο περιλαμβάνει όλες τις ελεύθερες κινήσεις και περιοχές στάσεις της πλατείας και ακολουθεί την κλίση του φυσικού εδάφους. Το τρίτο επίπεδο της πλατείας, ελαφρώς υποβαθμισμένο, αποτελεί την πλατεία του αμφιθεάτρου. Οι προς Βορρά και Νότο περιοχές, των οποίων κοινό χαρακτηριστικό είναι οι έντονες υψομετρικές διαφορές και η γειτνίαση με περιοχές κατοικίας, έχουν κοινή αντιμετώπιση και διαμορφώνονται με επάλληλα αναληματικά τοιχάκια και κεκλιμένα επίπεδα - ράμπες διαμορφωμένες πάνω στο φυσικό έδαφος. Τμήμα της οδού Πιπίνου πεζοδρομείται, με αποτέλεσμα την αναδιαμόρφωση της παιδικής χαράς και τη μεταφορά των θέσεων στάθμευσης στη στάθμη της Πιπίνου. Τέλος, όσον αφορά στο πρόβλημα της στάθμευσης, προτείνεται η κατασκευή υπογείου χώρου στάθμευσης κάτω από το Ο.Τ. 3, με είσοδο - έξοδο κάτω από το αμφιθέατρο.

Το πρώτο βραβείο είναι πλέον προς υλοποίηση. Επομένως, σε μια μελλοντική θεώρηση της περιοχής, η καπναποθήκη Τσιμίνο αποκτά «πλάτωμα» στην πρόσοψή της και αναδεικνύεται ως βιομηχανικό κέλυφος, καθώς η περιοχή αποκτά άλλες δυναμικές. Ο ρόλος του πεζού - περιπατητή είναι διακριτός, καθώς δημιουργείται ένα νέο, φιλικό, πλέον, αστικό περιβάλλον προς αυτόν. Η διάνοιξη του πλατώματος, με την συνεπαγόμενη απαλλοτρίωση, αναπλάθει έναν χώρο που φέρει συλλογική μνήμη ισορροπώντας μεταξύ των εναπομεινάντων βιομηχανικών κελυφών και του υδραγωγείου.

Η ανάπλαση αυτή δίνει νέα πνοή στην περιοχή και φυσικά αναδεικνύει και την καπναποθήκη Τσιμίνο. Επομένως και η διατήρηση, αποκατάσταση και ανάδειξή της κρίνεται πλέον όχι μόνο αναγκαία αλλά και επιτακτική. Ήδη η μελλοντική αναβάθμιση της περιοχής δίνει περαιτέρω οικονομικά κίνητρα στον ιδιοκτήτη της για αποκατάστασή της και επιβάλλει, όμως, αυστηρούς περιορισμούς ως προς την νέα της χρήση και ως προς τον ένταξή της στο νέο εξυγιασμένο αυτό αστικό περιβάλλον.

Το πρώτο βραβείο των κ. Ελ. Κουσκούτη και κ. Ελ. Μαλαχία

Προτείνεται η διαμόρφωση μιας κεντρικής πλατείας στη θέση του προς απαλλοτρίωση Ο.Τ. 3. Το πρώτο επίπεδο, σχήματος Π, είναι το κυρίως επίπεδο κίνησης μέσω του οποίου ενοποιούνται μεταξύ τους τα επιμέρους τμήματα της περιοχής μελέτης.

Τρισδιάστατες απεικονίσεις πρότασης

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΤΙΡΙΟΥ

2.1 Περιγραφή κτιρίου

Πρόκειται για λιθόκτιστο κτίριο, σχεδόν τετράγωνο, διαστάσεων εξωτερικών 28,25 μ. x 25,68 μ. Αποτελείται από δύο επιμέρους, όμοια συστήματα σε επαφή που πραγματοποιείται με λίθινη μεσοτοιχία και επικοινωνούν μεταξύ τους δια μέσου των ανοιγμάτων που διαμορφώνονται πάνω της. Το ύψος του κτιρίου από τη στάθμη του εδάφους μέχρι και τον κορφιά είναι 17,09 μ. Το ελεύθερο ύψος του ισόγειου είναι 3,60 μ., του πρώτου 2,70 μ., του δεύτερου 2,90, του τρίτου 3,60 μ. και του υπογείου 2,90 μ. Στεγάζεται με δύο όμοιες και σε επαφή δίρριχτες στέγες που στην ανατολική και δυτική όψη τους διαμορφώνουν τέσσερα αετώματα.

Οι λειτουργίες που στέγαζε η καπναποθήκη Τσιμίνο είναι η αποθήκευση, η επεξεργασία και οι χώροι διοίκησης που συνυπήρχαν σε κοινό κέλυφος. Η επεξεργασία και η αποθήκευση, στην περίπτωση της εν λόγω καπναποθήκης, πραγματοποιείτο στο ίδιο σώμα. Να σημειωθεί ότι οι χώροι επεξεργασίας, συντήρησης και αποθήκευσης, ήταν αναγκαίο να διασφαλίζουν την ποιότητα του καπνού προστατεύοντάς τον από τις εκάστοτε κλιματολογικές συνθήκες. Έτσι, οι κτιριακές μονάδες επεξεργασίας, συντήρησης και αποθήκευσης διαμορφώθηκαν σύμφωνα με τις παραπάνω απαιτήσεις. Το κτίριο της καπναποθήκης Τσιμίνο αποτελεί μια ανάγνωση της λειτουργίας αποτυπωμένη με έννοιες χωρικές, όπως και τα υπόλοιπα βιομηχανικά κελύφη.

Το ισόγειο εξυπηρετούσε την αποθήκευση, που αποτελεί βασική χρήση και αναπόσπαστο κομμάτι του χώρου, αλλά συμπεριλάμβανε, επιπλέον, τους χώρους διοίκησης [γραφεία], τον χώρο πληρωμής των καπνεργατών και τους χώρους υγιεινής.

Οι χώροι διοίκησης διαχωρίζονται από τοίχους από οπτοπλινθοδομή επενδεδυμένους με ξυλεπένδυση μέχρι το ύψος του 1,0 μ. και αρθρώθηκαν σε μεταγενέστερη φάση, προς εξυπηρέτηση των αναγκών. Οι χώροι διοίκησης καταλαμβάνουν σημαντικό μέρος της βόρειας κάτοψης, στο βάθος [προς ανατολή] και περιλαμβάνουν τον χώρο του γραφείου του ιδιοκτήτη Τσιμίνο, ένα επιπλέον γραφείο ακριβώς δίπλα του -πιθανόν για γραμματειακή υποστήριξη- ένα μεγαλύτερο δωμάτιο στο οποίο σήμερα συναντώνται θυρίδα φύλαξης, ένα μεγάλο τραπέζι, καθώς και έπιπλο φύλαξης των κλειδιών του κτιρίου. Η προσπέλαση στο χώρο αυτόν πραγματοποιείται δια μέσου πολλών διαφορετικών θυρών. Τρεις διαφορετικές δυνατές προσεγγίσεις του χώρου, προδιαγράφουν πιθανόν έναν χώρο «συνεδριάσεων» - «συγκέντρωσης» που μάλλον χρησιμοποιούνταν ως λογιστήριο. Όλοι οι παραπάνω χώροι επικοινωνούν δια μέσου θυρών. Ειδικά, όμως, οι θύρες των προσωπικών χώρων του ιδιοκτήτη μορφώνονται με ένα επιπλέον σύστημα θυρών [διπλές] με ηχομονωτική πρόσθετη επένδυση για απόλυτη διασφάλιση του απορρήτου των επαγγελματικών επαφών του ιδιοκτήτη. Επιπλέον, να σημειωθεί ότι οι χώροι διοίκησης διαμορφώνονται με έναν χώρο τύπου χωλ - ως ενδιάμεσο κατώφλι κινήσεων- και διαθέτουν ξεχωριστή, ειδικά διαμορφωμένη, είσοδο στην βόρεια όψη. Από την είσοδο αυτή προσέγγιζαν το κτίριο τόσο ο καπνέμπορος Τσιμίνο, όσο και οι πελάτες - αγοραστές, ανενόχλητοι από τις διαδικασίες του καπνού, δίχως την εμπλοκή τους με τους καπνεργάτες που εισέρχονταν - εξέρχονταν από τις βαριές μεταλλικές θύρες της δυτικής κύριας όψης.

Η καπναποθήκη Τσιμίνο

Νότιο τμήμα της καπλαποθήκης

Νοτιοδυτική όψη της καπλαποθήκης

Οι χώροι των WC συναντώνται βορειοδυτικά, αποτελούν προσθήκη, κατασκευάσθηκαν και αυτές με χωρίσματα από πλινθοδομή, με δάπεδο από οπλισμένο σκυρόδεμα και επένδυση μωσαϊκού, και εξυπηρετούσαν τους εργαζόμενους. Υπάρχει, επιπλέον, WC ιδιωτικό του ιδιοκτήτη Τσιμίνο με ξεχωριστή πρόσβαση από των χώρο των γραφείων. Οι υγροί χώροι κατασκευάσθηκαν κοντά στην κύρια είσοδο του κτιρίου από την οποία εισέρχονταν οι καπνεργάτριες και οι καπνεργάτες.

Κοντά στους υγρούς χώρους και απέναντι από την κύρια είσοδο, στο χωλ, βρίσκονται κρεμάστρες στις οποίες εναπόθεταν τα ρούχα τους οι καπνεργάτριες, πριν αρχίσουν τη δουλειά. Ο χώρος πληρωμής των καπνεργατριών, που αποτελεί επίσης προσθήκη, είναι κατασκευή του 1958 - 1960 και βρίσκεται νοτιοδυτικά κοντά στη νότια θύρα, απ' όπου εξέρχονταν οι καπνεργάτριες. Οι παραπάνω χώροι που διαμορφώνουν την βόρεια και νότια είσοδο και απομονώνουν και διασφαλίζουν την αποθήκευση του καπνού από την πρόσβαση του εργατικού προσωπικού, καθώς και ο χώρος πληρωμής κατασκευάσθηκαν με ξυλοκατασκευή που είναι μεταγενέστερη των WC και των γραφείων διοίκησης.

Τέλος, σημειώνεται ότι όλοι οι παραπάνω ενδιάμεσοι χώροι στην κάτοψη του ισόγειου συναντώνται κατά κανόνα πάνω στον κάρναβο των στύλων, σεβόμενοι την τυπολογία του κτιρίου και σίγουρα έγιναν σωστά για την εξυπηρέτηση και επίλυση λειτουργικών αναγκών.

Αντίθετα, οι υπόλοιποι όροφοι δεν έχουν στο εσωτερικό τους κανένα διαχωριστικό και αποτελούν ελεύθερες τεράστιες αίθουσες που χρησιμοποιούν για την αποθήκευση ή κυρίως για την επεξεργασία του καπνού, ανάλογα με το επίπεδο. Ο περιορισμός με ξυλεπένδυση των κλιμακοστασίων, επέμβαση μάλλον σύγχρονη των ξυλοκατασκευών του ισόγειου, έρχεται να διαχωρίσει την κίνηση από τους χώρους εργασίας και φύλαξης του καπνού και αποτελεί κι αυτός μια σωστή επίλυση λειτουργικών αναγκών.

Η καπναποθήκη Τσιμίνο γενικώς διαθέτει μεγάλους ελεύθερους χώρους με δυνατότητα προσαρμογής στις ανάγκες που δημιουργούνται από τη συνεχή μετακίνηση του εμπορεύματος αλλά και τις απαιτήσεις που προκύπτουν από την εισαγωγή νέων τεχνολογιών στην επιχείρηση. Μεγάλες κατόψεις, με τον ελεύθερα διατεταγμένο κάρναβο υποστρωμάτων μέσα τους, αποτελούν τους χώρους αποθήκευσης και επεξεργασίας εξασφαλίζοντας την ροικότητα του χώρου, αλλά και την ευελιξία της διάταξης των «κρεβαταριών»¹³⁸.

¹³⁸ Οι ξύλινες κατασκευές πάνω στις οποίες τοποθετούνται τα χωρικά ή εμπορικά δέματα καπνού

_Χώροι γραφείων - διοίκηση
_Χώροι γραφείων - διοίκηση
_Εσωτερική όψη της εισόδου του ιδιοκτήτη
_Εξωτερική όψη της εισόδου του ιδιοκτήτη

_Χώρος wc
_Κρεμάστρες καπνεργατριών
_Κρεμάστρες καπνεργατριών
_Χώρος πληρωμής εργαζομένων

Η επεξεργασία των καπνών τοποθετείται στους τελευταίους ορόφους, δεύτερο και τρίτο [σαλόνια επεξεργασίας] του κτιρίου. Τα χωρικά [δέματα] δεν είχαν καθορισμένη ποιότητα, διέθεταν και ξερά. Οι εργάτριες καθόριζαν τις ποιότητες [1η, 2η, 3η κλπ]. Η ποιοτική διαλογή πραγματοποιούνταν στον δεύτερο όροφο. Σχημάτιζαν τα «στρόγγυλα», τα πατούσανε στην πρέσα που τα έσφιγγε και στη συνέχεια τα βάζανε μέσα σε τσούλια - λινάτσες¹³⁹. Έπειτα, τα βάζανε σε κουτιά και τα πηγαίνανε στον πρώτο όροφο. Οι καπνεργάτες [στιβαδόροι] ήταν οι μεταφορείς του εμπορεύματος. Με την χρήση της τόγκας η διαδικασία της δεματοποίησης διαφοροποιείται.

Τα σαλόνια είναι ενιαίοι χώροι, δύο παράλληλα συστήματα που επικοινωνούν μεταξύ τους, 13,00 μ. x 24,00 μ. έκαστο περίπου, με μεγάλα, μακρόστενα ανοίγματα περιμετρικά για καλύτερο φωτισμό, που εξυπηρετούσαν την επεξεργασία. Στον τρίτο όροφο υπήρχε το κόσκινο και εκεί ανοίγανε τα δέματα.

Οι χώροι αποθήκευσης συναντώνται στα χαμηλότερα επίπεδα του κτιρίου, στο ισόγειο και στο υπόγειο. Στον πρώτο όροφο πιθανόν να γινόταν επίσης αποθήκευση, σύμφωνα με τον κληρονόμο της επιχείρησης κο Ααρών Τσιμίνο. Στο υπόγειο επίπεδο, υπήρχε και το υγραντήριο [τα ξερά καπνά έπρεπε να υγραθούν πριν την επεξεργασία]. Το πηγάδι στο εσωτερικό του νότιου τμήματος κοντά στην κλίμακα καθόδου σώζεται και σήμερα. Το υπόγειο, ως υπόσκαφος χώρος, συγκέντρωνε κάποια ποσοστά υγρασίας τα οποία ευνοούσαν το στάδιο της συντήρησης του καπνού. Τα δέματα τοποθετούνταν πάνω σε ξύλινο ψευδοπάτωμα -όχι άμεση επαφή με το έδαφος- και κάθε μέρα τα γυρίζανε πλευρό για να μην σαπίσουν λόγω υγρασίας. Η υγρασία του υπόγειου διευκόλυε τη συντήρηση του καπνού, ωστόσο ήταν αναγκαίο να είναι ελεγχόμενη προκειμένου να βρεθούν τα καπνόφυλλα στις επιθυμητές συνθήκες. Όπως αναφέρθηκε, μάλιστα, σε προηγούμενη παράγραφο, οι όροφοι δεν ήταν ιδιαίτερα κατάλληλοι για την αποθήκευση και τη συντήρηση των καπνών καθώς απαιτούσαν ειδικές συνθήκες περιβάλλοντος [υγρασία, φωτισμός, αερισμός]. Η αποθήκευση σε χαμηλά επίπεδα συνέβαλε, επιπλέον, και στην εύκολη ταξινόμηση και μεταφορά των επεξεργασμένων ή χωρικών δεμάτων προς τα έξω. Εξ ου και η πόρτα στο μέσον της ανατολικής πλευράς του βόρειου κτίσματος. Η κίνηση φαίνεται να πραγματοποιείτο κοντά στο μεσότοιχο και στο σύστημα των κλιμάκων και του ανελκυστήρα. Επομένως, η επεξεργασία και η αποθήκευση καταλαμβάνει δύο από τους τρεις κανάβους κοντά στα ανοίγματα και η κυκλοφορία έναν.

¹³⁹ Πανιά που τα ράβανε με σχοινί και έμενε σταθερό - αποθήκευση

Διαχωρισμός των κινήσεων και των χώρων εργασίας

_Χώροι γραφείων. Χώρος «συνεδριάσεων» - «συγκέντρωσης» που μάλλον χρησιμοποιούνταν ως λογιστήριο.

_Χώροι γραφείων. Γραφείο Τσιμίνο.

_Χώροι γραφείων. Φωτογραφία από την καπναποθήκη Τσιμίνο [φέρει το λογότυπο Α.Ι.Τ] : η επεξεργασία του καπνού στο σαλόνι.

_Χώροι γραφείων. Έπιπλο φύλαξης των κλειδιών του κτιρίου.

Νότιο σύστημα

Βόρειο σύστημα

[υπόγειο]

Νότιο σύστημα

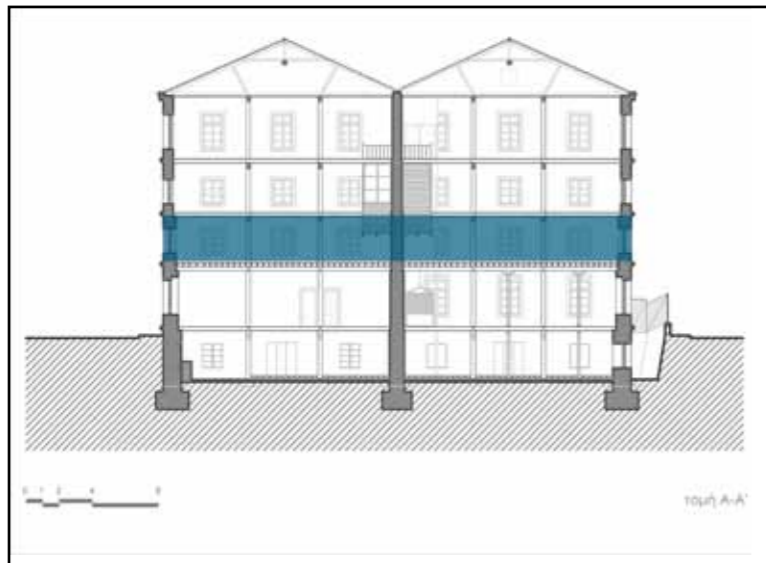
Βόρειο σύστημα

[ισόγειο]

Νότιο σύστημα

Βόρειο σύστημα

[πρώτος όροφος]

Νότιο σύστημα

Βόρειο σύστημα

[δεύτερος όροφος]

Νότιο σύστημα

Βόρειο σύστημα

[τρίτος όροφος]

- Επεξεργασία
- Αποθήκευση

τομή Α-Α'

Η επικοινωνία γενικώς των χώρων είναι κατακόρυφη [κλιμακοστάσια και ανελκυστήρας αργότερα σε μεταγενέστερη φάση], αλλά και οριζόντια καθώς οι χώροι επικοινωνούν με εσωτερικά ανοίγματα. Η κυρίαρχη κίνηση στους χώρους του κτιρίου είναι η κατακόρυφη καθώς ταυτίζεται με την κίνηση που ακολουθεί ο καπνός στην πορεία του από τους χώρους αποθήκευσης μετακινούμενος σε όλους σχεδόν τους χώρους της καπνοθήκης.

Τέλος, όσον αφορά τον τεχνολογικό εξοπλισμό της καπναποθήκης αυτός εμπλουτιζόμενος διαδοχικά αποτελείται από το ασανσέρ, την χαρμανιέρα, την βιζιτιέρα και την φιάρα¹⁴⁰. Η εισαγωγή των νέων τεχνολογιών πραγματοποιείται περίπου το 1960 και οι χώροι όπου στεγάζεται η επεξεργασία των καπνών για να τις στεγάσουν υφίστανται κάποιες τροποποιήσεις στο εσωτερικό τους, με σπές στο μεταξύ των ορόφων δάπεδο, ώστε να επιτυγχάνεται η κατακόρυφη επικοινωνία με τη χρήση των κυλιόμενων ιμάντων των μηχανημάτων. Έτσι, σύμφωνα με τον κο Ααρών Τσιμίνο, στον τελευταίο όροφο πραγματοποιείται η κυρίως επεξεργασία των καπνών και εκεί ήταν εγκατεστημένα τα αντίστοιχα μηχανήματα,. Σήμερα από τον τεχνολογικό εξοπλισμό στην καπναποθήκη υπάρχει μόνο το ασανσέρ, ενώ η χαρμανιέρα, η βιζιτιέρα και η φιάρα έχουν δοθεί ως δωρεά στο Μουσείο Καπνού Καβάλας, όπου και εκτίθενται με επιγραφή με το λογότυπο Α.Ι.Τ. Στο Μουσείου Καπνού υπάρχει, επίσης, πλούσιο φωτογραφικό υλικό κατά την επεξεργασία σε διάφορα στάδια με το ίδιο λογότυπο.

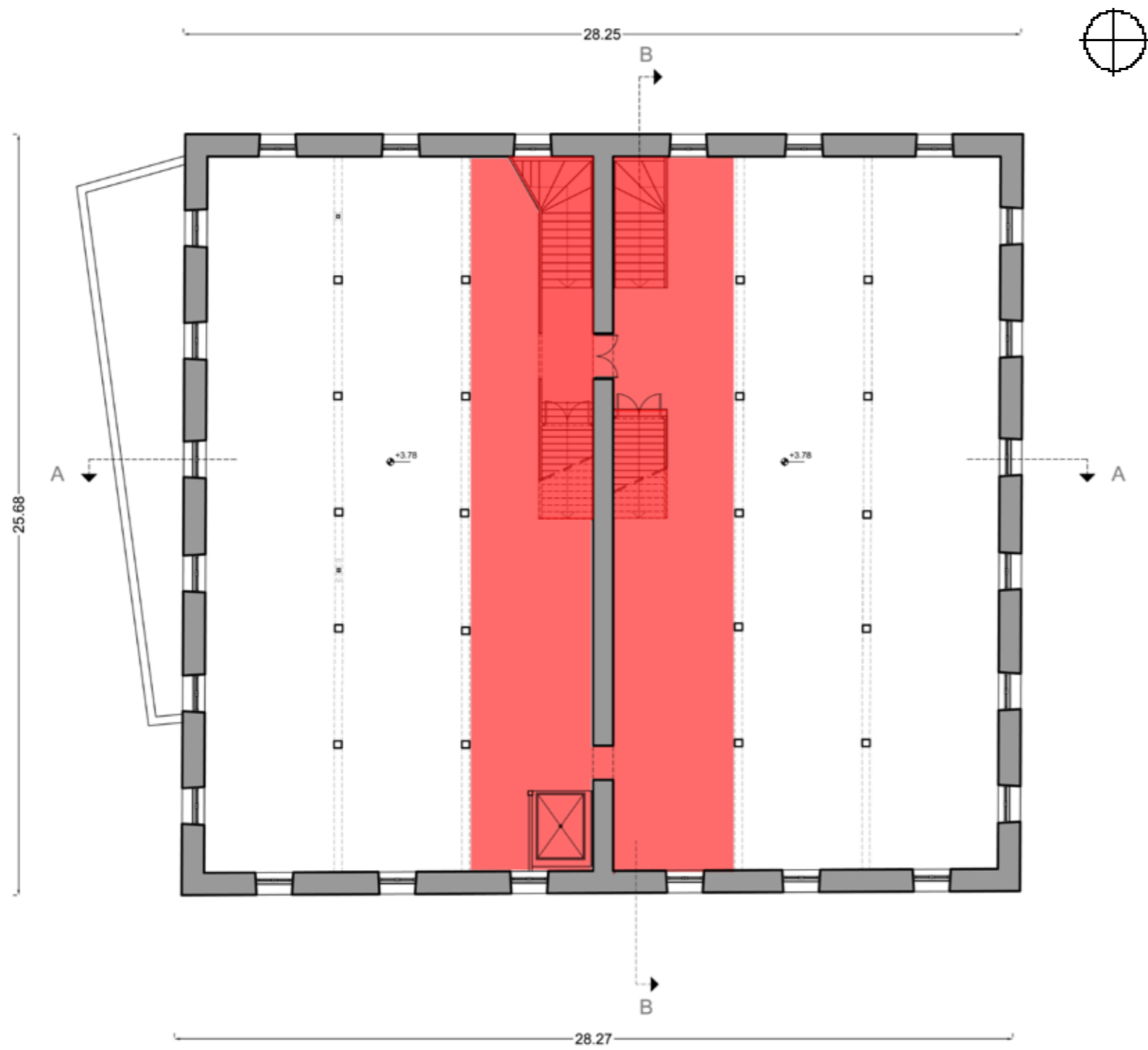
¹⁴⁰ Όπως αναφέρεται στις καρτέλες καταγραφής, μελέτη Ε.Π.Α., 1986

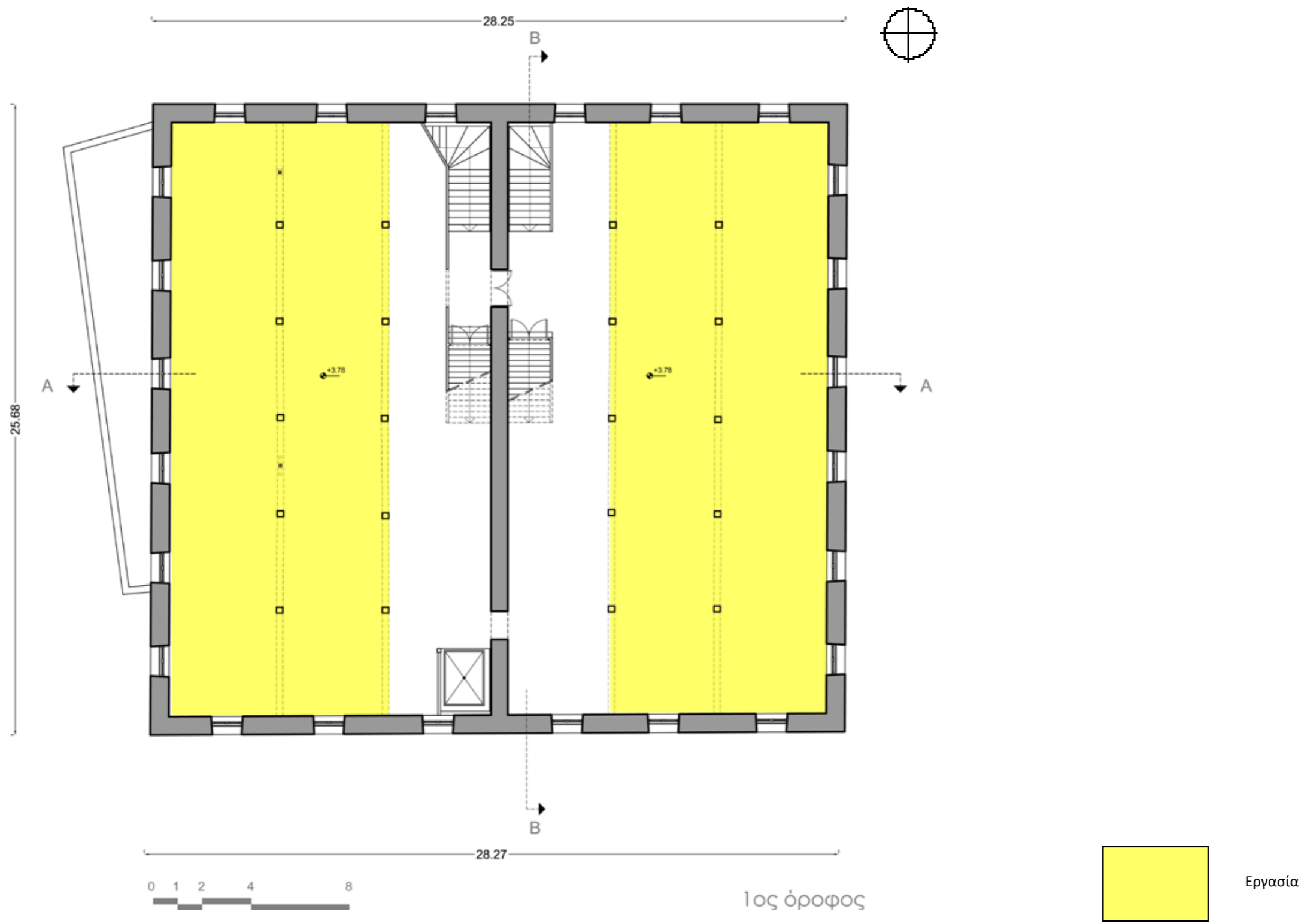
Η κλίμακα [πρώτος όροφος]

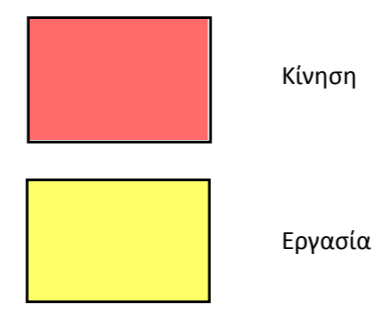
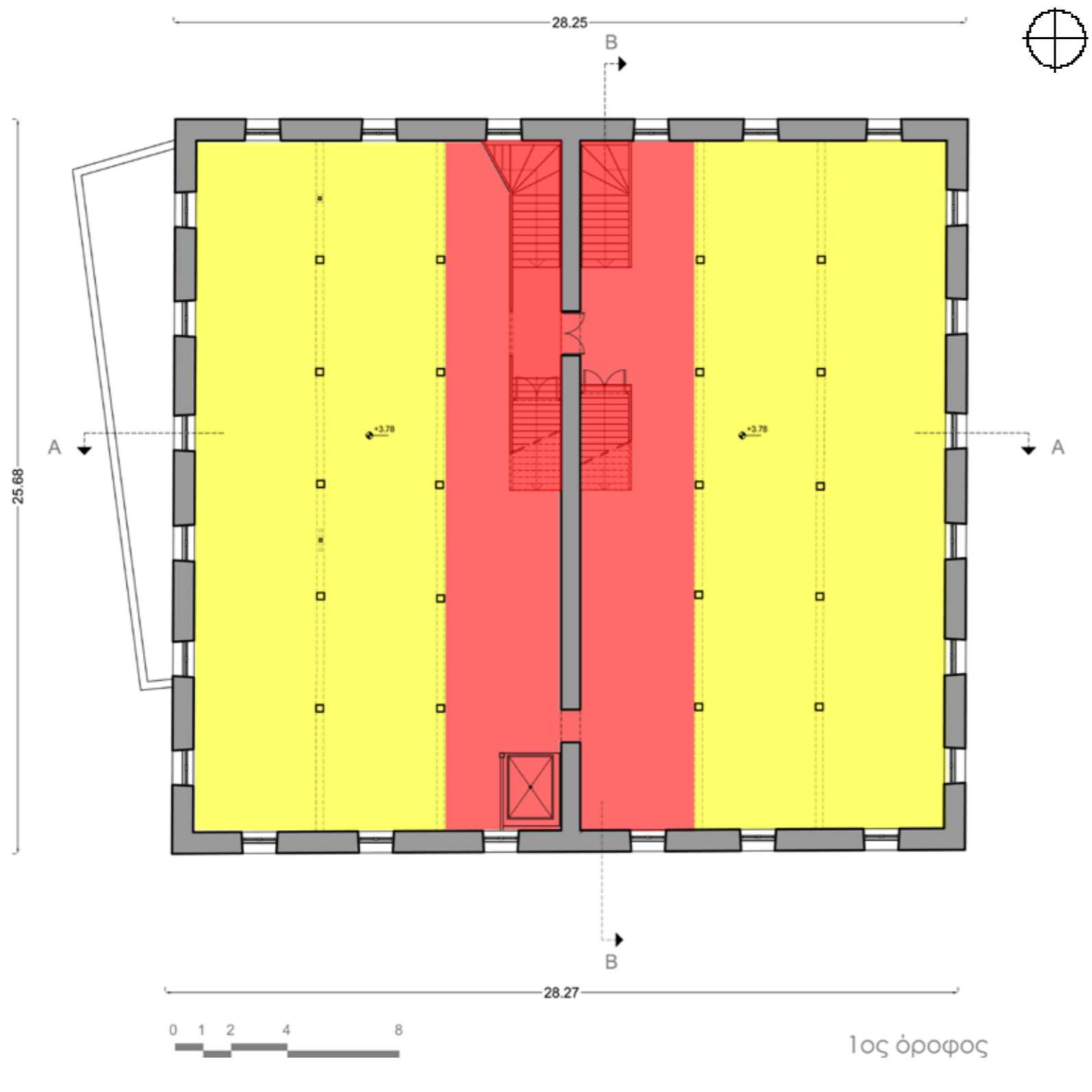

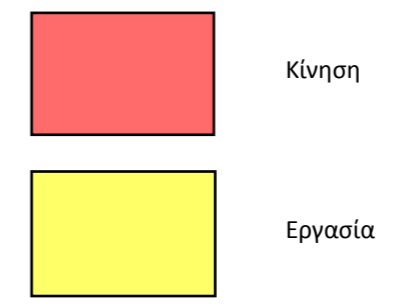
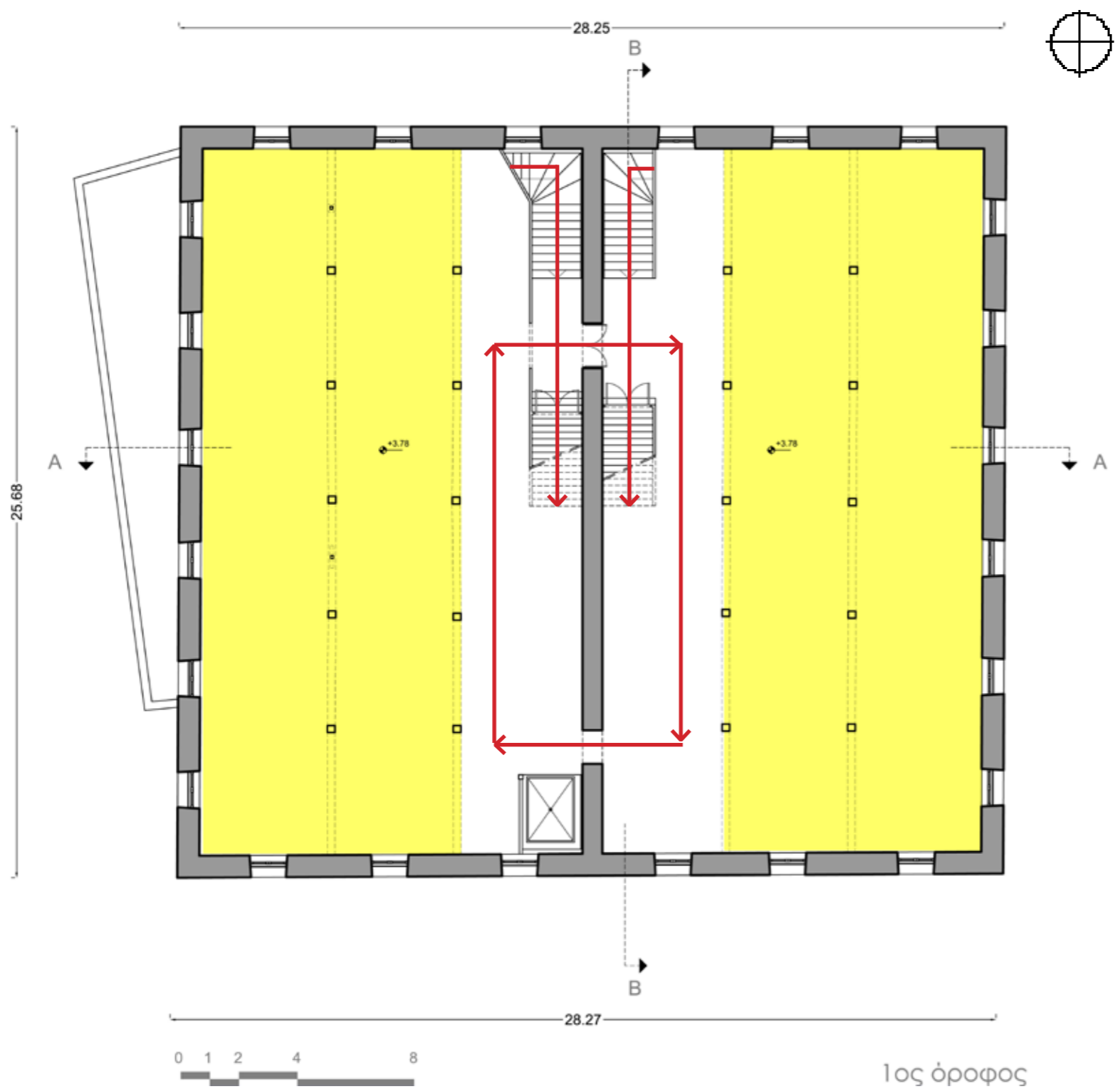
Το ασανσέρ [ισόγειο]

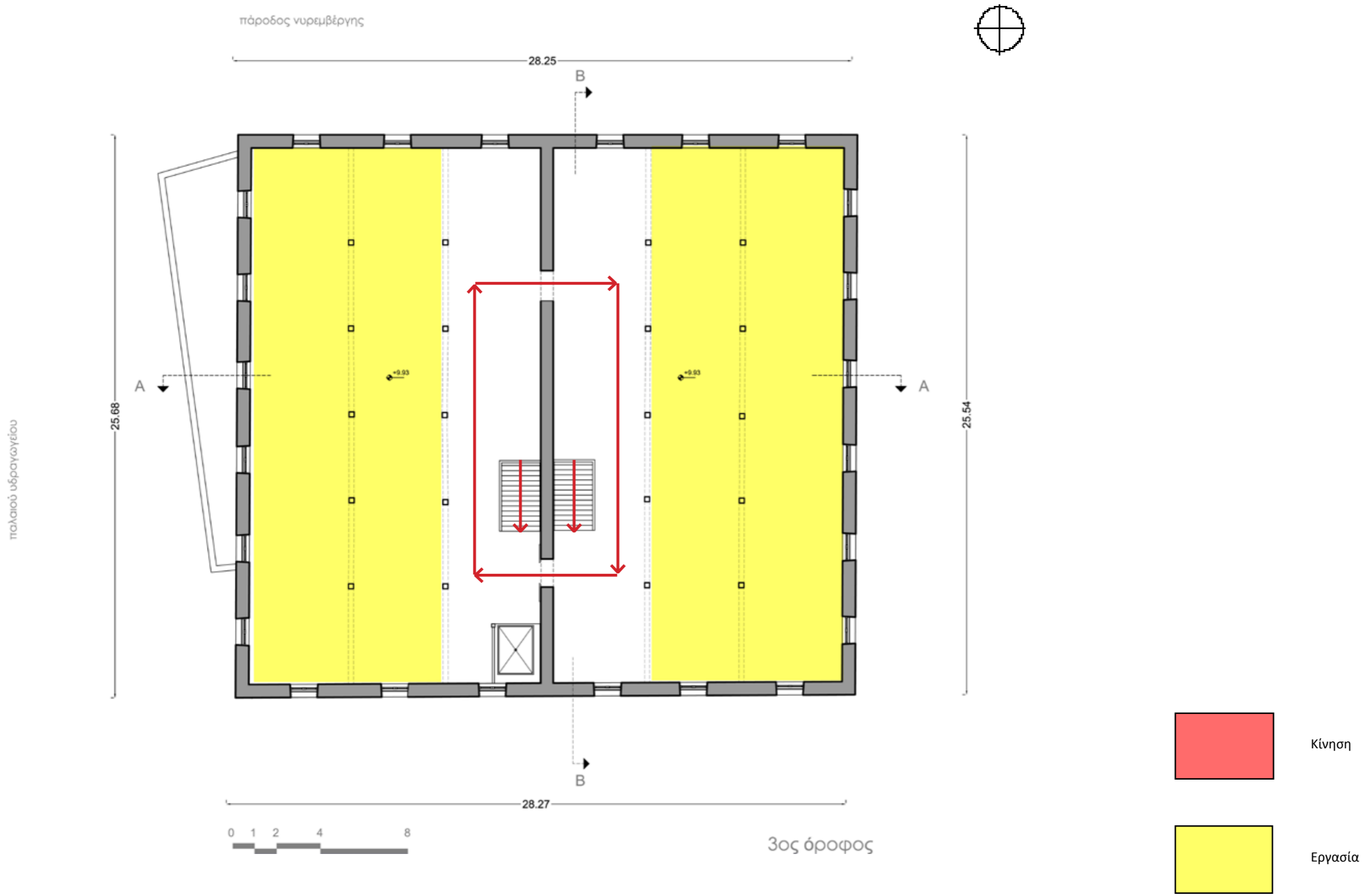

Κίνηση

Το ψευτοπάτωμα του υπογείου

Το πηγάδι στο νότιο τμήμα του υπογείου

Οριζόντια επικοινωνία των δύο συστημάτων [υπόγειο]

Οριζόντια επικοινωνία των δύο συστημάτων [3ος όροφος]

_Πρώμος τύπος ξεφυλλιστικού μηχανήματος - δωρεά Ααρών Τσιμίνο στο Μουσείο Καπνού Καβάλας

_Κόσκινο - δωρεά Ααρών Τσιμίνο στο Μουσείο Καπνού Καβάλας

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΚΑΠΝΟΥ ΚΑΒΑΛΑΣ

Καβάλα 1950

Ώρες κοινού:
Δευτέρα - Παρασκευή
08:00π.μ. - 15:00μ.μ.
Σάββατο
09:00 - 13:00

Κ. Παλαιολόγου 4, Τ.Κ. 65403, Καβάλα
Τηλ.: 2510-223344
Fax: 2510-223351

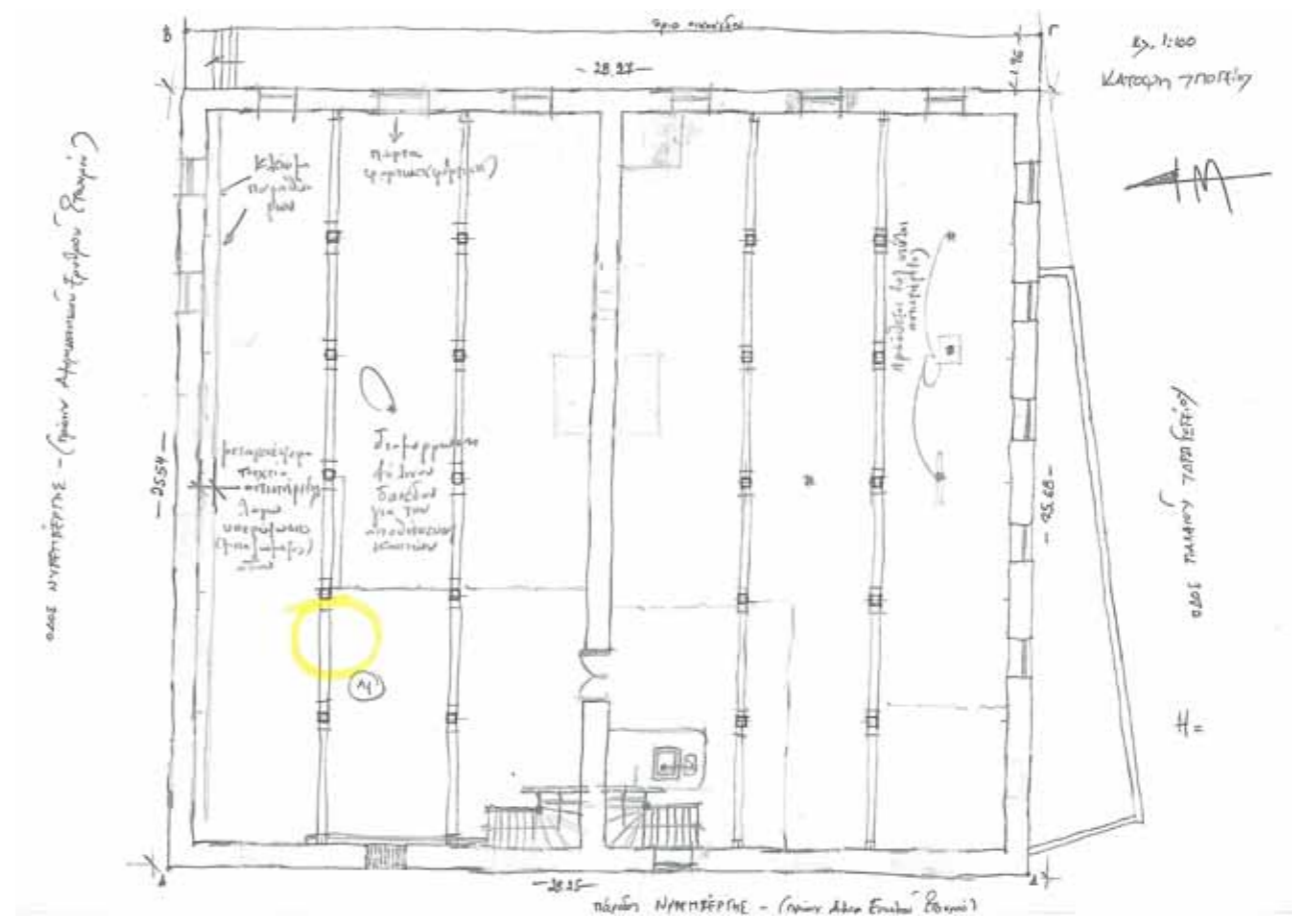
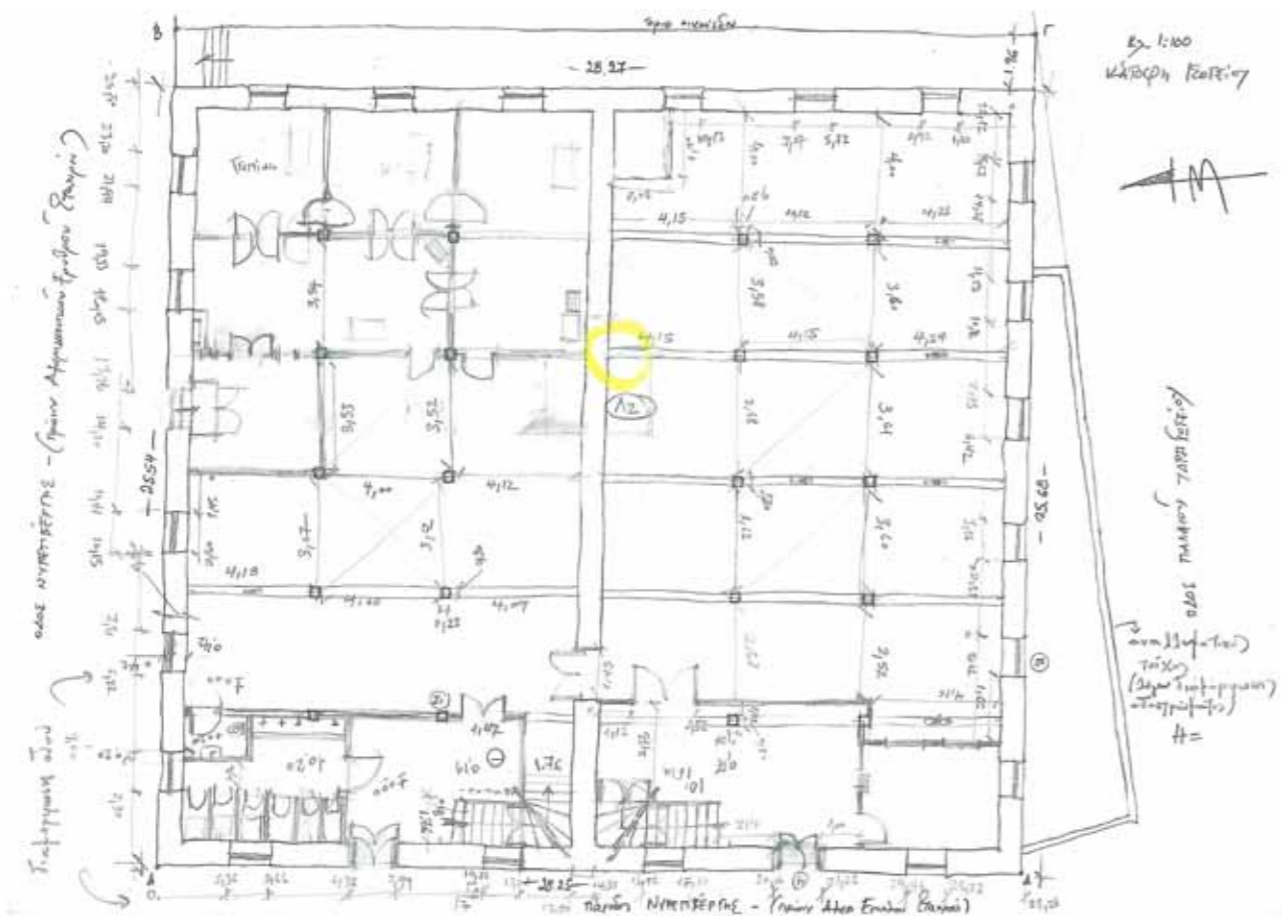
info@tobaccomuseum.gr
www.tobaccomuseum.gr

Δήμος Καβάλας

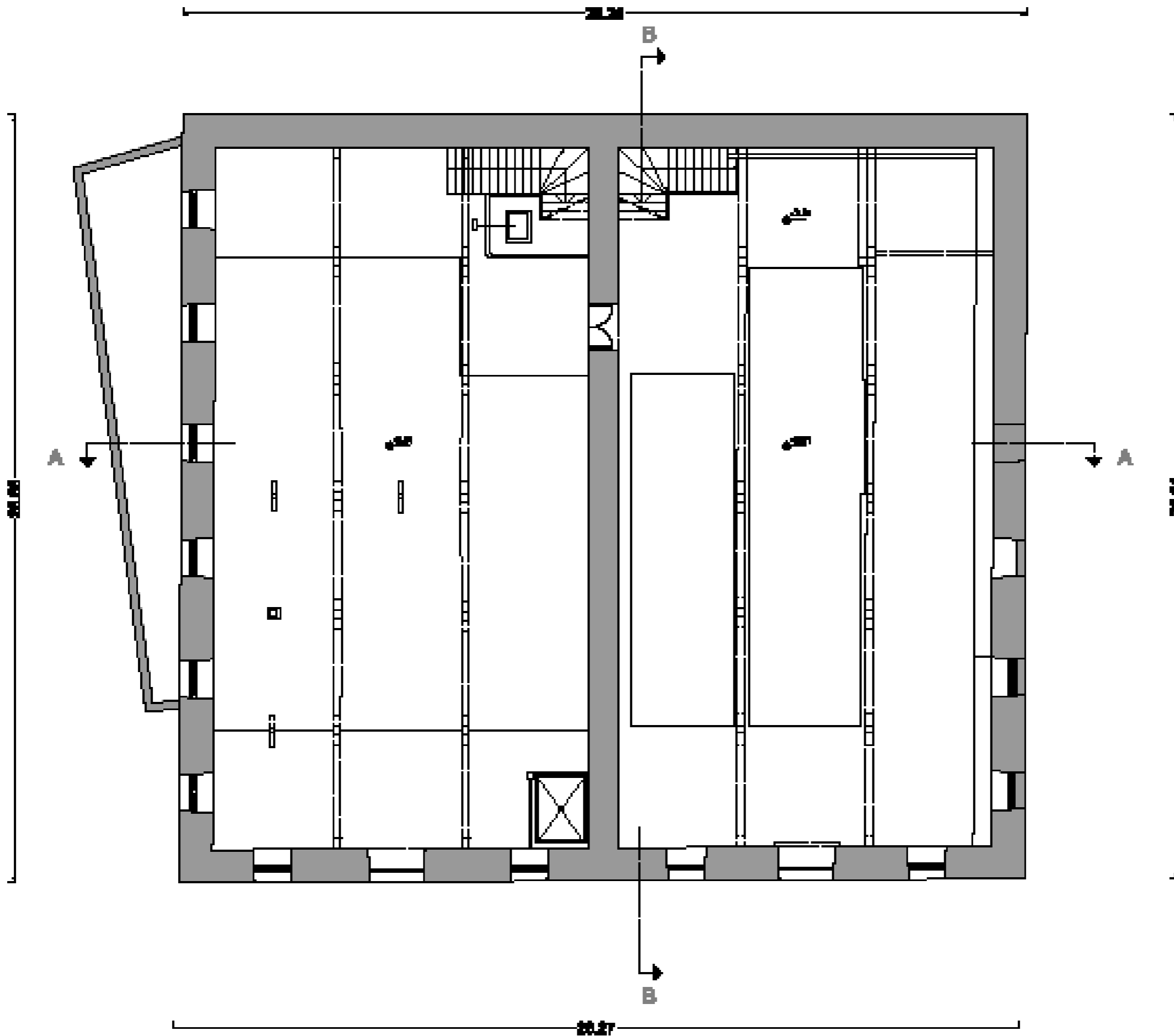
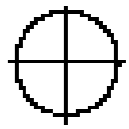
ΔΗΜΟΦΕΛΕΙΑ

Δήμος Καβάλας

ΔΗΜΟΦΕΛΕΙΑ

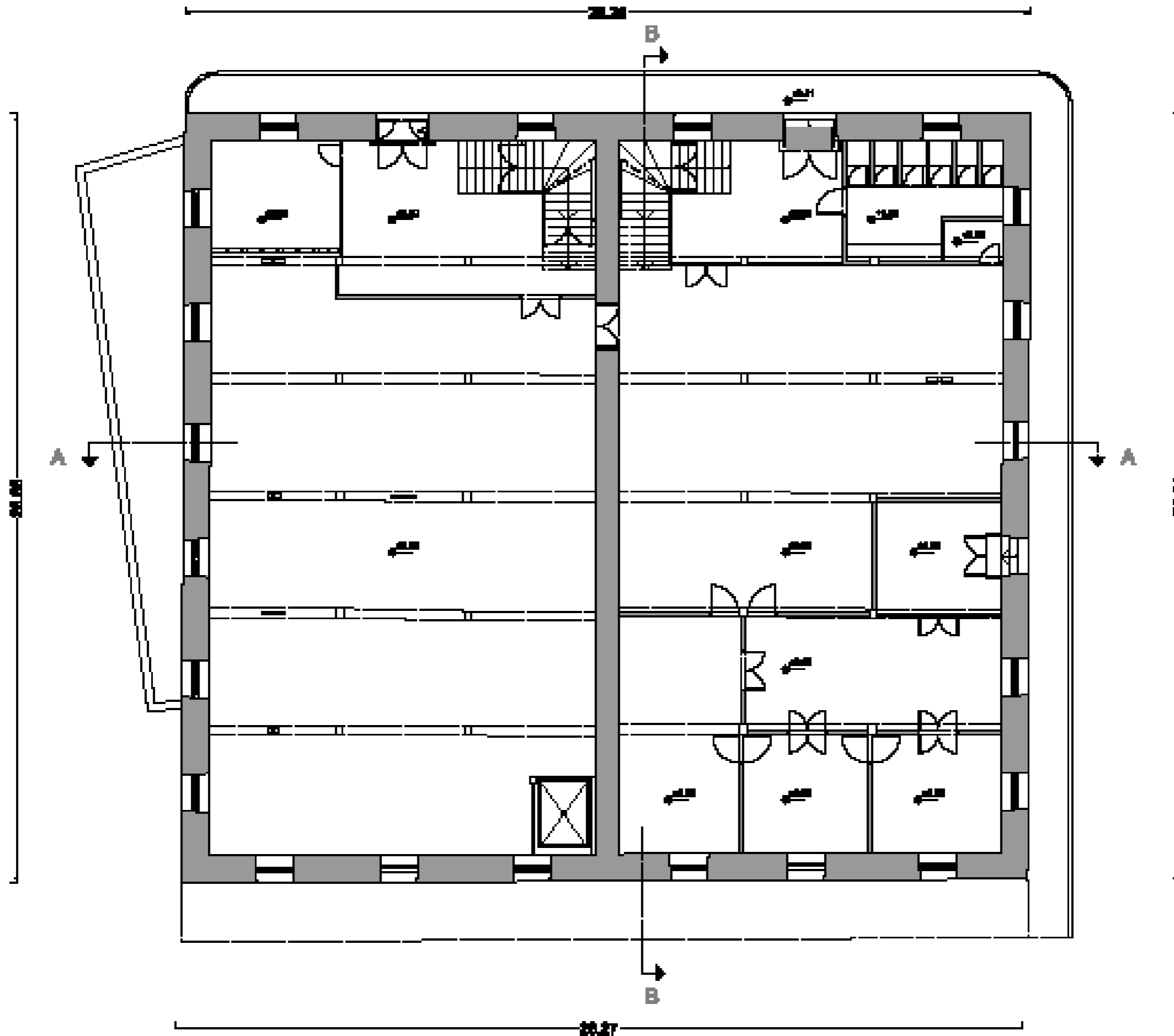
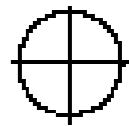
πρόσοψς νανυβίονης

πρόσοψς εξωτερική

1:100

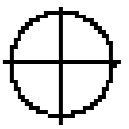

πρόσθετος ναυπηγόματος

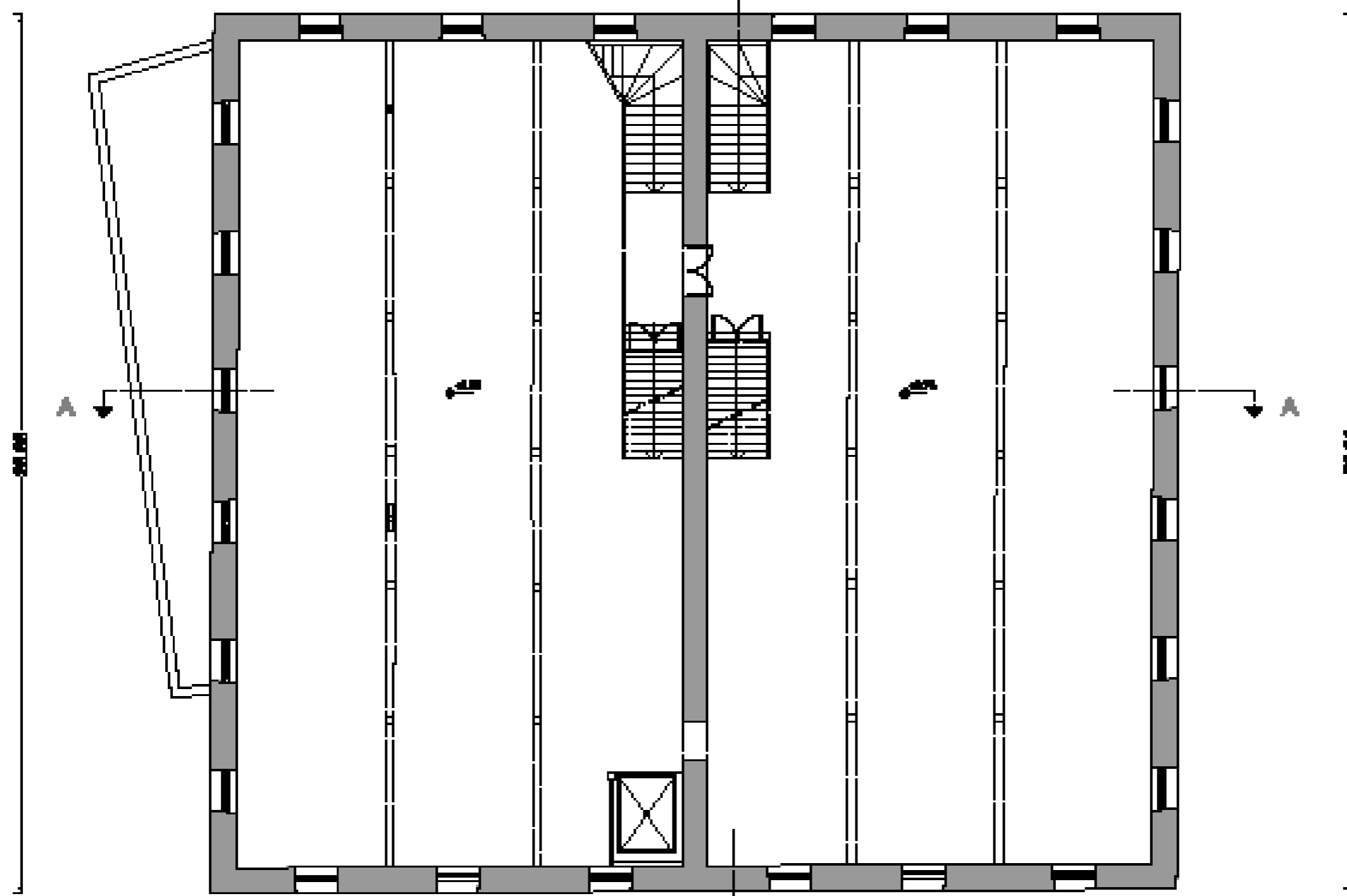

ΚΑΡΥΣΣΑ

πύραυλος ναυπηγείου

28.32

πυλώνας εξαρτημένος

28.68

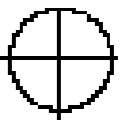
28.68

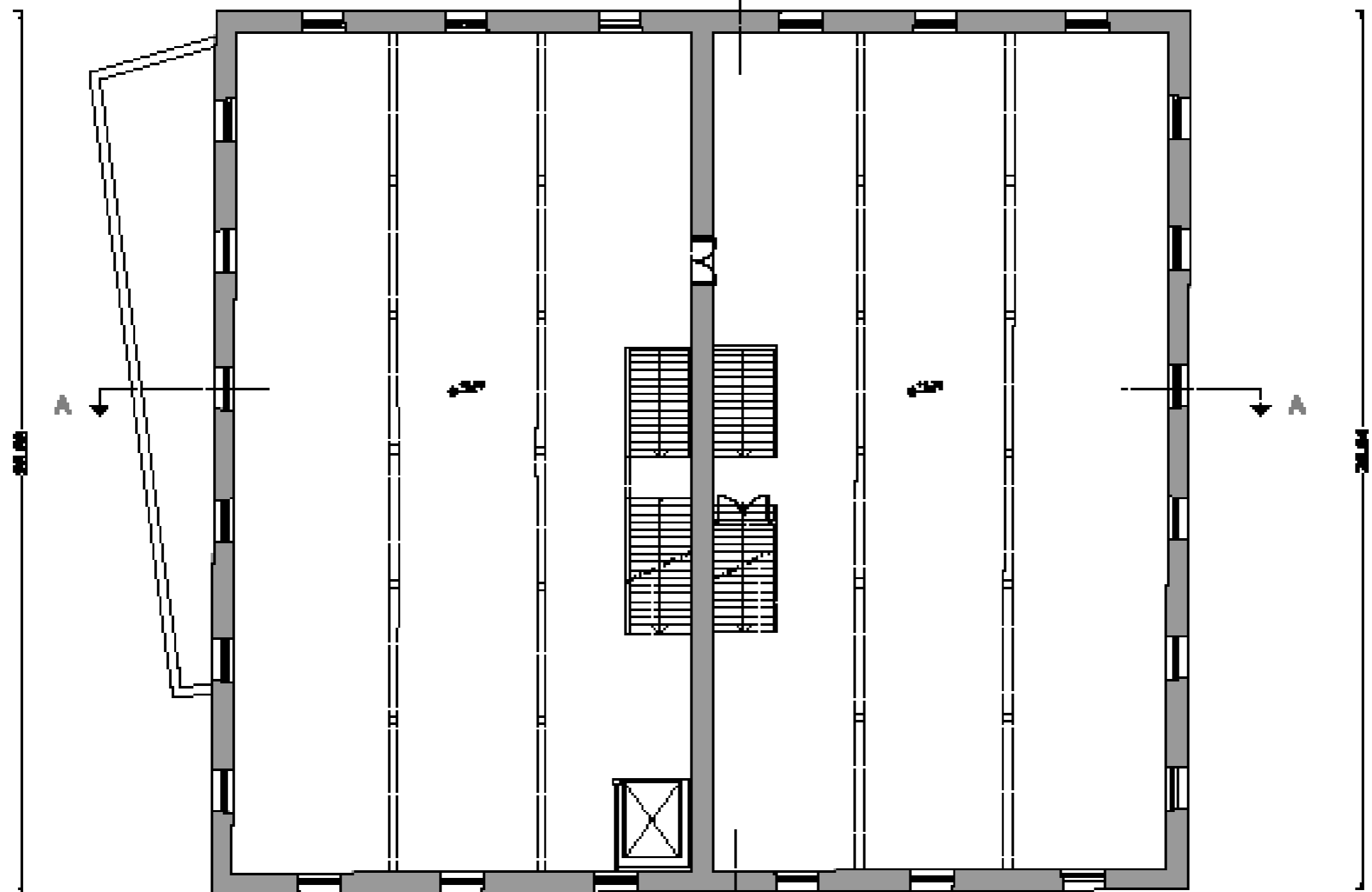
28.27

1ος όροφος

ΠΑΡΟΧΟΣ ΥΔΡΟΦΩΤΙΣ

20.27

ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

20.27

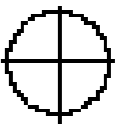
20.27

20.27

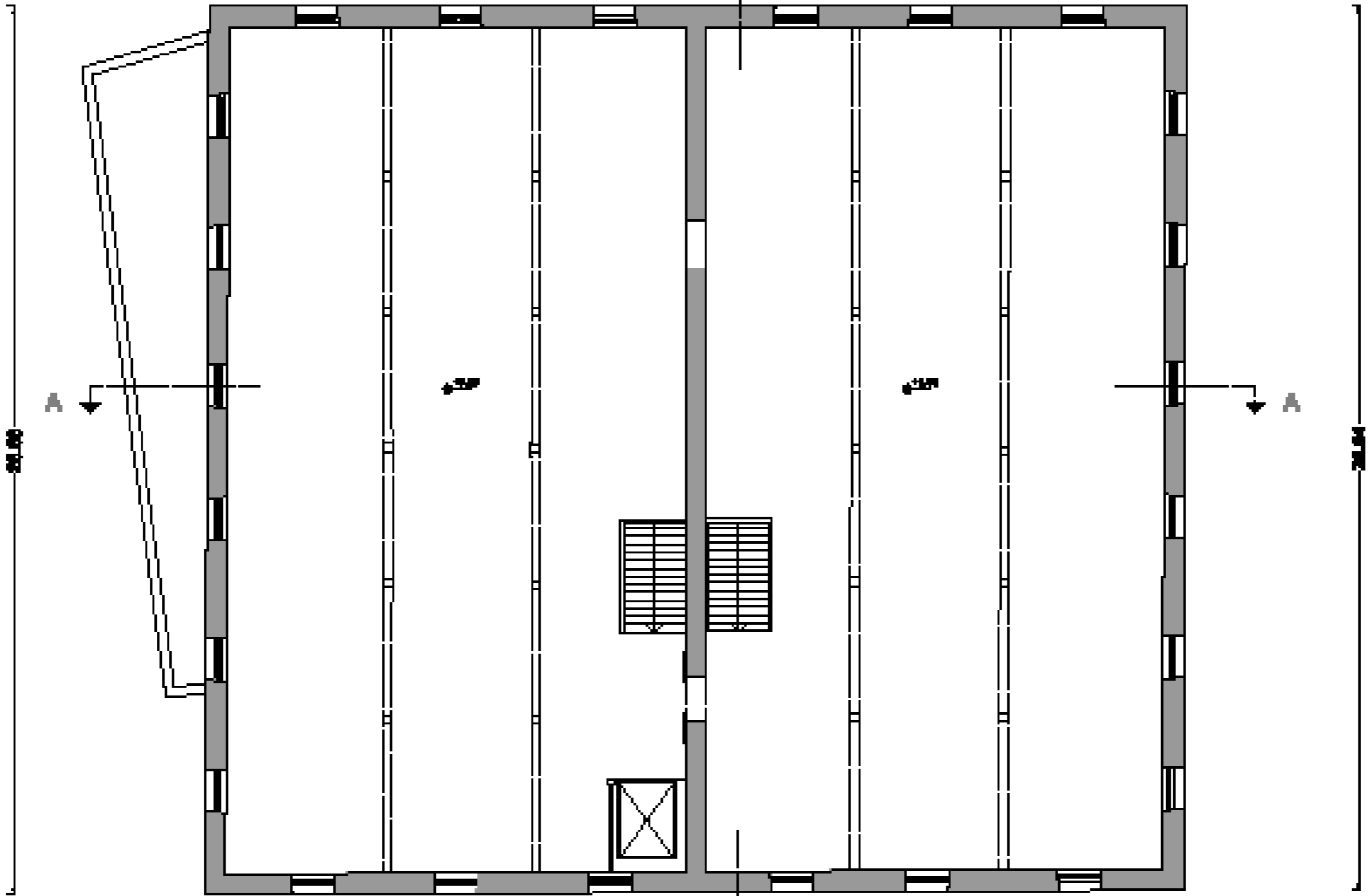

2ος όροφος

πύραυλος ναυπηγείου

29.27

24.00

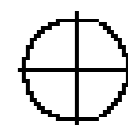
24.00

29.27

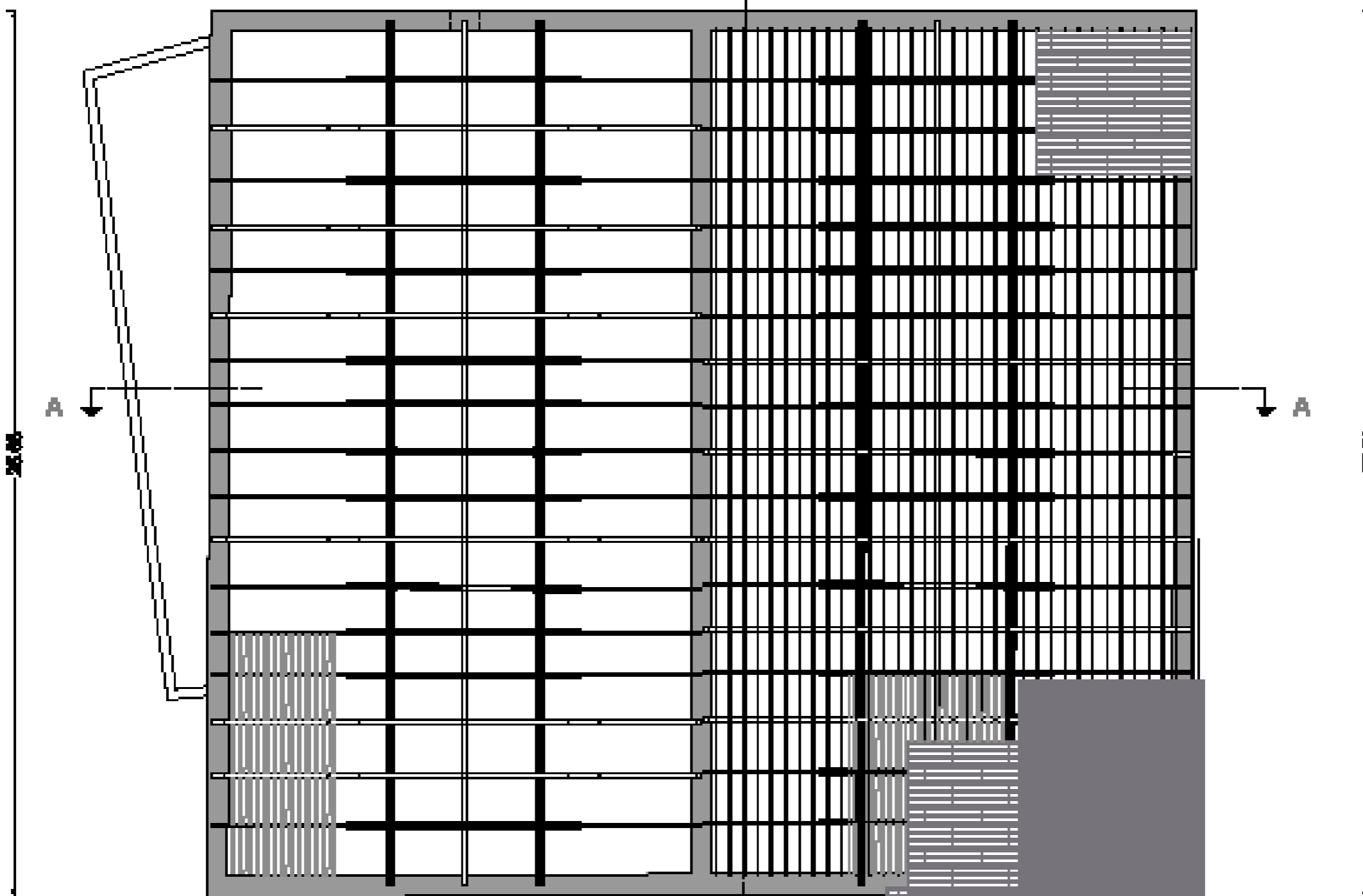
3ος όροφος

πύραυλος ναυπηγείου

20.25

B

A

A

26.85

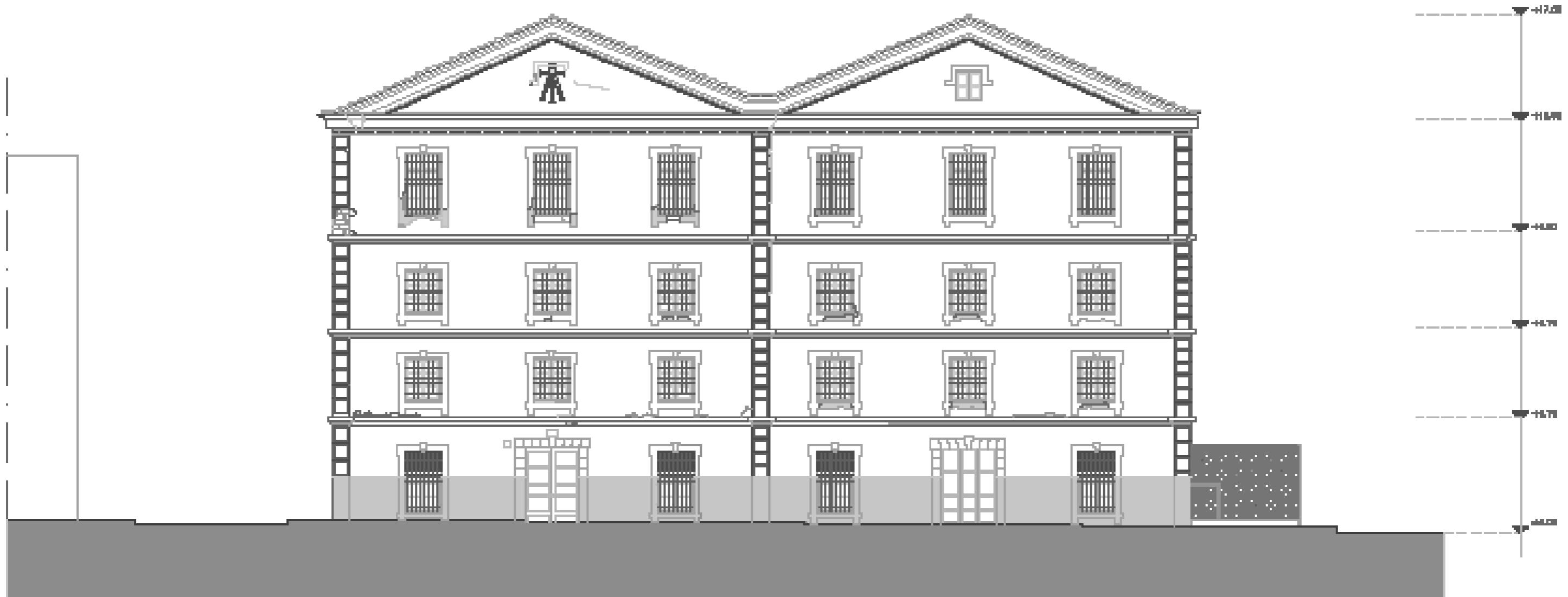
μήκος υπαυλήτης

B

26.07

0 1 2 4 6

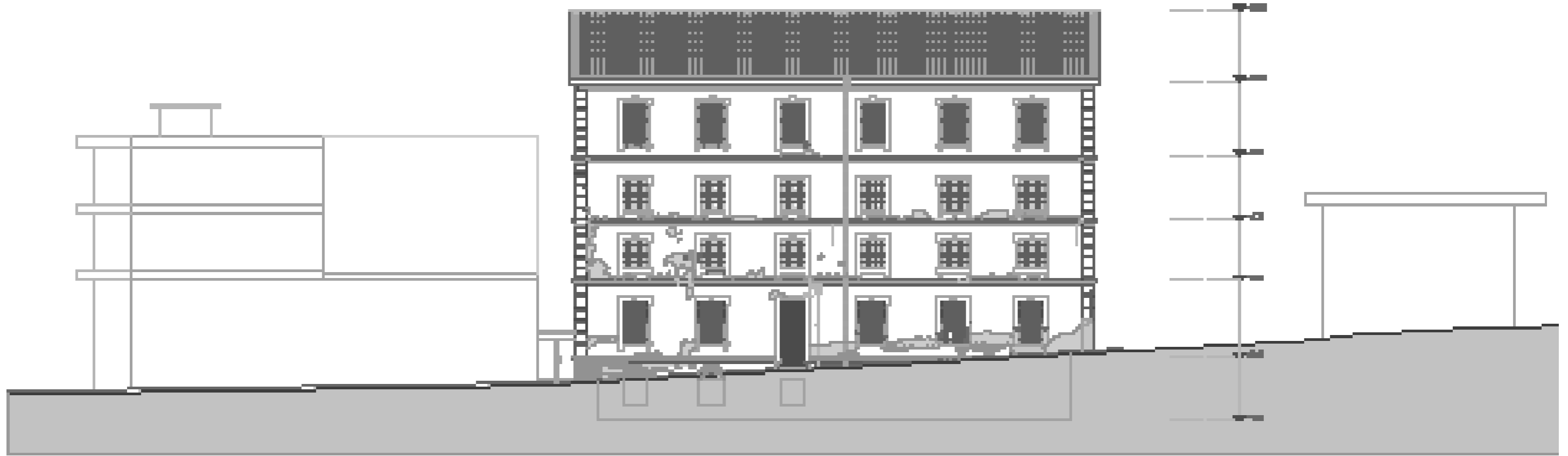
κότυπη στήλης

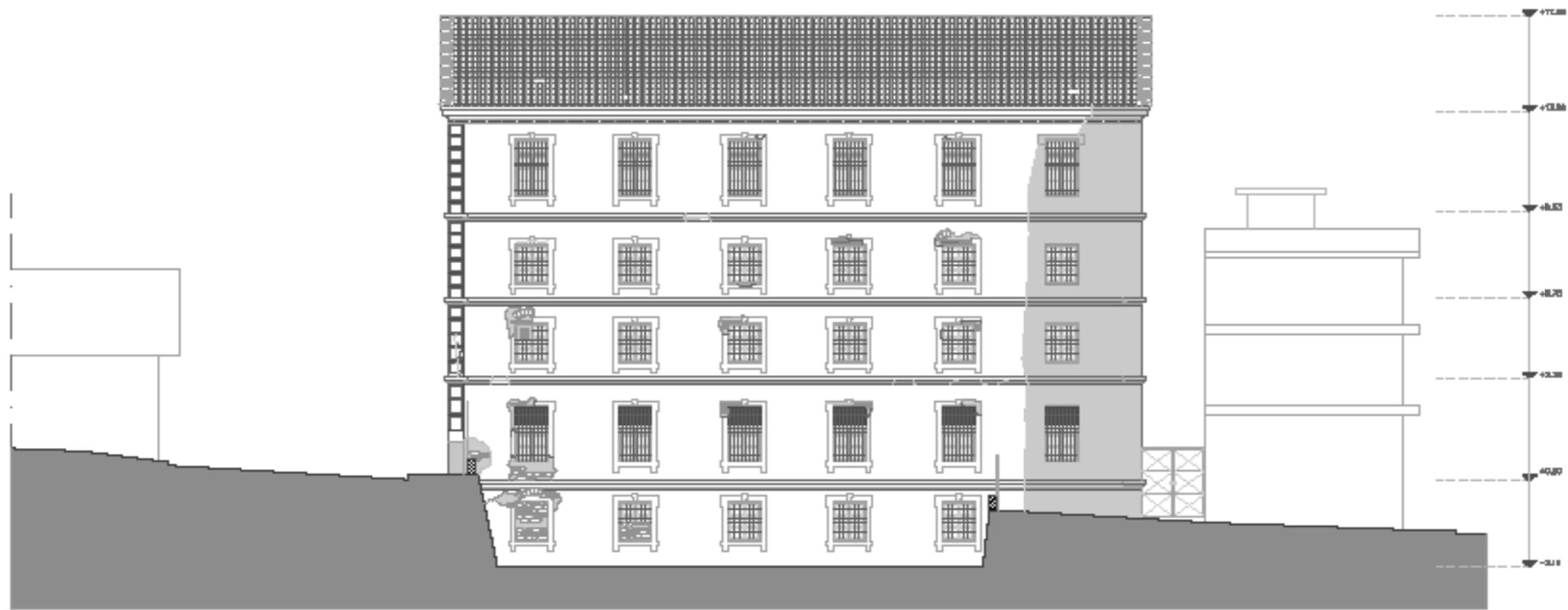
Ευαγγελία Δάφνη

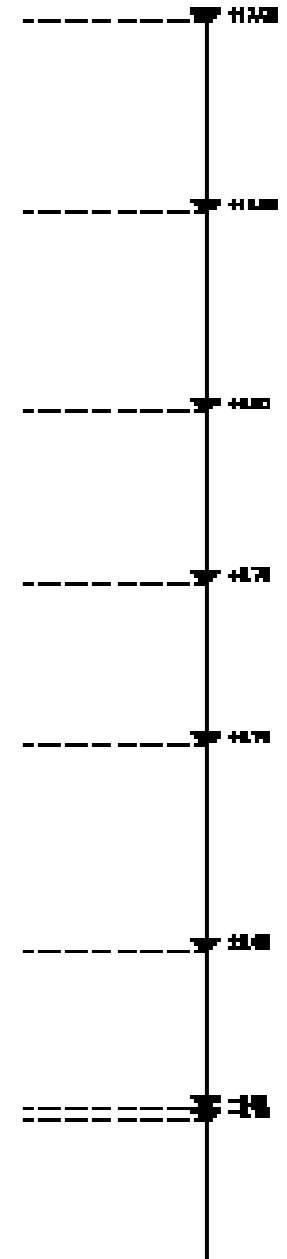
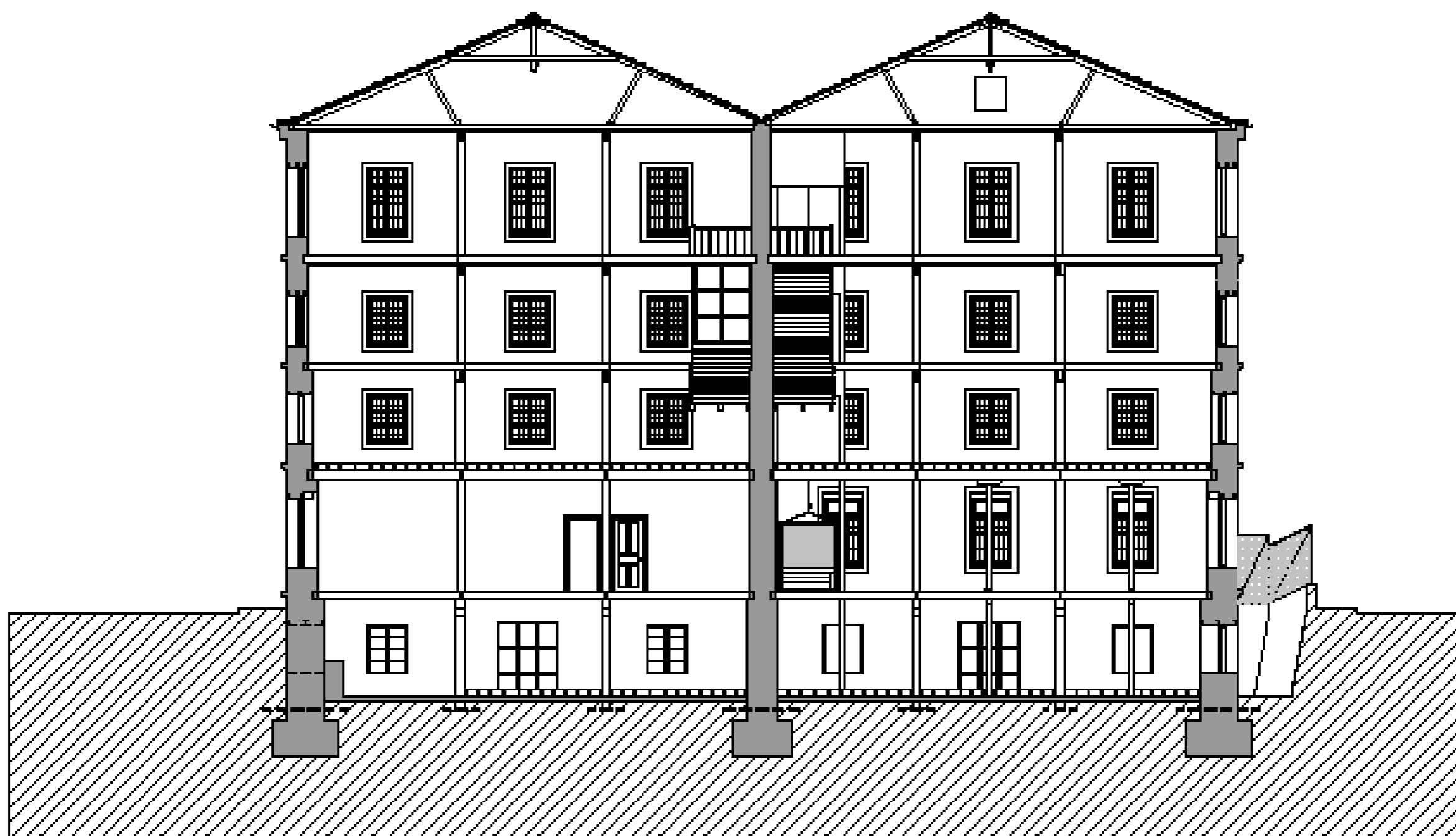
ανατολική όψη

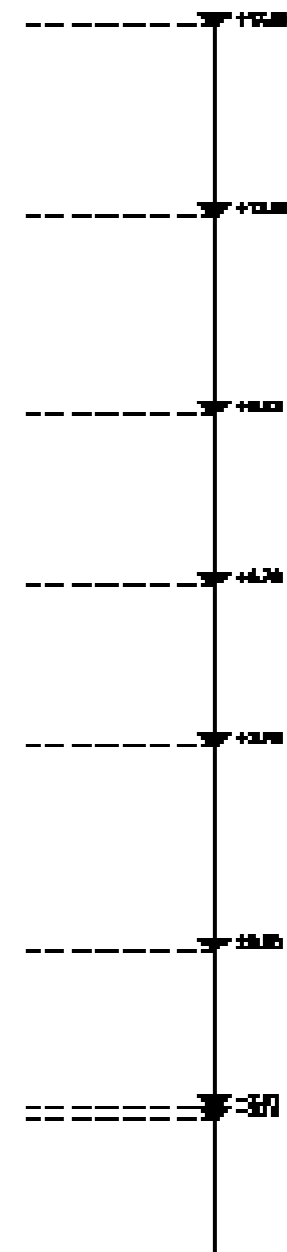
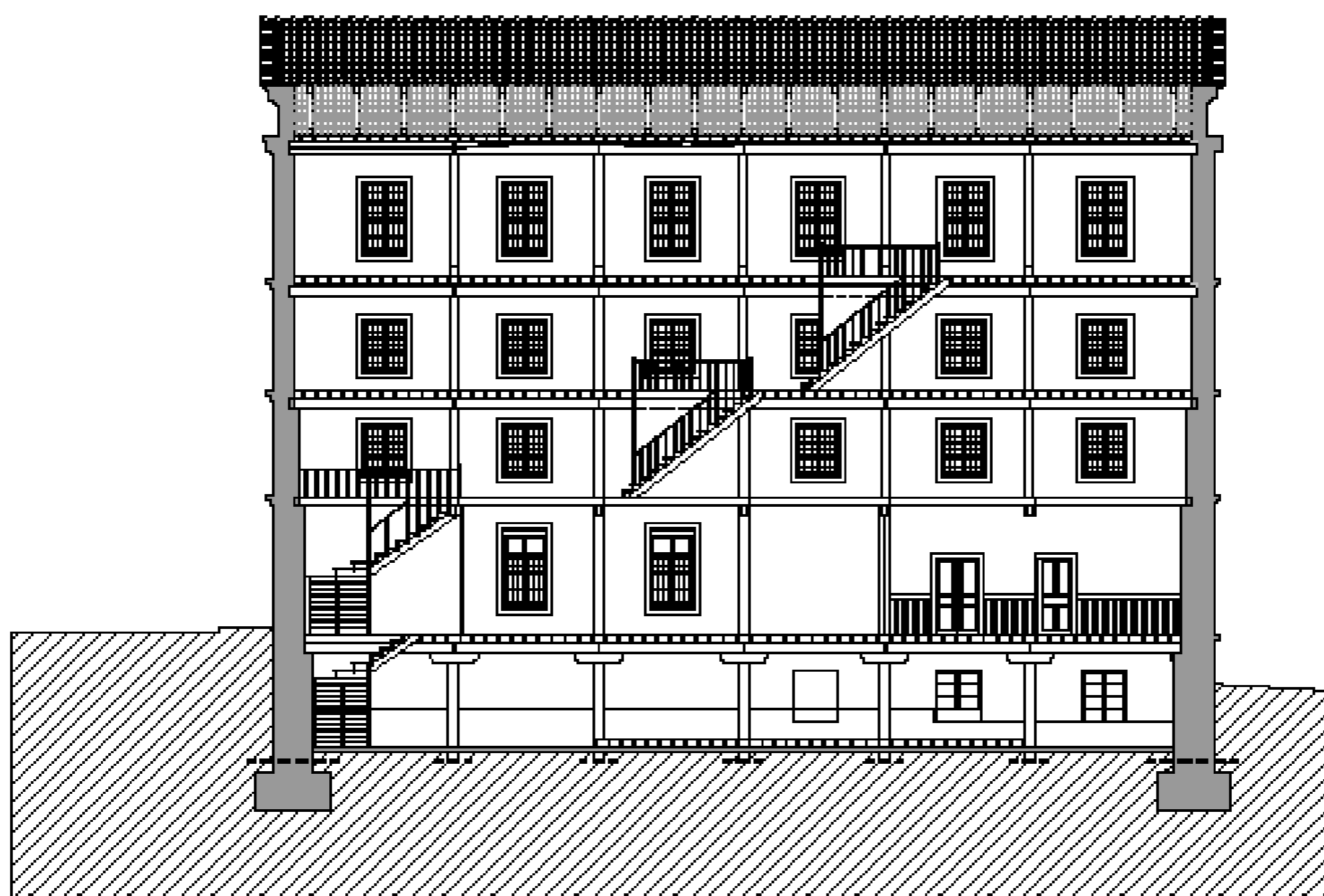
0.00m deniz

νότια όψη

ΤΟΜΗ Α-Α'

τομή Β-Β'

Η καπναποθήκη Τσιμίνο

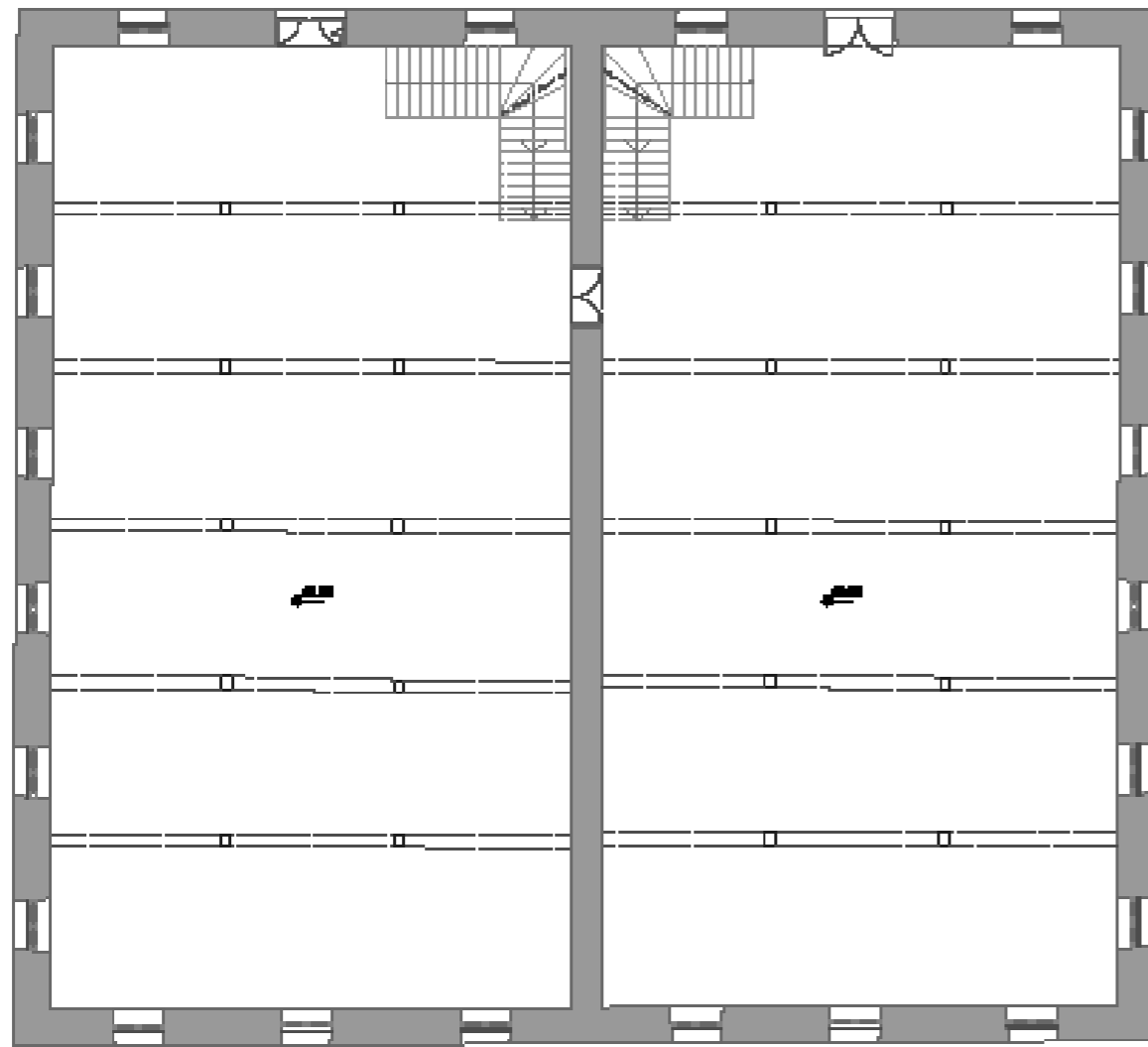
2.3 Οικοδομικές Φάσεις

Η καπναποθήκη Τσιμίνο κατασκευάζεται κοντά στα 1910. Πρόκειται για λιθόκτιστο κτίσμα, τετραγωνικής περιήπου κάτοψης, έκτασης σε κάλυψη - κάτοψη περίπου 722 τ.μ. Αποτελείται από δύο επιμέρους, όμοια συστήματα σε επαφή, η οποία πραγματοποιείται με λίθινη μεσοτοιχία. Τα δύο συστήματα είναι δύο μονόχωρες, ελεύθερες κατόψεις με τον αυστηρά διατεταγμένο κάναβο ξυλίνων υποστυλωμάτων τους. Οι όψεις του μορφώνονται με ομοίως συμμετρική διάθεση, σε απόλυτη αντιστοιχία με την κάτοψη. Το κτίριο υπήρξε περίοπτο, μεμονωμένο και δεν εντάσσονταν σε συγκρότημα επιμέρους κτιρίων.

Το κτίριο, πριν το 1929 που αγοράστηκε από την επιχείρηση Τσιμίνο και τον Ααρών Ιακώβ Τσιμίνο, λέγεται ότι χρησιμοποιήθηκε ως αποθήκη καυσίμων [πετρελαίου], σύμφωνα με τα οθωμανικά αρχεία, τη συμβολαιογραφική πράξη αγοράς του και το βιβλίο του ιστορικού - ερευνητή του Ι. Βύζικα¹³⁷. Όπως αναφέρθηκε, όμως, σε προηγούμενη παράγραφο, το κτίριο πιθανά δηλώθηκε ως αποθήκη πετρελαίου, αλλά δεν λειτούργησε ίσως ποτέ ως πετρελαιοαποθήκη. Αναμφίβολα, ο τύπος του κτιρίου και η διάρθρωσή του αφορούσε βιομηχανικό κέλυφος. Ομοίως, η κατασκευή - δομή του κτιρίου αντιστοιχεί με την κατασκευαστική ιδεολογία που διέπει την εποχή και εφαρμόζεται στα βιομηχανικά κτίρια - καπναποθήκες της Καβάλας και της ευρύτερης περιοχής. Πιθανότατα δηλώθηκε ως πετρελαιοαποθήκη για άλλους λόγους ή λειτούργησαν έτσι για κάποιο διάστημα κάποιοι χώροι του.

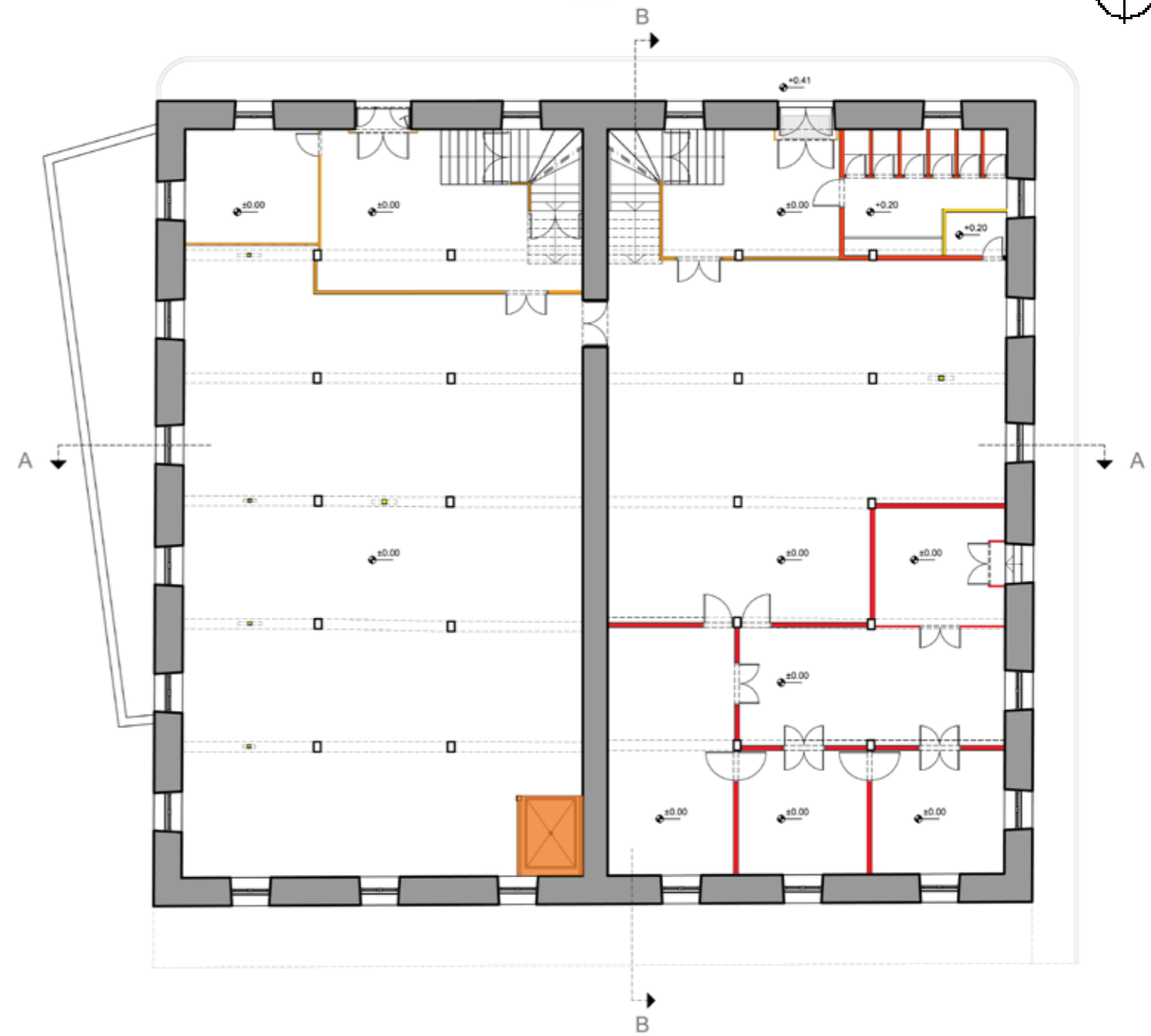
Σε πρώτη φάση το κτίριο, επομένως, αφορά σε δύο μονόχωρα συστήματα δίχως επιμέρους διαμερισματοποιήσεις. Η καπναποθήκη αρθρώνεται ελεύθερα, διαθέτοντας μεγάλες αίθουσες με τον κάναβο των στύλων να διακόπτει μόνο την «ασυνέχεια» και να οργανώνει την κάτοψη, δημιουργώντας γεωμετρίες. Η φάση αυτή διαρκεί από το 1910 έως περίπου και το 1930 - 32, που ο Ααρών Ιακώβ Τσιμίνο, έπειτα από την αγορά του κτιρίου από τα ανταλλάξιμα και την λειτουργία του ως καπναποθήκη, επιθυμεί την διαμερισματοποίηση και τη δημιουργία επιμέρους δωματίων προς ανατολή στο βόρειο τμήμα για την ενσωμάτωση χώρων διοίκησης εντός του κελύφους. Έτσι, δημιουργούνται οι επιπρόσθετοι χώροι με επιπλέον θύρα, που διαμορφώνεται στη θέση παραθύρου στη βόρεια όψη. Η θύρα αυτή είναι μικρότερων διαστάσεων από την υπόλοιπες εξώθυρες και έχει χαρακτήρα ιδιωτικό, καθώς χρησιμοποιείται από τον Τσιμίνο και τους πελάτες του. Φαίνεται ότι ο ιδιοκτήτης ή ο μάστορας σεβάστηκε την γεωμετρία της όψης, διαμορφώνοντάς την σε απόλυτη συμμετρία με τα υπερκείμενα παράθυρα, στα ίχνη του πρώην παραθύρου. Επίσης, διαπιστώνουμε ομοιομορφία τόσο στην ποιότητα, όσο και σε επιπλέον χαρακτηριστικά [π.χ. φθορά] στα μεταλλικά ρολά της θύρας αυτής και των παραθύρων της ισόγειας στάθμης, επομένως τα μεταλλικά ρολά προστίθενται σε αυτή τη φάση διαμόρφωσης του χώρου διοίκησης.

¹³⁷ Ι. Βύζικας, Καβάλα, η Μέκκα του καπνού. Καπναποθήκες, Καβάλα 2010

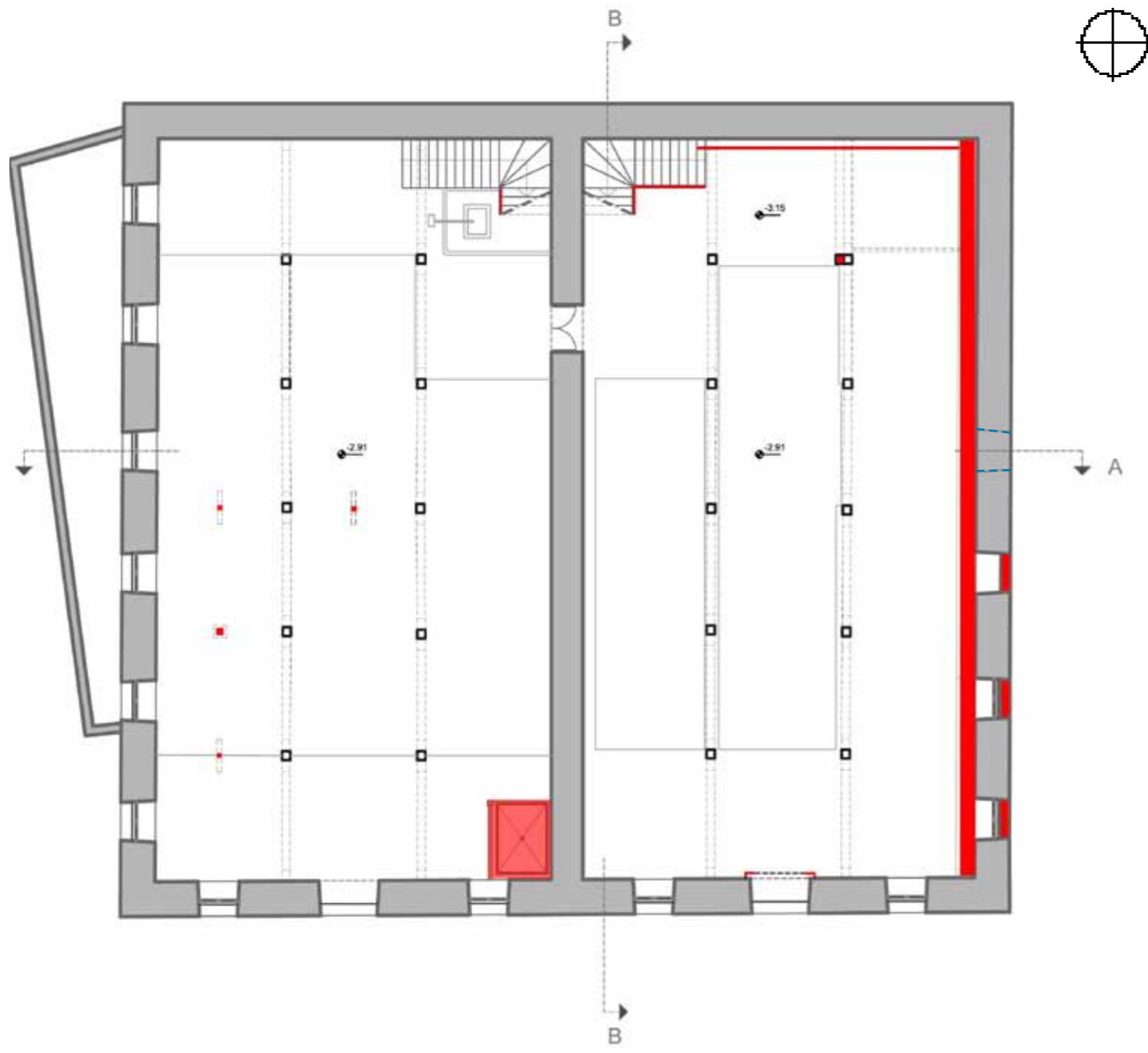
ισόγειο

Απεικόνιση αρχικής φάσης : 1910 έως περίπου και το 1930 – 32 και την έναρξη της λειτουργία του κτιρίου ως καπναποθήκη

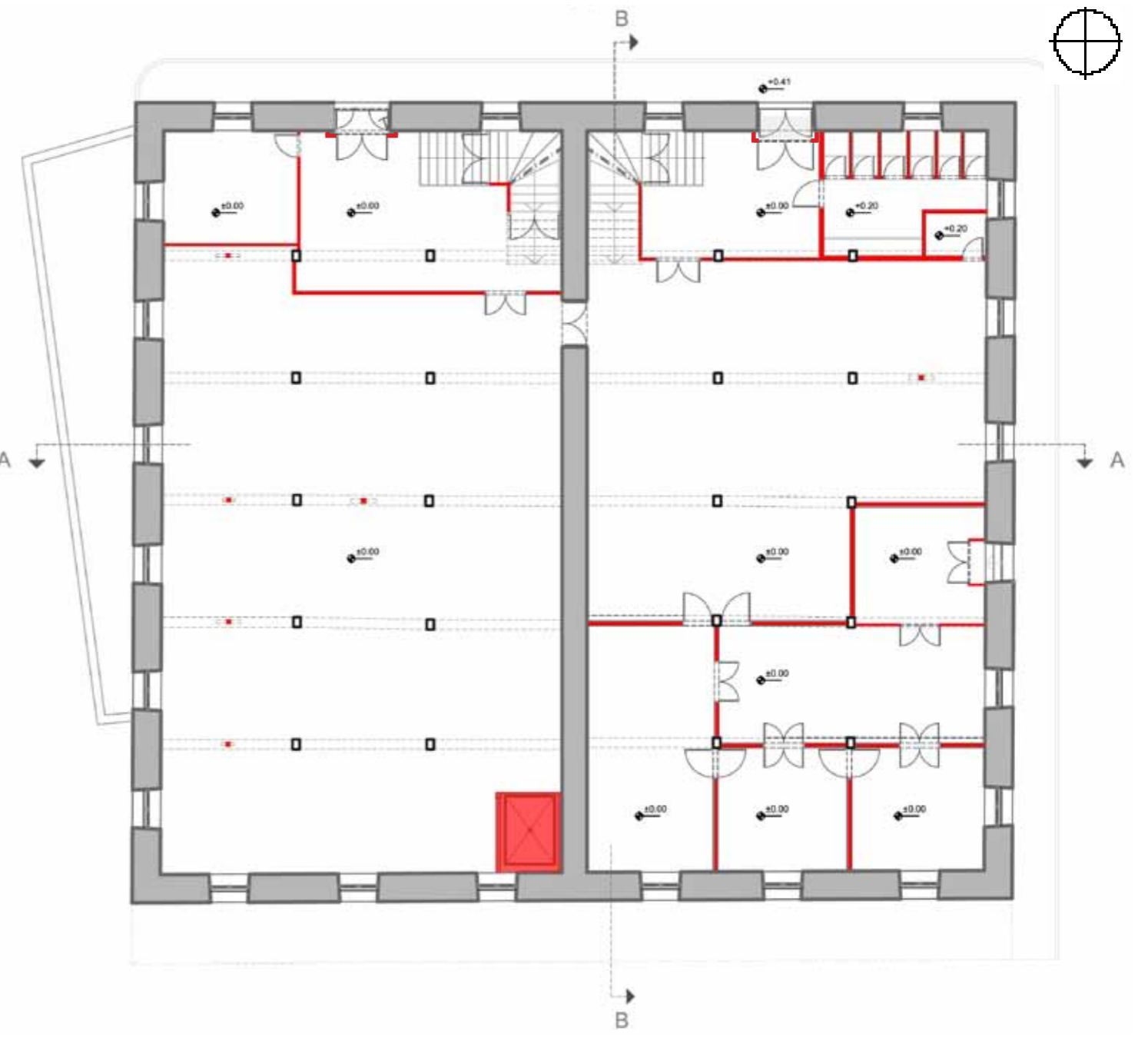

ισόγειο

- Β φάση - χώροι διοίκησης - είσοδος ιδιοκτήτη στη βόρεια όψη [1930]
- Γ φάση - wc
- Δ φάση - νέες τεχνολογίες [1945 - 1948]
- Ε φάση - «ανακαίνιση» κτιρίου - ξύλινες επενδύσεις [1958 - 1960]
- ΣΤ φάση - wc ιδιοκτήτη [1960 - 1965]
- Ζ φάση - πρόσθετοι στύλοι [1997 - 2000]

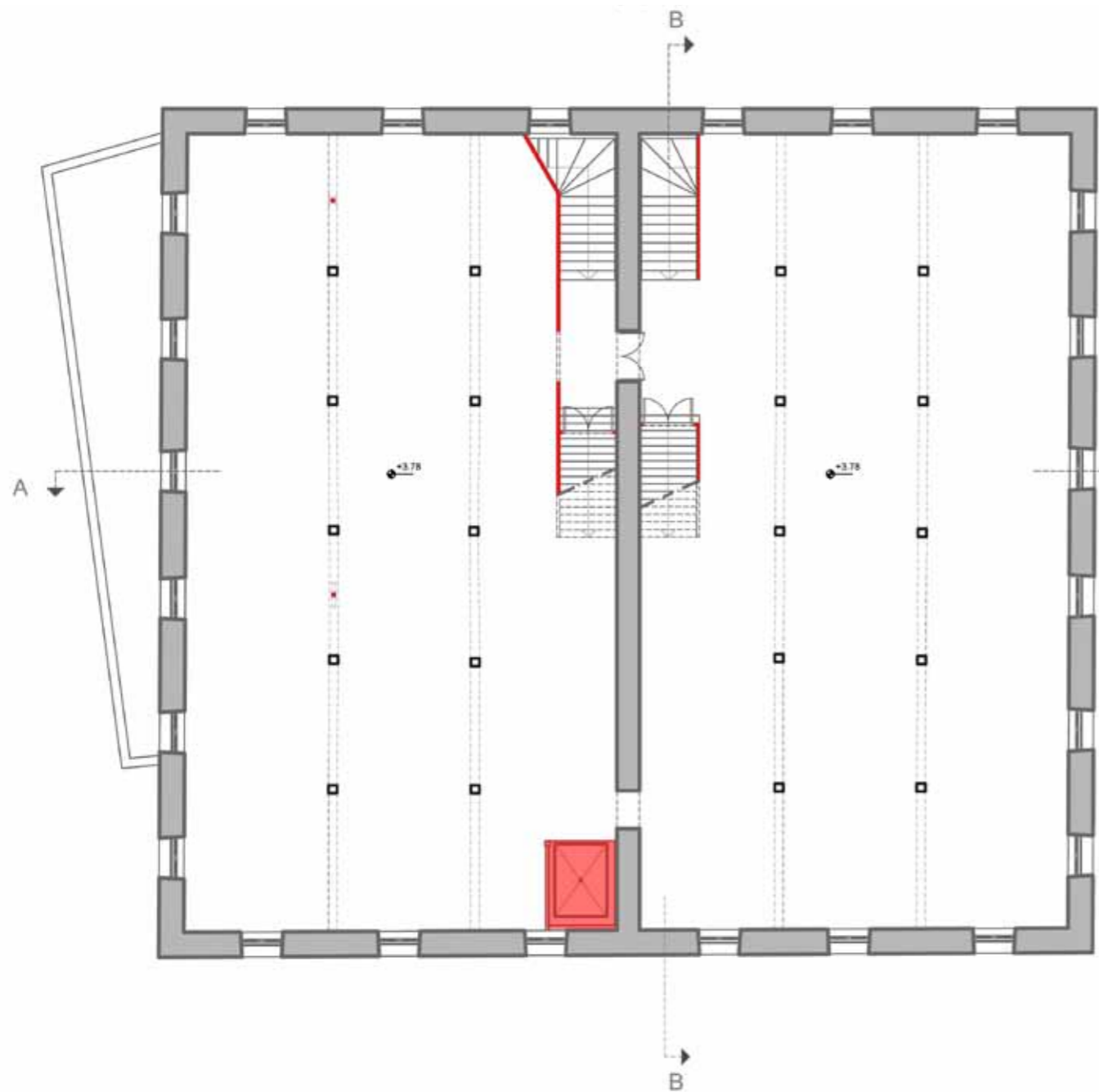

ΥΠΟΓΕΙΟ

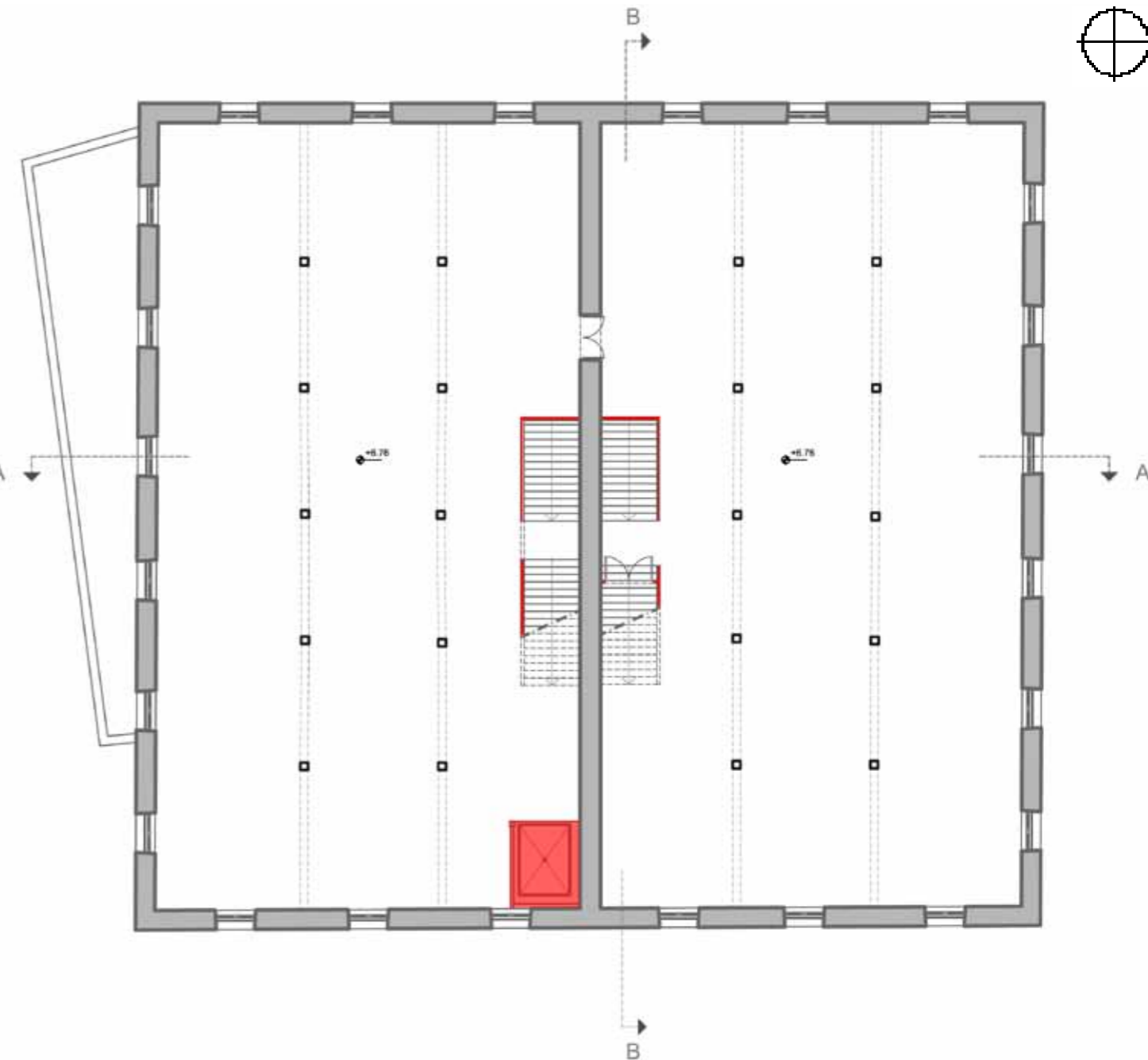

ΙΣΟΓΕΙΟ

- Πιθανές Παρεμβάσεις
- Οικοδομικές Φάσεις - Παρεμβάσεις

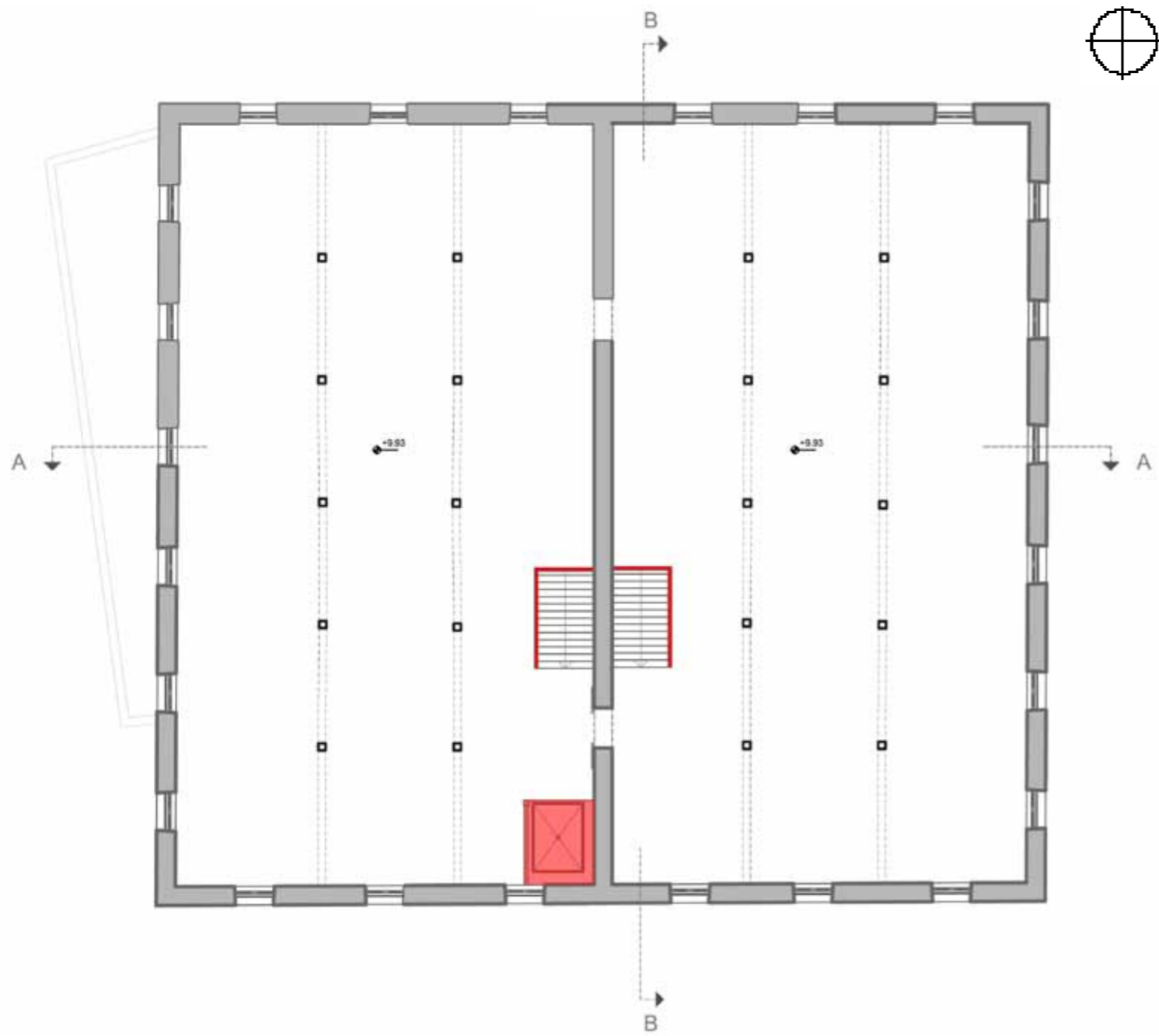
1ος όροφος

2ος όροφος

Οικοδομικές Φάσεις -
Παρεμβάσεις

3ος όροφος

 Οικοδομικές Φάσεις -
Παρεμβάσεις

Επένδυση των κλιμακοστασίων και διαχωρισμός των κινήσεων [ισόγειο]

Δημιουργία χώρων υγιεινής [ισόγειο]

Δημιουργία wc [ισόγειο]

Πρόσθετη ξυλοκατασκευή στην είσοδο

Διαμερισματοποίηση - χώροι γραφείων

Διαμερισματοποίηση - χώροι γραφείων

Άρα, φαίνεται πως προστίθενται στο στάδιο που ο Τσιμίνο «ανακαινίζει» την καπναποθήκη και δεν προηγούνται, προφανώς προς αύξηση της ασφάλειας του προϊόντος, μια που ήδη υπήρχαν τα κιγκλιδώματα στα παράθυρα.

Στη συνέχεια, κατασκευάζονται τα WC, βορειοδυτικά στην κάτοψη. Τα WC καταλαμβάνουν έναν περίπου κάναβο και τα χωρίσματα των τουαλετών ισομοιράζονται ανεξαρτήτως παραθύρων με αποτέλεσμα να κλείνουν τα ανοίγματα. Η κατασκευή των υγρών χώρων πλήττει το δάπεδο του ισόγειου, καθώς δημιουργείται πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος και κόβονται τα πατόξυλα.

Οι νέες τεχνολογίες σιγά - σιγά αλλάζουν την διαδικασία παραγωγής. Ο Ααρών Τσιμίνο ακολουθεί τις τάσεις την εποχής και τον εκσυγχρονισμό και σε επόμενο στάδιο κατασκευάζεται ο ανελκυστήρας προς ανατολή στο νότιο τμήμα του κτίσματος και σε επαφή με τον μεσότοιχο, για τη μεταφορά του προϊόντος από το ισόγειο μέχρι το τρίτο επίπεδο. Έτσι δημιουργείται τρύπα στο πάτωμα των επιπέδων και κόβονται τα πατόξυλα. Η φάση του ανελκυστήρα τοποθετείται το 1945 - 48.

Το 1958 - 60 ο γιος του Ααρών, ο Σαμπετάι Τσιμίνο επιθυμεί νέα «ανακαίνιση» του κτιρίου της καπναποθήκης. Τότε διαχωρίζονται τα κλιμακοστάσια με ξύλινη επένδυση, αλλάζοντας τη γεωμετρία του χώρου, οριοθετώντας και ξεχωρίζοντας την κίνηση και δημιουργώντας κουβούκλια - «κλειστές» κλίμακες. Επίσης, επενδύονται οι ξύλινοι στύλοι από αντίστοιχη ξύλινη επένδυση πάχους της τάξεως 0.005 μ., αποκρύπτοντας έτσι, την κατασκευή και αλλάζοντας επίσης, την μορφή και την γεωμετρία του χώρου αφού πλέον τα φέροντα στοιχεία δείχνουν πιο παχιά και ορθογώνια. Ομοίως, επενδύονται και τα μαξιλάρια του υπογείου, με την ίδια λογική. Οι επενδύσεις είναι σύνηθες φαινόμενο για την εποχή και σχετίζονταν με το prestige της επιχείρησης.

Οροφή υπογείου - χώροι wc

Διαμερισματοποίηση - χώρος πληρωμής

Χώρος πληρωμής - είσοδος - κλιμακοστάσιο

Διαμόρφωση χώρου για ανελκυστήρα [2ος όροφος]

Διαχωρισμός κινήσεων [κλιμακοστάσιο]

Μετατροπή παραθύρου για είσοδο ιδιοκτήτη

Αναληματικός τοίχος στη νότια όψη

Οι ξύλινες επενδύσεις στο ισόγειο [νότιο τμήμα]

Οι ξύλινες επενδύσεις στα κλιμακοστάσια των ορόφων

Οι ξύλινες επενδύσεις στο χώρο εισόδου

Οι ξύλινες επενδύσεις στα κλιμακοστάσια του ισογείου

_Άνοιγματα στην οροφή του δευτέρου και πρώτου ορόφου κατά τη φάση του εκσυγχρονισμού και της εισαγωγής των μηχανημάτων στο κτίριο προς εξυπηρέτηση της διαδικασίας.
_Τα ρολά στα ανοίγματα του ισογείου.[βόρεια όψη]

Την ίδια περίοδο -ίσως λίγο αργότερα- κατασκευάζεται ο χώρος πληρωμής των καπνεργατριών και απομονώνονται οι δύο εισοδοί και στα δύο τμήματα του κτιρίου. Ο χώρος πληρωμής βρίσκεται νοτιοδυτικά κοντά στη νότια θύρα, απ' όπου εξέρχονταν οι καπνεργάτριες-καπνεργάτες και η πληρωμή γινόταν κάθε Παρασκευή στο τέλος της εργασίας τους.

Στη συνέχεια, με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών, την περίοδο της δεκαετίας του 1960, οι χώροι όπου στεγάζεται η επεξεργασία των καπνών υφίστανται κάποιες τροποποιήσεις στο εσωτερικό τους, με άνοιγμα οπών στο μεταξύ των ορόφων δάπεδο, ώστε να επιτυγχάνεται η κατακόρυφη επικοινωνία με τη χρήση κυλιόμενων ιμάντων των μηχανημάτων.

Σε επόμενη φάση, το 1960 – 65, κατασκευάζεται η τουαλέτα του ιδιοκτήτη Τσιμίνο η οποία ενσωματώνεται, στην ουσία στο σύστημα των WC που προϋπάρχουν, αλλά διαμορφώνεται με ανεξάρτητη είσοδο από τον χώρο των γραφείων.

Σε επόμενη φάση, γύρω στο '80, ο ιδιοκτήτης, θέλοντας να αντιμετωπίσει τα προβλήματα υγρασίας του υπογείου και πιθανή εμφανή επιβάρυνση στην εξωτερική βόρεια λιθοδομή από τη υπερύψωση της στάθμης του δρόμου, κατασκευάζει ενισχυτικό τοίχιο στην βόρεια τοιχοποιία, ύψους 0.70 μ. περίπου καθώς και αύλακα, από οπλισμένο σκυρόδεμα κατά μήκος του δυτικού τοίχου. Προφανώς τα παράθυρα στην βόρεια όψη είχαν ήδη κλείσει πολύ νωρίτερα με την προγενέστερη κατασκευή του δρόμου.

Τέλος, την περίοδο 1997 – 2000, τοποθετήθηκαν οι πρόσθετοι πρόχειροι στύλοι, σε υπόγειο, ισόγειο και πρώτο όροφο, εκτός κανάβου, στα σημεία των δοκών που κρίθηκε ότι είχαν υποστεί παραμορφώσεις.

_Κατασκευή αύλακας στο υπόγειο
_Κλείσιμο παραθύρου και κατασκευή τοιχείου στη βόρεια όψη [υπόγειο]

Πρόχειροι πρόσθετοι στύλοι στο υπόγειο

Ξύλινη επένδυση στύλων

Ξύλινη επένδυση μαξιλαριών υπογείου

Ξύλινη επένδυση δοκών

2.4 Αναπαράσταση αρχικής μορφής

Η αναπαράσταση της αρχικής μορφής του κτιρίου [1910] τεκμηριώνεται κυρίως από έρευνα και παρατηρήσεις στο ίδιο το κτίσμα και επικουρικά μόνο από μαρτυρίες, βιβλιογραφία, τοπογραφικά διαγράμματα και τέλος από το όποιο υπάρχουν φωτογραφικό υλικό.

Το κτίριο σε παλιές φωτογραφίες της δεκαετίας του '10 και του '20 και στο διάγραμμα ρυμοτομίας του 1923 εμφανίζεται περίοπτο και σε άμεση γειτνίαση με τον όρμο των σημερινών ναυπηγείων. Η χάραξη και η κατασκευή των δρόμων στην βόρεια [Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού] και νότια πλευρά του [Παλαιού Υδραγωγείου] έγινε επί βουλγαρικής κατοχής στις αρχές της δεκαετίας του '40. Η διάνοιξη των δύο αυτών δρόμων και η ένωσή τους στον παράδρομο στην δυτική πλευρά του κτιρίου [είσοδος] είχε σαν αποτέλεσμα την αλλαγή της φυσιογνωμίας του ευρύτερου τοπίου, αλλά και ποικίλες μεταβολές στο ίδιο το κτίριο. Η ανύψωση της περιβάλλουσας στάθμης του και η επαφή του πλέον με τους δύο αυτούς δρόμους επέβαλλε ριζικές αλλαγές που αλλοίωσαν την αρχική του μορφή. Η παρούσα αναπαράσταση της αρχικής του μορφής επιχειρείται ουσιαστικά σε αυτά τα πλαίσια με μια προσέγγιση, κατά το δυνατόν, με έρευνα και παρατηρήσεις στην σημερινή κατασκευαστική δομή του κτιρίου και στις αναγνωρίσιμες αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν εξαιτίας αυτής της επέμβασης του '40.

Στην δυτική όψη του κτιρίου [πάροδος Νυρεμβέργης], όπου ήταν και είναι οι δύο κύριες εισοδοί του, η πρόσβαση σήμερα στην στάθμη του ισογείου πραγματοποιείται με κάθοδο από το πεζοδρόμιο της τάξεως των 40 εκ. , ενώ οι σωζόμενες αρχικές μεταλλικές πόρτες [η βόρεια με ολόκληρα τα δύο φύλλα της και η νότια – τρίφυλλη με κομμένα μεν τα θυρόφυλλα της στην σημερινή στάθμη, αλλά με ολόκληρη την κάσα της] , μαρτυρούν την αρχική στάθμη του περιβάλλοντα χώρου στην πρόσοψη. Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη και την φυσική κλίση του εδάφους από βορρά προς νότο, εκτιμάται ότι στον παράδρομο αυτόν η στάθμη του δρόμου ανέβηκε τουλάχιστον 60-70 εκ.

Στην ανατολική πλευρά του κτιρίου στο υπόγειο εμφανίζονται δύο πόρτες, συμμετρικές της βόρειας όψης και ίδιας τυπολογίας, κλειστές με μπετόν μέχρι το ύψος των 60 εκ. περίπου, ενώ και από το ρυμοτομικό του 1923 το κτίριο φαίνεται να είχε άμεση πρόσβαση στον όρμο ανατολικά και, επιπλέον, υπάρχουν μαρτυρίες ότι από τις πόρτες αυτές της νότιας πλευράς γινόταν η φορτοεκφόρτωση του καπνού, που αποθηκευόταν για ξήρανση στο υπόγειο. Επομένως, η στάθμη του περιβάλλοντα χώρου στην ανατολική πλευρά του ήταν τουλάχιστον στην στάθμη του υπογείου και το κτίριο είχε μια αυστηρή συμμετρική τυπολογία στις δύο όψεις του, δυτική και ανατολική.

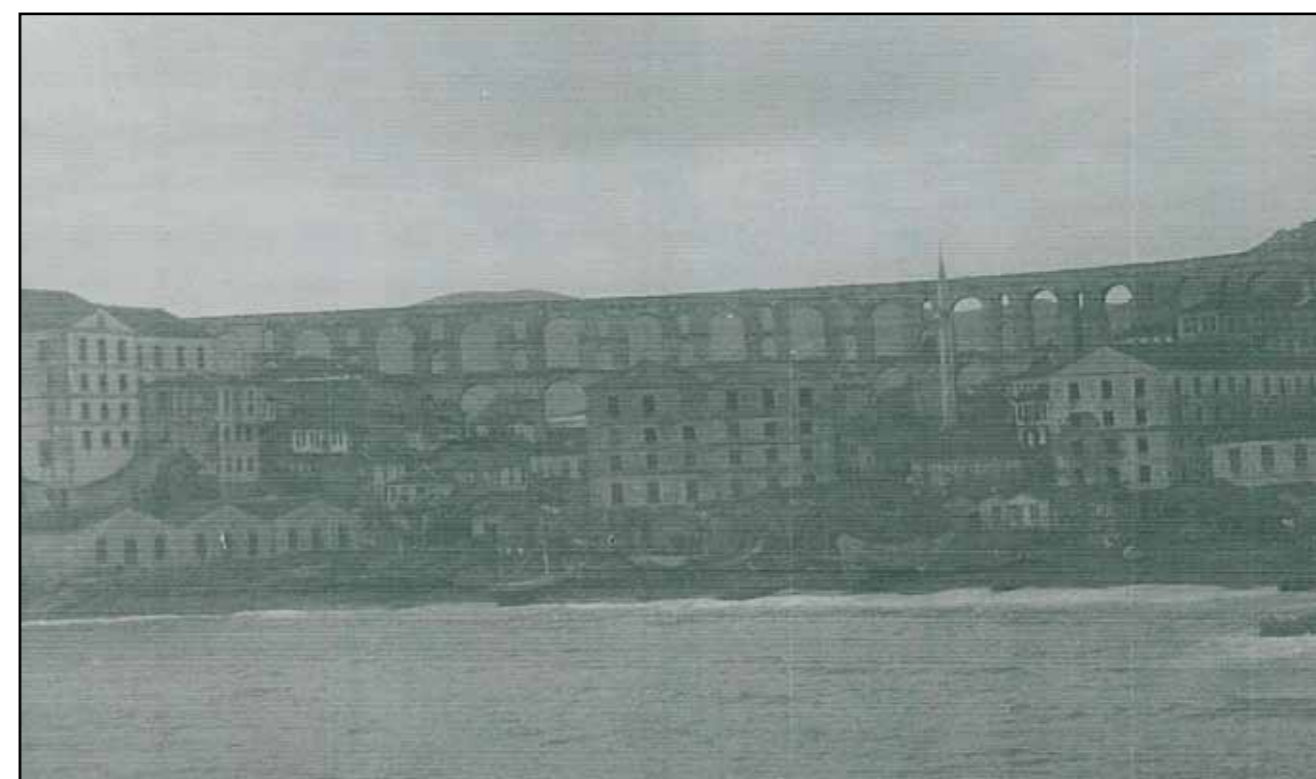
Στην νότια πλευρά του [οδός Παλαιού Υδραγωγείου] η στάθμη ήταν προφανώς εκεί που είναι και η σημερινή στο υπάρχον τραπεζοειδές σκάμμα και τα παράθυρα του υπογείου ήταν ελεύθερα. Με την κατασκευή του δρόμου το '40 κτίσθηκε αναγκαστικά ο κεκλιμένος αναλημματικός τοίχος από λιθοδομή μέχρι κάποιο ύψος [περίπου 2,0μ.] από την τότε στάθμη για να δεχθεί τον νέο δρόμο και, αργότερα, σε μια σύγχρονη ασφαλτόστρωση ο τοίχος αυτός ανυψώθηκε κι άλλο με πρόσθετο τοίχιο από μπετόν ύψους περίπου 60εκ. για να δεχθεί τα νέα υλικά επίστρωσης. Η κατοχύρωση μάλιστα στην ιδιοκτησία Τσιμίνο του τραπεζοειδούς ακαλύπτου έγινε με πράξη τακτοποιήσεως στην τελευταία χωροθέτηση του δρόμου. Οι δύο αυτές διανοίξεις του δρόμου είχαν σαν αποτέλεσμα να κλείσουν κάποια παράθυρα της νότιας πλευράς του υπογείου και κάποια να υπερυψωθούν με μερικό κτίσιμο στο κατωκάσι τους για προστασία του υπογείου από τα όμβρια.

Ανύψωση της στάθμης στη δυτική όψη [βόρειο σύστημα]

Ανύψωση της στάθμης στη δυτική όψη [νότιο σύστημα]

Η καπναποθήκη στις αρχές του 20ου αι. πριν τη διάνοιξη των δρόμων και την ανύψωση της στάθμης του εδάφους

Η καπναποθήκη και το περιβάλλον της πριν τη διάνοιξη των δρόμων [από διάταγμα ρυμοτομίας του 1923]

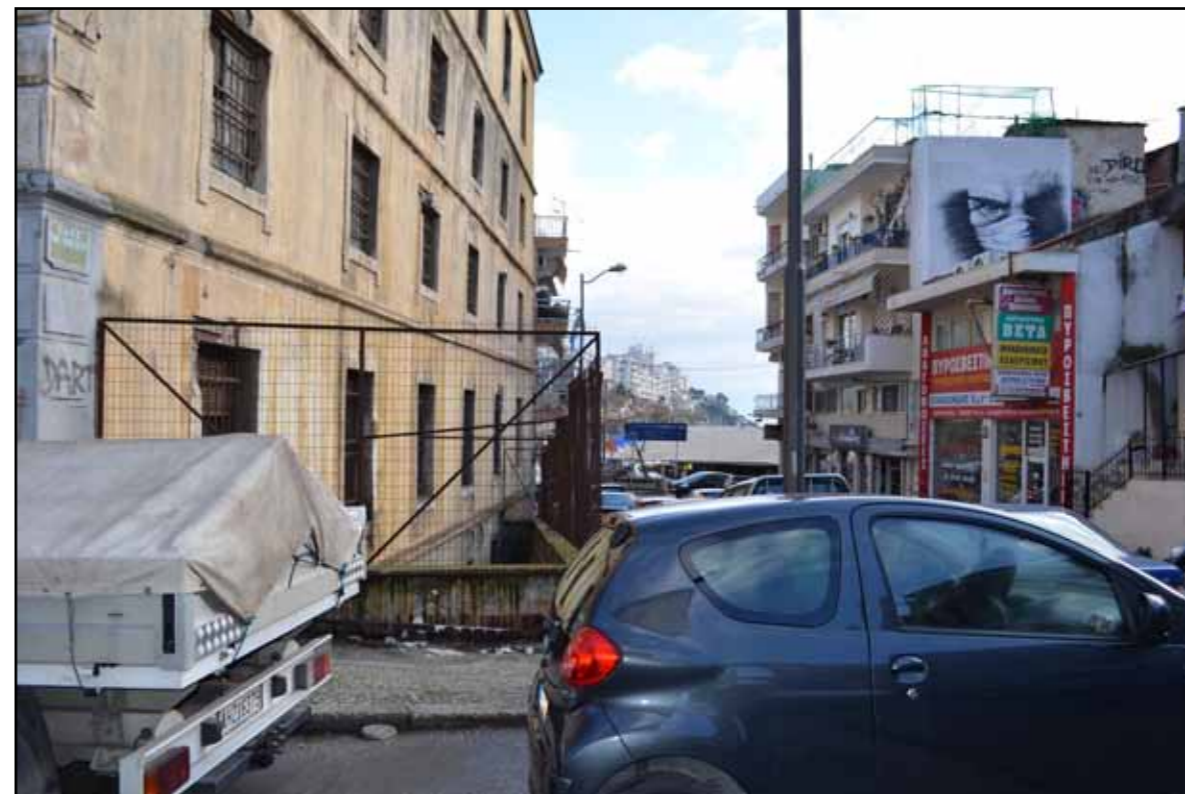

_Η βόρεια όψη της καπναποθήκης σήμερα. Άποψη της οδού Αμερικάνικου Ερυθρού Σταυρού.
_Η νότια όψη της καπναποθήκης σήμερα. Άποψη της οδού Παλαιού Υδραγωγείου.

Τα ίχνη των ανοίγματος στο υπόγειο που έκλεισαν [εσωτερικά]

Τα ίχνη των ανοίγματος στο υπόγειο που έκλεισαν [εξωτερικά]

Κλείσιμο ανοιγμάτων της ανατολικής όψης με την αλλαγή της στάθμης του εδάφους

Υπερύψωση του δρόμου στη νότια όψη

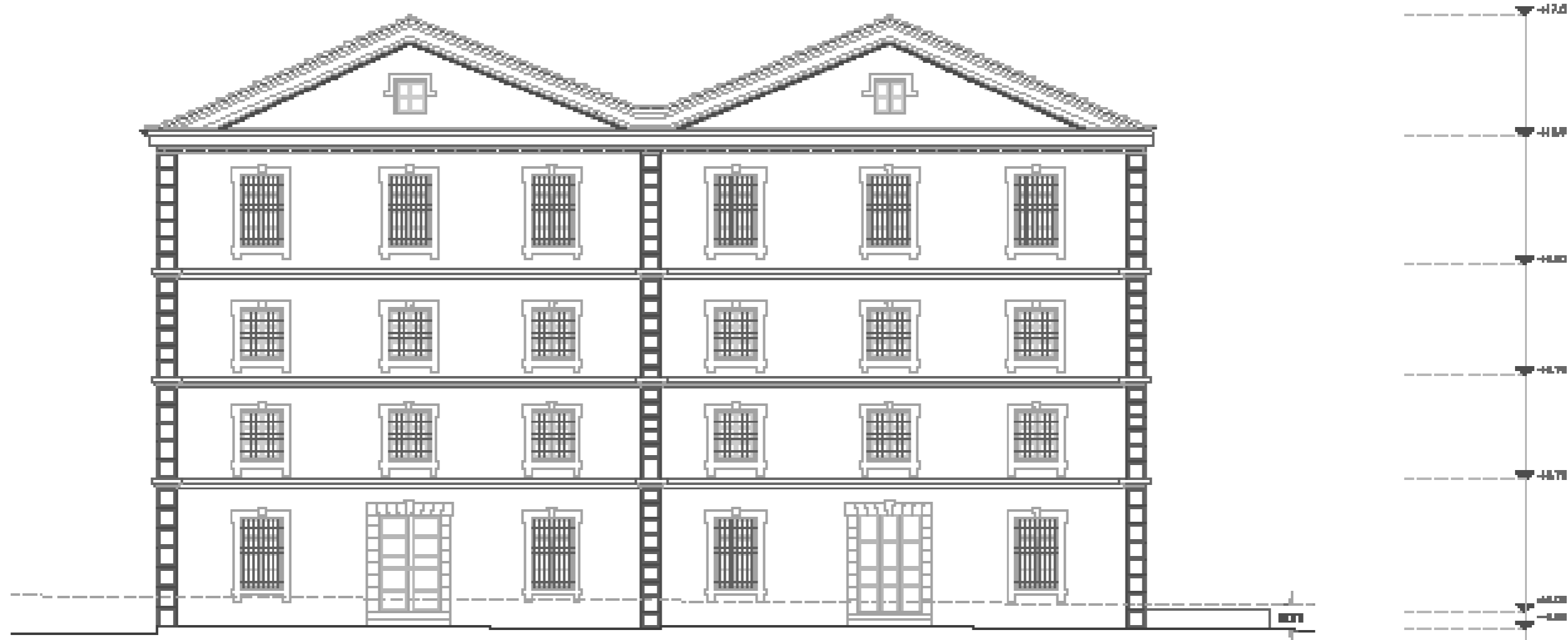
Πρόχειρη ανακατασκευή στη νότια όψη

Στην βόρεια πλευρά, τέλος, διακρίνονται στο εσωτερικό του υπογείου, αλλά και εξωτερικά τα ίχνη των δύο, τρία παράθυρα ίδιας μορφής και διαστάσεων με τα αντίστοιχα της νότιας όψης, που έχουν κλείσει από την υπερύψωση της στάθμης του δρόμου και την επαφή με αυτόν [οδός Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού] της διάνοιξης και κατασκευής του '40. Αργότερα, βέβαια, κατασκευάστηκε και το τοίχιο από μπετόν εσωτερικά σε επαφή με την βόρεια εξωτερική λιθοδομή για ανάληψη των φορτίων που προστέθηκαν από το μπάζωμα του δρόμου. Η ύπαρξη τριών μόνο παραθύρων στην ανατολική πλευρά της βόρειας όψης υποδηλώνει ότι στο μέσον της βόρειας όψης υπήρχε, πιθανόν, κάποιος αναβαθμός. Αυτό, άλλωστε, επικουρείται και από την διαφορά στάθμης ανάμεσα στην δυτική και ανατολική πλευρά.

Από την παραπάνω τεκμηρίωση και από την αναγνωρίσιμη φυσική κλίση του εδάφους, από τις καμάρες [δυτικά] προς τον όρμο των ναυπηγείων [ανατολικά], προκύπτει ότι το κτίριο στην αρχική του μορφή είχε τις δύο όψεις του [ανατολική και δυτική] περίπου σε οριζόντιο περιβάλλοντα χώρο, με υψομετρική διαφορά, μάλιστα, ενός ορόφου, ενώ τις δύο άλλες όψεις [βόρεια και νότια] σε μία περίμετρο με κλίση ή αναβαθμούς, που κάλυπτε αυτήν την όποια υψομετρική διαφορά.

Σχετικά με την προσέγγιση στην αρχική αναπαράσταση του κτιρίου, μνημονεύεται, επίσης, ότι με την καταστροφή από τον βομβαρδισμό του 1916 τα ανατολικά παράθυρα της νότιας όψης ανακατασκευάστηκαν στις ίδιες μεν θέσεις, αλλά χωρίς τις ανάγλυφες παραστάδες των αντιστοιχών αρχικών.

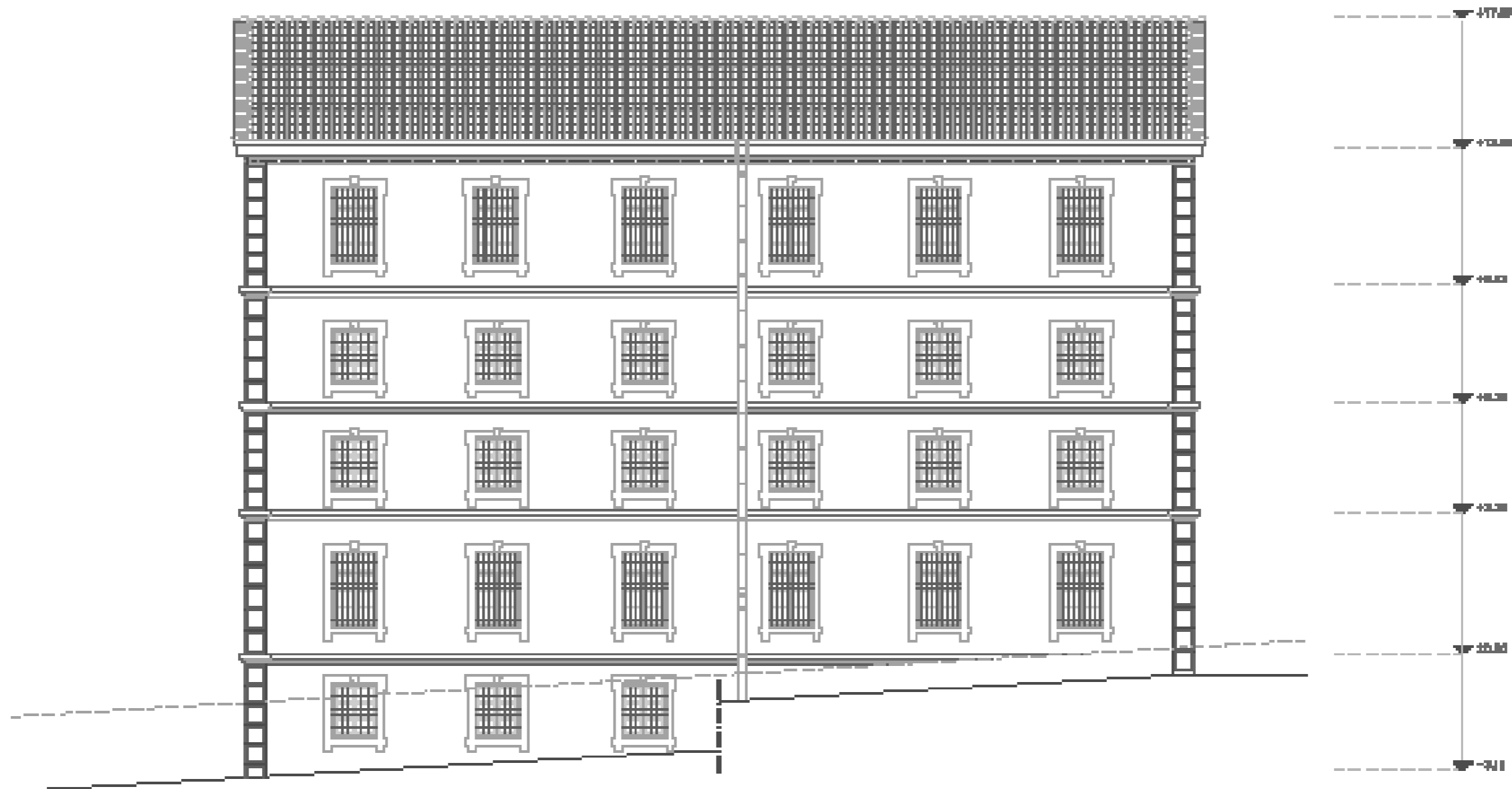
Τέλος, με την αγορά του κτιρίου από την επιχείρηση Τσιμίνο κλείστηκαν τρεις φεγγίτες στην στέγη και στους δύο από αυτούς διακοσμήθηκε ανάγλυφα το λογότυπο της επιχείρησης, και, αργότερα, προστέθηκαν τα ρολά στα παράθυρα του ισόγειου και στις πόρτες του υπογείου ανατολικά, για περαιτέρω προστασία, ενώ, παράλληλα, μετατράπηκε ένα παράθυρο της βόρειας πλευράς σε πόρτα για άμεση πρόσβαση του ιδιοκτήτη στον χώρο γραφείων στο ισόγειο. Αντίστοιχα, στο ισόγειο διαμορφώθηκαν οι τουαλέτες στην βόρεια πλευρά του και ο χώρος πληρωμής των εργαζομένων στην νότια έξοδό του.

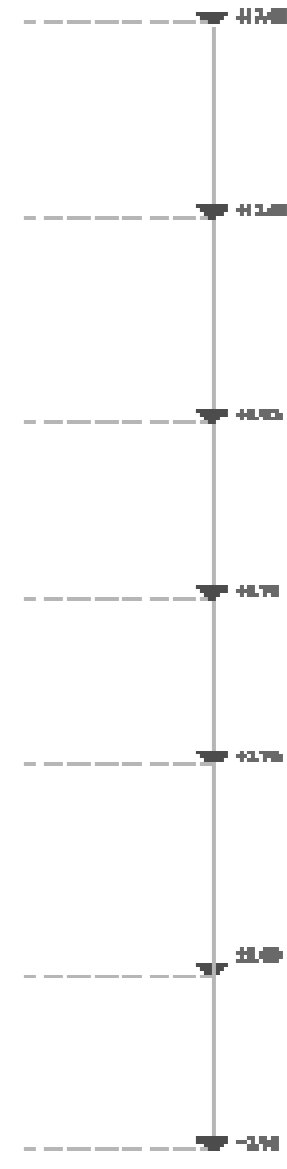
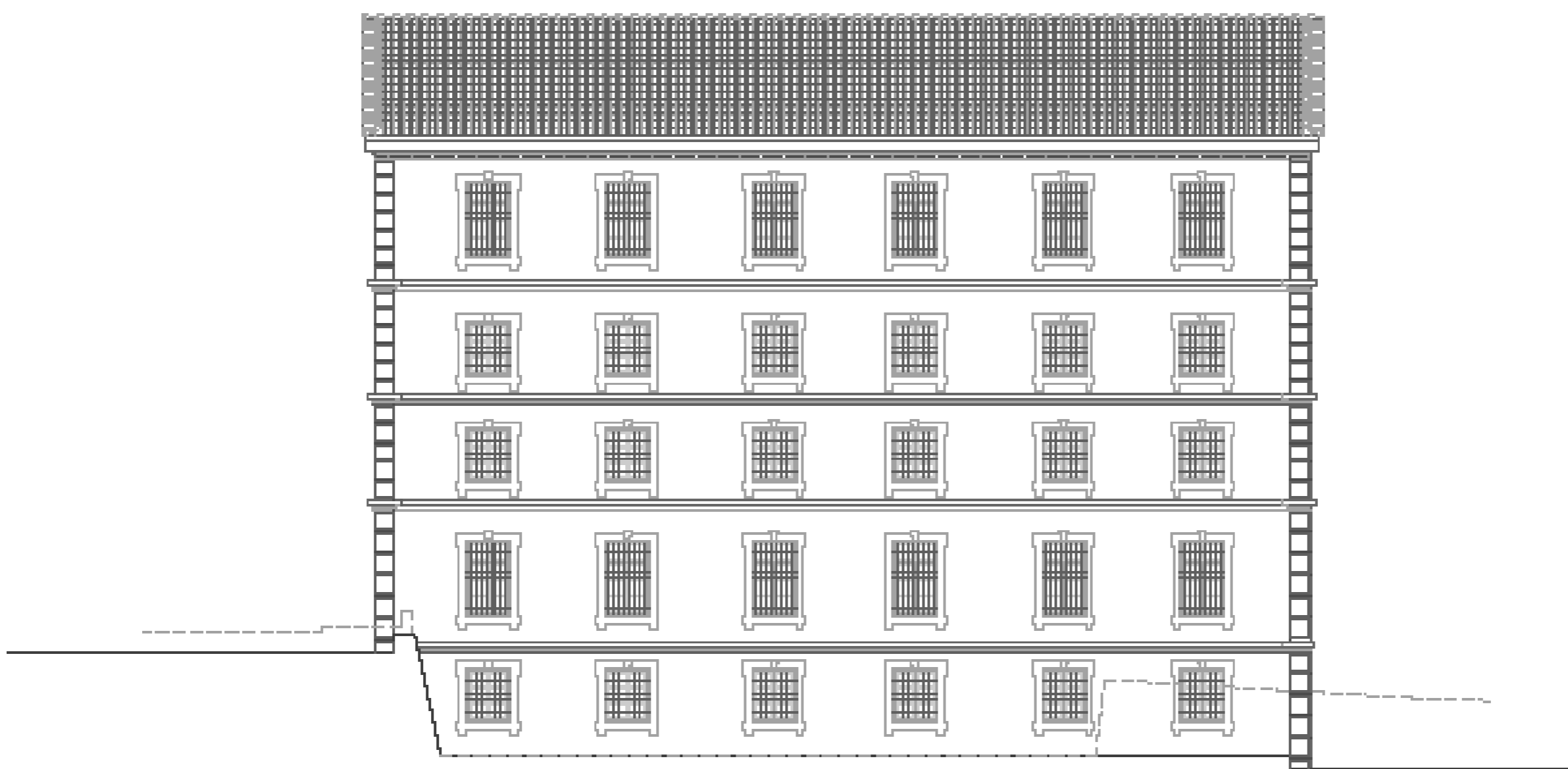
Εσωτερή όψη

ανατολική όψη

Βόρεια όψη

νότια όψη

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

3.1 Τυπολογική ανάλυση

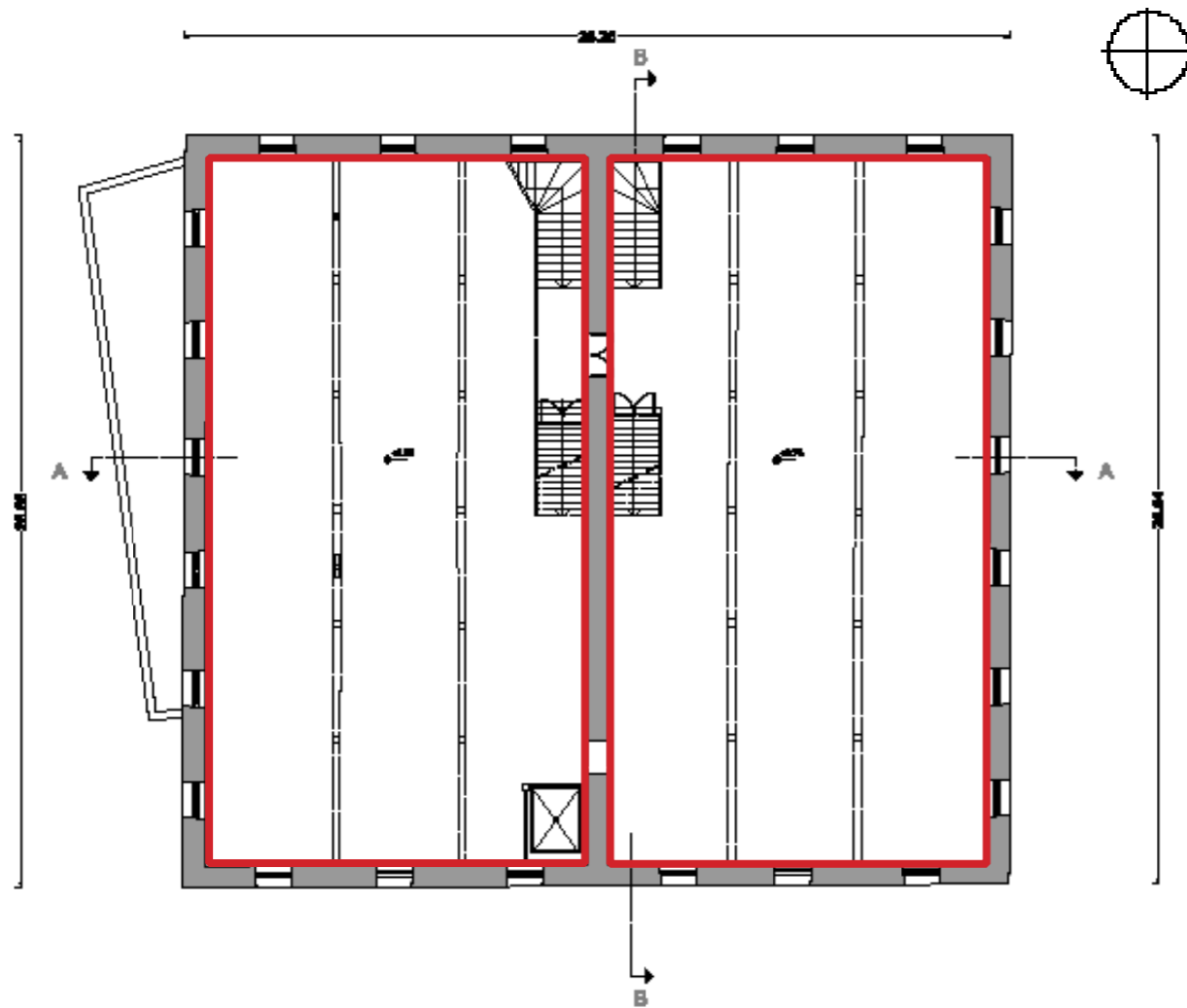
Η σωστή και απρόσκοπτη επεξεργασία του καπνού συνδεόταν άρρηκτα με τους χώρους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των καπνομάγαζων, ενώ υπαγόρευε τη λειτουργική και κατά συνέπεια τυπολογική οργάνωση των κτιρίων. Το εσωτερικό των καπναποθηκών συναντάται ενιαίο. Η επεξεργασία του καπνού προϋποθέτει τη συνεργασία των ντεξίδων με τις πασταλιτζίδες, επομένως η τοποθέτησή τους σε κοινό χώρο επιταχύνει τη διαδικασία. Η ανάγκη για ενιαίο χώρο εργασίας εξασφαλίζεται με την ορθογωνική ελεύθερη κάτοψη.

Τυπολογικά η καπναποθήκη Τσιμίνο ακολουθεί την τυπική, ορθογωνική, μονόχωρη κάτοψη καπναποθήκης. Η καπναποθήκη ανήκει στην κατηγορία, σύμφωνα με προηγούμενο κεφάλαιο, μονόχωρος II. Δύο σε αριθμό γειτονικά κτίσματα, 3 ορόφων με υπόγειο, τοποθετημένα εν σειρά δρομικής κάτοψης, με κοινή μεσοτοιχία. Επανάληψη και αλληλουχία του μονόχωρου I με επαφή στη μεγάλη πλευρά του στερεού.

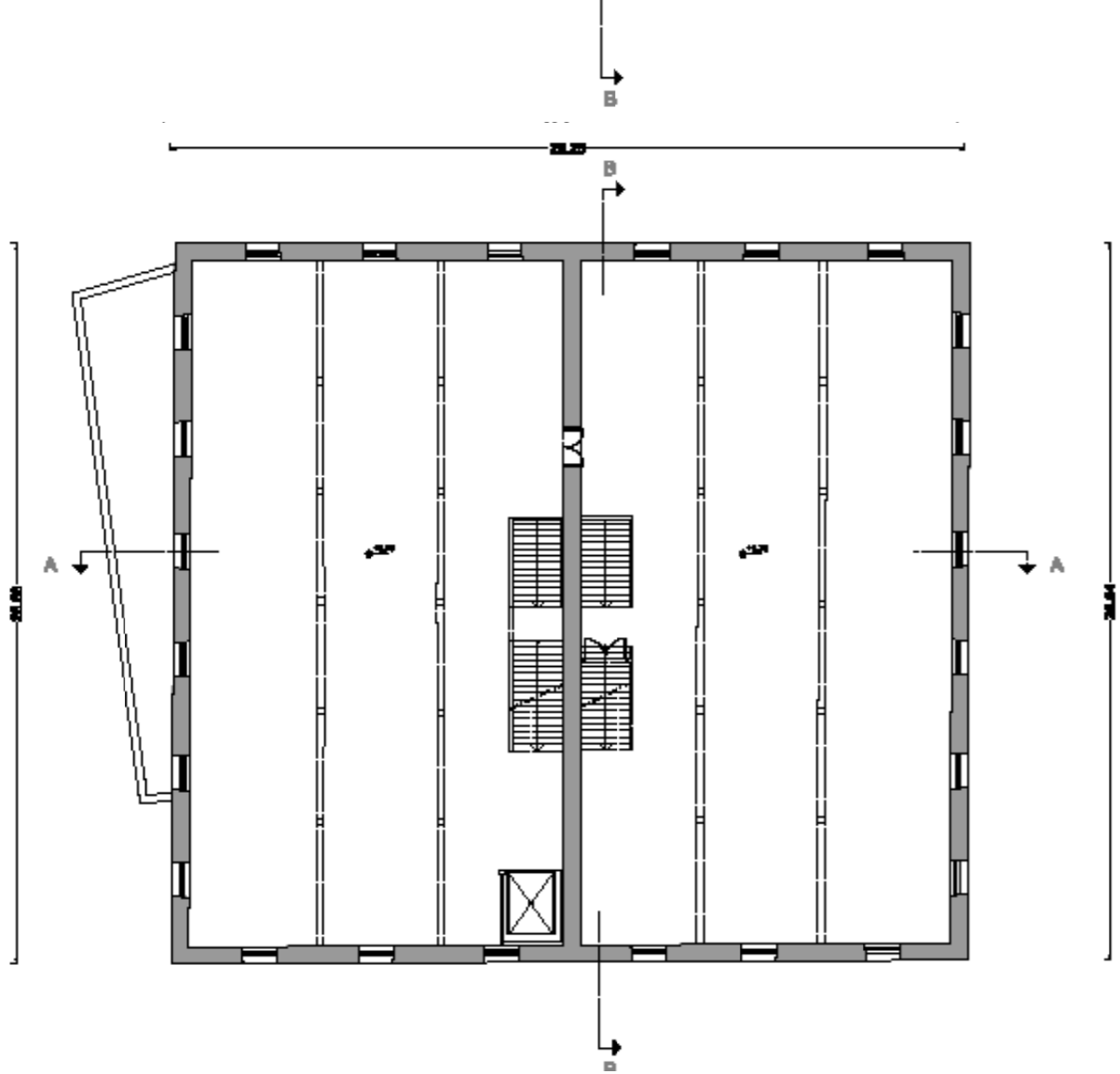
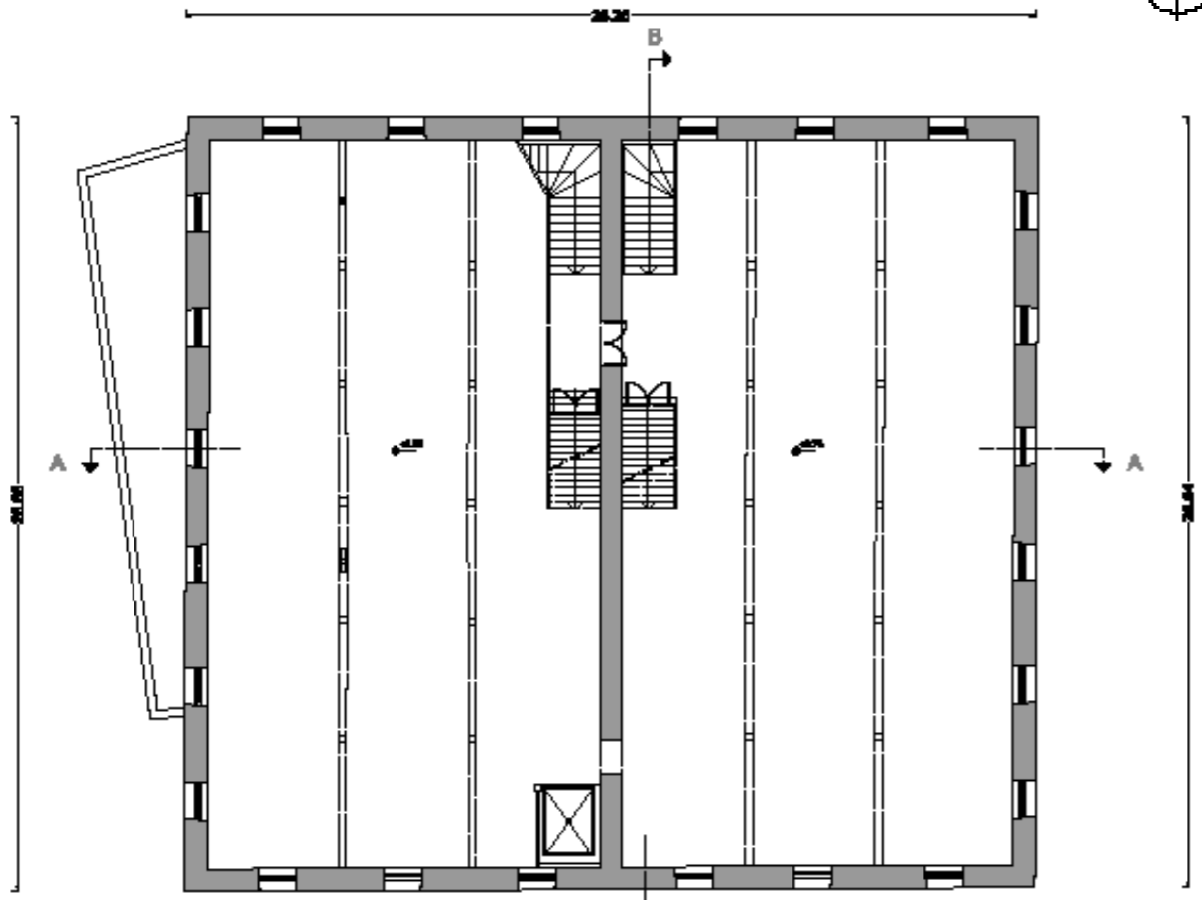
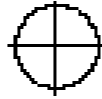
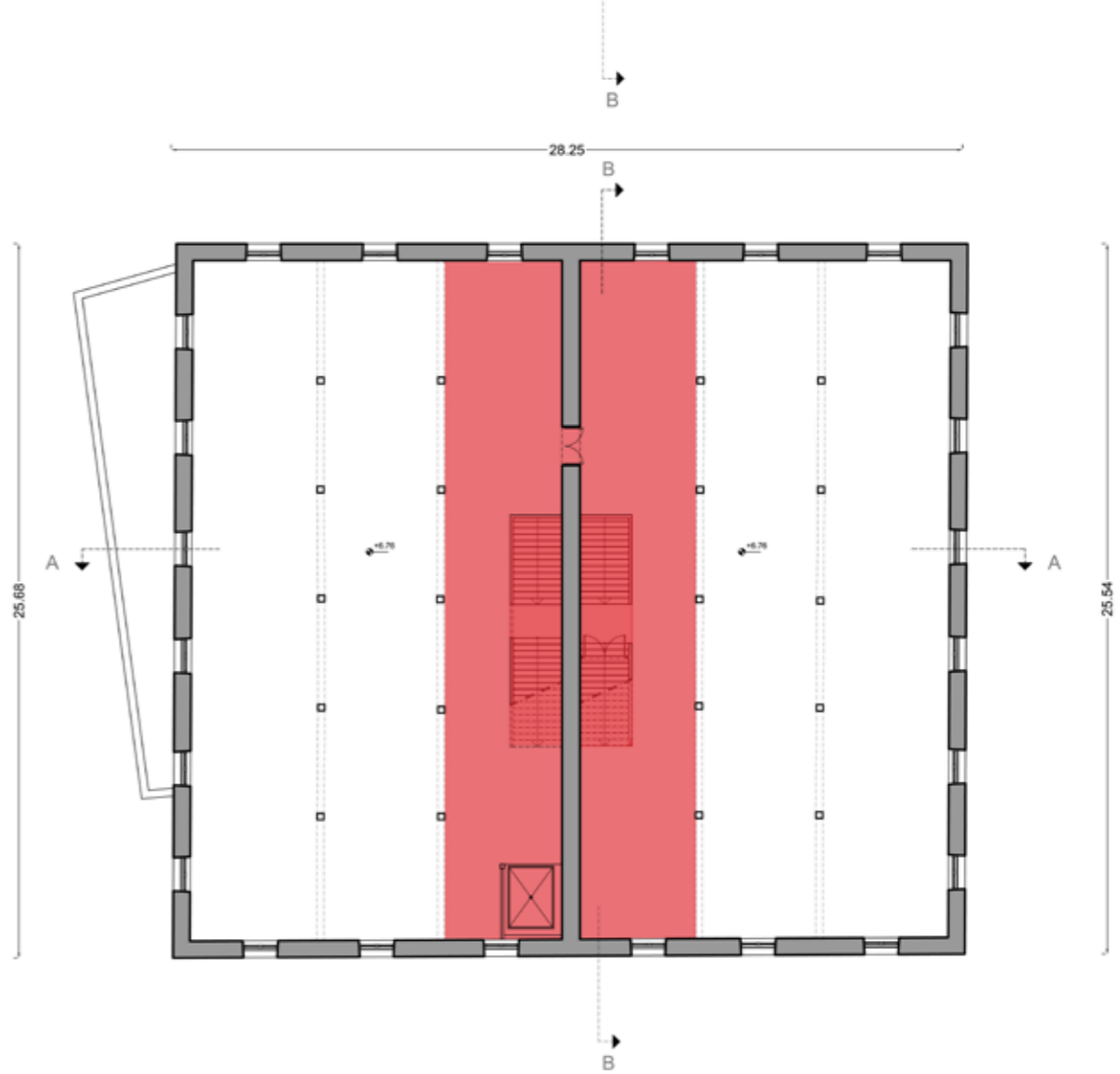
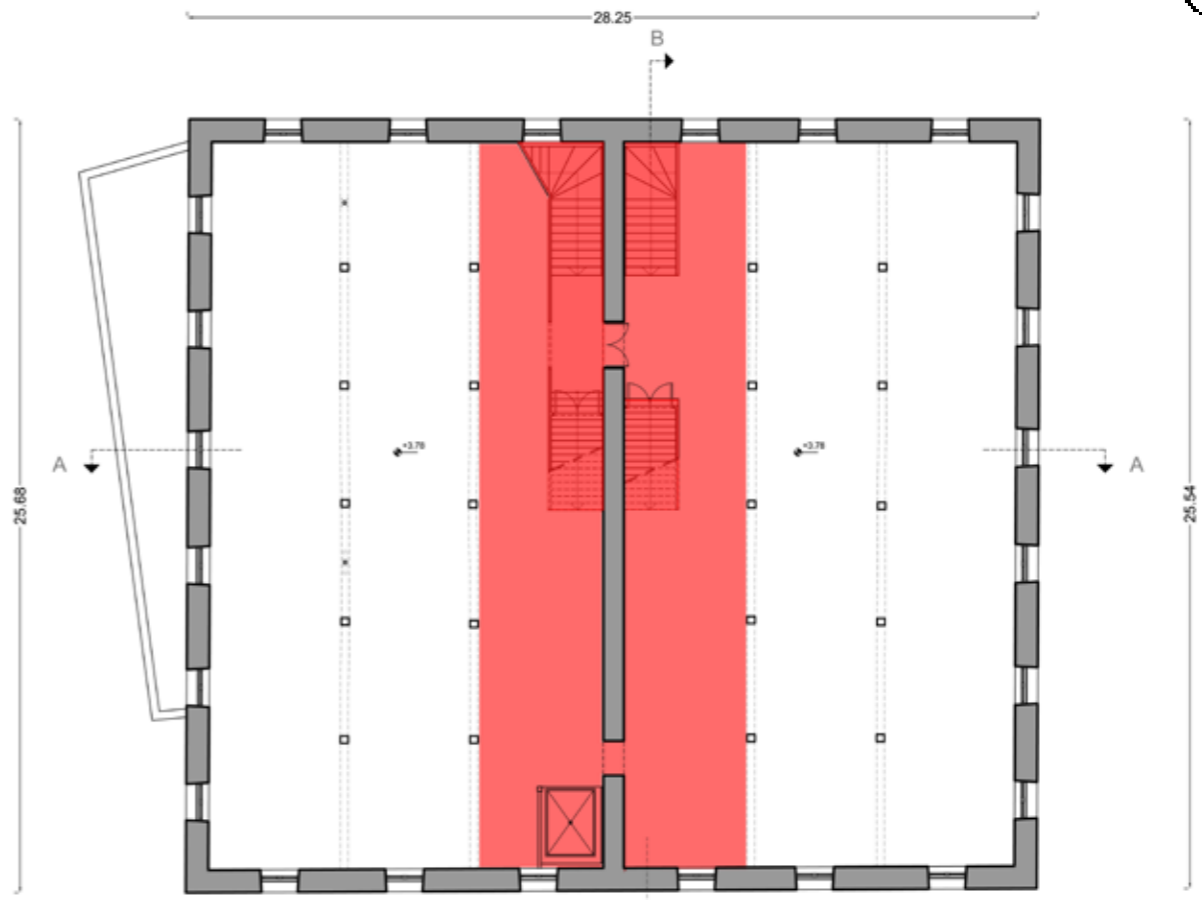
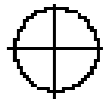
Παρατηρούνται, επομένως, 2 επάλληλες, μονόχωρες, όμοιες κατόψεις σε επαφή, καθώς η καπναποθήκη λειτουργούσε ως συγκρότημα δύο μονάδων παραγωγής. Δύο όμοια, συμμετρικά ως προς τον μεσότοιχο, συστήματα με κοινή λογική – θεώρηση που μεταφράζονται ως ένα κοινό, αυτοτελές σύστημα και επικοινωνούν εσωτερικά.

Οι δύο ενιαίοι χώροι, 314 τ.μ. περίπου ανά όροφο, διακόπτονται μόνο από τις συστοιχίες -τον κάνναβο- των υποστυλωμάτων και αυτό σε άμεση συσχέτιση με τη λειτουργία του κτιρίου. Να σημειωθεί ότι στο ισόγειο επίπεδο υπάρχουν επιμέρους διαμερίσματα, που αποτελούν μεταγενέστερες φάσεις, προς κάλυψη των επιπλέον αναγκών διοίκησης, χώρων υγιεινής κλπ.

Η ορθογωνική κάτοψη οργανώνει λειτουργικά το εσωτερικό σε ζώνες εργασίας κατά μήκος των μεγάλων πλευρών και αφήνει άνετο διάδρομο για τη μεταφορά του προϊόντος και την κυκλοφορία. Στην επεξεργασία του καπνού, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, το φως παίζει κυρίαρχο ρόλο [δηλαδή η εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού], γι' αυτό και οι μονάδες παραγωγής αποτελούν αυτόνομες κατακόρυφες στήλες πλησίον των ανοιγμάτων – φωτιστικών πηγών, ενώ ο καταμερισμός των εργασιών σε κάθε μονάδα πραγματοποιείται ανά επίπεδα.

Η καπναποθήκη ανήκει στην κατηγορία μονόχωρος II : δύο όμοια, συμμετρικά ως προς τον μεσότοιχο, συστήματα με κοινή λογική – θεώρηση που μεταφράζονται ως ένα κοινό, αυτοτελές σύστημα και επικοινωνούν εσωτερικά.

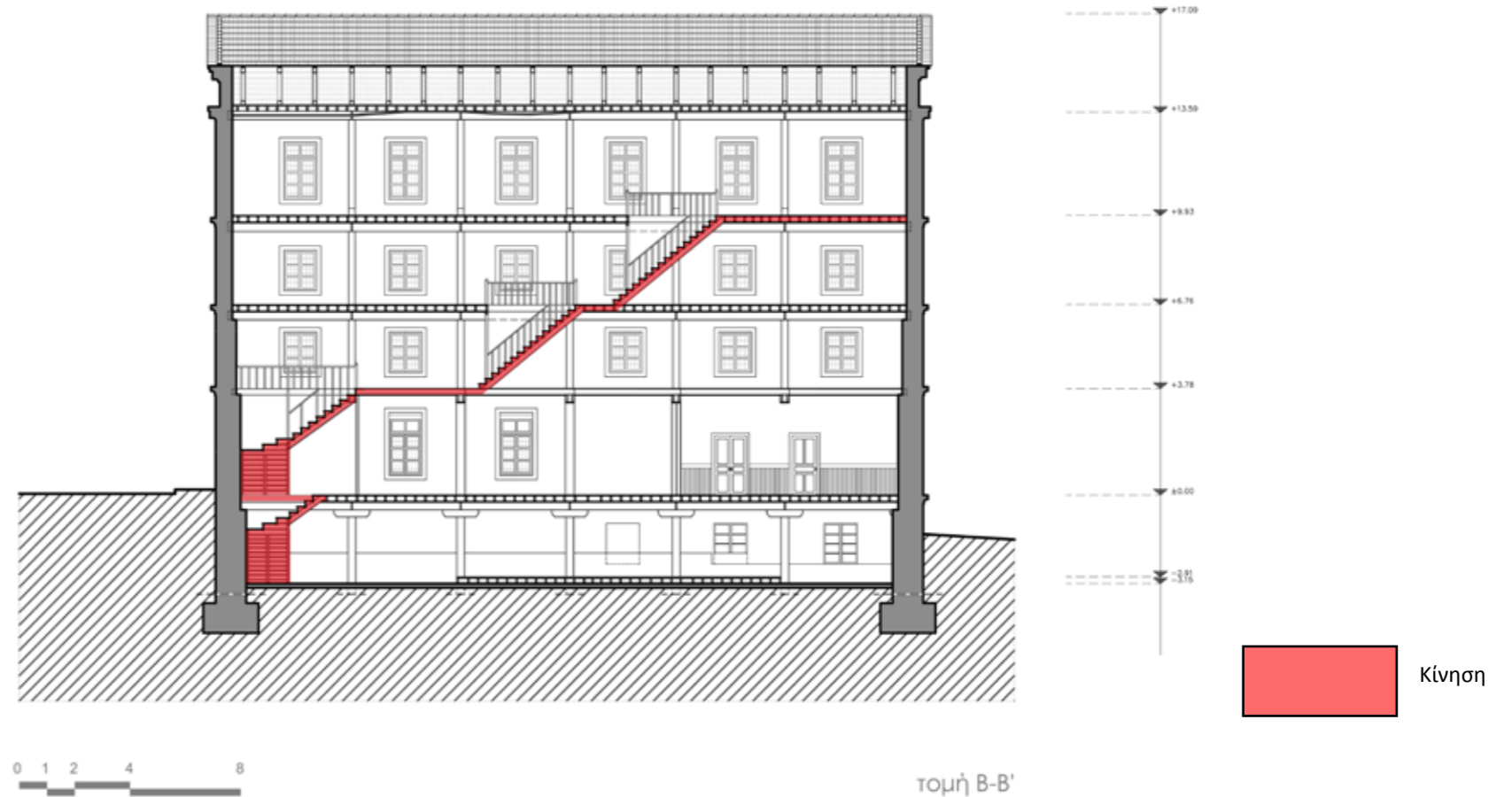

Πέραν του δομικού συστήματος, τη συνέχεια του χώρου, στην κατά τα άλλα μονόχωρη μεγάλη κάτοψη του τυπικού ορόφου και υπογείου [το ισόγειο διαφοροποιείται λόγω εμπλοκής και επιπλέον χρήσεων, ήτοι γραφεία – διοίκηση, χώροι υγιεινής, χώρος πληρωμής προσωπικού], διακόπτει η τοποθέτηση της κατακόρυφης κυκλοφορίας, που πραγματοποιείται εντός του κελύφους, δηλαδή οι κλίμακες και το κουβούκλιο του ανελκυστήρα, τα οποία βρίσκονται σε επαφή με τη μεσοτοιχία των δύο τμημάτων. Το ένα απευθύνεται στην κυκλοφορία των εργατών, αλλά και των εμπόρων και το δεύτερο στη μεταφορά των προϊόντων [προσθήκη στο κτίριο 1945 – 1948].

Η κυκλοφορία πραγματοποιείται ανεξάρτητα από την επεξεργασία, ξεκάθαρα. Τα κλιμακοστάσια στην κάτοψη του υπογείου και του ισόγειου είναι μορφής Γ, ενώ στα ανώτερα επίπεδα, διαφοροποιούνται και γίνονται ευθύγραμμα. Η κλίμακα τοποθετείται έτσι ώστε να αποτελεί συνέχεια ενός «εσωτερικού διαδρόμου», σαφώς ορισμένου, παράλληλου στη μεσοτοιχία, διευκολύνοντας την προσπέλαση και δίχως να επηρεάζει τα σαλόνια. Η γραμμή ανάβασης τοποθετείται δηλαδή παράλληλα με τον μεγάλο άξονα, και, όπως συμβαίνει στις περιπτώσεις μεσοτοιχίας, η σκάλα κάνει στροφή με τη βοήθεια σφηνοειδών βαθμίδων [υπόγεια προς ισόγεια στάθμη και ισόγεια προς πρώτη]. Τα κλιμακοστάσια, σήμερα, φέρουν ξύλινες μεταγενέστερες επενδύσεις [1958 – 60] με θύρες που δύνανται να απομονώσουν την κίνηση και λειτουργούν ως κουβούκλια.

Η κλίμακα της καπναποθήκης Τσιμίνο ξεχωρίζει άλλων κτισμάτων, γιατί αν και αφορά τον κατακόρυφο άξονα και την μετάβαση σε ανώτερα επίπεδα καθέτως, δεν συναντιέται στην ίδια κατακόρυφο¹⁴¹, αλλά μοιάζει σαν μια κυλιόμενη κατάσταση που ξεκινά από τη μία μικρή πλευρά τείνοντας να φτάσει την άλλη. Μια σκάλα που «περπατάει» κατά μήκος τις κάτοψης. Οι 2 κλίμακες αποτελούν, επομένως, ένα δυναμικό σύστημα που συναντιέται συμμετρικά ως προς το μεσότοιχο, προσφέροντας πολλαπλότητα κινήσεων και διελεύσεων. Το δύο ισότιμα συστήματα επικοινωνούν μεταξύ τους δια μέσω ανοιγμάτων [με θύρες ή χωρίς] στον ενδιάμεσο τοίχο. Ένα άνοιγμα σε υπόγειο, ισόγειο, β' όροφο και δύο σε α' και γ' όροφο.

Η κάτοψη κάθε επιμέρους συστήματος αποτελείται από 5 σειρές υποστυλωμάτων. Ο κίονος ορίζει τη θέση των ανοιγμάτων [παράθυρα – θύρες], τα οποία βρίσκονται στο μέσο κάθε φατνώματος. Έτσι, σε κάθε μεγάλη πλευρά έχουμε 6 φατνώματα άρα 6 ανοίγματα και σε κάθε μικρή 3 φατνώματα άρα 3 ανοίγματα. Ο κίονος μεταφράζεται σε όψη ως περασιά. Τα ανοίγματα συναντώνται στο σύνολό τους σε απόλυτη περασιά σε σχέση με τα υποκείμενα ή τα υπερκείμενα. Η όψη οργανώνεται απόλυτα και δύνανται να διαβάσει κανείς εξωτερικά το δομικό σύστημα εντός του κελύφους.

Η κλίμακα από τον τρίτο στον πρώτο όροφο [βόρειο σύστημα]

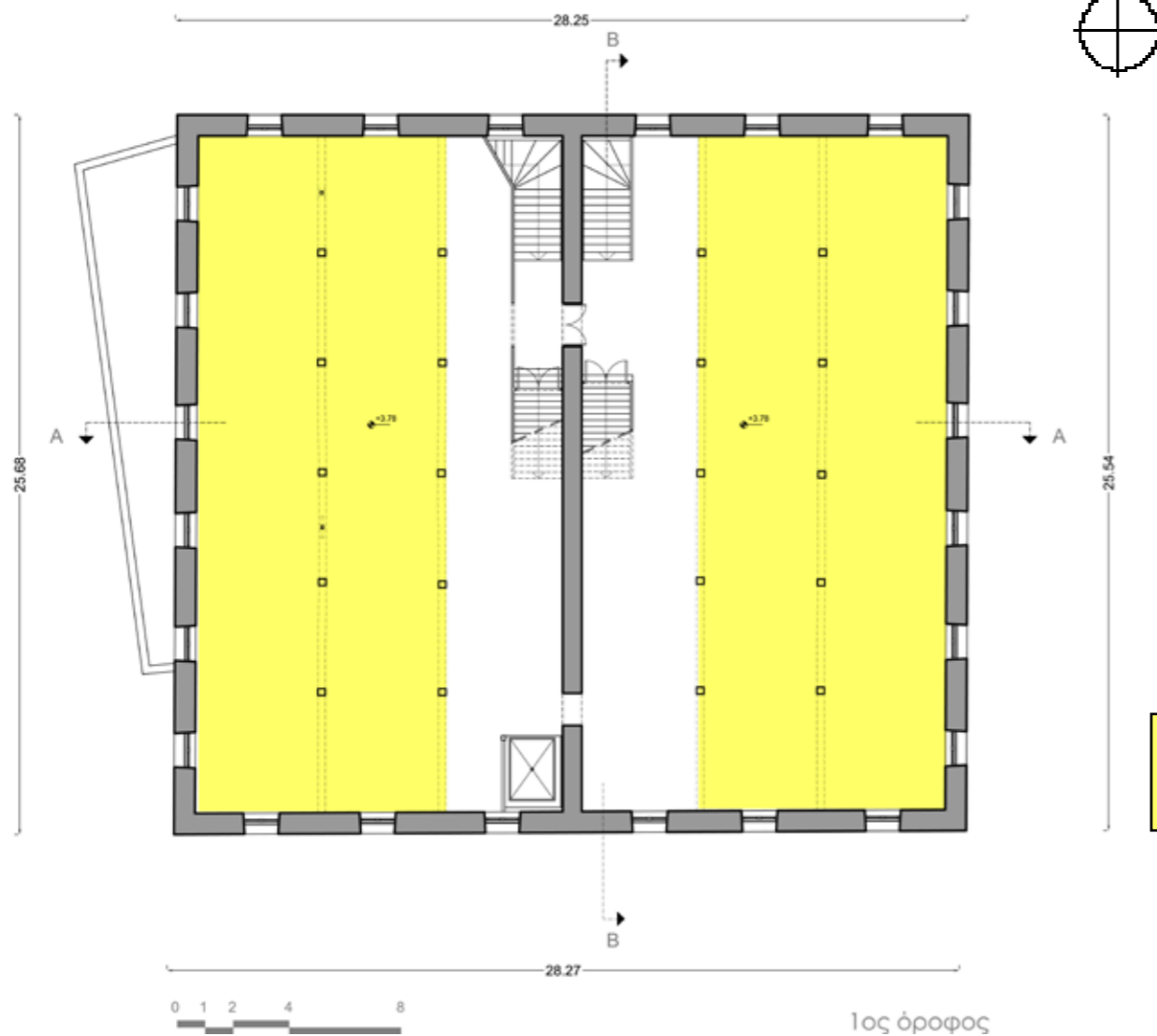
¹⁴¹ Στον ίδιο κατακόρυφο άξονα συναντιέται μόνο μεταξύ υπογείου και ισόγειου

Η εργασία πραγματοποιείται πλησίον των ανοιγμάτων – φωτιστικών πηγών

Τα σαλόνια εργασίας στον 1ο και 2ο όροφο

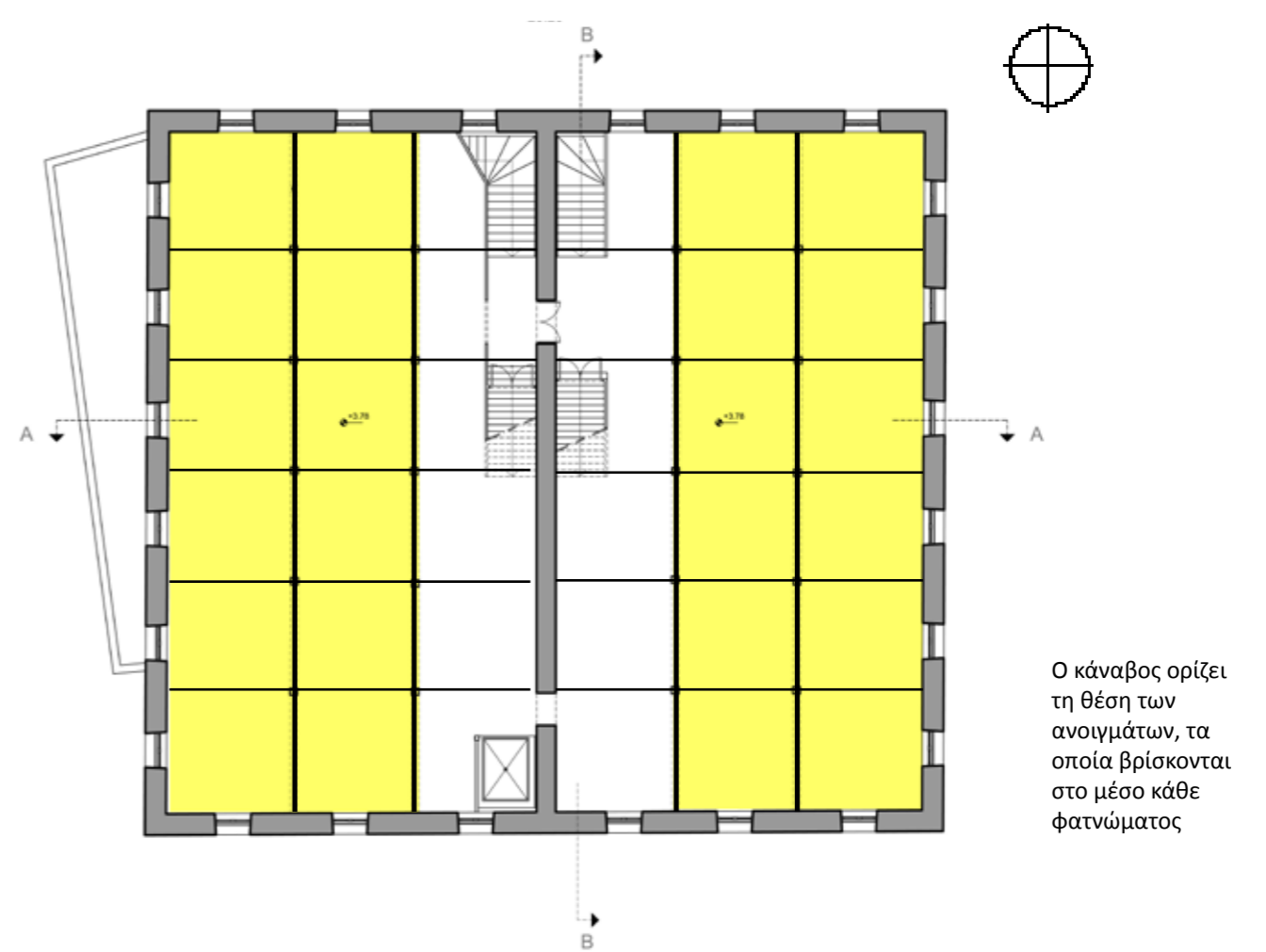

Ζώνες εργασίας

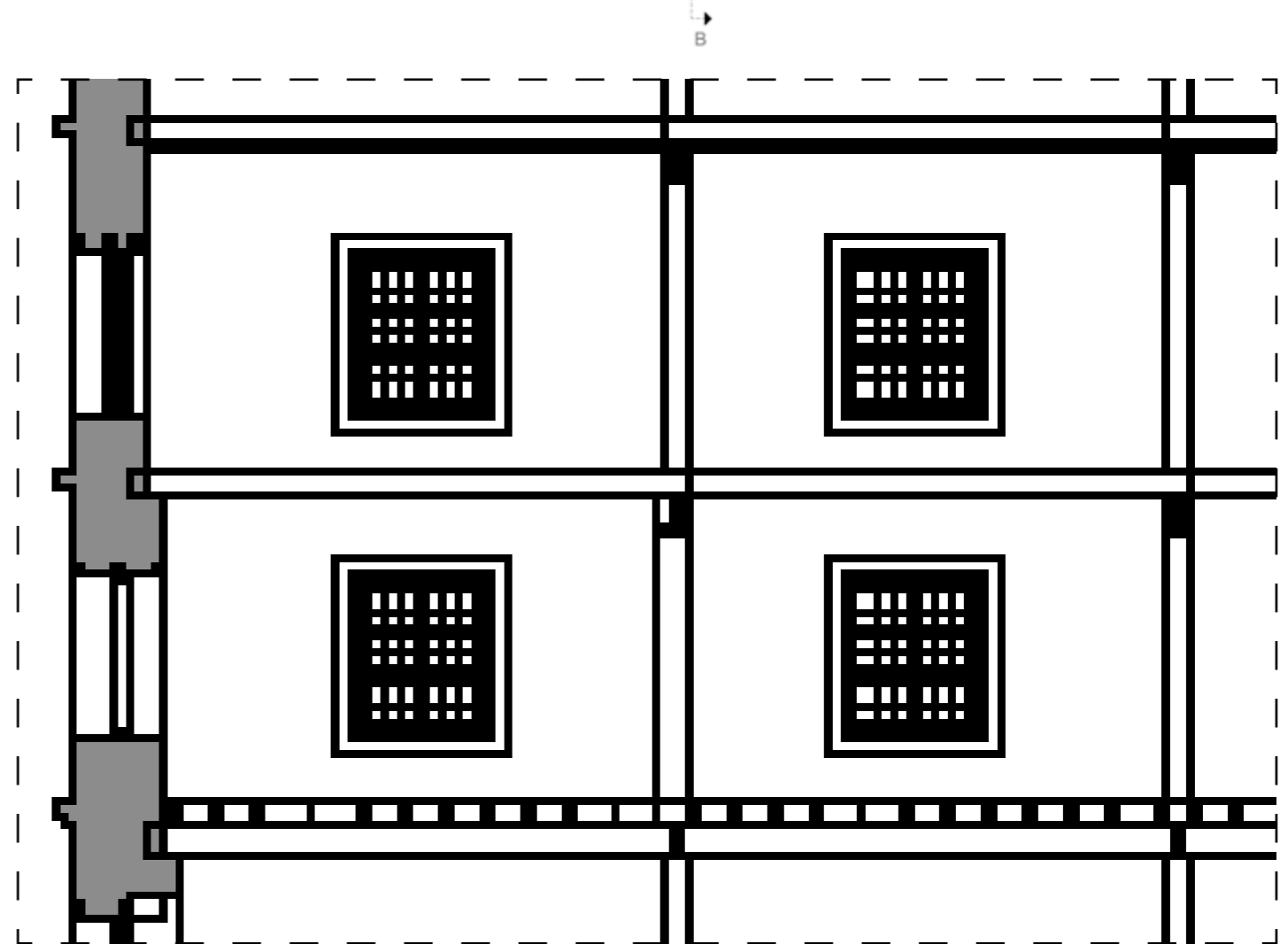
Η ορθογωνική κάτοψη οργανώνει λειτουργικά το εσωτερικό σε ζώνες εργασίας κατά μήκος των μεγάλων πλευρών και αφήνει άνετο διάδρομο για τη μεταφορά του προϊόντος και την κυκλοφορία. Στην επεξεργασία του καπνού το φως παίζει κυρίαρχο ρόλο, γι' αυτό και οι μονάδες παραγωγής αποτελούν αυτόνομες κατακόρυφες στήλες πλησίον των ανοιγμάτων – φωτιστικών πηγών, ενώ ο καταμερισμός των εργασιών σε κάθε μονάδα πραγματοποιείται ανά επίπεδα.

Απαραίτητη συνθήκη στην εργασία αποτελεί η εξασφάλιση ομοιόμορφου και ικανοποιητικού φωτισμού. Απόψεις από σαλόνια εργασίας του τρίτου ορόφου όπου τα ανοίγματα είναι μεγαλύτερων διαστάσεων από τα υποκείμενα.

Ο κάναβος ορίζει τη θέση των ανοιγμάτων, τα οποία βρίσκονται στο μέσο κάθε φατώματος

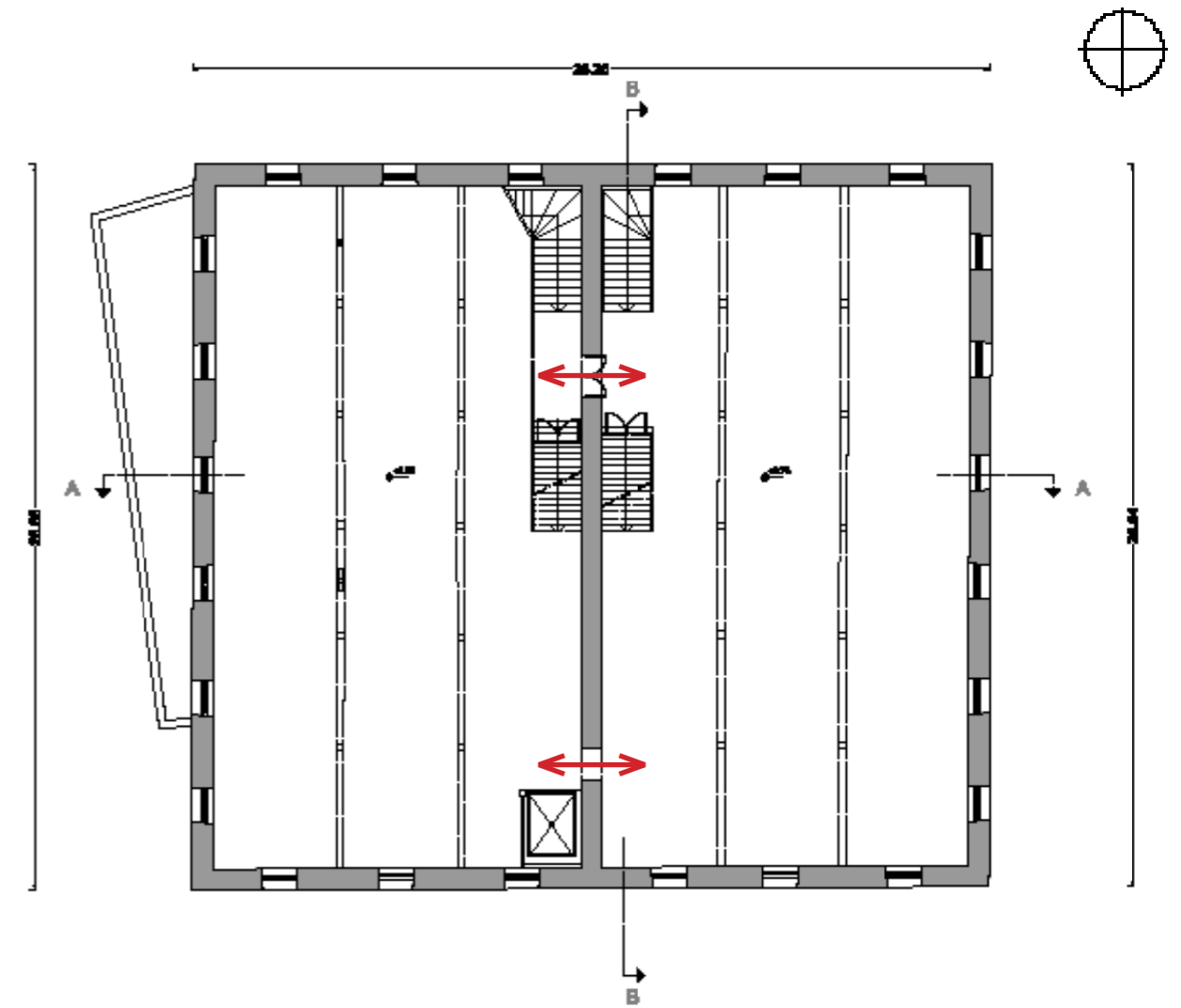

Τομή A-A

Η κλίμακα σε επαφή με τον μεσότοιχο

Η κλίμακα «περπατάει» κατά μήκος τις κάτοψης

Οριζόντια εσωτερική επικοινωνία των δύο συστημάτων μέσω δύο ανοιγμάτων [πρώτος όροφος]

Οριζόντια εσωτερική επικοινωνία των δύο συστημάτων [πρώτος και τρίτος όροφος]

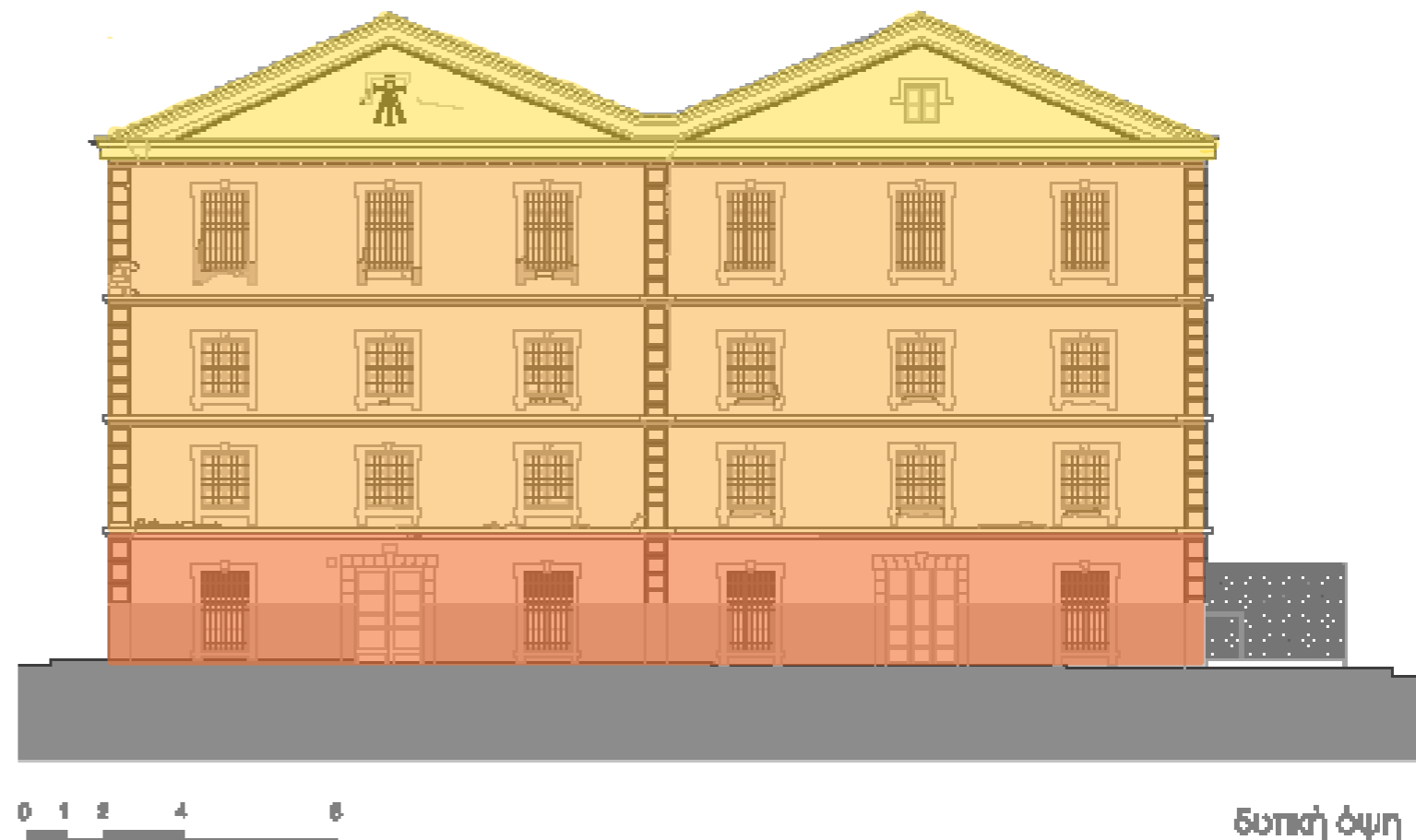
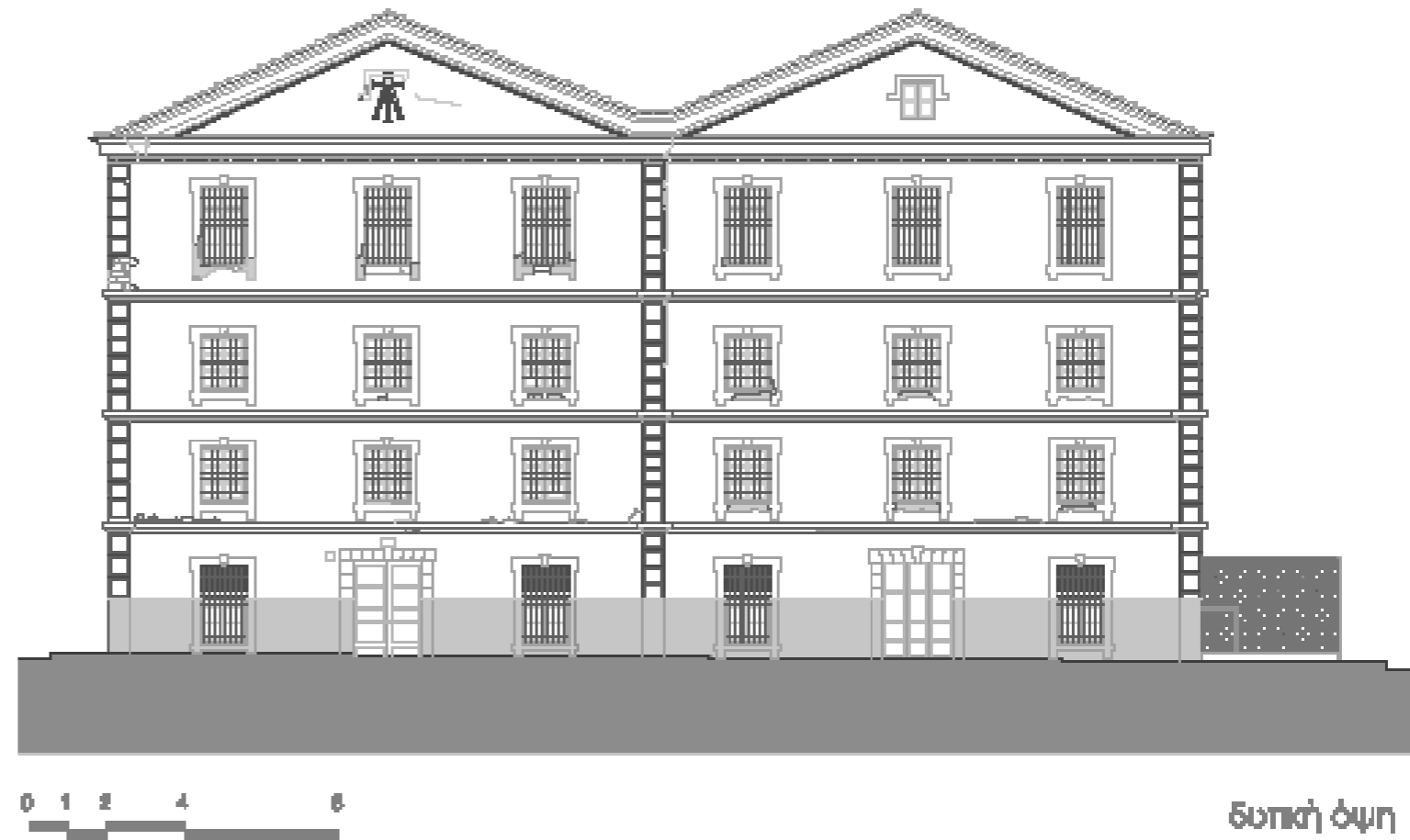
3.2 Μορφολογική Ανάλυση

Η καπναποθήκη Τσιμίνο τοποθετείται χρονικά στα βιομηχανικά κτίρια της πρώτης περιόδου στον ελλαδικό χώρο. Η μορφή των κτισμάτων των καπναποθηκών, όπως σημειώθηκε σε προηγούμενη παράγραφο, φαίνεται να αποτελεί μια νέα κτιριακή κατηγορία που αναζητά νέα μορφολογικά πρότυπα δανειζόμενη στοιχεία δοκιμασμένα σε κτίρια διαφορετικών χρήσεων¹⁴¹.

Το προς μελέτη κτίριο κατατάσσεται στην κατηγορία κτιρίου παραδοσιακού μορφολογικού χαρακτήρα, καθώς κυρίαρχα χαρακτηριστικά του αποτελούν τοπικά και νεοκλασικά στοιχεία που υλοποιούνται με παραδοσιακές μεθόδους και υλικά. Έτσι, η μορφολογία του κτιρίου είναι η «λαϊκή νεοκλασική». Οι τεχνίτες της εποχής ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με τη μορφολογία των επιμέρους στοιχείων που στο σύνολό τους διαμορφώνουν τις όψεις των κτιρίων. Η σχολαστικότητα αυτή δεν είναι τυχαία, καθώς κάθε καπναποθήκη λειτουργούσε ως βιτρίνα της αντίστοιχης επιχείρησης, η δε επιβλητικότητα και η μεγαλοπρέπιά της πρόσθετε κύρος στο πρόσωπο του καπνέμπορου. Έτσι, οι ιδιοκτήτες τους δαπανούσαν σημαντικά ποσά στην περίτεχνη διακόσμηση τους επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό να αναδείξουν τον πλούτο τους και τον ρόλο τους στην τοπική κοινωνία. Λειτουργήσαν, λοιπόν, οι καπναποθήκες ως σύμβολα της οικονομικοκοινωνικής θέσης των ιδιοκτητών τους. Παρά την ποικιλία στον διάκοσμο ο τύπος και τα βασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά τους παραμένουν κοινά, οδηγώντας μας, σωστά, στην ομαδοποίησή τους αφού πρόκειται για χώρους παραγωγής συγκεκριμένου προϊόντος.

Αναμφίβολα, η καπναποθήκη Τσιμίνο πρόκειται για κτίριο περίοπτο και επιβλητικό στον ιστό απλής σχετικά μορφής. Στην καπναποθήκη ευδιάκριτη είναι η διαίρεση των όψεων σε βάση – κορμό – στέψη, η οποία έχει αναφορές στην κλασική αρχιτεκτονική. Ο τρόπος οργάνωσης των ανοιγμάτων τους, επιπλέον, βασίζεται αποκλειστικά στη συμμετρία. Τα συμμετρικά τοποθετημένα ανοίγματα εξασφάλιζαν ομοιόμορφο φωτισμό στο εσωτερικό, για τη διευκόλυνση των καπνεργατών κατά τα στάδια της χαρμαντοποίησης και δεματοποίησης του καπνού. Τα δύο συστήματα [οι δύο όμοιες κατόψεις σε επαλληλία – επαφή] αντιμετωπίζονται αντίστοιχα στην οργάνωση - μορφοποίηση των όψεων. Η καπναποθήκη διαθέτει έτσι, δύο θύρες σε κάθε κύρια όψη της, αξονικά τοποθετημένες.

Η εν λόγω καπναποθήκη ανήκει στην κατηγορία των επιχρισμένων καπναποθηκών που εμφανίζονται σε δεύτερη φάση στην ευρύτερη περιοχή της Καβάλας [δεν επιχρίστηκε μεταγενέστερα]. Το κτίριο στο σύνολο του διακρίνεται από μια συνολική αντιμετώπιση στη επεξεργασία των όψεων του, διακοσμούνται δηλαδή τόσο οι κύριες όψεις όσο και οι δευτερεύουσες όψεις. Η μορφολογία των όψεων της έγκειται στις σχηματοποιημένες διακοσμήσεις και στις επιμελημένες διακοσμητικές ταινίες, που χωρίζουν το κτίριο σε επιμέρους οριζόντιες ζώνες, στη στάθμη των πατωμάτων, τονίζοντας έτσι τον οριζόντιο άξονα. Γύψινες ψευδοπαραστάδες - απομιμήσεις λαξευτής λιθοδομής στις γωνίες του κτιρίου μιμούνται κλασικά πρότυπα και τονίζουν τον κατακόρυφο άξονα. Τα παράθυρα μορφώνονται με ευθύγραμμο υπέρθυρο και πλαισιώσεις – απομιμήσεις δόμων από σοβά. Στα υπέρθυρα χαρακτηριστική και η απομίμηση του κλειδιού.

¹⁴¹ Γ. Ρουκούνης - Μ. Γιαννοπούλου, Οι καπναποθήκες της Ξάνθης, «Θρακικά Χρονικά», τεύχος 45, Ξάνθη 1991, σελ 82

Τα συμμετρικά τοποθετημένα ανοίγματα εξασφάλιζαν ομοιόμορφο φωτισμό στο εσωτερικό, για τη διευκόλυνση των καπνεργατών κατά τα στάδια της χαρμανοποίησης και δεματοποίησης του καπνού

Όλα τα ανοίγματα στο σύνολο τους μορφώνονται με ξύλινα κουφώματα και φέρουν σιδερένιο κιγκλίδωμα, απλής μορφής. Στην ισόγεια στάθμη συναντάμε μεταλλικά ρολά. Στην υπόγεια στάθμη και στον πρώτο όροφο υπάρχουν εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια]. Στον δεύτερο όροφο εσωτερικά ξύλινα παραθυρόφυλλα μόνο στις δύο κύριες όψεις και τέλος στον τρίτο απουσιάζει κάθε είδος από τα παραπάνω, ενώ σε ορισμένα ανοίγματα του συναντώνται πανιά για την προστασία από το ηλιακό φως. Τα τζαμλίκια είναι μεταγενέστερα. Ως προς το μέγεθος τους, στο ισόγειο και στο τελευταίο όροφο τα ανοίγματα είναι μεγαλύτερα, ενώ στον πρώτο και δεύτερο μικρότερων διαστάσεων. Τα ανοίγματα του υπόγειου διαφοροποιούνται έχοντας ποδιές με κλίση προς τα έσω. Η κατασκευή αυτή συντελεί στην καλύτερη διάχυση του φωτός στο εσωτερικό.

Οι εξωτερικές θύρες της καπναποθήκης, είναι ορθογωνικές, βαριές μεταλλικές, φέρουν δε επιπλέον εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια]. Η εξωτερική θύρα είναι τοποθετημένη σε κεντρικό άξονα, στην κύρια όψη ακολουθώντας τις κατακόρυφες γραμμές που ορίζουν οι σειρές των παραθύρων και σε μικρό ύψος πάνω από το επίπεδο του δρόμου. Οι εξώθυρες συναντώνται δίφυλλες ή τρίφυλλες. Οι θύρες στο εσωτερικό, όπου αυτές υπάρχουν¹⁴² είναι, επίσης, ορθογωνικές, δίφυλλες και μεταλλικές αντίστοιχης μορφής. Στο τρίτο επίπεδο η μια θύρα διαφοροποιείται των άλλων και είναι ξύλινη, δίφυλλη και συρόμενη.

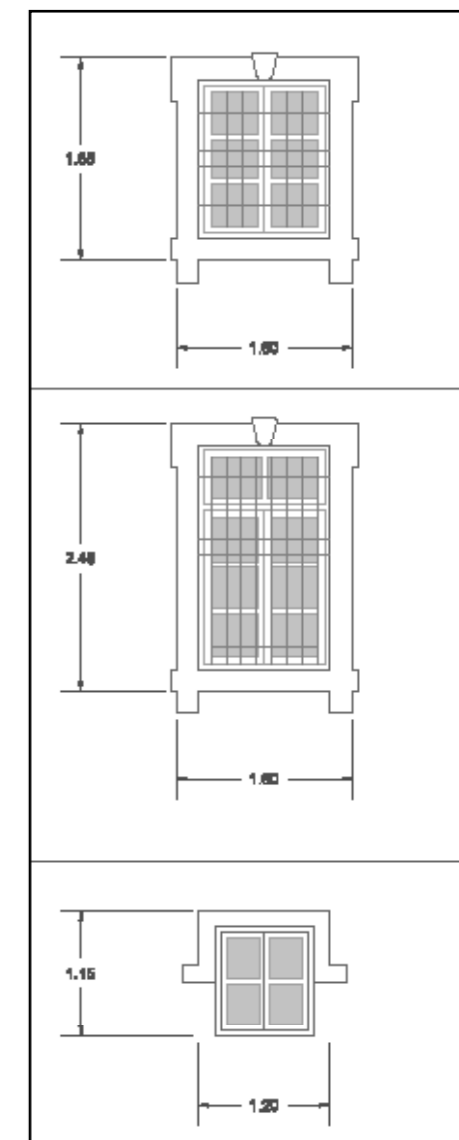
Επιπλέον, να σημειωθεί πως οι κλίμακες είναι ξύλινες, απλής μορφής, δίχως ουρανό. Από το υπόγειο στον ισόγειο και από το ισόγειο στον πρώτο όροφο στρέφεται μέσω σφηνοειδών βαθμίδων και στην συνέχεια γίνεται ευθύγραμμη. Τέλος, μορφολογικά στοιχεία στο εσωτερικό αποτελούν οι ξύλινες μεταγενέστερες επενδύσεις [1958 – 60] στα κλιμακοστάσια, που διαχωρίζουν την κίνηση από την κυρίως κάτοψη, και τα ξύλινα κιγκλιδώματά τους. Οι ξύλινες επενδύσεις διαθέτουν, ομοίως, ξύλινες πόρτες, απλής μορφής. Επίσης, αντίστοιχα στοιχεία αποτελούν και η ξύλινη μεταγενέστερη προσθήκη, καθώς και ο διάτρητος διαχωριστικός τοίχος στο ισόγειο, που διαμόρφωσε τον χώρο πληρωμής [κατασκευή 1958 - 60].

Η στέγαση γίνεται με 2 δίρριχτες στέγες, ξύλινων ζευκτών, που φέρουν τριγωνικά αετώματα. Η επικάλυψη είναι από γαλλικά κεραμίδια. Χαρακτηριστικοί είναι επίσης, οι δύο φεγγίτες ορθογωνικής διατομής, στα δύο νότια αετώματα, καθώς και τα μονογράμματα της εταιρίας Α.Τ εκατέρωθεν στα δύο αετώματα προς βορρά. Να σημειωθεί πως το μονόγραμμα του εμπορικού οίκου Α.Τ αποτελεί μεταγενέστερη προσθήκη, ως εκδήλωση ταυτότητας και κύρους της εταιρίας, στη θέση των δύο φεγγιτών οι οποίοι έκλεισαν. Χαρακτηριστική, επίσης, και η περιγραφή πάνω από τη θύρα στη κύρια όψη και προς βορρά.

¹⁴² Στο υπόγειο, ισόγειο, δεύτερο έχουμε ένα άνοιγμα στο μεσότοιχο που φέρει θύρα, ενώ στον πρώτο και τρίτο δύο ανοίγματα εκ των οποίων το ένα [προς δύση] φέρει πάντα θύρα

Βόρεια όψη

Παράθυρο ισογείου

Παράθυρα στη νότια όψη

- _ Δίφυλλη, μεταλλική θύρα στον μεσότοιχο [δεύτερος όροφος]
- _ Εξωτερική, τρίφυλλη, μεταλλική θύρα [νότιο σύστημα]
- _ Εξωτερική, τρίφυλλη, μεταλλική θύρα [βόρειο σύστημα]

Η μορφολογία των όψεών της έγκειται στις σχηματοποιημένες διακοσμήσεις και στις επιμελημένες διακοσμητικές ταινίες, που χωρίζουν το κτίριο σε επιμέρους οριζόντιες ζώνες, στη στάθμη των πατωμάτων, τονίζοντας έτσι τον οριζόντιο άξονα. Γύψινες ψευδοπαραστάδες - απομιμήσεις λαξευτής λιθοδομής στις γωνίες του κτιρίου μιμούνται κλασικά πρότυπα και τονίζουν τον κατακόρυφο άξονα. Τα παράθυρα μορφώνονται με ευθύγραμμο υπέρθυρο και πλαισιώσεις – απομιμήσεις δόμων από σοβά. Στα υπέρθυρα χαρακτηριστική και η απομίμηση του κλειδιού.

Οι ψευδοπαραστάδες - απομιμήσεις λαξευτής λιθοδομής- τρέχουν τόσο στις γωνίες του κτιρίου, όσο και στην προβολή του μεσότοιχου σε όψη [δυτική, ανατολική], τονίζοντας σαφώς τον κατακόρυφο άξονα και τα δύο επιμέρους, δίδυμα συστήματα εξωτερικά.

_ Το λογότυπο του εμπορικού οίκου Α.Τ στο αέτωμα και διακοσμητικές οδοντωτές ταινίες
 _ Εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια] σε παράθυρο του πρώτου ορόφου
 _ Εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια] σε παράθυρο του υπογείου

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

Μείωση του πάχους της εξωτερικής λιθοδομής
και του μεσότοιχου ανά όροφο

Μπουντρέλια στο υπέρθυρο
[πρώτος όροφος]

Μπουντρέλια και τοξωτή κατασκευή
στο πανωκάσι παραθύρου [υπόγειο]

Μπουντρέλια στο υπέρθυρο
[τρίτος όροφος]

4. Κατασκευαστική Δομή

Η καπναποθήκη Τσιμίνο είναι κατασκευασμένη με φέρουσα αργολιθοδομή από γρανίτη Καβάλας με ασβεστοκονίαμα και ξύλινο σκελετό. Αποτελείται από δύο όμοια συστήματα σε επαφή. Η επαφή πραγματοποιείται σε κοινή μεσοτοιχία, ομοίως από αργολιθοδομή.

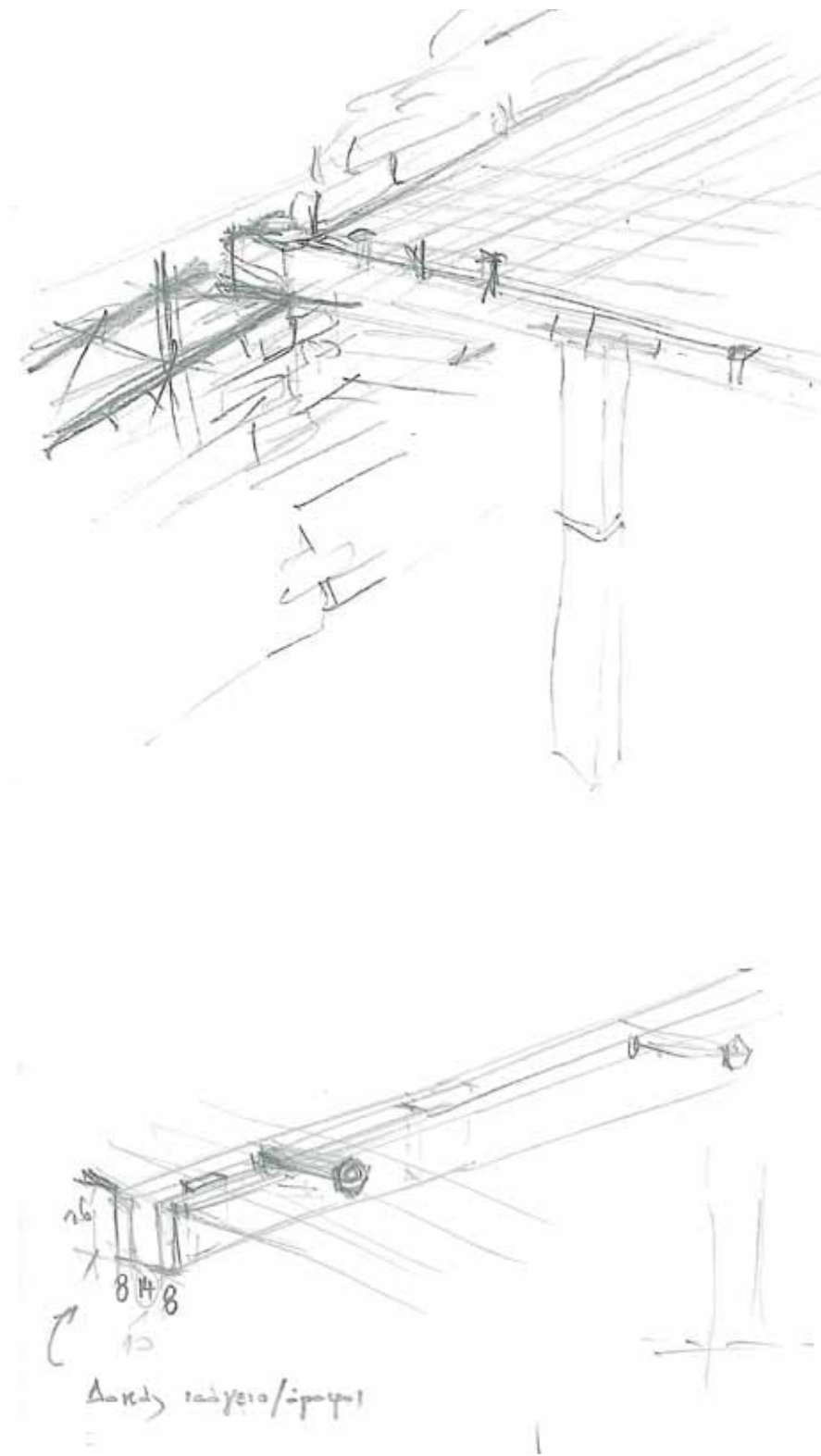
Η περιμετρική φέρουσα λιθοδομή παρουσιάζει μείωση εσωτερικά καθώς ψηλώνει η κατασκευή. Κυμαίνεται από πάχος 1.00 μ. στο κατώτερο επίπεδο του υπογείου επιπέδου μέχρι 0.60 μ. στην ανώτερη στάθμη του τρίτου. Στο ισόγειο το πάχος της περιμετρικής τοιχοποιίας είναι 0.90 μ., στον πρώτο 0.80 μ. και στον δεύτερο 0.70 μ. Αντιστοίχως, ο μεσότοιχος είναι 0.80 μ. στο ισόγειο, 0.70 μ. στον πρώτο, στον δεύτερο περίπου 0.65 μ. και περίπου 0.60 μ. στον τρίτο όροφο, με μείωση του πάχους του και στις δυο πλευρές του.

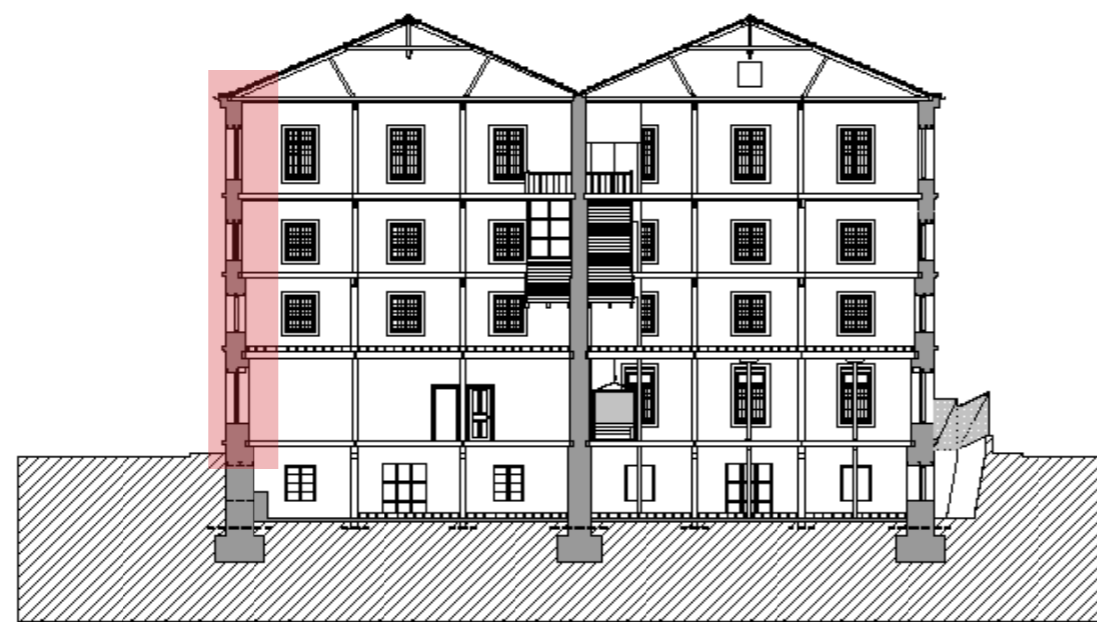
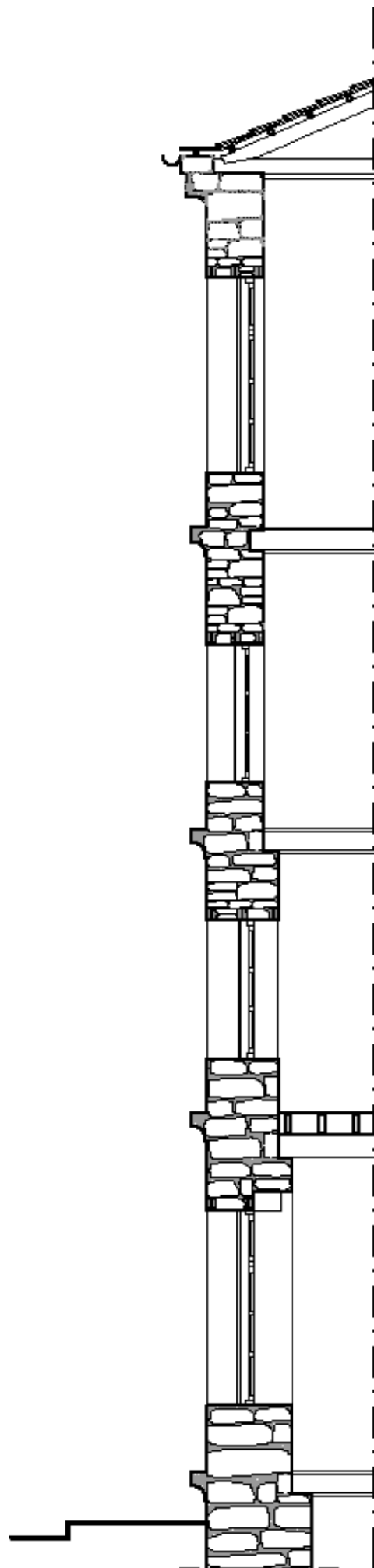
Στα πανωκάσια των ανοιγμάτων υπάρχουν μεταλλικά μπουντρέλια. Οι θύρες στο μεσότοιχο φέρουν, ομοίως, τρία εν σειρά μπουντρέλια διπλού T, πλάτους 0.12 μ. στα υπέρθυρά τους. Τα παράθυρα κατασκευάζονται με τοξωτό υπέρθυρο που δομείται πάνω από, επίσης, μεταλλικά μπουντρέλια που φέρουν στο πανωκάσι τους.

Ο ξύλινος σκελετός αποτελείται από το σύστημα δοκών και στύλων και φέρει μεταγενέστερη ξύλινη επένδυση [προσθήκη 1958 – 60], που αποκρύπτουν την κατασκευή. Ο κάναβος παρουσιάζει ποικιλία ανά φάτνωμα και είναι περίπου της τάξεως 4.10 μ. x 3.60 μ. Οι μικρές αυτές αποκλίσεις και η μη υπαγωγή του όλου συστήματος σε έναν αυστηρό γεωμετρικό κάναβο είναι αποτέλεσμα κατασκευαστικών ατελειών, στοιχείο της ανθρώπινης δημιουργίας.

Αξιοσημείωτο είναι το σύστημα κατασκευής του σκελετού καθώς παρατηρείται εναλλαγή της διεύθυνσης των δοκών, πατόξυλων και σανίδων στο ισόγειο επίπεδο σε σχέση με τα υπόλοιπα. Με τον τρόπο αυτό η κατασκευή δένεται καλύτερα και το κτίριο αποκτά αντισεισμική ικανότητα. Οι δοκοί στο ισόγειο είναι παράλληλοι, σε κάθε επιμέρους σύστημα, ως προς τη μικρή πλευρά, ενώ στο υπόγειο και στους τρεις ορόφους οι δοκοί τρέχουν παράλληλα με τη μεγάλη διάσταση. Τα ξύλινα υποστυλώματα, με την επένδυση μαζί, είναι ορθογωνικής διατομής, διαστάσεων 0.31 x 0.24 μ. στο ισόγειο, στον πρώτο 0.24 x 0.26, στον δεύτερο 0.23 x 0.24 και στον τρίτο, σχεδόν τετράγωνης 0.23 x 0.23, με επιμήκη θεμελίωση. Η ξύλινη μεταγενέστερη επένδυση που ντύνει την κατασκευή είναι πάχους της τάξεως 0.005 μ. Όπως διαπιστώθηκε από παρατηρήσεις σε διάφορα φθαρμένα σημεία και μέσω ικανών τοπικών αποξυλωτικών τομών που πραγματοποιήθηκαν στο κτίριο οι στύλοι είναι από πριστή ξυλεία [όχι καστανιάς ή δρυός, αλλά πιθανότατα πεύκης]. Τα υποστυλώματα φέρουν ξύλινα δοκάρια, που στηρίζονται τόσο στους περιμετρικούς και στον εσωτερικό τοίχο, όσο και στα ξύλινα εσωτερικά υποστυλώματα.

Οι δοκοί στο υπόγειο, όπως διαπιστώθηκε έπειτα από αποξυλωτικές τομές [τοπική αφαίρεση ξύλινης επένδυσης] στο κτίριο, είναι ενιαίοι κορμοί ξύλων [πριστή ξυλεία ομοίως με τους στύλους] που εδράζονται σε μαξιλάρια με περίτεχνο τελείωμα, και είναι υπενδεδυμένες, επίσης, με ξύλινη μεταγενέστερη επένδυση πάχους της τάξεως 0.005 μ. Τα μαξιλάρια, επίσης, επενδύονται με την ίδια ευτελή ξύλινη επένδυση, η οποία ακολουθεί μια πρόχειρη γεωμετρική κάλυψη, αποκρύπτοντας το περίτεχνο λαξευτό τελείωμά τους. Οι ενώσεις των δοκών γίνονται επί των κατακορύφων ξύλινων στύλων με εντορμίες.

τομή Α-Α'

Οι δοκοί στο ισόγειο και τους ορόφους διαφοροποιούνται του υπογείου, δεν επενδύονται και εκλείπουν τα μαξιλάρια. Η δοκός αποτελείται από δύο επιμέρους διδύμες παράλληλες δοκούς διαστάσεων 0.08 μ. x 0.26 μ. έκαστη, σε απόσταση 0.14μ. μεταξύ τους [με τάκους ενδιάμεσα] ενωμένες με μεταλλικά μπουλόνια. Δημιουργείται έτσι, στο ισόγειο και στους τρεις ορόφους, ένα σύστημα οριζοντίων δοκών, εξωτερικών διαστάσεων 0.30μ. x 0.26μ., που η οριζόντια πλευρά τους, της τάξεως 0.30μ., εδράζεται πάνω στους κατακόρυφους στύλους ομοίως διατομής της τάξεως των 0.30μ. Το σύστημα της διπλής δοκού αποκρύπτεται από οριζόντια επένδυση. Για την τεκμηρίωση της ύπαρξης και του τρόπου με τον οποίο δομείται το σύστημα των διδύμων δοκών πραγματοποιήθηκαν αποξυλωτικές τομές και μετρήθηκαν οι διατομές τους.

Η ένωση των δοκών εν σειρά πραγματοποιείται πάνω στους ξύλινους στύλους με ικανές επιμήκειες, μεταλλικές λάμες που συνδέουν το σημείο επαφής τους. Μεταλλικές λάμες στις οριζόντιες δοκούς έχουμε και στη σύνδεσή τους με το μεσότοιχο και την περιμετρική τοιχοποιία [όχι όμως παντού]. Οι μεταλλικές λάμες εγκιβωτίζονται μαζί με τις δοκούς μέσα στη λιθοδομή, πιθανότατα αγκυρωμένες με άλλες κάθετες και έτσι, η όλη φέρουσα κατασκευή αποκτά εφελκυστικές ικανότητες και ισχυροποιείται σε οριζόντιες ωθήσεις. Δεν εντοπίστηκαν, όμως, αγκύρια στις όψεις, όπως είθισται στις περισσότερες καπναποθήκες της Καβάλας.

Επί των δοκών εδράζονται οι κάθετες σε αυτές δοκίδες και στην συνέχεια κάθετα στις δοκίδες τα πατώματα.

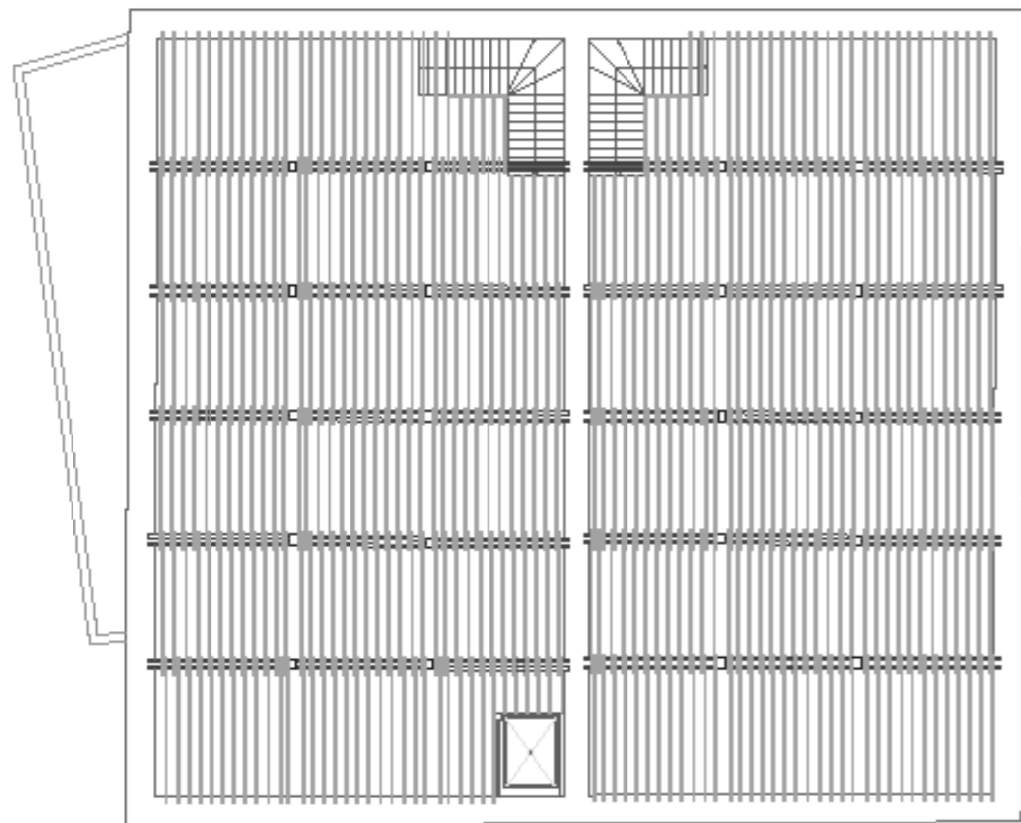
Επί των οριζοντίων δοκών, είτε των ενιαίων στο υπόγειο με τα μαξιλάρια είτε των διδύμων χωρίς μαξιλάρια στο ισόγειο και στους τρεις ορόφους, έστω και σε διαφορετικές διευθύνσεις, ταυτόσημες στο υπόγειο και στους τρεις ορόφους και κάθετα σε αυτές στο ισόγειο, και πάνω σε αυτό το επιμέρους σύστημα δοκών εδράζονται οι δοκίδες διαστάσεων 0.06μ. πλάτους και ύψος 0.20μ. ανά περίπου 0.30 μ. Οι δοκίδες καρφωμένες πάνω στις δοκούς, χωρίς υποχρεωτικά να έρχονται σε επαφή μεταξύ τους, υπερκαλύπτοντας ή όχι το πλάτος της δοκού, σε συνδυασμό με τις κάθετες δοκούς που εδράζονται και αγκυρώνονται στους τοίχους δημιουργούν ένα ισχυρό οριζόντιο δίσκο ικανό να παραλάβει οριζόντιες καταπονήσεις από ένα ενδεχόμενο σεισμό σε μια ευπαθή, όπως η Καβάλα, περιοχή.

Οι κατακόρυφοι στύλοι πατούν πάνω στους υποκείμενους και από το ισόγειο και πάνω, που υπάρχει το σύστημα των διδύμων δοκών, ο υπερκείμενος στύλος με εντορμίες φωλιάζει στο κενό των δύο δοκών.

Τα πατώματα είναι, επίσης, ξύλινα, αποτελούμενα από σανίδες πάχους της τάξεως των 0.02μ. και πλάτους περίπου 0.12 – 0.14 μ. κάθετα καρφωμένα πάνω στις δοκίδες.

Οι οροφές λιτές, ξύλινες, πάχους μικρότερου των 0.02μ. με απλό περιθώριο μόνο στα κάθετα τελειώματα, εκτός των οροφών των χώρων γραφείων στο ισόγειο οι οποίες είναι ελαφρώς πιο επιμελημένες.

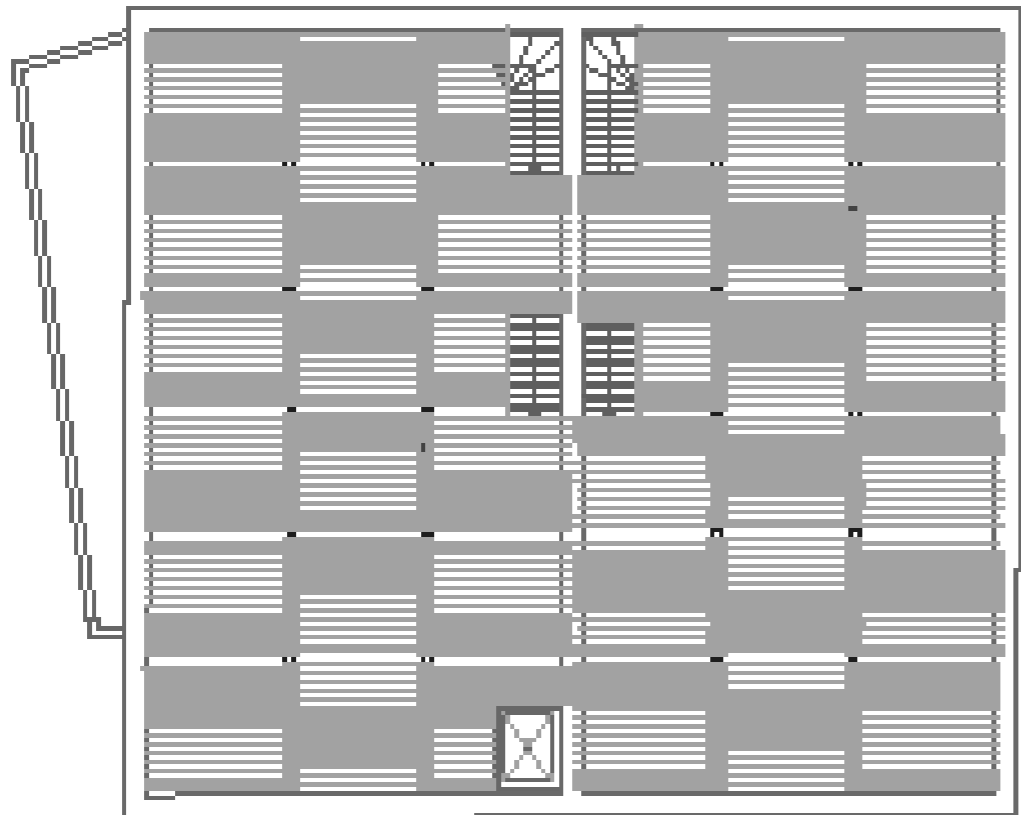

Ανόψη κατασκευαστικής δομής
ισογείου

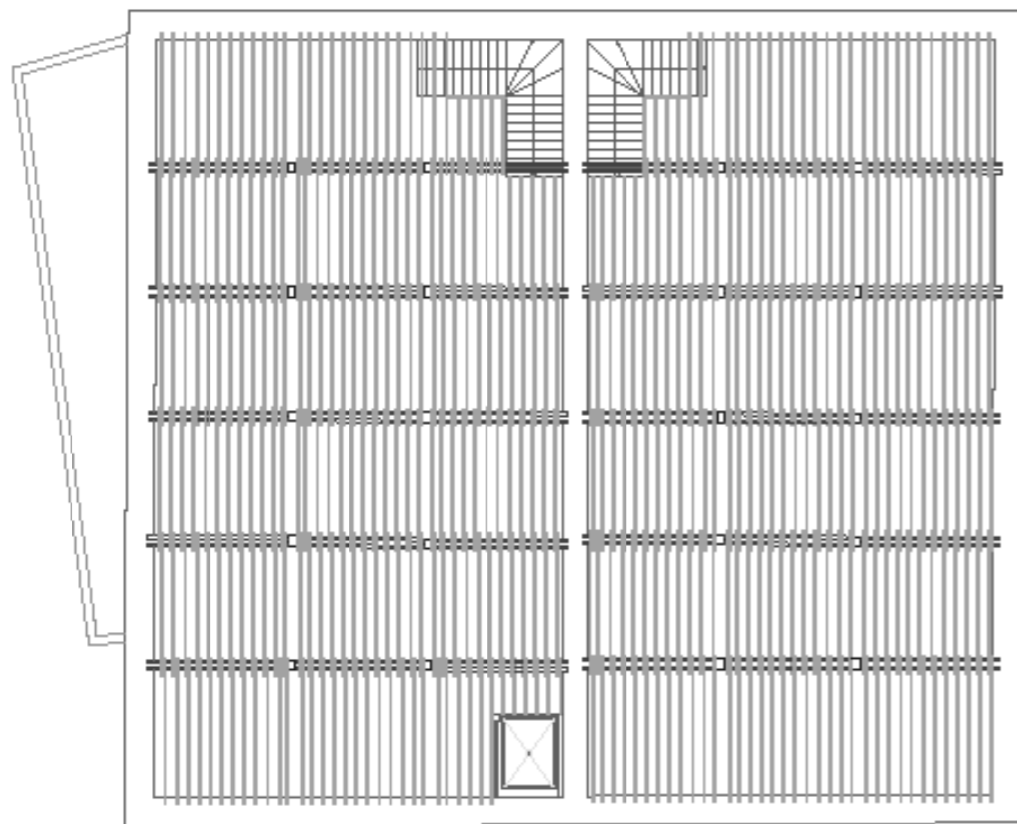
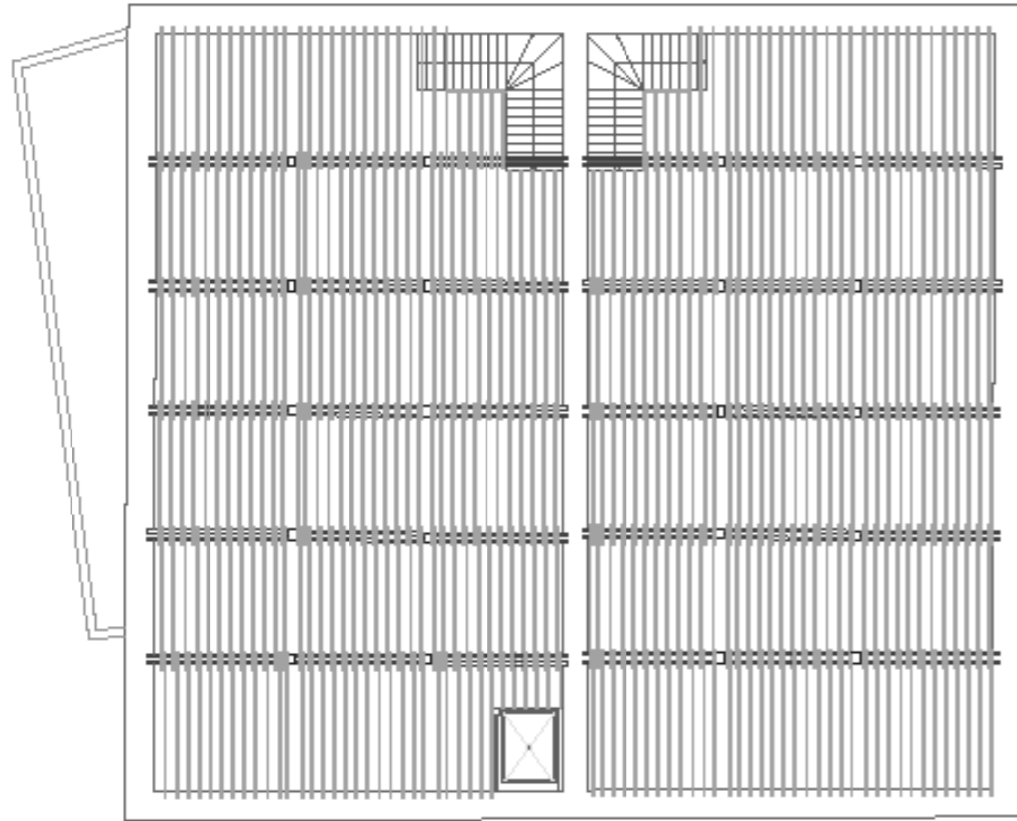
Διάταξη δοκών στο ισογείο

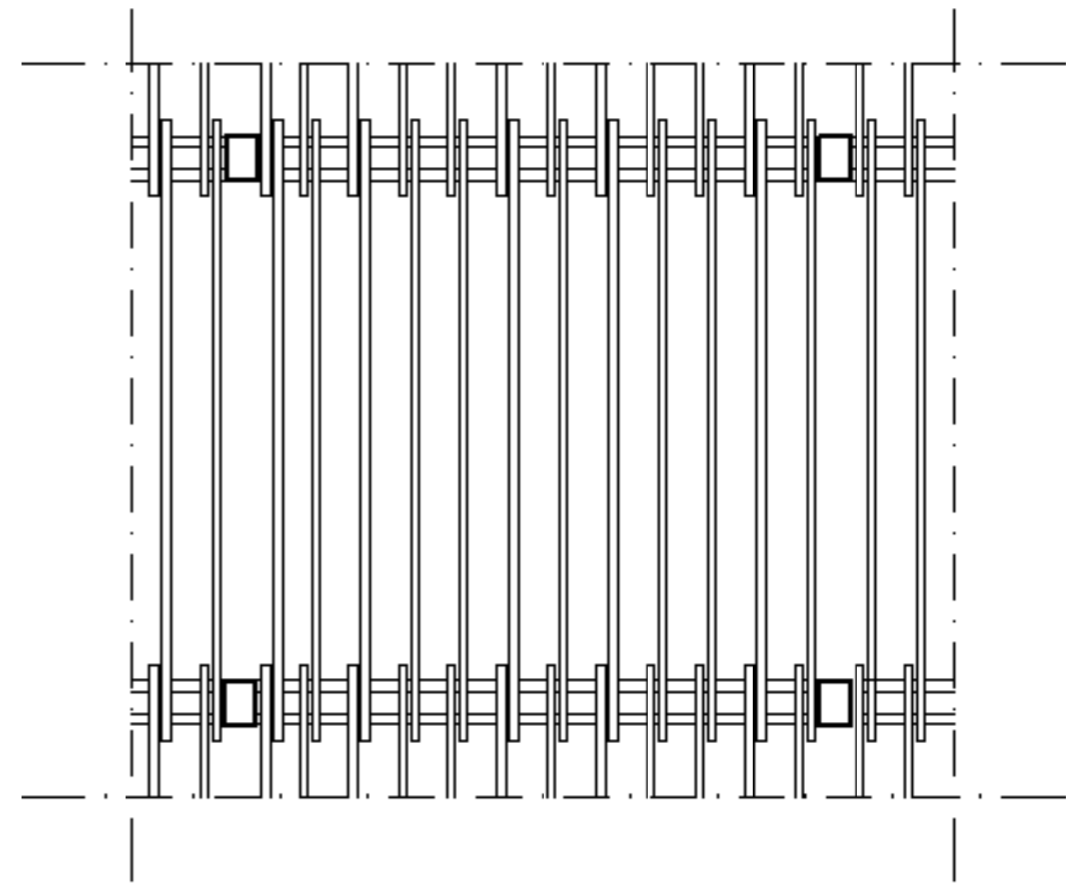
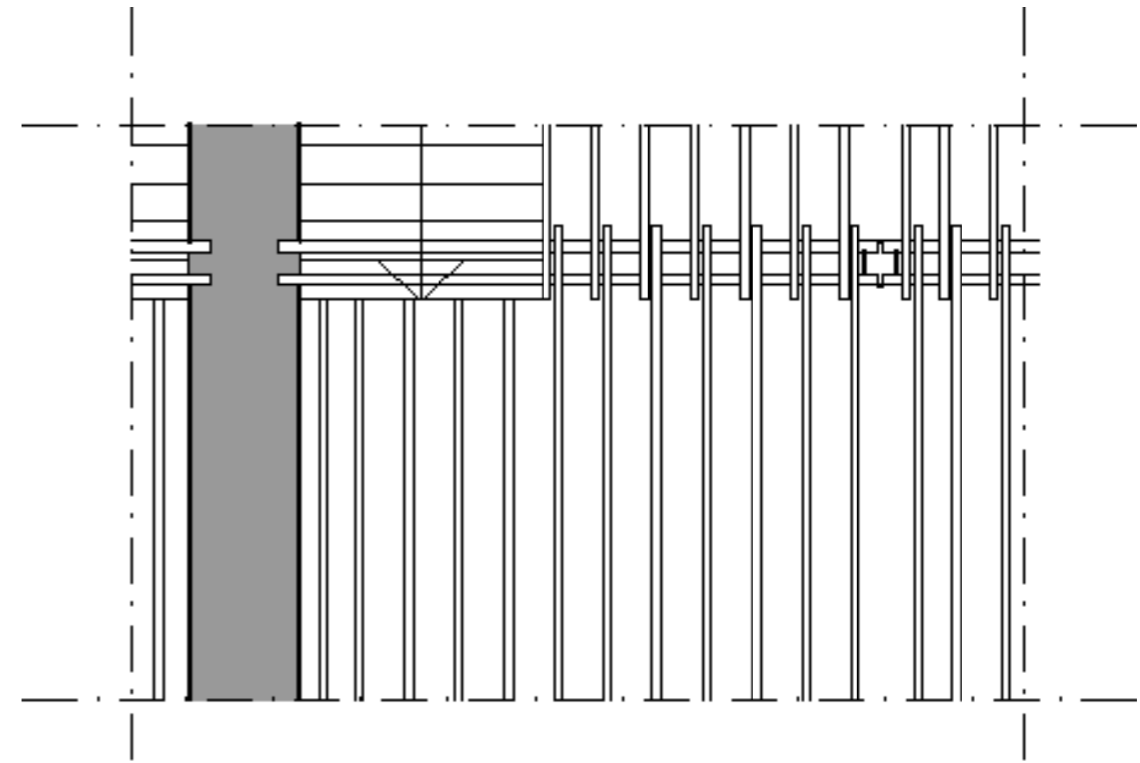
Ανόψη κατασκευαστικής δομής
πρώτου ορόφου
[όμοιος και υπογείου, πρώτου,
δεύτερου και τρίτου ορόφου]

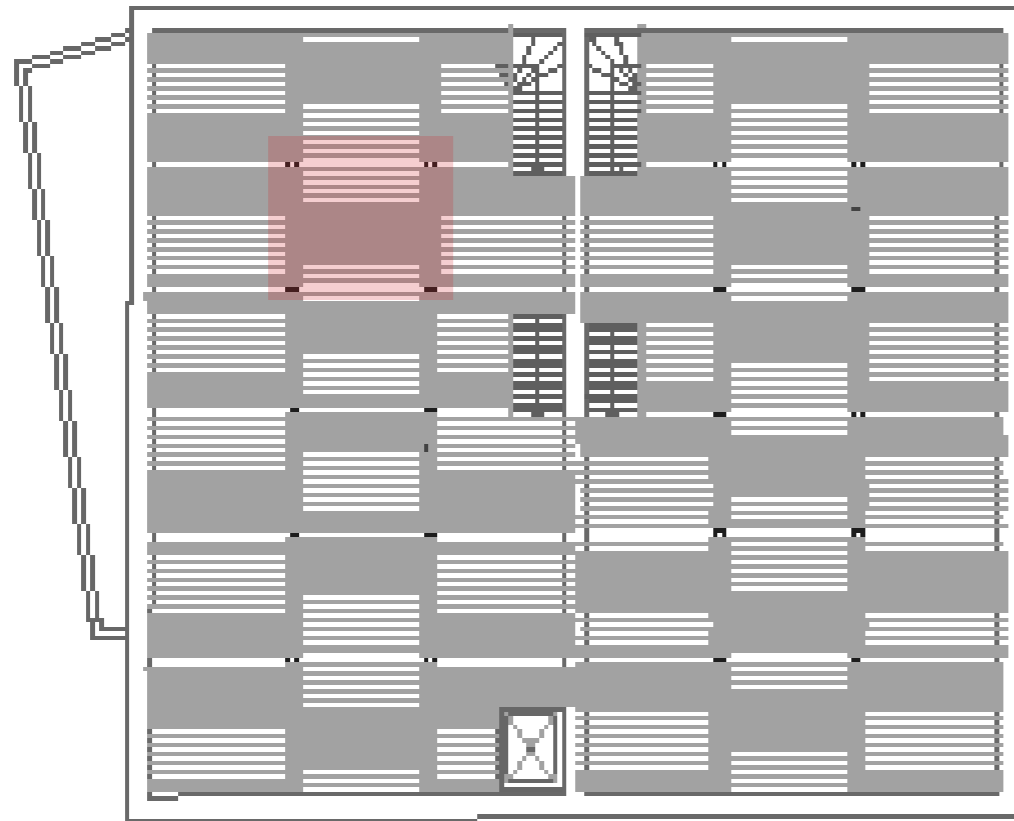
Διάταξη δοκών στο υπόγειο

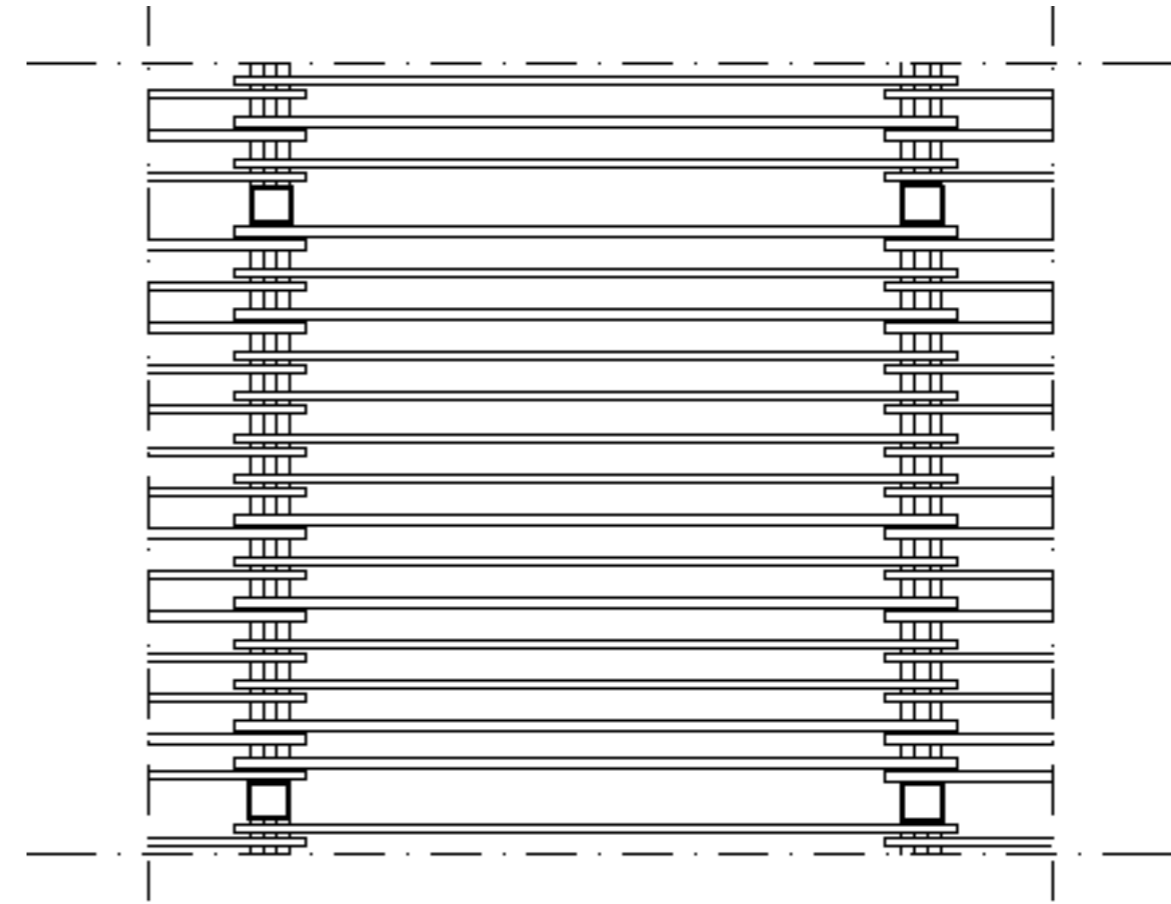
ισόγειο

0 1 2 M

1ος όροφος

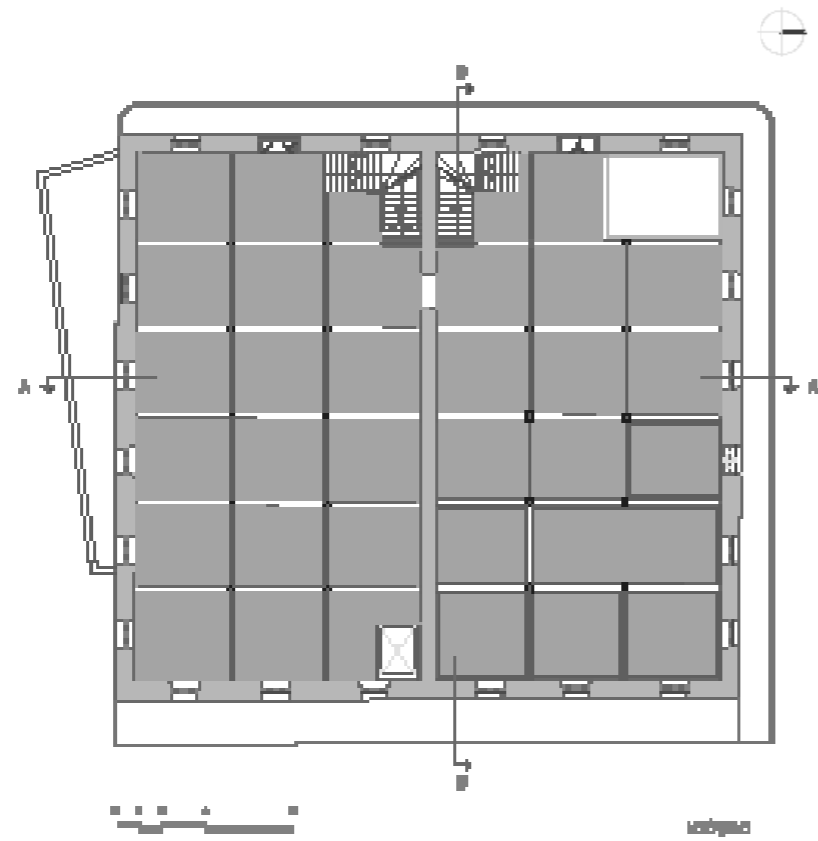

Δάπεδο ισόγειου - σανίδωμα και δοκίδες

ΚΑΤΟΨΕΙΣ ΔΑΠΕΔΩΝ - ΥΛΙΚΩΝ

ΚΑΤΩΨΗ ΟΡΟΦΩΝ

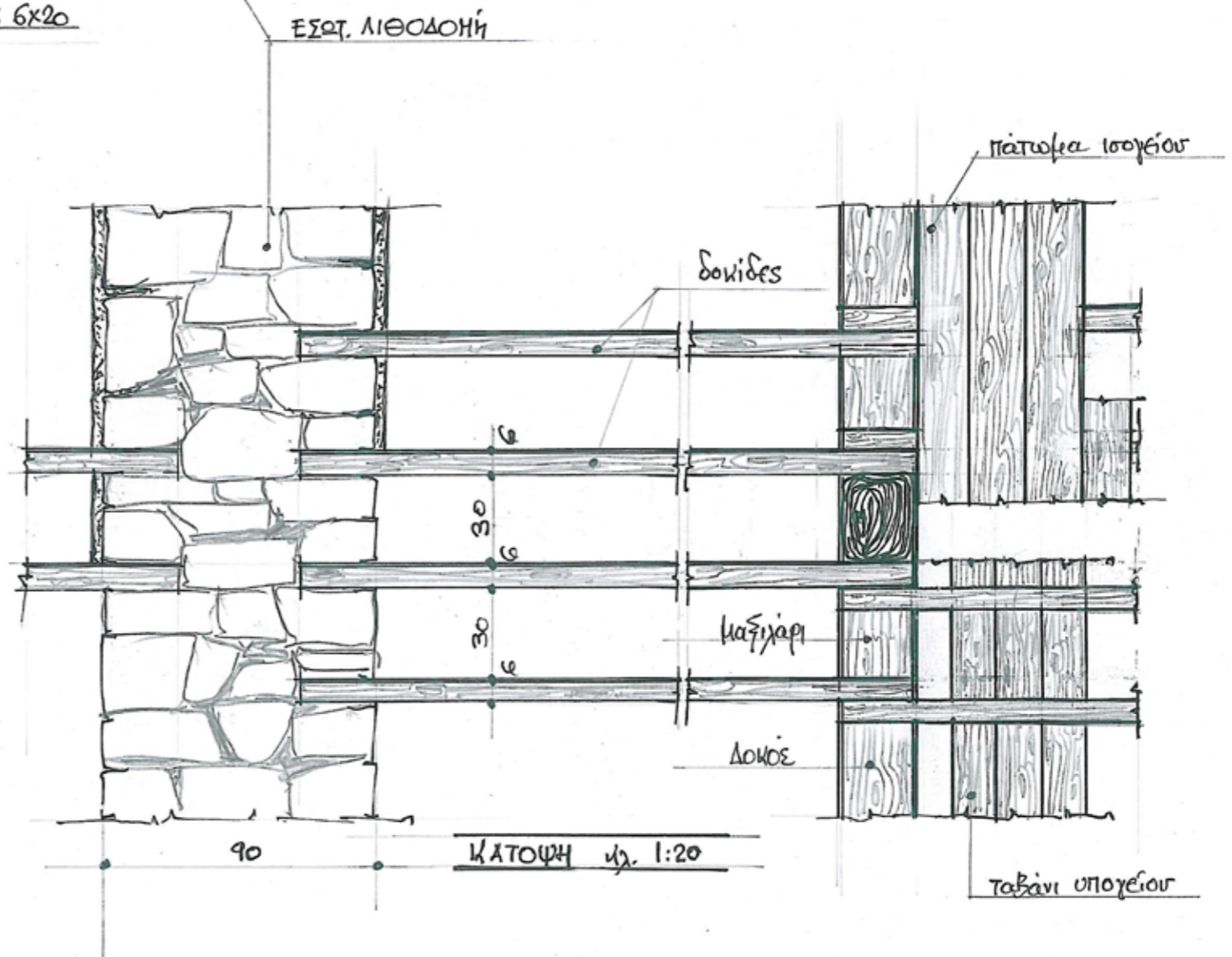
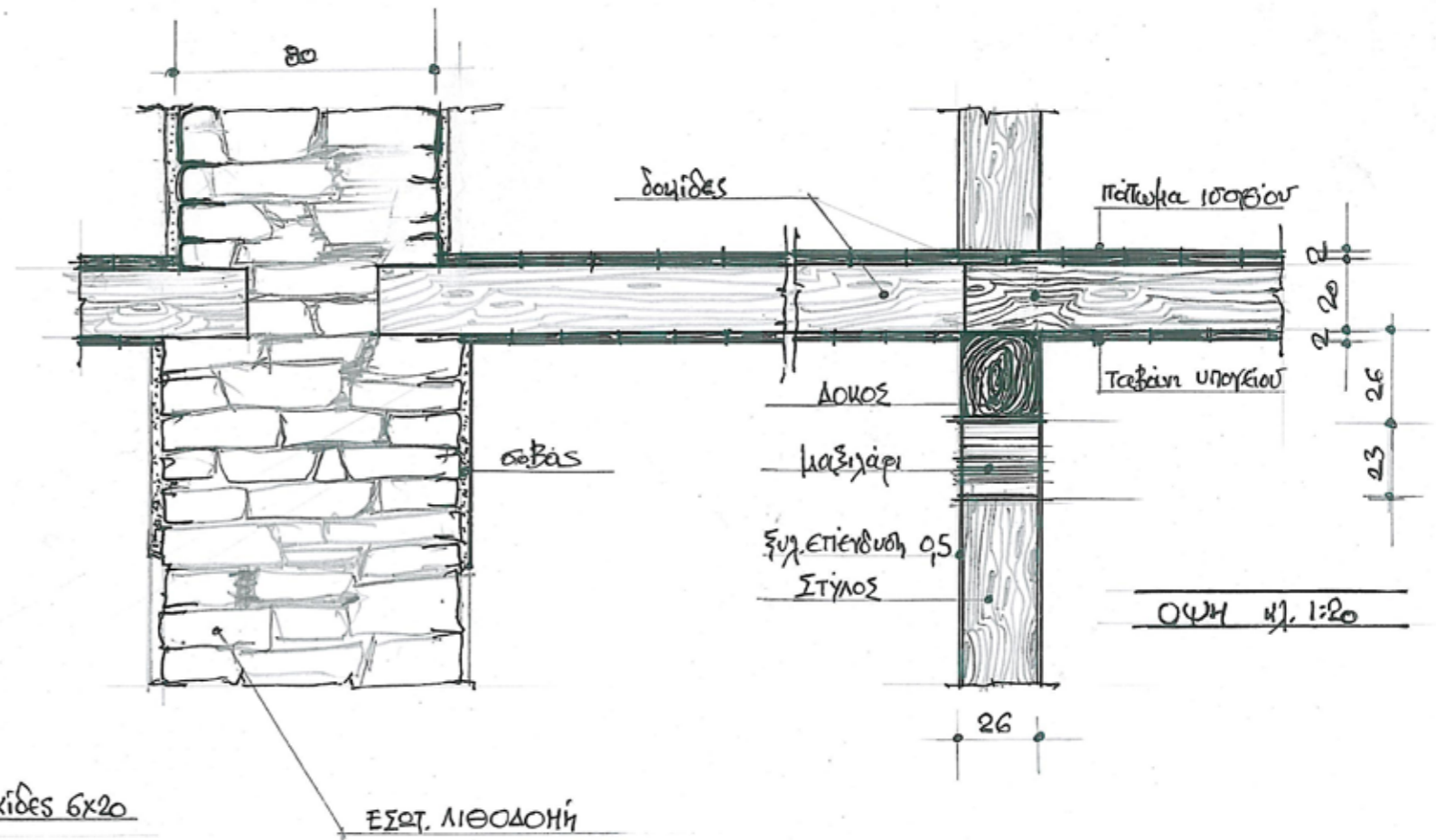
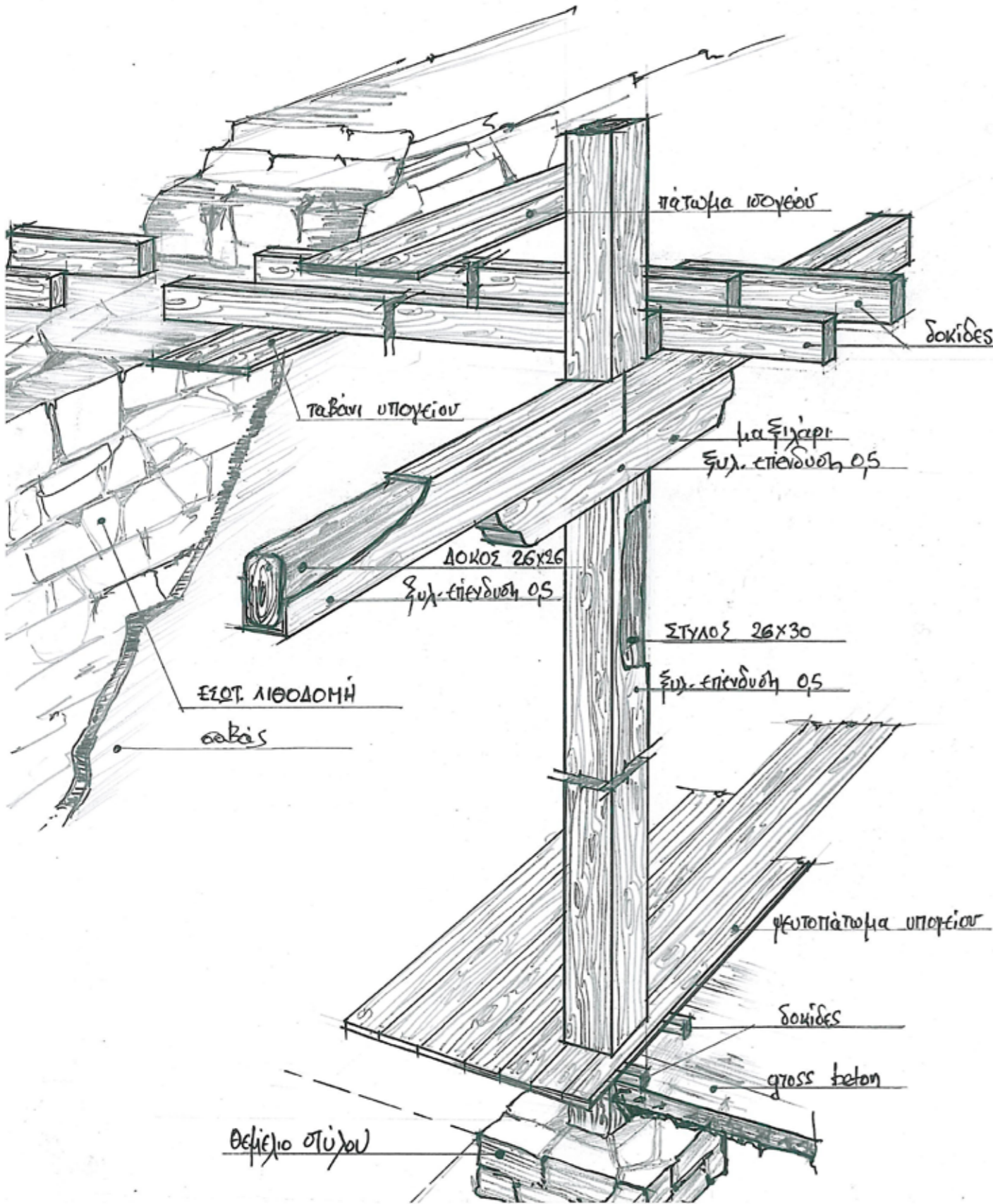

Οροφή χώρου γραφείων - διοίκησης [ισόγειο]

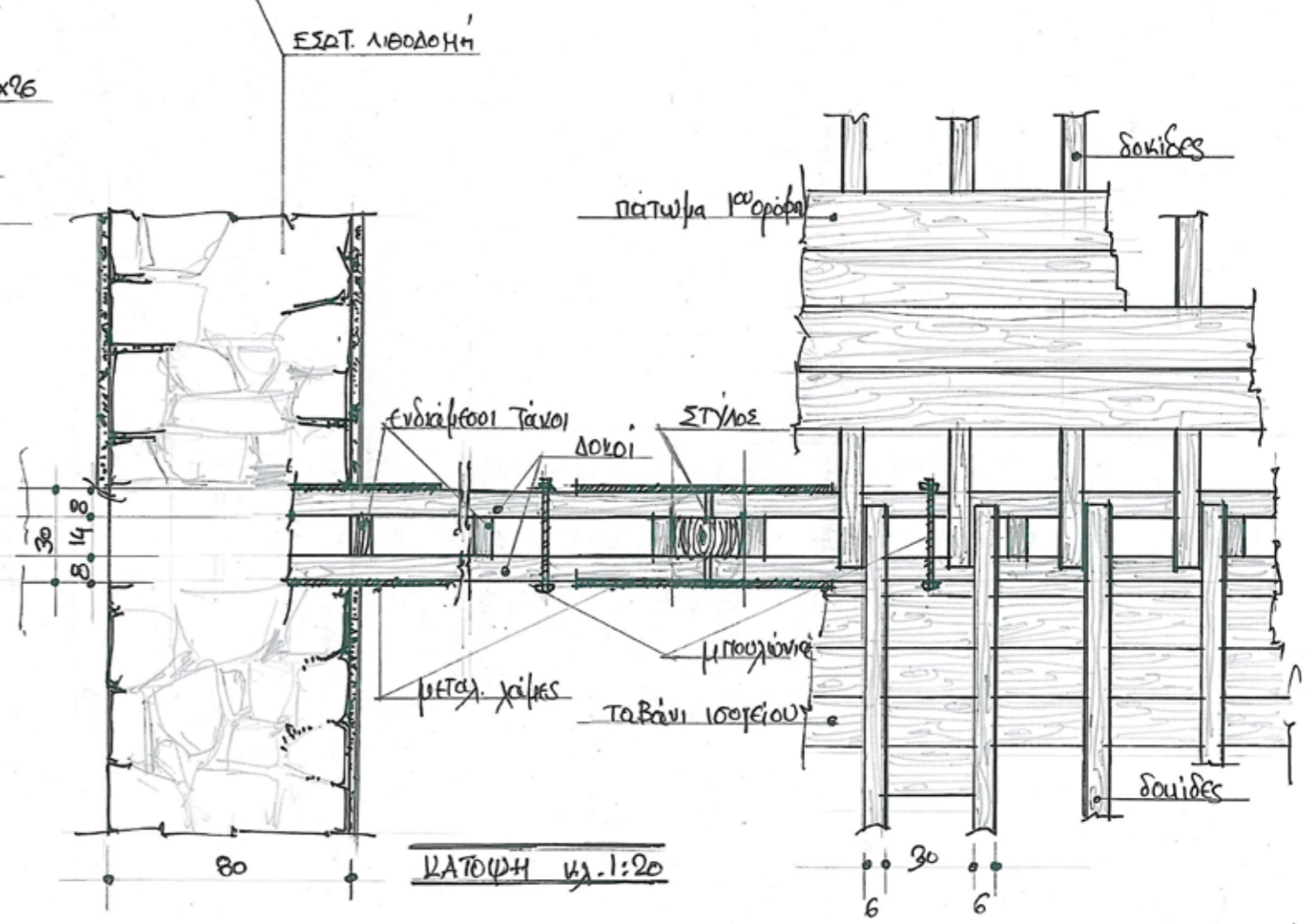
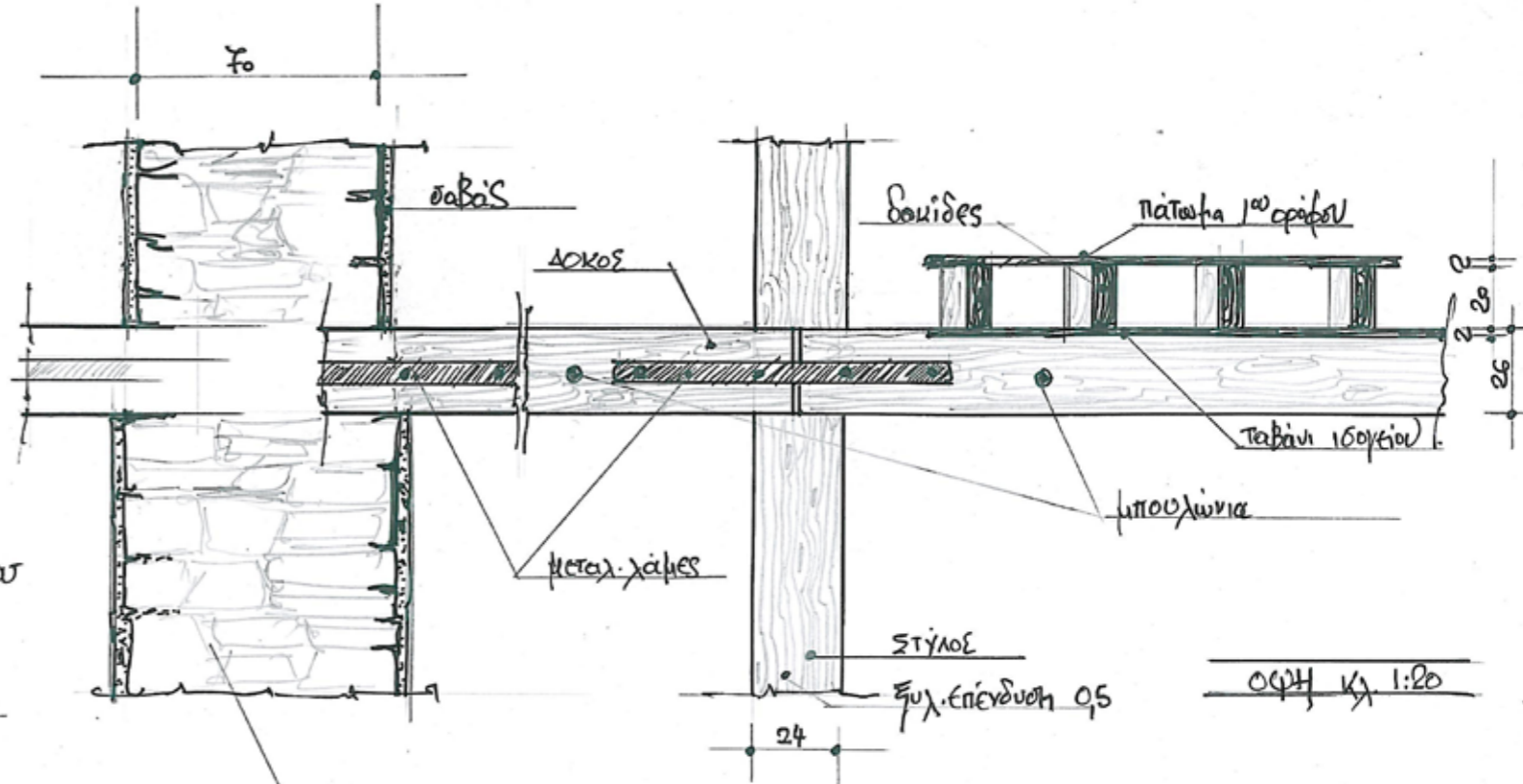
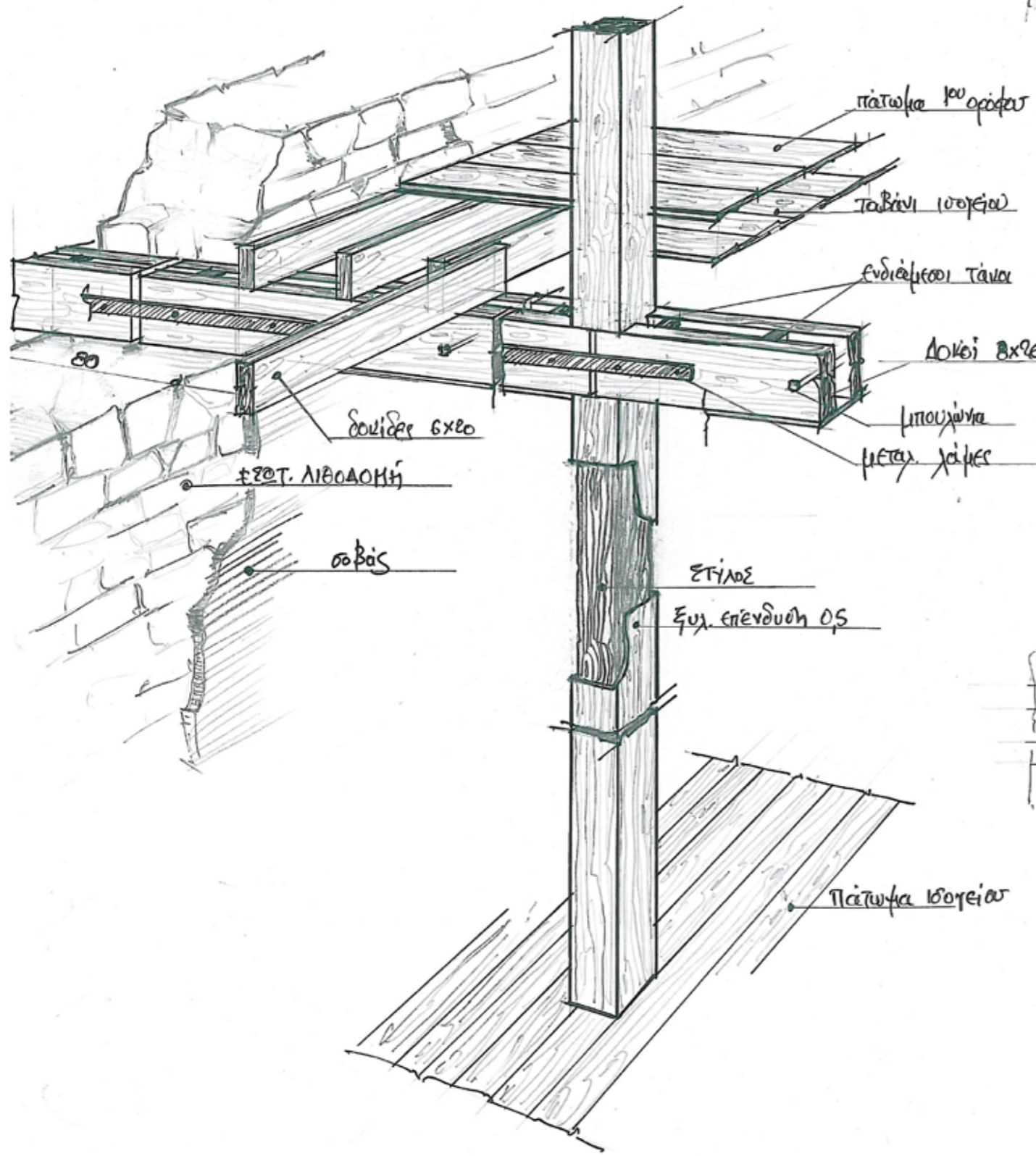

Οροφή χώρου εργασίας [ισόγειο]

ΥΠΟΓΕΙΟ

ΙΣΟΓΕΙΟ

Επενδυμένοι στύλοι και δοκοί. Ένωση δοκών πάνω στον στύλο με μεταλλική λάμα.

Επενδυμένοι στύλοι και δοκοί. Ένωση δοκών πάνω στον στύλο με μεταλλική λάμα.

- _ Δοκός, μαξιλάρι, ξύλινη επένδυση [υπόγειο]
- _ Δίδυμες παράλληλες δοκοί [ισόγειο]
- _ Ξύλινη επένδυση στύλου [υπόγειο]

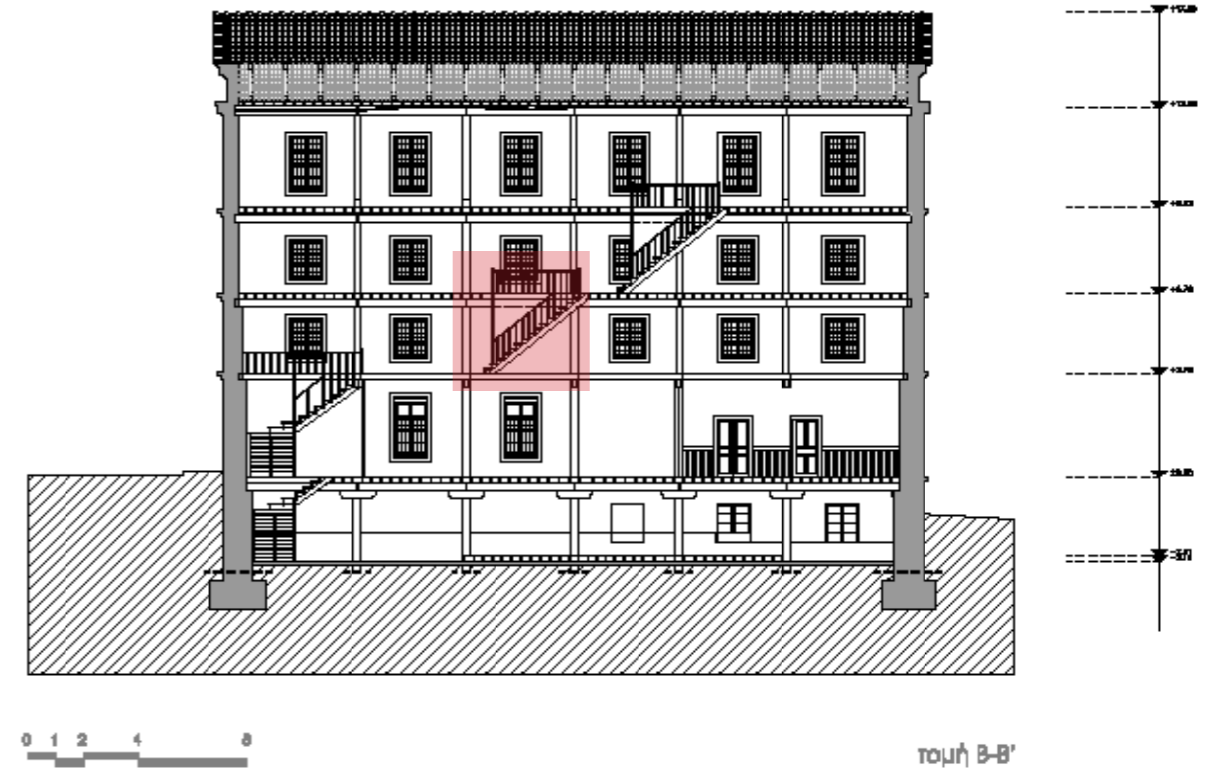
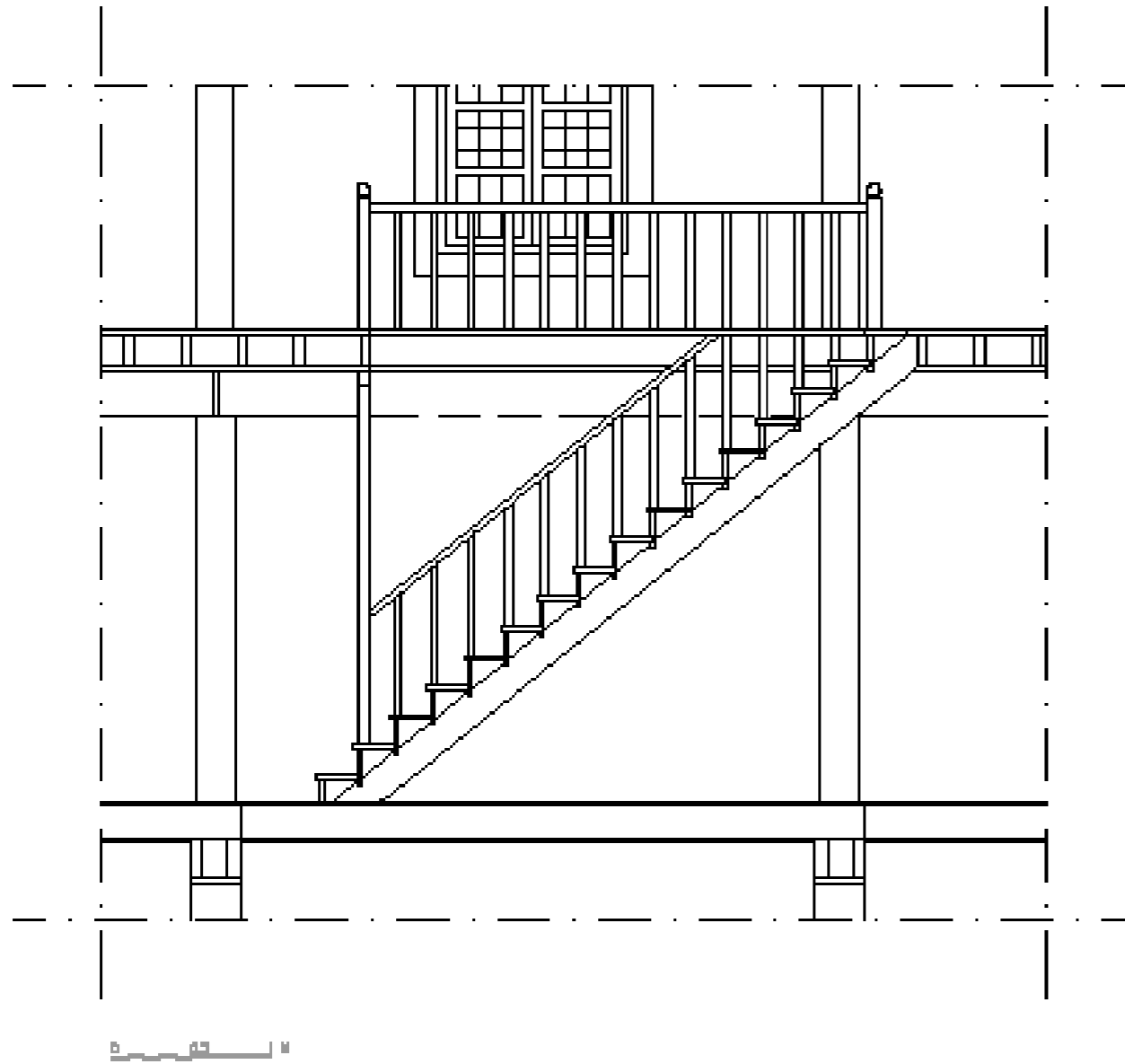
Ένωση δοκών με μεταλλικές λάμες

Μεταλλική λάμα δοκού στην εξωτερική λιθοδομή

Μεταλλική λάμα δοκού στον μεσότοιχο

Κλιμακοστάσιο νότιου συστήματος [ισόγειο]

Κλιμακοστάσιο νότιου συστήματος [υπόγειο]

Κλιμακοστάσιο βόρειου συστήματος [υπόγειο]

Τρεις κεκλιμένες ξύλινες δοκοί 0.06 x 0.20 μ. αποτελούν τη βαθμιδοφόρο των κλιμακοστασίων

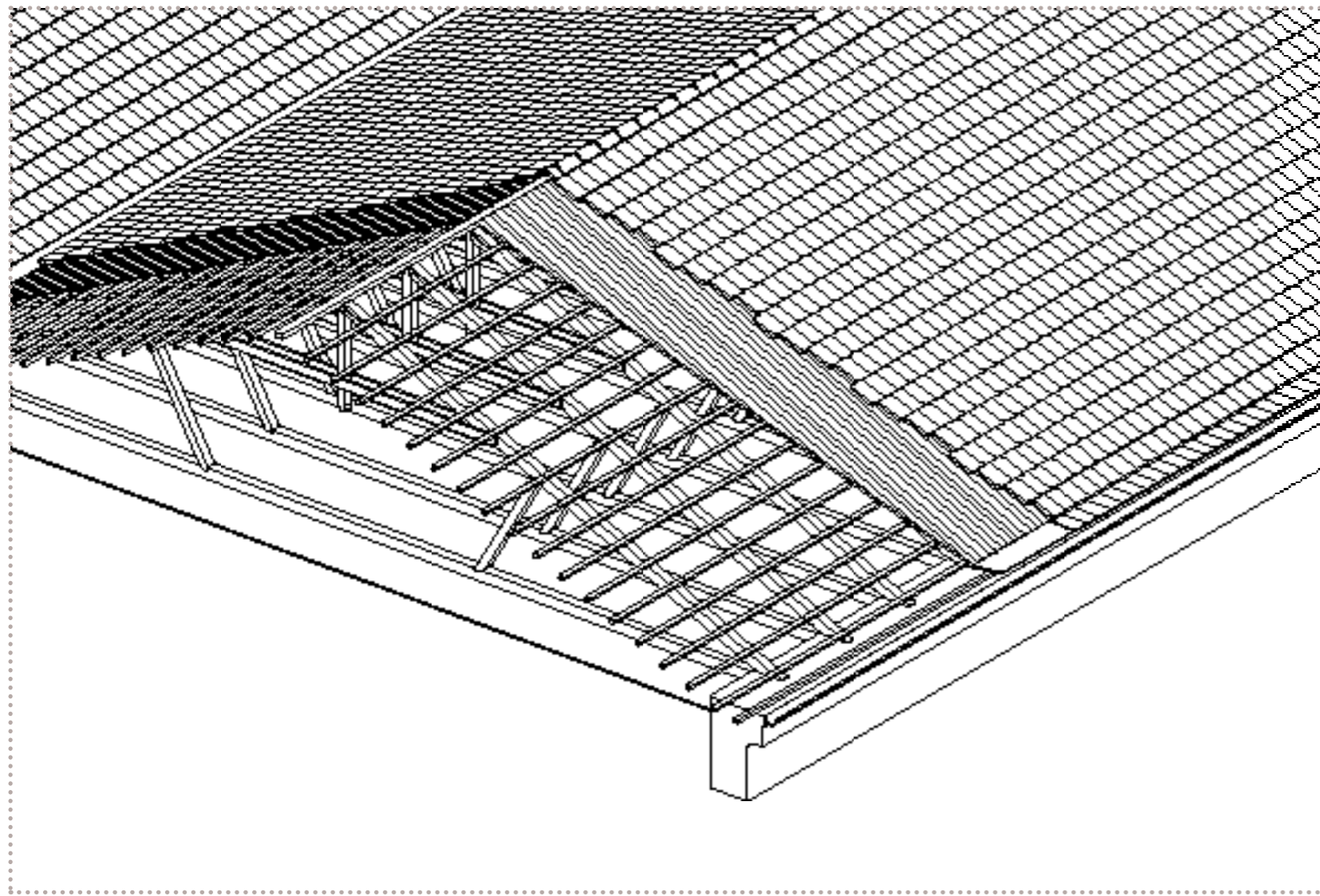
Κλιμακοστάσιο 2ου ορόφου

Τα δύο κλιμακοστάσια, ένα συμμετρικά για κάθε μονάδα, είναι ομοίως ξύλινα, εφάπτονται στον δυτικό περιμετρικό τοίχο, όπου και η πρόσβαση στο κτίριο, καθώς και στον εσωτερικό, και τρεις κεκλιμένες ξύλινες δοκοί 0.06 x 0.20 μ. αποτελούν τη βαθμιδοφόρο τους. Τα πατήματα είναι 0.18μ. – 0.21 μ. και τα ρίχτια τους περίπου 0.17 μ. Οι κλίμακες φέρουν ξύλινες κατακόρυφες επενδύσεις που τις ορίζουν και τις απομονώνουν με θύρες ξύλινες, μεταγενέστερες προσθήκες 1958 – 1960, στη φάση της «ανακαίνισης» του κτιρίου. Τα στηθαία τους και οι κουπαστές είναι κατασκευασμένες, επίσης, από ξύλο, με τα κάθετα κολωνάκια τους σχετικά περιτέχνα.

Η στέγαση του κτιρίου αποτελείται από δύο όμοιες δίρριχτες στέγες με αετώματα, ενωμένες με λούκι για την απορροή των ομβρίων, που αποτελεί και την κύρια αιτία των παθολογικών προβλημάτων του. Οι στέγες στηρίζονται στους περιμετρικούς και στον εσωτερικό τοίχο και τα ξύλινα υποστυλώματα. Υπάρχει οροφή [ταβάνωμα] με μικρή καταπακτή, από όπου υπήρχε η δυνατότητα πρόσβασης στην στέγη, κυρίως για τον καθαρισμό του νεροσυλλέκτη. Το κάθε ζευκτό [με αξονική απόσταση μεταξύ τους περίπου 1.50μ.] έχει απλή τριγωνική μορφή αποτελούμενο από τον οριζόντιο ελκυστήρα, τους δύο αμείβοντες, έναν κατακόρυφο ορθοστάτη [παπά] και δύο αντηρίδες. Οι δύο αμείβοντες συνδέονται μεταξύ του μέσω του ορθοστάτη με μεταλλικές λάμες [τζινέτια] στην κλίση τους. Ένας πρόσθετος οριζόντιος ελκυστήρας, στο μέσο περίπου των αμειβόντων, αποτελούμενος από δύο όμοιες και σε επαλληλία δοκούς «αγκαλιάζουν» και σταθεροποιούν τον ορθοστάτη και τους αμειβοντες. Η σύνδεση ελκυστήρα και αμειβόντων πραγματοποιείται με εντορμίες και ήλους, που δένουν την κατασκευή. Στον κορφιάτη της στέγης ένας ποταμός συνδέει τα ζευκτά μεταξύ τους και, ομοίως, στην κάτω παρειά του ορθοστάτη δύο όμοιες και επάλληλες δοκοί εκατέρωθεν του, επίσης, υπό μορφή ποταμού δένουν επιπροσθέτως τα ζευκτά. Πιο κάτω, δύο λοξές αντηρίδες ανάμεσα στους αμειβοντες και στους ελκυστήρες, μεταφέρουν τα φορτία στις υποκείμενες οριζόντιες δοκούς του 3ου ορόφου.

Στο σύστημα αυτό τοποθετούνται οι τεγίδες και στην συνέχεια το πέτσωμα που φέρει επικάλυψη με κεραμίδια γαλλικού τύπου.

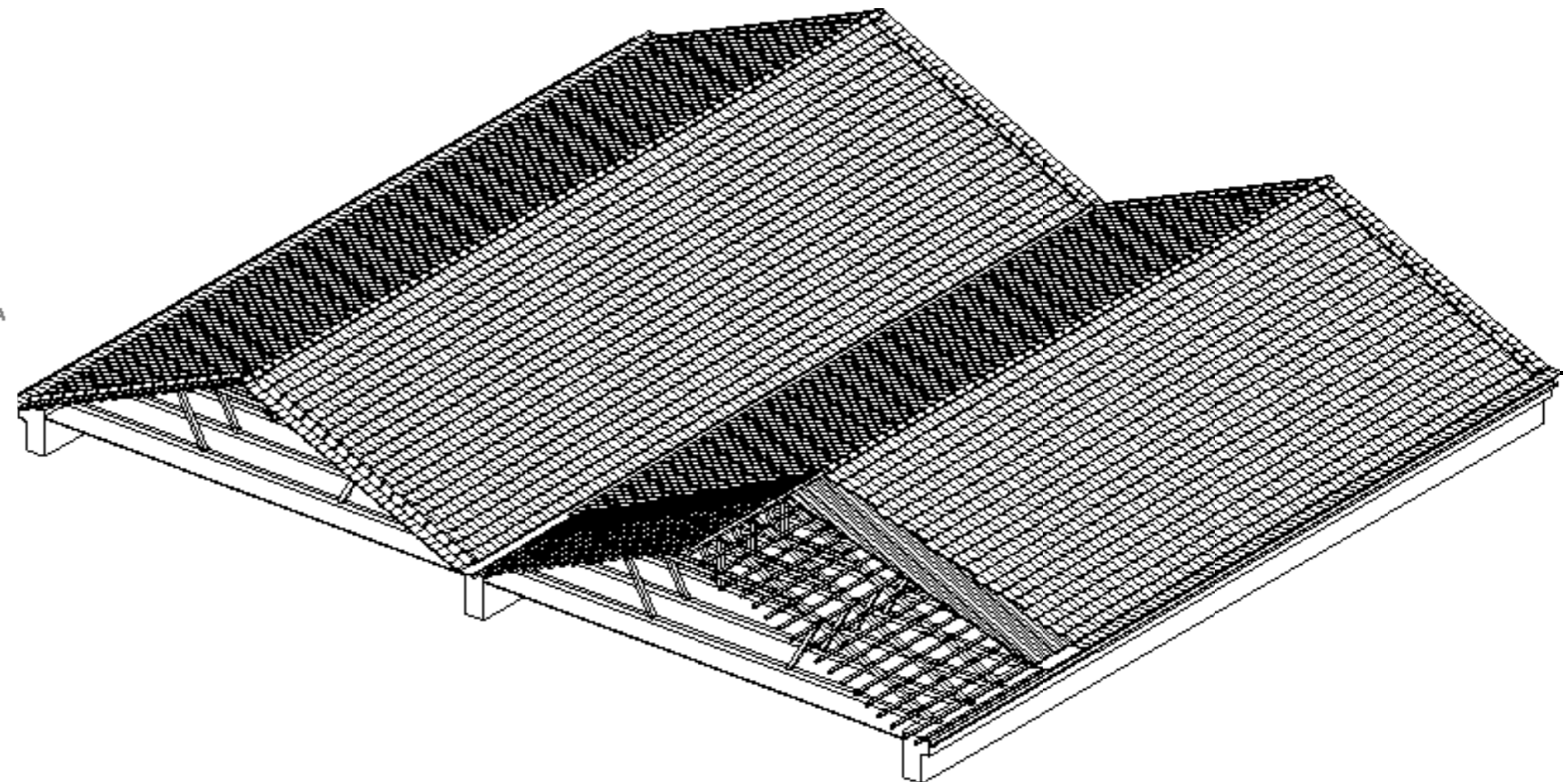
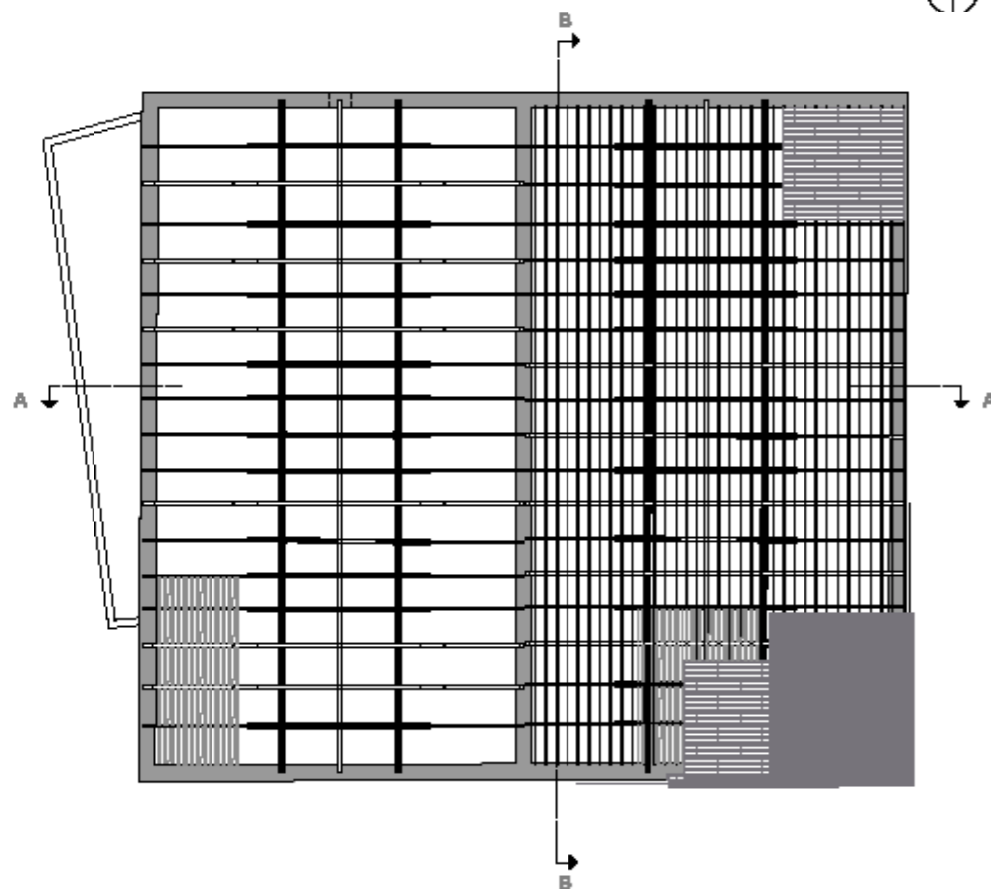
Τέλος, ανατολικά και δυτικά διαμορφώνονται τέσσερα τριγωνικά αετώματα, με την υπερύψωση των εξωτερικών λιθοδομών, στα οποία υπάρχει ορθογώνιος φεγγίτης στην δυτική πλευρά του νότιου κτίσματος για τον φωτισμό της στέγης, ενώ τα άλλα τρία αετώματα κοσμούνται με ανάγλυφες επιγραφές με το λογότυπο της εταιρείας ΤΑ, δηλαδή τα αρχικά του πρώτου ιδιοκτήτη της καπναποθήκης Τσιμίνο Ααρών.

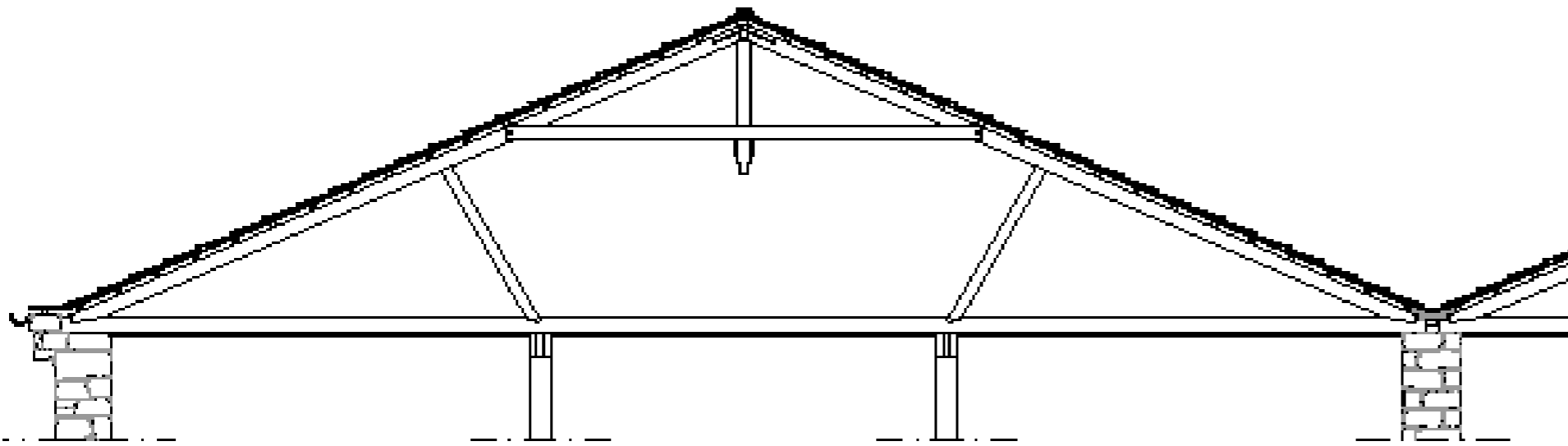

Διάταξη ζευκτών στέγης

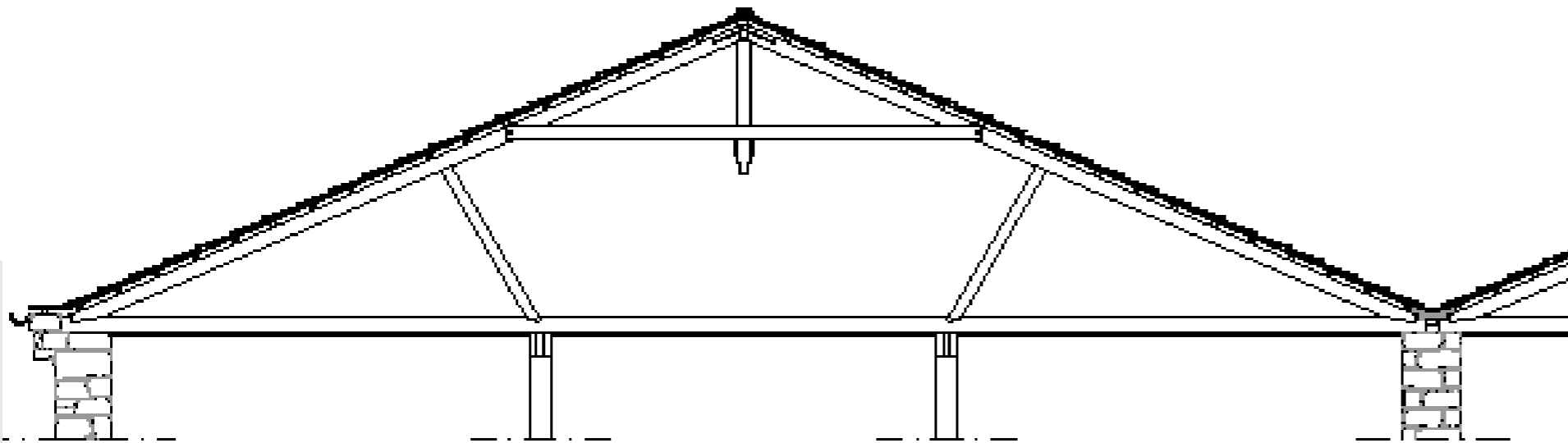

Λεπτομέρεια ζευκτού

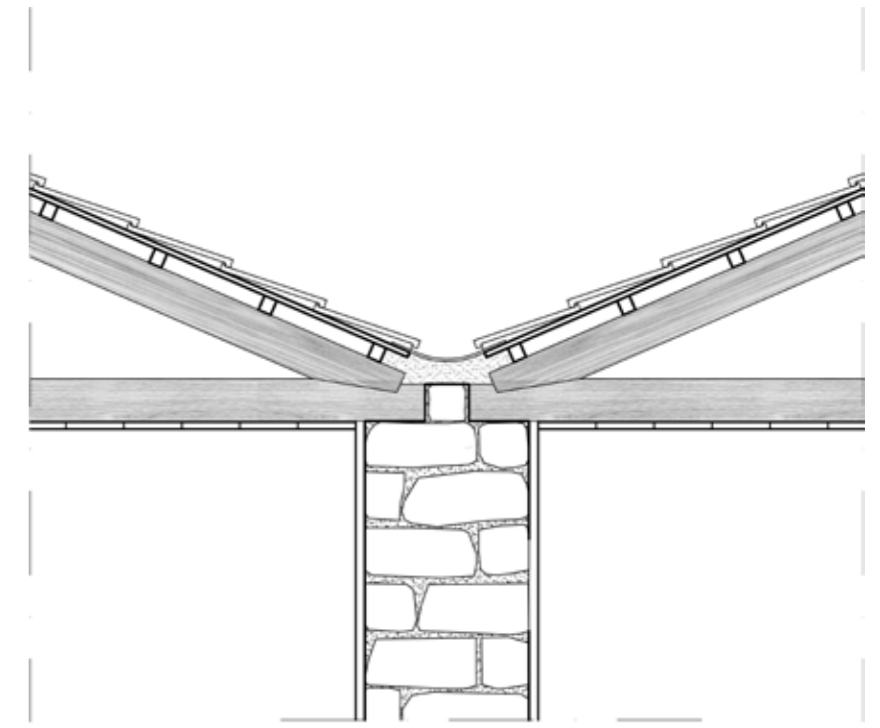

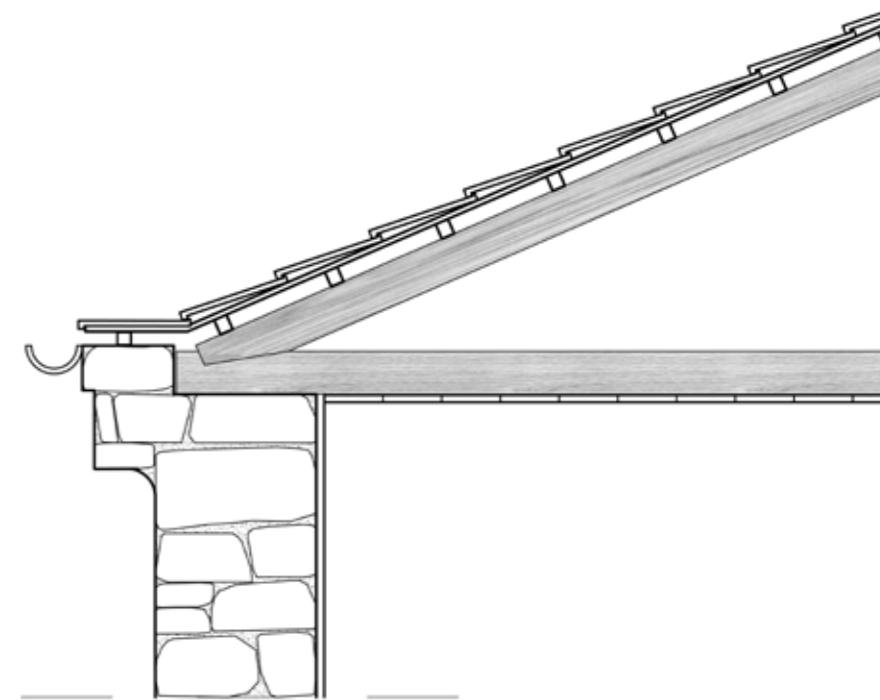
1:50

1:50

0 01 02 05 M

0 01 02 05 M

5. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ

5. Παθολογία

Το κτίριο στο σύνολό του δεν παρουσιάζει εκτεταμένα προβλήματα φθοράς. Η γενική κατάστασή του κρίνεται σχετικώς καλή. Το κυρίαρχο πρόβλημά του είναι η γήρανσή του, η έλλειψη συντήρησής του και μακρόχρονη εγκατάλειψή του. Η ανθρώπινη απουσία είναι έκδηλη και μία πάλαι ποτέ δυναμική παραγωγική μονάδα, όπως τόσες άλλες παρόμοιες στον χώρο της Καβάλας, έχει αφεθεί έρμαιο του χρόνου και των καιρικών συνθηκών, να δεσπόζει στην καρδιά της πόλης, φάντασμα ενός άγνωστου παρελθόντος για τους νεότερους και μνήμη μιας σκληρής μεν, αλλά και χρυσής εποχής για τους λίγους παλιότερους εναπομείναντες.

Ο φέροντας οργανισμός των δύο διδύμων καπνακοθηκών είναι οι περιμετρικές και η εσωτερική του λιθοδομή καθώς ο ξύλινος σκελετός του από το υπόγειο μέχρι την στέγη του.

Οι λιθοδομές γενικώς, ως φέροντα στοιχεία της κατασκευής, είναι σε καλή κατάσταση και δεν υπάρχουν εμφανή σημεία που να δηλώνουν ότι έχουν χάσει την φέρουσα ικανότητά τους. Δεν υπάρχουν εμφανείς ρωγμές στις λιθοδομές και το κτίριο φαίνεται ότι ανταποκρίθηκε θετικά στους όποιους σεισμούς στην πλέον των εκατό χρόνων ύπαρξή του. Άλλωστε η πόλη της Καβάλας, χτισμένη πάνω σε βράχο, μέχρι τον σεισμό της Θεσσαλονίκης το 1978 θεωρείτο ότι ανήκει σε περιοχή ήπιας έως μέτριας σεισμικότητας με χαμηλό συντελεστή. Η κατασκευή πάντως του κτιρίου από πέτρα για τα κάθετα φορτία και ξύλο για τον εφελκυσμό δημιουργεί ένα ισχυρό στατικό φορέα που δοκιμάστηκε και άντεξε χωρίς καμιά συνέπεια τόσο στον τελευταίο σεισμό του 1978 όσο και του παλαιότερου του 1922 της Ιερισσού.

Τα ξύλα, ως φέροντα στοιχεία, στύλοι - δοκοί - δοκίδες, εκτιμώνται από μια μακροσκοπική θεώρηση μια που καλύπτονται σχεδόν στο σύνολό τους είτε από την ευτελή ξύλινη επένδυση πάχους 0.005μ. [προσθήκη 1958 - 60], είτε από τα πατώματα και τις οροφές, είναι σε αρκετά καλή κατάσταση. Τοπικές αποξυλωτικές τομές, που πραγματοποιήθηκαν για την τεκμηρίωση της κατασκευαστικής δομής του κτιρίου, απέδειξαν ότι τα ξύλα είναι σε καλή κατάσταση και δεν έχουν χάσει την αντοχή τους. Κάποια εμφανή μεταλλικά στοιχεία [μεταλλικές λάμες, ελκυστήρες, στριφώνια κλπ] έχουν σκουριάσει από την έλλειψη συντήρησής τους. Στο υπόγειο και στο ισόγειο έχουν προστεθεί επιπλέον πρόχειροι στύλοι μικρότερης διατομής [0.10μ.χ0.10μ. περίπου] με μαξιλάρι ή όχι για στατικούς λόγους [προσθήκες 1997 - 2000], κυρίως στα νότιο τμήμα του νότιου κτιρίου και στον ακραίο κάναβο, και, επίσης στον 1ο όροφο στο μέσο μιας δοκού, ομοίως, στην νότια πλευρά του νότιου κτίσματος. Τα φαινόμενα αυτά είναι τοπικά και οφείλονται πιθανότατα σε υπερφόρτωση κατά την λειτουργία της μονάδος παρά σε κατασκευαστικές ατέλειες.

Το σοβαρότερο πρόβλημα που παρατηρείται, είναι η υγρασία του τρίτου ορόφου [τελευταίος όροφος] που εντοπίζεται στο μεσότοιχο, από τα νερά της βροχής που συγκεντρώνονται μεταξύ των δύο όμοιων στεγών του κτιρίου. Αυτό αποτελεί και την κατασκευαστική ατέλεια του κτιρίου ή αλλιώς την «αχίλλειο πτέρνα» του. Ο κατασκευαστής δεν μπόρεσε να ξεφύγει από το πρότυπο της εποχής του και επανέλαβε το ίδιο σύστημα που κυριαρχεί και σε άλλες καπναποθήκες της Καβάλας. Ο μεσαίος νεροσυλλέκτης [λούκι], σε μήκος περίπου 26μ., συγκεντρώνει τα νερά της μισής στέγης ενός κτιρίου σε κάτοψη 29μ.χ26μ. περίπου, ήτοι νερά επιφάνειας σε οριζόντια τομή περίπου 375μ². Προφανώς ο ενδιάμεσος αυτός νεροσυλλέκτης είναι ανεπαρκής να αποχετεύσει εκατέρωθεν [ανατολική και δυτική πλευρά] τα όμβρια και σίγουρα σε τακτά διαστήματα, όταν το κτίριο λειτουργούσε, θα συντηρείτο από τους ιδιοκτήτες του μέσω της επισκέψιμης στέγης του [καταπακτή στο νότιο κτίσμα]. Σήμερα, λόγω της εγκατάλειψής του, ο νεροσυλλέκτης αυτός, λόγω των περιπτώσεων ή των φερτών υλικών των πουλιών καθώς και της φθοράς του από τον χρόνο σίγουρα δεν επαρκεί με αποτέλεσμα τα νερά να έχουν εισχωρήσει στον τελευταίο όροφο με όλες σχετικές συνέπειες. Η υγρασία που εντοπίζεται στο μεσότοιχο του τρίτου επιπέδου είναι ιδιαίτερα εμφανής και σε μικρότερο βέβαια βαθμό, και στον μεσότοιχο σε κατώτερα επίπεδα [δεύτερος και πρώτος όροφος]. Επιπλέον, τα νερά της βροχής έχουν

Ανατολική όψη - υγρασία, αποκολλήσεις, αποφλοιώσεις, επεμβάσεις

εισχωρήσει αρκετά και στη στέγη σε επαφή με τον μεσότοιχο, με αποτέλεσμα να φουσκώσει και να αποκολληθεί η οροφή του τρίτου ορόφου, του νότιου συστήματος, στα φανώματα κοντά στην καταπακτή της στέγης. Το φαινόμενο της φθοράς λόγω των ομβρίων είναι βέβαια εντονότερο στην υπερκείμενη περιοχή της στέγης, τόσο στα πετσώματα όσο και στον φέροντα σκελετό της, και εγκυμονεί κινδύνους τοπικής κατάρρευσής της. Στον βαθμό της παρατήρησης της στέγης από την καταπακτή εντοπίστηκαν τοπικές υγρασίες και φθορά τόσο στον σκελετό της όσο κυρίως παραμορφώσεις στο πέτσωμά της. Επίσης, από μακροσκοπική θεώρηση της στέγης εξωτερικά, οι τοπικές αυτές παραμορφώσεις και οι κοιλιές είναι ιδιαίτερα εμφανείς και στο υλικό επικάλυψής της [γαλλικό κεραμίδι], αποτέλεσμα τόσο της εγκατάλειψης του κτιρίου όσο και μικρομετακινήσεων λόγω σεισμών. Η ανακατασκευή της στέγης, με έλεγχο και διατήρηση των υγιών φερόντων ξυλίνων στοιχείων του, με παράλληλη επίλυση του αρχικού κατασκευαστικού λάθους, θεωρείται άμεση και επιτακτική για την διατήρηση του κτιρίου.

Στους εσωτερικούς χώρους παρουσιάζονται ελαφρές ρηγματώσεις και αποφλοιώσεις στις οροφές, κυρίως του ισόγειου και των χώρων των γραφείων αποτέλεσμα της μη συντήρησης και εγκατάλειψής τους. Γενικώς χρήζουν αντικατάστασης. Άλλωστε δεν εμφανίζουν, λόγω και της χρήσης του κτιρίου, ιδιαίτερο ενδιαφέρον και ακόμα και στους χώρους των γραφείων, παρόλη την εμφανή πρόθεση των ιδιοκτητών για διαφοροποίηση της αισθητικής του χώρου, απλώς οι ίδιες οροφές βιάθηκαν με λαδομπογιά.

Τα πατώματα εμφανίζουν την ίδια εικόνα φθοράς, με εντονότερα σε διάφορες θέσεις όπου έχουν υποχωρήσει ή αποξηλωθεί, με σοβαρό κίνδυνο για την χρήση τους και απαιτούν ολική αντικατάστασή τους. Τα φαινόμενα είναι εμφανέστερα στην θέση που ανοίχθηκε μεταγενέστερα για τον ανελκυστήρα στο νότιο κτίριο λόγω κακής επέμβασης στις δοκίδες και μη επαρκούς στήριξής τους.

Η κατάσταση των ξυλίνων κλιμάκων εμφανίζει αντίστοιχη φθορά με αυτήν των πατωμάτων. Ακόμα πιο έντονα οι σκάλες που ενώνουν το υπόγειο με το ισόγειο [και ειδικότερα αυτή του νότιου συστήματος] είναι πλέον ακατάλληλες προς χρήση, πιθανότατα από τα όμβρια από τον δρόμο που με την ασφαλόστρωση υπερυψώθηκε, χωρίς παράλληλα να μονώσουν τον, σε επαφή με αυτόν, εξωτερικό τοίχο. Επίσης, η κλίμακα στο νότιο σύστημα μεταξύ ισόγειου και πρώτου επιπέδου εμφανίζει αντίστοιχα προβλήματα λόγω ανερχόμενης υγρασίας.

Στο υπόγειο παρατηρούνται σοβαρά προβλήματα από την ανερχόμενη υγρασία. Οι βόρειες, κυρίως, τοιχοποιίες του υπογείου, αλλά σε αρκετό βαθμό και οι δυτικές, έχουν προσβληθεί από την υγρασία εδάφους. Αυτό προέκυψε με την σημαντική υπερύψωση του παρακείμενου δρόμου [οδός Νυρεμβέργης, παλιά Αμερικανικού Ερυθρού Σταυρού] όχι μόνον λόγω της ασφαλόστρωσής του αλλά και εκτεταμένων έργων οδοποιίας. Ελλείπει οικοπέδου -μια που η καπναποθήκη ήταν σε επαφή με τον δρόμο- προστέθηκαν φορτία στην εξωτερική βόρεια λιθοδομή που αντιμετώπισθηκαν από τον ιδιοκτήτη με την κατασκευή τοιχείου αντιστήριξης από μπετόν στο εσωτερικό και σε όλο το μήκος της βόρειας πλευράς. Επίσης το ανέβασμα της στάθμης είχε σαν αποτέλεσμα να κλείσουν τα αρχικά παράθυρα της βόρειας όψης του υπογείου, που από το εσωτερικό φαίνονται τουλάχιστον τα δύο, κλειστά πρόχειρα στην εξωτερική παρειά τους, και από έξω αναγνωρίζονται τα ίχνη τους από την θολωτή τοιχοποιία πάνω από το πανωκάσι τους. Η δυτική τοιχοποιία, επιπλέον των προβλημάτων λόγω της υπερύψωσης, φέρει έντονη παθολογία στο σημείο που υπάρχει η αναφωτίδα [μεταλλική σχάρα] από εισροή των υδάτων από τον δρόμο και τον ισόγειο χώρο στον υπόγειο. Στην ανατολική πλευρά του υπογείου τα παράθυρα και οι δύο πόρτες φορτοεκφόρτωσης που στην αρχική μορφή του κτιρίου λειτουργούσαν, με την ανέγερση της γειτονικής σύγχρονης οικοδομής, λόγω ιδιοκτησιακών διαφορών, έχουν κλείσει και είναι σε αχρηστία. Αντίθετα από την βόρεια πλευρά, που υπέστη έντονα τα δεινά της υπερύψωσης του δρόμου, στην νότια πλευρά του κτιρίου λόγω μη επαφής του με τον δρόμο [οδός Παλιού Υδραγωγείου] στον εναπομείνοντα ακάλυπτο κατασκευάστηκε αναλημματικός τοίχος από λιθοδομή για τα φορτία του δρόμου αφήνοντας ελεύθερα τα παράθυρα του υπογείου. Η ορατή αυτή εξωτερική πλευρά μας δίνει την

δυνατότητα να εκτιμήσουμε περίπου την αντίστοιχη βόρεια, χωρίς όμως και να τεκμηριώνει ότι η υπερύψωση εκεί ήταν ανάλογη, μια που στην εσωτερική της βόρειας πλευράς δεν εντοπίστηκαν ίχνη παραθύρων σε όλο το μήκος της. Γεγονός είναι πάντως πως η νότια εξωτερική τοιχοποιία στο υπόγειο δεν εμφανίζει προβλήματα φθοράς λόγω υγρασίας εξαιτίας της μη επαφής της με τον δρόμο, τον φωτισμό και τον εξαερισμό της.

Μία πρόσθετη επιβάρυνση στο υπόγειο προέκυψε από την πρόχειρη επέμβαση που πραγματοποιήθηκε στο ισόγειο, στην βορειοδυτική του γωνία, για την κατασκευή των WC περίπου την δεκαετία του '50. Εκεί κόπηκαν τα πατόξυλα και κατασκευάστηκε πλάκα οπλισμένου σκυροδέματος με δοκό και κολώνα για την δημιουργία των υγρών χώρων, χωρίς, όμως, κατάλληλες επιλογές για την παραλαβή των στατικών φορτίων και χωρίς φυσικά στοιχειώδη υγρομόνωση. Πέραν των στατικών προβλημάτων, η υγρασία που προέρχεται από το πεπαλαιωμένο σύστημα αποχέτευσης έχει προχωρήσει στο δάπεδο και στις δοκίδες και πλήττει την ξυλοκατασκευή.

Στους χώρους των γραφείων, όπου είναι εμφανής η προσπάθεια για διαφοροποίηση, λόγω χρήσης και prestige προς τους ακριβούς επισκέπτες του ιδιοκτήτη, η κατάσταση δεν είναι πολύ καλύτερη. Η προσωπική είσοδος του ιδιοκτήτη από τη βόρεια πλευρά, οι ιδιαίτεροι προσωπικοί χώροι, οι διπλές, ακριβές και επενδυμένες για ηχομόνωση πόρτες και το ιδιωτικό WC δεν μπόρεσαν να ξεφύγουν κι αυτά από την φθορά του χρόνου και την εγκατάλειψη. Κάποιες από τις θύρες έχουν αποσυναρμολογηθεί και δεν υπάρχουν στις θέσεις τους, αν και οι περισσότερες θύρες διατηρούνται σε σχετικά καλή κατάσταση.

Επίσης, τα πουλιά, ζωντανά ή νεκρά, και τα απορρίμματα τους αποτελούν έναν επιπλέον σοβαρό παράγοντα φθοράς των εσωτερικών χώρων και η πρόσβασή τους είναι τα σπασμένα τζάμια των παραθύρων. Μεγαλύτερη συγκέντρωση υπάρχει στον πρώτο και δεύτερο όροφο, στην περιοχή των κλιμάκων και κοντά στον ανελκυστήρα, όπου βρίσκουν καταφύγιο και τρόπο διέλευσης – διαφυγής δια μέσω του ανοίγματος. Επίσης, αντίστοιχη λογική επικρατεί και στην ανοικτή καταπακτή της οροφής του τρίτου ορόφου, με αποτέλεσμα τη συγκέντρωση των περιστεριών και στη στέγη.

Τα κουφώματα παρουσιάζουν τοπικές αποφλοιώσεις χρώματος αλλά και φθορές λόγω των ομβρίων, σε γενικές, όμως, γραμμές διατηρούνται σε σχετικά καλή κατάσταση. Ο διάκοσμος -πλαισιώσεις- των ανοιγμάτων [εισόδων – παραθύρων] σε πολλά σημεία έχει αποκολληθεί, ενώ στα ακραία παράθυρα της νότιας όψης απουσιάζει εντελώς. Φαίνεται ότι το άκρο της νότιας όψης προς το καρνάγιο έχει υποστεί κάποια τοπική επιδιόρθωση-αποκατάσταση, δίχως όμως να ανακατασκευασθούν οι γύψινες πλαισιώσεις και ο υπόλοιπος διάκοσμος. Πιθανόν το κτίριο υπέστη κάποια τοπική ζημιά λόγω βομβαρδισμού -1916 [μαρτυρία του κου Τσιμίνο Ααρών, εγγονού του συνώνυμου ιδρυτή της εταιρείας].

Τα περισσότερα από τα εσωτερικά μεταλλικά προστατευτικά φύλλα [κεπέγκια] στο ισόγειο, των παραθύρων ή των θυρών, έχουν διαβρωθεί και αρκετά από τα ξύλινα εσωτερικά φύλλα λείπουν. Οι μηχανισμοί των ρολών των ανοιγμάτων στο ισόγειο έχουν σε μεγάλο μέρος τους καταστραφεί. Τα μεταλλικά κιγκλιδώματα των παραθύρων στο σύνολο τους έχουν σκουριάσει και κάποια τζάμια είναι σπασμένα.

Οι εξωτερικές μεταλλικές πόρτες πρόσβασης στην δυτική όψη του κτιρίου, παρόλη την έλλειψη συντήρησής τους, διατηρούνται σε καλή κατάσταση λόγω επιμελημένης κατασκευής τους. Στις όψεις τα επιχρίσματα έχουν αποκολληθεί σε πολλά σημεία αποκαλύπτοντας τη λιθοδομή και τους μεταλλικούς ελκυστήρες [μπουντρέλια] στα θολωτά υπέρθυρα των παραθύρων [κυρίως κοντά σε παράθυρα και ειδικά στο υπόγειο τμήμα του κτιρίου, στη νότια και βόρεια όψη]. Σε χειρότερη κατάσταση από τις υπόλοιπες βρίσκεται η βόρεια όψη, λόγω του προσανατολισμού της και της ανερχόμενης υγρασίας από την υπερύψωση της στάθμης του δρόμου. Η δυτική όψη στο ισόγειο τμήμα της έχει βαφτεί με ένα επιπλέον υδροχρώμα σε μπλε απόχρωση [μεταγενέστερη,

τμηματική επέμβαση]. Τέλος, τα κονιάματα έχουν ρηγματωθεί και αποκολληθεί σε αρκετές θέσεις από τις επιφάνειες που καλύπτουν.

Η διακοσμητική ταινία που ορίζει τα πατώματα είναι γενικά σε καλή κατάσταση και μόνο σε κάποια σημεία έχει ρηγματωθεί. Η οδοντωτή – διακοσμητική ταινία που τρέχει περιμετρικά το κτίριο στην οροφή του τρίτου ορόφου κάτω από την στέγη, όσο και στις ακμές των αετωμάτων της στέγης, διατηρείται σε αρκετά καλή κατάσταση, πέραν ορισμένων σημείων.

Ο διάκοσμος στις ακμές του στερεού αλλά και μεταξύ των δύο συστημάτων των δύο όμοιων κατόψεων, δηλαδή οι γύψινες ψευδοπαραστάδες [απομιμήσεις λαξευτής λιθοδομής που μιμούνται κλασικά πρότυπα], είναι σε γενικές γραμμές σε καλή κατάσταση πέραν του ενός άκρου στη νότια όψη. Η νότια όψη στο δυτικό άκρο της έχει υποστεί κάποια συντήρηση, όπως αναφέρθηκε, δίχως όμως την πλήρη αποκατάστασή της ώστε να επανέλθει στην αρχική της μορφή.

Ομοίως οι υδρορροές έχουν διαβρωθεί και σε διάφορες θέσεις αποκολληθεί. Τέλος, κάποια graffiti και λοιπές επιγραφές συναντώνται σε διάφορα σημεία στο ισόγειο.

Γενικώς το κτίριο έχει υποστεί όλα τα προβλήματα της χρόνιας ανθρώπινης εγκατάλειψής του και απαιτεί άμεση συντήρηση προκειμένου να διατηρηθεί. Ο τρόπος επέμβασης και η μελλοντική του χρήση, έστω και με την ένταξή του στην σύγχρονη πραγματικότητα της πόλης, πρέπει να γίνουν με γνώμονα την διατήρηση της ιστορίας του, της φυσιογνωμίας του και με σεβασμό στο ευρύτερο περιβάλλον του. Και η συγκεκριμένη καπναποθήκη, πέραν της δικής της προσωπικότητας, έχει επιπλέον την ιδιαιτερότητα να γειτνιάζει με το υδραγωγείο της Καβάλας, το καρνάγιο και τον παραδοσιακό ιστορικό οικισμό της Παναγίας.

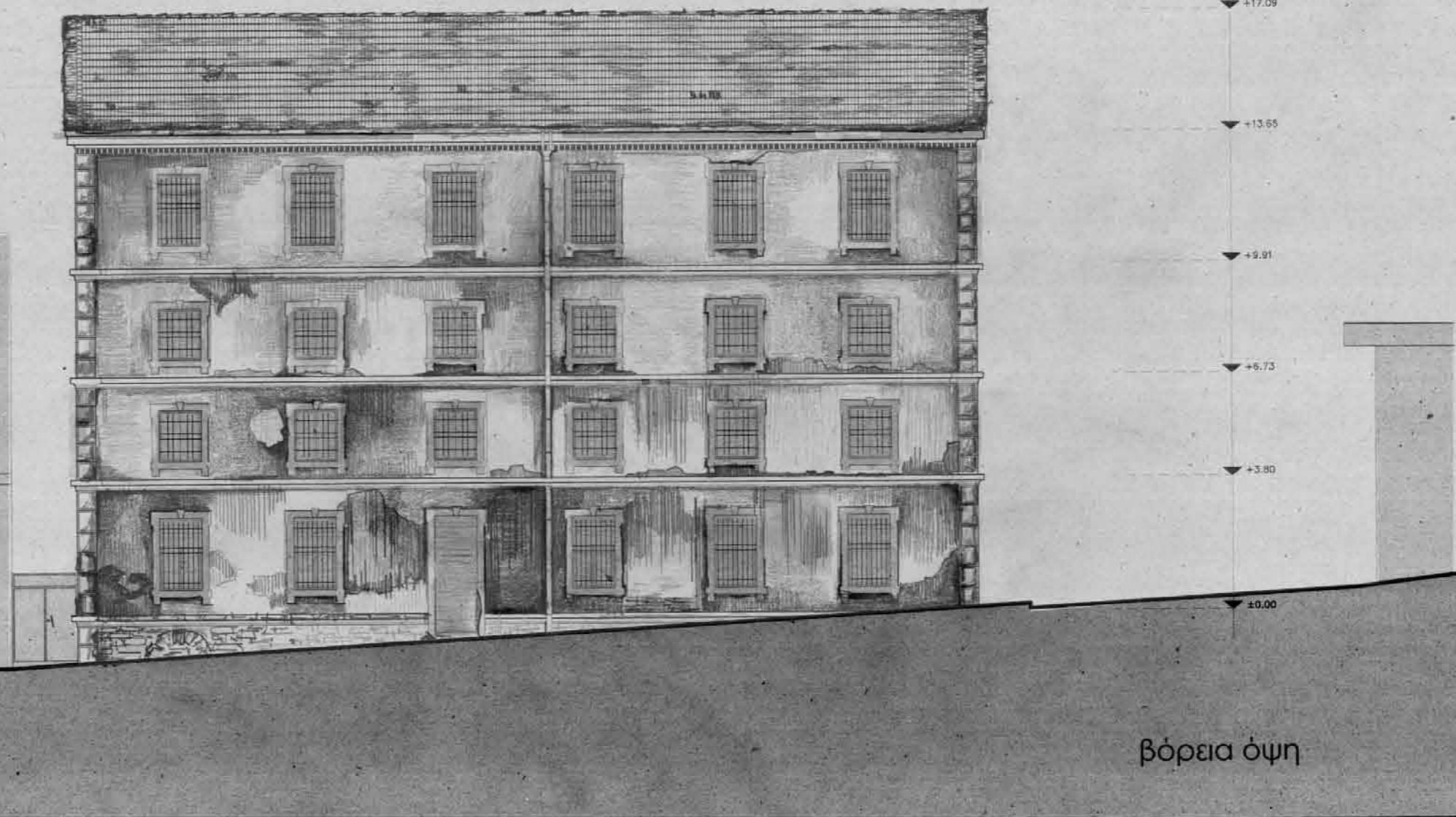

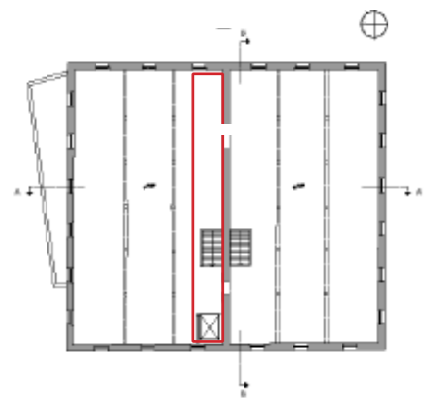
Στις όψεις τα επιχρίσματα έχουν αποκολληθεί σε πολλά σημεία αποκαλύπτοντας τη λιθοδομή και τους μεταλλικούς ελκυστήρες [μπουντρέλια] στα θολωτά υπέρθυρα των παραθύρων [νότια όψη]

Τοπικές αποφλοιώσεις [βόρεια όψη]

Αποκολλήσεις και επεμβάσεις [νότια όψη]

Ανάπτυγμα μεσότοιχου νότιου συστήματος

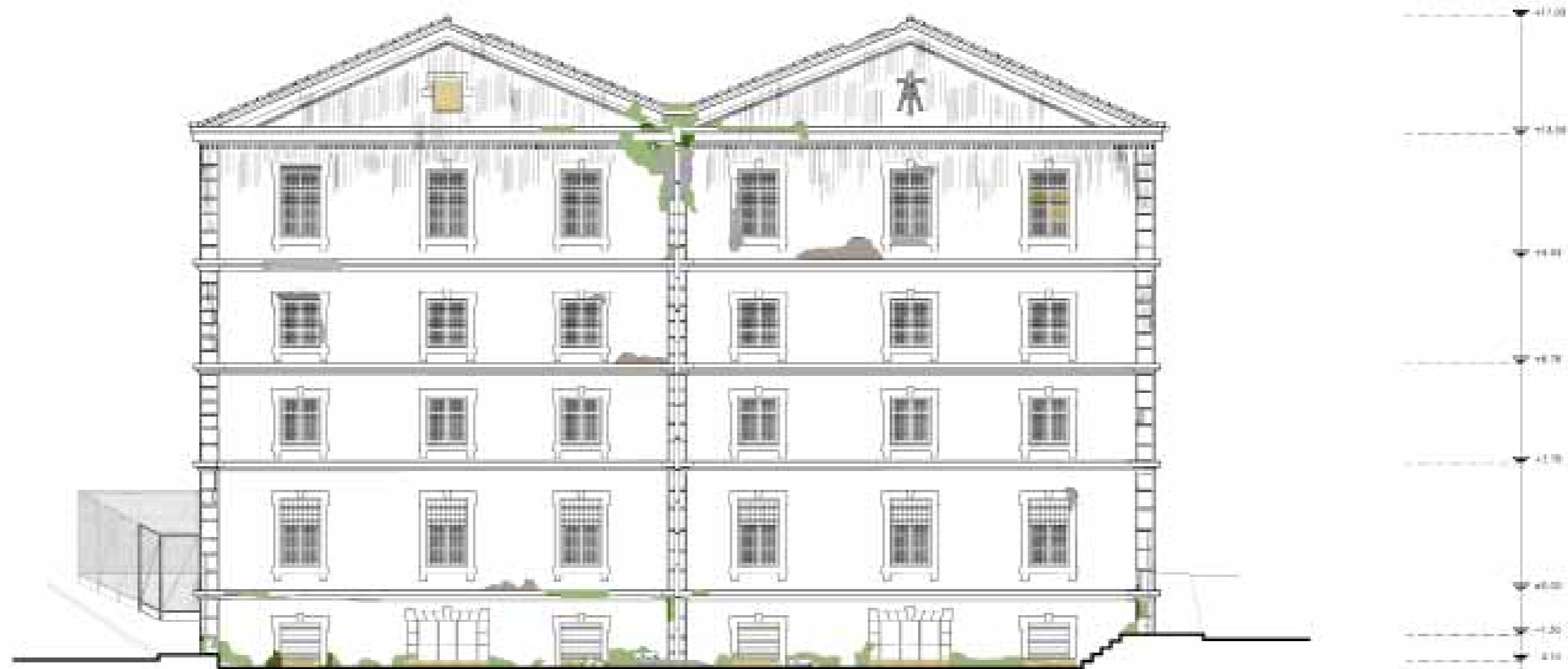
Φθορές στον μεσότοιχο από τα όμβρια [βόρειο σύστημα]

- _ Πτώση ταβανώματος στον μεσότοιχο [νότιο σύστημα]
- _ Πτώση ταβανώματος στον μεσότοιχο [νότιο σύστημα]
- _ Φθορές στον μεσότοιχο από τα όμβρια [νότιο σύστημα]

- Αποκολλήσεις
- Υγρασία
- Αποφλοιώσεις
- Βλάστηση
- Ρηγματώσεις
- Επεμβάσεις

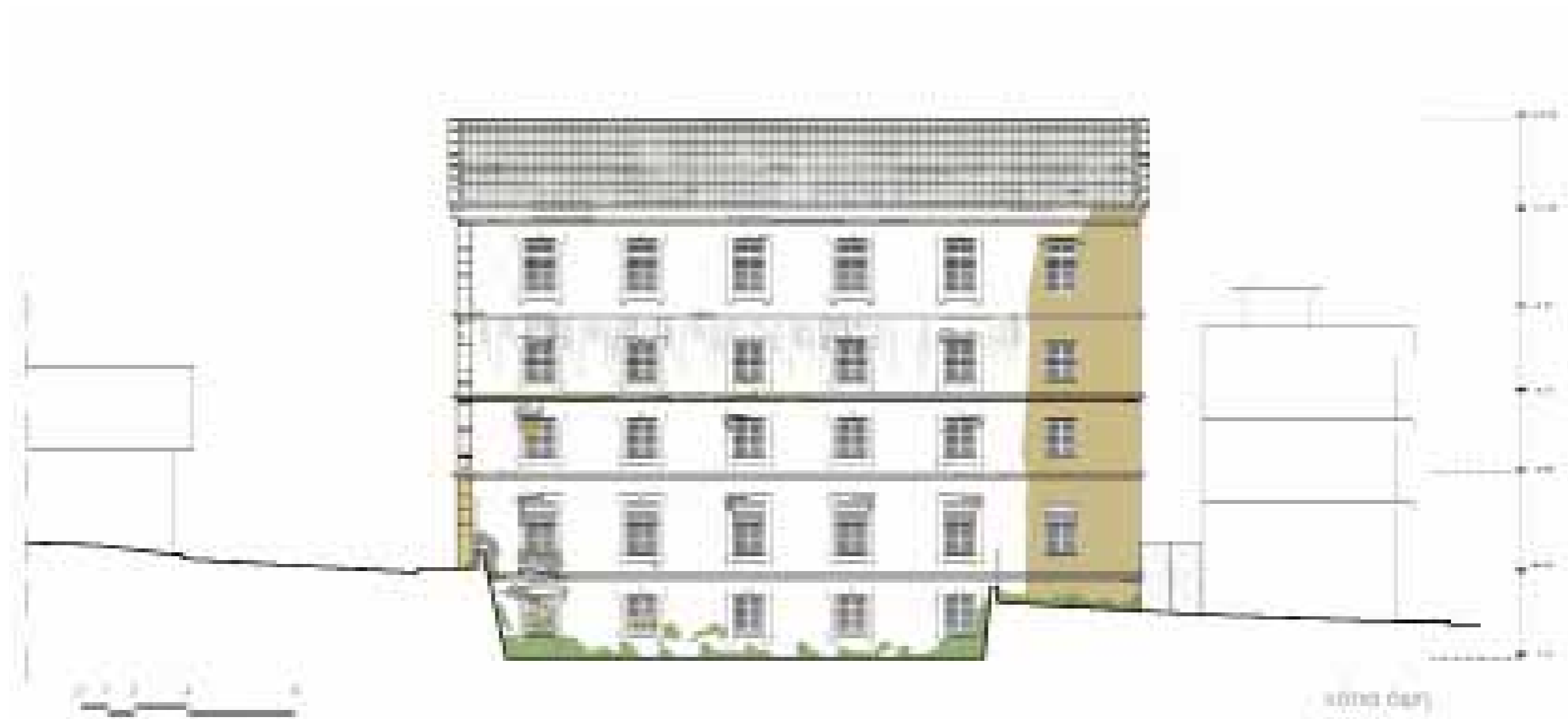

ανατολική όψη

- Δοκολλήσεις
- Υγρασία
- Αποφλοιώσεις
- Βλάστηση
- Ρηγματώσεις
- Επεμβάσεις

- Αποκολλήσεις
- Υγρασία
- Αποφλοιώσεις
- Βλάστηση
- Ρηγματώσεις
- Επεμβάσεις

- Αποκολλήσεις
- Υγρασία
- Αποφλοιώσεις
- Βλάστηση
- Ρηγματώσεις
- Επεμβάσεις

Βόρεια όψη - σε δυσμενέστερη κατάσταση από τις υπόλοιπες λόγω του προσανατολισμού της και της ανερχόμενης υγρασίας από την υπερύψωση της στάθμης του δρόμου

_Σκάλα υπογείου νότιου τμήματος
_Πρόχειρη υποστήλωση δοκών στο ισόγειο

Κλειστά παράθυρα στη βόρεια όψη

_Τοιχείο ανιστήριξης στη βόρεια λιθοδομή
_Αναφωτίδα στο υπόγειο

_Πλάκα από βετον και αποχετεύσεις [υπόγειο]
_Κόψιμο των δοκίδων του πατώματος του ισόγειου για την κατασκευή των wc

Υπερύψωση δρόμου στη δυτική όψη

_Επεμβάσεις στο ισόγειο τμήμα της δυτικής όψης
_Επεμβάσεις - ανακατασκευή τμήματος της νότιας όψης

_Βλάστηση στη βάση της νότιας όψης και στον τοίχο αντιστήριξης
_Επεμβάσεις στη νότια όψη

6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6. Αξιολόγηση – Συμπεράσματα

Αξιολογώντας το κτίριο, η γενική του κατάσταση κρίνεται σχετικώς καλή, καθώς, όπως διαπιστώθηκε, στο σύνολό του δεν παρουσιάζει εκτεταμένα προβλήματα φθοράς. Το κυρίαρχο πρόβλημά του είναι η γήρανσή του, η έλλειψη συντήρησής του και μακρόχρονη εγκατάλειψή του.

Το σοβαρότερο πρόβλημα που εντοπίστηκε κατά την μελέτη και την έρευνα της υπάρχουσας κατάστασής του και την αξιολόγηση της παθολογίας του, είναι η υγρασία του τρίτου ορόφου που εντοπίζεται στο μεσότοιχο, από τα νερά της βροχής που συγκεντρώνονται μεταξύ των δύο όμοιων στεγών του κτιρίου, το οποίο χρήζει άμεσης αποκατάστασης. Αυτό προκύπτει από το γεγονός ότι τα όμβρια από το μισό κτίριο διοχετεύονται σε έναν νεροσυλλέκτη ανάμεσα από τις δύο σε επαφή δίρριχτες στέγες. Το φαινόμενο της φθοράς λόγω των ομβρίων, όπως εντοπίστηκε κατά το στάδιο έρευνας της παθολογίας του κτιρίου, είναι εντονότερο στην υποκείμενη περιοχή του νεροσυλλέκτη και ιδιαίτερα στο δυτικό τμήμα του μεσότοιχου και εγκυμονεί κινδύνους άμεσης τοπικής κατάρρευσής της. Επιπλέον η στέγη, ως σύνολό της, εμφανίζει ηπιότερα μεν αλλά αντίστοιχα προβλήματα και επομένως, η ανακατασκευή της, με έλεγχο και διατήρηση των υγιών φερόντων ξύλινων στοιχείων της, με παράλληλη επίλυση του αρχικού κατασκευαστικού λάθους, κρίνεται επιτακτική για την διατήρηση του κτιρίου.

Επιπλέον, απαιτείται συντήρηση των όψεων του κτιρίου και αποκατάσταση των τοπικών ρηγματώσεων – φθορών και των κονιαμάτων της, σε σύνολο, τόσο λόγω αυτών που έχουν αποκολληθεί όσο και επαναφορά στην αρχική τους μορφή αυτών στην νοτιοανατολική γωνία του κτιρίου από την πρόχειρη επέμβαση μετά την καταστροφή – βομβαρδισμό του 1916. Κυρίως η βόρεια όψη χρήζει άμεσης αποκατάστασης, λόγω φθορών που έχει υποστεί λόγω του προσανατολισμού της και της ανερχόμενης υγρασίας από την υπερύψωση της στάθμης του δρόμου.

Αναγκαία, επίσης, κρίνεται η αποκατάσταση των διακοσμητικών στοιχείων των όψεων όπου έχουν αποκολληθεί. Τέλος, επαναφορά των υδροχρωμάτων στην αρχική τους απόχρωση. Σημειωτέον ότι κυρίως στο ισόγειο τμήμα της δυτικής όψης [είσοδος] το κτίριο έχει υποστεί μεταγενέστερη, τμηματική επέμβαση [υδροχρώμα σε μπλε απόχρωση].

Στον άξονα της αποκατάστασής του, με δεδομένο ότι ο φέροντας σκελετός του, στο σύνολό του, τόσο οι λιθοδομές όσο και τα φέροντα ξύλα εκτιμάται ότι γενικώς είναι επαρκή, προδιαγράφονται τα εξής : αλλαγή των ξύλινων πατωμάτων [σανίδωμα] καθώς και οροφών και αντικατάσταση τους με νέα όμοια ξύλινα αντίστοιχης μορφής, καθώς εμφανίζουν εικόνα φθοράς, ιδιαίτερος σε σημεία όπου έχουν υποχωρήσει ή αποξηλωθεί λόγω κακών επεμβάσεων [χώρος WC και ανελκυστήρα]. Προφανώς μετά την αποξύλωσή τους θα γίνει έλεγχος των φερόντων στοιχείων και τοπική μερική αντικατάσταση ή και τοπική αποκατάσταση των φθαρμένων. Ακόμα, αφαιρούνται όλες οι ξύλινες μεταγενέστερες επενδύσεις των στύλων και των μαξιλαριών, που ντύνουν και αποκρύπτουν την κατασκευή, και φυσικά θα ελεγχθούν και πιθανώς τοπικά θα συντηρηθούν.

Τα κλιμακοστάσια, ιδιαίτερα αυτά που ενώνουν υπόγειο και ισόγειο επίπεδο, χρήζουν άμεσης ολικής αντικατάστασής τους με νέα ξύλινα ίδιας μορφής στην ίδια θέση. Τα υπόλοιπα κλιμακοστάσια παρόλο που εμφανίζουν λιγότερες φθορές, στα πλαίσια μιας ευρύτερης επέμβασης στο κτίριο, πρέπει και αυτά να αντικατασταθούν με όμοια ξύλινα ίδιας μορφής και στις ίδιες θέσεις.

Επιπλέον, απαιτείται αντικατάσταση των ξύλινων εξωτερικών κουφωμάτων των παραθύρων με νέα όμοια ξύλινα, ίδιας μορφής. Ομοίως, απαιτείται αντικατάσταση, στο σύνολο τους, των μεταλλικών κιγκλιδωμάτων των παραθύρων με νέα ίδιας μορφής και σχεδίου με τα υπάρχοντα. Τέλος, κρίνεται σκόπιμο η συντήρηση και διατήρηση των εσωτερικών μεταλλικών προστατευτικών φύλλων [κεπέγκια] των παραθύρων στο ισόγειο καθώς και των εξωτερικών μεταλλικών θυρών του κτιρίου.

Μια και η πρόταση για την μελλοντική του χρήση δεν είναι στην κατεύθυνση της μουσειακής διατήρησης του κτιρίου αλλά η αποκατάστασή του με μία νέα συμβατή, όμως, λειτουργία του, κρίνεται σκόπιμο να αφαιρεθούν όλες οι μεταγενέστερες εσωτερικές επεμβάσεις [WC, ανελκυστήρας, γραφεία διοίκησης στο βορειοανατολικό του τμήμα και λογιστηρίου στο νοτιοδυτικό του] με σκοπό το κτίριο να αποδοθεί κατ' αρχήν στην αρχική του μορφή.

Στην τελική πρόταση αποκατάστασής του, ανεξαρτήτως της όποιας νέας χρήσης του και όπως αυτή θα διαμορφωθεί, στο κτίριο της καπναποθήκης Τσιμίνο απομακρύνονται οι όποιες μεταγενέστερες επεμβάσεις και επαναφέρεται στην πρώτη και αρχική φάση του.

Επομένως στο κτίριο διατηρείται, στο σύνολό του μετά από έλεγχο, ο φέροντας οργανισμός του, δηλαδή, οι περιμετρικές του λίθινες τοιχοποιίες και ο ξύλινος σκελετός του με αντικατάσταση, όμως, της στέγης του, των πατωμάτων, των οροφών του και των κλιμακοστασίων του και συντηρούνται και αποκαθίστανται οι όψεις του στην αρχική τους μορφή, αποδίδοντας έτσι το κτίριο σε μία νέα σύγχρονη χρήση συμβατή, όμως, με την ιστορία του και ενταγμένο στο ευρύτερο περιβάλλον του.

Β.1 ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ - ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

1. ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

1. Επεμβάσεις αποκατάστασης

Οι επεμβάσεις αποκατάστασης συνίστανται σε γενικές γραμμές στις παρακάτω ομάδες εργασιών :

Αποκατάσταση στέγης

Τοποθέτηση σκαλωσιάς. Απομάκρυνση των παλιών γαλλικών κεραμιδιών επικάλυψης, αποξύλωση του σανιδώματος, των τεγίδων, του ταβανώματος, αποξήλωση του ενδιάμεσου των δύο στεγών υδροσυλλέκτη, έλεγχος και διατήρηση των υγιών φερόντων στοιχείων της στέγης και πιθανή μερική τοπική αντικατάσταση όσων στοιχείων της χρήζουν αλλαγής. Στην συνέχεια ανακατασκευή της στέγης, με τοποθέτηση νέου ασφαλούς συστήματος νεροσυλλέκτη, νέων τεγίδων σανιδώματος, νάυλον, ασφαλτόπανου, νέων γαλλικών κεραμιδιών και οροφών.

Τόσο στη βόρεια στέγη, όσο και στη νότια, στον χώρο των κοινόχρηστων καθιστικών, σε δύο τμήματα και σε έκταση δύο κεντρικών κανάβων έκαστο, η στέγη αφήνεται ορατή, δηλαδή χωρίς ταβάνωμα. Αντίστοιχα, και στο ίδιο μήκος των δύο κανάβων [σε μήκος έξι ζευκτών], στις υπερκείμενες στέγες σε δύο τμήματα τους, αντί για τεγίδες, πέτσωμα και κεραμίδι, τοποθετείται πάνω στα ψαλίδια μεταλλική κατασκευή με τζάμι. Οι διαστάσεις κάθε ενός τμήματος είναι 7,80μ. x 2.45μ. και αφήνονται στα ρίχτια προς την πλευρά του νεροσυλλέκτη [από το πρώτο κεραμίδι μετά τον κορφιά και κάτω και μέχρι την αντιρρήδα της στέγης], για να είναι λιγότερο ορατά. Κάποια επιμέρους τμήματά τους θα είναι ανοιγόμενα. Εξασφαλίζεται, έτσι, περισσότερος φωτισμός στους κοινόχρηστους χώρους του τρίτου ορόφου, περισσότερο ύψος και τέλος η δυνατότητα πρόσβασης στην στέγη, με σκοπό τον περιοδικό έλεγχο και καθαρισμό του νεροσυλλέκτη.

Όσα δομικά στοιχεία της στέγης θα αντικατασταθούν, καθώς και το νέο πέτσωμα και οι τεγίδες της θα είναι επίσης από πριστή ξυλεία [ίδια ή συγγενούς είδους] και ιδίων διατομών. Όλα τα ξύλινα στοιχεία της στέγης [παλαιά και νέα] θα επαλειφθούν σε επαρκείς στρώσεις με κατάλληλα βερνίκια προστασίας [λινέλαιο, μυκητοκτόνο κλπ].

Αποκατάσταση πατωμάτων

Αποξύλωση των πατωμάτων και των οροφών, των ξυλίνων κλιμάκων, καθαίρεση των wc στο ισόγειο, των γραφείων και των βοηθητικών χώρων, καθώς και των μεταγενέστερων επενδύσεων των στύλων, των δοκών και των μαξιλαριών. Διατήρηση των στύλων, των δοκών και των δοκίδων, με έλεγχο και πιθανή μερική τοπική επισκευή ή αντικατάσταση, όπου και αν απαιτείται. Ανακατασκευή των πατωμάτων, των οροφών και των κλιμάκων [στις ίδιες θέσεις, ομοίως με τρεις βαθμιδοφόρους] ίδιας μορφής και υλικών. Για την επάλειψη και προστασία των ξύλων θα χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα για την κάθε περίπτωση βερνίκια [άχρωμα και ματ]. Ειδικά τα κιγκλιδώματα των κλιμάκων θα είναι μεταλλικά inox με κουπαστή και στύλους ορθογωνικής διατομής και για οριζόντια στοιχεία τους θα έχουν τρία συρματοσχοίνα.

Αποκατάσταση λιθοδομών

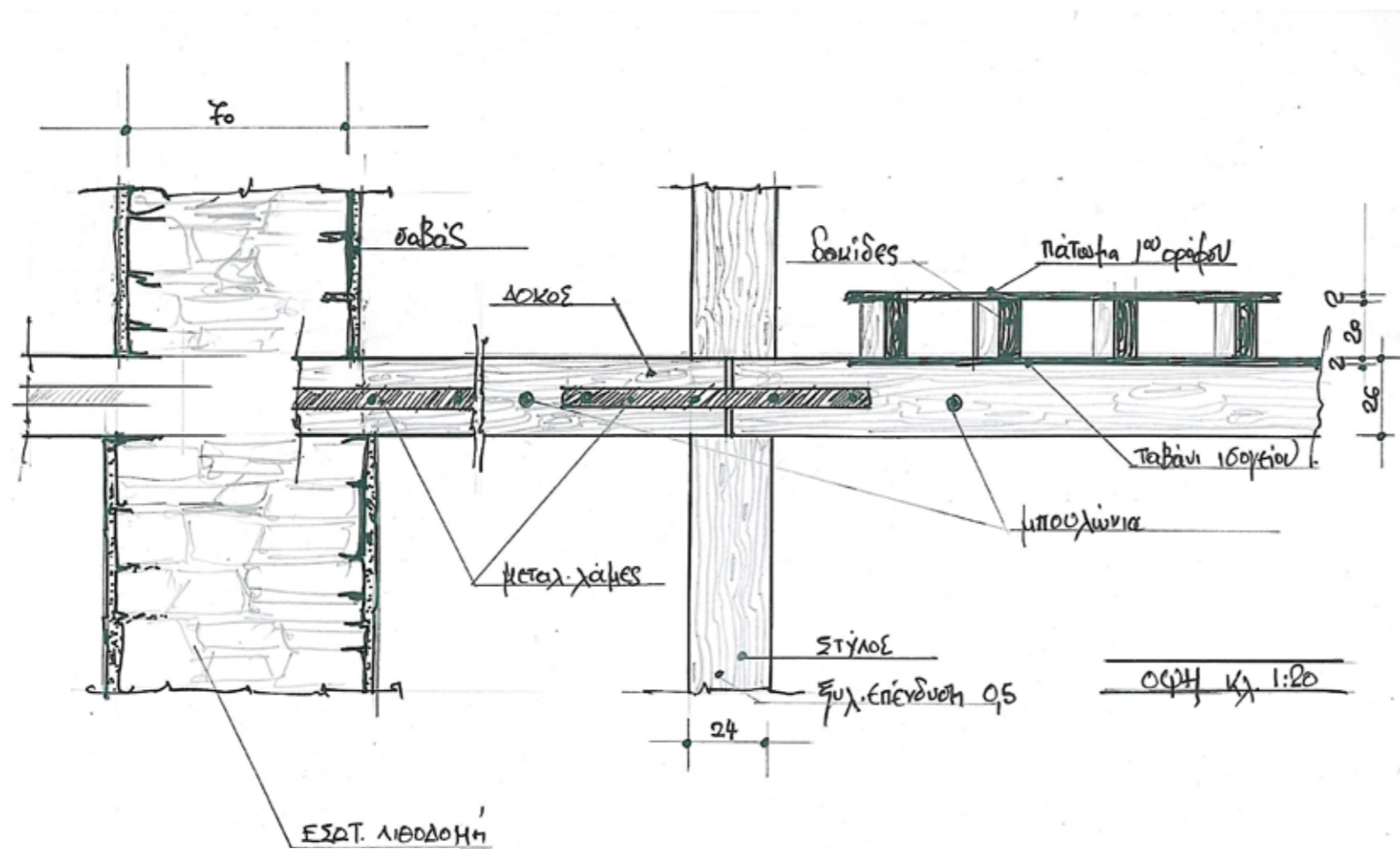
Τοποθέτηση σκαλωσιών. Απομάκρυνση των σαθρών κονιαμάτων και καθαρισμός σε βάθος των αρμών. Τοπικές στερεωτικές επεμβάσεις στις τοιχοποιίες, όπου απαιτούνται, αποκατάσταση των θυρωμάτων, των πλαισίων των παραθύρων στην αρχική τους μορφή, των διακοσμητικών ταινιών, των ανάγλυφων παρατάσεων κλπ. Κατασκευή εξωτερικών και εσωτερικών τοπικών επιχρισμάτων ίδιας μορφής, όπου απαιτούνται. Επαναφορά στην αρχική μορφή της εξωτερικής νοτιοδυτικής γωνίας του κτιρίου, που καταστράφηκε και αναδομήθηκε πρόχειρα. Ανακατασκευή του παραθύρου, που μετατράπηκε σε πόρτα, στην βόρεια πλευρά, ίδιας μορφής με το αρχικό. Άνοιγμα του ανατολικού φεγγίτη του νότιου κτιρίου στην στέγη και αποκατάστασή του στην αρχική του μορφή. Άνοιγμα του κλειστού παραθύρου της νότιας όψης του υπογείου και επαναφορά των υπολοίπων στο αρχικό τους ύψος με παράλληλη διευθέτηση των ομβρίων στο γειτονικό σκάμμα [τραπεζοειδής νότιος ακάλυπτος].

Επαναφορά των αρχικών χρωμάτων ώχρας στις εξωτερικές όψεις της λιθοδομής με ειδικά τσιμεντοχρώματα, ενώ εσωτερικά οι τελικές επιφάνειες των τοίχων θα βαφούν με λευκά υδροχρώματα και ομοίως λευκά πλαστικά ανάλογα με την χρήση των χώρων.

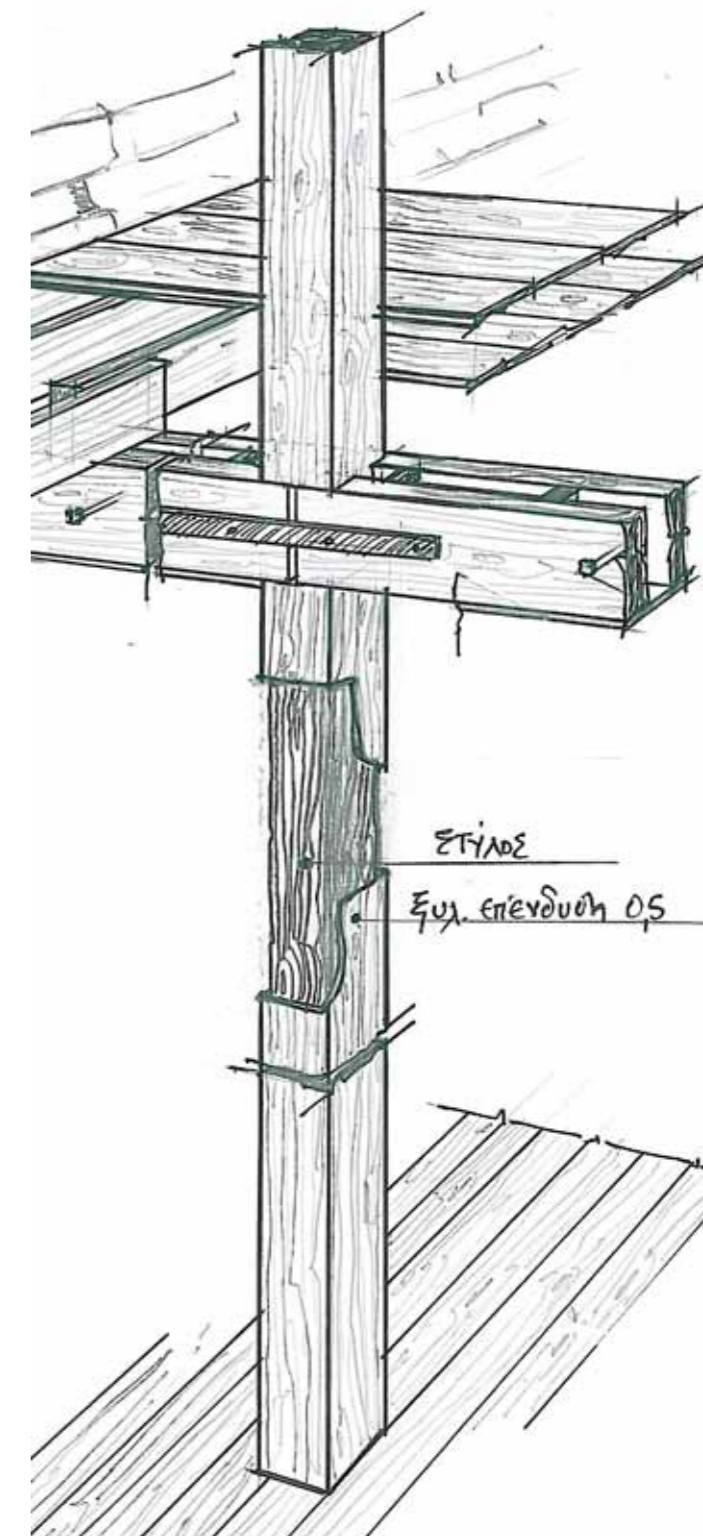
Αντικατάσταση κουφωμάτων

Καθαίρεση όλων των εξωτερικών κουφωμάτων [θυρών και παραθύρων, ξυλίνων και μεταλλικών], των κιγκλιδώματων τους, των ρολών και κατασκευή νέων, ίδιας μορφής και υλικών. Φυσικά, θα κατασκευασθούν μόνο τα κιγκλιδώματα και όχι τα μεταγενέστερα ρολά ή τα μεταλλικά κεπέγκια στο υπόγειο. Ειδικά οι δύο μεταλλικές θύρες της δυτικής εισόδου θα κατασκευαστούν χαμηλότερες στο σημερινό ύψος των θυρών και θα είναι δίφυλλες.

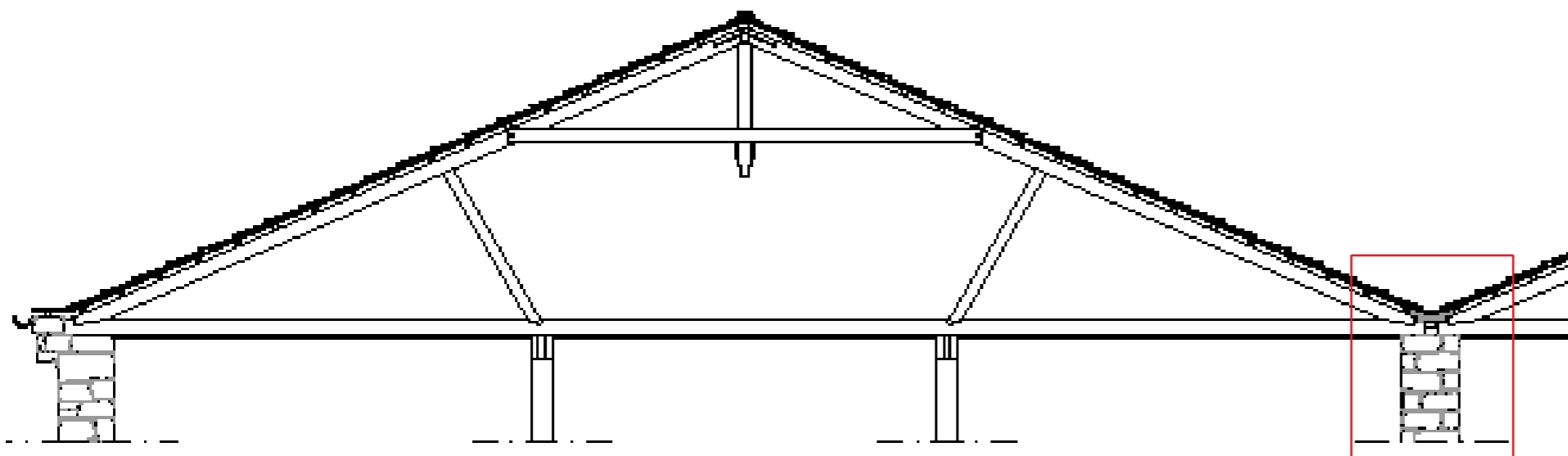
Για την τελική προστασία των παραθύρων θα χρησιμοποιηθούν ματ και άχρωμα βερνίκια, ενώ για τις μεταλλικές κατασκευές [θύρες, κιγκλιδώματα παραθύρων], μετά την προστασία τους με μίνιο, η τελική βαφή τους θα γίνει με μαύρη ματ λαδομπογιά, όπως η αρχική τους μορφή.

Αποκατάσταση πατωμάτων. Διατήρηση των στύλων, των δοκών και των δοκίδων, με έλεγχο και πιθανή μερική τοπική επισκευή ή αντικατάσταση, όπου και αν απαιτείται.

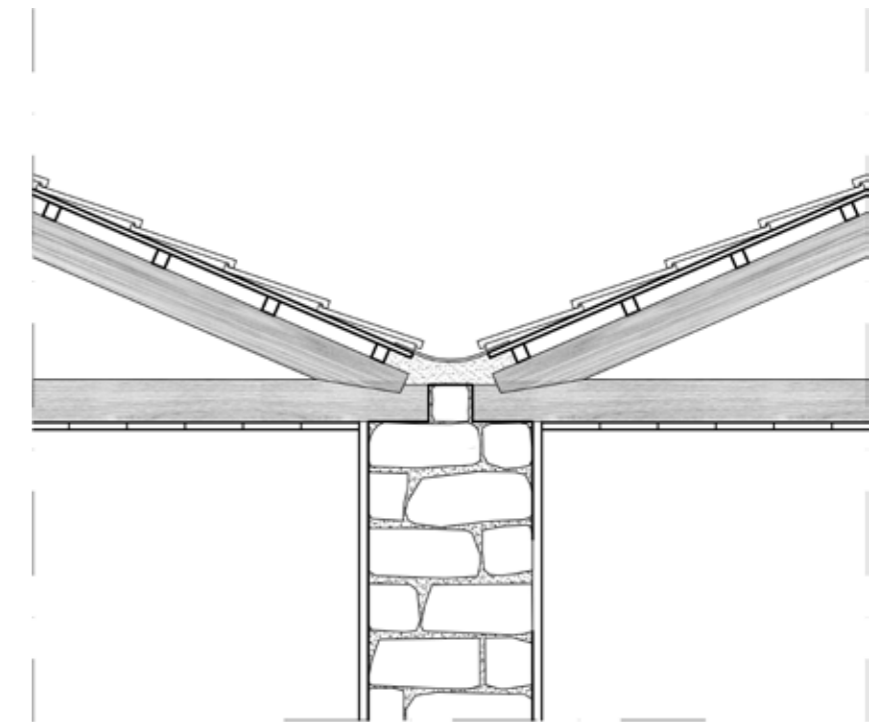

Αποξύλωση των μεταγενέστερων επενδύσεων των στύλων, των δοκών και των μαξιλαριών και αποκάλυψη κατασκευής

Επιπέδωση

Ανακατασκευή της στέγης. Απομάκρυνση των παλιών γαλλικών κεραμιδιών επικάλυψης, αποξύλωση του σανιδώματος, των τειγίδων και του ταβανώματος. Έλεγχος και διατήρηση των υγιών φερόντων στοιχείων της στέγης και πιθανή μερική τοπική αντικατάσταση όσων στοιχείων της χρήζουν αλλαγής.

0 0.1 0.2 0.5 M

2. ΠΡΟΤΑΣΗ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

2.1 Αρχική ιδέα – διαμόρφωση πρότασης

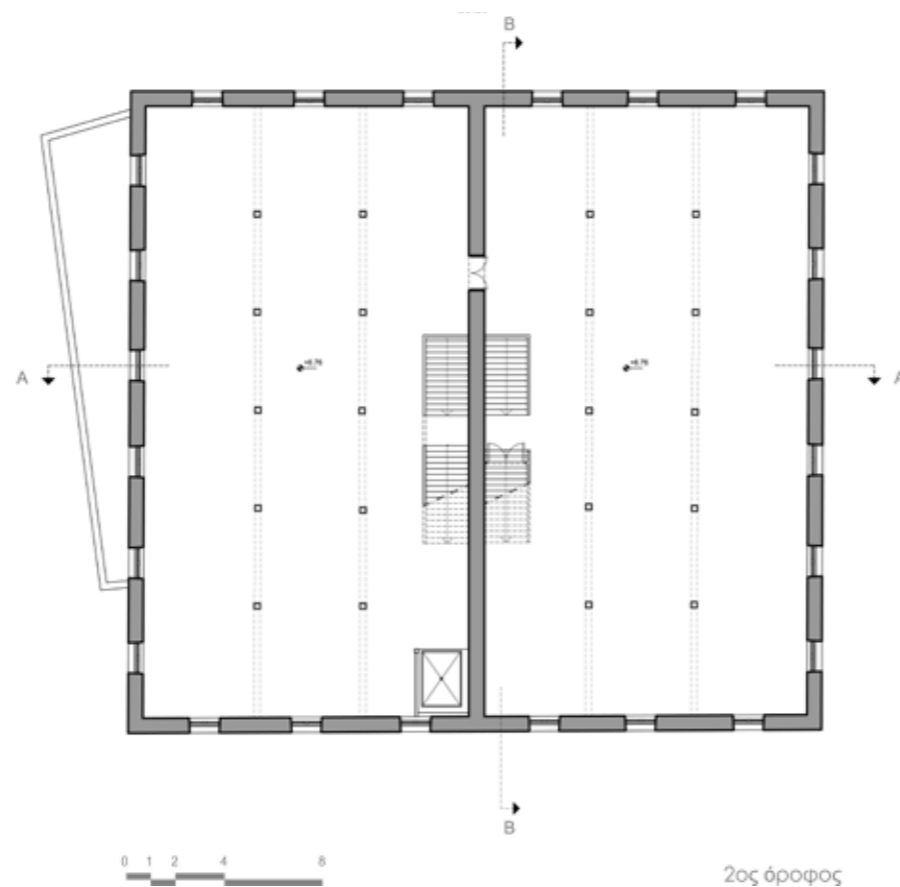
Το κτίριο μεταφράζεται ως ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον περιτύλιγμα με ένα τυπικό βιομηχανικό εσωτερικό. Δύο παράλληλα, όμοια συστήματα με αυστηρό κάναβο, σε επαφή και μια γεωμετρία που προκύπτει από την θέαση του κατασκευαστικού συστήματος.

Ο όγκος του κτιρίου σαφέστατα επιδέχεται πολλές δυνατές χρήσεις. Το κτίριο λειτουργεί ως ένα εσωστρεφές κέλυφος – δοχείο με δυνατότητα υποδοχέα πολλών πιθανών, και ετερόκλητων μεταξύ τους, χρήσεων. Ωστόσο, τόσο η γεωμετρία του κτιρίου και η καθ' ύψος ανάπτυξή του, όσο και ο κάναβος προδιαγράφουν μία χρήση που θα χαρακτηρίζεται από τυποποίηση και επανάληψη. Έτσι, κρίνεται αναγκαίο, η νέα χρήση να είναι συμβατή με τα γεωμετρικά δεδομένα και την χωρικότητα του ίδιου του κτιρίου.

Η νέα χρήση είναι αυτή των co – workers space. Βασική ιδέα ένα κτίριο, σύγχρονο, που αποτελείται από επιμέρους χώρους εργασίας που λειτουργούν παράλληλα, σχεδόν ενιαία. Η νέα χρήση συνάγει με την διαμερισματοποίηση, δίχως όμως αυτή να είναι απόλυτη ή δεδομένη και να αφορά σε διάσπαση και επιμερισμό της κατοψης. Αντίθετα, μέσω χαμηλού ύψους πετασμάτων, που παραπέμπουν κατά κάποιον τρόπο στην ιαπωνική αρχιτεκτονική, διατηρείται η αυτοτέλεια της ελεύθερης κατοψης και δημιουργούν μια σκηνογραφία χώρου. Οι χώροι εργασίας μορφώνονται με panels που κινούνται πάνω στον κάναβο και μεταβάλλουν τον χώρο κατά βούληση. Τα panels κινούνται πάνω σε σιδηρόδρομο, παράγοντας χώρο που χαρακτηρίζεται από πολλαπλότητα και μεταβλητότητα, που αντιπαρέχεται στην στιβαρή κατασκευή του κτιρίου. Διαμορφώνεται ένας ευέλικτος, αναστρέψιμος, ροϊκός χώρος που ανταποκρίνεται στις σύγχρονες ανάγκες ενός κτιρίου εργασίας.

Ο νέος σχεδιασμός του εσωτερικού χώρου έρχεται σε διάλογο με το υφιστάμενο ιστορικό κέλυφος και τονίζει τα στοιχεία του, φανερώνοντας στον χρήστη την εσωτερική του γεωμετρία. Η πρόταση επανάχρησης, επομένως, αφορά επεμβάσεις, σύμφωνες με την τυπολογία του κτιρίου που αντανάκλουν τη δομή που ανάγεται πλέον σε λειτουργία.

Οι χειρισμοί που ακολουθήθηκαν χαρακτηρίζονται από μία εσωστρέφεια, καθώς και οι όποιες μετατροπές γίνονται στο εσωτερικό του κτιρίου, που χρησιμοποιείται ως ζωτικός χώρος για τη νέα χρήση. Καθαρές γραμμές που κινούνται στον κάναβο των υποστυλωμάτων, «διαβάζουν» τον τύπο του κτιρίου και επιτρέπουν την πλήρη εκμετάλλευση του φωτός, απαραίτητο για την εργασία, όπως είθισται, μάλιστα, να συμβαίνει και στο παρελθόν.

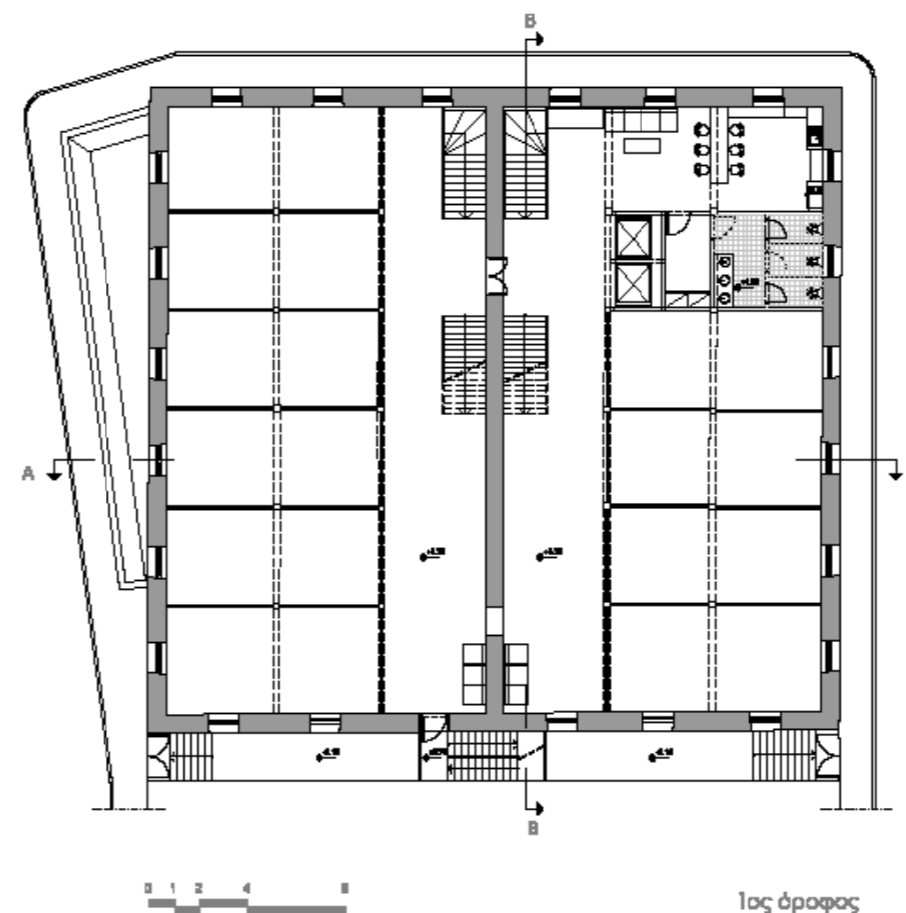
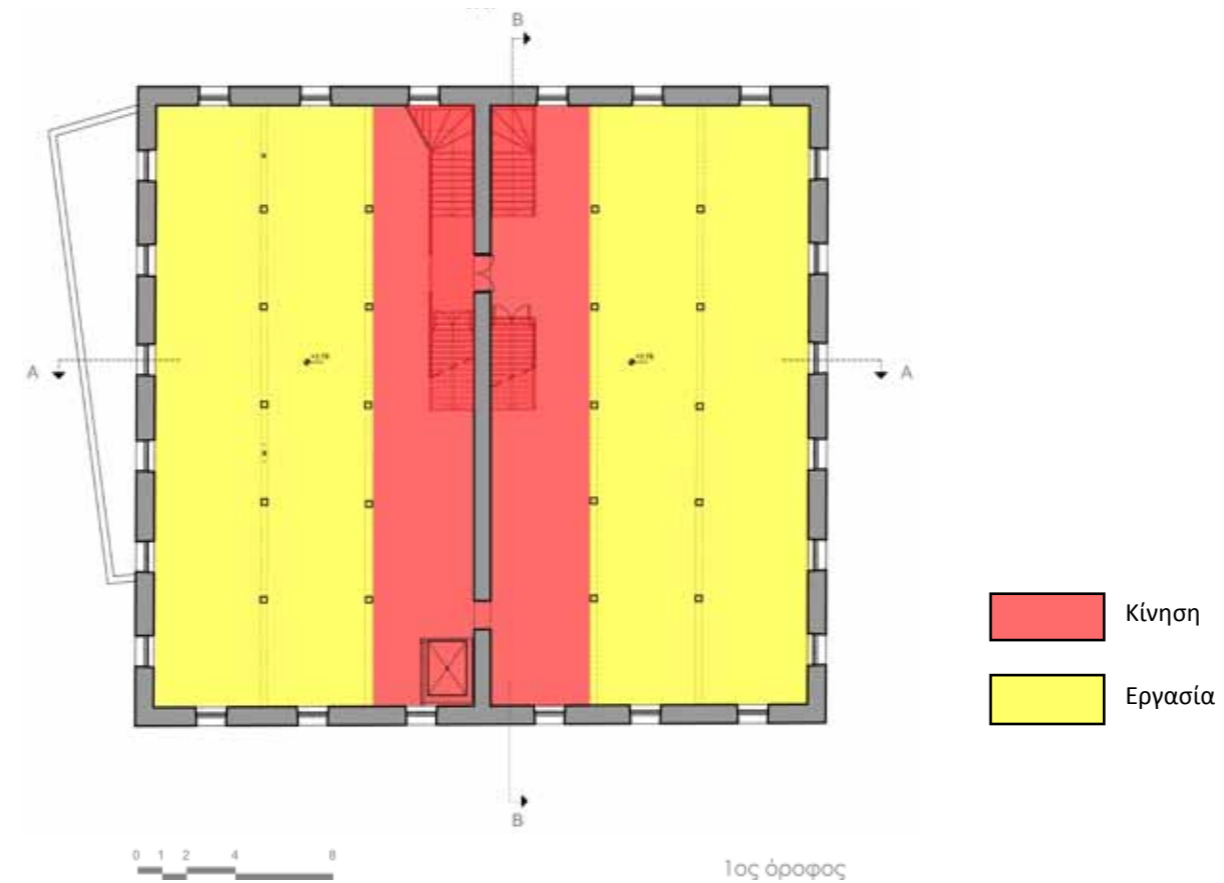
Η καπναποθήκη Τσιμίνο - αποτύπωση Μάρτιος 2014

Η συνθετική προσέγγιση λειτουργεί πάνω στον κάναβο του κτίσματος και αφήνει εμφανές το δομικό σύστημα στον χρήστη. Δημιουργεί έναν ευμετάβλητο οργανισμό που παράγει έναν ροϊκό, δυναμικό χώρο, παρόμοιας λογικής μ' αυτόν που είθισται να υπάρχει. Το κτίριο συνεχίζει να λειτουργεί ως κτίριο εργασίας με νέους, σύγχρονους κώδικες που πατούν όμως, πάνω στη γνώση του παρελθόντος και είναι σε συμφωνία με την ερμηνεία του κτιρίου.

Το κτίριο, κατά την λειτουργία του ως καπναποθήκη, στέγαζε χρήσεις αποθήκευσης και επεξεργασίας. Στη νέα πρόταση, οι χώροι εργασίας συναντώνται στους 2 κανάβους πλησίον των ανοιγμάτων εκεί ακριβώς όπου γινόταν η επεξεργασία. Αντίστοιχα, διατηρείται η κίνηση στον κάναβο παράλληλα με τον μεσότοιχο. Επιπλέον, η επεξεργασία στα κτίρια του καπναποθηκών πραγματοποιούνταν στα επίπεδα των ορόφων και στα κατώτερα γινόταν η αποθήκευση. Στην πρόταση, οι κύριοι χώροι εργασίας διαμορφώνονται στον πρώτο και δεύτερο όροφο. Το υπόγειο συγκεντρώνει τους αποθηκευτικούς χώρους και το ισόγειο αποτελεί μια πλατφόρμα συνάντησης με ποικίλες χρήσεις.

Η κατακόρυφη κυκλοφορία [ανελευστήρες] μαζί με τον χώρο των wc λειτουργούν ως «μπαταρία», σε νευραλγικό σημείο στην κάτοψη, στο βόρειο σύστημα, κοντά στην είσοδο σε ισόγειο και σε άμεση συσχέτιση με το άνοιγμα στο μεσότοιχο και την επικοινωνία των δύο επάλληλων συστημάτων στους ορόφους. Έτσι, με την τοποθέτηση της εκεί, η κίνηση διατηρείται στον κάναβο κοντά στο μεσότοιχο και επιπλέον, δημιουργείται ένα «πλατύσκαλο» διελεύσεων στη θέση αυτή.

Το κτίριο, εν τέλει, αφορά σε ένα σύστημα μεικτών χρήσεων, με ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους σε αντιπαραβολή. Όσο ανεβαίνουμε καθ' ύψος τόσο πιο πολύ προβάλλεται το ιδιωτικό και φθίνει το δημόσιο. Το ιδιωτικό προστατεύεται και ο εξωτερικός χρήστης εισέρχεται ελεγχόμενα στο ισόγειο και υπόγειο επίπεδο.

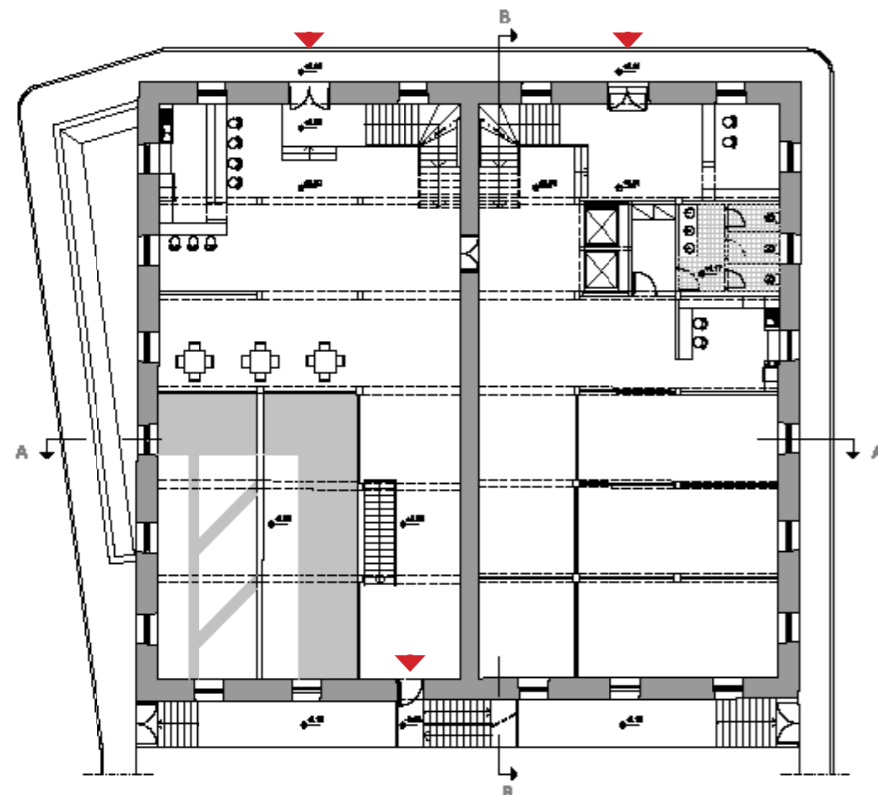
ιδιωτικό

δημόσιο

- είσοδοι - έξοδος κινδύνου
- χώροι εργασίας - ιδιωτικό
- ελεύθεροι χώροι - δημόσιο
- «μπαταρία»*

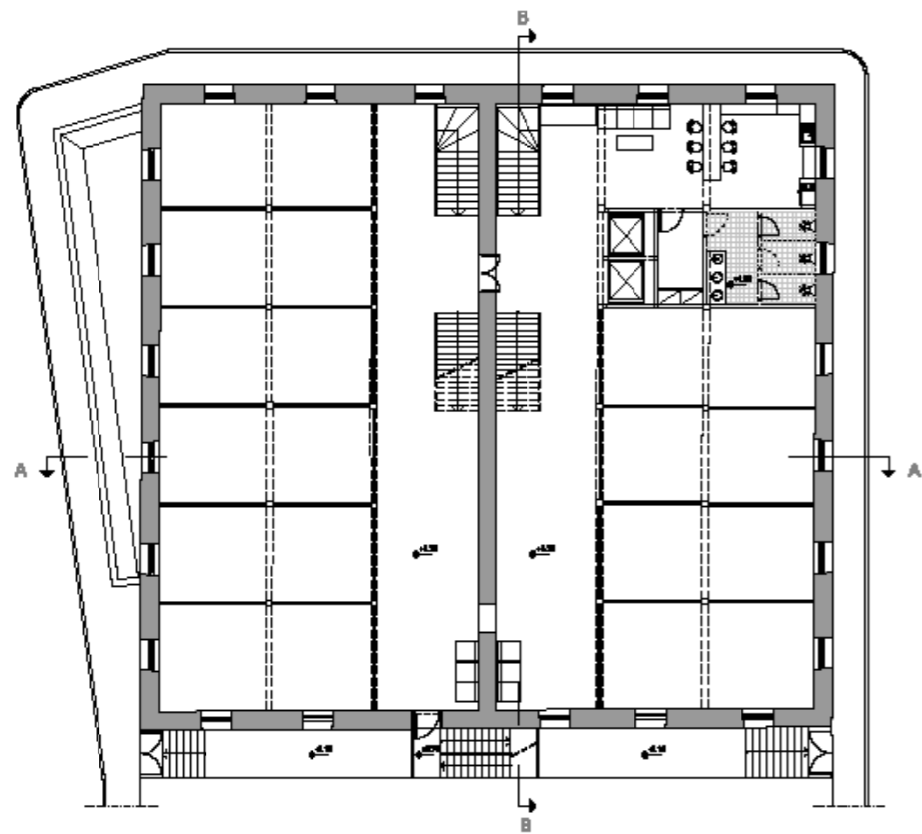
ισόγειο

ισόγειο

ισόγειο

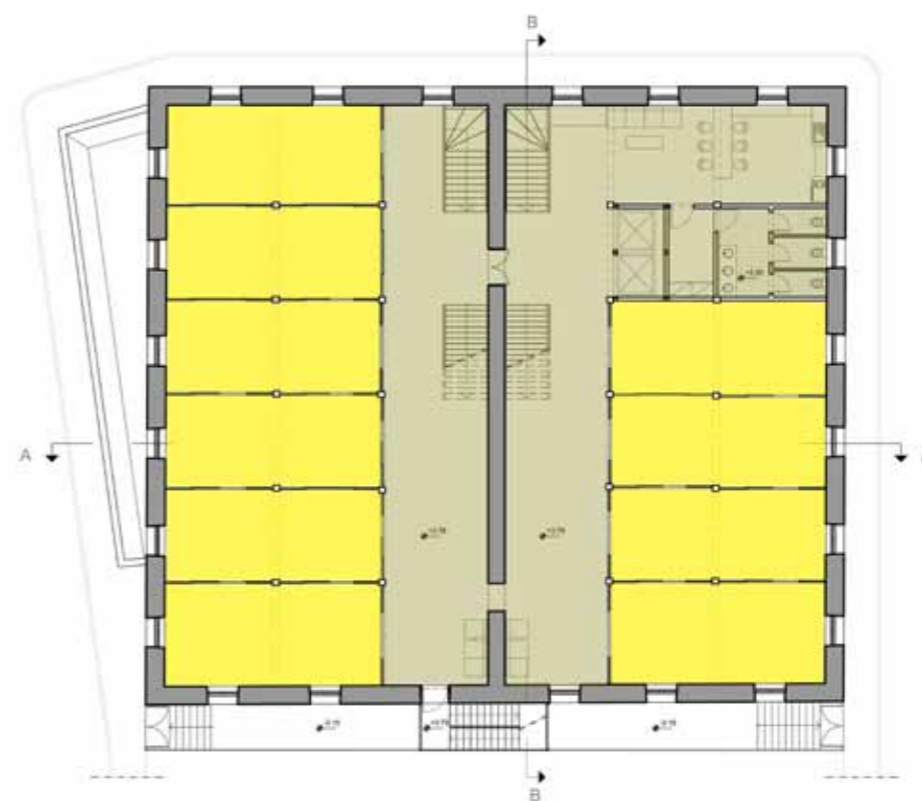

1ος όροφος

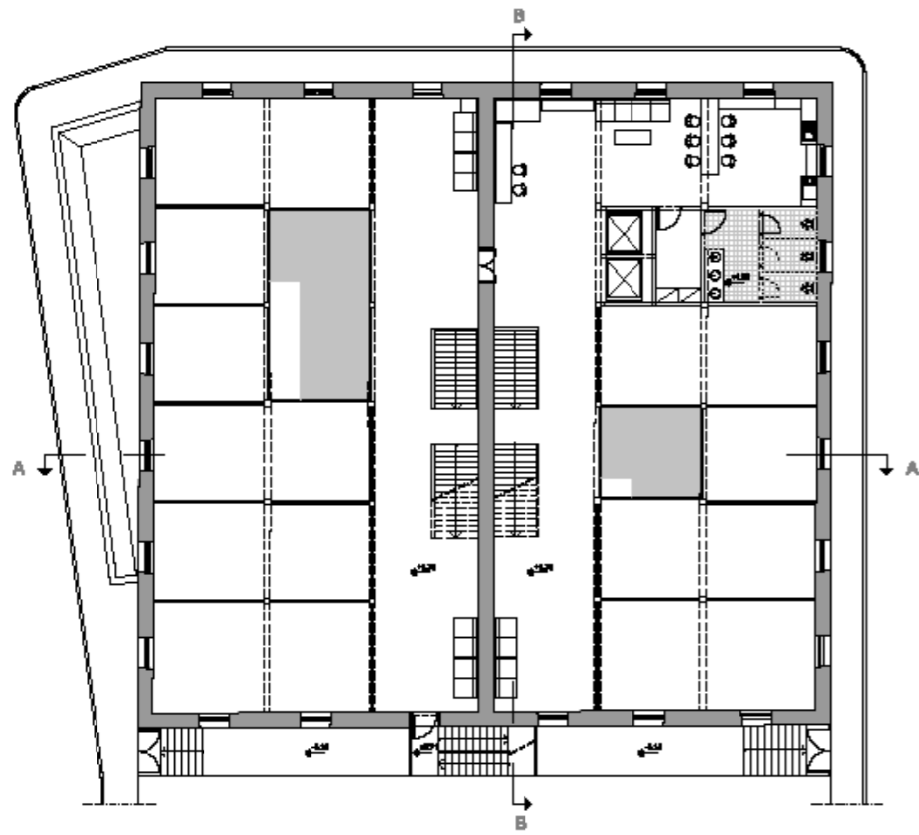
1ος όροφος

- χώροι εργασίας
- «μπαταρία»
- ελεύθεροι χώροι

1ος όροφος

- ιδιωτικό
- δημόσιο

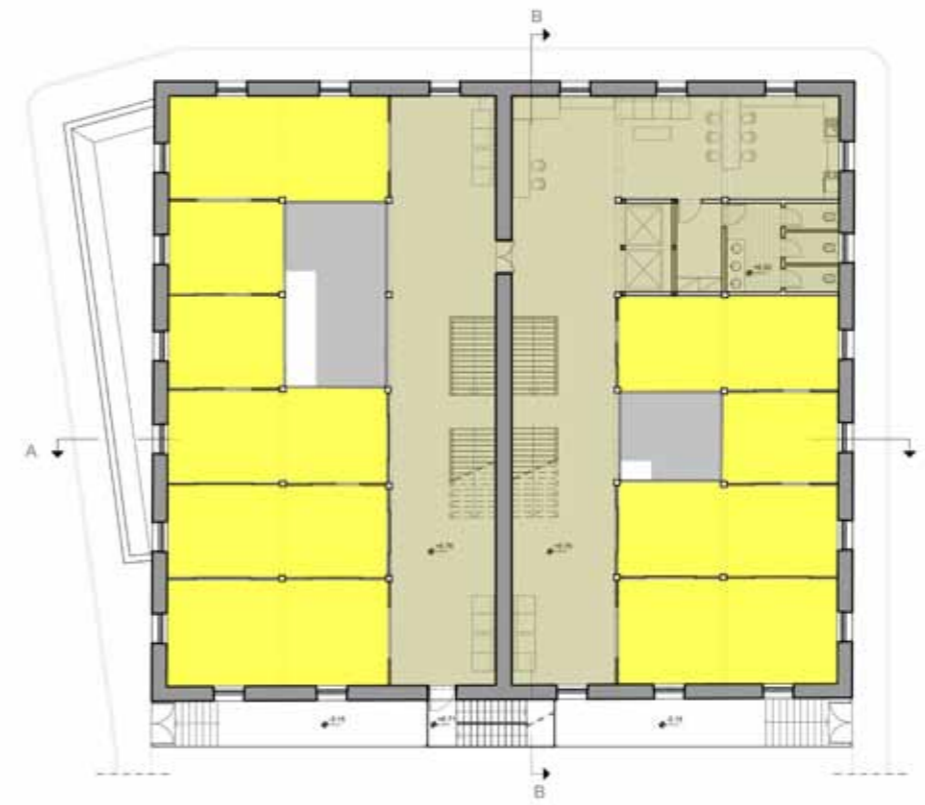

2ος όροφος

2ος όροφος

- χώροι εργασίας
- «μπαταρία»
- ελεύθεροι χώροι

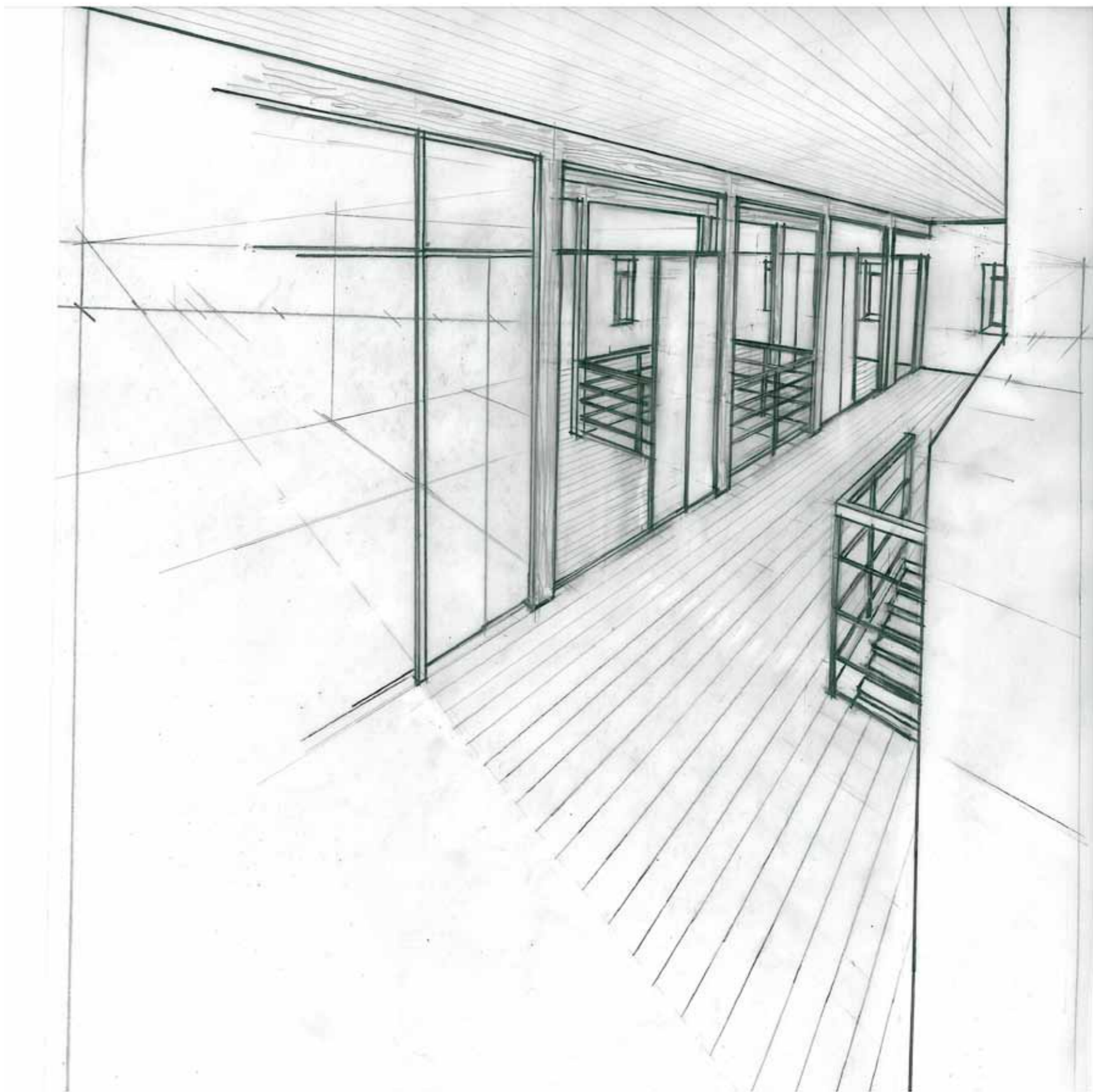

2ος όροφος

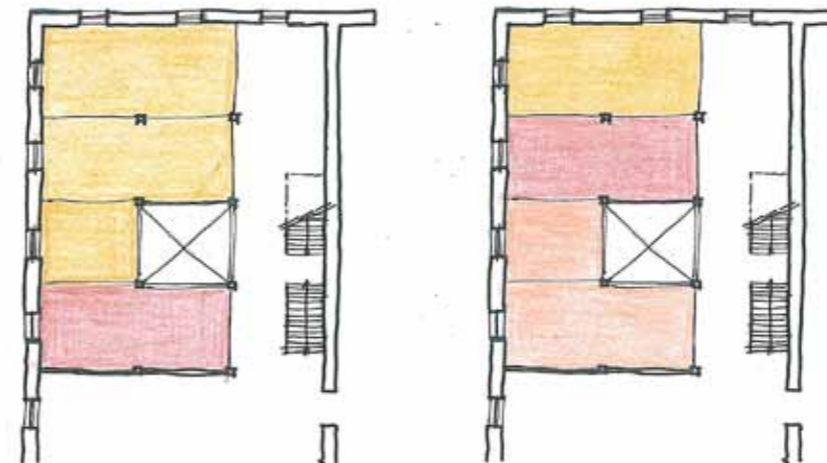
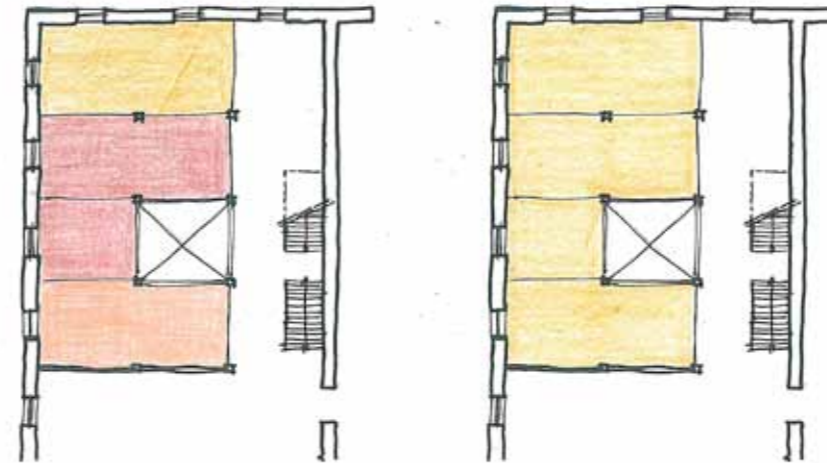
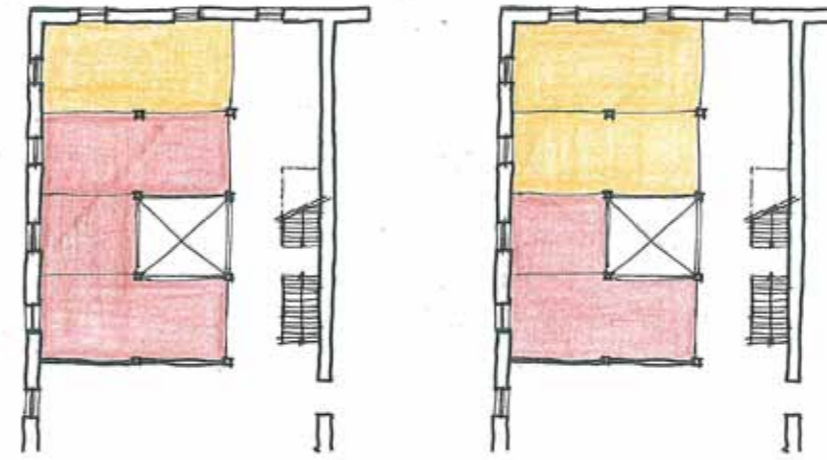
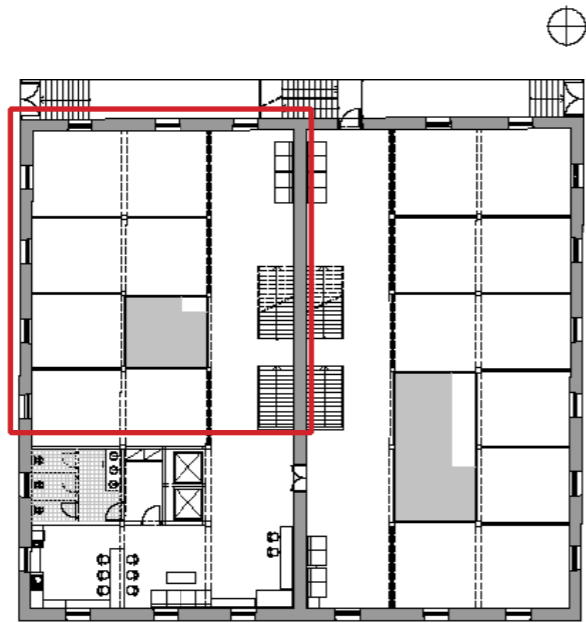
- ιδιωτικό
- δημόσιο

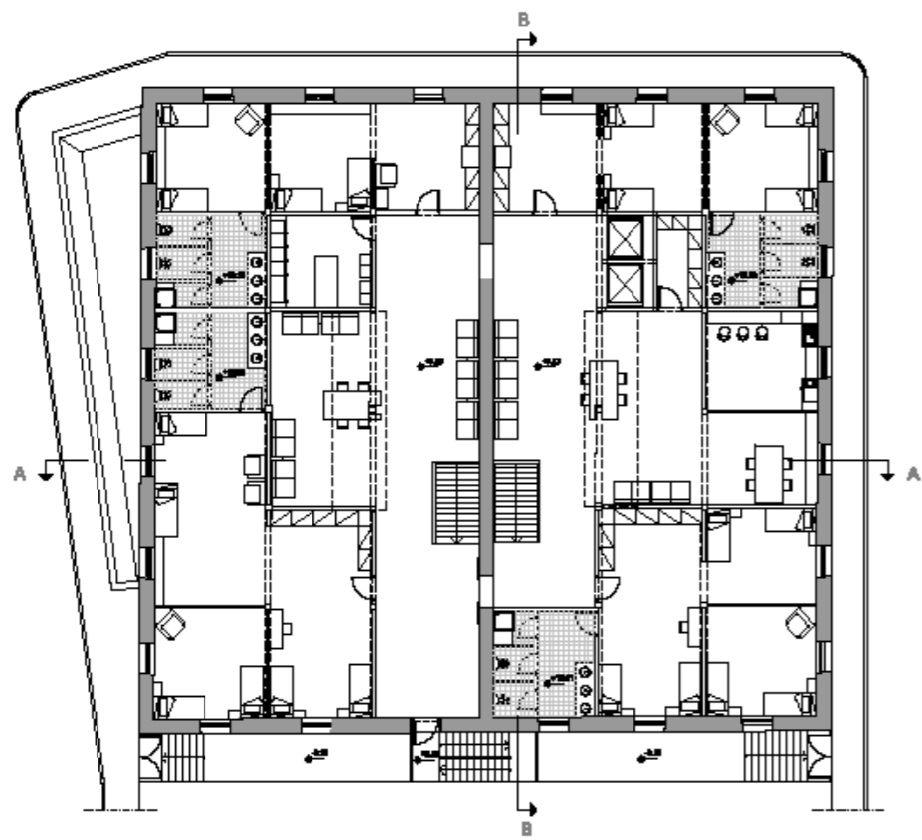
Ενδιαφέρουσα διαμερισματοποίηση των Hawkins - Brown με ξύλινα panels για τους χώρους εργασίας των φοιτητών στο TheBartlett

Σκίτσο - χώροι εργασίας [δεύτερος όροφος]

Μετακινούμενα - συρόμενα panels πάνω σε σιδηρόδρομο που μεταβάλλουν τον χώρο κατά τη βούληση, ανάλογα με τις ανάγκες του εκάστοτε χρήστη. Παραδείγματα προσαρμογής χώρων εργασίας και κατάληψη κανάβων στον δεύτερο όροφο.

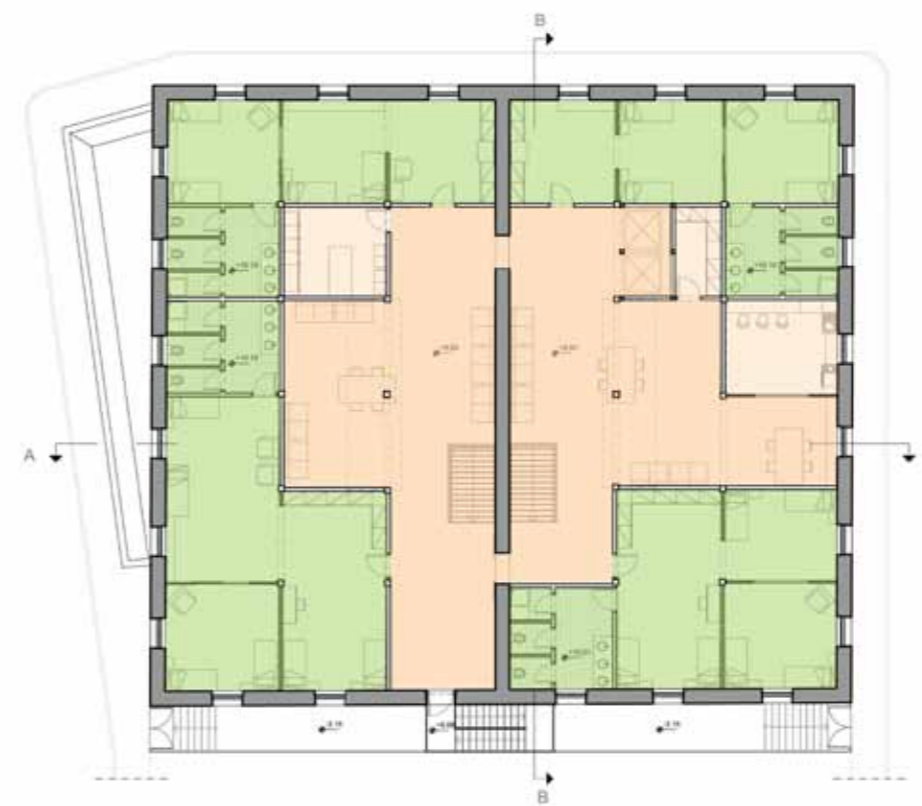

3ος όροφος

3ος όροφος

- ξενώνες
- «μπαταρία»
- κοινόχρηστοι χώροι

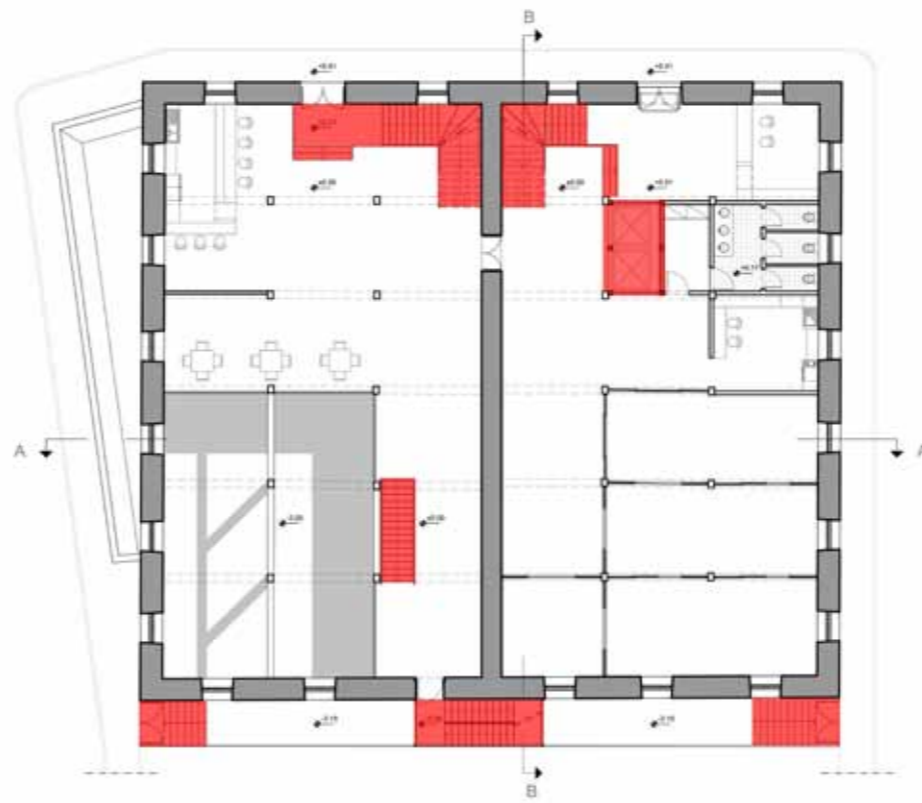
3ος όροφος

- ιδιωτικό
- δημόσιο

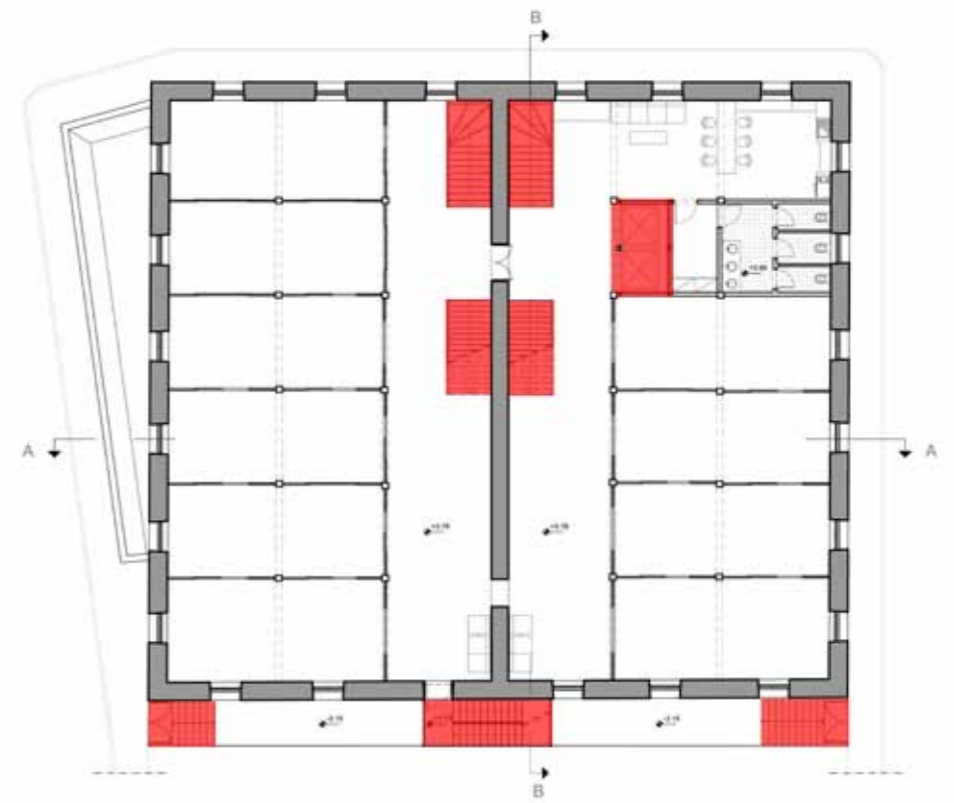
0 1 2 4 8

υπόγειο

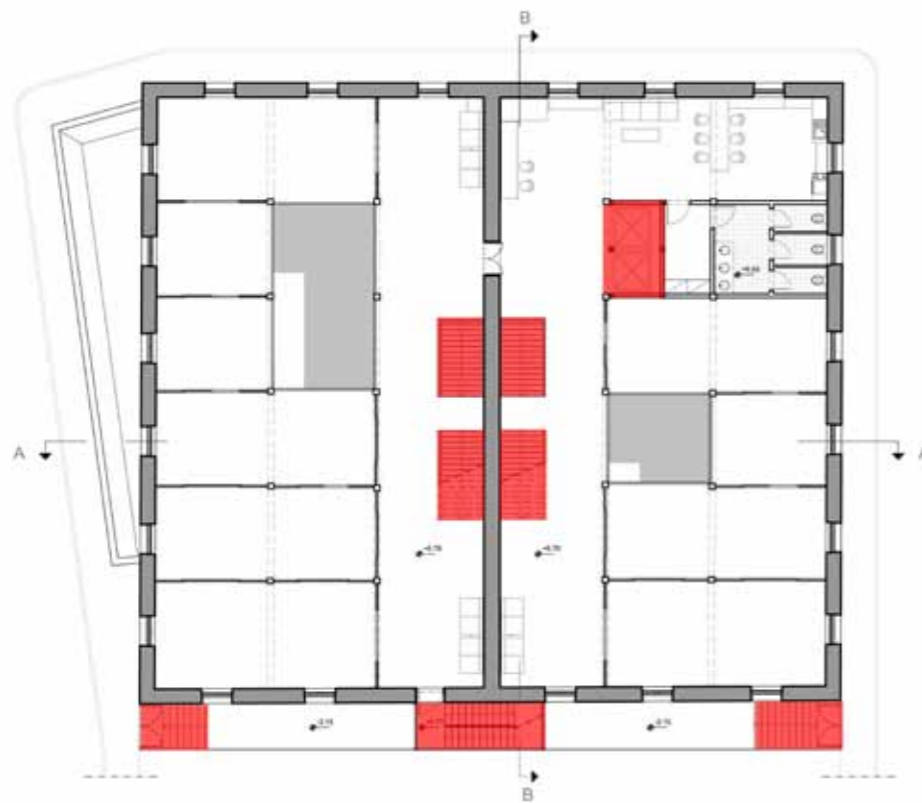
0 1 2 4 8

ισόγειο

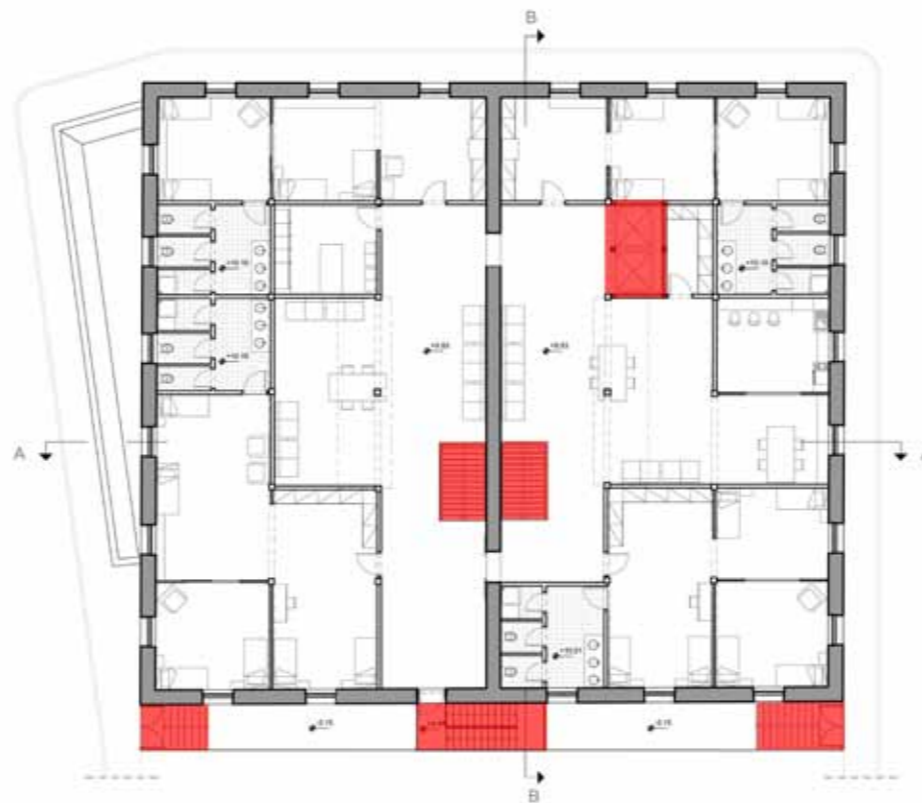
0 1 2 4 8

1ος όροφος

0 1 2 4 8

2ος όροφος

0 1 2 4 8

3ος όροφος

 Κατακόρυφη κυκλοφορία

CO - WORKING SPACES

Οι co – working spaces έχουν ως πρόδρομο το «παρωχημένο», πλέον, μοντέλο των θερμοκοιτίδων που έλαβε δυναμικά χώρα τις δεκαετίες του '80 – '00.

Οι θερμοκοιτίδες αποτέλεσαν καινοτομία στον χώρο των εργασιακών δεδομένων και δημιουργήθηκαν λόγω της εκτεταμένης αποβιομηχάνισης και την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου στην Ευρώπη και τον δυτικό, αναπτυσσόμενο κόσμο. Η παγκοσμιοποίηση, η σταδιακή μεταφορά της μαζικής παραγωγής των προϊόντων σε Ασία, η στρόφη στην έρευνα και ανάπτυξη, την καινοτομία και την υψηλή τεχνολογία, καθώς και η σύνδεση του παραγωγικού κόσμου με τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα απαιτούσαν τη δημιουργία ενός νέου καινοτόμου μοντέλου εργασίας. Η γνώση τάσσεται στην υπηρεσία της παραγωγής και της επιχειρηματικότητας. Οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων [business incubators] αναπτύχθηκαν μέσα στην ομπρέλα των ΕΠ / ΤΠ ως θεσμοί υποστήριξης και μεταφοράς τεχνογνωσίας. Αποτελέσαν, κυρίως, δομές στέγασης και υποστήριξης νέων εταιρειών [start ups]. Οι θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων λειτουργούν με την λογική της υποδοχής στους χώρους τους, κατά προτεραιότητα, νέων και καινοτόμων επιχειρήσεων, ώστε μέσω του διαμερισμού των πόρων με άλλες συστεγαζόμενες επιχειρήσεις να μειώσουν το λειτουργικό τους κόστος κατά την αρχική περίοδο της λειτουργίας τους. Η θερμοκοιτίδα τους προσφέρει τις απαραίτητες υποδομές και υπηρεσίες μέχρι το στάδιο ωρίμανσής τους.

Οι co – working space αφορούν μια ακόμα πιο σύγχρονη λογική στον χώρο της εργασίας, απευθύνονται σε νέους επιχειρηματίες και διαμορφώνονται ως «οικοσύστημα» του start - up τεχνολογικού επιχειρείν. Το co – working αφορά ένα νέο μοντέλο εργασίας που περιλαμβάνει εργασίας σε κοινό περιβάλλον που διαμοιράζονται μεταξύ τους οι χρήστες. Οι χρήστες είναι κυρίως ελεύθεροι επαγγελματίες, και εργάζονται ανεξάρτητα ή σε ομάδες εργασίας. Η εργασία ξεφεύγει από τα όρια του κλειστού, τυπικού «γραφείου». Έτσι, εργάζονται σε κοινό περιβάλλον, ποικίλες ειδικότητες. Διαμοιράζονται επομένως, τον ίδιο χώρο πολλές μικρές «επιχειρήσεις». Σε πολλές περιπτώσεις, λειτουργούν παράλληλα, ως συνεργατικοί χώροι, που περιλαμβάνουν και επιπλέον χρήσεις π.χ φιλοξενία διοργανώσεων [πολιτιστικές κ.α.].

Οι co – working spaces διαμορφώνονται σε πρώην βιομηχανικούς χώρους, εγκαταλειμμένα αστικά υπολείμματα του νεώτερου βιομηχανικού παρελθόντος και πιο σπάνια σε νέα κελύφη. Η χωρική διάρθρωση αφορά κυρίως ελεύθερους – ανοικτούς χώρους, και υλοποιείται με γραφεία, ελεύθερα στο χώρο και ενσωματωμένες κοινόχρηστες χρήσεις [αίθουσα διαλέξεων, κουζίνα, αίθουσες υποδοχής, καθιστικά κ.ά].

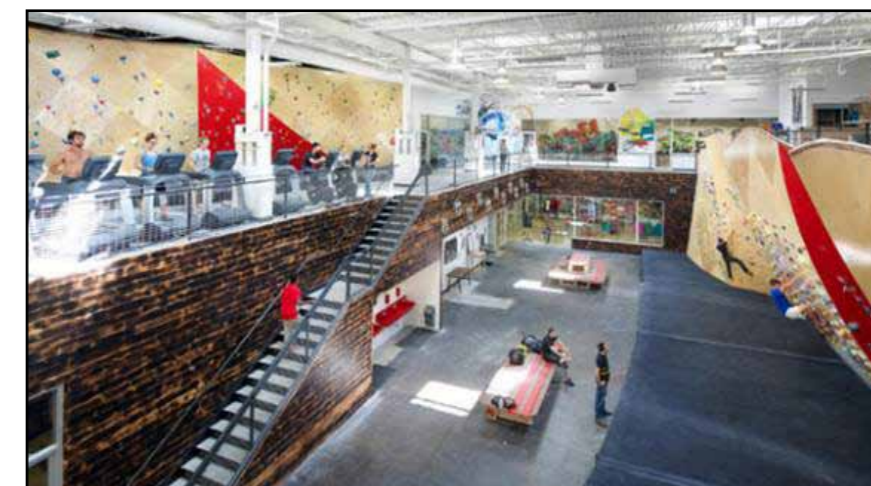
Προκύπτει, έτσι, μια ανάδυση χώρων εργασίας που αφορούν την καινοτομία, και δημιουργικότητα και απευθύνονται κυρίως σε δημιουργικά επαγγέλματα [π.χ αρχιτέκτονες, καλλιτέχνες, designers, arts & crafts, music, media κά]. Το μοντέλο των co - working προσφέρει σχετικά μικρή υποστήριξη - δικτύωση και ελεύθερη ανάπτυξη.

Το 2005 ο Brad Neuberg χρησιμοποίησε τον όρο «co – working» για να περιγράψει έναν χώρο εργασίας που ο ίδιος ονόμαζε «9 to 5 group». Αργότερα, ο Neuberg οργανώνει ένα co - working site, το Hat Factory στο San Francisco, ένα λόφτ που συμπεριλάμβανε και χώρο εργασίας τριών ατόμων. Ο ίδιος, μάλιστα, ήταν και ένας από τους δημιουργούς του πρώτου αποκλειστικά co – working space, του Citizen Space. Το San Francisco συνέχισε δυναμικά τη δημιουργία επιπλέον αντίστοιχων χώρων, αποτελώντας την πρώτη κοινότητα co – working spaces.

Από το 2012, η ανάπτυξη του συγκεκριμένου μοντέλου συνέχισε και σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς το μοντέλο εργασίας εισήχθη δυναμικά στην Ευρώπη. Η οικονομική κρίση συνέβαλε αρκετά στην κατεύθυνση αυτή. Το 2012 έχουμε τους πρώτους χώρους συμμετοχικής εργασίας στο Λονδίνο. Η πλατφόρμα Open Studio Club του Λονδίνου δίνει τη δυνατότητα σε νέους επαγγελματίες και freelancers να βρουν χώρο εργασίας μέσω της πρωτοβουλίας Free Desk Here. Η ιδέα είναι να προωθήσουν επαγγελματίες σε άδεια γραφεία μέσα σε υφιστάμενους χώρους εργασίας [κυρίως της δημιουργικής οικονομίας]. Τα γραφεία διατίθενται δωρεάν από τις εταιρείες και ο «ενσωματωμένος» δημιουργός μπορεί να χρησιμοποιήσει τους χώρους του γραφείου αλλά και κάποιες υπηρεσίες, όπως το wi-fi, χωρίς κάποια επιβάρυνση.

Αναφέρουμε ενδεικτικά παραδείγματα ορισμένων co – working spaces : NextSpace, BLANKSACES, Link Coworking, WorkBar, CoCo, The League of Extraordinary Co-working Spaces.

Στην Ελλάδα, η «αγορά» των co-working spaces έχει γνωρίσει εκρηκτική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια, ακολουθώντας την ίδρυση του CoLab, του πρώτου τέτοιου χώρου, το 2009. Αυτή την στιγμή υπάρχουν τουλάχιστον οκτώ χώροι στην Αθήνα που αυτοπροσδιορίζονται ως co-working space. Το Bios – Ρομάντζο στην Αθήνα, το πρώην κτίριο γραφείων – τυπογραφείων του ομώνυμου ιστορικού εντύπου, αποτελείται ταυτόχρονα από θερμοκοιτίδα επιχειρήσεων του δημιουργικού χώρου και ένα πολιτιστικό κέντρο, ανοιχτό στο κοινό, με καθημερινό πρόγραμμα εκδηλώσεων. Συνδυάζει διαθεσιμότητα ανεξάρτητων γραφείων και χώρων συν - εργασίας.

_Brooklyn Boulders [Somerville, Mass.]

_Link Coworking [Austin, Texas]

_Hera Hub [San Diego, California]
 _The Factory [Grand Rapids, Mich.]
 _CoLab [Αθήνα]

_Co - working space [Berlin]
 _NextDoor [Chicago]
 _The Fueled Collective [New York]

_Bios – Ρομάνζο [Αθήνα]
 _Co - working space [Αθήνα]
 _The Hangar Co - working space [Balcelona]

ΚΤΙΡΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΧΡΗΣΕΩΝ

co – working spaces

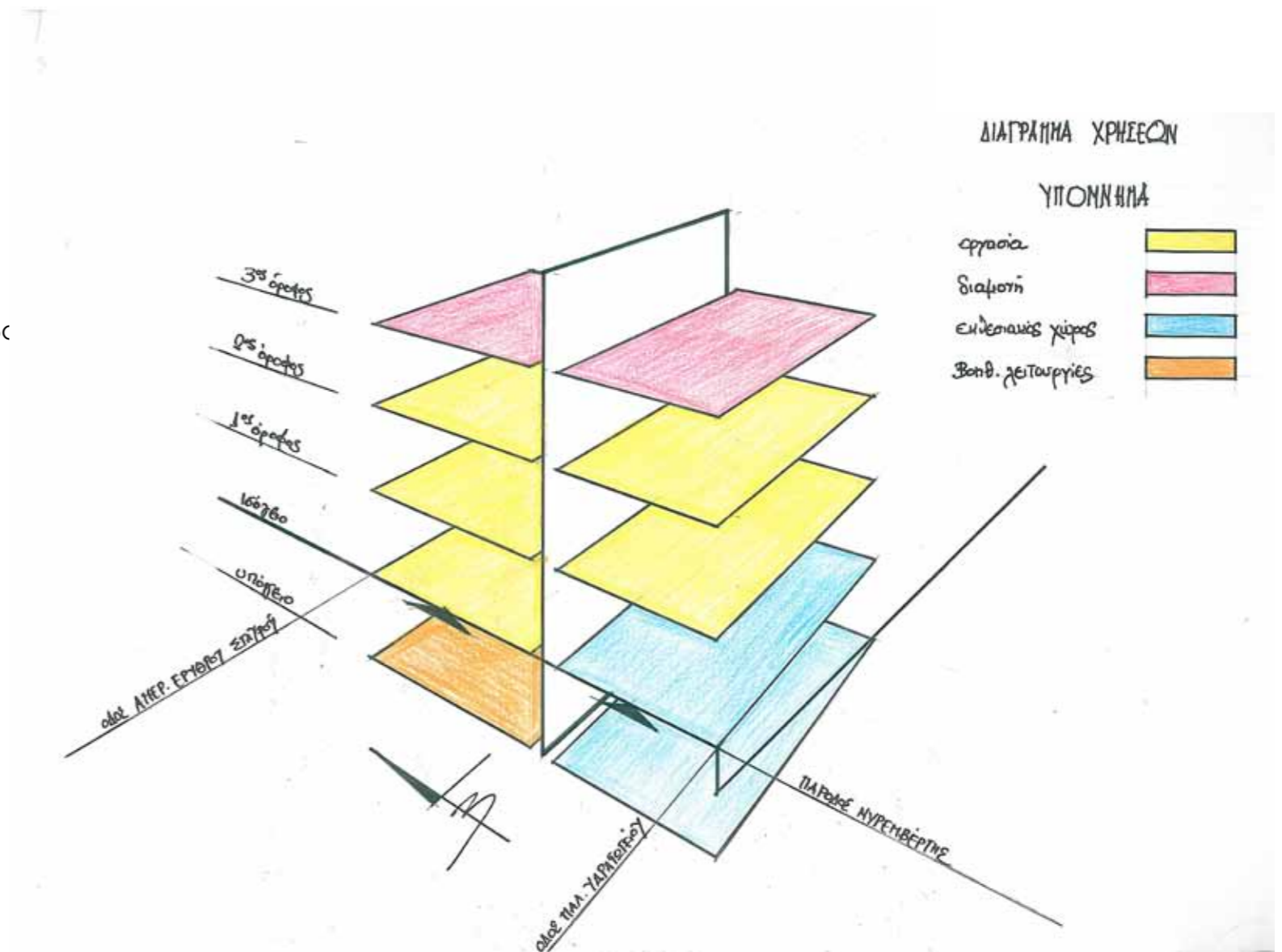
[υπόγειο, ισόγειο, πρώτος, δεύτερος όροφος]

- 24 χώροι εργασίας
- 3 κοινόχρηστες κουζίνες - καθιστικό
- 4 κοινόχρηστα wc
- 3 χώροι γκαρνταρόμπας
- αίθουσα πολλαπλών χρήσεων [υπόγειο, ισόγειο] με φουαγιέ και μπαρ ανά επίπεδο
- γραμματεία
- αίθουσα εκτυπώσεων – plotters
- 3 αποθηκευτικοί χώροι
- χώρος μηχανολογικού εξοπλισμού

Χώρος διαμονής

[τρίτος όροφος]

- 4 ξενώνες με wc – 20 κλίνες [2 ξενώνες με 6 κλίνες και 2 ξενώνες με 4 κλίνες]
- κοινόχρηστος χώρος διαμενόντων
- κουζίνα διαμενόντων
- χώρος πλυντηρίων
- ιματιοθήκη – λινοθήκη

2.2 Συμβατότητα νέας χρήσης

Η συμβατότητα της νέας χρήσης του κτιρίου προκύπτει από το γεγονός ότι αποκαθίστανται όλες οι χρόνιες φθορές του στη στέγη, στα φέροντα ξύλινα στοιχεία του, στις λιθοδομές του και στα κουφώματά του με την χρήση ίδιων υλικών και στην ίδια μορφή, διατηρώντας τον ίδιο εσωτερικό μεσότοιχο με τα ίδια ανοίγματα εσωτερικής επικοινωνίας και τα κλιμακοστάσια στην ίδια θέση και μορφή, ενώ παράλληλα με την χρήση των χαμηλών συρομένων panels, ανάμεσα από τους κατακόρυφους στύλους, είναι εμφανής και αναγνωρίσιμος ο φέρων ξύλινος σκελετός και ο κάναβος, που είναι το κυρίαρχο τυπολογικό στοιχείο του κτιρίου. Το ίδιο αναγνωρίσιμες θεωρούνται και οι νέες επεμβάσεις που πραγματοποιούνται.

Η επιλογή της συγκεκριμένης νέας χρήσης των co - working spaces επιτρέπει την διατήρηση όλων αυτών των μορφολογικών και τυπολογικών στοιχείων της αρχικής κατασκευής του και οι όσες νέες επεμβάσεις, που απαιτούνται για να αποδοθεί η νέα χρήση, θεωρούνται ότι δεν προσβάλλουν την φυσιογνωμία του κτιρίου. Οι περισσότερες, μάλιστα, νέες επεμβάσεις είναι προς την κατεύθυνση και μόνο της επαναλειτουργίας του κτιρίου σε μια σύγχρονη έκφρασή του ή ακόμα και στην αναγκαιότητα της ίδιας της αναβίωσής του στην εποχή μας, και δεν προκύπτουν καν από την συγκεκριμένη αλλαγή χρήσης, η οποία παρόλα αυτά κρίνεται απόλυτα συμβατή με την αρχική.

Σημειωτέον, ακόμα, ότι η χρήση των co - working spaces αποτελεί μια πρωτοπόρα λειτουργία για την πόλη της Καβάλας και δεν θα ήταν υπερβολή να ειπωθεί ότι έλειπε και απαιτείται ένας τέτοιος χώρος για την πόλη. Ειδικότερα στην περίοδο κρίσης που διανύουμε, και κατ' επέκταση οι ατομικές ιδιωτικές επιχειρήσεις, το μοντέλο των co - working spaces αποτελεί ένα ελπιδοφόρο διέξοδο για τους νέους επιχειρηματίες. Επίσης, η κεντρική θέση του κτιρίου και η προβλεπόμενη άμεση αναβάθμιση της περιοχής ανάμεσα στο υδραγωγείο και στην καπναποθήκη, στα δυτικά του κτιρίου, συνηγορούν στην επιτυχή λειτουργία της νέας αυτής χρήσης που καλείται να καλύψει.

Η πρόταση συντήρησης, αποκατάστασης, καθώς και ένταξης νέας χρήσης στο κτίριο διαμορφώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι συμβατή, κατά κύριο λόγο, με το ίδιο οικοδόμημα και επιπλέον σύμφωνη με μια συνολική θεώρηση της Καβάλας ως πρώην καπνούπολη. Στόχος στην επιλογή χρήσης είναι η απόδοση του κτιρίου στους πολίτες της περιοχής και όχι μόνο. Το κτιριολογικό πρόγραμμα που προέκυψε ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός κτιρίου εργασίας [1ος, 2ος όροφος], με ελεύθερους χώρους κοινού, εκδηλώσεων και χώρους ανάδειξης του ιστορικής αξίας του πρώην καπνομάγαζου [ισόγειο, υπόγειο] και χώρους διαμονής [3ος όροφος]. Πρόκειται για μία επίλυση που επιτρέπει τον εξωτερικό χρήστη να εισέλθει ελεγχόμενα σε χώρους συνάθροισης και στον αντίποδα διαφυλάσσει την ιδιωτικότητα των διαβιούντων στο τελευταίο επίπεδο. Έτσι,

ιδιωτικό και δημόσιο διαχωρίζονται εντός κτίσματος σαφώς εντός κελύφους και συλλειτουργούν.

Η πρόταση αποκατάστασης και επανάχρησης έγινε με βάση τις αρχές του χάρτη της Βενετίας, σύμφωνα με τον οποίο η διαδικασία της αποκατάστασης θα πρέπει να έχει ως στόχο να διατηρήσει και να αποκαλύψει τις ιστορικές αξίες του μνημείου, βασιζόμενη στον σεβασμό προς την αρχική του υπόσταση και τα αυθεντικά του στοιχεία.

Τέλος, θα πρέπει να μνημονευθεί ότι σε κάθε επέμβαση αποκατάστασης ενό-ς παλιού και ιστορικού κτιρίου υπάρχει πάντα ο παράγοντας «κόστος» και «ωφέλεια», όπου «κόστος», στην προκειμένη περίπτωση, θεωρείται οτιδήποτε νέο στοιχείο προστίθεται για την ασφάλεια και την νέα του χρήση και «ωφέλεια» η αύξηση της επάρκειάς του ή και ακόμα η διατήρησή του, η βιωσιμότητα και η ίδια του η επανα - λειτουργία.

3. ΝΕΕΣ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ

3.1 Περιγραφή της νέας πρότασης

Η νέα χρήση της καπναποθήκης Τσιμίνο θα είναι χώροι εργασίας στην λογική των co - working spaces με δυνατότητα και διανυκτέρευσης [ξενώνες είκοσι ατόμων] στον τελευταίο όροφο.

Συγκεκριμένα στο ισόγειο, όπου στην δυτική όψη διατηρούνται οι δύο είσοδοί του δημιουργείται χώρος υποδοχής στο βόρειο κτίριο και στην συνέχεια τρεις χώροι εργασίας. Οι χώροι αυτοί χωρίζονται μεταξύ τους με συρόμενα ξύλινα panels ύψους 2.20 μ., τα οποία ακολουθούν τις θέσεις των κανάβων του κτιρίου και δίνουν, έτσι, την δυνατότητα τόσο της ευελιξίας όσο και της ποικιλομορφίας των χώρων που μπορούν να δημιουργηθούν, ενώ παράλληλα, εντασσόμενοι στον κάναβο και με το χαμηλό τους ύψος, αφήνουν ορατά τα δομικά στοιχεία του χώρου. Οι χώροι εργασίας εξυπηρετούνται από βοηθητικούς χώρους wc, ιματιοθήκη-αποθήκη, μικρή κουζίνα, τα οποία ομοίως, ως χώροι, εντάσσονται στον κάναβο της καπναποθήκης. Για κατακόρυφη κίνηση, εκτός των ξυλίνων κλιμάκων που ανακατασκευάζονται στην ίδια θέση, ομοίως ξύλινες και της ίδιας μορφής, κατασκευάζονται δύο ανελκυστήρες, οι οποίοι, θα έχουν φρεάτια από μεταλλικό σκελετό και εμφανή τμήματα με τζάμι. Στο υπόγειο του βόρειου κτιρίου υπάρχουν αποθήκες, ομοίως χώροι υγιεινής, μηχανοστάσιο των ανελκυστήρων, λεβητοστάσιο με έξοδο κινδύνου και αποθήκη καυσίμων.

Στο νότιο κτίριο, στο ισόγειο και στο αντίστοιχο υπόγειό του, δημιουργείται αίθουσα πολλαπλών χρήσεων με αίθριο ύψους δύο ορόφων [υπόγειο και ισόγειο] και μεταλλική κλίμακα ενοποίησης των δύο σταθμών. Η πρόσβαση στην αίθουσα πραγματοποιείται από την νότια είσοδο της δυτικής όψης του κτιρίου στην οποία λειτουργεί φουαγιέ, όπως επίσης και στον αντίστοιχο υποκείμενο χώρο του υπογείου. Στο φουαγιέ του υπογείου διατηρείται ως έκθεμα το πηγάδι της παλιάς καπναποθήκης. Η ενοποίηση των δύο κτιρίων και των λειτουργιών τους, τόσο στο ισόγειο όσο και στο υπόγειο, πραγματοποιείται με τα ανοίγματα στην μεσοτοιχία που διατηρούνται στις ίδιες θέσεις με τα αρχικά. Το είδος των χρήσεων της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων μπορεί είτε να είναι συγγενές και βοηθητικό των λειτουργιών των co - working spaces [αίθουσα ειδικών σεμιναρίων, παρουσιάσεων, διαλέξεων κλπ], είτε ανεξάρτητο στα ευρύτερα πλαίσια των πολιτιστικών δραστηριοτήτων της πόλης της Καβάλας [λογοτεχνικές παρουσιάσεις, εκθέσεις ζωγραφικής, φωτογραφίας, παραστάσεις, δρώμενα ή και ακόμα να φιλοξενήσει μία περιοδική μουσειακή έκθεση συγγενή με την ιστορία και την λειτουργία του κτιρίου]. Οι αποθήκες στο υπόγειο του βόρειου κτιρίου μπορούν να συνδράμουν για την φύλαξη αυτού του υλικού ή του αναγκαίου εξοπλισμού της αίθουσας [καρέκλες, σκηνή κλπ]. Τέλος, θα μπορούσε να υπάρχει μία αναδιπλούμενη μεταλλική κατασκευή, κρεμαστή στην θέση του εξώστη του αιθρίου, που όταν απαιτείται θα κατεβαίνει για να λειτουργεί εν είδει κερκίδων. Η αίθουσα και στις δύο στάθμες της διασφαλίζεται με έξοδο κινδύνου στην ανατολική πλευρά της, προς τον ακόλυπτο, και εξυπηρετείται [ομοίως και στις δύο στάθμες της] από τους ανελκυστήρες και τους χώρους υγιεινής του βόρειου κτιρίου.

Τέλος, για την επίλυση των προβλημάτων που προέκυψαν από την υπερύψωση του δρόμου στην δυτική πλευρά του κτιρίου, όπου βρίσκονται και οι δύο κύριες είσοδοί του, διαμορφώνεται μερική υπερύψωση του δαπέδου στο εσωτερικό κατά 0.51 μ. [όσο και η υποβάθμιση του δαπέδου του ισόγειου από το πεζοδρόμιο] με την κατασκευή δεύτερου μεταλλικού πατώματος στο ύψος αυτό και τρία, ομοίως μεταλλικά, σκαλάκια για την πρόσβαση στην στάθμη του ισόγειου. Στην βόρεια είσοδο και πάνω από την αναφωτίδα του υπογείου –που διατηρείται- στο παλιό δάπεδο διαμορφώνεται στο μεταλλικό ψευτοπάτωμα μια αντίστοιχη γυάλινη επιφάνεια με σκοπό και την διατήρησή της και την λειτουργία της. Επίσης στην ανατολική όψη, στον ακόλυπτο πραγματοποιείται μερική εκβάθυνση για επαναφορά στην αρχική στάθμη [ένα σκαλάκι χαμηλότερα από την τελική στάθμη του υπογείου, όπως αυτή θα διαμορφωθεί με την επιστροφή πλακιδίων δαπέδου, μετά την απομάκρυνση των ξυλίνων κινητών στοιχείων του, την εξυγίανση και το αλφάδιασμά του]. Επίσης, τόσο στον ανατολικό όσο και στον νότιο

τραπεζοειδή ακόλυπτο του κτιρίου θα ληφθεί πρόνοια για την ασφαλή απορροή των ομβρίων. Οι δύο πρώτοι όροφοι είναι χώροι εργασίας, οι οποίοι διαμορφώνονται επίσης με κινητά συρόμενα ξύλινα panels που δίνουν ευελιξία και πολυμορφικότητα στον χώρο που δημιουργείται και με δεδομένο το χαμηλό ύψος τους [2.20 μ.] και την ενσωμάτωσή τους στον κάναβο [στο μέσο των στύλων] αφήνουν ελεύθερο στον θεατή τον χώρο και την αρχική δομή του. Ανάμεσα στον πρώτο και στον δεύτερο όροφο, που λειτουργούν αποκλειστικά σαν χώρος εργασίας, δημιουργούνται δύο εσωτερικά αίθρια, ένα δύο κανάβων στο νότιο κτίριο και ένα ενός στο βόρειο. Τα όρια τους στον δεύτερο όροφο ορίζονται με στηθαίο, ομοίως μεταλλικό ίnox με οριζόντια συρματόσχοινα. Στους χώρους των κλιμακοστασίων [εκατέρωθεν του μεσότοιχου] αφήνονται οι λωρίδες κίνησης και των κοινόχρηστων λειτουργιών [φωτοτυπικό, plotter, θέσεις αναμονής κλπ] πλάτους ενός κανάβου σε όλο το μήκος του κτιρίου. Στο βάθος της νότιας λωρίδας κίνησης ένα παράθυρο διαμορφώνεται σε έξοδο κινδύνου, με μία μεταλλική κλίμακα με δύο σκέλη και δύο πλατύσκαλα [πλάτους 1.00 μ. έκαστο] στον ανατολικό ακόλυπτο του οικοπέδου, που, με πρόσβαση με πλατύσκαλο σε κάθε όροφο, φτάνει μέχρι το έδαφος. Στην βορειοδυτική γωνία του κτιρίου δημιουργείται η κοινόχρηστη ζώνη κάθε ορόφου, που περιλαμβάνει τους μεταλλικούς ανελκυστήρες, τα wc, μικρό κουζινάκι και καθιστικό. Η επικοινωνία των δύο τμημάτων πραγματοποιείται από τα αρχικά υπάρχοντα ανοίγματα στην μεσοτοιχία που διατηρούνται.

Ο τελευταίος όροφος [τρίτος] διαμορφώνεται σε ξενώνες διανυκτέρευσης για τους εργαζόμενους στα co - working spaces με τέσσερις θαλάμους των έξι ή τεσσάρων κλινών, συνολικής δυναμικότητας είκοσι κλινών. Οι χώροι των θαλάμων ακολουθούν επίσης τον κάναβο και, στο εσωτερικό τους, χωρίζονται με το ίδιο σύστημα των panels, που τους προσδίδει ευελιξία και ποικιλομορφία, αφήνοντας ελεύθερα στον χρήστη τα δομικά στοιχεία του κτιρίου. Ο κάθε θάλαμος είναι πλήρως εξοπλισμένος για την σύντομη διαμονή των ενοίκων και εξυπηρετείται από τους χώρους υγιεινής, που ο κάθε ένας περιλαμβάνει δύο wc και μία ντουζιέρα. Στο μέσο του βόρειου κτιρίου και σε έκταση τεσσάρων κανάβων δημιουργούνται οι κοινόχρηστοι χώροι των διαμενόντων, που είναι μικρό κουζινάκι, τραπέζα και καθιστικό, που περιλαμβάνει και τραπέζια για εργασία ή συνεργασία, καθώς και μικρή ιματιοθήκη πίσω από τον χώρο των μεταλλικών ανελκυστήρων για την αυτοτελή εξυπηρέτηση του ορόφου. Ομοίως, στο μέσο του βόρειου κτιρίου και σε μέγεθος δύο κανάβων δημιουργείται αντίστοιχο καθιστικό. Πάνω από τον κοινόχρηστο αυτόν χώρο του καθιστικού, καθώς και στον αντίστοιχο χώρο του βόρειου καθιστικού, και σε μέγεθος δύο κανάβων έκαστο, στην υπερκείμενη στέγη δεν τοποθετείται οροφή - ταβάνι, με αποτέλεσμα να είναι ορατά τα ζευκτά της. Αντίστοιχα στην στέγη δύο τμήματα, διαστάσεων έκαστο 7.80 μ. x 2.45 μ. [δύο κάναβοι – έξι ψαλίδια], στα ρίχτια προς τον νεροσυλλέκτη, αντί κεραμιδιών φέρουν μεταλλική κατασκευή με τζάμια πάνω στα ψαλίδια της. Ο χώρος φωτίζεται και επιπρόσθετα τόσο από τον φεγγίτη της στέγης που διανοίγεται στα ανατολικά, όσο και από τον ήδη υπάρχοντα στα δυτικά.

Για επιπρόσθετο ακόμη φωτισμό των εσωτερικών κοινόχρηστων χώρων, οι περιμετρικές δρομικές τοιχοποιίες προς τους κοιτώνες έχουν φεγγίτες πλάτους 78 εκ., από το πάνω ύψος [πανωκάσι] των εξωτερικών παραθύρων μέχρι τις δοκούς. Οι δρομικές αυτές τοιχοποιίες, όπου δεν είναι panels θα είναι από ελαφρύ υλικό [YTONG ή γυψοσανίδες], εκτός από τους χώρους των wc όπου θα είναι δρομική οπτοπλινθοδομή. Οι δύο λωρίδες πλάτους ενός κανάβου εκατέρωθεν της μεσοτοιχίας, που περιέχουν και τα κλιμακοστάσια, διατηρούνται σχεδόν εξ ολοκλήρου για κίνηση και επικοινωνία των ενοίκων. Σε επαφή με τα wc του νοτιοδυτικού θαλάμου διαμορφώνεται σε έκταση ενός κανάβου χώρος πλυντηρίων - στεγνωτηρίου – σιδερωτηρίου, τόσο για τις προσωπικές ανάγκες των ενοίκων, όσο και για τα κλινοσκεπάσματά τους. Οι αποχετεύσεις των πλυντηρίων θα οδεύουν οριζόντια στην κατακόρυφη αποχέτευση των παρακειμένων wc του θαλάμου. Γενικώς, η σχεδίαση έλαβε πρόνοια [γεινίαση wc – κουζινών] για κοινές κατακόρυφες αποχετεύσεις στην εσωτερική περίμετρο των εξωτερικών λιθοδομών.

Οι χώροι των κουζινών και του πλυντηρίου θα έχουν ξύλινο δάπεδο. Αντίθετα, στους χώρους των wc, πάνω στο ανακατασκευασμένο ξύλινο δάπεδο θα τοποθετηθεί κατάλληλο υδρομονωτικό νάυλον, πάνω στο οποίο θα κατασκευασθεί πλάκα από κισσηρόδεμα πάχους 16 εκ. με πλέγμα και, τέλος, στην επιφάνεια που θα δημιουργηθεί, θα τοποθετηθούν τα πλακάκια δαπέδου. Έτσι, η πρόσβαση στους χώρους υγιεινής από τους άλλους χώρους αναγκαστικά θα γίνεται με ένα σκαλάκι ύψους 17 εκ. περίπου.

3.2 Επεμβάσεις

Για να αποδοθεί το κτίριο στην νέα του χρήση και να λειτουργήσει στις σύγχρονες απαιτήσεις είναι απαραίτητες ορισμένες νέες επεμβάσεις. Οι επεμβάσεις αυτές, λόγω της επιλογής της συγκεκριμένης νέας χρήσης και του κατάλληλου σχεδιασμού, είναι οι ελάχιστες δυνατές και είναι συμβατές με τα υπάρχοντα δομικά υλικά του κτιρίου, ενώ παράλληλα σέβονται την μορφολογία και τυπολογία του.

Οι νέες επεμβάσεις αυτές σε γενικές γραμμές είναι οι παρακάτω :

- οι δύο ανελκυστήρες και το μηχανοστάσιό τους στο υπόγειο, οι οποίοι είναι μεταλλικοί και περιβάλλονται από μεταλλικό σκελετό [φρεάτιο μεταλλικό και όχι οπλισμένου σκυροδέματος], με τζάμι περιμετρικά εκτός της πίσω πλευράς τους προς τα wc

- η έξοδος κινδύνου και η μεταλλική σκάλα κινδύνου η οποία κρίνεται απαραίτητη για ένα σύγχρονο κτίριο, όπου θα συναθροίζεται κόσμος [εργασία, διαμονή, εκδηλώσεις]

- τα σώματα θέρμανσης σε επίλεκτες θέσεις και μορφή [μία που η θέρμανση δαπέδου αποκλείεται για να μην αλλοιωθούν τα ύψη των ορόφων και η τυπολογία του κτιρίου], το λεβητοστάσιο και η αποθήκη καυσίμων [πετρέλαιο ή και δυνατότητα φυσικού αερίου] στο υπόγειο

- το ψευδοπάτωμα [μεταλλικό για να είναι αναγνώσιμη η νέα επέμβαση] σε τμήμα του χώρου εισόδου στο ισόγειο καθώς και η ομοίως μεταλλική, και για τον ίδιο λόγο, σκάλα που ενοποιεί τις δύο στάθμες της αίθουσας πολλαπλών χρήσεων, και, τέλος, η προσαρμογή των δύο μεταλλικών δίφυλλων θυρών στα νέα ύψη, για την αντιμετώπιση του προβλήματος της υπερύψωσης του δρόμου στην δυτική πλευρά

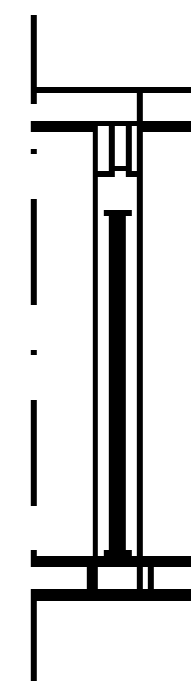
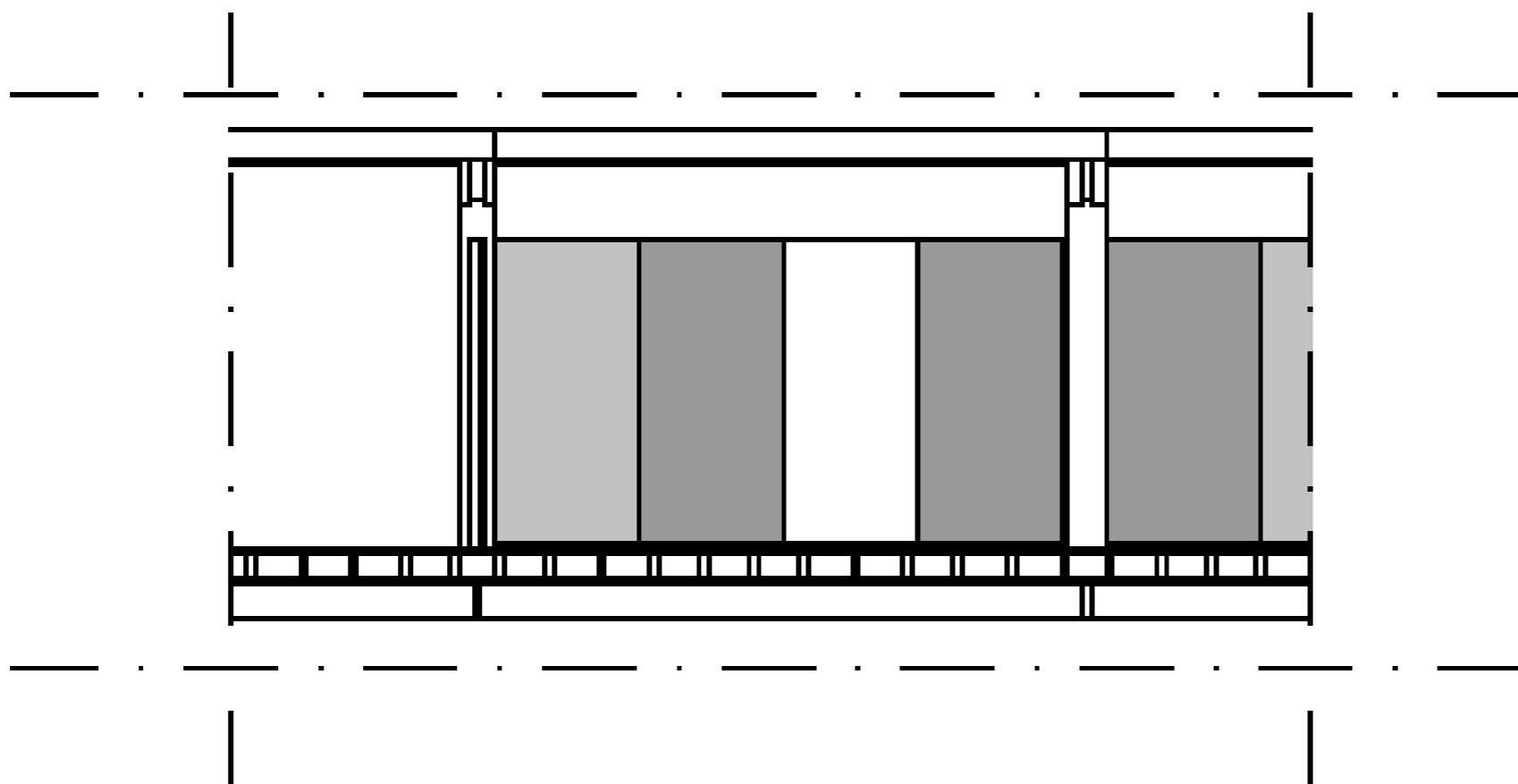
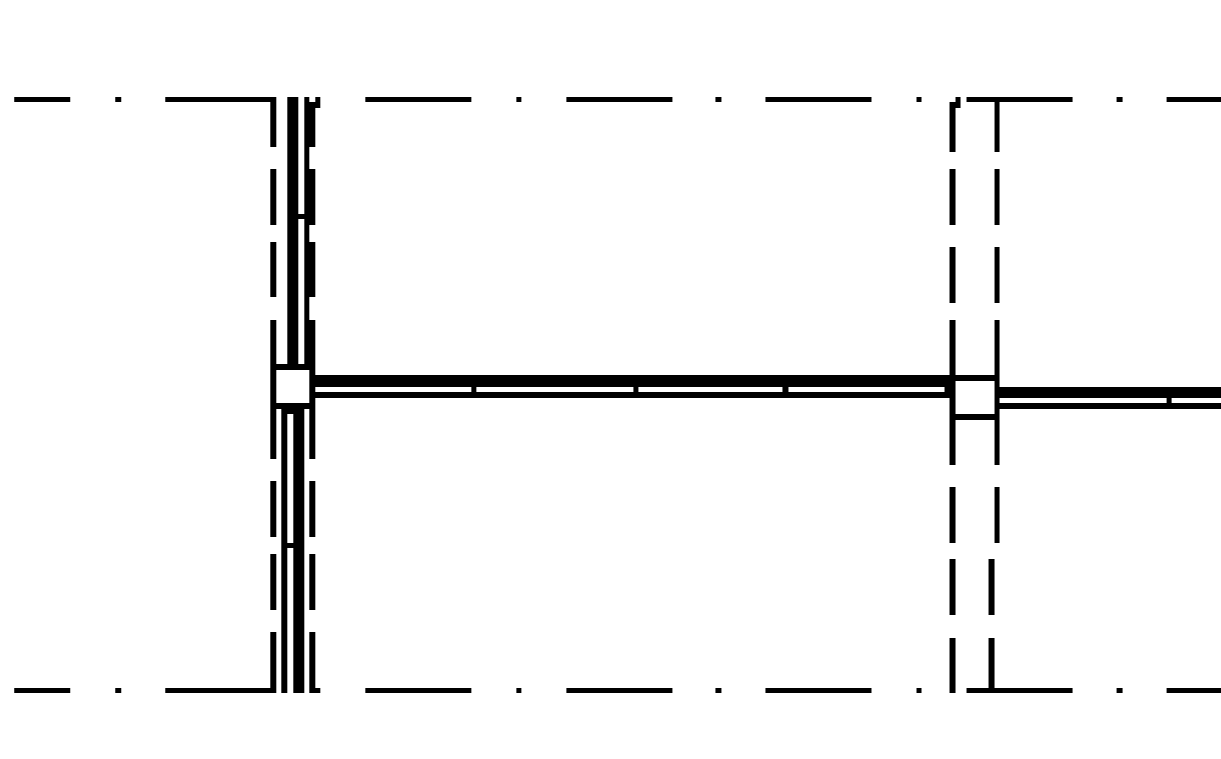
- οι χώροι υγιεινής με την αναγκαστική κατασκευή υποστρώματος από πλάκα κισσηροδέματος πάνω στο σανίδωμα και οι κουζίνες

- τα συρόμενα ξύλινα rapels με τους μεταλλικούς οδηγούς τους στο δάπεδο και στο ύψος των 2.20 μ. ανάμεσα στους κατακόρυφους στύλους του κτιρίου

Τέλος, σημειώνεται ότι η υιοθέτηση των μεταλλικών inox κιγκλιδωμάτων με οριζόντια τρία συρματόσχοινα, η διαμόρφωση του αιθρίου στην αίθουσα πολλαπλών εκδηλώσεων, των δύο αιθρίων στους δύο ορόφους εργασίας και η εμφανής στέγη σε τμήμα της οροφής του τρίτου ορόφου με τους δύο γυάλινους φεγγίτες στα εσωτερικά ριχτια της στέγης, αποτελούν επιλογές οι οποίες θεωρούνται ότι, χωρίς να είναι απαραίτητες όσο οι παραπάνω νέες επεμβάσεις, βελτιώνουν την γενική λειτουργία του χώρου στην νέα του χρήση, ενώ παράλληλα είναι απόλυτα συμβατές με τα δομικά του στοιχεία.

Μετακινούμενα - συρόμενα rapels πάνω σε σιδηρόδρομο που μεταβάλλουν τον χώρο κατά τη βούληση και τις ανάγκες του χρήστη [δεύτερος όροφος]

3.3 Περιβάλλον χώρος

Το περιβάλλον της καπναποθήκης Τσιμίνο, σήμερα, από την ανάλυση που προηγήθηκε, κρίνεται ποικιλόμορφο με αντιπαραβαλλόμενα στοιχεία. Η, σε μικρή κλίμακα, ανάμειξη πολλών και ποικίλων χρήσεων και η άμεση σχέση με τη δυναμική των δρόμων - αξόνων αποτελούν στοιχεία δυσανάλογα με την παλιά περιοχή, καθώς πλέον κυριαρχεί ένα ιδιόμορφο μοντέλο αστικής κατοίκησης το οποίο αντανάκλα τις άναρχες και χωρίς σοβαρή μελέτη παραγωγικές, κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές και δομές της μεταπολεμικής ελληνικής κοινωνίας. Αμήχανες και σημειακές πράσινες ζώνες μεταξύ των καμάρων του υδραγωγείου, νεόδμητες οικοδομές και παραπήγματα, που προχείρως κατασκευάστηκαν, προς στέγαση των χαμηλότερων κοινωνικά στάθμεων. Στοιχεία, τόσο συνήθη πλέον στη θέαση των σύγχρονων αστικών αποκεντρωμένων συνοικιών, εξαιτίας των υφιστάμενων μεταβολών στο διάβα του χρόνου, όσο και ετερόκλητα και ασύμβατα μεταξύ τους.

Η καπναποθήκη δείχνει να ασφυκτιά, γειτνιάζοντας ανατολικά με 3 κτίρια, που ομογενοποιούνται στα όρια του οικοδομικού τετραγώνου, λειτουργώντας ως συμπαγής όγκος. Το ογκώδες νέο σύστημα, συναγωνίζεται το κτίριο της καπναποθήκης και επιπλέον, αποτελεί το βασικότερο οπτικό εμπόδιο για τη θέαση της καπναποθήκης από το παραλιακό μέτωπο. Λειτουργεί ως φραγμός του κτιρίου προς τη θάλασσα – καρνάγιο αφενός, και αφετέρου μοιάζει να «προσκολλάται» βίαια στο σώμα της καπναποθήκης.

Ο περιβάλλον χώρος δεν αφήνει πολλά περιθώρια παρέμβασης προς ανατολή, τουλάχιστον στο επίπεδο ενοποίησης της καπναποθήκης με το καρνάγιο και τη θάλασσα και απαιτείται εκ νέου επίλυση αστικού χαρακτήρα, σε πολεοδομική κλίμακα, με μια συνολική θεώρηση της περιοχής του καρναγίου και της ευρύτερης περιοχής.

Στην παρούσα πρόταση επανάχρησης λαμβάνεται ως δεδομένο η υλοποίηση του πρώτου βραβείου του διαγωνισμού ανατολικά του υδραγωγείου, υπαγορεύει τη διαμόρφωση πλατείας στη θέση του προς απαλλοτρίωση οικοδομικού τετραγώνου, δυτικά της καπναποθήκης. Επομένως, σε μια τέτοια θεώρηση της περιοχής, η καπναποθήκη Τσιμίνο αποκτά «πλάτωμα» στην πρόσοψή της και αναδεικνύεται ως βιομηχανικό κέλυφος, καθώς η περιοχή αποκτά άλλες δυναμικές. Ο ρόλος του πεζού - περιπατητή είναι διακριτός, καθώς δημιουργείται ένα νέο, φιλικό, πλέον, αστικό περιβάλλον προς αυτόν.

Η διάνοιξη του πλατώματος, με την συνεπαγόμενη απαλλοτρίωση, αναπλάθει έναν χώρο που φέρει συλλογική μνήμη ισορροπώντας μεταξύ των εναπομεινάντων βιομηχανικών κελυφών και του υδραγωγείου. Επιπλέον, η ανάπλαση αυτή δίνει νέα πνοή στην περιοχή και φυσικά αναδεικνύει το κτίριο της καπναποθήκης Τσιμίνο.

Το πρώτο βραβείο των κ. Ελ.
Κουσκότη και κ. Ελ. Μαλαχία

Διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου

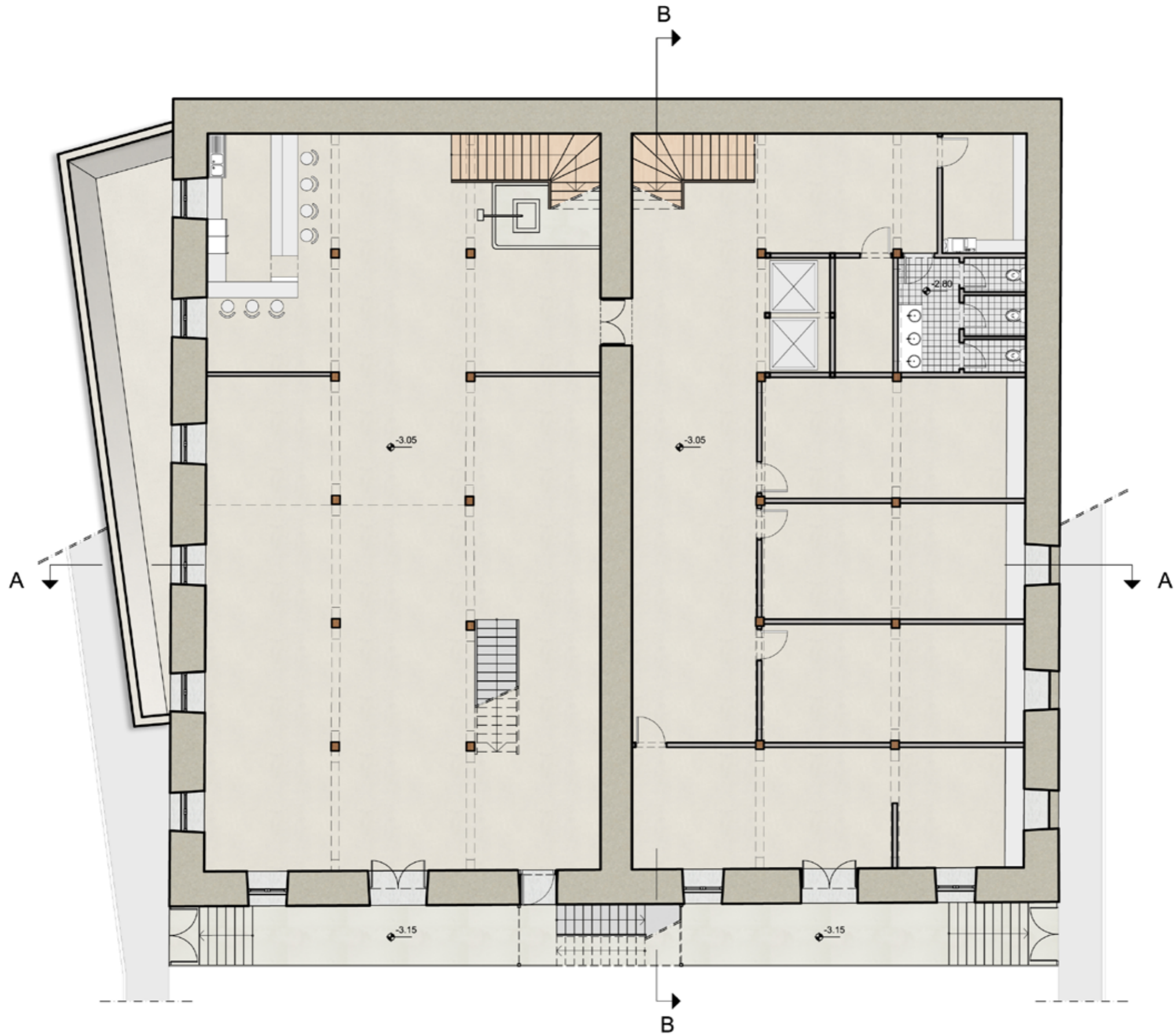
4. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗΣ

πάροδος νυρεμβέργης

οδός παλαιού υδραγωγείου

οδός νυρεμβέργης

ΥΠΟΓΕΙΟ

Architectural drawing

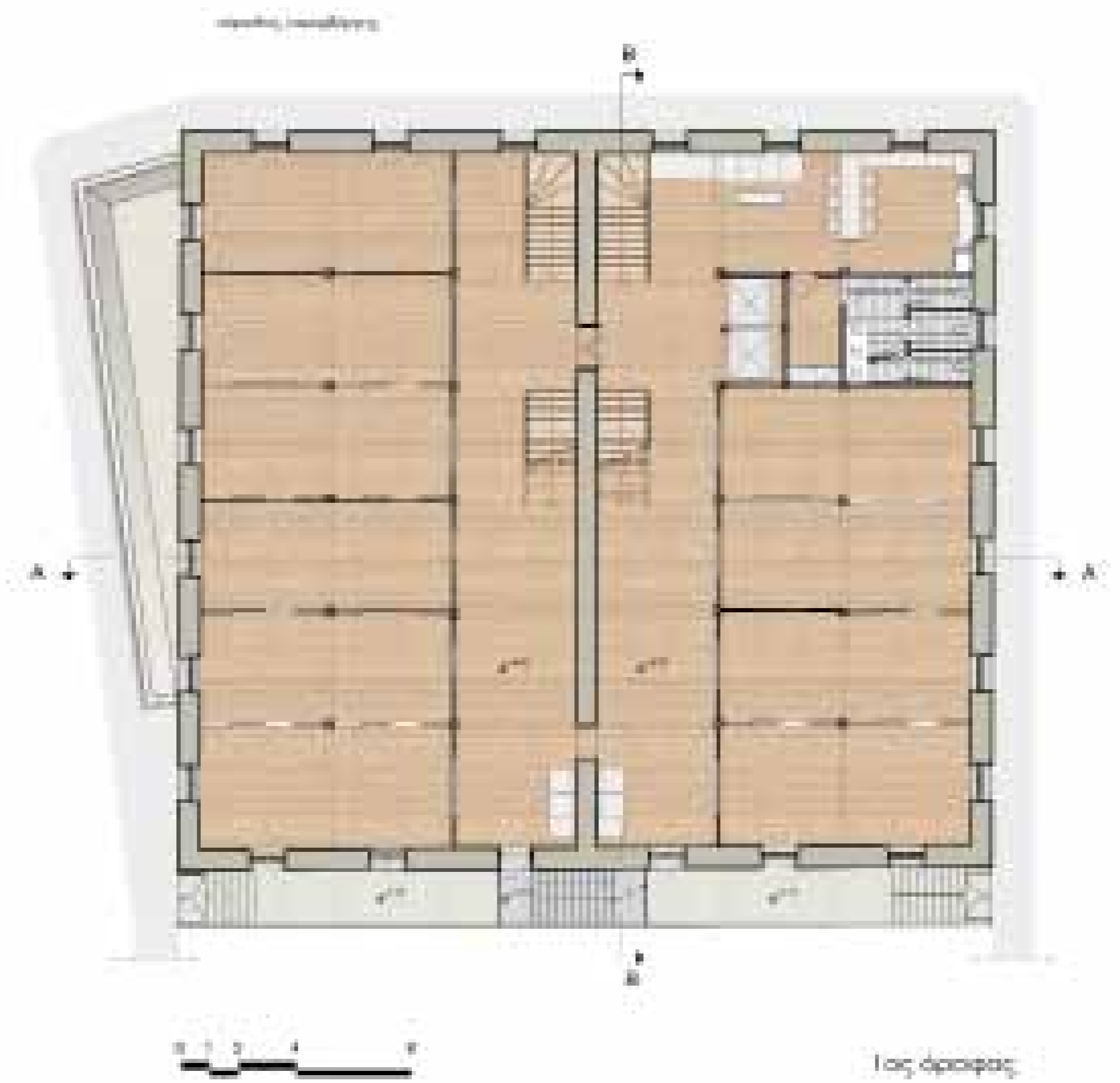
Architectural drawing

Architectural drawing

Architectural drawing

Πρόσβαση από τον δρόμο

Τοξοειδής

Πρόσβαση από τον δρόμο

2024.01.15
1000000000

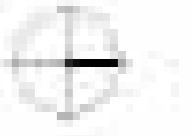

1000000000

1000000000

3000 1000

1000 1000

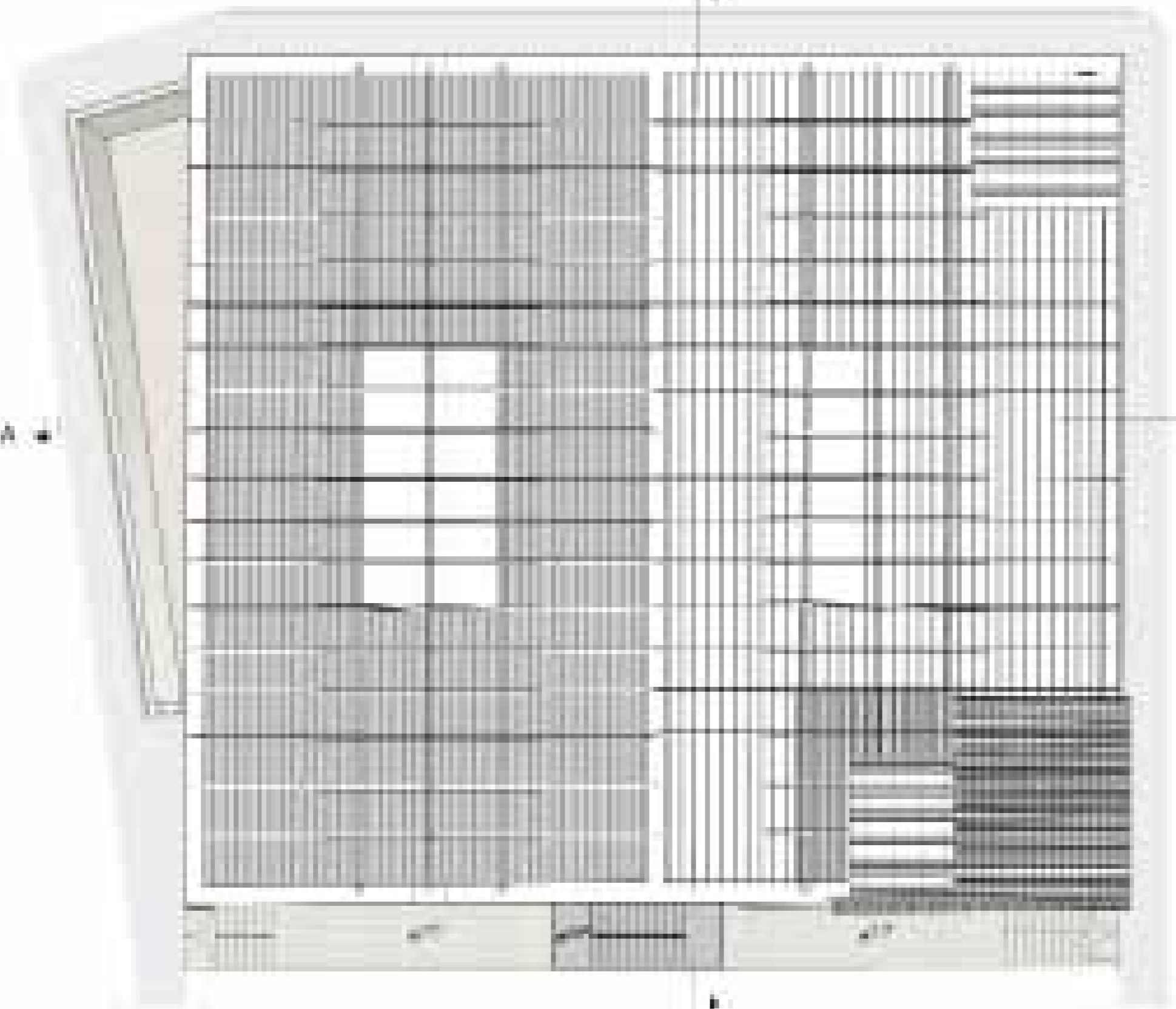
1000 1000

3000 1000

10000 1:1000000000

A

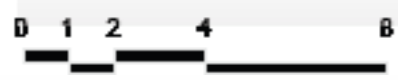
10000 1:1000000000

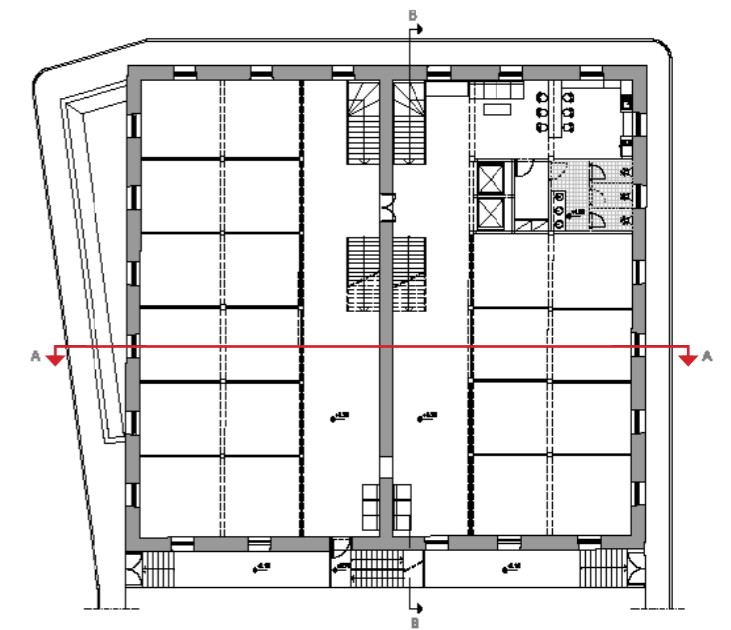
10000 1:1000000000

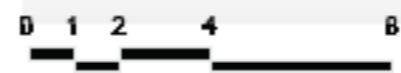
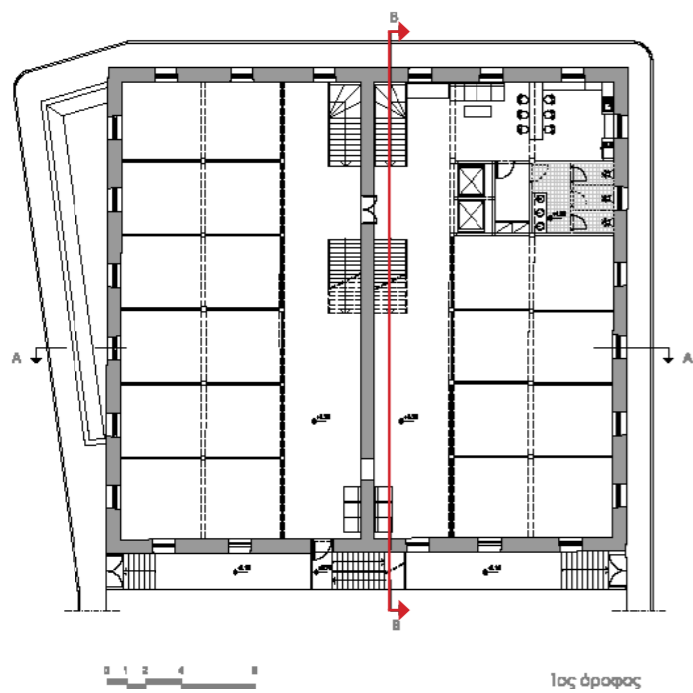
10000 1:1000000000

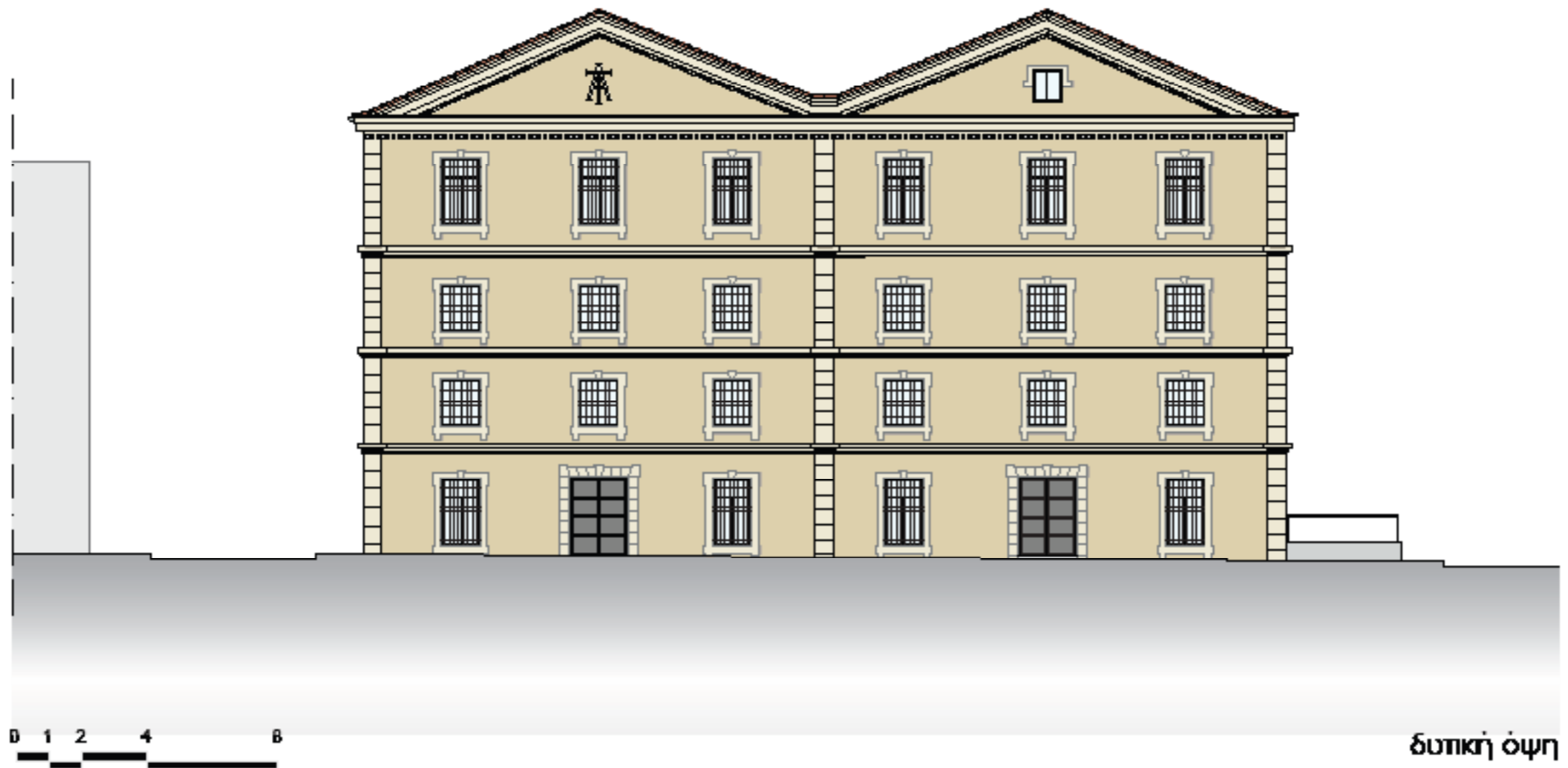
τομή A-A'

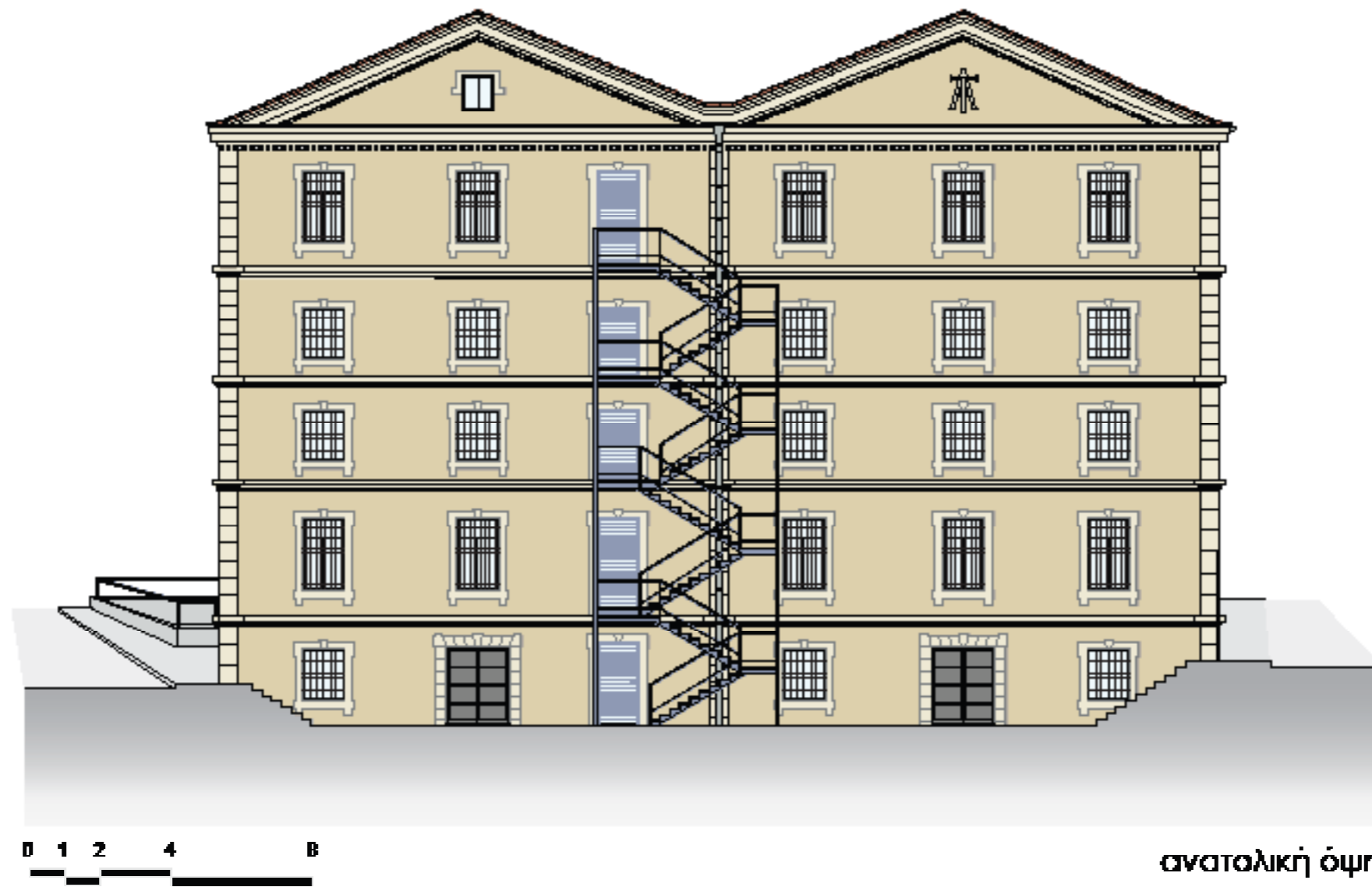

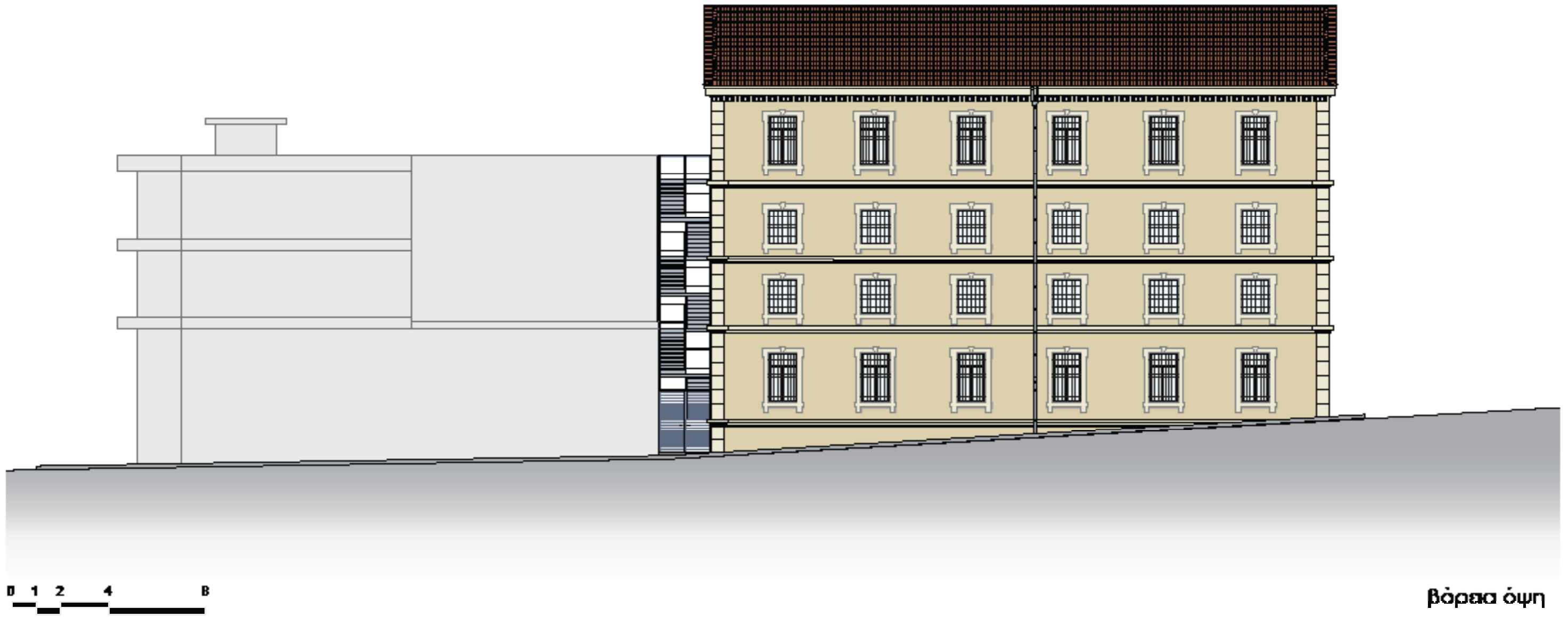
1ος όροφος

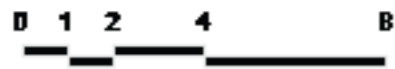
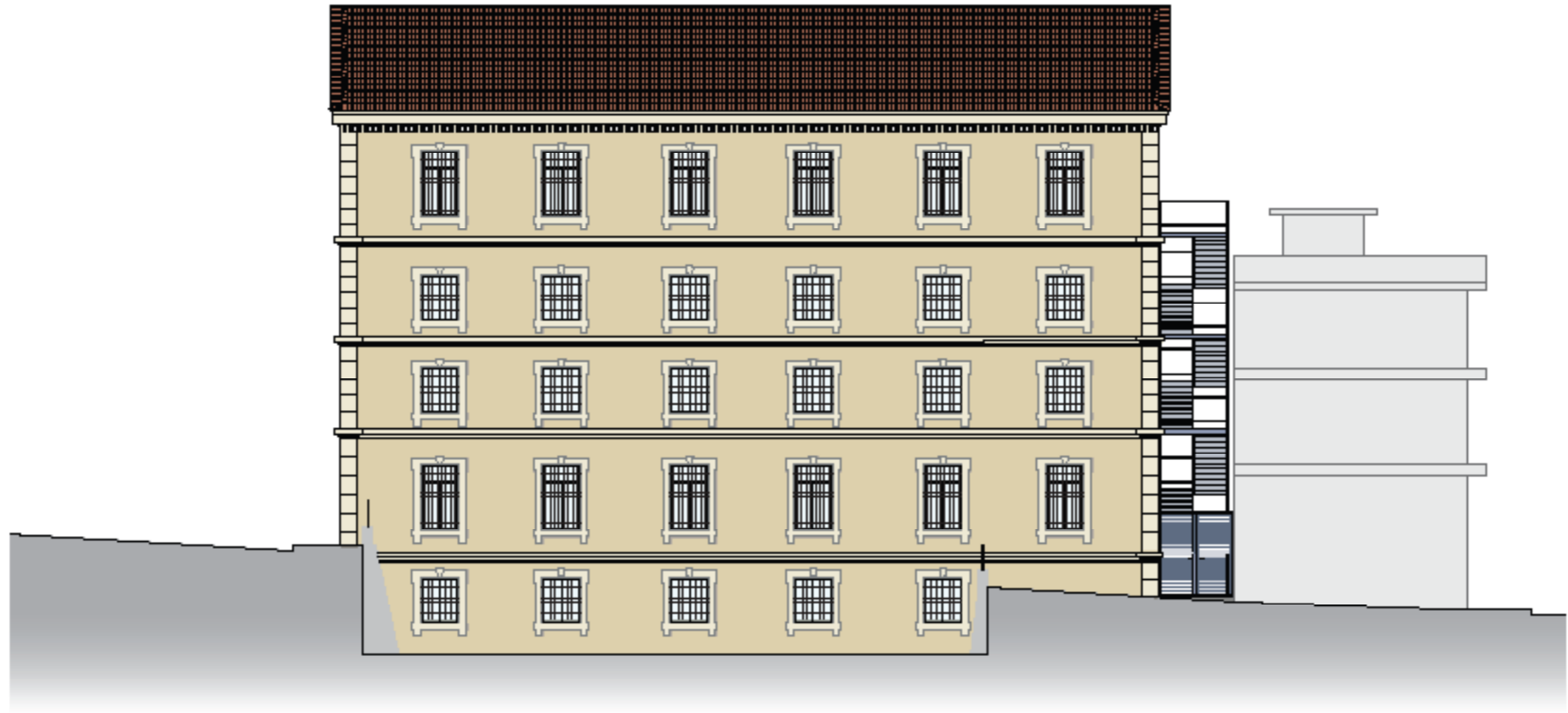

τομή B-B'

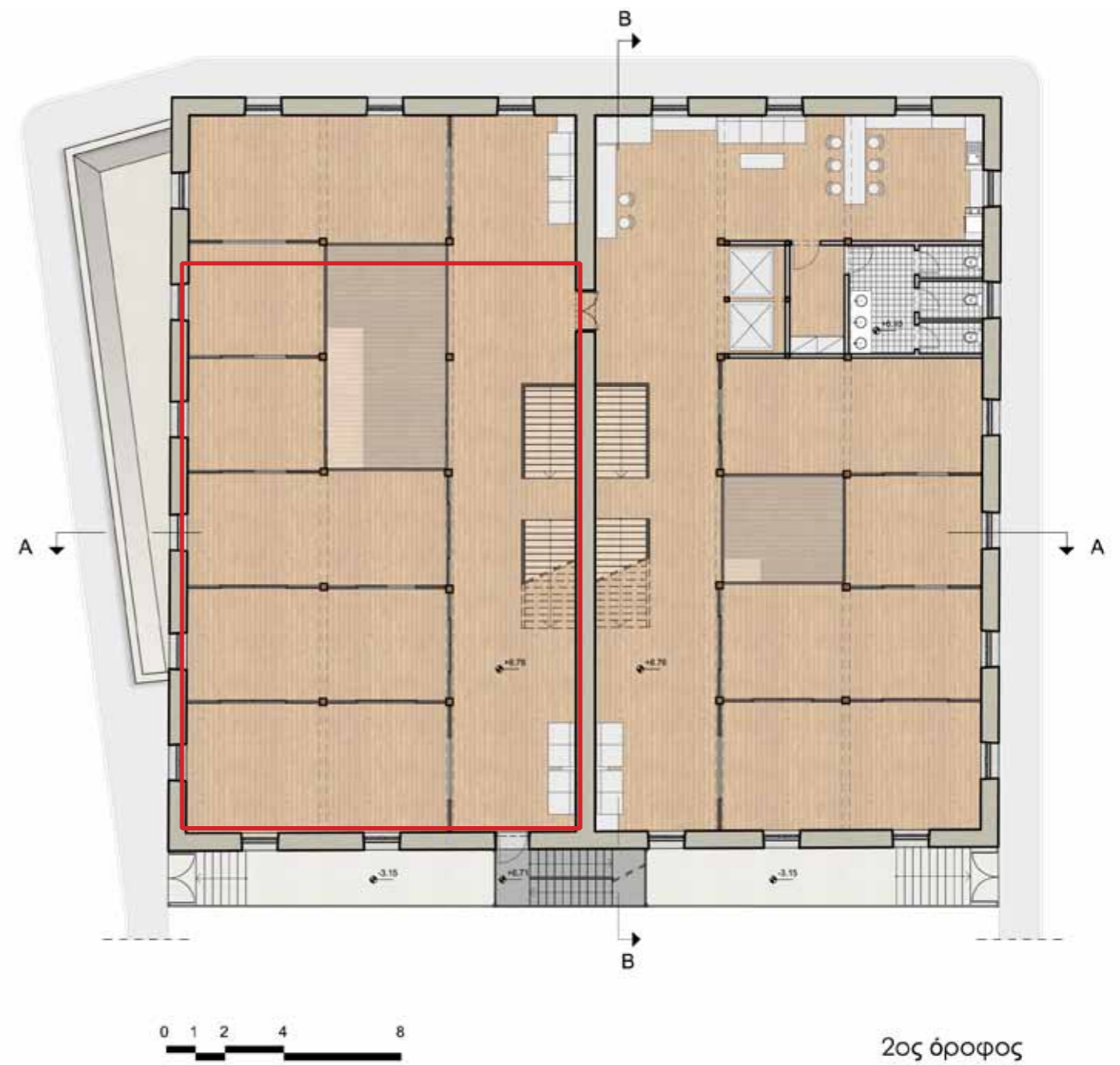

νότια όψη

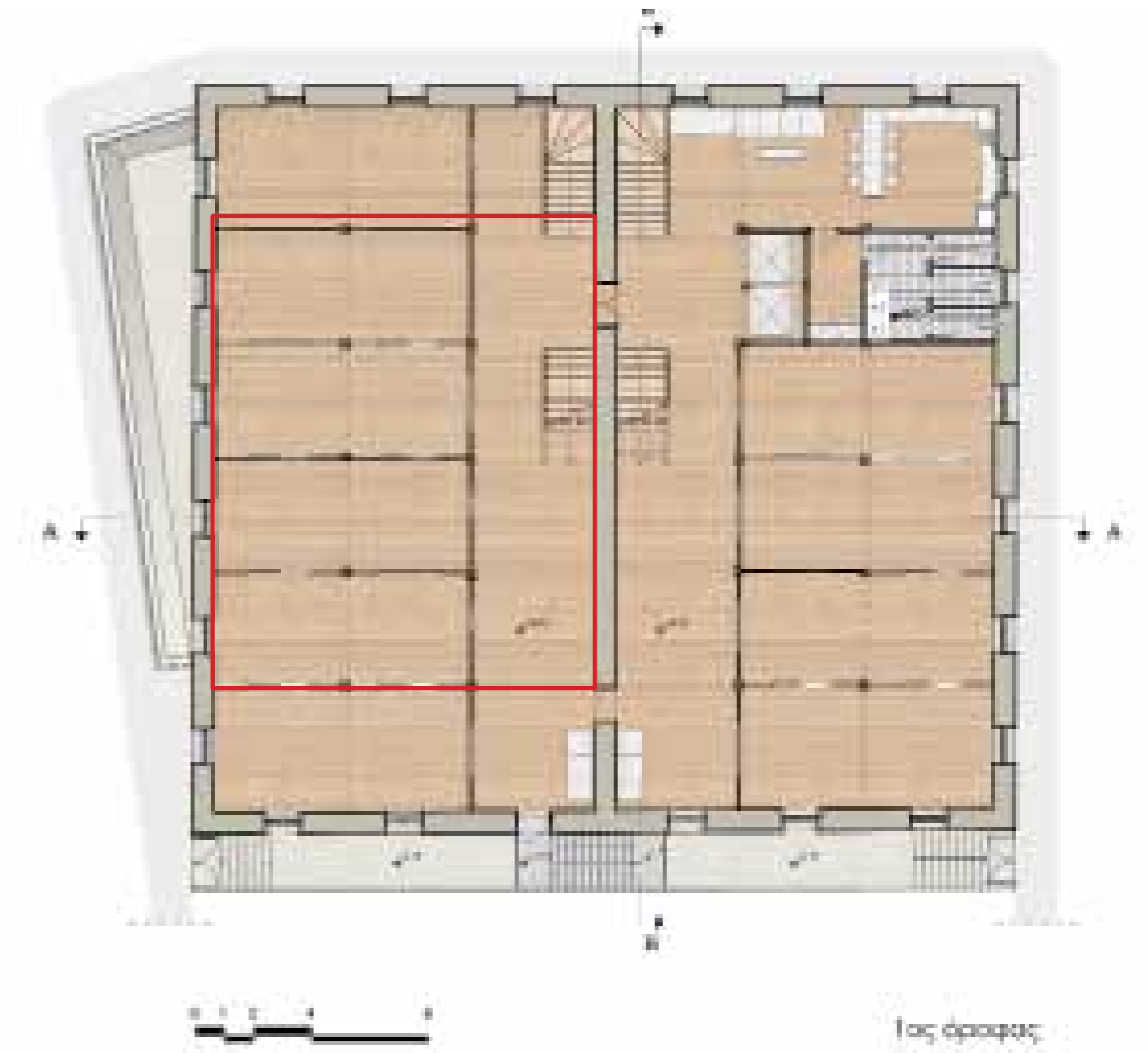

co - workers spaces : μεταβαλλόμενοι χώροι εργασίας
άποψη πρώτου και δεύτερου επιπέδου

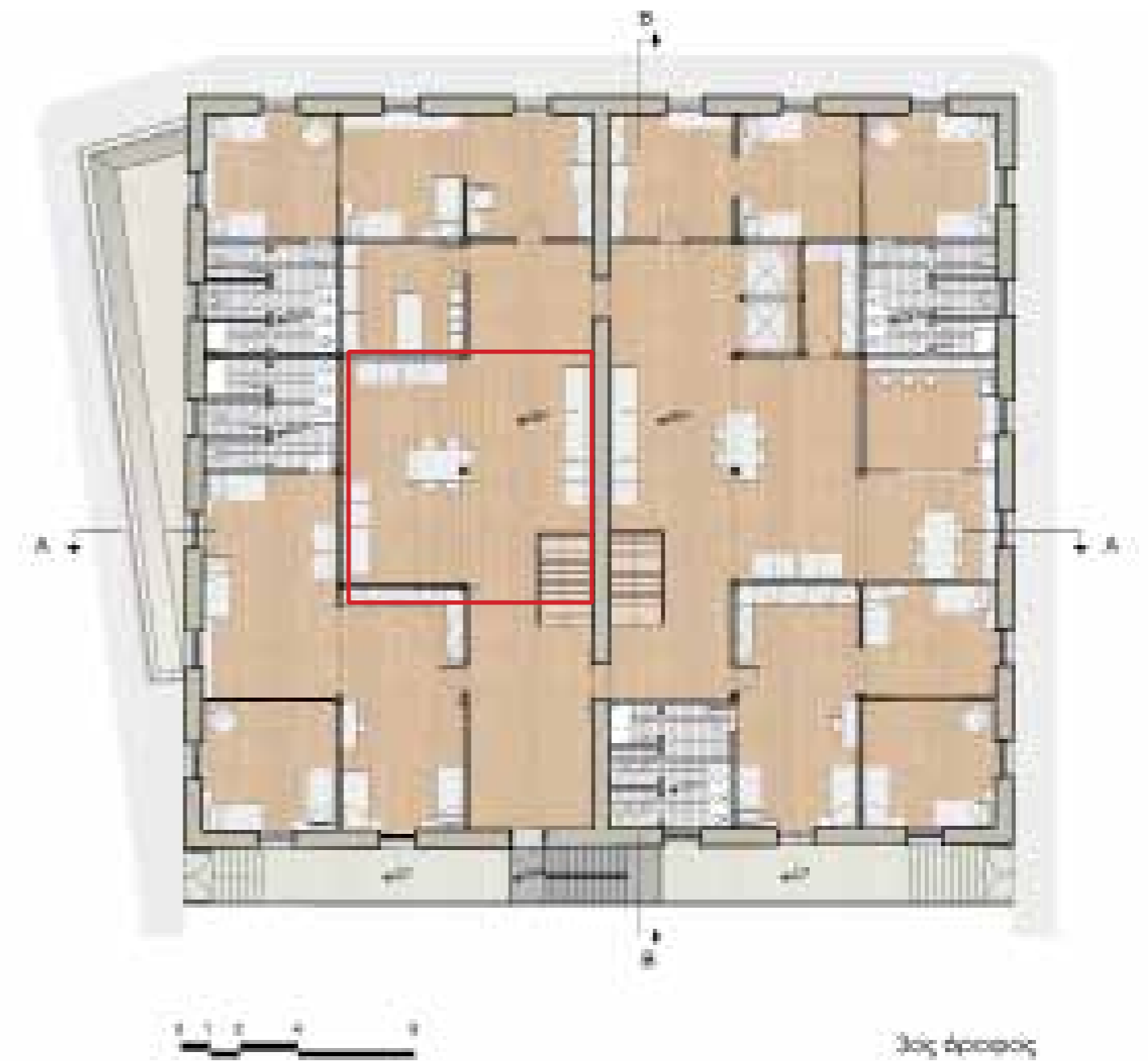

co - workers spaces : μεταβαλλόμενοι χώροι εργασίας
άποψη πρώτου και δεύτερου επιπέδου

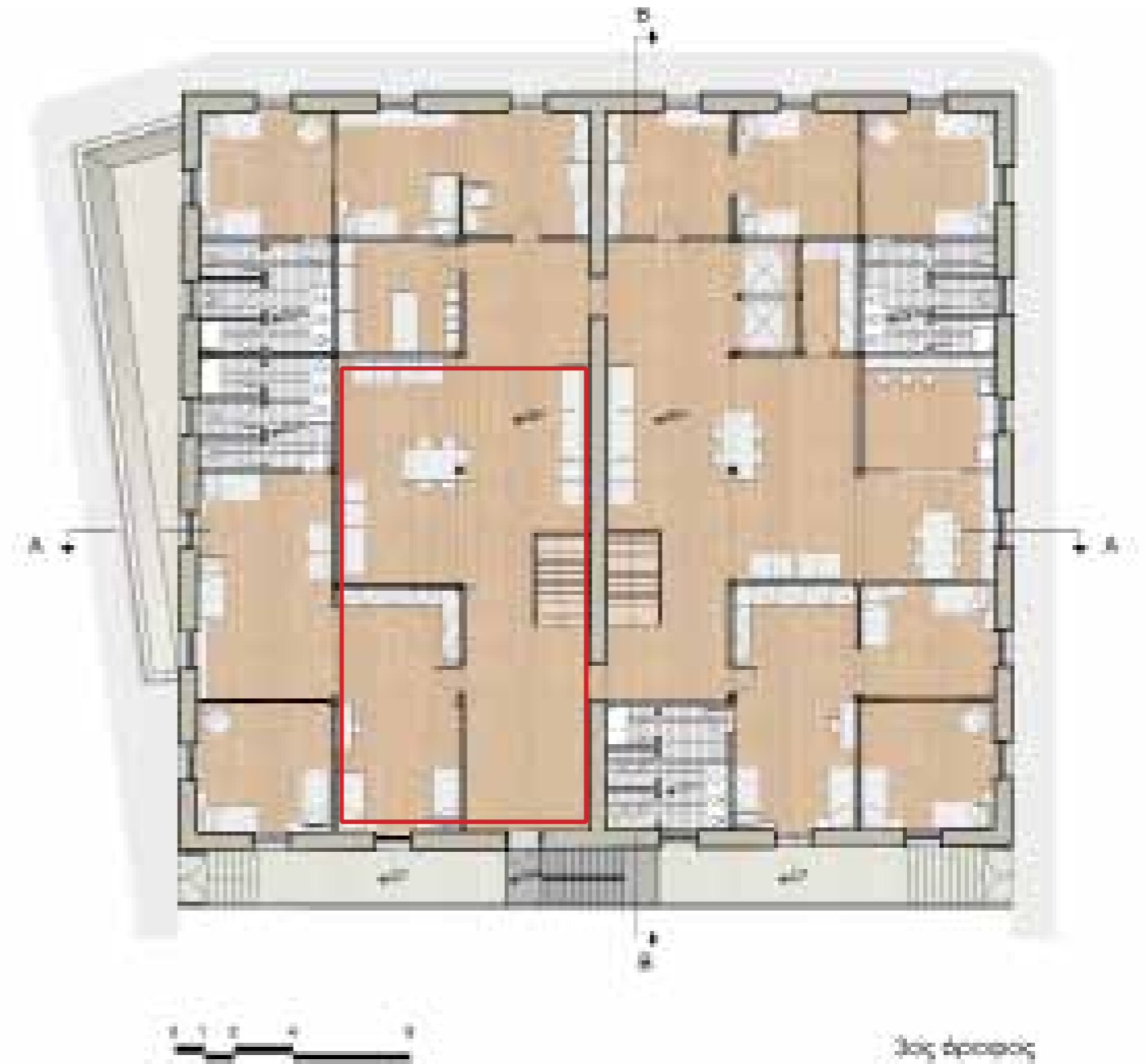

χώρος διαμονής : κοινόχρηστος χώρος διαμενόντων
τρίτο επίπεδο

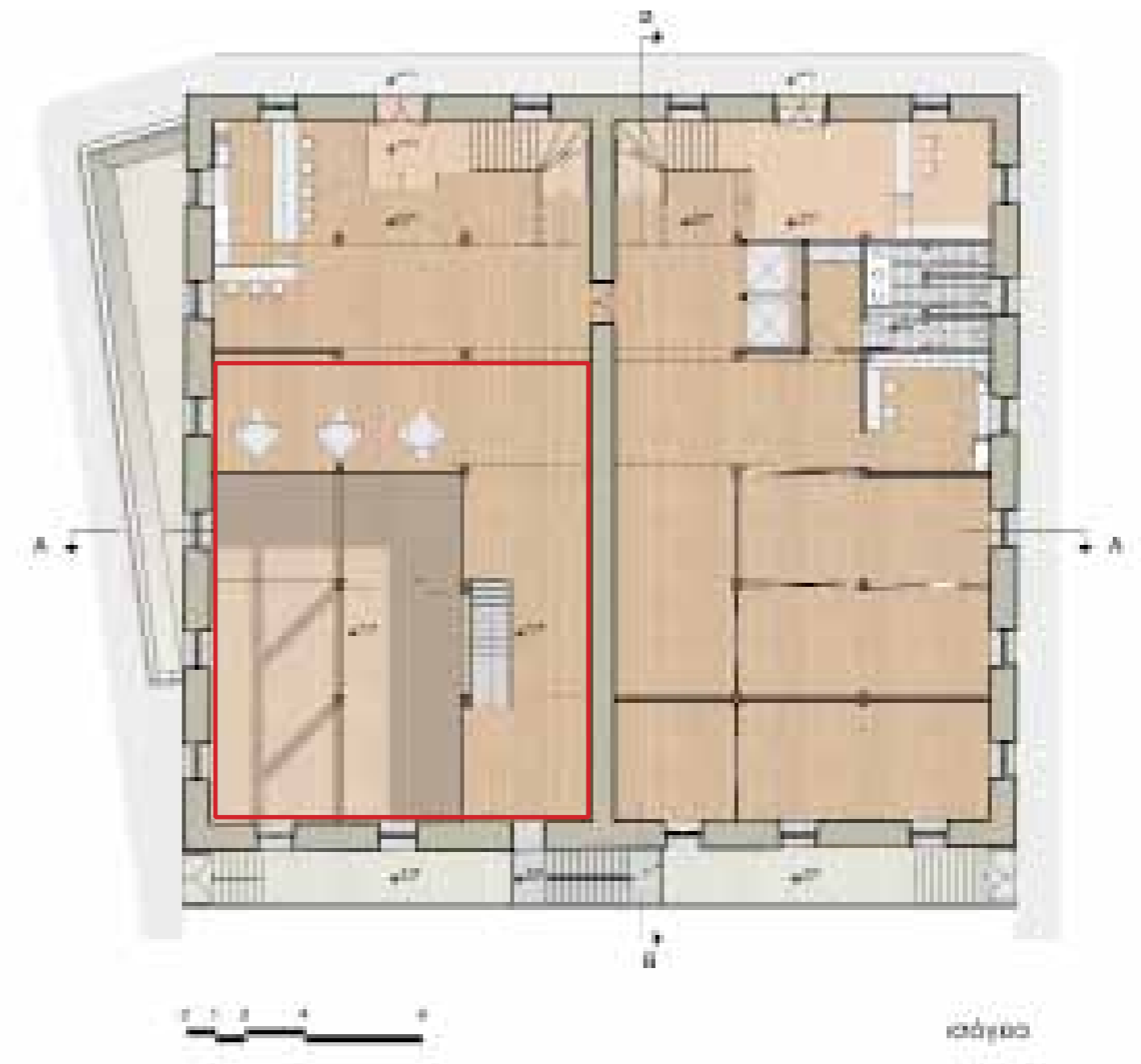

χώρος διαμονής : κοινόχρηστος χώρος διαμενόντων
τρίτο επίπεδο

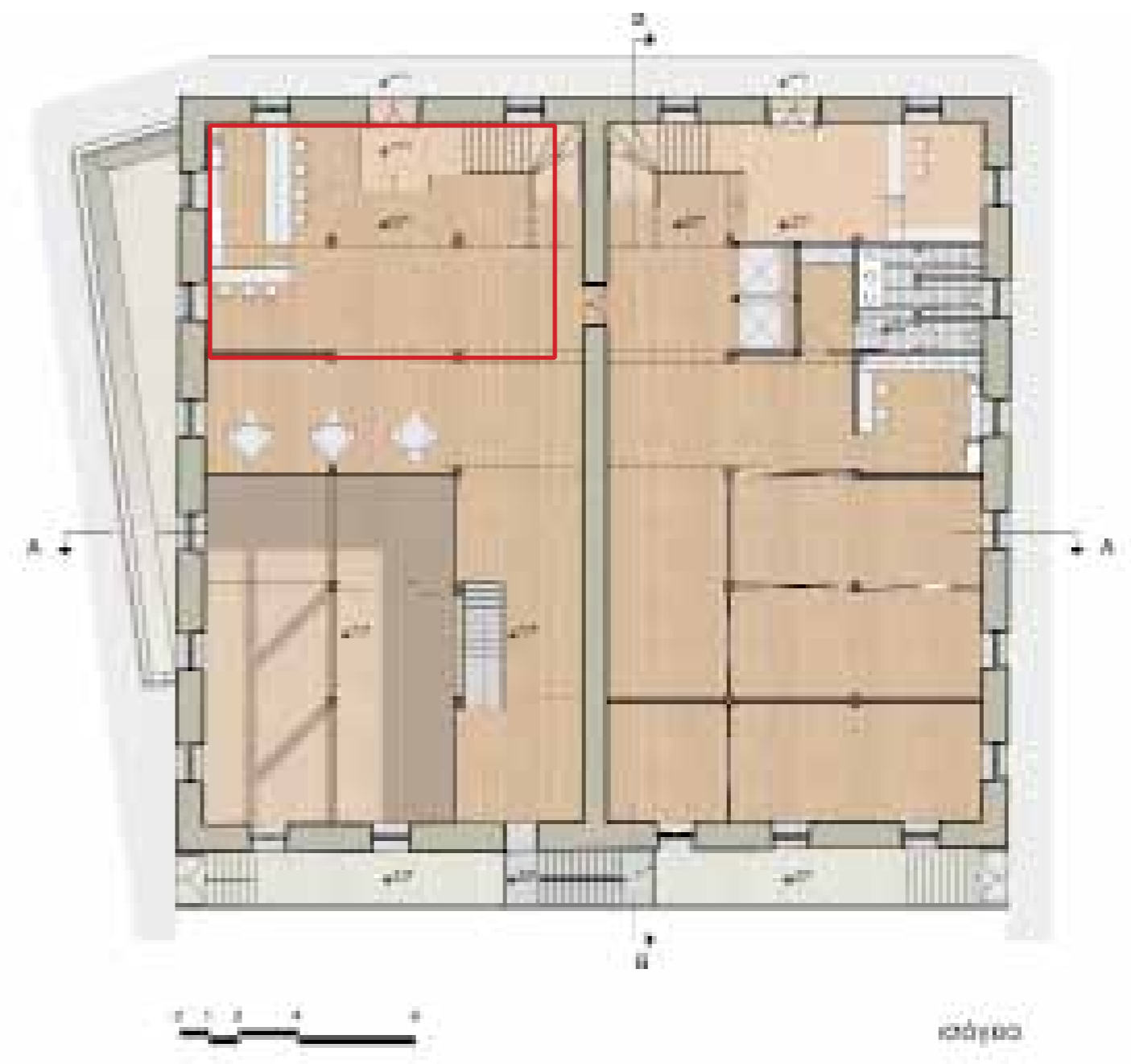

φουαγιέ
ισόγειο επίπεδο

φουαγιέ
ισόγειο επίπεδο

αίθουσα πολλαπλών χρήσεων
υπόγειο επίπεδο

